ఆనందాశ్రమ గ్రంథరత్నమాల

శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితానవద్యకవిత్వవిద్యావినుతానుపమసాహిత్య

సహజపాండిత్య

బమ్మెర పోతనామాత్య ప్రణీత

శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతము

మూడు సంపుటములలో 1-వ వాల్యూము

(ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ స్కంధములు గలది)

కీ. శే. తంజనగరము - తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారి

పాఠాంతరములతో

శ్రీయుత వేదము - లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారిచేఁ

పరిశోధింపఁబడినది

మద్రాసు వేమూరు - వేంకటకృష్ణమసెట్టి అండ్ సన్సుచేఁ

ప్రకటింపఁబడుచుండినది.

సోల్ ప్రొప్రయిటర్సు :

రామా అండ్ కో.,

పబ్లిషర్సు,

హెడ్డాఫీసు :— ఏలూరు,

బ్రాంచెస్ :_ గుంటూరు _ రాజమండ్రి.

శ్రీరామచన్ద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శోధకవిజ్ఞప్తి

—❀❀❀—

శ్లో. పురాణ మిత్యేవ న సాధు సర్వం । న చాపి కావ్యం నవ మిత్యవద్యమ్
సన్తః పరీక్ష్యాన్యతర ద్భజన్తే । మూఢః పర ప్రత్యయనేయబుద్ధిః.

అభిరూపశేఖరులారా !

ఈకాలమునఁ దెనుఁగుగ్రంథములను సంస్కృతమూలములతోను వ్రాఁత ప్రతులతోను బోల్చి యథాశక్తి నిర్దుష్టముగా సవరించి మేము ముద్రించుటం గొందఱు చూచి 'కూర్చిరి మార్చిరి చెఱిపిరి చెడినది' యని చేయునాక్షేపణములు నాక్రోశములును గర్ణతాడితము లగుచున్నవి. వీనిం గొంత పరామర్శించుట కిప్పుడు మిక్కిలి యవసరమై యున్నది.

మనదేశమునఁ జదువరులపాలిటిభాగ్యదేవతయై ముద్రణపద్ధతి యేర్పడిన పిదప నాంధ్రభాషయందు గొప్పగ్రంథము లగుభారతమును భాగవతమును ముద్రితము లయినవి. ఒకగ్రంథమునకుఁ గలవ్రాఁతప్రతు లొక్కొక్కటికిని బ్రాయికముగా వ్రాయసకాఁ డొక్కొక్కఁ డగును గాన వానియం దక్షరము లొక్కతీరు గాకయుఁ బాఠము లొక్క తెఱఁగుగాకయు నుండుటతోఁగూడ నందంద సొంత కూర్పులును వింతమార్పులును గొంతకొంత కానిపించుటయుం గలదు. కాన వానిలోఁ బెక్కులు ప్రౌఢు లగుపాఠకులకు సైతము ప్రాణగొడ్డములుగా నుండును. ఆ గ్రంథమునచ్చుప్రతులం బాయాకూర్పులోనివాని కన్నిటికిని శోధనమును ముద్రణమును సమానము లగుటచే నాయచ్చులంటఁ బాఠ మొక్కటిగాను, నక్షరములు పొఁకింత విడిగా ముత్తెపుసరులవలె ముద్దులు గులుకుచును నుండును; కాన యవి యభిజ్ఞులకే కాక యర్థము దెలియనిబాలురకును స్త్రీలకును సైతము సొంపై సుఖముగాఁ బఠింపఁదగి యుండును. అచ్చుపునేతికి ముందఱఁ బచ్చివెన్నయు మెచ్చా? అట్టులు గట్టఁబడి చేపట్టునకు దిట్టముగా నుండునచ్చుఁబొత్తములపస యెక్కడ! కట్టెలవలెఁ గటువై దారముల నలిగొనునాకుప్రతులపస యెక్కడ! వ్రాఁతఁజిలుగులసిలుగులకంటె నచ్చుతేటలనీటులు మీటు గాకున్నె! ఇవి సరస్వతి నోఁచిననోములపంటలు. వీనికి ముం దవి పెంటలు గావో!!

ఇట్లచ్చుప్రతులు చదువరులకనువిందులుగా నెచ్చుచుండఁగా వ్రాఁతప్రతులు

వహ్నిః, యిట్లు పంచభూతములం గలసియుఁ గలియుచునున్నవి. ఇంతవఱకవి యంతరింపఁ దొడఁగి దాపు రెండుతరములఁగుచున్నవి. మనము తాతలకాలమువఱకే వానిమరువులను బరువులును, మనతాతలషష్టిపూర్తికచ్చుప్రతులు పౌత్రముముత్తైదువపేరంటమునకై యొత్తినబిత్తరపురూపులవలె మనోనయనోత్సవములై మొలకెత్తసాగినవి. అందలిపాఠములే మనతండ్రులకు వెన్నతోఁ గూర్చి పెట్టినవి. మనకు నవియే నుగ్గుబాలతో నూటి పోసినవి. వేయేల? అచ్చుప్రతులపాఠములే యెల్లయెడల నల్లుకొని యిప్పు డన్నిపట్టుల నిల్లు గట్టుకొని యున్నవి.

ముద్రాక్షరములు సరులుగూర్చినయాణిముత్తెములే. అచ్చుప్రతులు చూచుటకును బట్టుటకును జదువుటకును మెచ్చులుగులుకునే? అందలిపాఠములు మనతాతలతండ్రులనాకృష్టిఁ బడి పవిత్రములై మనహృదయసీమలం బ్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవే అయిన నేమి? వానియందుఁ దప్పు లుండవా? కూర్పులును మార్పులును గలుగవేవా? ఇది కొంత విచారింతము.

భారతాదులను రచించినకవులు గడచి యిప్పటి కిం దారువందలసంవత్సరముల కెక్కువయే యైనవి. ఇంతదీర్ఘకాలములో దేశమునఁ బెక్కురాజ్యవిభ్రమణములును నూతనరాజ్యజననములును నపూర్వమతభాషాసంపర్కములును గలుగుటంజేసి జనవ్యవహారములలో మునుపటివి గొన్ని నశించుటయు మరికొన్ని క్రొత్తగాఁ దలసూపుటయు సహజము. ఈ వ్యవహారములమార్పుపాటు ననుసరించి భాషయందును దద్వాచకము లయినపదములును వానిప్రయోగవిశేషములును గొన్ని మాసిపోయి యిప్పటివాడుకలోఁ గానిపింపకున్నవి. ఆపదాదులచొప్పు నక్కాలపుగ్రంథములను బెక్కింటిని గొనియే నిరూపింపఁదగియున్నది. ఈవిశేషము పెక్కుభాషలందుఁ గానిపించుచున్న దని భాషాచరిత్రములే యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లా పదాదులు జనవ్యవహారములం గానిపింపనియిక్కాలమున వచ్చుప్రతుల శోధించి ముద్రింపఁ బూనినపండితులు వానిలో నప్పటికాలపుగ్రంథప్రయోగములనుబట్టి తమకు నిర్ణయింపఁగూడినవి తప్పఁ దక్కినవానిని నట్లే సందిగ్ధములుగా నుంచుసడికిఁ బాలుపడనోపకయుఁ, దాము ప్రకటించుప్రతు లొకటి రెండు గాక కూర్పునకు వందలకొలఁది నుంటంజేసి యా పెక్కింటను నట్టిదుస్సాధములు వ్యాపించి యుండుటకు మనసు రాకయుఁ, గూర్పను మార్పను జాలినపాండిత్యమును గవిత్వమును గలవారు గాన యారెంటిని గొని యా పదాదులు పాఠకసామాన్యమునకు సుబోధములుగా నుండునట్లు సవరించుటకు బలవంతముగాఁ దమంతఁ బ్రేరితు లగుచున్నారు. వ్రాఁతప్రతులలో నొకటిని జూచి మఱొకటిగాఁ బూర్వమునుండి వ్రాయుంబడుచు వచ్చినవగుటచేతను, మిక్కిలి పురాతనములైనవియుఁ బెక్కు మిగిలియుండుటచేతను నట్టివానిలోఁ బెక్కింట నాపదాదులు తప్పక వచ్చియుండవచ్చును. వాని వ్రాయస

ప్రతులకొన్నియే కాని వందలకొలఁదిఁ గావు గావున నా తెలియనిపరిహాసంబును రించియే తీఱవలయు ననుస్వాత్మప్రేరణము నాని కంతబలవంతముగా నుండెను. ఈ కారణములంబట్టి యచ్చు ప్రతులకన్న వ్రాఁత ప్రతులే పాఠస్థాపనమునకై మఱింత యాశ్రయణీయములుగా నుండును. పెక్కువ్రాఁతప్రతులకన్న రెండొక్కయుదాహరణములే మిన్న.

భారతమున యతిభిక్షాసమయవివరణమున 'విధూమే న్యస్తముసలే వ్యఙ్గారే భుక్తవజ్జనే' శాంతి అని యున్నది. ఇందులకు 'దంపకములకువంటకములకుసభోజనములకుఁ దక్కినయవసరమునఁ గదపి' ౫ ఆ. ౩౯౩ అని వ్రాఁత ప్రతులందున్నది. ముసలశబ్దమునకుఁ బర్యాయముగాఁ దెనుఁగున 'దంపక'మున్నది. అయినను 'దంపకము దంచు' అనియే కాని 'దంపకము' అని వాడుకలో లేదు. మఱి ప్రయోగమందో 'దంపుముమే కుభృత్పద్వృక్షంబులు' అని కాశీఖండమునఁ గలదు గాని యది ముద్రణప్రతియందున శోధకులకుఁ దెలియక 'గాని' మఱింకెక్కడనో కావచ్చును. సర్వజ్ఞత్వమువరిపామ్ము? అర్థము పొసఁగియుఁ బ్రకరణమునకుఁ బొందుపడకయుండుటకన్న తేటగా నుండుటకు మఱింత యావశ్యకము కాఁబోలు. కాన తెలియకున్న 'దంపకములు' తేటగానున్న 'డాంబికము' లయ్యె. కనుక 'డాంబికములకు వంటలకుఁ జోరక' అని పాఠము పుట్టినది. ఇవి తేటగా నుండుట యటుండ మనతాతగారినోటఁ బడియువచ్చినదిగాఁ జెప్పుమైన నొప్పె! దీనిని మరల దిద్దుటయె తప్పు! అచ్చుప్రతులయాగడమా యిది!!!

అరణ్యపర్వమున 'ఉల్ల కాంచనరథముపై నున్నవాఁడు' మన్త. ౧౭౬౩, అని వ్రాఁత ప్రతుల నున్నది. 'ఉల్ల' యని యిపుడు వ్యవహారమున లేదు. ప్రయోగము 'మూఁడు'యోజనము లిచ్చుటికి వాఁడుఉల్ల తెరువు, పట్టివే చని యాదైత్యాధర్త, గనుము' అని శాంతిపర్వమునఁ గలదు. ముద్రణసమయమున నిది శోధకులకు గోచరము గావయ్యె. కాన 'అల్ల కాంచనరథముపై నిలుచువాఁడు' అని 'ఉల్ల' తేటతెల్లయగు 'అల్ల' యైనది. దీనిని మరల దిద్దవచ్చునా? పండితులు దిద్దరఁట. పండితులకైనను జిరోత్పన్నపదము లెట్లు తెలియును? దిద్దితరములును రెండైనవఁట! అప్పుడు దిద్దినది దండితనమే యైనది; ఇప్పుడు దిద్దుటయో దుండగమే చూఁడీ!

'మఱి' యనినుఁ గలదు. 'మఱి' మునుఁగా మఱుపు. ఇది వెఱవంటిది. 'మది మఱిగొన్నయట్టియెడ మానికిం దనుఁ దాన కాచికో, సాదవిన' భార. ఉద్యోగ. ఈ 'మఱి' తెలియక 'మదినుది నున్నయట్టియెడ' నని మార్చఁబడినది. మఱియు, భాగవతమున వామనఘట్టమున 'తెఱవాఁడవిప్రులు పూర్ణులే ... ... వీరంబుమునుబోయుదే, మఱి లే కర్థుల దాసులకా సుజనులకాఁ పొమ్మింపుదేపై దలీ' అష్ట. ౪౨౬. ఇట మఱి నెఱుంగక 'పోయు' దే, మఱికే యర్థుల' నని 'ఏమఱిక' గా మార్చి శోధకులేమఱిరి.

వహ్నిం, యిట్లు పంచభూతములం గలసియుఁ గలియుచునున్నవి. ఇంతవఱకవి యంతరింపఁ దొడఁగి దాదాపు రెండుతరములగుచున్నవి. మనము తాతలకాలమువఱకే వానిమరువులను బరువులను, మనతాతలు పెట్టిపూర్తి కచ్చుప్రతులు పోత్తము ముత్తైడువపేరంటమునకై మెత్తినబిత్తరపురూపులవలె మనోనయనోత్సవములై మొలకెత్తసాగినవి. అందలిపాఠములే మనతండ్రులకు వెన్నతోఁ గూర్చి పెట్టినవి. మనకు నవియే నుగ్గుఁబాలతో నూఱి పోసినవి. వేయేల? అచ్చుప్రతుల పాఠములే యెల్లయెడల నల్లుకొని యిష్టు డన్నిపట్టుల నిల్లు గట్టుకొని యున్నవి.

ముద్రాక్షరములు సరులుగూర్చినయంతమాత్రముచే. అచ్చుప్రతులు చూచుటకును బట్టుటకును జదువుటకును మెచ్చులు గలుగునే? అందలిపాఠములు మనతాతతండ్రులనాళ్ళకాలం బడి పవిత్రములై మనహృదయసీమల బ్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవే అయిన నేమి? వానియందుఁ దప్పు లుండవా? కూర్పులను మార్పులును గలుగనేవా? ఇది కొంత విచారింతము.

భారతాదులను రచించినకవులు గడచి యిప్పటి కెనిమిదారువందలసంవత్సములకెక్కువయే యైనది. ఇంతదీర్ఘకాలములో దేశమునఁ బెక్కు రాజ్యవిభ్రమణములును నూతనరాజ్యజననములును నపూర్వమతభాషాసంపర్కములును గలుగుటంజేసి జనవ్యవహారములలో మునుపటివి గొన్ని నశించుటయు మరికొన్ని క్రొత్తగాఁ దలసూపుటయు సహజము. ఈ వ్యవహారములమార్పుపాటు ననుసరించి భాషయందును దద్వాచకము లయినపదములును వానిప్రయోగవిశేషములును గొన్ని మాసిపోయి యిప్పటివాడుకలోఁ గానిపింపకున్నవి. ఆపదాదులచొప్పు నక్కాలపుగ్రంథములను బెక్కింటిని గొనియే నిరూపింపఁదగియున్నది. ఈవిశేషము పెక్కుభాషలందుఁ గానిపించుచున్నదని భాషాచరిత్రములే యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లు పదాదులు జనవ్యవహారములం గానిపింపనియిక్కాలమున నచ్చుప్రతుల శోధించి ముద్రింపఁ బూనినపండితులు వానిలో నప్పటికాలపుగ్రంథప్రయోగములనుబట్టి తమకు నిర్ణయింపఁగూడినవి తప్పఁ దక్కినవానిని నల్లే సందిగ్ధములుగా నుంచుసడికిఁ బాలుపడ నోపకయుఁ, దాము ప్రకటించుప్రతు లొకటి రెండు గాక కూర్పునకు వందలకొలఁది నుంటంజేసి యా పెక్కింటను నట్టిదుస్సాధములు వ్యాపించి యుండుటకు మనసు రాకయుఁ, గూర్పును మార్పును జాలినపాండిత్యమును గవిత్వమును గలవారు గాన యా రెంటిని గొని య పదాదులు పాఠకసామాన్యమునకు సుబోధములుగా నుండునట్లు సవరించుటకు బలవంతముగాఁ దమంతఁ బ్రేరితులగుచున్నారు. వ్రాతప్రతులలో నొకటిని జూచి మఱియొకటిగాఁ బూర్వమునుండి వ్రాయంబడుచు వచ్చినవగుటచేతను, మిక్కిలి పురాతనములైనవియుఁ బెక్కు మిగిలియుండుటచేతను నట్టివానిలోఁ బెక్కింట నాపదాదులు తప్పక వచ్చియుండవచ్చును. వాని వ్రాయసకాండ్రలోఁ బెక్కండ్రు గూర్పును మార్పును జాలినంతవ్యుత్పన్నులు గాకుండుటచే [illegible] యుండవచ్చును. ఒక్కొక వ్రాయసకాఁ

ప్రతు లోకకొన్నియే కాని వంకలకోలేవిఁ గావు గావున నా తెలియనిపదాలుబయలు రించియే తీఱవలయు ననుస్వాత్మప్రేరణము నాని కంతబలవంతముగా నుండెను. ఈ కారణములంబట్టి యచ్చుప్రతులకన్న వ్రాతప్రతులే పాఠస్థాపనమునకై మిక్కిలి యాశ్రయణీయములుగా నుండును. పెక్కువ్రాతప్రతులకన్న రెండొక్కయుదాహరణములే మిన్న.

భారతమున యతిభిక్షాసమయవివరణమున 'విధూమేన్యస్తముసలే వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే' శాంతి అని యున్నది. ఇందులకు 'దంపకములకువంటకములకునుభోజనములకుఁ దఱియైనప్పుడు గడప' ౫ ఆ. 393 అని వ్రాతప్రతులం దున్నది. ముసలశబ్దమునకుఁ బర్యాయముగాఁ దెనుఁగున 'దంపక'మున్నది. అయినను 'దంపకము దంపు' అనియే కాని 'దంపకము' అని వాడుకలో లేదు. మఱి ప్రయోగమందో 'దంపుముసలే కుభృత్పవృక్షంబులు' అని కాశీఖండమునఁ గలదుగాని యది ముద్రణపరియాయమున శోధకులకుఁ దెలియకపోయి మఱచఁబడి కాసియుండవచ్చును. సర్వజ్ఞత్వమెవరికౌను? అర్థము పొసఁగియుఁ బ్రకరణమునకుఁ బొందుపడియునుండుటకన్న దేటగా నుండుటే మఱింత యావశ్యకము కాఁబోలు. కాన తెలియకున్న 'దంపకములు' తేటగానున్న 'దాంబికము' లయ్యె. కనుక 'దాంబికములకు వంటకములకుఁ జొరక' అని పాఠము పుట్టినది. ఇవి తేటగా నుండుట యటుండ మన తాతగారినోటఁ బడియువచ్చినవిగాన యెప్పుడైన నొప్పే! దీనిని మరల దిద్దుటయె తప్పు!! అచ్చుప్రతులయాగడమూ యిది!!!

ఆరణ్యపర్వమున 'ఉల్లకాంచనరథముపై నున్నవాఁడు' వవ్వ. ౧౫౩. అని వ్రాతప్రతుల నున్నది. 'ఉల్ల' యని యిప్పుడు వ్యవహారమున లేదు. ప్రయోగము 'మూఁడుయోజనము లిచ్చుటికి హానికిఁ బల్లె తెరువు, పట్టివే చని యాదైత్యాధర్త, గనుము' అని శాంతిపర్వమునఁ గలదు. ముద్రణసమయమున నిది శోధకులకు గోచరము గాదయ్యె. కాన 'అల్లకాంచనరథముపై నిలుచువాఁడు' అని 'ఉల్ల' తేటతెల్లయగు 'అల్ల' యైనది. దీనిని మరల దిద్దవచ్చునా? పండితులు దిద్దరఁట. పండితుల కైనను జిరోత్పన్నపదము లెట్లు తెలియును? దిద్ది తరములును రెండైనవఁట! అప్పుడు దిద్దినది దండితనమే యైనది; ఇప్పుడు దిద్దుటయో దుండగమే చుఁడీ!

'మఱ' యని యొక గలదు. 'మఱ' యనఁగా మఱపు. ఇది వెఱవంటిది. 'మది మఱగొన్నయట్టియెడ మానినికిం దనుఁ బాన కాచికో, హొదవిన' భార. ఉద్యోగ. ఈ 'మఱ' తెలియక 'మది మది యున్నయట్టియెడ' నని మార్పఁబడినది. మఱియు, భాగవతమున వామనఘట్టమున 'తెఱవాలు విప్రులు పూర్ణులే ...... పేరంబు దుంబోయుదే, మఱ లే కర్థులు దానులౌ సుజనులౌ నన్నింపుదేపై దలీ' అష్ట. 4౩౬. ఇటు మఱ నెఱుంగక 'పోయు' దే, మఱకే యర్థుల' నని 'ఏమఱక' గా మార్చి శోధకులేమఱిరి.

మొంపట' యనఁగాఁ దగవు. జగమ్మోహిన్యవతారఘట్టమున 'మనసు వేల్పులకు ... లేకుండఁ బంచిపెట్టెను నని ... పరాణి' భాగ. అష్ట. 321. అని

వహ్నిః, ఇట్లు పంచభూతములం గలసియుం గలియుచునున్నవి. ఇంతవఱకవి యంతరింపఁ దొడఁగి దాదాపు రెండుతరము లగుచున్నవి. మనము తాతలకాలమువఱకే వానిమరుపులను బరువులను, మనతాతల షష్టిపూర్తికి చచ్చుప్రతులు పౌత్రము ముత్తైదువపేరంటమునకై యెత్తినబిత్తరపురూపుల వలె మనోనయనోత్సవములై మొలకెత్తసాగినవి. అందలిపాఠములే మనతండ్రులకు వెన్నతోఁ గూర్చి పెట్టినవి. మనకు నవియే నుగ్గుబాలతో నూటి పోసినవి. వేయేల? అచ్చుప్రతుల పాఠములే యెల్లయెడల నల్లుకొని యిప్పుడన్నిపట్టుల నిల్లు గట్టుకొని యున్నవి.

ముద్రాక్షరములు సరులుగూర్చినయాణిముత్తెములే. అచ్చుప్రతులు చూచుటకును బట్టుటకును జదువుటకును మెచ్చులు గొలుపునే? అందలిపాఠములు మనతాతలతండ్రులవాక్కులం బడి పవిత్రములై మనహృదయసీమలం బ్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవే అయిన నేమి? వానియందుఁ దప్పు లుండవా? కూర్పులను మార్పులను గలుగనే వా? ఇది కొంత విచారింతము.

భారతాదులను రచించినకవులు గడచి యిప్పటికి దాదాపు వందలసంవత్సరముల కెక్కువయే యైనది. ఇంతదీర్ఘకాలములో దేశమునం బెక్కు రాజ్యవిభ్రమణములును నూతనరాజ్యజననములును నపూర్వమతభాషాసంపర్కములును గలుగుటంజేసి జనవ్యవహారములలో మునుపటివి గొన్ని నశించుటయు మరికొన్ని క్రొత్తగాఁ దలసూపుటయు సహజము. ఈ వ్యవహారముల మార్పుపాటు ననుసరించి భాషయందును దద్వాచకము లయినపదములును వానిప్రయోగవిశేషములును గొన్ని మాసిపోయి యిప్పటివాడుకలోఁ గానిపింపకున్నవి. ఆపదాదులచొప్పు నక్కాలపుగ్రంథములను బెక్కింటిని గొనియే నిరూపింపఁదగియున్నది. ఈవిశేషము పెక్కుభాషలందుఁ గానిపించుచున్న దని భాషాచరిత్రములే యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లి పదాదులు జనవ్యవహారములం గానిపింపనియక్కాలమున నచ్చుప్రతుల శోధించి ముద్రింపఁ బూనినపండితులు వానిలో నప్పటికాలపుగ్రంథప్రయోగములనుబట్టి తమకు నిర్ణయింపఁగూడినవి తప్పఁ దక్కినవానిని నట్లే సందిగ్ధములుగా నంచుసడికిఁ బాలుపడనోపకయుఁ, దాము ప్రకటించుప్రతు లొకటి రెండు గాక కూర్పునకు వందలకొలఁది నుంటంజేసి యా పెక్కింటను నట్టిదుస్సాధములు వ్యాపించి యుండుటకు మనసు రాకయుఁ, గూర్పను మార్పను జాలినపాండిత్యమును గవిత్వమును గలవారు గాన యారెంటిని గొని య పదాదులు పాఠకసామాన్యమునకు సుబోధములుగా నుండునట్లు సవరించుటకు బలవంతముగాఁ దమంతఁ బ్రేరితు లగుచున్నారు. వ్రాతప్రతులలో నొకటిని జూచి మఱొకటిగాఁ బూర్వమునుండి వ్రాయంబడుచు వచ్చినవగుటచేతను, మిక్కిలి పురాతనములైనవియుఁ బెక్కు మిగిలియుండుటచేతను నట్టివానిలోఁ బెక్కింట నాపదాదులు తప్పక వచ్చియుండవచ్చును. వాని వ్రాయసకాండ్రలోఁ బెక్కండ్రు గూర్పను మార్పను జాలినంతవ్యుత్పన్నులు గాకుండుటచే నట్టివారిప్రతులం దేనియు నవి మాఱుపడక యుండవచ్చును. ఒక్కొకవ్రాయసకాని

ప్రతు లొకకొన్నియే కాని వందలకొలఁదిఁ గావు గావున నా తెలియనిపదాదులసవరించియే తీఱవలయు ననుస్వాత్మప్రేరణము నాని కంతబలవంతముగా నుండదు. ఈ కారణముఁబట్టి యచ్చుప్రతులకన్న నాకుఁ ప్రతులే పాఠస్థాపనమునకై మఱింత యాశ్రయణీయములుగా నుండును. పెక్కురి త్తవాదములకన్న రెండొక్కయుదాహరణములే మిన్న.

భారతమున యతిభిక్షాసమయవివరణమున 'విధూమేన్యస్తముసలే వ్యఙ్గారే భుక్తవజ్జనే' శాంతి. అని యున్నది. ఇందులకు 'శంపకములకువంటకములకునుభోజనములకుఁ దఱిమైనప్రొద్దుఁ గడచి' శాం. ఆ. 393 అని వ్రాతప్రతులం దున్నది. ముసలశబ్దమునకుఁ బర్యాయముగాఁ దెనుఁగున 'శంపక'మున్నది. అయినను 'దంపకము దంచు' అనియేకాని 'శంపకము' అని వాడుకలో లేదు. మఱిప్రయోగము 'శంపుము మేకుభృత్సరివృక్షంబుల' నని కాశీఖండమునఁ గలదుగాని యది ముద్రణపరాయణులైన శోధకులకుఁ దెలియకగాని మఱవఁబడికానిపోయి యుండవచ్చును. సర్వజ్ఞత్వ మెవరిసొమ్ము? అర్థము పొసఁగియుఁ బ్రకరణమునకుఁ బొందుపడియుండుటకన్న: తేటగా నుండుటే మఱింత యావశ్యకము కాఁబోలు. కాన తెలియకున్న 'శంపకములు' తేటగానున్న 'శాంబికము' లయ్యె. కనుక 'శాంబికములకు వంటలకుఁ జొరక' అని పాఠము పుట్టినది. ఇవి తేటగా నుండుట యటుండ మంతాతగారినోటఁ బడియువచ్చినవిగాన శిష్టమైన నొప్పే! దీనిని మరల దిద్దుటయె తప్పు! అచ్చుప్రతులయాగడము యిది!!!

ఆరణ్యపర్వమున 'ఉల్లకాంచనరథముపై నున్నవాఁడు' షష్ఠ. ౧౬౩. అని వ్రాతప్రతుల నున్నది. 'ఉల్ల' యని యిప్పుడు వ్యవహారమున లేదు. ప్రయోగము 'మూఁడుయోజనము లిచ్చటికి దావ్రేపుల్ల తెరువు, పట్టివే చని యూదైత్యాధిపర్తి గనుము' అని శాంతిపర్వమునఁ గలదు. ముద్రణసమయమున నిది శోధకులకు గోచరము గావయ్యె. కాన 'అల్లకాంచనరథముపై నిలుచువాఁడు' అని 'ఉల్ల' తేటతెల్ల యగు 'అల్ల' యైనది. దీనిని మరల దిద్దవచ్చునా? పండితులు దిద్దరఁట. పండితులకైనను జిరోత్పన్నపదము లెట్లు తెలియును? దిద్దితరములును రెండైనవఁట! అప్పుడు దిద్దినది దండితనమే యైనను; ఇప్పుడు దిద్దుటయో దుండగమే చూఁడీ!

'మఱి' యని యుఁ గలదు. 'మఱి' యనఁగా మఱపు. ఇది వెఱవంటిది. 'మది మఱిగొన్నయట్టియెడ మానినికిం దను దాన కాచికో, వాదవిన' భార. ఉద్యోగ. ఈ 'మఱి' తెలియక 'మదిమది యున్నయట్టియెడ' నని మార్పఁబడినది. మఱియు, భాగవతమున వామనచరిత్రము 'తెఱవా! విప్రులు పూర్ణులే ... ... పీరంబుదుంబోయుదే, మఱి లేకర్థుల దాసులన్ సుజనులన్ మన్నింపుదే పైదలీ' అష్ట. 4౧౦. ఇట మఱి నెఱుంగక 'పోయు' దే, మఱికే యర్థుల' నని 'ఏమఱిక' గా మార్చి శోధకులేమఱిరి.

మొంపట' యనఁగాఁ దగవు. జగన్మోహిన్యవతారఘట్టమున 'మునకు వేల్పులకు న్యమంతట లేకుండఁ బంచిపెట్టెద నని : పరఁతి పూని' భాగ. అష్ట. 321. అని

యున్నది. ఈ 'మందట' తెలియక యూరాటము పెట్టినందున 'మాఱాటము'గా మాఱినది. 'మానములసమ్మతింపఁజేతమగు మందటనాసభ వారు తీర్చి' నారాయణకృతపంచతంత్రము ౧ ఆ. ఇట 'మందట'కు 'సమీప' మని శబ్దరత్నాకరమందర్థమున్నది. 'విను కుంభాండ యనేకకాలము...నానగు భుజంబుల్ మందటం బొందినన్' హరివంశము. ఉత్త. ౭ ఆ, ఇట 'మందట' యచ్చుప్రతుల 'ముచ్చట' యైనది. తెలియని మందటకన్నఁ జేట యగు ముచ్చట మేలు గదా!

దుడుకడుచు' అనఁగా మగ్నమగుట. కృష్ణబలరామబాలక్రీడావర్ణనమున 'అప్పంకముల దుడుకకడువఁ జొత్తురు' దశ. పూ. 289 అనియు, బ్రహ్మగోగోపులనంతర్హితులం జేసినఘట్టమున 'దుడుకనిమహిమాబ్ధి నజుఁడు దుడుకడిచె నృపా' దశ. పూర్వ. 547 అనియు నున్నది, ఇది తెలియక 'దుడుకడరఁ జొత్తు' రని మార్పఁబడినది. మరల 'దుడుకడువ' నని దిద్దుట దుడుకగునా?

భాగవతమున తిర్థీకుర్వన్తి తీర్థాని' ౧స్క. ౧౩ అధ్యా. అని యున్నందులకు వ్రాతప్రతులఁ 'దీర్థసంఘంబులఁదీర్థమింతురు' ప్రథ. 301 అనియున్నది. 'తీర్థమింతురు' అనియుప్పుడువాడుట లేదు. 'ఉత్తరమింతురు' ఇత్యాదిసన్నయ ప్రయోగములు శోధకుల కుపస్థితములుగావు. కనుక 'తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు' అని సవరింపఁబడినది. మఱి తాతగారిబొక్కినచోటఁ జొచ్చియు నచ్చివచ్చినది గాన యది విడువరాదు. అట్టిదానిని దిద్దితిమాయంతకన్నఁ బాతకము లేదు. ముద్రణమహిమ! ముద్రణదేవతాకటాక్షము నకుఁ బాత్రములైనతప్పులుగూడ దిద్దరానంతపవిత్రములై యొప్పులు గులుకునా!

ఇట్టివి పెక్కులు చూపవచ్చును. వ్రాతప్రతులందు గ్రుడ్డిదెబ్బలనుదప్పులు గలుగునే యందురేమో. ఔను! వానియందు శకటరేఫ మనియు లఘురేఫమనియు భేద ముండదు, 'వాండు కాంపు' అని యున్నియుఁ బూర్ణబిందువులే కాని యర్ధబిందువు చూపట్టదు. 'మంచ్చము రంగ్గము' అని యనవసరము లగుద్విత్వములును 'శాయు' 'యెవ్వఁడు' అని యక్షరవ్యత్యయములును, 'కోరికె' 'నాలికె' అని యసమంజసరూపములును, బట్టినచోటఁ బెక్కులుగనుపట్టును అయినను డాంబికములు' 'ధిక్కరింతురు' అనునచ్చుప్రతులసవరణలంబట్టి 'డంబకములు' 'తీర్థమింతురు' అని నిర్ణయించుకష్టమునకంటె 'వాంపు' 'శాయు' అను నాకు ప్రతులవ్రాఁతలను బట్టి 'వాఁడు' 'చేయు' అను దిద్దుకొనుసౌకర్యమే పాటి యతిశయమో యభిజ్ఞులకుఁ జేట గాకపోవదు.

మఱియు శోధనమునకు నైపుణ్యమునుగావలయును. పాండిత్యమున్నచోట నెల్ల నైపుణియు నియతముగా నుండదు. మఱియుఁ బండితులుతమతమదర్శనముల చొప్పునఁ బాఠముల దిద్దుటయుఁ గలదు. స్వదర్శనాభినివేశపారవశ్య మనివార్యమగుట సహజమే కదా. ఈరెండుకారణములనుబట్టియు నచ్చుప్రతులఁ దప్పులు గలుగుట గలదు. ఈనిర్ణయము లెంతవఱకు సాధువులో ప్రకృతగ్రంథమునఁబరామర్శింతము

శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ — ౧ స్కం. ౧.

ఇట క్రిందిగీఁటలు గలవానిం జూడుఁడు. ఆరంభముననే హంసపాదము! మొట్టమొదటి పద్యముననే యతి తప్పినది. ఈ తప్పు గ్రంథమున మఱెచ్చటనే యుండునేని వ్రాయసము గురునాథునిపైనో లేక కంపోసిటరు రామస్వామిమీఁదనో మోపవచ్చును. ఇట్లును గాదే! శోధకులకు దోషము వచ్చునని మహాకవికి యతి తెలియ దందుమా! మొన్నటి తాతగారి కాగ్రహము వచ్చినను, నంతకంటె మునుపటి పోతనగారి నిగ్రహము దగదు. కావున 'రక్షైకారంభకు భక్తపాలనకళా సంరంభకున్' అని దిద్దకుండరాదు.

'ఏతద్రూపం భగవతో హ్యరూపస్య చిదాత్మనః
మాయాగుణైర్విరచితం మహదాదిభిరాత్మని
యథా నభసి మేఘౌఘో రేణుర్వా పార్థివోఽనిలే
ఏవం ద్రష్టరి దృశ్యత్వమారోపిత మబుద్ధిభిః. — ౧-స్కం. ౩-అధ్యా.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా. అరూపస్య-చిదేకరసస్య, ఆత్మనో-జీవస్య, ఏతత్-స్థూలం, రూపం-శరీరం భగవతో మాయాయాః, తస్యాః, గుణైః-మహదాదిరూపైః, విరచితం - కృతం, ఆత్మని - ఆత్మస్థానే, శరీరం కృత మిత్యర్థః॥ కథ మిత్యపేక్షాయాం స్వరూపావరణేన తదధ్యాస ఇతిసదృష్టాంత మాహ॥ యథావాయ్వాశ్రితో మేఘౌఘో, నభసి-ఆకాశే, అబుద్ధిభిః-అజ్ఞైః, ఆరోపితః, యథావా పార్థివో రేణుః- తద్గతధూసరత్వాదిః, అనిలే, ఏవం, ద్రష్టరి-ఆత్మని, దృశ్యత్వం - దృశ్యత్వాది ధర్మకం శరీర మారోపిత మిత్యర్థః.

ఇందుల కచ్చు ప్రతిపాఠము:- వినుం డరూపుం డయినజీవుండు చిదాత్ముండై పరఁగు-జీవునికిఁ బరమేశ్వరు మాయాగుణంబులైనమహదాది రూపములచేత నాత్మాధారస్థానముగా విరచితంబైన స్థూలశరీరంబు గగనంబునందుఁ బవనాశ్రిత మేఘసమూహంబును గాలియందుఁ బార్థివ ధూళి ధూసరత్వంబును నేరీతి నట్లు ద్రష్ట యగు నాత్మయందు దృశ్యత్వము బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు.

'ఆత్మని' అనుటకు 'ఆత్మస్థానే' యని యర్థము. ఇట 'ఆత్మాధారస్థానముగా' ననుట యెట్లు? 'స్థూలశరీరంబు' అనుటకుఁ గ్రియ యెద్ది? ఆరోపింపఁబడెడిది స్థూలశరీరమా? దృశ్యత్వమా? అన్వయ మేదియుఁ గానరాదు. అంతగా మూలానుగుణ్యమును లేదు.

వ్రాఁతప్రతులపాఠము—వినుం డరూపుండై యేకరసుండై యాత్మయనం బరఁగుజీవునికిఁ బరమే...రూపంబులచేత నాత్మస్థానంబునందు విరచితంబైన స్థూలశరీరంబు...దృశ్యత్వమై ... నారోపింపంబడు. — ౧స్కం.-67.

ఇట 'స్థూలశరీరము దృశ్యత్వమై యారోపింపంబడు' నని యన్వయము. ఇది చాల మూలానుగుణముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది. ఇట్లు మూలానుగుణ్యమును నన్వయమును గల యీపోతన పాఠమును గయికొనవచ్చునా? లేక యన్వయము చెడినను మూలానుగుణ్యము కొఱవడినను మన తాతగారి యచ్చుప్రతిపాఠమే వలయునా?

'యత్రేమే సదసద్రూపే ప్రతిషిద్ధే స్వసంవిదా
అవిద్యయాఽఽత్మని కృతే ఇతి తద్బ్రహ్మదర్శనమ్
యద్యేషోపరతా దేవీ మాయా వైశారదీ మతిః
సంపన్న ఏవేతి విదుః మహిమ్ని స్వే మహీయతే॥' ౧-స్కం, ౩.అ.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా॥ యత్ర-యదా, సదసతీ-కార్యకారణరూపే-స్థూలసూక్ష్మరూపే. స్వసంవిదా-స్వరూపసమ్యగ్ జ్ఞానేన; ప్రతిషిద్ధే, భవతః, జ్ఞానేన ప్రతిషేధార్హత్వే తమేవ హేతుమాహ-అవిద్యయా, ఆత్మని, కృతే-కల్పితే ఇతి హేతోః, తద్బ్రహ్మ-తదాజీవో బ్రహ్మైవభవతీత్యర్థః, కథంభూతం? దర్శనం-జ్ఞానైకస్వరూపమ్॥ వైశారదీ-విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః-తదీయా, దేవీ - సంసారచక్రేణ క్రీడన్తీ, ఏషామాయా, మతిః-విద్యా...అయంభావః...యావదవిద్యాత్మనా ఆవరణవిక్షేపౌకరోతి తావన్నోపరమతే-యదాతు సైవవిద్యారూపేణపరిణతా...స్వయమేవోపరమేదితి.

అ-ప్ర—అప్పుడీ స్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండును స్వరూపసమ్యగ్ జ్ఞానంబున నిషేధింపంబడునని తెలియు-నవిద్యంజేసి యాత్మయందుఁ గల్పింపంబడె ననియెడి హేతువువలన నప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనమను జ్ఞానంబున కధికారియగు-నట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమతి-విశారదనై యీశ్వరునిదై క్రీడించు-నట్టి మతిప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుపరత నైౕ. ౧ స్కం. 67.

ఇట 'యదా-తదా' యను నన్వయము లేదు. 'ఎప్పుడు స్థూలసూక్ష్మరూపములు స్వరూపసమ్యగ్ జ్ఞానమున నిషేధింపఁబడునో యప్పుడు జీవుఁడు బ్రహ్మమగు' నని యర్థము. నిషేధింపఁబడునని తెలియు టేమి? ఆరూపములు 'ఆత్మని కృతే' ఆత్మయందుఁ గల్పితములని యుండఁగా 'ఆత్మయందుఁ గల్పితము' లెట్లు? తద్బ్రహ్మ-తదాజీవః బ్రహ్మైవభవతి, అని యుండఁగా బ్రహ్మదర్శనం బనుజ్ఞానమున కధికారియగు నఁట! బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానమేమి? ఇట దానికేం బ్రసక్తి యెట్లు? 'అట్టిబ్రహ్మజ్ఞానమతి-విశారద యీశ్వరునిదై క్రీడించు' దీనికర్థ మేమి? బ్రహ్మజ్ఞానమతి క్రీడించుచున్నదని యన్వయమా? మతి యనఁగా విద్య యని వ్యాఖ్య; విద్యారూపమున మాయ పరిణత యగుట చెప్పఁబడినది. ఆమతి యిట బ్రహ్మజ్ఞానమతి యయ్యెనా? లేక అతివిశారద యై యని పదచ్ఛేదమా! 'అట్టిమతి ప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్న మాయ' ఇటఁ గూడ 'మతి' వచ్చినదేల? మూలమునందలి 'మతి' కర్థము తెలియనందున నవి యిన్నిగతులు పడినవి. పోనిండు. ఈమతిప్రకాశమేమి? మూలమున నిందులకు గమకము గానరాదు. 'వైశారదీ' అనుటకు 'విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః తదీయా వైశారదీ' అని వ్యాఖ్య. దీనికా 'విశారద యై యీశ్వరునిదై' యని తెనుఁగు?

ఇటీవలియచ్చుప్రతి పాఠము-ఎప్పుడుస్థూల...నిషేధింపఁబడునని యును నవిద్యంజేసి యాత్మను గల్పింపఁబడునని యును దెలియునప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనంబుల కధికారియగు దర్శనంబన జ్ఞానైకస్వరూపం బతివిశారదనై యీశ్వరునిదై క్రీడించుచు నవిద్యయనంబడుచున్న మాయ యుపరత యౌ.

ఇందు 'ఎప్పుడు-అప్పుడు' అనునన్వయము గలిగెను 'మతి' కిందు గతులు లేవు. బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానము గానరాదు. 'అవిద్యంజేసి యాత్మయందుఁ గల్పింపఁబడెనని హేతువు' అను హేతువు సూత్రము పోయినది. మఱికొన్ని సవరణలును గలిగినవి. కాని తక్కినదోషములన్నియు, గలవు వ్రాఁతప్రతులపాఠము చూడుడు-

ఎప్పుడీస్థూలసూక్ష్మరూపములు రెండును స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునం జేసి ప్రతిషిద్ధంబు లగు నవిద్యం జేసి యాత్మను గల్పింపంబడ్డ వనిడి హేతువువలన నప్పు డా జీవుండు బ్రహ్మసర్శనం బగు దర్శనంబన జ్ఞానంబునం జేసి యేకస్వరూపంబు విశారదుం డైనయీశ్వరుని క్రీడించుచు నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుపరత యై ౧ స్కం.67

మూలమున కిట్లు మిక్కిలియనుగుణమైనయీ పాఠ మచ్చుప్రతులం బడి తారుమారైనది; తప్పులకుప్ప యైనది మరల దిద్దవచ్చునా? ముద్రణదేవతాకటాక్షపాత్రమై యది పవిత్రీకృతమై యున్నదే! ఆదేవతకును మఱేతాతకును గోపము వచ్చినను వచ్చుంగాక. మహాకవి కపయశము దగదు. కాన దిద్దంబడినది.

ఒకవచనమున నిన్నిదోషములు! మీఁదం బెక్కువచనములం దిట్లెన్నిదోషములు దిద్దంబడి యున్నవో మఱి పద్యములం దెన్నిసవరణలు సేయంబడినవో యభిజ్ఞులై మూలమును వ్రాతప్రతులను నారయు ప్రయాసమునకు వెనుదీయనిభాషాభిమానులకుం దెలియకపోవదు. ఇంతేకాక వచనములం దెన్నికూర్పులు చేర్పంబడినవియు నెన్నిమార్పులు సేయంబడినవియు నెన్నిమతములు త్రిప్పంబడినవియు నానాపుటలం గల కుండలీకరణాదులచేతను గ్రిందిపాఠాంతరములచేతను దేటతెల్లము గాఁగలదు గావున నిట విస్తరించి తెలుప నవసరములేదు. అన్నియు నిట సంకలితముగా రూపింపఁ బూనినచో నివిజ్ఞప్తివేయుమడుంగు లెచ్చును. వేయుమాటలేల? ఒకభాగవతమునంత గ్రంథమే కావచ్చును. వానిని మూలముతోను వ్రాతప్రతులతోను బోల్చిచూచుట కవకాశము మిక్కిలియుఁ వలయునుగావునఁ జదువరులు చూడక యేపోవుదురని తలఁచియొక్కొక్కస్కంధమునందు నొకటిరెండుదోషము లను విస్తరభీతిచే జిన్నవైనవానినిగా స్థాలీపులాకన్యాయమున నెత్తిచూపుట సరసము

'లోకమంగళదసుశ్లోకరూపంబున' ద్వితీ-261

ఇందులకు 'భగవతాచతుశ్శ్లోక్యాంసంక్షేపేనప్రోక్తమ్'అని మూలము. కావున 'లోకమంగళచతుశ్శ్లోకిమూలంబున' అది వ్రాతప్రతులపాఠము.

విదురమైత్రేయసంవాదమున

క. అగుణున కవికారునకున్, జగదవనోద్భవవినాశసత్కర్మములం
దగులీల లయిన నాతఁడు, నగుణుం డై యుండు టెట్లు సౌజన్యనిధీ.
సీ. అనిన నర్భకుగతి ననఘుఁడు మైత్రేయ,మునిఁ జూచి విదురుఁ డిట్లనియె. తృతీ-232-233

ఇట విదురుఁ డర్భకునిగతిమైత్రేయు నడుగలేదు. నిర్గుణుఁడును నిర్వికారుఁడు నగునీశ్వరునికి లీలలెట్లు?అని ప్రశ్నము. 'అర్భకవల్లీలాపియుజ్యతే' అనువ్యాఖ్యాపంక్తిచొప్పున 'అర్భకునివలె'ననియుత్తరముకాన "అనర్భకునిగతి ననవుడుమైత్రేయ యని యుండవలయును.

చ. మఱియపు డమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱకరిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధిమర్మముల్. చతు-336

ఇట 'గఱకరి' తప్పు; 'గఱి గఱి' యని యొప్పు.

'యస్యామేవకథాయామాత్మానమవిరతంవివిధవృజినసంసారపరితాపోపతప్యమాన మనుసవనం స్నాపయంస్తయైవ నిర్వృత్యా పరయా హ్యపవర్గమార్గ మాత్యంతికం పరమపురుషార్థమపి స్వయమాసాదితం నో ఏవాద్రియన్తే' పంచసప్తమాధ్యాయః.

ఇందుల కచ్ఛప్రతి — పెద్దలు భాగవతు లగుటంజేసి సంప్రాప్తసర్వపురుషార్థు లగుచు వివిధవృజినహేతుకం బగుసంసారతాపంబును బాసి యవిరతంబుఁ దద్భక్తియోగామృతస్నానంబునంజేసి పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబును జెందుగురు. పంచ-౧ అ 88

మూలమున భక్తిభోగ్యతాతిశయమున మోక్షము తనంత లభించినను బెద్దలాదరింప రని యుండఁగా మోక్షంబు నొందుదురఁట! వ్రాఁతప్రతులందు

'హరికథామృతపానంబున నిర్వృతులై పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబు నపేక్షింపరు.

అని యున్నది. దీని నేల మార్చిరో తెలియరాదు. మోక్షసాధనములలో భక్త్యుత్కర్షము శోధకులమతము గాదో!

కాశ్యపపత్నీవర్ణనమున.

సీ. కామితప్రదుఁ డైనకశ్యపుకౌఁగిట, ముచ్చటఁ దీర్తు రేముద్దరాండ్రు
రఖిలలోకములకు నవల నై జగమెల్లఁ, బూజింప నుంగు రేపువ్వుఁబోండ్లు   పుట. 255

ఇట కాశ్యపపత్నులు లోకముల కవలనై యుండు టేమి? 'యతన్యాత్మమిదం జగత్' అను మూలముచొప్పున లోకముల కన్వలై' అని యుండవలయును. అందే గీతమున

'వారి కలగంపకడుపుల నేరుపరుల, నరిదిబిడ్డలఁ బడసినబిరుదుసతుల
నామములు నన్వయంబులు'   పుట.255

అని యున్నది. ఇటమీఁదఁ గాశ్యపపత్నులనామాదులు చెప్పంబడుచున్నవి గాన యాపత్నులనే 'బిరుదసతుల' యని యిట కవి పేర్కొన్నాఁడు. అనఁగా 'కలగంపకడుపుల నేరుపరులను — అరిదిబిడ్డలను — బడసిన బిరుదుసతుల నామములు, అని యన్వయము 'వారి' యనునది పూర్వసీసపాదములందు 'ఏవింతరాండ్రు' ఇత్యాదులచేఁ బ్రతిపాదిత లయినయాపత్నులనే పరామర్శించుచున్నది. కాన దీని కన్వయ మెట్లు? ఏకవాక్యముననే 'వారి' 'బిరుదుసతులు' అను రెంటిలోనే దేనొకటి యుండవలయునుగాని రెండు నుండిన నన్వయము గలుగదు. రెండును భిన్నవాక్యములలోనివేని 'వారి' అనువాక్యమునకు సమాపక మేది? కనుక నిది తప్పు. 'వారి కలగంపకడుపుల నేఱుపరుప, నరిది; బిడ్డలఁ బడసినబిరుదసతుల' అని దిద్దుకొనవలయును. యతిభంగ మున్నచోసికవి (సింగన) యుభయరేఫమైత్రి నిబాటించినవాఁ డని తెలియునది.

దేవేంద్రునిసభాస్థితివర్ణనమున.

'నిండుపున్నమనాఁడు గండరించినచంద్ర, మండలశ్రీలతో మాఱుమలయ
భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలుచు, మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపఁ
గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్య, చామీకరశ్రేణి జాడపటుప'   పుట. 260

ఇట 'ఆతపత్రము గ్రాలుచు మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపు' టేమి? దివ్యాం

గనాకరతలచాతుర్యచామీకర శ్రేణి జాడపఱచుట' యను నర్థము గలదా? 'మం డలశ్రీతోడ మాఱుమ్రోయు భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలంగ' ననియును 'మిన్నె టితరఁగల మెలుపుగొలుపఁ గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్యచామరశ్రేణులఁజాడ పడఁగ' ననియు దిద్దునది. 'చామరవ్యజనాదిభిః' యని మూలము. పూర్ణచంద్ర మండలశ్రీతోడ నాతపత్రము సరిసను, మిన్నేటితరఁగలతోడఁ జామరశ్రేణులకునుసా మ్యము; కాని యాతపత్రము మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపలేదు. మిన్నేటితరఁ గల మేలుకొలుపుటకుఁ జామీకరశ్రేణులు జాడకఱుపలేను. చామరములు చామీ కరములై యనర్థము పుట్టించినవి.

శ్లో॥ భూతాని తైస్తైర్నిజయోనికర్మభిర్భవన్తి కాలే న భవన్తి సర్వశః
న తత్ర హాత్మాప్రకృతావపి స్థిత స్తస్యా గుణై రన్యతమో నిబధ్యతే॥ సప్తమ. ౨. అ.

ఆ-ప్ర. క. కలుగును మఱి లేకుండును, గలభూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశములై
నిలువఁడు ప్రకృతిం దగ్గుణ, కలితుఁడు గాఁ డాత్మయడుఁ దగమ్యుఁడు దలఁపన్.

మూలమున 'ప్రకృతావపిస్థితః' అన్నందులకు 'నిలువఁడు ప్రకృతి'నని తెనుఁ గున్నది. 'నిలువఁబడుఁ బ్రకృతిఁ దద్గుణ' అని దిద్దునది. 'క్రోడసద్గ్రంథంబుల్' క్రోడ మునకు సద్గ్రంథము లేమి? సద్గంథము లని యుండవలయును. సప్తమ 168

మత్స్యావతారవర్ణనమున,

గులు సారించు మీసలు గడలుకొలుపు
నొడలు జళిపించుఁ గన్నులబొమల నార్చు. అష్టమ. 724.

అని యున్నది. మత్స్యము మీసలు గడలుకొలుపుటయు కనుబొమలనార్చు టయు వింతలోనివింత. మత్స్య మప్రాకృత మన్నను, దాని కీయపూర్వవ్యాపారము లనవసరములు గావున వర్ణింప నావశ్యకములు గావు, 'మీసలఁ గడలునివురు' నని యుఁ 'గన్నులపొలప మార్చు' ననియు దిద్దునది.

'నయత్ప్రిసాదాయుతభాగలేశమ్' అష్టమ. ౨౪ అ.
ఇందులకు 'నీప్రసన్నతఁ, బదివేలవపాలిలేశభావము' అష్టమ. 781.

అని యచ్చుప్రతి. ఇట ప్రసన్నతలోనిపదివేలవపాలు 'ఇలేశభావము' గాదు 'ప్రసన్నతపదివేలవపాలి 'లేశ' భాగము' అని దిద్దునది.

కుమారవనమును జొచ్చినసుద్యుమ్నుఁడు శివునిశాపమున స్త్రీకాఁగా వసిష్ఠ ప్రార్థనమున నద్దేవుఁడు

'స్వాంచ వాచ మృతాంకుర్వ న్నిదమాహ విశాంపతే
మాసం పుమాన్ సభవితా మాసం స్త్రీ తపసా తవ'

అని యొకమాసము పురుషుఁడుగాను నొకమాసము స్త్రీగాను నుండ నను గ్రహించినాఁడు. ఇందుల కచ్చుప్రతిని

'తనము న్నాటినమాటలోన్ నిజముగాఁ దన్మానికిం బ్రీతిగా
మనుజేంద్రుండు నెలన్ నెలం బురుషుఁడై మాసాంతరం బైనఁ గా
మిని యై' నవ. 88.

అని యున్నది. ఇట నెలన్ నెలం బురుషుఁడగుచుఁ గామిని యగుటకు మాసాంతర మెక్కడిది? ఇది మూలానుగుణము గాదే! 'మనుజుండున్ నెలనో నెలం బురుషుఁడై' అని యుండవలయును. ఇట మనుజుండనఁగా మనుష్యుఁడని యర్థము కాదు, మనువుపుత్త్రుఁడైన సుద్యుమ్నుఁ డని యర్థము. మనుష్యుఁ డని యర్థముచేసి యిట్లనర్థముచేసిరి కొందఱు. మందుకంటె రోగమే మంచి దయ్యె.

'భువి దూఱన్ భువిఁ దూఱు నబ్ధి సొర నబ్ధిం జొచ్చు' నవ. 107

ఇట యతి తప్పు 'అబ్ధుల్ సొచ్చు' నని యుండవలయును.

'స, ర్వ్యాప్తస్వేదజలాంగి వారిసముదాయాలంకృతన్ భార్గవిన్' నవ. 558

నూతినుండి 'సర్వ్యాప్తస్వేదజలాంగి' యై లేచిన దేవయాని 'వారిసముదాయాలంకృత' యైనదా? ఇం దేమిసారస్యము గులికెడినో? 'అళి సముదాయస్వర్గవిన్ భార్గవిన్' అని యుండవలయును. ఇందలియర్థము ననుప్రాసవిభవమును జూడుఁడు. తాతగా రున్నచోఁ జెప్పను.

శకటాసురభంజనమున

'కదాచి దౌత్థానికకౌతుకాప్లవే జన్మర్క్షయోగే సమవేతయోషితామ్' దశ. 8 అ.

వ్యాఖ్యా॥ ఔత్థానం-'శిశోరంగ పరివర్తనం, తత్రకరణీయే' కౌతుకాప్లవే-ఉత్సవాభిషేకే'
అని యున్నది. ఇందులకు

'బాలకుఁ డొదికిలఁబడ నేర్చె నని జన్మ, నక్షత్రమం దొక నాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుకతోడఁ బొరుగు ప్రేలఁ, జీరి' దశ. పూ. 248

అని యున్నది. మూలమందలి 'కౌతుకాప్లవము'నకు నిట దెనుఁగు లేదు. కాన 'పొలఁతి వేడుకబోర్కుఁ బోయ ప్రేతలఁజేరి' యని యుండవలయును. 'బోర్కు' అని ప్రత్యేకపదముగా నిఘంటువులందు లేదు. కాన 'బోర్కు' 'పొరుగు' అయినది.

'పట్టి యలరుఁబోఁడి పట్టి యీతం డని
గట్టితలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టికడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు
టెఱిఁగినేని దల్లి యేల కట్టు.' దశ. పూ. 383

ఇట 'యలరుఁబోఁడి' యని యుండఁగా మరల 'తల్లి' యని చెప్పవలసిన యావశ్యకత లేదు. అది యందమును గాదు. 'పట్టి యెల్లబోఁటిపట్టి యీతం డని' యని పాఠము. 'ఎల్లబోఁటి గోపాలురమందగాదు.' దశ. పూ. 1142 అని యీస్కంధమ ననే ప్రయోగాంతరము గలదు గాన యిది యబ్బురము గాదు.

'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే' దశ. పూ. 574

పాదరేణువులు వ్రేలం ద్రొక్కని వెట్లు? మూలమున 'యద్గోక్షజేఽపి వృత మాంఘ్రిరజోభిషేకమ్' దశ ౧౪ అ. అనియున్నది. 'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువు'లని యర్థము, గోపపర్యాయమగు 'వ్రేలు' అంగుళిపర్యాయమైన 'వ్రే' అయ్యె వ్రేలు మాఱఁగా 'ఒక్కని'యు 'త్రొక్కని' యయ్యె.

'కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుది నెలవులందు' దశ పూ. 2600

'తుదినిలువులందు' అని యుండవలయు. నిలు వనఁగా నంతస్తు. 'పొలుచు చతుర్దశ భువనములన్ దనకీర్తి యాడెడినిలువులమేడగాఁగ' నిర్వచనోత్తరరామాయణము. 'నాటకశాలమేడపై నిలువున' మనుచరిత్రము.

ఇట్లు పెక్కులు చూపవచ్చును. మూలమును జూచి, పోతనకవితావైలక్షణ్యమును బరిశీలించి, తక్కినకవులరచనావిశేషముల విమర్శించి పెక్కువ్రాఁతప్రతుల శోధించి, నాకావించు సవరణలును, బూరించిన గ్రంథపాతములును, నేఁదీసినకూర్పులును, జేటుపఱచిన మార్పులును సమంజసములో కావో యనువిషయమున గుణదోషగ్రహణపారీణులగు సహృదయశిరోమణులే ప్రమాణము. తప్పో యొప్పో తమమనస్సుల నాటియున్న తాతలనాఁటిపాఠములను దీయలేకయుఁ, గావుననే తమంతటఁ దెలిసికొనఁబూనకయుఁ 'బండితులశోధనములు' 'తాతగారిపాఠము' లను యీపూర్వపుస్తకలనేపాశుపతాస్త్రములుగాఁ గొని తమపక్షము నిలుపుకొనఁజూచు వారికీవిజ్ఞప్తియం దవగాహించుట గజస్నానమువంటిదే యగును. వీరికా పండితులే వ్యాసులు, ఆతాతయే పోతయ. గ్రంథమునుగూర్చి యీవిజ్ఞప్తియందుఁగల విషయములను దక్కుం గలవిషయములను దమంతటఁ దెలిసికొనఁ జాలుకోవిదు లయ్యు నసూయవలన నంగీకరింపనిచలపాదులను దెలుప బ్రహ్మదేవునివశమును గాదనుట విదితమేకదా! అట్టివారి కావ్యాసులే వచ్చి యిందలికూర్పులు మార్పులు తనమతము గాదని వాదించినను బోతనయే తనకవనము కాదని యొట్టుపెట్టినను మెచ్చుగలుగదన్న నింక నీవిజ్ఞప్తి వారిమది కెక్కునా? మొట్టమొదట దిద్దినవారు మనీషులే. 'ప్రమాదో ధీమతా మపి' యన్నట్లు మనీషులకును బ్రమాదములు గలుగకపోవవు. మఱియుఁ బుస్తకములఁ దొలుతొలుతవ్రాఁతనుండి యచ్చునకుఁ దెచ్చునపుడు చిక్కులు పెక్కులు గలుగుచు చిరోత్పన్నములైనపదాదులనుజిక్కులఁ బెట్టును. కాన దప్పులుగలుగుటః దోసపుచ్చనలవిగాదు. పిదపభాషావిషయమున బరిశ్రమ మెక్కుడగుచు రాఁగా, దానంజేసి నూతనవిషయములు తెలియుచుండఁగా మునుపటిపండితులశోధనమునకుఁ జిక్కనివియు వారిమదికిఁ దెలియనివియు నగు దోషములు పెక్కులుచూపట్టిభాషావృద్ధి గలదని పైపయి సవరింపఁబడుచుండును. ఇది సత్యమగుట పెక్కుభాషాచరిత్రముల సిద్ధము. ఇది తెలియక నాగరికత వర్ధిల్లి భాషాభివృద్ధి గావించుచున్నయిక్కాలమున 'శాస్త్రమపౌరుష మాద్యమ్మనుము

కృను గొని పూర్వోక్తము లెల్లఁ బ్రమాణములే యని సాధించు గ్రుడ్డిఛాందస మంద ము గాదు. పక్షపాతరహితము లగు సత్యాన్వేషణకాలసందేహనివృత్తికి సాధనములు కి అవుగావు. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథభాండారమున వ్రాఁత ప్రతులు నేఁ యునవి యున్నవి. వలయునేని, ప్రతులు నాయొద్ద నుగలవు; చూచుకొనవచ్చును, అట్లుగాక యనూయా ళువులై దురభిమానమున 'చెడినది మాఱినది' యనుకట్టుఁగతలు ఘంటాపథముగాఁ జాటినను, వాడవాడల ఢంకాకొట్టినను, దిక్కుదిక్కుల శాసనములు చెక్కించినను సత్యముసత్యమై నిలుచును గాని యసత్యముగాదు. 'సత్యమేవ జయతి' యనునానుడి తప్పదుకదా. సత్యవ్యాపనకాంక్షు లగు పండితులు నరు మకానుకదా! భాషాభిమాన మాననీయులకును సత్యము ప్రియము కాకపోదే. కాన విచారము లేదు. భాగవతము విషయమున వ్యాసులను మించిన పండితుఁడు మాకు లేఁడు, పోతనను మించిన తాతగారును గలుగరు. మాకే కాదు; మీకును గలుగరు; మఱెవ్వరికిఁ గలుగరు. కాన యీయుద్ధతిని మన్నిడుకొని యేతన్ముద్రణశోధనము గావించితిని. తప్పులును దప్పులుగాఁ జూపుదురేని బాలురయినను వంద్యులే. ఒప్పులను దప్పులుగాఁ బ్రాజ్ఞులు చూపిరేనియు బాలుఁడుగూడ నభినందింపఁడుగదా. కాన గుణదోషము లారసి దోషముల నెల్లరును దెలుపఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు

తం. తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య.

శ్రీరామచన్ద్రపరబ్రహ్మణే నమః

పోతనామాత్యకవిత్వాదివిమర్శనము

శ్రీమదాశ్రితజనరక్షాపరాయణుం డగునారాయణుని యంశంబున నవతరించినవ్యాసుండు, వివిధతత్త్వార్థప్రతిపాదకంబు లగుసంవాదంబులును, బహుధర్మావబోధకంబు లగుపుణ్యరాజచరిత్రంబులును, భక్తిరసోద్దీపకంబు లగుభగవజ్జన్మకర్మాద్యభివర్ణనంబులును గలిగి సకలకలికల్మషాపహంబుగా నుండునట్లు మహాభాగవతపురాణంబును రచియించుటం జేసి పఠనశ్రవణాదిపరాయణు లైన యాస్తికశిరోమణుల కెల్ల నది యైహికాముష్మికశ్రేయఃపదంబు నత్యంతోపాదేయంబు నై యొప్పుచుండు. అయిన నది గీర్వాణభాషాప్రణీతం బై, యందును దద్భాషాప్రవేశులకు మాత్రంబె సుగమం బై యుండుటం జూచి యందలిమహార్థంబులు ముముక్షువుల కెల్ల సుబోధములుగాను రమణీయములుగాను గావింప దొరకొని శ్రీరామానుగ్రహసమాసాదితసరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధరుం డగుబమ్మెరపోతనామాత్యుండు మృదుమధురాతిసుందరపదసందర్భసౌభాగ్యంబు దీపింప నవరసభావబంధురంబుగా నమ్మహాగ్రంథంబు నాంధ్రీకరించి యనపాయం బగుయశఃకాయంబు నొంది కృతార్థుం డయ్యె.

భాషాంతరీకరణము.

మధురసరుచిమాధురీధురీణనిరుపమానానర్గళకవిత్వధారావిరాజితుం డగుపోతనామాత్యుం డీమ్మహాపురాణంబునందలిపండ్రెండుస్కంధముల సహృదయహృదయంగమం బగురచనాసరణి స్ఫురణింపఁ బూర్ణముగాఁ దెనిఁగించి కీర్తిశేషుం డైనపిదపఁ గొన్నికారణంబులచే నందలిభాగంబులు కొన్ని యుత్సన్నంబులు కాఁగా వానిని నారయాదులు పూరించి రని పండితపరంపరాముఖంబున నెల్లరకుం దెల్లంబై యున్నదికదా. ఇది యిట్లుండఁ గవులకు నొకగ్రంథము ను సరిగా భాషాంతరీకరించుటకన్న నొకదానిని స్వంతముగా రచించుట మతిసుకరము. ఏలనఁగా స్వంతకృతియందుఁ దమకవితాపటిమకును బాండిత్యపరిమితికిని ననురూపము లగువర్ణనంబులును విషయములు నలవరించుకొని దానిని రచింపవచ్చును. భాషాంతరీకరణమందో యట్లు సేయ సయితికాదు. ఇఁక బహువిధవర్ణనాసందర్భసమలంకృతంబై, నానాతత్త్వవిషయభూయిష్ఠంబై, విపులప్రబంధబంధురంబై కవితాప్రౌఢి నొప్పారు నిమ్మహాపురాణంబు ననన్యూనంబుగా భాషాంతరీకరించుట సుక

రంబని చెప్ప నొప్పునే? అది రసోచితచిత్రవిచిత్రరచనాచమత్కృతియు, నమేయవర్ణనాచాతురియుఁ, దత్త్వార్థపరిజ్ఞానంబును, నిరుపమప్రతిభావిస్ఫురితదుర్వారకవిత్వధారాప్రవాహంబును గలమహాకవికిం గాక యొరులకు కలవి గావు. అట్టికవియే పోతన యని యాతనికవిత్వమే చాటుచున్నది. తక్కిన గంగనాదులకవనంబులు పోతనదానిం బోలె నంతరసవంతములును రచనావైచిత్రి గలవియుఁ గావు. వేదాంతవిషయవైదుష్యంబునం గాని, తత్త్వార్థనిరూపణనైపుణ్యంబునం గాని వారు పోతనకంటెఁ దద్దయుఁ దక్కువ యని చెప్ప నొప్పను. మొత్తమునకు సింగనకవనంబు మాధుర్యమునను, గంగనది మృదుత్వమునను, బోతనకవితారీతిం గొంత పోలియున్నను.

పోతనకవితావిలాసవైచిత్ర్యంబులు పీఠికాంతరమున విపులముగాఁ దెలుపఁబడి యుండుటవలన, వానిని సాకల్యంబున నిట వివరింపఁ బని లేదుగాని, యిప్పురాణంబును దెనిఁగించినవారిం గూర్చి వేఱువేఱ మఱికొన్ని విశేషంబులుమాత్రమిందుఁ బొందుపఱుచు చున్నాఁడను.

పోతన.

పోతన రచించినభాగము లెల్ల నద్వైతపరములుగానే యున్నవి. ఇతం డిప్పురాణము నంతయు, ముఖ్యముగాఁ దత్త్వఘట్టములను, శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానము ననుసరించియే తెనిఁగించి యున్నాఁడు. మూలార్థము కొంచెము గూఢముగా నుండునేని దానిని వివరించువ్యాఖ్యానపదములను గొన్నింటిని గూడ గద్యపద్యములందు నీటుగా దీటుకొల్పి దానిని డీకవలెఁ జేటపఱచుచున్నాఁడు. ఎట్లన,

దశమస్కంధము – షోడశాధ్యాయము.

కాళియపత్నీస్తుతిఘట్టము.

నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే
నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే॥
నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే।

శ్రీధరవ్యాఖ్యానము.

౪౩॥ నమ ఇతి। అనంతాయ, అహంకారాపరిచ్ఛేదాత్ అతః సూక్ష్మాయ, అదృశ్యత్వాత్; అతఏవ, కూటస్థాయ, ఉపాధికృతవికారాభావాత్; అతఏవ విపశ్చితే–సర్వజ్ఞాయ; ॥నానేతి। నానావాదానురోధాయ – అస్తి, నాస్తి, సర్వజ్ఞః, కించిజ్జ్ఞః, బద్ధః, ముక్తః, ఏకః, అనేకః, ఇత్యాదీన్ నానావాదాన్, అనురుణద్ధి–మాయయానువర్తతే, యస్తస్మై; వాచ్యవాచకశక్తయే–అభిధానాభిధేయశక్తిభేదాదపి, నానాత్వే ప్రతీయమానాయ ॥౪౪॥ నమ ఇతి॥ ప్రమాణమూలాయ – చక్షురాదీనాం చక్షురాదిరూపాయ, అతఏవ; కవయే – స్వయం తన్నిరపేక్షజ్ఞానాయ; తతః, శాస్త్రయోనయే–వేదాత్మకనిశ్వాసాయ.

ఆంధ్రీకరణము

మూఁడహంకృతులచే ముసుఁగువడక.

తే. నెఱి ననంతుఁడవై దర్శనీయరుచివి, గాక సూక్ష్ముఁడ వై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁ డన సమస్తంబు నెఱుఁగు, నీకు మ్రొక్కెదమాలింపు నిర్మలాత్మ.

వ. మఱియుఁ గలండు, లేఁడు. సర్వంబు నెఱుంగు, నించుక యెఱుంగు, బద్ధుండు, ముక్తుం, డేకం. డనేకుం డను నివి మొదలుగాఁ గలవాదంబులు మాయవలన ననురోధింపుదువు కావున నానావాదానురోధకుండ వయ్యు నభిధానాభిధేయ శక్తిభేదంబువలన బహుభావప్రతీతుండ వయ్యును, జక్షురాదిరూపంబువలనఁ బ్రమాణమూలకుండ వయ్యు, నిరపేక్షజ్ఞానంబుకలిమిఁ గవి వయ్యు, వేదమయ నిశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యు.

*ఇటఁ గ్రిందిగీఁటలు గలవి యెల్లఁ గవి కేవలవ్యాఖ్యానమునుండి మాత్రము గైకొని తెనిఁగించిన వగుటచే నతం డావ్యాఖ్యానమునే యనుసరించి రచించినాఁ డనుట తేటతెల్లగఁ దెలియ నగును. మఱియుఁ గేవలకావ్యసరణికి సరసములుగాఁ దోఁపనితత్త్వవిషయములను గూడ నతిపేశలకవనంబున వావణించి మనోహరములనుగాఁ జోపించుటయం దీకవిశిఖామణి మిక్కిలి నిపుణుఁడు.

సప్తమస్కంధము – పంచమాధ్యాయము.

శ్లో॥ మతి ర్న కృష్ణే పరత స్స్వతో వా మిథోభిపద్యేత గృహవ్రతానాం
అదాంతగోభి ర్విశ తాంతమిస్రం పునఃపున శ్చర్విత చర్వణానామ్॥

తెనుఁగు

ఉ. అచ్చపుఁజీఁకటిం బడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మఱలఁ జర్వితచర్వణులైనవారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే పరులు సెప్పిన నైన నిజేచ్ఛ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు నేఁగిన నైన హరిప్రబోధముల్.

మూలము.

శ్లో. న తే విదు స్స్వార్థగతిం హి విష్ణుం దురాశయా యే బహిరర్థమానినః
అంధా యథాంధై రుపనీయమానా వాచీశతన్త్ర్యా మురుదామ్ని బద్ధాః.

శ్లో. నైషాం మతి స్తావదురుక్రమాంఘ్రిం స్పృశ త్యనర్థాపగమో యదర్థః
మహీయసాం పాదరజోభిషేకం నిష్కించనానాం న వృణీత యావత్.

♦ క్రిందిగీఁటలు మూలమునుండి కాని వ్యాఖ్యానమునుండి కాని గైకొని తెనిఁగించినవానిని జూపుచున్నవి. ఇట్లే తక్కినయెడల నెఱుంగునది.

తెనుఁగు.

ఉ. కానని వాని నూఁతగొని కానని వాఁడు విశిష్టవస్తువుల్
గానని భంగిఁ గర్మములు గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధులై
కానరు విష్ణుఁ గొందఱట కందు రకించన వైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజోభిషిక్తు లగుసంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా.

ఇట్లింతగా హృదయరంజకములుగా నిరూపింపఁబడని తత్త్వార్థముల నతిశ్రావ్య మగుమృదుమధురశైలిం గూర్చి మనోహరము లగునట్లు చెప్పినాఁడు మఱియు మీఁదిపద్యంబులనడకసొబగును గడుంగడు ముద్దులు గులుకు నందలిపదములపొందికయు, వానిభావంబుఁ జక్కఁగా నెఱుంగ లేనిపామరునిమనంబుఁగూడ నాఁచికొని యానందరసమగ్నంబుఁ గావింపక మానదు.

ఈ యొకటిరెండుదృష్టాంతములవలనఁ బోతనభాషాంతరీకరణరీతి చక్కఁగాఁ దెలియవచ్చును. తాను జేయు తెనుఁగు మూలావిరుద్ధముగా నుండుటయె కాక కావ్యఫణితి కనురూపముగా నుండవలెనని కొన్నిచోట్ల నంతగా నర్థపోషకములు కాని కతిపయవిశేషణంబుల మానియు, మూలాతిక్రమణ మయ్యు రసోత్పత్తికిని దాత్పర్యోత్కర్షమునకును నుపకారములగుసరసపదములఁ గొన్నింటిని సొంతముగాఁ గూర్చియు, నేదేనొక దానికి మాఱుగాఁ దత్సమానార్థపర్యవసాయి యగు వేఱొక దాని నుంచియుఁ దెనిఁగించియున్నాఁడు. ఒకానొకచో నావశ్యకము లగువానియందుసైత మేదైన నొకటి నన్వయాదిసౌలభ్యంబుపొంటె విడిచిపెట్టుటయుం గలదు. అయినను మొత్తమునకు మూలార్థము సుంతేనిఁ గొఱవడక కడురమణీయముగానే ప్రతిపాదితమైయుండును. వీనికెల్ల నుదాహరణంబు లింతవఱకు నేవ్రాసియుండుగద్యపద్యములఁ దెలియఁగూడును గాన విస్తరభీతి నిట వేఱువేఱ వ్రాయలేదు. అర్థరచన కొంతకటువుగా నుండునేని తద్వాచకము లగుపదముల నట్లె తెనిఁగింపక దానితాత్పర్యమును మాత్రము తేటగాఁ గూర్చుటను బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును. మీఁద 'వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్ని బద్ధాః' అనుటకు శ్రీధరుల 'ఈశస్య'వాచితంత్ర్యాం వేదలక్షణాయాం రజ్జ్వాం, ఉరుదామ్ని-ఉరూణి దామాని బ్రాహ్మణాదీని యస్యాం తస్యాం బద్ధాః' అని టీకవ్రాసి ,'కామ్యైః కర్మభి ర్బద్ధా ఇత్యర్థః' అని యాశయమును దెలిపియున్నారు. పోతనయు నిట నీమత్సరుపార్థక మగుమూలపదపరికరము నుమాని తదాశయమునే 'కర్మబద్ధులై' యని కోమలముగాఁ గూర్చియున్నాఁడు. మఱియు రసోద్దీపకములు కాని రిక్తకథాంశములనుగూడ రచనాచమత్కృతి నతిరమణీయములుగాఁ జేయుటయందుఁ బోతన యసమానుఁడు. ఎట్లన:

సప్తమస్కంధము-పంచమాధ్యాయము.

శ్లో. ఏకదా సురరాట్పుత్ర మంక మారోప్య పాండవ!
పప్రచ్ఛ కథ్యతాం వత్స! మన్యతే సాధు య ద్భవాన్.

తెనుఁగు

శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగ సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుం డై నిజనందనున్ గురువు లేఁ జాకం బఠింపించిరో
భ్రాంతుం డేమి పఠించెనో పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతిం జూచెదఁ గాక నేఁ డని మహాసౌధాంతరాసీనుఁ డై.

ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడు రమ్మని చీరఁ బంచెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారకున్ భవమహార్ణవతారకుఁ గామరోషలో
భాదివిరోధివర్గపరిహారకుఁ గేశవచింతనామృతా
స్వాదకఠోరకుం గలుషజాలమహోగ్రవనీకుఠారకున్.

వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుం డై ప్రహ్లాదుండు సనుదెంచిన.

శా. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తియుతమే యుద్యోగ మాహాత్మ్యసం
విత్సంపన్నుఁడ వైతివే చదివితే వేదంబులున్ శాస్త్రముల్
వత్సా రమ్మని చేరఁ జీరి కొడుకున్ వాత్సల్యసంపూర్ణుఁ డై
యుత్సంగాగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపఁగన్.

క. అనుదినసంతోషణములు, జనితశ్రమతాపదుఃఖసంశోషణముల్
తనయులసంభాషణములు, జనకులకుం గర్ణయుగళసద్భూషణముల్.

వ. అని మఱియుఁ బుత్త్రా నీ కెయ్యది భద్రం బై యున్నది చెప్పు మనినఁ గన్నతండ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె.

అష్టమస్కంధము — తృతీయాధ్యాయము.

గజేంద్రమోక్షణఘట్టము.

శ్లో. తం తద్వదార్త ముపలభ్య జగన్నివాసః స్తోత్రం నిశమ్య దివిజైస్సహ సంస్తువద్భిః
ఛందోమయేన గరుడేన సమూహ్యమానశ్చక్రాయుధోభ్యగమదాశు యతో గజేంద్రః.
32. సోంతస్సరస్యురుబలేన గృహీత ఆర్తో దృష్ట్వా గరుత్మతి హరిం ఖ ఉపాత్తచక్రం
ఉత్క్షిప్య సాంబుజకరం గిర మాహ కృచ్ఛ్రాన్నారాయణాఖిలగురో భగవన్నమస్తే.
33. తం వీక్ష్య పీడిత మజస్సహసావతీర్య సగ్రాహ మాశు సరసః కృపయోజ్జహార
గ్రాహాద్విపాటితముఖా దరిణా గజేంద్రం సంపశ్యతాం హరి రమూముచదుస్రియాణామ్.

ఈమూఁడుశ్లోకములకు,

మ. అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబుదా
పల మందారవనాంతరామృతసరఃప్రాంతేందుకాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమావినోది యగు నాపన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము పాహి పాహి యనుకుయ్యాలించి సంరంభి యై.

అనుసీపద్యము మొదలుకొని

శా. పూరించెన్ హరి పాంచజన్యముఁ గృపాంభోరాశిసౌజన్యమున్
భూరిధ్వానచలాచలీకృత మహాభూత ప్రచైతన్యమున్
నారోదారకశతప్రభాచకితపర్జన్యాదిరాజన్యమున్
దూరీభూతవిపన్నదైన్యమును నిర్ధూతద్విషత్సైన్యమున్.

అనుపద్యమువంటికుంగల యిరువదిపద్యగద్యములను రచించినాఁడు. ఇట్లు మూలంబునందలియొకటిరెండుశ్లోకంబులకు నూటుగా ననదృశానర్గళకవిత్వధారాప్రవాహంబు పొంగి పొరలఁ బెక్కుపద్యంబు లతిహృద్యంబులుగాను నత్యంతరసోల్లాసభాసురంబులుగాను రచించుటం బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును.

నవమస్కంధము — నవమాధ్యాయము.

26. శ్లో. వ్యవాయకాలే దదృశే వనౌకోదంపతీ ద్విజౌ
క్షుధార్తో జగృహే విప్రం తత్పత్న్యాహాకృతార్థవత్.
27. స భవాన్ రాక్షస స్సాక్షా దిక్ష్వాకూణాం మహారథః
మదయంత్యాః పతి ర్వీర నాధర్మం కర్తు మర్హసి
ఏష హి బ్రాహ్మణో విద్వాన్ తపశ్శీలగుణాన్వితః.
31. సోయం బ్రహ్మర్షి వర్యస్తే రాజర్షి ప్రవరా ద్విభోః
కథ మర్హతి ధర్మజ్ఞ వధం పితు రి వాత్మజః.
32. తస్య సాధో రపాపస్య భ్రూణస్య బ్రహ్మవాదినః
కథం వధం యథా బభ్రో ర్మన్యతే స న్మతో భవాన్.
33. యద్యయం క్రియతే భక్ష స్తర్హి మాం ఖాద పూర్వతః
న జీవిష్యే వినా యేన క్షణంచ మృతకం యథా.
34. ఏవం కరుణభాషిణ్యా విలపంత్యా అనాథవత్
వ్యాఘ్రః పశు మి వాఖాద త్సౌదాస శ్శాపమోహితః.

తెనుఁగు.

క. ఆఁకట మలమల మాఁడుచు, వీఁక నతం డడవి నున్నవిప్రమిథునముం
దాఁకి తటాలున విప్రునిఁ, గూఁకటిచేఁ బట్టి మ్రింగఁ గొనిపోవుతఱిన్.

వ. అంత నాబ్రాహ్మణునిభార్య పతికి నడ్డంబు వచ్చి యేడ్చుచు నారాచరకున కిట్లనియె.

మ. రవివంశాగ్రణి వై సమస్తధరణీరాజ్యానుసంధాయి వై
భువనస్తుత్యుఁడ వై పరార్థరతి వై పుణ్యానుకూలుండ వై
వివరం బేమియు లేక నాపెనిమిటిన్ విప్రుం దపశ్శీలు స
త్ప్రవరున్ బ్రహ్మవిదున్ జగన్నుతగుణున్ భక్షింపఁగాఁ బాడియే.

శా. తండ్రీ మీకు దినేశవంశజులకున్ దైవం బగున్ బ్రాహ్మణుం
డం డ్రామాటలు లేవె భూమిసురగోహత్యాభిలాషంబుఁ గై

కొండ్రే మీయటువంటిసాధుస్త్రీలఁ రక్షింపఁగావ మీ ట్లిల మీ
తండ్రిం దాతలఁ బూర్వులం దలఁపవే । ధర్మంబునం బోఁగదే.

శా. అన్నా చెల్లెల నయ్యోదర్ విడువు నీ । కన్నంబు పెట్టింతు నా
ప్రాన్నాథుం ద్విజు గంగిగట్టె నకటా । హింసింప నేలయ్య నీ
వెన్నం జింతులతోడఁ బుట్టవె నిజం । బిట్టైన మున్నట్టి నా
పన్నున్ నన్ను శిరంబుఁ ద్రుంచి మఱి మాత్ప్రాణేశు భక్షింపవే.

క. అని కరుణ పుట్ట నాడుచు, వనితామణి పలవరింప । వసుధాదేవుం
దినియె నతఁడు పులి పశువుం, దను క్రియ శాకంబుకతన । ధీరహితుండై,

ఇట నిరుపమకవితాప్రతిశయప్రయుక్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యమున మూలము నందలిపదపద్ధతి సరిగా ననుసరింపక సందర్భోచితరసావేశపారవశ్యమున నీపద్యంబుల మూలంబుకంటె నత్యంతరసోద్దీపకములనుగా రచించినాఁడు.

పదలాలిత్యమును, బ్రసాదవైభవమును, సులలితసరళధారయుఁ బోతనకవితాకమనీయతకు ముఖ్యహేతువులు. అతనికవితాధార యున్నిటట నతిశయించినది. అది యెందును గుంటులేక కటుపదంబుల గడుసు గాక యతిప్రాసములందు మెలిగొనక యొకమహానదినిర్మలప్రవాహంబువలె నిగనిగలాడుచు నిరర్గళముగాఁ బ్రవహించుచుండును. మఱియు శృంగారరసంబు నితరరసంబులతోఁ బరస్పరనిరపేక్షముగాఁ గూర్చి కాని లేక వాని కంగముగాఁ జేసి కానియభివర్ణించుట యాకవికి నిష్టముగాఁ గొన్ని చోటులఁ గానిపించుచున్నది. ఇతనివర్ణనావిషయములలో నితరరసపరిప్లుతములుగా నుండునవి గూడ నితనికవితామతల్లిం దనంతటఁ జిప్పిలుచుండుశృంగారరసపూరంబున నిసుమంతయైనఁ దోఁగియుండక మానవు. సమవిభక్తావయవములు శరీరసౌందర్యమున కెట్లొకహేతువో యట్లే పోతనపద్యంబులందలిపదసమాసాదులు తులఁ దూఁచి తీరిచినట్లు రసవైభవానురూపంబుగ సువిభక్తములై వాని రామణీయకంబునకు మూలముగా నుండును. ఎట్లన:—

దశమస్కంధ – పూర్వభాగము

మ. జవసత్త్వంబులు మేలె సాము గలదే । సత్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోనన మిమ్మనంగ వలెనే । పాలీ లభీష్టంబు లే
పవిహో కాక కృతాంతదండకమహో । ఫాలాక్షునేత్రాగ్నిహో
నవనీతంబులముద్ద గాదు మెసఁగన్ । నాముష్టి గోపార్భకా.

మ. ఘనుఁ డాభూసురుఁ డేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో । విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో । యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో । నాభాగ్య మె ట్లున్నదో.

ఇతనికవనంబునఁ బద్యాంతము లతిరమణీయములు. పద్యాదినంకురించివరసం

బును బంధురబయి నతిచతురపుగాఁ బుష్టిఁ బొందించుచుఁ దుదిని వ్యస్తపదములవిన్యాసవైఖరిచేఁగాని సుధార్ణవతె సంగతపడించునొకనిడునసమాసంపుధాటిచేఁగాని దానిని జెల్లుగా వెల్లిగొలుపును.

క. కలఁ డందురు దీనులయెడఁ, గల డందురు పరమయోగిగణములపాలం
 గలఁ డందు రన్నిదిశలను, గలఁడు గలం డనెడివాఁడు గలఁడో లేఁడో. అష్ట.

మ. వలఁగుక్ మొల్లనిగాలికిం బటురటత్కన్మత్తద్విరేఫాళికిం
 దలఁగుంగోయిలమ్రోఁతకై యులఁగు సుక్షత్పత్త్రి రసంభాషలం
 గలఁగుక్ వెన్నెలవేఁడిమిక్ నలఁగు మాకందాంకురచ్ఛాయకుం
 దొలఁగుంగొమ్మ మనోభవానలశిఖాదోదూయమానాంగియై దశ. పూ.

ఈకవిసంస్కృతపదరచన లించుమించుగా నన్నయకవనంబునందుంబోలె లలితములుగా నుండును. అయిన నర్థసారస్యమునను బదవాక్యసౌష్ఠవమునను నీతని కవనంబు తిక్కనవానియంతప్రౌఢము గాదుగాని, రసోచితరచనావైచిత్ర్యం బిది యతనికవితకు వెనుదీసినది కాదు. ఎక్కువయని చెప్పుటయు సాహసము కాదు. తిక్కన కర్థసారస్యమునందుఁ గన్ను. పోతనకు రసపౌభాగ్యమునందు దృష్టి. ఈ హేతువుం బట్టియే పోతనకొన్నియెడలఁ బదాడంబర మని కాని వ్యర్థపూరణ మని కాని పాటింపక రసైకాన్యరూపముగాఁ బద్యముల రచించి యున్నాఁడు.

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహావర్షోరుధారాపరం
 పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
 స్తరదుర్దాంతదురంతదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
 స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే ప్రథ.

ఈకవినాచనసోమునియుత్తరహరివంశమును జూచియే దీనిని రచించియుండవచ్చును. దీనికి నిదర్శనముగా మూలమున లేక యాయుత్తరహరివంశమునందు మాత్రము గలకథాంశములును నందలిపద్యాదులవంటివి గొన్నియు నిందుఁ గానఁబడుచున్నవి. ఉదాహరణము నొక్కటిఁ బ్రదర్శించెద.

ఉత్తరహరివంశము.

మ. అరిఁ జూచుక్ హరిఁ జూచు సూచకములై యుందంద మందారకే
 సరమాలామకరందబిందుసలిలస్యందంబు లందంబులై
 దొరఁగం బయ్యెదకొం గొకింత దొలఁగం దోడ్తో శరాసారముక్
 దరహాసామృతసారముం గురియుచుం దన్వంగి కేళీగతిన్.

దశమస్కంధము:

మ. పరుఁ జూచుక్ వరుఁ జూచు నొంప నలరింపక్ రోషరాగోదయా
 విరతభ్రూకుటిమందహాసములతో వీరంబు శృంగారముక్
 జరగం గన్నులఁ గెంపు సొంపుఁ బరఁగం జండాస్త్రసందోహముక్

సరసాలోకసమూహమ్మునకా నెఱిఁ బ్రచురంబై జంద్రాస్య హేలాగతిన్

పోతనకవితావిషయ మింతటితో నిలిపి యీపురాణంబును దెనిఁగించిన తక్కినకవులంగూర్చి కొంత వ్రాయుట యావశ్యకము. పోతనకంటె వా రేవిధమునను దక్కువవారే యగుదు రని ముందే చెప్పియున్నాఁడను పోతనకవనంబునం గానిపించుపదలాలిత్యమును, భావప్రసన్నతయు, శబ్దాలంకారవైచిత్రియు, వివిధవర్ణనానల్పకల్పనాచమత్కృతియు, నత్యంతరసస్ఫూర్తియు, సందర్భోచితసుకుమారసరసపదపద్యాభినివేశచాతురీగరిమయు, విలాసోల్లసితవిశృంఖలధారావిహారంబును దక్కినవారికి రావు. వారిలో

సింగన

కవనంబున మృదుమధురగుంభితములును మానసోద్దీపకము లగువర్ణనములును గొన్ని యక్కడక్కడఁ గానంబడుచున్నవి, ఈతనిశైలిం జూడఁగాఁ బోతనకవితారీతిం గూడినంతవఱకు ననుకరించియే తనభాగమును రచింపఁ జూచినాఁ డని తోఁచుచున్నది. పోతనశైలిని సూచించుకొన్నిపద్యాదుల నుదాహరించుట మంచిది.

క. మోదం బై పరిభాషిత, ఖేదం బై శాబరీద్ధకలికించితదృ
గ్భేదం బై బహుసౌఖ్యా,పాదం బై యొప్పువింధ్యపాదంబునకున్. షష్ఠ

క. పుణ్యంబై మునివల్లభ, గణ్యం బై కుసుమఫలనికాయోత్థితసా
ద్గుణ్యా మయి నైమిశాఖ్యా,రణ్యంబు నుతింపఁదగు నరణ్యంబులలోన్. ప్రథమ.

క. పుట్టితివి వజుతనువునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుపభజనము పదముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుని, ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా. షష్ఠ

క. విడిచితి భవబంధంబుల, నడఁచితి మాయావిమోహ మైనతమంబున్
నొడిచితి నరివర్గంబులఁ, గడచితి నాజన్మదుఃఖకర్మార్ణవమున్. ప్రథ.

వ. కుంతంబులఁ గ్రుచ్చుచుఁ గుఠారంబుల వ్రచ్చుచు, ముసలంబుల మోదుచు, ముద్గరంబుల బాదుచుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, సబళంబుల నొంచుచు. షష్ఠ.

వ. గదల వ్రేయుచుఁ, గాండంబు లేయుచు, ముద్గరంబుల నొత్తుచు, ముసలంబుల మొత్తుచుఁ, గరవాలంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, జక్రంబులఁ ద్రుంచుచు. దశ. పూ.

ఇట్లీయుద్ధఘట్టకవనంబుల నందంద కొన్నిపోలికలు గానంబడుచున్నవి గాని పోతనధార యత్యంతనిసర్గోల్లసితం బగునిరుపమప్రతిభాతిశయంబువలన నశ్రమంబునఁ దొరంగిరసావేశతరంగితమై తురంగలించుటంజేసి యతనిరచనలు సింగనవానికంటె నతిమధురములై, ప్రకృతిమనోహరములై, నిబిడరసపరిప్లుతములై కానిపించుచున్నవి. ఇది యిట్లుండ నితఁడు షష్ఠస్కంధము నద్వైతపరముగానే తెనిఁగించినాఁడు. దీనికి నిదర్శనముల నాస్కంధమునుండి కొన్నింటి వ్రాసెద.

షష్ఠస్కంధము.

సీ. అఖిలభూతముల దేహాంతస్థుఁడగునాత్మ, యీశుఁ డచ్యుతుఁడని యెఱుఁగవలయు.

వ. దేవా! రజ్జువునందు సర్పభ్రాంతి గలుగునట్లు ద్రవ్యాంతరంబుచేత బ్రహ్మంబయి
న నీయందుఁ బ్రపంచభ్రాంతి గలిగెడిని.

వ. కావున గుణంబులును గుణియును, భోక్తయును భోగ్యంబును ... హర్తయు
హార్యంబును, నుత్పత్తిస్థితిలయైకకర్తయై సర్వోత్కృష్టుండైనయప్పరమేశ్వ
రుండె కానియన్యంబులేదు.

ఇట్లు జీవపరతాదాత్మ్యంబును జగన్మిథ్యాత్వంబును బ్రతిపాదితంబు లగుటంజేసి యీస్కంధ మద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగింపఁబడె ననుట తెల్లమగుచున్నది. మఱియు నిందు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదు లాయాతత్త్వఘట్టములందుఁ గానఁబడుచున్నవి.

షష్ఠస్కంధము — చతుర్థాధ్యాయము.

29. శ్లో. యదోపరామో మనసో నామరూపరూపస్య దృష్టస్మృతిసంప్రమోషాత్
య ఈయతే కేవలయా స్వసంస్థయా హంసాయ తస్మై శుచిసద్మనే నమః.

వ్యాఖ్యానము

యదేతి॥ యదా, మనస ఉపరామః-సమాధిః ... తదా, నామరూపే రూప్యేతే యేన తత్తథా, తస్యఉపరమే హేతుః; దృష్టం-దర్శనం, స్మృతిశ్చ, తయోః సంప్రమోషాత్-నాశాత్, తదా, యః కేవలేన-స్వరూపజ్ఞానేన ప్రతీయతే, తస్మై హంసాయ, శుద్ధాయ: శుచి-శుద్ధం మనః, సద్మ-ప్రతీతిస్థానం, యస్యతస్మై నమః.

తెనుఁగు.

మఱియు ననేకవిధనామరూపనిరూప్యం బగుమనంబునకు దృష్టస్మృతుల నాశంబువలనం గలిగెడునుపరామం బగుసమాధియందుఁ గేవలస్వరూపజ్ఞానంబునఁ దోఁచు నిర్మల ప్రతీతిస్థానం బైనహంసస్వరూపికి నమస్కరింతు.

ఇట్లువ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదులు గలిగియును నద్వైతపర మయ్యునుంటంజేసి యీస్కంధమును బహుతరముగా నావ్యాఖ్యానము ననుసరించియే సింగన తెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనవలె వ్యాఖ్యానమునుగొని మూలము నన్యూనముగాను ననతివిపులముగాను విశదీకరించుటైదుష్కముగాని ప్రావీణ్యముగాని యీకవియందుఁ గానము. మఱియు నావ్యాఖ్యానముఁ జక్కఁగాఁ బాటించి మూలమును దానికి మిక్కిలి సరిగాఁ దెనింగించినవాఁడును గాఁ డని మీఁదియుదాహరణముచేతనే తెలియవచ్చును. కొన్నియెడలఁ దెనిఁగింపు మూలమునకుఁ జాల భిన్నముగాను నుండును. మూలమునఁ దత్త్వఘట్టములలోని సమాసములఁ బోతనవలెఁ దేటపఱుప లేక యట్లేయుంచి రచించుట యటుండఁగా వానిలోఁ గొన్నింటియర్థములు నిందు సరిగాఁ గానుపించుటలేదు. కొన్నియెడల నద్వైతప్రక్రియను మాత్రము దప్పక తనకుఁ దోఁచినరీతిని మూలమునకు జాల విరుద్ధముగాను దెనిఁగించి యున్నాఁడు. కేవలకవిత్వమునుబట్టి చూడ

నీతఁడు సింగనార్యులకంటె నెక్కుడై పోతనవలె స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణనీయములను గూడఁ జేర్చి మధురముగాను మనోహరముగాను దశమస్కంధమును దెనిఁగించినాఁ డని చెప్ప నొప్పును. ఇతనికవనమున లక్షణదోషములు కొన్ని గానిపించుచున్నవి.

కొనకి కాదేశము.	దుష్టసంధులు.
పెట్టుక. పట్టుక.	ఓ రేడ్వకుఁ డని.
ఉకారాంతశబ్దమునకు కుషష్ఠి పరమగు	గ్రిక్కిఱిసె జగంబునను.
వపుడు నగాగమము రామి.	సుహి మెట్టిదియో.
పాటుకు.	అడఁకు వేమియు.
దుష్టరూపములు.	ధాతంతవానిని.
చేతును.	నేర్పరింతింతవాఁ డన రానివాఁడు.

మఱియు సమాసదోషములు మొదలగునవి కొన్ని గానిపించుచున్నవి కాని విస్తరభీతి నిట వ్రాయక పంచమస్కంధము దెనిఁగించిన

గంగన్న

ను గూర్చి కొంతవ్రాయుట యుక్తము. ఈతనికవన మంతరసవంతము కాదు. దానిని సింగనకవనముకంటెఁ దక్కువ యని చెప్పవచ్చును. రసోత్పత్తికొఱకుఁ జేసినరచన లంతగా శ్రమపడక కుదిరినవిగాఁ దోఁపమిచేఁ బోతనవానివలె నవి స్వభావసుభగములుగాఁ గానిపింపవు. అయినను మొత్తమునకు నితనికవిత్వము కొంత లలితముగాను సింగనదానికంటె సుకుమారముగాను నుండును. ఇతని తెనిఁగింపును సింగనదానివలె మూలమునకు మిక్కిలిసరిగా నుండదు. వర్ణనాసందర్భములయందు నిది మూలముకంటెఁ జాల వ్యానముగాను గొన్నియెడల భిన్నముగాను నుండును.

పంచమస్కంధము — ద్వితీయాధ్యాయము.

కటాక్షవర్ణనము.

శ్లో. బాణా వినూ భగవత శ్శతపత్త్రపత్త్రా కాంతా వపుంఖరుచిరా వతితిగ్మదంతౌ
కస్మైత్రయుయుంక్షసివ నేవిహారన్నవిద్మః క్షేమాయనో జడధియాంతవవిక్రమోస్తు.

తెనుఁగు.

క. పొలు పగుచున్నవిలాసం,బు లనంగజబాణములను క్రొ బోలెడునీచం
చలసత్కటాక్షవీక్షణ,ముల నెవ్వని నింతి చిత్తమునఁ గలఁచెదవే.

అంగపరిమళలోభానుగతభ్రమరవర్ణనము.

శ్లో. శిష్యా ఇమేభగవతః పరితః పఠంతి గాయంతి సామ సరహస్య మజస్రమీశ!
యుష్మచ్ఛిఖా విలులితాస్సుమనోభివృష్టిః సర్వేభజంత్యృషిగణాఇవ వేదశాఖాః.

తెనుఁగు

చ. చెదరఁగ వేదముల్ చదువుశిష్యులపైఁ దగఁ బుష్పవృష్టి స
మ్మదమున నంతలోఁ గురియుమాడ్కి ని మన్మథసామగానముల్
చదివెడుశిష్యులో యనఁగ వట్పదపంక్తులు మ్రోయఁగా వడిం
బదపడి మీఁద రాలుఁ గచభారమునం గులజాయుక్తవిరుల్.

వీనిలో మొదటిపద్యమున మూలమునందలి విశేషణాదులు పెక్కులు లేవు. రెండవదానియందు మూలార్థరీతి గానిపింపదు. ఇట్లీతనికవిత్వ మంతగా సరసమును మధురమును గాకపోయినను, మార్దవమూలమునఁ గొంత లాలిత్యమును గాంచుచున్నది. మఱియుఁ బోతనాదులకవనంబులందుఁబోలె నిందు స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణనము లెందును గానరావు గాని సరసవస్తుత్యాగములు పెక్కు కానఁబడుచున్నవి.

౧౭. ఇతి తేషాం వృషలానాం రజస్తమః ప్రకృతీనాం ధనమదరజఉత్సిక్తమనసాం... కర్మాతిదారుణం యద్బ్రహ్మభూతస్య సాక్షాద్బ్రహ్మర్షిసుతస్య నిర్వైరస్య సర్వభూతసుహృదః సూనాయా మప్యననుజ్ఞాత మనభిమత మాలంభనం త దుపలభ్య బ్రహ్మతేజసాతిదుర్విషహేణ దందహ్యమానేన వపుషా సహసోచ్చచాల సైవ దేవీభద్రకాళీ. ౧౮. భృశమమర్షరోషావేశరభసవిలసితభ్రుకుటీవిటపకుటిలదంష్ట్రారుణేక్షణాటోపాతిభయానకవదనా హంతుకామేవేదం మహాట్టహాస మతిసంరంభేణ విముంచంతీ, తత ఉత్పత్య పాపీయసా మతిదుష్టానాం తేనైవాసినా వృక్ణశీర్ష్ణాం గళాత్ ప్రస్రవంత మసృగాసవ మత్యుష్ణం సహగణేన నిపీయాతిపానమదవిహ్వలోచ్చైస్తరాం స్వపార్షదైస్సహ జగౌ ననర్త విజహార చ శిరఃకందుకలీలయా.

పంచ. నవమాధ్యాయము.

తెనుఁగు.

సీ. సర్వభూతములకు సఖుఁడును బ్రహ్మభూ, తాత్ముఁడు నిర్వైరుఁ డగునబ్రహ్మ
సుతుని తేజం బంతఁ జూడ దుస్సహమైన, భయ మంది వడఁకుచు భద్రకాళి
క్రోధంబు మున్మడిగొనఁగ హుంకారంబు, సలుపుచు నట్టహాసంబు సేసి
పాపాత్ములును దుష్టపరులును రాజస, తామసకర్మసంధాను లగుచు
తే. విప్రవరునట్లుహింసించువృషలపతిని, భృత్యవర్గంబుతోఁ దలఁ బృథ్విఁ గూల్చి
యపుడు వృషలాధిపునిశిర మంది లీలఁ, బాడి యాడుచు నందంద క్రీడసలిపె.

ఇది యితని తెనిఁగింపునకు మంచినిదర్శనము. ఇందు రసపూర్తిమూలంబుకంటె మిక్కిలి తక్కువ. మూలార్థమెల్ల ననతిన్యూనముగా సంగ్రహించి నిపుణముగా నొక్కసీసంబున నిమిడ్చి యతిమృదువుగా రచించినరీతి నిచటఁగానవచ్చును. పోతనయేని నిట్టివర్ణనాప్రసంగము పొసంగెనా రసపారవశ్యంబునఁ జిత్రవిచిత్రరచనానల్పకల్పనాచమత్కారం బేపార స్వానవద్యహృద్యకవిత్వవిద్యావిలాస

విశేషంబులెల్లఁ జూచి రసంబులు చిప్పిల్లఁజేయుచుండెనే! ఇట్లు తత్త్వస్వరూపములందు మూలమునకెంతయు నెనయకుండు బెక్కుచోట్ల భేద మగపడినను బోతరాజు మూలము ననుసరించియే తాత్పర్యకథనము చేసియున్నాఁడు. కొన్నిచోట్ల శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానమందలి యర్థాదులు గ్రహించుటచే దానిని బూర్ణముగా ననుసరింపకపోయినను సహాయముగా నుంచుకొని సంగ్రహముగాఁ దెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని.

పంచమస్కంధము – ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్లో. యావన్మనో రజసా పూరుషస్య సత్త్వేన వా తమసా వానురుద్ధం।
చేతోభి రాకూతిభి రాతనోతి నిరంకుశం కుశలం చేతరం వా॥
సవాసనాత్మా విషయోపరక్తో గుణప్రవాహో వికృత షోడశాత్మా।

వ్యా. పూరుషస్య, కుశలం–ధర్మ మితర–మధర్మంవా, ఆతనోతి, కైః, చేతోభిః–జ్ఞానేంద్రియైః. ఆకూతిభిః–కర్మేంద్రియైశ్చ॥ తతశ్చధర్మాధర్మవాసనాయుక్తం తదేవానేకదేహాదివైచిత్ర్యంకరోతీత్యాహ॥ సఇతి – తన్మనఇత్యర్థః, వాసనాయుక్తం ఆత్మోపాధిత్వా దాత్మా.

తెనుఁగు.

పురుషుని, చిత్తంబుగుణములఁ బొందె యెంత
తే. కాల ముండును మఱియంతకాలమందు, నరయవిజ్ఞానకర్మేంద్రియములచేత
మరగి ధర్మంబుమఱియు నధర్మంబునట్లు, తగిలి పుట్టించుచుండు నత్యంతమహిమ.
వ. మఱియు ధర్మాధర్మవాసనాయుక్తంబు... చిత్తంబు

ఈకవియుఁ దనస్కంధము నద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించె ననుటకు దాని యందలినివర్ణనములం గొన్నింటిఁ దెలిపెద :

ఆ. పరఁగఁ బెద్దలీప్రపంచ మంతయుఁ దథ్య, మనరు ౧–ఆ. 151
వ. మనోవృత్తుల నతిక్రమించినజీవుఁడు పరంజ్యోతి యైననారాయణస్వరూపంబుగా నెఱుంగుము... ఈశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మస్వరూపంబున నుండు. ౧–ఆ. 153
వ. బ్రహ్మం బొక్కటియ సత్యంబు జగత్తసత్యంబు. ౧–ఆ. 159

ఇట్లద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుటయు నితండు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమును గొంతయేని ననుసరించి యుండు ననుటకుఁ గొంత యాధారముగా నున్నది. ఇతని కవనంబునను గొన్నిలక్షణదోషంబులు గానఁబడుచున్నవి.

కౌశికి శాదేశము.		నాలుక	145
ప్రథమాశ్వాసము.		ఊకారాంతశబ్దము నకు కుమష్ఠిని	
తలుముక.	1 8	నగాగమము రామి.	
ఆశ్రయించుక	147	ఆశ్రయముకు.	21
ద్వితీయాశ్వాసము		సుతుక.	56
జుట్టుక.	120		

మఱియు దుష్టము లగునఖండయతులును మఱికొన్నిదోషములును గానిపించుచున్నవి. మొత్తమునకు నితనికవిత్వము మిక్కిలి మృదువుగానుండు ననుటకును రెండుదాహరణము లిచ్చి యితనివిషయము నింతటితో విరమించెద.

ఉ. అక్కట! తల్లిఁ బాసి హరిణార్భక మాపుడు లేమిఁజేసి యే
దిక్కును లేక యున్న నిటఁ దెచ్చితి నాయెడ నీమృగార్భకం
బెక్కుడుప్రేమఁజేసి చరియించుచు నున్నది నాదునస్పధిక్
మక్కువఁజేసి దీనిఁ గడుఁమన్ననలం బగఁబోతు నెంతయున్.

ఉ. రాజులు మే లనంగ సురరాజసమానుఁడ నై తినూజులన్
రాజులఁ జేసి తాపసులు రాజఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణదేహమునందలి ప్రీతిఁజేసి నా
యోజ సెడంగ నేఁ జెడితి యోగిజనంబులలోన బేల నై.

ఇఁక ప్రాతఃప్రతులందును నష్టప్రతులగద్యలందును నేకాదశద్వాదశస్కంధములను రచించినవాఁడుగాఁ దెలియుచున్న వెలిగందల

నారయ

ను గూర్చి కొంతవ్రాయఁగలసియున్నది. ఈ రెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు మొత్తమునకు మూలమునకుఁ జాలవఱకు సరిగా నుండదు. తత్త్వఘట్టములందుఁగాని కథాంశములందుఁగాని యిది మూలమునకంటెను బెక్కుచోట్లఁ జాల న్యూనముగాను గొన్నియెడల మిగులవిశదముగాను నుండు నని తొలుతనే చెప్పియున్నాఁడను. స్థాలీపులాకన్యాయంబున రెండుదాహరణంబు లిచ్చెద.

శ్లో. ఇంద్రియార్థభ్రమో జాగ్రత్స్వప్నోఽంతఃకరణభ్రమః
సుషుప్తం తద్వాసనాబీజం తుర్యా మూర్తి స్తదన్వితః॥ ఏకాదశ.

వ. ఇంద్రియార్థభ్రమణంబు సేసెడుదుర్మతులకు సుషుప్త్యాద్యవస్థలు వరుసన కలుగుటంజేసి పరమేశ్వరునిం బొందరామి యనునాలుగవయవస్థయుఁ గలుగు.

శ్లో. తంచోపనీయ సదసి పరిమ్లానముఖశ్రియః
రాజ్ఞ ఆవేదయాంచక్రు స్సర్వయాదవసన్నిధౌ॥
తం చూర్ణయిత్వా ముసలం యదురాజ స్స ఆహుకః

సముద్రఫలితే ప్రాప్య శ్లోహం చాస్వాదశేషితం
కస్మిన్నత్రోప్యగ్రసీ ల్లోహాన్॥ ఏకాదశ.

వ. ...దానిం గొనిచని దేవకీనందనుసన్నిధానంబునం బెట్టి యెఱింగించిన నతం (డాత్మకల్పితమాయారూపం బగుట యెఱింగియు నెఱుంగని తెఱంగున) వారలం జూచి యిట్లనియె... (సముద్రతీరంబున నొక్క మహాపర్వతం బున్నది. అందు నుండు న త్యుచ్ఛ్రియవిశాలవిభీషణం బగుపాషాణంబున మాభుజాబలంబుచేత నిమ్ముసలం బుం దివిచి) దీనిచూర్ణంబు సింధుసంబంధంబులం గలిపి రండు పొం డని జగద్విభుం డైనకృష్ణుం డానతిచ్చిన వారు నట్లచేసి తత్కీలితం బైనలోహఖండంబును నరకు గొనక సాగరంబునం బడవైచిన నొక్కఝుషంబు గ్రసించిన.

ఇట మూలమున 'రాజ్ఞే' 'యదురాజస్య ఆహుకః' ఇత్యాదులు గ్రసేనుని నిర్దేశించుచుండఁగా నతనికి మాఱుగా 'దేవకీనందనుండు' 'జగద్విభుం డైనకృష్ణుండు' అని తెనుఁగున నున్నది. మఱియుఁ దెనుఁగునఁ గుండలీకరణములలోని ముసలమాయారూపత్వసర్వసాధనము లెవ్వియు మూలమునఁ గానరావు ఇంతే కాక యుండలికుండలితవాక్యము లుండవలసిన దానికి వ్రాఁతప్రతులందు 'సముద్రతీరంబున నొక్కమహోపలం బున్నది. ఇమ్ముసలంబు మాభుజాబలంబున దానిమీఁదం దివిసి' అని పాఠాంతరము చూపట్టుచున్నది. మూలమునకును, వ్రాఁతప్రతులకును, నచ్చుప్రతులకును గానిపించుపరస్పరభేదములకి దొకనిదర్శనము. ఇట్టిభేదములు కథాంశములను దత్త్వాఘుట్టములను గానఁబడుటకుఁ జెఱి యొకయుదాహరణముఁ జూపెద.

మూలము.

శ్లో॥ తక్షకః ప్రహితో విప్రాః! క్రుద్ధేన ద్విజసూనునా ।
హంతుకామో నృపం గచ్ఛ న్నదర్శ పథి కాశ్యపమ్ ।
తం తర్పయిత్వా ద్రవిణై ర్నివర్త్య విషహారిణమ్।
ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నః కామరూపో వ్యదశ న్నృపమ్॥
బ్రహ్మభూతస్య రాజర్షే ర్దేహోఽహి గరళాగ్నినా।
బభూవ భస్మసా త్సద్యః పశ్యతాం సర్వదేహినామ్॥
హాహాకారో మహా నాసీ ద్భువి ఖే దిక్షు సర్వతః।
విస్మితా హ్యభవ న్సర్వే దేవాసురనరాదయః॥
జనమేజయః స్వపితరం శ్రుత్వా తక్షకభక్షితమ్।

వ్రాఁతప్రతుల తెనుఁగు.

వ. తక్షకప్రేరితుం డైనయుర్వీసురవర్యుండు ననుదెంచి రాజసన్నిధి నున్నవారిచేతికి నొక్కఫలం బిచ్చిన వారు రాజున కిచ్చిన నతం డది యాస్వాదింప నందుఁ గ్రిమిరూపంబున వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బైకఱచిన బరీక్షిత్తు పంచత్వంబు నొందుట విని తనయుం డైనజనమేజయుండు.

అచ్చుప్రతుల తెనుఁగు.

వ. ఇట్లు గుప్తంబై శృంగిశాపప్రేరితుండై క్రూరుండైన తక్షకుండు ద్విజరూ
పంబున వచ్చి పరీక్షిద్ధరాధ్యక్షునకు నేతెంచునెడ మార్గమధ్యంబునఁ గాశ్య
పుం డను విషహరణసమర్థుం డగు నొక్కవిప్రునిఁ గని యాతని నపరిమిత
ధనప్రదానంబున దృష్టం గావించి పరీక్షిన్నృపాలునకు రాకుండ నట్లు
వచ్చి యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజుచెంత నున్నవారిచేత నొక్కఫలం బిచ్చి చనిన
వా రాఫలంబు రాజున కిచ్చిన నతం డాఫలంబు నాస్వాదించిన గ్రిమిరూపం
బున నందుండి వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బై రాజుం గఱ
చిన నతండు నాతక్షకుని విషాగ్నిచే భస్మీభూతుం డయ్యె. అట్టియవసరంబున
భూమ్యంతరిక్షంబుల నుండు నిఖిలప్రాణు లాశ్చర్యకరం బగుతన్మరణంబుఁ గని
హాహారవంబులు సేసిరి అంత నీయర్థంబు జననితనయుం డైన జనమేజయుండు
విని.

ఇట వ్రాఁతప్రతులపాఠము మూలముకంటె నెక్కుడు న్యూనముగాను విరు
ద్ధముగాను నుండుటం జూచి యచ్చుప్రతులందలిపాఠము మూలానుసారముగా
రచింపఁబడెను గాఁబోలు. వ్రాఁతప్రతులయందలిపాఠమునుబట్టి పర్యాలోచింపఁగా
మూలమునఁ గల 'తక్షకః ప్రహితో విప్రాః' అనుపాఠమునకు మాఱుగా 'తక్షక ప్ర
హితో విప్ర' అనుతప్పుపాఠము నెట్లో కొని కవి తెనిఁగించియుండు నని తోఁచెడిని.
తెనుఁగుపాఠముల రెంటను గల 'ఒక్కఫలం బిచ్చుటయు' తక్షకుండు 'క్రిమిరూపం
బున నందుండి వెడలి' వచ్చుటయు మూలమునఁ గానరావు.

ద్వాదశస్కంధము - షష్ఠాధ్యాయము.

శ్లో. బుద్ధే ర్జాగరణం స్వప్న స్సుషుప్తి రితిచోచ్యతే
మాయామాత్ర మిదం రాజ న్నానాత్వం ప్రత్యగాత్మని
యథా జలధరా వ్యోమ్ని భవంతి న భవంతి చ
బ్రహ్మణీదం తథా విశ్వ మవయ వ్యుద యాప్యయాత్
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్సర్వ మాద్యంతవ దవస్తు చ
నానాత్వం ఛిద్రయోర్యద్వ జ్జ్యోతిషో ర్వాతయో రపి
యథా హిరణ్యం బహుధా సమీయతే నృభిః క్రియాభి ర్వ్యవహార వర్త్మసు
ఏవం వచోభి ర్భగవా నధోక్షజో వ్యాఖ్యాయతే లౌకికవైదికై ర్జనైః॥

వ్రాఁతప్రతుల తెనుఁగు.

వ. స్వప్నజాగరణసుషుప్త్యవస్థా(భేదం బాత్మమయంబై బుద్ధియుక్తం బైనమాయ
మై యోగంబునం బరిణమించు. ప్రాణిజాతంబున కీశ్వరునందు లయోదయంబు
లగు. ఈజగం బన్యోన్యాపాశ్రియం బై యాద్యంతవస్తువై వర్తించు) ఒక్కతేజం
బు బహురంధ్రంబులం గానంబడు తెఱంగున నొక్క(పరమాత్మను) బెక్కువిధం

బులుగా భావింతురు. హాటకంబు పెక్కురూపంబులయ్యు నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్మ నొక్కటిగా భావించి.

అచ్చుప్రతుల తెనుఁగు.

వ. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలు (బుద్ధిధర్మంబు లగు. ప్రత్యగాత్మయందు నానా ప్రకారంబులం దోఁచు నీదృశ్యప్రపంచం బంతయు మిథ్య యని తెలియుము). ఒక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులం గానంబడువస్తువున నొక్కయాత్మయె పెక్కు విధంబులఁ దోఁచుచుండు. హాటకంబు పెక్కు రూపంబులు గల దైన నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్మ (వివిధచేతనాచేతనశరీరంబులయందుఁ) బెక్కువిధంబులం గనంబడిన నేకంబుగా భావింపవలయును.

ఇట మూలమునం దెడనెడ నుండుశ్లోకములు కొన్ని తెనిఁగింపఁబడినవి కావు. ఆశ్లోకము లుండుచోటులనే చుక్కలతోఁ జూపి తెనిఁగింపఁబడినవానిని మాత్రము వ్రాసినాఁడను. తెనిఁగింపఁబడినవో యే దర్శనమునుబట్టి చూచినను మూలమునకు వలయునంత సరిగా లేవు. ఈలోపము లటుండఁగాఁ దెనుఁగుపాఠములు రెంటను గుండలితము లగుబంతులొండొంటియందు లేవు. మఱియు నచ్చుప్రతులందలి తెనిఁగింపు సువ్యక్తముగా నద్వైతపరము గా నున్నది. వ్రాతప్రతుల తెనిఁగిం పట్లు గానిపింపదు.

ఇట్లు మీఁది రెండుదాహరణములవలన మూలాదులు మూఁటికిని గలభేదములు విశదముగాఁ దెలియవచ్చును. మఱియు నన్యోన్యముల నధ్యాయము లొకటి రెండుగాఁ దెనిఁగింపఁబడియున్నవి. ఏకాదశస్కంధమునఁ ద్రయోదశాధ్యాయమున శ్రీవిష్ణుండు హంసరూపి యై చేసినతత్త్వోపదేశము

'వస్తునో య దనానాత్వ మాత్మనః ప్రశ్న ఈశ్వరః'

అనుశ్లోకము మొదలుగాఁ బదియేడుశ్లోకములఁ జెప్పఁబడియున్నది. వాని కెల్లఁ|| దెనుఁగ యిదాఱుబంతు లేయున్నవి. అవియును మూలమునకు సరిగావు. అందు

మనసా వచసా దృష్ట్యా గృహ్యతేఽన్యై రపీంద్రియైః।
అహమేవ న మత్తోఽన్య దితి బుధ్యధ్వ మంజసా॥ 24

అనునీశ్లోకము 'పంచేంద్రియంబులకు దృష్టం బైనపదార్థం బనిత్యంబు. అది నిత్యదృష్టిని బ్రహ్మంబని తెలియవలయు' అని తెనిఁగింపఁబడియున్నది. కపిలదునాలుగవయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినభక్తిపారమ్యధ్యానయోగములను బదిబంతులలో నఱగొఱగాఁ దెనిఁగించి, షోడశమునందలివిభూతులను జెప్పి యవ్వలిమూఁడధ్యాయములవిషయములను మూఁడుబంతులతో సూచించి పండ్రెండవయధ్యాయమునకు మఱలి, యందుఁ గల

|| చూడు-భాగ-ఏకా-వచన. 104.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనాం
ప్రవృత్తించ నివృత్తించ శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవ చ
మామేక మేవ శరణ మాత్మానం సర్వదేహినామ్।
యాహి సర్వాత్మభావేన మయాస్యా హ్యకుతో భయః॥ 15

ఈశ్లోకము లక్ష్మీ॥సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్యమామేకం శరణం వ్రజ'ఇత్యాదులు నాలుగుబంతులు చెప్పి పిదపఁ బందొమ్మిదవయధ్యాయమునందలిశిష్టాంశమును గొంతయు నిరువదినాలుగవదానియందలిసాంఖ్యవిధియు సప్తవింశమునందలియర్చనాప్రకారంబు గొంతను దెనిఁగించి యిరువదితొమ్మిదవదానియందుఁ గల

'గచ్ఛోద్ధవ! మయాదిష్టో బదర్యాఖ్యం మయాశ్రిమన్'

ఇత్యాదులను, నవ్వలిరెండధ్యాయంబులఁ గలయాదవక్షయబలరామకృష్ణనిర్యాణంబులును దెనిఁగించి యున్నాఁడు. ఈస్కంధమునఁ గలభిక్షుగీతాదులు తెనుఁగున లేవు. మఱియు †'నారాయణవిగ్రహంబు దధిపాంతంబున జగన్నాథస్వరూపం బై యుండె' ననుట మూలమునం గానరాదు. పదిత్రయమునకు నీస్కంధమునకుఁ దెనుఁగు మూలమున నాలుగింట నొకపాలుండును. ద్వాదశస్కంధము దెనిఁగించుటయం దిట్లధ్యాయములుగా వదలిపెట్టుట లేదు గాని యది పెక్కుచోట్ల మూలముకంటె మిక్కిలి న్యూనముగాను గొన్నియెడలఁ గడుభిన్నముగాను గానిపించుచున్నది.

వ్రాతప్రతులందు లేనిఁయు మూలానుసారము లైనవియు నగు నధికపాఠాదు లచ్చుప్రతులందుఁ గానంబడుటకుఁ బంతెములు మూలముగా నుండఁబోలు నని చెప్పినాఁడనుగదా. ఆవిషయ మట్లుండ మఱియొకవిచిత్రమును జూపట్టుచున్నది. ఈ రెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు వ్రాతప్రతులం దద్వైతపరముగాఁ దోఁపదు. అచ్చుప్రతులందో యది స్పష్టముగా నద్వైతపరముగాఁ గానిపించుచున్నది. వ్రాతప్రతులపాఠమునుబట్టి చూడ నది యద్వైతపర మనుటకంటె విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గొన్నియాధారము లందే కానఁబడుచున్నవి.

‡'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ యను నుపనిషత్తుల్యం బగు గీతావచనప్రకారంబున' అని యాశ్లోకమునకు విశిష్టాద్వైతులవలెఁ గవి మిక్కిలి ప్రాధాన్యముకలిమిని జూపియున్నాఁడు.

మఱియు 'జీవాత్మభేదంబు § మొదలైనవి యెఱిఁగించి విజ్ఞానవంతుంగాఁ జేసి మన్నించితి' అని యిట జీవాత్మభేదంబుఁ బ్రతిపాదించియున్నాఁడు.

♦ 'దేవతాంతరమంత్రాంతరసాధనాంతరంబులు వర్జించి యుండెనేని వైకుంఠంబున వసించు' ఇది వీరవైష్ణవత్వసూచకము.

ఈవాక్యములు వ్రాతప్రతులందును నచ్చుప్రతులందును గానిపించుచున్న

||చూడు-ఏకాదశ-వచన. 106. †ఏకా.వచన. 121. ‡ఏకా.వ. 106. § ద్వా.వ. 2. ♦ ద్వా.వ. 39.

వి. ఇవి నిస్సందేహముగా విశిష్టాద్వైతపరములు. ఇచ్చుప్రతులందుఁ గంఠోక్తిగా నద్వైతమును బ్రతిపాదించువాక్యములు గూడఁ గొన్ని వ్రాసెద.

'ప్రత్యగాత్మయందు నారోపకారంబులఁ దోఁచునీ దృశ్యప్రపంచంబంతయు మిథ్య యని తెలియుము.'

'ఇష్టాత్మస్వరూపునిగా వానిని నిరంతరంబు భావించుచుండుట విశేషంబు'

'బ్రహ్మాత్మైక్యానుసంధానంబు.'

ఇందు మొదటిదియు మూఁడవదియు వ్రాఁతప్రతులందు లేవు. రెండవదానికి మూలము 'ఏవమాత్మాన మాత్మస్థ మాత్మనైవామృశ ప్రభో.' దీనికి వ్రాఁతప్రతులందెల్ల *'ఇష్టాత్మ నాత్మస్థునిగాఁ జేసి వానినిజాకారంబు మనంబునం దలంచుచుండుము' అని తెనుఁగు గానఁబడుచున్నది కాని యచ్చుప్రతులపాఠము గానఁబడదు. కావున యీవాక్యము లంతగా నవలంబనీయములు కావు. ఉభయవిధప్రతులందు గానిపించు పాఠములంబట్టి కడపటి రెండుసంస్కంధముల తెనిఁగింపు విశిష్టాద్వైతపరమనుటయే సమంజసముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఈవిషయము నిట్లుండ నిచ్చి మఱియొకదానిం గూర్చి కొంత చర్చించుట యావశ్యకము.

ద్వితీయతృతీయచతుర్థస్కంధములందును, బంచమషష్ఠములందును, దశమోత్తరభాగమునందు, నేకాదశద్వాదశములను బోతనకవితారీతి గానిపించమిచే నవి యుత్సన్నములై నారయాదులచేఁ బూరింపబడిన వని పండితులు వ్రాసియున్నారు గదా. అందుఁ బంచమషష్ఠములు కేవల రామాంకితములు గాక యచ్యుతనందగోపకుమారాంకితము లగునాద్యంతపద్యగద్యాదులంబట్టి యవి పూర్ణముగా గంగనసింగనలచే రచింపఁబడిన వని నిస్సందేహముగాఁ దెలియుచున్నది. ఏకాదశద్వాదశములు రామాంకితము లయ్యుఁ గవిత్వశైలింబట్టియు భాషాంతరీకరణవైఖరింబట్టియుఁ బోతనగంగనసింగనల కతకఁ దైనయొకనిచె ననఁగా బండితలిఖితపీఠికానుసారముగా నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడిన వని తెలియుచున్నది. తిక్కనద్వితీయాదులు మూఁటను, దశమోత్తరభాగమునను గలగద్యములనుబట్టియు, రామాంకితము లగునాద్యంతపద్యములనుబట్టియు, వానియందు నయ్యెయెడలఁ బోతనపదశయ్యాదులు గానిపించుటంబట్టియు, నవి తొలుతఁ బోతనచే రచితము లని తెల్లమగుచున్నది. మఱియు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమందలి యవతారికలను విశేషాంశములను గూడ జేర్చి తత్త్వఘట్టములను దెనిఁగించుట పోతనవప్పుఁ దక్కనవారెవరియందును గానఁబడదు. అట్టి తెనిఁగింపును ద్వితీయాదులు మూఁట వరుసఁగా జూపెద.

ద్వితీయస్కంధము — పంచమాధ్యాయము.

శ్లో॥ ద్రవ్యం కర్మచ కాలశ్చ స్వభావో జీవఏవ చ ।
వాసుదేవాత్పరో బ్రహ్మన్నత్వన్యోఽర్థోఽస్తి తత్త్వతః॥

* ద్వా. వ. 26.

వ్యా॥ ద్రవ్యం-మహాభూతాని, ఉపాదానరూపాణి; కర్మ - జన్మనిమిత్తం; కాలః - తత్ క్షోభకః ; స్వభావః - తత్పరిణామహేతుః ; జీవో-భోక్తా-వాసుదేవాత్పర అన్యోర్థో నాస్తి,

తెనుఁగు॥ మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబులైన మహాభూతంబులును, జన్మనిమిత్తంబులైన కర్మంబులును, కర్మక్షోభకం బైన కాలంబును, గాలపరిణామహేతు వైన స్వభావంబును భోక్తయైన జీవుండును వాసుదేవుండకా నెఱుంగుము. వాసుదేవవ్యతిరిక్తంబు లేదు.

తృతీయస్కంధము - నవమాధ్యాయము.

శ్లో॥ శశ్వత్స్వరూపమహసైవ నిపీతభేదమోహాయ బోధధిషణాయ నమః పరస్మై
విశ్వోద్భవస్థితిలయేషు నిమిత్తలీలారాసాయ తే నమ ఇదం చ రమేశ్వరాయ।

వ్యా॥ స్వరూపమహసైవ - స్వరూపచైతన్యేనైవ, బోధః (విజ్ఞానమ్) ఏవ ధిషణం[1] ఆశ్రయం-యస్య ... విశ్వస్య ఉద్భవాదిషు నిమిత్తం-మాయా;తస్యాః లీలా-విలాసః, తయా రాసహా, రాసః - క్రీడా.

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యభూరి, మహిమచేత నపాస్తసమస్తభేద
మోహుఁడవు నఖిలవిజ్ఞానధిషణకునాశ్రయుండవగునీకు మ్రొక్కెదనో రమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూతఁ మగుమాయాలీ
లను జెంది నటనసలిపెడు, ఘనఘూత్మక నీకొనర్తుఁ నభివందనముల్.

చతుర్థస్కంధము - ఏకోనత్రింశాధ్యాయము.

శ్లో. అర్థే హ్యవిద్యమానేపి సంసృతి ర్న నివర్తతే
మనసా లింగరూపేణ స్వప్నే విచరతో యథా.

ననుతర్హి అజ్ఞానవిలసితత్వేన సంసృతిహేతో ర్దేహాదే రప్యసత్యత్వాత్కథంత ర్హి తన్నివర్తన ప్రయాసేన తత్రాహ॥ అర్థేహీతి॥ లింగరూపేణ - ఉపాధిభూతేన.

తెనుఁగు.

సీ. నరనాథ ! వినుము స్వప్నంబుచందంబున, నజ్ఞానవిలసితంఁ బగుటఁజేసి
తివిరి మిథ్యాభూతదేహాదికమునకు, నరయ వివర్తనాశయాస మేటి
కని యంటివేనియుఁ నర్థంబు లేకున్న, నర్థి సోపాధికంఁ బైన మనము

ఇట్టి తెనిఁగింపునుబట్టియు నీమూఁడును బోతన మొదట రచించినవే యగునని యేర్పడుచున్నది. దశమోత్తరభాగమునఁ దత్సఘట్టముల నిట్టి తెనిఁగింపు కానరాకున్నను. గథాసందర్భములు పెక్కంట నాతనిశైలి నిర్వివాదముగాఁ దెలియుచున్నదిగాన నదియు మొదటఁ బోతన రచించినదే యగునని చెప్పవచ్చును. అయిన నీనాలుగింటబెక్కుచోట్లఁ బోతనపదశయ్యామలు నతని తెనిఁగింపురీతియునుగానరాకున్నవి. రెండుదాహరణములమాత్రముఁ జూపెద.

సీ. మందారమకరంద ♦ మాధుర్యమునఁ దేలు, మధుపంబు వోవునే ♦ మదనములకు
నిర్మలమందాకి♦నీవీచికలఁ దూఁగు, రాయంచ సనునె త♦రంగిణులకు
లలితరసాలప♦ల్లవఖాదియై చొక్కు, కోయిల సేరునే ♦ కుటజములకుఁ
బూర్ణేందుచంద్రికా♦స్ఫురితచకోరకం, బరుగునే సాంద్రనీ♦హారములకు
తే. నంబుజోదరదివ్యపా♦దారవింద, చింతనామృతపానవి♦శేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ ♦ జేరనేర్చు, వినుతగుణశీల మాటలు♦వేయునేల. సప్త.
సీ. నీరదాగమమేఘ♦నిర్ముక్తపయఃపాన చాతకం బేఁగునే ♦ చౌటిపడెకుఁ
బరిపక్వమాకంద♦ఫలరసంబులు గ్రోలు, కీరంబు చనునె ము♦స్తూరములకు
ఘనరవాకర్ణనో♦త్కలితమయూరంబు, కోరునే కితవఝి♦ల్లీరవంబుఁ
గరికుంభపిశితస♦ద్గ్రాసమోదితసింహ, మరుగునే శునకమాం♦సాభిలాషఁ
తే. బ్రవిమలాకార భవదీయ♦పాదపద్మ, యుగసమాశ్రయనైపుణో♦ద్యోగచిత్త
మన్యుఁ జేరునె తన కుపా♦స్యంబు గాఁగ భక్తమందార దుర్భవ♦భయవిదూర.
మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరస♦వ్యాలోలుఁడై నట్టిస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలవణవా♦ఃపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలునే
వరమందారమరంద పానకుతుక♦స్వాంతద్విరేఫంబు స
త్వర మై పోవునె చేఁదువేములకుఁ ద♦ద్గంధానుమోదాత్మమై. తృతీ.
శా. శోధింపంబడె సర్వశాస్త్రములు ర♦క్షోనాథ వే యేటికిన్
గాథల్ మాధవశేముషీతరణిసాం♦గత్యంబునం గాక దు
ర్మేధన్ దాఁటఁగఁ జూడునే సుతవధూ♦మీనోగ్రవాంఛామద
క్రోధోల్లోలవిశాలసంసృతిమహా♦ఘోరామితాంభోనిధిన్. సప్త.
మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసము♦ద్యద్భక్తి ధీయుక్తిమై
వరగోవిందపదారవిందయుగభా♦స్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితదు♦ర్దాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమో♦త్సాహంబు దీపింపఁగన్. చతు.

ఇట నిర్వివాదముగాఁ బోతనైకవిరచితము లనఁదగు సప్తమస్కంధపద్యము లందుఁ గానిపించుకవనప్రౌఢిమయు, భావసుభగత్వమును, రసౌత్కట్యమును, శయ్యాచారుత్వమును దక్కినపద్యములందుఁ గానరావు. మఱియును బూర్ణముగాఁ బోతనచే రచితము లనఁబడుస్కంధములందు. మాఱు, నెఱి, నఱుకు, మఱియు, ఎఱుఁగు, పఱచు మొదలగుశబ్దములలో [illegible] మైత్రి సెందియుండఁగా నిద్వితీయాదులు నాలుగింట నవి లఘురేఫముతో గూడ నట్టిమైత్రి సెందియున్నవి. అయినను
ఉ. పాఱఁడు లేచి దిక్కులకు ♦ బాహువు లొడ్డఁడు బంధురాజిలో...
జీరఁడు. సప్త.

క. పోరుమరు గిరుఱు వ్రాఁక చూచుఁ, మాఱుకురు. దశ. పూ.

చ. విరవిర లేనియట్టిబలుఁ గీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి. దశ. పూ.

చ. మఱియొకనాఁటిరాత్రి బలకమాధవు లుజ్జ్వలవస్త్రమాలికా
ధరులును. దశ. పూ.

ఇప్పద్యంబుల నుభయరేఫమైత్రి కానిపించుచున్నది. చీఱుశబ్ద ముభయరేఫముగా నున్నదని కూచిమంచి-తిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం జెప్పినాఁడు గాని యది శకటరేఫమగుట కీపోతనపద్యమునే యుదాహరించినాఁడు. పోతన దీని నుభయరేఫముగాఁ దలఁచెనేమో, పోరుశబ్దప్రయోగము ప్రమాదజనితమై యుండ వచ్చును. 'విరవిర' లఘురేఫముగానే

చ. ఖురముల నేలఁ ద్రవ్వుచు నకుంఠితవాలసమీరణంబులన్
విరవిరఁబోయి దశ. పూ.

అనుసీపద్యమునఁ గానిపించుచున్నది కాని మీఁద నిందలి రేఫమును ఱకారమునకు మిత్రముగా బ్రయోగించుటకు హేతువు గానరాకున్నది. పోరుశబ్దమువలెనే యిదియుఁ బ్రమాదవశముననో లేక యుభయరేఫమని తలంచియో కవి ప్రయోగించి యుండును. ఎట్టిధీమంతులకును బ్రమాదము కలుగక పోవదుగదా. 'మఱి' శబ్దము దశమపూర్వభాగాంతమున నంటంజేసి యుత్తరభాగపూరకుం డగు నితరకవిచే నుంపఁబడి యుండు నని తోఁచెడిని. ఈరెండుమూఁడుచోట్లం దప్పఁ బోతనయే పూర్ణముగా రచించిన తక్కిన స్కంధములం దెల్ల నియతముగా రేఫద్వయమునకు మైత్రి లేమిచే నీరెండుమూఁడు విరుద్ధప్రయోగములు ప్రమాదవశమునఁ గాని మతభేదమునఁ గాని వేఱుకారణముచేఁ గాని కలిగియుండు నని తలఁపవలయునే కాని వీనిని గొని పోతన యుభయరేఫమైత్రి పాటించినవాఁ డనుట యెంతమాత్రము యుక్తము కాదు.

ఇట్లు ద్వితీయాదులు నాలుగింటఁ బెక్కుచోట్లఁ బోతనపదశయ్యాదులు లేమిచేతను, బోతన పాటింపని యుభయరేఫమైత్రి వీనియందు గానిపించుటచేతను, నివి యితరకవిపూరితము లయ్యుండవలయు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనపదశయ్యాదులు నతని తెనిఁగించురీతియు నందందఁ గానిపించుటంబట్టియు నాద్యంతపద్యగద్యములంబట్టియు నీనాలుగును మొదటఁ బోతనచే రచితములైనవే యగు నని యూహింపవలసియున్నదని నిరూపించియున్నాఁడను. కాఁబట్టి యివి మొదటఁ బోతనచే రచితములై, యెడనెడ నుత్పన్నములు కాఁగా నితరకవులచేఁ బూరితములయ్యె నని యేర్పడుచున్నది. ఇతరకవులు వీనిని బూర్ణముగా రచించిరేని నట్లు రచించిన యితరస్కంధంబులందుంబోలె నిందును దమపేరే యుంచుకొని యుందురుగదా. ఇది యిట్లుండ వీనిని బోతనకు వెనుకఁ బూరించినవారెవరు ? నారయాదులు ముగ్గు

రా? లేక యితం డొక్కరా? మఱి వేఱొక్కరా? పండితులు నారసూరుఁ డని ముక్తముగాఁ జెప్పుచున్నారు. వ్రాఁతప్రతులం దొకటఁ జూడఁగాఁ గొన్నిట దశమోత్తర భాగమునఁ గృష్ణనిరసోక్తిఘట్టమున 'కాటుక నెఱయఁగ' అనుసీసపద్యమునాలవ పాదము మొదలుకొని శిష్టభాగమును, ద్వితీయస్కంధమున బ్రహ్మనారదులకు దత్త్వోపదేశము సేయుఘట్టమున 'బహుయజ్ఞవాటు' అనుపద్యము మొదలుకొని శిష్టభాగమును అనఁగాఁ జతుర్థస్కంధాంతమువఱకును, నారయకవిత్వ మని వ్రాయఁబడి యున్నది. ఈవ్రాఁతవలన నవియెల్ల నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడిన వని తలంపక పూర్వోక్తహేతువులంబట్టి యయ్యెడలఁ బూరితము లని మాత్రము తెలియవలయును. ఈస్వల్పాధారము తప్ప వేఱొక్కటి కానరాదు. ఇదియును సరియైనదో కాదో నిశ్చయింపరాకున్నది. అయినను గొంతయేని నిజము లేక యిట్లు వ్రాఁతప్రతులందు వ్రాయఁబడుటకు వీ లుండదు. మఱియు నీవిషయమున ఛందోవ్యాకరణసంబంధు లగు గ్రంథస్థనిదర్శనము లేవైనఁ గలవా యని శోధింపఁగా నాకుం గానఁబడినవానిని గొన్నింట నిట వ్రాసెద.

దశమస్కంధోత్తరభాగంబునం దత్త్వఘట్టముల తెనిఁగింపు చాలవఱకువిశిష్టాద్వైతపరముగా నున్నది.

'దేవా భవదీయసంకల్పాధీనంబు లైనశరీరంబులం బ్రవేశించి యున్నజీవసమూహంబు నీకు శేషభూతం బని తెలిసి కృతార్థు లగుదురు.'

'వెండియుఁ గొందఱు సచరాచరవస్తుజాతంబులకు నంతర్యామివై సర్వంబు నీవ యగుటం దెలియలేక యనిత్యం బని విపరీతబుద్ధిం దెలియుదురు కాని కొందఱు జగద్భరితుండవు గాన జగద్రూపకుండ వైననిన్నుఁ గటకమకుటకర్ణికాదివివిధభూషణభేదంబులం గనకంబు నిజస్వరూపంబు విడువక వర్తించుచందంబున జగదాకారానుగతుండ వయ్యును నిఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణాత్మకుండ వై యుందు వని యాత్మవిదు లైనవారు తెలియుదురు.' 1220

'అట్టిజీవులు దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదిశరీరంబులు సొచ్చి యణురూపు లై యుందురు. అందును నీ వుండుదువు తదంతరాత్మ వగుచు.' 1223

'సకలచేతనాచేతనాంతర్యామియైనసర్వేశ్వరుండు సర్వశబ్దవాచ్యుండు.' 1203

'సకలబ్రహ్మాండనాయకుండ వైననీయందు శ్రుతులు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించు.' 1230

'మాయాత్మవిశిష్టుండ వగుచుఁ గార్యకారణాత్మకుండ వై.' 1204

ఇట జీవబహుత్వాణురూపత్వశేషత్వములు, ఈశ్వరునిజగద్రూపత్వము చిదచిద్విశిష్టత్వము, శేషిత్వము, శరీరభూతచిదచిదాత్మకత్వము, సర్వశబ్దవాచ్యత్వము, ఈశ్వరునియందు శ్రుతులముఖ్యవృత్తిత్వము మొదలగు విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములు కానిపించుచున్నవి.

ఇఁక నీయుత్తరభాగంబునం గల లక్షణదోషంబులను బ్రయోగ విశేషంబులను గొన్నింటి వ్రాసెద.

(1) సంధిదోషములు. పద్యగద్యసంఖ్య

కోసిచ్చె 724

నిఖిలావనీశ్వరైన 1017

నిర్వాణమూర్తైన 1049

పిశాచప తౌట 1255

ఒడిఁ గుండి 1287

ఎఱిఁగెఱిఁగి 193

(2) విశేషదోషములు.

పుత్త్రుండు జాత హైన 1262

(3) ఉకారాంతమునకు నగాగమము లేకయే కుషష్ఠి

ఎఱుకకు. 723

(4) అవధిశబ్దము ఆద్యర్థకము.

జారుఁడు జన్మావధియును. 791

జన్మత్రయావధి 799

(5) పూఙ్ ధాతూ క్త ప్రత్యయాంతము పునీతము

పునీతములు 1121

పునీతములు 1221

(6) ఋకారమునకు ఉకారతన్మిత్రములతో యతిమైత్రి

చెలు । వాలయఁగఁ బాటించి యుద్ధకృపునకు. 665

కా । పునఁ దగ నర్జునుండు పవకనోద్భవుఁడు. 715

ము, హోగ్రుఁడై పట్టి తెచ్చె సాకల్యుండు. 900

ఒనరింప మీఁఱి నకృప్పటయు. 1154

మఱియు నీభాగంబులందలియాంధ్రీకరణము పెక్కుచోట్ల న్యాసముగాను భిన్నముగాను నున్నది. ఇఁకఁ దృతీయాదులు మూఁటను విశిష్టాద్వైత ప్రతిపాదకపద్య గద్యములును మీఁదఁ జూపఁబడినదోషాదులును వ్రాసెద.

విశిష్టాద్వైతపరపద్యగద్యములు.

ద్వితీయస్కంధము.

సీ. జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁజేసి
…… …… …… …… భగవచ్ఛరీర

తే. భూతుఁడై పారతంత్ర్యాత్మబుద్ధినొప్పి
దివ్యమాల్యానులేపన భవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్యవిగ్రహవిశిష్టుఁ
డగుచు హరిరూపమొందుటే యనఘముక్తి. 269

తృతీయస్కంధము.

హేయగుణరహితుఁడనఁగల, నాయందు లభక్తి. … … 957

గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టుఁడు. 963

మత్సమానాకారతం బొందు. 958

సీ॥ … సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి ఆత్మ
తత్త్వజ్ఞానమున మించి … … …

తే. మహిత ఫలసంగరహితధర్మమునఁ ద
నరు, నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖిల
హేయ, గుణములను బాసి కల్యాణ
గుణవిశిష్టుఁ, డైనహరి నొందుఁ బర
మాత్ముని ననఘుఁ డగుచు. 1026

మఱియు లీలావిభూతినిత్యవిభూతులును, లక్ష్మీనిత్యానపాయినీత్వమును భగ

వత్సమాకారవాప్తిరూపము క్రియు, ఈశ్వరునియఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణవిశిష్టత్వమును, జీవునిపారతంత్ర్యభగవచ్ఛేషభూతత్వములను ఆత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానపూర్వకఫలాభిసంధిరహితకర్మానుష్ఠానమును నీమూఁట నంతంత ప్రతిపాదితములై యున్నవి.

లక్షణదోషములు.

(1) సంధిదోషములు.

తృతీయస్కంధము.

కూఁ డాడుచుండె	106
కది సిట్లనియెఁ	648
తలఁచిలు	649
ఎఱిఁగేము	785

(2) విశేషదోషములు.

తృ.

అంతర్ధానుఁ డయ్యె	89

చ.

అంతర్ధానుఁ డయ్యె	735

(3) నగాగమమురామి

ద్వి.

వ్రాతమునకు	85, 208
మనువుకు	144

చ.

వనమునకు	359
రాజుకు	442

(4) అవధిశబ్దము అద్యర్థకము.

క. తనజన్మావధి నిజనం|
దనుఁడను... తృతీయ. 16

(5) పూఞ్ క్త ప్రత్యయాంతము పునీతము

తృ.

కోరి పునీతులఁ జేయు	557
సద్యఃపునీతాత్ము లై	562
పునీతాకృతిన్	57

చతుర్థ

ఎప్పుఁ బునీతముసేయ	931

(6) ఋకారమునకు ఉకారతన్మిత్రములతో యతిమైత్రి.

ద్వితీయ.

ఒప్పుఁగఁదగు సప్తతంతుక్రతువులు.	98

తృతీయ.

కా|వున నీవేళన త్రుంపు సజ్జన హితోద్యోగానురక్తుండ వై	672

ఒదవఁగ గానవచ్చుగురుక్రతుల్	254

చతుర్థ.

ఒదవఁగ నిట్లుకొరి మానసక్రతుల్	99
పొడ|వును బంచస ప్తతిక్రయోజనము	136
కా|వున నీలఁ బుణ్యతీర్థముల క్రనొప్పు	931

మఱియుఁ దత్త్వఘట్టములందు నీమూఁటను మూలమునందలిశ్లోకములు పెక్కులు తెనిఁగింపఁబడకున్నవి. ఇట్లు దశమోత్తరభాగమునఁ గలఛందోవ్యాకరణదోషములును, విశిష్టాద్వైతపరము లగుగద్యపద్యములును, నసత్క్రముగ నొన్ని యెడల భిన్నము నగునాంధ్రీకరణమును, ద్వితీయాదులు మూఁటను గానిపించుటయు కాక కవిత్వశైలియు నించుమించుగా నొక్కతీరున నుండుటం జేసియు ద్వితీయాదులు మూఁటను దశమోత్తరభాగమును బూరించినవారిచేతనే పూరితము

లైయుండు నని తోఁచెడిని వ్రాఁత ప్రతులందు దశమోత్తరమును బూరించినవాఁడే ద్వితీయాదులను సైతము పూరించినట్లు వ్రాయఁబడియుండుటయు నీనిర్ణయము నకుఁ గొంత దార్ఢ్యము నిచ్చుచున్నది. మఱియు గంగనసింగనలు వేఱుస్కంధ ములను బూర్ణముగా రచించుటకు నెత్తుకొనియుండుటవలనను వారికవనంబుల నీ ద్వితీయాదులు మూఁటను దశమోత్తరభాగమునను గలదోషములలోఁ బెక్కు గాని పింపమింజేసియు వారినాలుగింటిపూరణంబున సంబంధపడియుండరనుట నిజమునకు మిక్కిలి దూరము కానేరదు. కాఁబట్టి ద్వితీయాదులు నాలుగింటిని బూరించినవాఁ డొక్కండై యుండవచ్చు నని చెప్పంబోలును.

ఇది యిట్లుండఁ గడపటిరెండుస్కంధములకడకు మఱలి వత్తము. వీని తెనిఁ గింపద్వైతపర మనుటకు నంతగా నుపపత్తిలేమియు విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గలనిదర్శనములును ముందు తెలిపియున్నాఁడను. వీనియందును నాంధ్రీకరణ మతి న్యూనముగాను బెక్కుచోట్ల మూలమునకు భిన్నముగాను నుండుటను దెలిపితిని. నగాగమమురాము, కొనికి కాదేశము మొదలగుకొన్నిలక్షణదోషంబులును వీని యందుఁ గానిపించుచున్నవి. ఈహేతువులంబట్టి యీరెంటికిని ద్వితీయాదులు నాలుగింటికిని సామ్య మేర్పడుచున్నది. దుష్టము లగునఖండయతు లీయాఱింట నందంద యతివిరళముగాఁ బొడసూపుటయుఁ గలదు. కడపటిరెండును దఱుచు గాఁ బద్యాత్మకములు కామింజేసి వానికిని దక్కిననాలుగింటికిని ఛందోవ్యాక రణకవిత్వాదివిషయిక మగుసామ్యమును స్థిరీకరించుటకు నయితి కాదు గాని తక్కిన పోలికలంబట్టియు వ్రాఁతప్రతులసాక్ష్యముంబట్టియు, నేకాదశద్వాదశములను బూ ర్ణముగా రచించినవాఁడే, అనఁగా నారయయే, ద్వితీయాదుల మూఁటిని దశమో త్తరభాగమును నందంద పూరించియుండు ననుట యుపపన్నముగాఁ గానిపించు చున్నది.

ద్వితీయాదులు మూఁటను బోతనపదశయ్యాదులు లేనిచోట్ల సైతము తత్త్వఘట్టముల తెనిఁగింపునందద్వైతపరమగు శ్రీధరవ్యాఖ్యానంబునందలిపదార్థా దులు కొన్ని యందంద కానిపించుచున్నవి. అయిన నది పోతనతెనిఁగింపువలె మూలమునకు మిక్కిలి సరిగాను బూర్ణముగాను లేకయు, గంగనసింగనలకవనం బుల లేనిదోషంబులు కలిగియు, నుంటంజేసి దానిని రచించినవా రామువ్వురిలో నెవ్వరును గారు కాని, నారయయే యాస్కంధంబులలో నుత్పన్నంబులు గాక చిక్కినపోతనభాగంబు లద్వైతపరములుగా నుండుటం జూచి నడుమనడుమ విశిష్టాద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుట పూర్వోత్తరవ్యాఘాతమునకుఁ బ్రసక్తి కలి గించు నని తలంచి శ్రీధరవ్యాఖ్యానుసారముగా శక్తికొలఁదిని దెనిఁగించి యుండు ననియు, నైనను విశిష్టాద్వైతమువలనిపక్షపాతమున నందంద తద్ద ర్శనానుసారముగాఁ గొంత దెనిఁగించియుండు ననియుఁ దోఁచెడిని. దశమోత్తర

భాగమునఁ దత్త్వఘట్టముల నెల్ల సాతం డొక్కరుండె తెనిఁగించినట్లు తోఁచు చున్నది గాన నందుఁ బూర్వోత్తరవ్యాఘాతము ప్రసక్తింప దని తలఁచి దాని నెల్లఁ జఱుచుగా విశిష్టాద్వైతపరము గాఁ దెనిఁగించి యుండు నని యూహింపవచ్చును. అయిన నిది యూహాపోహమే కాక సిద్ధాంతము గాదు గాని శైలి మొదలైనవానిం బట్టి యాస్కంధములకుఁ గలసామ్యమే యిట్టియూహాల కెడ మిచ్చి, రైన నవి యేక కవిపూరితములే యని సాధింపఁజేయుచున్నది.

నారయ యెంతలాక్షణికుఁడో ‘మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెశోద’ ద్వితీ. 180. ‘తన యాయొక్కనిశందు గోపకులు’ ద్వితీ. 182. ‘వాక్యవ్యంగ’ తృతీ. 324. నను వీనిం జూచినఁ దెలియును. ఇట్టివి పెక్కులాయాపుటల క్రిందఁ జూడవచ్చును. వీనినెల్లఁ బండితులు సొంతకవనమున సవరించి కప్పిపుచ్చిరి. ‘బంగారుకొండ మూఁపర మను నొర గంటు’ తృతీ. 415. ఇట ‘మూఁపురము’నకు ‘మూఁపర’ మని ప్రయోగించినాఁడు. ‘రజత’మునకు ‘రజిత’మని యున్నది. ఇట్లె పెక్కింటికి గ్రామ్యరూపములును గానం బడుచున్నవి. నారయశైలి కొంత పదసమాసపారుష్యమును బాదపూరణములును గలదై నిరాఘాట మగుధాటితోఁ గూడియుండును. ఒక్కయుదాహరణము :

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతిప్రశుద్ధచ్ఛటా
జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రుఁడో దేవతా
వనరక్షాచణరూపకృత్యము లొగిన్ ఁ వాంఛం బ్రశంసించి వా
రనురాగస్థలితోక్తు లొప్ప నతుల ఁ హర్షించి యాదేవుఁడున్. తృతీయ.

మూలమునందలికటుపదరచనల నట్లె తెనుఁగున నుంచుటయు నీకవియందుఁ గానఁబడుచున్నది. ‘పురుకృచ్ఛ్రోరువేపథుః’ అనుదానిని ‘పురుకృచ్ఛ్రోరువేపథుం డై’ యని తెనిఁగించి యున్నాఁడు. ‘వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్నిబద్ధాః’ అనుదానిని ‘కర్మబద్ధులై’అని తెనిఁగించినపోతనరచనాసౌకుమార్యముం గనుఁడు.

ఇట్లు నేను బరిశోధింపఁగా నాకుఁ గానంబడినవిషయముల నెత్తి వ్రాసినాఁడను. నాయభిప్రాయములకుఁ గలహేతువుల నెల్లఁ దెలిపి యున్నాఁడను. అయినను సిద్ధాంతముసేయుటకు నాధారము లింకను గావలసియున్నవి. చరిత్రాద్యాధారములు లేక కేవల గ్రంథస్థనిదర్శనములంబట్టి చేసిననిర్ణయములందుఁ బొరపాటు లుండక పోవు. ఆంధ్రభాషాభిమానమానసీయు లగుపండితులు సత్యకాంక్షతో నట్టియాధారముల నాకుఁ దెలిపి యీతచ్ఛర్చావిషయమును మఱింతనిర్వివాదముగా నిర్ణయించుటకు సాయపడుదురు గాక యని కోరుచున్నాఁడను.

తం. శేవప్పెరుమాళ్ళయ్య.

ఉపోద్ఘాతము

శ్రీమత్పరమయోగలబ్ధసిద్ధు లగుయోగీంద్రుల కేనియు దురూహ మైనయీ ప్రపంచమున నిత్యంబు జననమరణాదిక్లేశసాగరంబునం దొప్పందోఁగుచు దరిం జేర నెరవు గానక దురపిల్లుచుం బెల్లలయుజనుల దెసం గరుణార్ద్రచిత్తుం డై నారాయణాంశసంజనితుం డయి చతుర్వేదవిభాగ మొనరించి వేదవ్యాసుండు నాం బేరెన్నిక గన్నకృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు గీర్వాణభాషం దొల్లి యెల్లధర్మముల నొప్పారిన పురాణజాతమును మహాభారతేతిహాసంబును సర్వభూతహితంబు గోరి రచియించి యుండె. అవి రచియించియుం "దనహృదయంబు సంతసింపకున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి నుండి హేతువు వితర్కించుచుం దనలో"

"ఆత్మ సంతస మంద దాత్మలో నీశుండు సంతసింపక యున్న జాడ దోఁచె
హరికి యోగివరుల కభిలషితం బైన
భాగవతవిధంబుఁ బలుకనైతి
మోసమయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి
ననుచు వగచు చున్న యవసరమున"

నారదుం డరుదెంచి విష్ణుకథలం బొలుపారెడుభాగవతపురాణమును రచియింపు మని బోధించిన నమ్మెయి నమ్మహామునీంద్రుం డతిప్రౌఢం బగుకవితారీతి మెఱయ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలల విలసిల్లునీభాగవతంబును రచియించి కృతార్థుం డయ్యె. అప్పురాణజాతంబులలోఁ బ్రకల్పితంబు లగుగుణనామరూపాదుల ననుసరించి కేవలైకుం డగుసర్వేశ్వరుండు కొన్నిచోటుల శివుం డనియుం గొన్నియిక్కల విష్ణుం డనియుం గొన్నితావుల బ్రహ్మయనియు నింకం బలుచందంబుల నభివర్ణితుం డై యున్నవాఁడు ఇక్కరణిం బెక్కుతెఱంగులం బరమేశ్వరు నభివర్ణించుట యద్దేవదేవునిలీలామహిమంబు లెల్లజనులకుం దేటపఱుపంగాని మానవు లొండొరులతో నితండు మాదైవ మతండు మీదైవము మాదైవం బెక్కుడు మీదైవంబు తక్కువ యని వాదులాడుకొనుచు నొకళ్ళొకళ్ళయెడ బద్ధమత్సరు లై పరస్పరనిందలు మాత్రమ కాక స్వాత్మపరత్వభ్రాంతిని దైవహాపణంబుఁ జేయుచుండంగోరి కాదు. ఆనామమూర్తివిశేషంబులు వర్ణింపఁబడుచో నిర్వచనసౌలభ్యంబు నవలంబించి యాయామూర్తులు పృథగ్దేవతలుగఁ జెప్పఁబడియున్నవారుగాని యప్పగిదిని నిక్కముగఁ బరస్పరభిన్నులుగఁ బరిగణితులు గారు. వేదములయందును నీరీతిని సర్వకారణం బగుపరబ్రహ్మ మనేకభంగుల నెన్నఁబడియున్నది. ఇందులకుఁ బ్రమాణములు:—

"ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి"
"తమాత్మస్థం యే౽నుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్"
"ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా"
"కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ"
"ఏకో నారాయణో నద్వితీయో౽స్తి కశ్చిత్"
"ఏక ఏవ శివో నిత్య స్తతో౽న్య త్సకలం మృషా"
"బహునాత్ర కిముక్తేన సర్వం బ్రహ్మమయం జగత్"
"అనేకభేదభిన్నస్తు క్రీడతే పరమేశ్వరః"

ఇట్టి యనేక ప్రమాణంబు లనంతంబు లామ్నాయంబులను బురాణేతిహాసస్మృతులనుం గానంబడియెడి. పురాణంబులలోఁ గొన్నింట శివోత్కర్షంబును గొన్నింట విష్ణుప్రాశస్త్యంబును మఱికొన్నింట నితరదేవతాప్రాముఖ్యంబును నుగ్గడింపఁబడి యున్నవి. ఆయామూర్తివిశేషంబు లుగ్గడించుచో జనులకు భక్త్యతిశయంబు పుట్టుటకును జిత్తైకాగ్ర్యం బలవడుటకును సత్తద్దేవతాప్రాశస్త్యంబును నితరదేవతలం గ్రించుపఱచుటయుం జెప్పఁబడియున్నవి, కాని యంతమాత్రమున నవ్వానియందు భేదబుద్ధి పాటించుట పోలదు. అట్లు విష్ణూత్కర్షంబు ప్రతిపాదింపఁబడినపురాణములలో సర్వాగ్రణ్యము శ్రీమహాభాగవతము. ఇందుఁ గేవలహరిలీలలు మాత్రము కాక విగళితవేద్యాంతర మగుపరతత్త్వస్వరూపము నిరూపింపఁబడి యున్నది. అయినను నిది గీర్వాణభాషయుం దతిప్రౌఢశైలిని వ్రాయఁబడియున్నందునఁ బ్రాకృతజనుల కెంతయు దురవగాహంబై యుండును.

బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడు.

ఈపురాణరత్నంబు నాంధ్రదేశీయులకుఁ దేటతెల్లముగఁ దెలుపఁగోరి బమ్మెరపోతనామాత్యుండు దీనిని గద్యపద్యాత్మకంబుగ నాంధ్రీకరించి శాశ్వతం బగుయశస్సంపద ననుభవించుచున్నవాఁడు. ఈకవిశిఖామణివృత్తాంతంబును గవితాశైలి తెఱంగును గొండొక వివరించెదము,

బమ్మెరపోతనామాత్యుండు కడపమండలములో నున్న♦ యేకశిలానగర మను నామాంతరము గలయొంటిమిట్టయం దుండినవాఁడు. అమాత్యశబ్దమువలన నితఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడని యూహింపవలయు ఇతఁడు కౌండిన్యసగోత్రుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. కేసనమంత్రికిని లక్కమాంబకును బుత్త్రుఁడు. మల్లనకవివరునిజనకుఁడు, ఇతడు జీవించియుండినకాలమును నిర్ణయించుటకుఁ గొన్నియాధారములు గానంబడియెడి. "బమ్మెరపోతనామాత్యుని జన్మకర్మప్రభావాదులఁ దెలిపెడువచన

♦ప్రతాపరుద్రదేవునిరాజ్యమునఁ బ్రధానపట్టణమగునోరుగల్లునకును నేకశిలానగరమని నామాంతరమున్నట్లు ప్రతాపరుద్రీయమువలనను నతనిశాసనములవలనను దెలియవచ్చుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతన యందుండినవాఁడా యని యొకసందియము వొడమెడి. అది నిక్కమయేని యితఁ డొంటిమిట్టయం దుండెననుసర్వజనులవ్యవహారమునకు హేతువుండదు గావున నిద్దియిక్కడ వ్రాయఁబడియె.

రూపం బగుప్రాచీనపండితుల లిఖితగ్రంథంబులవలన శాలివాహనశకము ౧౩౦౦-వ సంవత్సరమున నిక్కడికి [illegible] ఆంధ్రభాగవతమునింతకుమునుపు ముద్రించినవారు తత్పీఠికయందు వ్రాసియున్నారు. బమ్మెరపోతన భోగినీదండకమును రచియించి వేంకటగిరిసంస్థానాధీశ్వరుండును పండితజనాగ్రగణ్యుండు నగుసర్వజ్ఞ సింగమహీపాలునకుఁ గృతియిచ్చిన ట్లీక్రిందిపద్యమువలనఁ దెలియుచున్నది:—

"పండితకీర్తనీయుఁ డగుబమ్మెరపోతన నామధేయుఁడా
ఖండలశైలాచలాంబునిధితారకమై విలసిల్ల భోగినీ
దండకమున్ రచించె బహుదానవిహస్తకు రావుసింగభూ
మండలభర్తకున్ విమతమానవనాథమదాపహర్తకున్"

ఇట్లు కృతియిచ్చుటవలన వీరిరువురు సమకాలికు లనుట స్పష్టము. సర్వజ్ఞసింగభూపతి శాలివాహనశకము "౧౪౨౨-వ సంవత్సరము మొదలుకొని ౧౪౪౭-వ సంవత్సరమువఱకును విజయనగరాధీశ్వరుఁ డగానున్న ప్రౌఢదేవరాయనితో సమకాలికుఁ"♦ డని తెలియుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతరా జిప్పటికించుమించు నన్నూట యేఁబది సంవత్సరములకుఁ బూర్వ ముండినట్లు నిశ్చయింపవలసియున్నది.

ఇతఁడు పుట్టిననాఁటంగోలె నాంధ్రకవులలో నెవ్వరు ననుభవింపనిమహాదారిద్ర్యము ననుభవించుచుండెను. నన్నయభట్టు తనకవిత్వసంపదను రాజమహేంద్రవరాధీశుం డగురాజనరేంద్రుని కొసంగియతనియాస్థానపండితుండై లేమిడి నెఱుంగక కాలము గడపెను. తిక్కనసోమయాజి నెల్లూరుప్రభు వగుమనుమసిద్దిరాజు నాశ్రయించి యతనిచే నపరిమితధనంబులు ననేకాగ్రహారంబులుం గొని యజ్ఞముసేసి ధనవంతుండై యుండెను. ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ యనవేమారెడ్డి యాస్థానకవీశ్వరుండై యుండి లెస్సగ బ్రదికెను. భాస్కరుఁడు సాహిణిమారనవలన ధనము గ్రహించి జీవించెను. పోతన బావమఱఁది యగుశ్రీనాథుఁడు రెడ్లకుఁ గృతుల నొసంగియెట్టిసంపద లనుభవించె ననుట తెల్లము. ఈవలఁ గృష్ణదేవరాయనియాస్థానంబు నష్టదిగ్గజము లని పేర్కొనంబడినయల్లసానిపెద్దనాదు లెట్టిమహోన్నతదశయం దుండి రనుటలోకవిదితము. తక్కుంగలయాంధ్రకవు లందఱు నెవరినే నొకభూపతి నాశ్రయించి ధనికులై యే మనిరి కాని బమ్మెరపోతనమాత్రము సిప్పచ్చరంబునఁ దొప్పదోఁగుచుండినను నరపతులను వినుతింపనిచ్చగింపక కేవలకృషిమాత్రజీవనోపాయుండై తనకాలము నంతయుఁ గడఁద్రోసెను. తననరస్తుతివైముఖ్యంబునుగూర్చి బమ్మెరపోతనయే భాగవతప్రథమస్కంధమున నిట్లనిచెప్పి కొనియున్నాఁడు:—

"ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని సొక్కి శరీరముఁ బాసి కాలుచే
సమ్మెటవేటులం బడక సమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్"

♦ బ్రం. శ్రీ. వీరేశలింగముపంతులవారి ఆంధ్రకవులచరిత్రము రెండవకూర్పు పుట ౫౪.

ఇతఁడు చిన్నతనమునాఁడు పసుల మేపుటకయి తనయూరగు నొకమిట్టచెఱువ నున్న యొకనగంబున సంచరించుచుండ నతనిపురాకృతసుకృతపరిపాకంబునఁ జిదానందయోగీంద్రుం డను ఋషిచంద్రుండు దయాసాంద్రుం డై యతనికట్టెదుటఁ బొడసూపి యతనిభక్తికి మెచ్చి యతనికి నఖిలసంసృతిదురితతారకం బగు తారకమంత్రం బుపదేశించి చనియె. అంతఁ బోతనకు గ్రమంబుగ నమ్మంత్రరాజజపనంబున శ్రీరామానుగ్రహంబు పెంపు నసర్గళం బగు సహృదయహృదయరంగమకవితాశక్తి వొడమెఁ దనగురుసృష్టబుధబంధుజనులయభ్యర్థనంబున శ్రీభాగవతంబు నాంధ్రీకరింప సమకట్టె. అట్లు తలంపుగొని యరవిందనయనచరణారవిందంబులు డెందంబునం దిరంబుగ నెలకొలిపి యొకసోమోపరాగపుణ్యకాలంబున గంగానదికిం జని క్రుంకులిడి ప్రాగన్ము వెట్టి హరిచరణంబులు ధ్యానించుచున్నచో శ్రీరామమూర్తి యతనికిఁ బ్రత్యక్షం బై నీకు "మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబు దెలుఁగుసేయుము నీకు భవబంధంబులు దెగు" నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయ్యె. అంతఁ బోతన పరమానందభరితుం డై మగిడి తనయూరికిఁ జనుదెంచి శ్రీభాగవతమును సరసవచనరచనావైదగ్ధ్యము మెఱయ నాంధ్రీకరించి కరంబుఁ దిరం బగుయశంబు సంపాదించె.

ఇతండు భాగవతమును శ్రీరామభద్రునకు నంకితముగ నాశ్వాసాద్యంతపద్యంబులతో శ్రీరామచంద్రుని వినుతించి యున్నవాఁడుగాని కథాప్రారంభసమయమున "నా చిత్తమున శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబు గల్పించుకొని" యని నుడివి "హరికి నందగోకుల......" మొదలగు నాలుగు షష్ఠ్యంతపద్యములచేఁ గృష్ణునిమూర్తిం గీర్తించి యతనికి సమర్పితముగా భాగవతంబు నాంధ్రంబున రచియించె నని వ్రాసియున్నాఁడు. కేవలమూర్తిభేదముమాత్ర మగుటం జేసి యిట్లు ధ్యానించియుండనోపు. ఇతఁడు "పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర" యని గద్యమువ్రాసినయునికి చూడ నితఁడు శివభక్తుఁ డనియుం దెలియుచున్నది. ఇతఁడు కేవలశైవగ్రంథ మగు "వీరభద్రవిజయము" ను రచియించి యున్నట్లు తెలియుచున్నది. సర్వోపనిషదర్థవిదుం డగు నిమ్మహాత్మునికి శివవిష్ణుభేదబుద్ధి సుంతేని యుండనోపునా?

ఇమ్మహాకవిభక్తిగౌరవమును బ్రభావవిశేషమును దెలుపుకొన్నికథలు పురాతనవిద్వజ్జనపారంపర్యమున మనము వినుచున్నాము. ఇక్కాలపువారు కొందఱవి కేవలకల్పితకథ లనియు నిక్కములు గావనియుఁ బరిహసింతురు. మఱియుఁ గొందఱు వానిని బ్రవృత్తములుగానే భావించి వానిం గొనియాడుదురు. అవి విశ్వాసార్హము లైనను గాకున్నను సకలపండితపామరజనరంజకములుగా నుండుటను సందియము లేదు గావున వానిలోఁ గొన్నింటి నిట వివరించుచున్నాము:—

(౧) పోతన తృతీయస్కంధమున వరాహావతారసృష్టము రచియించుచుండఁగ నొకనాఁడు భాగవతమునకుఁ దమ్ముఁ గృతిపతిఁగాఁ జేయవలసినదని యతనిఁ బట్టి కట్టి తెమ్మని కర్ణాటాధీశ్వరుఁడు తనభటులను బంపె వచ్చి యుండి బోధింపఁబోవఁగ రయము

నపుడమ్మహాభాగవతోత్తము హరిచరణధ్యానమునే యొనర్చుచుఁ జలింపకున్న విష్ణువు శ్వేతవ రాహరూపంబున నచ్చోటఁ ద్రోచెనని యంత నతఁడు మఱల నంటోలెననియు విననయ్యెడి.

(౨) పోతన యష్టమస్కంధమున గజేంద్రమోక్షణకథను వ్రాయుచు "నల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో" నని వ్రాసి ముందు తోచక యెటకేనియుం బోయె ననియు నతఁడింట లేనప్పుడు శ్రీకృష్ణస్వామి పోతనరూపమునఁ దనయాగారమునొత్తెం చి తనయ గారవమొప్పఁ బిలిచి పోతనకు దెచ్చిన యం దాపద్యములో "నామూల సౌధంబు దాపల" నని వ్రాసి కూర్చి యుపదేశించి నన చెప్పి పోయె ననియుఁ బదంపడి పోతరాజు నను దెంచి యనంతరాంగుఁడగు గ్రంథముఁ దెప్పించి యందు వ్రాసియున్న పైభాగంబుఁ గని యది యెవ్వరు వ్రాసిరని కూఁతునడుగుటయు నాచిన్నది నీవింతకు మున్నె వచ్చి వ్రాసి చని యిప్పు డిమ్మెయి నడుగుట యేలొకో యని చెప్పఁగా విని యోహో భగవంతుఁడగు శ్రీహరి యవ్యాజకటాక్షంబున నిట్లు చేసియుండవలయు నని నిశ్చయించి విష్ణుమూర్తిని సందర్శింపఁ గలిగినతనయను భాగ్యంబుఁ బొగడి తన యభాగ్యంబుఁ దెగడి సంతాపముఁ బొంది యావలిభాగము వ్రాయ దొరఁకొనె ననియుఁ జెప్పుదురు.

(3) పోతన దశమస్కంధమున రుక్మిణీకల్యాణము వ్రాయునెడ "దేవకీసుతు కోర్కి-తీవెలు వీడంగ" ననుపద్యంబున రుక్మిణీయావనావిర్భావవర్ణనము సేయుచు "హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశబంధ మధిక మగుచు బాల కమరె" నని వ్రాయఁగా నంతలోన నతనికూఁతురు కుంపటిలోఁ బడి కమరె ననియుఁ "బద్మ నయనువలనఁ బ్రమదంబు నిండార" నని వెంబడి నె వ్రాయ నామె యయ్యాపద దొలఁగి సుఖించె ననియు మఱియొకకథఁ జెప్పుదురు.

(౪) ఈకవీశ్వరునికి సకలవిద్యాసనాథుఁడగు శ్రీనాథుఁడు బావమఱఁది యని యందురు. వీరిరువురు సమకాలికు లగుట కెంతమాత్రము సందియము లేదు. ఎట్లనఁగా భోగినీదండకమువలన బమ్మెరపోతరాజు వేంకటగిరిరాజు యగుసర్వసింగమహీపాలునికాలమువాఁ డనుట తెల్లము. శ్రీనాథుఁడు నాభూనాథునికాలమున నుండె ననుటకు నొకనిదర్శనము గలదు. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రదేశమునం గలసకలధరణీపతుల సభలకునుబోయి తనకవిత్వాతిశయమును బ్రకటించి యందఱిచే మన్ననలును బిరుదులును ధనములును బడసి వేంకటగిరికిఁ జనుదెంచి సమస్తవిద్యలయందునునిరుపమ వైదుష్యంబు గలిగి సర్వజ్ఞుం డని పేరొ్కనఁబడినరావుసింగభూపతిని సందర్శింపఁ గడఁగి యతనిసభ కేఁగుటకుము న్నతఁడు తన్నేమేమి యడుగునో యెక్కడఁ దప్పులు పట్టునో యని తలఁచి

సీ. "దీనారటంకాల దీర్థ మాడించితి దక్షిణాధీశుముత్యాలశాల
బలుకుఁదో డై తాంధ్రభాషామహాకావ్యనైషధగ్రంథసందర్భమునకుఁ
బగులఁగొట్టించి తుద్భటవివాదప్రౌఢి గౌడడిండిమభట్టుకంచుఢక్కఁ
జంద్రశేఖరక్రియాశక్తిరాయలయొద్దఁ బాదుకొల్పితి సార్వభౌమబిరుద

మీటులు మెప్పించెదో నన్ను నింకఁ బోఁడ
రావు సింగమహీపాలు ఠీవికాలు
నిండుకొలువున వెలకాని యుండి కవ్ర
సరససద్గుణనికురుంబ శారదాంబ"

యని చెప్పి చింతామణిమంత్రరాజమునకుఁ దనకుఁ బ్రసన్నురాలైన సరస్వతీదేవిని సం స్తుతించి యమ్మేదినీనాయకుఁ డారోగమునకుఁ జనియెనఁట.

శ్రీనాథుఁడు తన బావ సుకవిసతీయుతుఁడై మహాదారిద్ర్యము ననుభవించు చుండుట గని యుత్తలంపడుచు తానతని నెట్టులైన నొప్పించి భాగవతమును కర్ణాటాధీశ్వరున కంకితము సేయించి ధనవంతుఁ గావింప నెంచి దారిద్ర్యదుఃఖ పతితునికి బెక్కు మడుంగు లెక్కుడుగాఁ దోఁపఁగోరి యొక నాఁడు చతురంతయానాధిరూఢుఁ డై పెక్కండ్రు పరిజనులు పరివేష్టించిరాఁ బయనమై యొంటిమిట్టచేరువఁ జనుదెంచు చుండఁ బోతన తనపొలములోఁ గూర్చుండి తనయుండగు మల్లన చేను దున్నించుచుండఁ గని తనమహత్త్వమును దెలుపఁగోరి శ్రీనాథుఁడు పల్లకిమోయువాండ్రలో ముందటి కండెను మోయువానికి బల్లకిని విడిచిపెట్టుఁ డని యానతిచ్చె ననియుఁ బల్లకి యెప్పటి యట్ల నడచుచుండె ననియు మల్లన చూచి తమ్మును దండ్రికిఁ జూప నతఁడు నాఁగటి కాఁడికిఁ గట్టిన యొకయెద్దును విడువు మని యాజ్ఞాపింపఁగా మడక యథాప్రకారము సాగుచుండె ననియు శ్రీనాథుఁడు పల్లకియావలి ప్రక్క మోయువారి నింగూడ వదలుఁ డనఁగాఁ బల్లకి మోఁతగాండ్రు లేకయే నడచుచుండఁ గని పోతనయుఁ గాఁడియందలి రెండవయెద్దును విడిపించి దుక్కి సాగించెననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పల్లకి డిగి బావ చెంత కేతెంచి హాలికు లగు మీకుఁ గుశలమా యని యుల్లస మాడె ననియు దానికి

♦ఉ. "బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమల కావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికులైన నేమి గహనాంతరసీమలఁ గందమూలకౌ
ద్దాలికులైన నేమి నిజదారసుతోదరపోషణార్థమై"

యని కినిసి పోతన చెప్పె ననియు నంత శ్రీనాథుఁ డతనిం గవుంగిట గ్రుచ్చి బావా వేడుకకై మేల మాడిన నలుగనగునా యని యతని ననునయించి

క. "కమ్మని గ్రంథం బొకటిచోఁ
యిమ్మగ నేనృపతికైనఁ గృతి యిచ్చిన
గొమ్మని యియ్యారె వెయ్యా
ర్లిమ్మహి దున్నంగ నేల యిట్టిమహాత్ముల్"

అని నరస్తవనం బగుకవనంబు సేయ నియ్యకొలుపుచు నందఱం గలసి యింటి కేఁగె ననియు నింట వంటపదార్థము లేమియు లేమిని మల్లన నెటకేనియు నప్పుఁగొని తేరఁ

♦ ఉ. "బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమల కావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁ గూడుభుజించుటకన్నఁ మేలుగా
హాలికులైన నేమి మఱి యంతకును న్వగలేక యున్నఁగా
ద్దాలికులైన నేమి నిజదారసుతాదికపోషణార్థమై." అని పాఠాంతరము.

బంచి యతండు విఫలమనోరథుండై మగిడి చనుదెంచుచుఁ బోతన యింటికిని నేఁడెప్పగిది నోగిరం బిడువాఁడ నని కొండొకవడి యాందురి యెట్టకేలకు దిట్టతనంబు దెచ్చికొని మఱందిని దక్కుంగలవారిని జలకమాడి రాఁ బనిచి సరస్వతీదేవిఁ బరమభక్తియుక్తుండై ధ్యానింప నద్దేవి యాతనికిఁ బొడసూపి బానసముశుద్ధిచేయించి యచట నొకతెర కట్టింప నాజ్ఞాపించి యతం డట్లు కావింప నే జూచికొనియెద నీవింక వగవ వలదని యూఱడించెననియు నంత శ్రీనాథుండు కృతావగాహుండై తనవారి నెల్లఁదోడ్కొని గీమునకు మఱలి వచ్చి యచ్చట సువారపుంబను లేవియు జరుగకుండుట కబ్బురపడి భుజియింప నందఱు వరుసలుదీరి కూర్చుండ భగినిం బిలిచి యక్కా యింకఁ దడయ నేల వడ్డింపు మనవుడు నాసాధ్వి తెరమాటుననుండి భారతీదేవి పంచభక్ష్యపరమాన్నములతోఁ జతుర్విధాహారములు నించినపాత్రంబు లందియ్యఁ దెచ్చి తెచ్చి యందఱికిని వలయునంతవడ్డించి శ్రీనాథాదులనాశ్చర్యరససాగరతరంగపరంపరాప్లావితచిత్తులఁ గావించెననియు భోజనోత్తరంబునఁ దాంబూలచర్వణములు సలుపుతఱి శ్రీనాథుఁడు తన బావ దెసనుపలక్షించి కవిశ్రేష్ఠుండవగు నీకిట్టి మహాదారిద్ర్యమనుభవింపనేల? నీవు రచించుభాగవతమును నేరాజునకయిన నంకితముచేసి వలయునంతధనము సంపాదించి సుఖవృత్తి నుండుమా. పారలౌకికసుఖంబుమీఁదియాశచే నైహలౌకికసౌఖ్యంబును నిరాకరించి యిడుమలఁ బడి బడలనేల యని బోధించి యతనిడెందముఁ గరఁగింప నంతలో వాణి యతనియెదుట నిలిచి వలవల నేడువఁగఁ బోతన

ఉ. కాటుకకంటినీరు చనుకట్టుపయిం బడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదైత్యమర్దనుని గాదిలికోడల యోమదంబ యో
హాటకగర్భురాణి నిను నాఁకటికిం గొనిపోయి యల్లక
ర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్మ భారతీ"

యనుపద్యముఁ జెప్పి సరస్వతి ననునయించె ననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పోతనభాగవతముం దెప్పించి దాని నక్కడక్కడఁ బరిశీలించుచు నష్టమస్కంధంబున గజేంద్రమోక్షణకథాప్రసంగంబున నేనుంగును మొసలివాతివలన విడిపింపఁ గరుణావాడమి విష్ణువు వైకుంఠము నిర్గమించుచోఁ

మ. సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁ డే
పరివారంబును జీరఁ డభ్రగపతిం బన్నింప డాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తఁడు వివాదప్రోద్ధతశ్రీకుచో
పరిచేలాంచల మైనవీడఁడు గజప్రాణావనోత్సాహియై"

యని యేసన్నాహమును లేక దిగ్గన లేచి పఱతెంచె నని యుండఁగని బావా భక్తుని శత్రువును జంపఁబోయినవిష్ణువు పరికరములు లేక వెనుకఁ జూడఁబోయెనా? కాకున్న నేమి సేయఁ బోయె నిట్లు చెప్పుట పోల దని యాక్షేపించె ననియు, దానికిఁ బోతన యపు డేమియు నుత్తరం బియ్యక మిన్నకుండి మఱునాఁడు శ్రీనాథుఁడు మస్తకమున నూనియ నిడి రాచుకొనుచుండు సమయమున నతనికుమారు నెక్కడనో దాఁచి

వచ్చి పోతన పెరటినూతిలో నొక కుఱ్ఱాతిం బడవైచి యల్లన వచ్చి మఱఁదిం గని నీకొడుకు బావిలోఁ బడియె ననుటయు శ్రీనాథుండు గుండె జల్లుమన దిగ్గన లేచి పరియఁబోసికొనినవెండ్రుకలతోఁ గాఱుచున్ననూనియతో విగళితం బగునప్పరిధానంబుతో నవ్వాపిచెంతకుఁ బరుగెత్తి తొంగితొంగి యందుఁ జూచుచు నాక్రందనము సేయుచుండఁ బోతన వెనువెంటం బఱతెంచి శ్రీనాథా యిదియేమియవసరము? నిచ్చెనయెక్కడ? త్రాళ్ళెక్కడ? బావిలో దిగుటకు భటులెక్కడ? ఈయొడలినూనియుఁ గడిగికొని జలకమాడి కేశజాలము ముడిచి యూరికిబైటఁబోయి యున్నపరివారము నెల్లఁ బిలుచుకొని వలసినయుపకరణావళి యెల్ల సంతరించుకొనికదా రావలయు. అట్లుగాక యుక్కురణి వేడుకఁ జూడవచ్చితివా కాకున్న నీవు నందుఁ బడ వచ్చితివా యని పరిహాసముచేసి నీవు పుత్త్రవాత్సల్యమున నేరీతి నాతురముతోఁ బరికరములు లేకయే పరువిడివచ్చితివో యాచాడ్పుననే పరమేశ్వరుఁడును దనభక్తుల దెసం గల వాత్సల్యాతిరేకంబున భక్తునిమొఱ చెవి సోఁకగానే తటాలున లేచి యుపకరణావళిం దడవక పరువిడి యరుదెంచె నని సమాధానము చెప్పె ననియు నీకథ లూరూరను బహుపండితపామరజనపరంపరాముఖముగ వినుచున్నాము.

పైవివరించినకథలు నిజములో కేవలకల్పితములో మిశ్రమములో నిశ్చయింపఁ జాలము. వీనిం జదువువారు తమతమయుక్తికొలఁదిని భక్తికొలఁదిని నూహించుకొనవచ్చును.

పోతరాజు భాగవతము సమగ్రముగాఁ దెనిఁగించి నిరంతరహరిహరపదధ్యానైకతానమానసుండై విశాలయశోలతలకాలవాలంబై నెగడి శాశ్వతం బగుతన పేరుం దనగ్రంథముతో నీలోకమున నిలిపి నశ్వరం బగుకాయంబు డొఱఁగి పరమపదమున కరిగె.

గ్రంథపాతవివేచనము.

ఇమ్మహాకవి భాగవతమును దెలిఁగించి దానిని లోకమునఁ బ్రకటింపక తాళపత్త్రసంపుటమున లిఖించి పదిలముగా దేవతార్చనపేటికయం దుంచి పూజించుచు వచ్చి నిర్యాణకాలంబునఁ దనకుమారుఁ డగుమల్లనం బిలిచి మందసము నతనికిఁ జూపి యందున్నధనమును జతనముగాఁ గాపాడుమని యాజ్ఞాపించి పంచత్వముఁ బొందె ననియుఁ దదనంతరము మల్లన దానిని విప్పి పరిశోధింపఁగా నందనేకభాగములు బాణానామకక్రిమికులదష్టంబై నష్టంబై యుండినందునఁ బోతరాజశిష్యుం డగువెలిగందలనారయకవి కొంతభాగమును నేర్చూరిసింగన కొంతభాగమును గంగరాజు మఱికొంతభాగమును మఱలఁ దెనిఁగించిరనియుఁ గొందఱు చెప్పుచున్నారు. మఱికొందఱు సర్వజ్ఞభూపతి బమ్మెరపోతనం బిలిపించి భాగవతమునకుఁ దన్నుఁ గృతిపతిగా నొనరుమని వేఁడి యతఁ డియ్యకొనమికిఁ గోపించి యన్నరపాలుఁడు భూమిలో నొకపెనుఁగల్లము ద్రవ్వించి యందా గ్రంథమును బూడ్పించెననియు నంతఁ గొంతకాలమునకాతే

పత్రికలలో శ్రీరామమూర్తి సాక్షాత్కరించి యాసద్గ్రంథమును బైటఁ దీయించి జగంబునఁ బ్రకటింపు మనని పోతన్నామాత్యుఁ డని యానతిచ్చి యంతర్ధానము నొందె ననియు నాయన వేఁడికోలు నంగీకరించి సింగన్నృపాలుఁడు పుస్తకమును బైటఁ దీయింప నం దక్కడక్కడఁ దాటాకుల బలుదెఱఁగులపురుగులు తిని పెక్కుచోట్లు శిథిలములై యుండె ననియు నంతటఁ బోతనశిష్యవర్గములోనివారగు వెలిగందలనారాయణాదులు నష్టభాగములను బూరించి రనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈహేతువునే కూచిమంచితిమ్మకవి "సర్వలక్షణసారసంగ్రహము"నందు

సీ. "ఘనుఁడు పోతనమంత్రియను భాగవతము రచించి చక్రికి సమర్పించునెడల
సర్వజ్ఞ సింగమక్ష్మావరుం డది తన కిమ్మని వేఁడఁగా నీయకున్న
నలిగి యాపుస్తకం బవనిఁ బాఁతించినఁ జివికి యం దొకకొంత శిథిల మయ్యెఁ
గ్రమ్మఱ నది వెలిగందల నారప్పరాజును మఱి బొప్పరాజు గంగ
రాజు మొదలగు కవివరుల్ తేజ మెసఁగఁ
జెప్పి రాగ్రంథములయందె తప్పు లొదవెఁ
గాని పోతకవీంద్రునికవితయందు
లక్షణం బెందుఁ దప్పునా దక్షహరణ!"

యని చెప్పియున్నాఁడు.

వీనిలో నేకారణము నిజమయినను బోతరాజకృతభాగవతమున నక్కడక్కడఁ గొన్నిభాగము లుత్సన్నము లగుటయు వానిని నారయాదులు పూరించుటయు స్పష్టము. కాని యేయేభాగములు పోతనవిరచితములో యేయేభాగము లితరకవులు చెప్పిరో వాని నిర్దేశించుటకుఁ దగినయాధారము లంతగాఁ గానము. ద్వితీయస్కంధములో బ్రహ్మనారదునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుఘట్టమునఁ "బహుయజ్ఞవాటయూపస్తంభపాత్రమృద్ఘటశరావవసంతకాలములను" ననుసీసపద్యము మొదలుకొని వెలిగందలనారయ చెప్పినకవిత్వ"మని పూర్వముద్రితభాగవతమునందు ముద్రింపఁబడియున్నది. ద్వితీయస్కంధమున గద్యముఁజూడఁగాఁ బోతనామాత్యరచితంబనియేయున్నది. తృతీయచతుర్థస్కంధములును "బోతనామాత్యప్రణీతం"బనియేయున్నది. పంచమస్కంధాంతగద్యమున గంగనార్యప్రణీతంబనియు, షష్ఠంబున నేర్పారిసింగనార్యవిరచిత మనియు నున్నవి. ఈసింగన, "యేర్పారిశాసనుం" డగు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడకు మనుమఁడని యాస్కంధంబునఁ దొలుతఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. సప్తమాష్టమనవమస్కంధములును దశమస్కంధపూర్వభాగమును బోతనామాత్యప్రణీతము లనియున్నది. దశమస్కంధోత్తరభాగమున శ్రీకృష్ణుఁడు కేళీగృహమునందు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తు లాడుట యనుఘట్టమునఁ "గాటుక నెఱయఁ గన్నీరు వఱదలై" యనుసీసపద్యము మొదలు వెలిగందల నారాయణకవివిరచితమని ప్రాచీనపండితజనలిఖితపుస్తకములందుఁ జెప్పబడియున్నదని పూర్వముద్రితగ్రంథపీఠికయందు వ్రాయఁబడియున్నది. ఏకాదశద్వాదశస్కంధములగద్యములలో నారాయణాఖ్యప్రణీతమని యున్నది.

ఇవి మాత్రమే కాక పోతనామాత్యవిరచితము లని గద్యము లున్నస్కంధములలో నేయేచోటుల నేయేపద్యముల నేయేకవు లెంతెంతభాగము వ్రాసిరో యెఱుంగరాదు. శైలిభేదములవలనఁ గొంతకొంత తెలిసికొనవచ్చుఁ గాని యిదమిత్థ మని నిర్ణయము సేయ సాధ్యము గాదు.

శైలి లోనగువానింగూర్చి ముందుఁ బ్రశంసింతము.

ఈమహాకవీశ్వరునికవిత్వ మతిసుకుమారసరసవచనరచనాధౌరేయమై నాతికఠినమై శబ్దార్థాలంకారశోభమానమై కోవిదపామరజనహృదయంగమమై వీనులవిందై చదువువారి కమందానందంబు గలిగించును. చదువుచుండఁగానే యర్థమును గోచరం బగుటచేఁ బోతనరచన కేవలద్రాక్షాపాకము. తెలుఁగుగాఁ గోమలసురుచిరపదసముదయసంకలిత మగుట నీగ్రంథమునఁ గైశికీవృత్తియే ప్రధానము. ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాదికావ్యగుణంబులు పోతనకవనంబున మెండుగాఁ గానంబడుచుండును. రసానుగుణంబుగ శైలి నుచితరీతుల మార్చి రసపోషణంబు సేయుటయందుఁ బోతన యెంతయుసమర్థుఁడు. శృంగారరసపోషితభక్తిరసము పోతనకవనమున విలసిల్లుకైవడి నితరాంధ్రగ్రంథములయం దెక్కడను గానము. కేవలశృంగారరసమును భక్తిరసమును నెందఱో కవులు వర్ణించియున్నారుగాని భక్తిరసమునకు సకలజనరంజనంబుపొంటె శృంగారరసంబు నంగంబుగ నంగీకరించి యెల్లరయుల్లంబుల హరిభక్తి నివ్వటిల్లి పల్లవింప నట్లు చిత్రముగా వర్ణించినకవు లెవ్వరును లేరు. సగుణవర్ణనావైదగ్ధ్యంబునఁ బోతనతోఁ దులఁదూఁగువారు లేరు. ఇతనికి గలహరిభక్తి యంతయు నచ్చుపడ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలామాహాత్మ్యంబులు పరిపరివిధములఁ దనయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి మనోహరలీలల వర్ణించియున్నవాఁడు గావున నెట్టివారికేని భాగవతమును జదువ దేహము పులకాంకిత మగును. సప్తమస్కంధమునఁ బ్రహ్లాదచరిత్రప్రస్తావమున హరిభక్తి వర్ణింపఁబడియున్నరీతి యంతయు నవాఙ్మానసగోచరము. అది చదువఁజదువ మనంబు భగవంతునిపాదారవిందయుగళంబున లయించుటయ కాక పోతనామాత్యుని వర్ణనాచాతుర్యంబును నీశ్వరభక్తియు నింత యొప్పునే యని డెందమున నిబ్బరంపుబుబ్బురంబును గదిరెడి.

కేవలశృంగారరసమున కష్టమస్కంధంబున మోహిన్యవతారవర్ణనంబును దశమస్కంధమున గోపికాకృష్ణవిలాసములును వీరరౌద్రరసములకు సప్తమస్కంధమును శ్రీనృసింహావతారఘట్టంబును నుదాహరణంబులు. ఇట్లక్కడక్కడ నాయా రసముల కుదాహరణము లూహించుకొనునది. మహాకావ్యలక్షణము లగు

క. "పురసింధునగర్తువనశశి
సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముల్
పరిణయతనయోదయమను
విరచనయాత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముల్"

అనుప్రాసిలోఁ బెక్కులక్షణములు భాగవతమున నక్కడక్కడ మనోజ్ఞముగా వర్ణింపఁ బడి యున్నవి.

అనేకవిధములగు శబ్దాలంకారములలో నంత్యప్రాసనియమంబును నీకవి విచ్చలవిడి ప్రయోగించియున్నాఁడు. ఈ శబ్దాలంకారము పోతనకవిత్వమునందు వెలయు మనోజ్ఞభంగి నితరకవులరచనల నెక్కడనుం గానరాదు. ఇందుల కుదాహరణములు సూచించెదము.

క. కనియె న్నారదుఁ డంతన్
వినమైక విలాసు, నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్, భవదుః
ఖనిరాసున్, గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్."

ప్రథమస్కంధము.

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము, మహాగంభీరముం, బద్మకో
కనదాస్వాదువినోదమోదమదభృంగద్వంద్వఝంకారమున్,
ఘనకల్లోలలతావితానవిహరత్కాదంబకోలాహల
స్వనవిస్ఫారము, మందవాయుజకణాసారంబుఁ గాసారమున్."

దశమస్కంధము.

ఇక్కడ సమాసాంత్యవర్ణము లెల్ల నొక్కటియగుట నంత్యప్రాసనియమంబు నాఁబడు. ఇట్టియంత్యనియమచిత్రములు గలపద్యంబులు పోతనకవిత్వములో లెక్కకు మిగిలినవై యున్నవి. ఇవి ప్రయోగించునపుడుతఱుచుగాఁ గ్రియాపదమును బద్యము తొలుతనుంచి వెంబడి నాక్రియతో నన్వయించువిశేష్యపదమున కనేకవిశేషణములు చెప్పి యావిశేష్యముతోఁ బద్యమును ముగించుచున్నాఁడు గావున నివి యెంతయు హృద్యములుగా నుండును. "కనియె" ననిపద్యారంభమునఁ గ్రియయుండెనేని నంత్యనియమ మవశ్య ముందున్నదనియే యూహింపవచ్చు ఈయలంకారవిశేషము పోతనకవిత్వములోఁ బ్రతిఘట్టమునఁగానఁబడుచున్నను శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁ డగుటంజేసి నవమస్కంధమున రామావతారకథాప్రసంగంబున ననేకపద్యముల నీశబ్దచిత్రములతో నతిమనోహరంబుగ విరచించియున్నవాఁడు. శ్రీరామదేవునికిఁబరమభక్తుండుగావున రామాయణమునే తెనిఁగింపఁ దనకుఁ గోరిక యగ్గలంబనియు నైనను దద్గ్రంథ మంతకుఁబూర్వమే భాస్కరాదులచేఁ దెనిఁగింపఁబడియుండుటచేదానినే మగుడఁ దా రచియించుట చర్వితచర్వణం బనియుఁ "బదిరెను భాస్కరుఁడు లేదా రామాయణమును బండ్ల కెక్కింపనా"యనియుఁ జెప్పి పోతనవిషాదపడి యదిమాను కొని భాగవతముఁ దెనిఁగింపఁ బూనె ననియుఁ బెద్దలు వ్యవహరింతురు. ఈశబ్దాలంకారభక్తి నితఁడు భాస్కరరామాయణంబున సంగ్రహించియుండనోపునని తోఁచెడి.

ఉ. "పాటితదుష్టసత్త్వవనవాటక, నిర్ధబలావరుద్ధశృం
గాటక, గ్రంథిలభ్రుకుటి గాఢలలాటకఁ, గ్రూరతారకా
నాటక, నాంత్రకాంచిపరిణద్ధశవప్రపతత్కిరీ మిచ్ఛటా

కీటక, రక్తశిక్తాంబుశోభితకేఁ బాటలిఁ, గాంచి రమ్యవన్."

భాస్కరరామాయణము-బాలకాండము.

మ. "నవరత్నాఢ్యము తెండ్రి పంపఁ జని విశ్వామిత్రుఁ [illegible] బోవ రా
ఘవలీలం జనుచుండె రాముఁ డపుడుం [illegible] సంతల
[illegible]
[illegible] రాజ[illegible]కం బాటకిన్."

భాగవతము-నవమస్కంధము

ఉ. "పుణ్యచరిత్రుఁ డత్రిమునిపుంగవు నీడ్కొని రాముఁ డంచితా
గణ్యగుణాభిరాముఁ డుపకంఠమునం జని కాంచె దండకా
రణ్యము సిద్ధకింపురుషరాజితచారుతపోనుజాతస
త్పుణ్యము, [illegible] వరేణ్యమున్."

భాస్కరరామాయణము-అరణ్యకాండము.

ఉ. "పుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁ డటఁ బోయి ముదమ్మునఁ గాంచె దండకా
రణ్యముఁ దాపసోత్తమశరణ్యము, సద్ధతపస్విబర్హిలా
వణ్యము, గౌతమీవిమలవాఃకణపర్యటనప్రభూతసా
ద్గుణ్యము, వల్లసత్తరునికుంజవరేణ్యము సర్వగణ్యమున్."

భాగవతము-నవమస్కంధము.

ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడయు నీయలంకారమును బ్రయోగించియున్నాఁడు.

క. "ధీమంతు లంతఁ గాంచిరి
గోమంతము విపినకుసుమగుంఛితశబరీ
సీమంతము నిర్ఝరకణ
హేమంతముఁ గనకమయమహీమంతంబున్."

హరివంశము. ఉత్తరభాగము. ఆ. ౧

క. "చారుశరీరద్యుతిజిత
శారదనీరదుఁడు ధీవిశారదుఁడు భవో
త్తారదుఁ డాశ్రితవితతిక
దారదుఁడు తదీయగృహమునకు నేతెంచెన్."

ఆ. ౬.

ఇయ్యలంకారవిశేషమును బోతన నానావిధచిత్రగతుల వీనులవిందుగా రచియించియున్నవాఁడు.

క. "భూషణములు సెవులకు నఘ
శోషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి
శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్."

క. "పావనములు దురితలతా
లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం
భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్."

ప్రథమస్కంధము.

అనువీనిలోఁ బెక్కులక్షణములు భాగవతమున నక్కడక్కడ మనోజ్ఞముగా వర్ణింపఁబడి యున్నవి.

అనేకవిధములగు శబ్దాలంకారములలో నంత్యప్రాసనియమంబును నీకవి విచ్చలవిడి ప్రయోగించియున్నాఁడు. ఈ శబ్దాలంకారము పోతనకవిత్వమునందు వెలయు మనోజ్ఞభంగి నితరకవులరచనల నెక్కడనుం గానరాదు. ఇందులకుదాహరణములు సూచించెదము.

క. కనియె న్నారదుఁ డంతన్
విననైక విలాసు, నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్, భవదుః
ఖనిరాసున్, గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్."

ప్రథమస్కంధము.

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము, మహాగంభీరముం, బద్మకో
కనదాస్వాదువినోదమోదమదభృంగద్వంద్వఝుంకారమున్,
ఘనకల్లోలలతావితానవిహరత్కాదంబకోలాహల
స్వనవిస్ఫారము, మందవాయుజకణాసారంబుఁ గాసారమున్."

దశమస్కంధము.

ఇక్కడ సమాసాంత్యవర్ణము లెల్ల నొక్కటియగుట నంత్యప్రాసనియమంబు నాఁబడు. ఇట్టియంత్యనియమచిత్రములు గలపద్యంబులు పోతనకవిత్వములో లెక్కకు మిగిలినవై యున్నవి. ఇవి ప్రయోగించునపుడుతఱుచుగాఁ గ్రియాపదమును బద్యము తొలుతనుంచి వెంబడి నాక్రియతో నన్వయించువిశేష్యపదమున కనేకవిశేషణములు చెప్పి యావిశేష్యముతోఁ బద్యమును ముగించుచున్నాఁడు గావున నివి యెంతయు హృద్యములుగా నుండును. "కనియె" నని పద్యారంభమునఁ గ్రియయుండె నేని నంత్యనియమ మవశ్య మందున్నదనియే యూహింపవచ్చు ఈయలంకారవిశేషము పోతనకవిత్వములోఁ బ్రతిఘట్టమునఁగానఁబడుచున్నను శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడగుటంజేసి నవమస్కంధమున రామావతారకథాప్రసంగంబున ననేకపద్యముల నీశబ్దచిత్రములతో నతిమనోహరంబుగ విరచించియున్నవాఁడు. శ్రీరామదేవునికిఁబరమభక్తుండుగావున రామాయణమునే తెనిఁగింపఁ దనకుఁ గోరికి యగ్గలంబనియు నైనను దద్గ్రంథ మంతకుఁబూర్వమే భాస్కరాదులచేఁ దెనిఁగింపఁబడియుండుటచేదానినే మగుడఁ దా రచియించుట చర్వితచర్వణం బనియుఁ "బదిరెను భాస్కరుఁడు లేదా రామాయణమును బండ్ల కెక్కింపనా" యనియుఁ జెప్పి పోతనవిషాదపడి యదిమాని కొని భాగవతముఁ దెనిఁగింపఁ బూనె ననియుఁ బెద్దలు వ్యవహరింతురు. ఈశబ్దాలంకారఫక్కి నితఁడు భాస్కరరామాయణంబున సంగ్రహించియుండనోపునని తోఁచెడి.

ఉ. "పాటితదుష్టసత్త్వవనవాటక, నిద్ధబలావరుద్ధశృం
గాటక, గ్రంథిలభ్రుకుటి గాఢలలాటకఁ, గ్రూరతారకా
నాటక, సాంద్రకాంచిపరిణద్ధశవప్రపతత్కిరీటిమిచ్ఛటా

కీటక, గత్తినిక్తిసాయుతోటకఁ దాటకిఁ, గాంచి గన్యేవనన్."

భాస్కరరామాయణము-బాలకాండము.

మ. "నవరత్నాఢ్యము శింజిని వంపఁ జని విశ్వామిత్రుఁడుం దోడ రా
నవలీలం దనుమాడె రాముఁ డవయుం దై బాలుఁడై సంగతల
చ్ఛవిసంపత్క్షతకాటకం, గనుబ్రాహ్మణకన్యాటకన్
శాక్షిన్యాగ్రన్యాపకం, గనకరాజస్థకం జూటకన్."

భాగవతము-నవమస్కంధము

ఉ. "పుణ్యునికిన్ సప్రియముగ పుంగవు విశ్వామిత్రు రాముఁ గాంచితా
గణ్యగుణాభిరాముఁ కుపకంఠమునం జని కాంచె దండకా
రణ్యము సిద్ధసంయమినిరాజితచారుతపోనుజాతస
త్పుణ్యము, సర్వలాంఛనపరపుష్కరపుణ్యనదీకశేణ్యమున్."

భాస్కరరామాయణము-అరణ్యకాండము.

ఉ. "పుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁడు పటుఁ బోయి మునుల్గనఁ గాంచె దండకా
రణ్యముఁ దాపసోత్తమశరణ్యము, సద్ధతపస్విపుణ్యలా
వణ్యము, గౌతమీవిమలవాఃకణపర్యటనప్రభూతసా
స్వణ్యము, నుల్లసత్తరునికుంజవరేణ్యము నగ్రగణ్యమున్."

భాగవతము-నవమస్కంధము.

ఎత్తాప్రెగ్గడయు నీ యలంకారమును బ్రయోగించియున్నాఁడు.

క, "ధీమంతు లంతఁ గాంచిరి
గోమంతము వికీర్ణకుసుమకుంచితశబరీ
సీమంతము నిర్ఝరకిణ
హేమంతముఁ గనకమయమసీమంతంబున్."

హరివంశము, ఉత్తరభాగము, ఆ. ౧

క, "చారుశరీరద్యుతిజిత
శారదనీరదుఁడు ధీవిశారదుఁడు భవో
త్తారదుఁ డాశ్రితవితతికి
నారదుఁడు తదీయగృహమునకు నేతెంచెన్."

ఆ. ౬.

ఇయ్యలంకారవిశేషమును బోతన నానావిధచిత్రగతుల వీనులవిందుగా రచియించియున్నవాఁడు.

క, "భూషణములు సెవులకు నఘ
పేషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి
శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్."

క, "పావనములు దురితలతా
లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం
భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్."

ప్రథమస్కంధము.

క. "మంతనములు సద్గతులకుఁ
బొంతనములు ఘనము లైనపుణ్యముల కిరా
సంతన పూర్ణమహాఘుల
కృంతనములు రామనామకృత చింతనముల్."

నవమస్కంధము.

క. "ధృతి చెడి లోఁబడె నిల్లుం
డతులితభవజలధితరికి హతరిపుపురికిన్
క్షితికరికిన్ ధృతగిరికిం
దతహరిరవభరితశిఖరిదరికిన్ హరికిన్."

దశమస్కంధము.

క. "స్ఫురితవిబుధజనముఖములు
పరివిదళితదనుజనివహపతితనుముఖముల్
గురురుచిజితశిఖిశిఖములు
నరహరికరనఖము లమరు నతజనసఖముల్."

గీర్వాణపదలఘుభూయిష్ఠము – సప్తమస్కంధము.

క. "అడిగెద నని కడువడిఁ జను
నడిగినఁ దను మగుడ నుడువఁ డని నడ యుడుగున్
వెడవెడ సిడిముడిఁ దడఁబడ
నడుగిడు నడుగిడదు జడిమ నడు గిడు నెడలన్."

ఆంధ్రపదలఘుభూయిష్ఠము, అష్టమస్కంధము.

ఇట్టి కర్ణామృతము లగుపద్యములు పెక్కుచోట్లఁ గానఁబడుచున్నవి. వెనుకటిమధ్యకాలపుఁగవు లందఱుఁ బోతరాజుమార్గము నూఁతగాఁ గొని తమ "పరిణయముల"తో శబ్దచిత్రంబులఁ బెల్లుగాఁ బ్రయోగించియున్నారు.

పోతన యీరీతిని శబ్దచిత్రములకు విశేషముగాఁ జొచ్చినను నర్థాలంకారముల నొప్పరికింపక ప్రసంగము వొసంగినపుడెల్ల ననేకవిధము లగునర్థాలంకారము లుదాహరించియున్నవాఁడు. వానిలో శ్లేషానుప్రాణితాభేదాధ్యవసాయంబు నితఁడు భట్టబాణుఁడు కాదంబరియందుఁబోలెఁ గడుదీర్ఘము లగువచనములయందుఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు. కథారంభముననే నైమిశారణ్యవర్ణనావచనము నవమస్కంధమున గంగానదీవర్ణనావచనము లోనగువానిఁ జూడ నియ్యలంకారమునందుఁ గవికిఁ గలప్రేమ తెల్లమగు.

క. "కొందఱకుఁ దెనుఁగు గుణ మగు
గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణ మగు రెండుం
గొందఱకు గుణము లగు నే
నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యై యెడలన్."

అని పోతనయుపోద్ఘాతమునఁ జెప్పి తత్ప్రతిజ్ఞానుసారంబుగఁ గొన్నిచోటులఁ గేవలాంధ్రపదరచనలును గొన్ని యెడల శుద్ధగీర్వాణరచనలుం గావించెఁ గాని లెస్సగాఁ బరిశీలించిన గ్రంథమునఁ దెనుఁగుకంటె సంస్కృతమే యెక్కుడుగు గోచరించును. అష్టమస్కంధమున స్వర్గవర్ణనావచనపూర్వభాగంబును దశమస్కంధపూర్వభాగ

మునఁ గృష్ణావతారబాల్యక్రీడావివర్ణనంబులును నాస్కంధంబుననే యుత్పన్ననామముల నొప్పారు పెక్కువచనములును నాంధ్రపదభూయిష్ఠము లై యుండును గాని గీర్వాణవచనలే యాగ్రంథంబున బహుళము లై కన్పట్టుచున్నవి.

పోతనయామాత్యానాంతగ్రస్తమునందలి "సహజపాండిత్య" యను బిరుదుం జూడ నితండు గురువులనాశ్రయించి విద్య నభ్యసింపక స్వయముగాఁ గష్టించి గ్రంథములఁ జదివి పాండిత్యము సంపాదించె నని యెన్నవలసియున్నది. సహజపాండిత్యుఁ డైనను బోతనకుఁ గలసహజం బగునుభయభాషాపాండిత్యంబును బదప్రయోగనైపుణ్యంబును నసాధారణము లై యొసఁగు. భాగవతమునఁ గానవచ్చు నొకకొన్నివ్యాకరణాదిస్ఖాలిత్యముల కిమ్మహాకవీశ్వరుఁడు గురుముఖమున విద్యాభ్యాసము సేయమియే కారణ మని కొందఱనుమానింతురుగాని యదియట్లనియే నిర్ణయింపనవకాశము కానరాదు. పోతరాజుకవనంబున నిన్నిసులక్షణప్రయోగములును నిట్టిపాండితీమహిమయుఁ గాపట్టుచుండఁగా నొకటిరెండువ్యాకరణభ్రంశములును బొడసూపిన యెడల వానికిఁ జిరకాలలేఖనపరంపరాజనితవ్యత్యాసములో, గ్రంథపాతంబున నితరకవిజనపూరణములో, మఱియేవో కారణము లై యుండనోపు నని యూహింపవచ్చును. పోతనకుఁ గేవలగ్రంథవిలోడనజనితవైదుష్యముమాత్రమే కాక సర్వతోముఖం బగు లోకానుభవజ్ఞానంబును గలిమికిఁ దద్రచనయం దనేకభాగములు నిదర్శనము లై యున్నవి. దశమస్కంధపూర్వభాగమునందలి రాసక్రీడాభివర్ణనావచనముం జూడ నిక్కవిశ్రేష్ఠునకుఁ గలభరతశాస్త్రప్రౌఢిమయు, హావభావాద్యభినయవర్ణనాపాటవంబును, వెల్లడియగు. దశమస్కంధముననే శ్రీకృష్ణునిశైశవక్రీడాప్రసంగంబున జలక్రీడాభివర్ణనంబును జలిది గుడుచుకథయు, నాల మేపులీలయుఁ, గ్రేపుమొదవులవిలాసములును గోదోహనప్రకారములును మఱియు ననేకవిషయములును హృదయానురంజకము లగుస్వభావోక్తులఁ బొలుపార వర్ణింపఁబడి యునికిఁ జూడఁ జూడ నితని ప్రపంచజ్ఞానము తెఱఁగెఱుంగనగు.

పోతనశైలికిని నన్నయ తిక్కన యెఱ్ఱనలోనగువారిశైలికిని భేదములు గానవచ్చుచున్నవి. వారికవిత్వమున వ్యాకరణప్రయోగప్రౌఢిమయు, నన్వయకాఠిన్యంబును, నాంధ్రపదబాహుళ్యంబును మెండు. పోతనకవనంబున నన్వయసౌలభ్యంబును, బదసౌకుమార్యంబును, శబ్దార్థాలంకారాదిచిత్రంబులును, మెండు. కవిత్రయము వారిపద్యములలోఁ దఱచుగా యతిప్రాసములపట్టులఁ బృథక్పదములుఁ లేక సంధిగతాక్షరములఁగాని పదమధ్యాక్షరములఁగాని ప్రాసవిశ్రమములు ఘటిల్లఁ బాదపాదమునకు నిలిపి చదువ నెంతయు ననువుగాక యతిప్రౌఢముగా నుండును. పోతనపద్యములలోఁ దఱచుగాఁ బ్రతిపాదాంతమునను విశ్రమస్థానంబులును బదములు ముగింపఁబడి శయ్యావైచిత్రముల నొప్పి పామరులకును జదువ సులభము లై సరళము లై శ్రావ్యము లై యుండును. ఈభేదములఁ దెలుపుటకై సమానవిషయవర్ణనలు గల

కొన్నిపద్యములు రెండు గ్రంథములనుండి యెత్తి క్రింద వ్రాయుచున్నాము.

మాలిని. "ఏచి తలిర్చి తనర్చినక్రొవ్వుల నిమ్మగుతావులజొంపములం
బూచినమంచియశోకములన్ సురపొన్నలఁబొన్నలఁ గేదఁగులం
గాచి బెడంగుగఁ బండినయాసహకారములం గదళీతతులం
జూచుచు వీనుల కింపెసఁగన్ వినుచున్ శుకకోకిలసుస్వరముల్."

కవిరాజవిరాజితము. "చనిచని ముందట నాజ్యహవిర్ధృతసౌరభధూమలతాతతులం
బెనఁగినమ్రాఁకులకొమ్మలమీఁద నపేతలతాంతము లైనను బా
యనిమధుపప్రకరంబులఁ జూచి జనాధిపుఁ డంత నెఱింగెఁ దపో
వన మిది యల్లదె దివ్యమునీంద్రనివాసము దా నగు నంచు నెదన్."

సీ. "శ్రవణసుఖంబుగా సామగానంబులు చదివెడుశుకములచదువు దగిలి
కదలక వినుచుండు కరులయుఁ గరికరశీతలచ్ఛాయఁ దచ్ఛీకరాంబు
కణములచల్లనిగాడ్పాసపడి వానిఁ జెంది సుఖంబున్నసింహములయు
భూసుర ప్రవరులు భూతబలుల్ దెచ్చి పెట్టు నీవారాన్నపిండతతులు
గడఁగి భక్షింప నొక్కటఁ గలసి యాడు
చున్నయెలుకల పిల్లల యొందు సహజ
వైరసత్త్వంబులయు సహవాస మపుడు
చూచి మునిశక్తి కెంతయు, జోద్య మంది."

భారతము ఆదిపర్వము ఆ-గ-కణ్వమహామున్యాశ్రమవర్ణనము.

భాగవతమున

ఉ. "అందుఁ దమాలసాలవకుళార్జుననింబకదంబపాటలీ
చందననారికేళఘనసారశిరీషలవంగలుంగమా
కందకుచందనక్రముకకాంచనబిల్వకపిత్థమల్లికా
కుందమధూకమంజుళనికుంజములం దనరారి యుండియున్."

క. "పరిపక్వఫలభరానత
తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహంగో
త్కరబహుకోలాహలరవ
భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్."

క. "అతినిశితచంచుదళన
క్షతనిర్గతపక్వఫలరసప్రాశనమో
దితరాజశుకవచోర్ధ
శ్రుతిఘోషము చెలఁగు శ్రవణసుఖదం బగుచున్."

క. "లలితసహకారపల్లవ
కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర
కలనాదము లుల్లసిల్ల గడురమ్యము లై."

క. అతులతమాలమహీజ
ప్రతతీక్షణజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవఖేలనవిల
సితపింఛవిభాసిబాలశిఖిసేవ్యం బై"

తృతీయస్కంధము-కర్దమాశ్రమవర్ణనము.

క. "సుకుమారుఁ డతఁడు గోపా
లకవృత్తి వహించి యాలోకంబుఁ గ్రుమ్మరుచు
న్నికి నాక కోసు కగిపా
రికి నైనఁ దలంప మన మెఱియదే వగలన్."

భారతము - విరాటపర్వము.

క. "వికచముఖుఁ డగుచు శాత్రవు
లకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ డెడ కత్తెరయును నా
లుక బెల్లము నై కలయఁ బలుకఁ గావలయున్."

శాంతిపర్వము.

ఈపద్యములతోఁ బై వ్రాసినభాగవతపద్యములను బోల్చిచూడ ఛందోవిషయిక మగుభేదము గోచరించును.

భాగవతమునఁ గొన్నిచోటుల రేఫఱకారములు ప్రాసవిశ్రమములయందు మైత్రిఁ జెందుచుంటం గని కాకునూరియప్పకవి తన యప్పకవీయములో

ఉ. "బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతంబు జగత్ప్రసిద్ధమై
యిమ్మహి నేమిటం గొదవ యెంతయు నారసిచూడఁగాను రే
ఫమ్ములు ఱాలునుం గలిసి ప్రాసము లైనకతంబునం గదా
యిమ్ములఁ నాదిలాక్షణికు లెల్లరు మాని రుదాహరింపఁగన్."

అనివ్రాసి పోతనకవిత్వములో నుభయరేఫసాంకర్యదోషము గన్పట్టుచున్న దని చెప్పియున్నాఁడు. చక్కఁగ విచారింపఁగా నీసాంకర్యము భాగవతమునఁ గొన్నిచోటులఁగానఁబడుచున్ననునాదోషము పోతనదియా యితరకవులదియా యనివిచారింపవలసి యున్నది. ఆంధ్రకవులలో నొకపక్షమువా రీభేదమును బాటించినవారును నింకొకపక్షమువారు దీనిని బాటింపనివారునునై యున్నవారు. ఈ మతద్వితయములో నేది ప్రశస్తమో యేది యవలంబనీయమో యేయేకవు లేయేపక్షమువారో వీని నెల్ల నుపోద్ఘాతవిస్తరభీతిచే నిటఁ జర్చింపఁబూనుకొనము. పోతనరచనయం దీమైత్రి యున్నదా యనునంశముమాత్ర మిచ్చట విచార్యము.

కూచిమంచితిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం దీవిషయమై కొండొకవిచారించి పోతనరచనయం దీమైత్రి గానరామి కుదాహరణములు వ్రాసి

ఆ.వె. "కాకునూరియప్పకవి యహోబలపతి
ముద్దరాజురామముఖ్యు లెల్లఁ
బోతరాజుకబ్బమున ఱాలు రేఫలు
గదిసె నంచుఁ జెప్పి రది హుళిక్కి."

యని సిద్ధాంతీకరించియున్నాఁడు. దీనిని స్థాపింపఁ బోతన వ్రాసినభాగములు "ప్రథమస్కంధము, ద్వితీయస్కంధమునఁ గొంతయు, షష్ఠసప్తమాష్టమనవమంబులును దశమ పూర్వభాగములోని కొంతయునునై" యున్న వని చెప్పి వానిలో నీదోషము

లేకుంట కుదాహరణములు వ్రాసియున్నాఁడు. అయినను షష్ఠస్కంధము సింగనార్య ప్రణీతమని యా స్కంధమునం దాద్యంతపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చెడి. పుష్పవాక్యమునందలి "షష్ఠ" యను పదము ప్రక్షిప్తముగాఁ బడియున్నదేమో, ఉభయరేఫమైత్రి లేమికిఁ బిమ్మకవి వ్రాసిన యుదాహరణములలోఁ గొన్నిటిని వెండియుం గొన్నింటిని నిందు వ్రాయుచున్నాము.

ఉ. "మాఱుపడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల వస్త్రవిద్యలం
జేఱనిపిన్నపాపల వధించె నిషిద్ధపుఁ గ్రూరకర్ముఁడై
పాఱుఁడె వీఁడు పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చనూర్చుచుం
బాఱెడి వీనిఁ గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా."

చ. "వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁడుచు నొందినవాని నిద్రమైఁ
మఱచినవాని సౌఖ్యముగ మద్యముఁ ద్రావినవాని భగ్నుఁడై
పఱచినవాని సాధుజడభావమువానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా."

ప్రథమస్కంధము.

ఉ. ఱెక్కలు రావు పిల్లలకు జేపటినుండియు మేఁత గానమిం......"

సప్తమస్కంధము.

మ. ఉఱుకుం గుంభయుగంబుపై హరిక్రియన్ హుమ్మందు బాదమ్ములం
దెఱుకుం గంఠము వెన్ను దన్ను నెగయున్ హేలాగతి న్వాలముం
జఱచు న్నుగ్గుగఁ దాఁకు ముంచు మునుఁగున్ శల్యంబులున్ దంతముల్
విఱుగన్ ద్రేయుచుఁ బొంచిపొంచి కదియున్ వేదండయూథోత్తమున్."

క. "ఎఱుఁగుదుఁ దెలిసె నిప్పుడు
మఱవను సకలంబు నన్ను మఱచినగొలఁదుల
మఱతు నని యెఱిఁగి మొఱఁగక
మఱవక మొఱయిడిర యేని మఱి యన్యములన్."

క. "ఒఱపగు నురమును బిఱుఁదును
నెఱిచోఁకయు ముఖము సిరియు నిర్మలఖురముల్
కుఱుచచెవులుఁ దెలిగన్నులుఁ
దఱుచగు కంఠంబుఁ జూడఁ దగు నాహరికిన్."

ఆ-వె. "చావు లేనిమందు చక్కన మన కబ్బె
ననుచుఁ గడవ యసురు లడఁచికొనిన
వెఱచి సురలు హరికి మొఱలు వెట్టిరి సుధా
పూర్ణఘటము పోయెఁ బోయె ననుచు."

ఆ-వె. "వాలుఁగంటి వాఁడి వాలారుఁజూపుల
కూలి ధైర్య మెల్లఁ గోలుపోయి
తఱలి తెఱుక లేక మఱచె గుణంబుల
నాలి మఱచె నిజగణాలి మఱచె."

క. "వెఱచుచు వంగుచు ప్రాలుచు
నఱిముఱి గుబురులకుఁ జనుచు హరిహరియనుచున్.

మఱుఁగుచు నులుకుచు మిఱమిఱఁ
గుఱుమట్టపుఁ బొట్టివడుగు కొంత నటించెన్."
"నెఱి నెల్లప్పుడు విచ్చి ప్రాణచయము న్నిర్మించి నిర్మించి పీఁ
పిఱియు న్నిల్గుచు నావులింపుచు నజుం డీసృష్టియుఁ జాలి నే
నొఱగన్ జెప్పలు మూసి కేల్దలఁగ రై యొంటంగ నిగ్రించుచుం
గుఱువెట్టం బొడఁగాంచి గెల్తలఁచుచు న్శ్లాఘించుచున్ భూవరా."
"కుఱుగఱులు వలుఁదనిగ్గలుఁ
జిఱువోఁకదమ్ముఁ బసిఁడిమొవలు నిడు గలహాడలున్
నెఱమొగము నొక్క కొమ్మును
నిఱుచూపులుఁ గలిగి విభుఁడు సూవం బయ్యెన్."
"పెఱవాఁడు గురుఁ డటంచును
గొఱ గానిపదంబు నూపఁ గుజనుండను నే
నెఱత్రోవ నడవ నేర్చిన
నఱమఱ లేనట్టిపదము నందు దయాబ్ధీ."
"ఉఱ కంభోనిధి రోసి వేదములకుయ్యెం గైన్యముం జూచి వే
గఱు లల్లార్చి ముఖంబు సాఁచి బలువీఁకం దోఁక సారించి మే
న్మెఱయం దాడలు దీటి నాస లదరన్ మీనాకృతి న్విష్ణుఁ డ
క్కఱటిం దాఁకి వధించె ముష్టిదళితగ్రావున్ హయగ్రీవునిన్."

అష్టమస్కంధము.

"తెఱవా నీపలుకట్ల యౌ వినుము తే దేవోత్తమాహ్వానముల్
మొఱగం బోలునె, వేల్పులం బడయుటల్ మోఘంబులే నీకు నీ
తఱిగర్భం బగుఁ బుత్త్రుఁడుం గలుగు నీతారుణ్యముం బూజ్య మా
వెఱవం గార్యము లేదు సిగ్గు దగునే వ్రీడావినమ్రాననా."

నవమస్కంధము.

"మఱియును దనుజుఁడు రామునిఁ
గఱవన్ గమకించి తెఱపి గానక యతనిం
జుఱచుఱఁ జూచుచు శౌర్యముఁ
బఱివోవఁగ నంత నింతఁ బదముల దన్నెన్."
"కఱచి పిఱుతివక మఱియును
వెఱవక నిజవదనజనితవిషదహనశిఖల్
మెఱయఁ దననిడుదరొడలిని
నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగనివహపతి వడిన్."
"వెఱమఱ లేని మేటి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి ఖగేంద్రుచందమునఁ జక్కనిదౌడలఁ బట్టి కన్నులం
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలుచుండఁగ మొత్తి లీలతోఁ
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పివైచెఁ బరిశోషితదర్పముఁ గ్రూరసర్పమున్."
అఱువదినాలుగువిద్యలు
నఱువది నాలుగుదినంబులంతన వారల్
నెఱవాదు లైనకతమున
నెఱినొక్కక నాఁటివినికి నేర్చిరి లేశా."

చ. "ఎఱుఁగుదు నేము నిన్ను వనజేక్షణుమిత్రుఁడ వీవు శౌరికి
మ్మెఱయుచుఁ దల్లిదండ్రులకు మేలెఱిఁగింపఁ బ్రియుండు పంపఁగా
వఱలెడుభక్తి వచ్చితివి వారల నైన మనంబులోపలన్
మఱవఁడు శౌరి మేలు మఱి మాన్యులు రాజున కెవ్వరిచ్చటన్."

మ. "కఱపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానది
న్నెఱఁ ద్రోయించె విషాన్వితాన్న మొసఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱియుండం బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్త్రులం దేవియున్
గొఱగాఁ డీ ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాక్రూరుండు కార్యంబునన్."

దశమస్కంధము.

ఇట్లు పై పద్యములు నింకననేకములును బోతనరచితభాగములలోఁ గేవల శకటరేఫప్రాసముల కుదాహరణములుగాఁ గానఁబడుచుండుటఁజేసి రేఫఱకారభేదమును బోతన లెస్సగా నెఱిఁగినవాఁ డనియు నుభయరేఫములకు మైత్రిగూడ దనుటయే పోతనామాత్యునిమత మనియు నూహింపవలయు ననుట స్పష్టము.

వెలిగందలనారయాదులు రేఫఱకారములఁ గలిపినందుల కుదాహరణములు:—

చ. "హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములోఁ దలంచి సు
స్థిరత విశోకసౌఖ్యములఁ జెందినధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయనొల్లరు తలంచిన నట్టిద యా సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నూయి ద్రవ్వెడు నిపానఖనిత్రము మానుకైవడిన్."

ద్వితీయస్కంధము.

క. ♦"మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన
సరిదుపవననదపుళిందజనపదగిరిగ
హ్వర గోష్ఠ యజ్ఞశాలా
పుర దేవాయతన పుణ్యభూములయందున్."

మ. "తెఱఁ గొప్పన్ జననీవియోగమునఁ గుంతీస్తన్యపానంబు సో
దరసంరక్షయుఁ గల్గ దేవవిభువక్త్రస్థామృతంబున్ ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్నమాడ్కిఁ గురువంశశ్రేణి నిర్జించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్న మాద్రికొడుకుల్ ధర్మాత్ము లే యుద్ధవా."

క. "ధర ఘనభోగ్యమును నిహ
పరదూరము నైనతను వుపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా
భరణంబు లలంకరించుపామరజనులన్."

క. పరఁగఁగ దర్పోద్ధతు లి
ద్దఱు కొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి ప్రేఁగై
నిరతము బుధజనపీడా
పరులై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్."

♦ "మఱి" యను శబ్దములోని ఱకారము ప్రాసస్థానమందుండి రేఫముతోఁ బ్రాసమైత్రి నొందునట్టి పద్యములు తృతీయచతుర్థస్కంధము లననేకము లున్నవి.

"వరుణుని బలమును దనుజే
శ్వరు తేజముఁ జెడఁజూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము చెడి వెండేనియుఁ
బఱచెం దజ్జలధిమధ్య భాగమునందున్."

తృతీయస్కంధము.

"పరిపూర్ణం బగుభక్తిని
గర మనిశము సంకీర్తనకుఁ బై చాలన్
వఱలిన హృదయగ్రంథిని
నిరసించు విరక్తి యొకమనీష జనించెన్"

"హరిభజనీయ మార్గనియతాత్ములు నై భవనీయమూర్తులై
వఱలిన భక్తియుక్తులగువారలసంగతి గల్గఁ జేయు న
ప్పురుషుసుసంగతిన్ వ్యసనదుస్తరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడనై తరించెదన్."

"నిరతముఁ బావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలబ్ధి నె
వ్వరిమది పొందఁగాఁ గలుగు వారలు తప్పి యుమర్త్యదేహమున్
గరము తదీయదారసుత కామసుహృద్గృహబంధువర్గమున్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా."

చతుర్థస్కంధము.

"కరవలిఁ బాయు వస్త్రమును గట్టెఱుంగవు చూడ్కి దిక్కులం
బఱచుచుఁ జంచరీకముల భాతిఁ జెలంగెడుఁ గంధరంబునం
బారలెడు ముక్తకేశభరముం దుఱుముంగఁ దలంపు పుట్టఁ డి
ట్లరుదుగ రత్నకందుక విహారము సల్పెదు సంభ్రమంబునన్.

"ధరణీసురోత్తముఁడు తా
నరుదుగఁ దమవారు సెప్పినవి యెల్లను నే
మఱ కండఁ బ్రీతిసేయక
నిరతము గృహకర్మ మట్లు నెఱపుచునుండెన్."

"ధరణీవల్లభ నిన్నును
నిరతంబును బుద్ధదేవునిం గొలిచినయా
తెఱఁగునఁ గొలిచెద మని భా
సురమతి బోధించి రపుడు సుమతిం బ్రీతిన్."

పంచమస్కంధము.

"అరుదుగ నరహరిభక్తిం
బొరయని యా పురుషు సుకృతపుంజంబులు వే
మఱు పుణ్యుఁ జేయ నేరవు
నరవర మధుఘటము పెక్కువదులం బోలెన్."

"ఎఱుఁగఁమిఁ జేసినట్టి గురుహేళన మంత నెఱింగి యింద్రుఁడ
చ్చెరువడి భీతి నొంది యతిచింతితుఁడై తలపోసి పల్కె న
ప్పరమపవిత్రు లోకనుతభవ్యచరిత్రు విశేషపావనం
కరుహాముఁ బూజసేయక యకర్మముఁ జేసితి నల్పబుద్ధినై."

షష్ఠస్కంధము.

క. "ఎఱుఁగమి నైనను భూసుర
వరులధనం బపహరింప వలవదు పతికిన్
మఱపున ననలము ముట్టిన
దరికొని వెసఁ గాల్పకున్నె తను వెరియంగన్."

క. "ఎఱిఁగెఱిఁగి బ్రహ్మహత్యా
దురితంబున నీమనంబు దూఁకొనెఁ బాపో
త్తరణప్రాయశ్చిత్తము
దొరఁకొని కావింపుమయ్య దుర్జనహరణా."

దశమస్కంధము-ఉత్తరభాగము.

ఇట్లు పెక్కుచోటుల నితరకవిరచితభాగములలో నుభయరేఫమైత్రి గలపద్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ఇదియునుంగాక యితరదోషములు గొన్ని వారికవిత్వములఁ గన్పట్టుచున్నవి.

క. "వినుము ఫలారంభుఁడు కృప
ముని నడిగినఁ దనయశంబునుం దనమానం
బును జెడుఁ గావునఁ దగ నీ
వెనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు బెఱిఁగే నిటకున."

తృతీయస్కంధము.

క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ
చనములు దక్షుండు వలికె శపియింతును శ
ర్వుని నని జలములు గొని కర
మున నిలిపి ట్లనియె రోషమున ననఘాత్మా.

చతుర్థస్కంధము.

పై రెండు పద్యములలోఁ గ్త్వార్థేత్తునకుసంధి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మఱియుఁ బ్రయోగంబులువ్రాయక విరమించెదము. పైలింబట్టిచూడఁదృతీయచతుర్థస్కంధములలోఁ జాలభాగములు పోతనార్యవిరచితములు గానోపవని యెన్నవలసియున్నది. ఆస్కంధములంతయు నుత్సన్నములై యుండెనేని వెలిగందలనారయాదులు వానిని బూరించి వ్రాసియంతిమగద్యములలోఁ బంచమషష్ఠైకాదశద్వాదశస్కంధాంతములందుఁబోలెఁ దమపేరులను జెప్పికొనియేయుందురు. అట్లు చెప్పికొనకునికింజూడఁదృతీయచతుర్థస్కంధములు పూర్ణముగా నశింపక చాలభాగము మాపుసెఁగా నారయాదు లున్నవాని సలిపి లేనిచోటుల నూత్నరచనలు గావించి పూరించి రని తోఁచుచున్నది. దీనిని నిర్ణయము సేయుటకుఁ దగినయాధారము లేవియు మాకుఁ జిక్కనందున నీయంశము విచార్యమని యంతర్వాణిజనంబులతో విన్నవించుచు నీవిచికిత్స నింతటితో విరమించెదము.

పోతనభాషాంతరీకరణము ప్రాయికముగ మూలగ్రంథము ననుసరించియే యుండు. కొన్నిచోటుల మూలగ్రంథములోనిశ్లోకములయర్థము లెస్సగాఁ దెలియునట్లు వ్యాఖ్యానమురీతిని విపులముగావ్రాసియుఁ గొన్నియెడలఁ దనహరిభక్తి తేటపడునట్లువర్ణనలు మూలగ్రంథముననున్నవానికంటె నెక్కుడుగరచియించియుఁగొన్ని

తావుల శ్రీవిష్ణుపురాణము, లోనగు గ్రంథములనుండి క్రొత్తకథల నెత్తి కూర్చియు నిమ్మడిక్కని బోతన తనపొత్తమును సంస్కృతముకంటె నెక్కుడగునట్లు పెంచి వ్రాసెను. దశమస్కంధ పూర్వభాగమునందలి నరకాసురునితోడి సత్యభామాయుద్ధము విష్ణుపురాణమునుండి చేకొనఁబడినది. ఇటు లున్నను మొత్తముమీఁద నాంధ్రభాగవతము సంస్కృతభాగవతము ననుసరించియే యుండును. ఈకవీశ్వరుని భాషాంతరీకరణముం జూపుటకై కొన్ని యుదాహరణములు వ్రాయుచున్నాము.

సంస్కృతభాగవతము-ప్రథమస్కంధము.

"ఆత్మారామా శ్చ మునయో నిర్గ్రంథా అప్యురుక్రమే
కుర్వం త్యహైతుకీం భక్తి మిత్థం భూతగుణో హరిః"

దీనికిఁ దెనుఁగు.

క. "ధీరులు నిరపేక్షులు నా
త్మారాములు నైన మునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము చేయు చుందురు
నారాయణుఁ డట్టివాఁడు నవ్యచరిత్రా."

ఈ పద్యము మూలశ్లోకమునకు సరిగా నున్నయది.

శ్లో. "నమః పరస్మై పురుషాయ భూయసే
సదుద్భవస్థాననిరోధలీలయా
గృహీతశక్తిత్రితయాయ దేహినా
మంతర్భవా యానుపలభ్యవర్త్మనే."

మ. "పరుఁడై యీశ్వరుఁడై మహామహిముఁడై ప్రాదుర్భవస్థానసం
హరణక్రీడనుఁడై త్రిశక్తియుతుఁడై యంతర్గత జ్యోతియై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం బ్రాపింప రాకుండు దు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లుహరికిం బత్త్వాక్షి నై మ్రొక్కెదన్."

ఇందు శ్లోకార్థము విపులముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది.

శ్లో. "యత్కీర్తనం యత్స్మరణం యదీక్షణం
యద్వందనం యచ్ఛ్రవణం యదర్హణం
లోకస్య సద్యో విధునోతి కల్మషం
తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః"

ఉ. "ఏవిభువందనార్చనము లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము లెవ్వనిసంశ్రవణంబు సేయ నో
పావళిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నంద్రు చే
నావిభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివృత్తిదు భద్రకీర్తిమున్ ."

ఇం దొకటి రెండు విశేషము లెక్కుడుగాఁ జేర్పఁబడినవి.

భాగ. ద్వితీయస్కంధము.

శ్లో. "ఏక స్స్వయా యో జగతస్సిసృక్షయా
ద్వితీయయాత్మ న్నధి యోగమాయయా
సృజ స్యదః పాసి పున ర్గ్రసిష్యసే
యథోర్ణ నాభి ర్భగవన్ స్వశక్తిభిః."

మ. "అనఘా, యొక్కఁడ వయ్యు నాత్మకృతమాయాజాతసత్త్వాదిశ
క్తిని కాయసితి నీజగజ్జననవృద్ధిక్షోభహేతుప్రభా
వనిరూఢిం దగు దూర్ణనాభిగతి విశ్వస్తుత్య సర్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబు గడవం గా వచ్చునే యేరికిన్."

తృతీయస్కంధము.

ఇందుఁ దురీయపాద మధికముగా నున్నను శ్లోకార్థము సుంతేనియుఁ గొఱంతవడనీక తెనిఁగింపఁబడియె.

శ్లో. "బిభర్షి కాయం పీవానం సోద్యమో భోగవా న్యథా
విత్తం చే హోద్యమవతాం భోగో విత్తవతాంను హ
భోగినాం ఖలు దేహోయం పీవా భవతి నాన్యథా.
న తే శయానస్య నిరుద్యమస్య
బ్రహ్మన్ను హార్థో యత ఏవ భోగాః
అభోగినో యం తవ విప్రదేహః
పీవాయత స్తద్వద నః క్షమంచేత్
కవిః కల్యోనిపుణదృ క్చిత్రప్రియకథ స్సమః
లోకస్య కుర్వతః కర్మ శేషే తద్వీక్షితాపివా."

సీ. భూమి నుద్యోగి యై భోగి యై యుండెడి నరుని కైవడి మునినాథ నీవు
ఘనశరీరము దాల్చి కదలవు చిత్ర ముద్యమయుక్తునికిఁ గాని ధనము లేదు.
ధనవంతునకుఁ గాని తగుభోగములు లేవు భోగికిఁ గాని సంపూర్ణ మైన
తనువు లే దుద్యోగధనభోగములు లేక నేల నూరక పడి నిద్రవోవు

నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమదేహంబు
సముఁడ వార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు తెగడవు
నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుప నేల."

సప్తమస్కంధము.

పైశ్లోకములయర్థము సంగ్రహముగ నొక సీసపద్యమునందె వ్రాయఁబడియున్నది.

శ్లో. "యస్స్వాత్మనీదం నిజమాయ యార్పితం
క్వచి ద్విభాతం క్వచ తత్తిరోహితం
అవిద్ధదృ క్సాక్ష్యుభయం త దీక్షతే
స ఆత్మమూలో ఽవతు మాం పరాత్పరః"

క. "ఒకపరి జగములు వెలి నిడి
యొకపరి లోపలికిఁ గొనుచు నుభయము గనుచుం

సకలార్థ సాక్షి యగున
య్యకలంకుని నాత్మములు నర్థింతుమదిన్,

శ్లో. "విదృత్తుషో యస్య పదం హి మంగళం
విముక్తసంగా మునయ స్సుసాధవః
చరం త్యలోకవ్రత మవ్రణం వనే
భూతాత్మభూతా స్సుహృద స్స మే గతిః."

తే. గీ. ముక్తసంగు లయినమునులు విదృతేషులు
సర్వభూతహితులు సాధుచిత్తు
లసదృశవ్రతాఢ్యులై కొల్తు రెవ్వని
దివ్యపదము వాఁడు దిక్కు నాకు."

అష్టమస్కంధము.

శ్లో. "కస్యాశ్చిత్పూతనాయంత్యాః కృష్ణాయంత్యపిబత్స్తనం
తోకయిత్వా రుదం త్యన్యా పదాహం చ్ఛకటాయతీం
దైత్యాయిత్వా జహా రాన్యా మేకా కృష్ణార్భభావనాం
కృష్ణరామాయితే ద్వేతు గోపవత్సాయితాః పరాః
వత్సాయితాన్ గృహీత్వాన్యా భ్రామయిత్వా న్యపాతయత్
కృష్ణాయితా జఘానాన్యాత్రైకాంతు బకాయితాం
ఆహూయ దూరగాయద్వత్కృష్ణస్త మనుకుర్వతీమ్."

సీ. "పూతన నైయొక్క పాలఁతి చరింపంగ శౌరి నై యొకకాంత చన్నుగుడుచు
బాలుఁడనై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే నని లేమఁ బాఱఁ దన్ను
సుడిగాలి నని యొకసుందరి గొనిపోవ హరి నని వర్తించునబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్కపడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁ డను కొమ్మ పరిభవించు

ఆ. వె. నెలమి రామకృష్ణు లింతు లిద్దఱు గాఁగ
గోపవత్సగణము గొంద ఱగుదు
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె చీరుఁ
బసుల మనెదు సతుల భరతముఖ్య."

శ్లో. జయతి తేఽధికం జన్మనా వ్రజః
శ్రయత ఇందిరా శశ్వ దత్ర హి
దయిత దృశ్యతాం దిక్షు తావకా
స్త్వయి ధృతాసవ స్త్వాం విచిన్వతే."

క. "నీవు జనించినకతమున
నోవల్లభ లక్ష్మి మంద నొప్పె నధిక మై
నీవెంటనె ప్రాణము లిడి
నీవా రరసెదరు చూపు నీరూపంబున్."

శ్లో. "శరదుదాశయే సాధుజాతస
త్సరసిజోదర శ్రీముషా దృశా
సురతనాథ తేఽశుల్కదాసికా
వరద నిఘ్నతో నేహ కిం వధః."

క. "శారదకమలోదరరుచి
చోరక మగుచూపువలన సుందర మమ్మం
గోరి వెల యానిదానుల
ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే,"

శ్లో. "ప్రణతదేహినాం పాపకర్శనం
తృణచరానుగం శ్రీనికేతనమ్
ఫణిఫణార్పితం తే పదాంబుజం
కృణు కుచేషు నః కృంధి హృచ్ఛయమ్."

ఉ. "గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారల పాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁ జాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగ ఫణాలతాగ్రసం
భావిత మైన నీచరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజపుష్పభల్లభవబాధ వారింపు వరింపు మాధవా."

దశమస్కంధము.

పై శ్లోకము లన్నియు నర్థలోపము లేకుండునటులు లెస్సగాఁ దెనిఁగింపఁబడిన యునికిఁ జూడఁ గవికిఁ గలభాషాంతరీకరణచాతుర్యము తేటపడు. కేవలవర్ణనాప్రసంగములు పొసంగినచోటులఁ బోతన మూలమునకంటె నెక్కుడుగా వ్రాసినను దత్త్వవిషయనిరూపణము సేయునపు డెల్లఁ బ్రాయికముగా మూలగ్రంథశ్లోకార్థములం బట్టియే తెనిఁగించియున్నాఁడు.

ఇదానీంతనవిద్వజ్జనులు గొందఱు సంస్కృతగ్రంథములను దెనిఁగించునెడల మూలగ్రంథములో నున్న విశేషణములనుగూడ విడువక తెనుఁగు సేయవలయు ననియు మూలగ్రంథములో లేని యెట్టివిశేషణమునేని నభిప్రాయమునేనిఁ దెనుఁగునఁ బొందింపఁదగ దనియు భావించుచున్నారు. అట్లన్యూనానధికంబుగ గీర్వాణభాషలోని నాటకములను గావ్యములను దెనుఁగుసేసినచోఁ లెస్సగానుండును గాని పురాణేతిహాసంబుల నాచందంబున నాంధ్రీకరించినచో నాయాంధ్రగ్రంథములు పసచెడి చదువుట కెంతయు నేవగలిగించు. 'హనుమాన్ మారుతాత్మజః' 'యుధిష్ఠిరో ధర్మపుత్త్రః' ఇట్టివిశేషణములు తఱుచుగాఁ బ్రయోగింపఁబడియుండుటఁజేసి వానినెల్ల మాటిమాటికిఁ దెనుఁగునకు దెచ్చినచో భాషాశైలియందమునకు లోపము వాటిలునని తోఁచెడి. వెండియు నాంధ్రశైలికనుగుణంబుగ నుచితభంగుల నక్కడక్కడఁ గొన్ని విశేషణములు నభిప్రాయములును రసవంతంబుగఁ బ్రయోగించుచుఁ గథాసందర్భమును మాత్రము మానక తెనిఁగించుటయే శ్లాఘనీయభాషాంతరీకరణమని తలంచెదము. భారతము నాంధ్రీకరించినకవిత్రయమువారును భాగవతమును దెనుఁగుసేసిన బమ్మెరపోతరాజును నీమతమునే యవలంబించినవారు.

వెలిగందల నారయామాత్యకవనంబును గుఱించి విశేషంబుగా నిటఁ జర్చింప నవసరము లేదు. వారును బోతనామాత్యుని శైలినే యవలంబించి చాల తెలుఁగు ననే తమరచనను జేసియున్నారు. పోతనకవనమునందుం బోలె వారికవనము నందును నంత్యానియమప్రాసాదిశబ్దాలంకారములును శ్లేషయమకాదిచిత్రరచనలును సభేదాధ్యవసాయములును గానవచ్చుచున్నవి. ఐనను నారయకవన మెల్లవిషయములఁ బోతన కవనమునకంటెఁ దద్దయు లోఁకున యనుట కెంతమాత్రమును సందియము లేదు. వీరికవనంబులలో సింగనామాత్యునికవనము తక్కుంగల యిరువురికవనముల కంటెఁ బ్రౌఢ మనియుఁ నారయకవనము గంగరాజుదానికంటె సరస మనియుఁ దోఁచుచున్నయది. పోతన వ్రాసినసంపూర్ణభాగవత ముండినయెడల నెంతయు మనోహరముగా నుండును!

ఇందలి రుక్మిణీకల్యాణము, గజేంద్రమోక్షణము, ప్రహ్లాదచరిత్రము లోనగు కథలను బాలురకును బాలికలకును విశేషముగాఁ జెప్పింతురు. భారతముం బోలె భాగవతమును సకలపండితపామరజనంబుల మనంబుల కెక్కినగ్రంథము. పల్లియల లోని జానపదులును జదువ్వలయ్యుం గొని దీని విధిపూర్వకముగఁ జదివింతురు.

పోతనామాత్యునిశైలినిగూర్చి యెంతేని వ్రాయఁదగియున్నను బీఠికావిస్తర భయమున నింతకంటె నిట విపులముగాఁ జర్చింప నయితి కాదాయె. ఇమ్మహాకవి పదలాలిత్యమును, రచనాసౌకుమార్యమును, సరసపదప్రయోగవైచిత్ర్యంబును, నుభయభాషాప్రావీణ్యంబును, హరిలీలావర్ణనాపాటవంబును, వేదాంతార్థనిరూపణ వైదగ్ధ్యంబును నితనిరచనలఁ జదువఁ జదువ గోచరించును.

ఇతనిపదము లతికోమలములు. అలంకారములు మనోజ్ఞములు. రచనలు సరసములు. పాకము మధురము. ఇతనియెడం జూపట్టుహరిభక్తి యగ్గలము. పాండిత్యము మిక్కుటము. లోకానుభవం బపారము. వేదాంతార్థచింతనంబు మెండు. పురాణరత్నం బగునిమ్మహాభాగవతము నాంధ్రీకరించి యితండు సాహాయ్యంబగు కాయంబు దొఱంగియు జీవించియేయున్నవాఁడు. ఇతనిభాగవతము నాంధ్రదేశీయు లెల్లరుఁ బెల్లుగాఁ జదివి భవరోగార్తులు నిశ్శ్రేయసమును భాషాజ్ఞానార్థులు భాషాజ్ఞానమును సుకవిపుంగవు లానందమును భాగవతులు దృఢభక్తిని ముముక్షువులు మోక్షమును బొందుదురుగాక యని యనుగ్రహింప సర్వేశ్వరుం బ్రార్థించుచు నీయుపోద్ఘాతము నుపసంహరించెదము.

నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య, బి. ఏ.

శ్రీ బమ్మెరపోతనామాత్యవిరచితం బగునీయాంధ్రభాగవతంబునం గలగ్రంథసంఖ్య సాకల్యంబుగా గణింపఁ సరాసరి మూఁడువేలగుచున్నది. ఈగ్రంథంబునకు మూలభూతం బగుసంస్కృతభాగవతంబునం గలగ్రంథసంఖ్య రమారమి యిరువదిరెండువేలు. ఈమీఁద జెప్పినక్రమమున మూలగ్రంథము నతిక్రమించెడి గ్రంథసంఖ్యగలదిగా నీగ్రంథము రచియింపఁబడుటకుఁ గారణం బెయ్యది యనిన, బ్రాహ్మాద్యష్టాదశపురాణంబులలో నుత్తమం బగునీపురాణం బత్యంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, బరమవేదాంతప్రతిపాద్యభగవద్గుణగణాపాదకంబును నైన యుత్తమగ్రంథం బగుటం బట్టి యట్టిగూఢం బైనగ్రంథార్థంబు దేటపడునట్లు వ్యాఖ్యానరూపముగా నభివర్ణించుట, భగవద్గుణవర్ణనాదిఘట్టంబులందు సంస్కృతభాగవతప్రతిపాదితక్రమమున నభివర్ణించి స్వకీయభగవద్భక్త్యతిశయమున స్వానవద్యకవిత్వవిద్యాచాతురీసంప్రాప్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యము సకలవిద్వజ్జనంబులకుం దెలుప భగవద్గుణాదులను విశేషముగా వర్ణించుట, *భాగవతగ్రంథప్రతిపాదితంబై కాకవిశిష్టశిష్టజనాంగీకార్యంబులగు విష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథప్రతిపాదితంబు లగుకథావిశేషంబులం గొన్నిటిం దెలుపుట, యనునీహేతుత్రయంబువలననుఆంధ్రభాగవతంబునందు సరాసరి సప్తసహస్రగ్రంథసంఖ్య యధికంబై యున్నది. కావున సంరక్షితసకలార్థంబులు గలధనికునకు నధికారంబు చేకూడుటచే నతనిసంపద యతిశ్లాఘ్యంబుగా నుండురీతి సంస్కృతభాగవతగ్రంథప్రతిపాదితార్థావిరుద్ధభగవద్గుణవర్ణనాదులుగల యీగ్రంథం బతిశ్లాఘ్యంబుగ సకలవిద్వజ్జనంబులచే నంగీకరింపఁబడఁదగినదిగా నున్నయది. ఇదియునుం గాక భారతరామాయణవిష్ణుపురాణస్కాందాద్యుత్తమగ్రంథములఁ దెనుంగున గద్యపద్యాత్మకంబులుగాఁ జేసిననన్నయభట్టారకాదులయినమహాకవు లాయాగ్రంథస్థితకథాంశానుక్రమణికమాత్రము వదలక తమకుఁ దోఁచినట్లు గ్రంథరచన గావించినందున సపాదలక్షగ్రంథపరిమితం బగుమహాభారతం బాంధ్రంబున సరాసరిపంచాశత్సహస్రసంఖ్యాకగ్రంథవిస్తృతంబై యున్నది. ఇదేతీరునఁ జతుర్వింశతిసహస్రగ్రంథపరిమితంబై షట్కాండములంగల శ్రీమద్రామాయణము తెనుంగునందు ముందుచెప్పినచొప్పున భాస్కరకవి పంచదశసహస్రగ్రంథవిస్తృతంబుగా నొనర్చె. ఇట్లు మూలగ్రంథార్థం బతిసంగ్రహంబు సేసి స్వేచ్ఛ ననుసరించి గ్రంథంబుల రచించుటవలన వ్యాసవాల్మీక్యాదిమహర్షులయథోక్తార్థంబు సమగ్రంబుగాఁ దెలుపఁబడక కేవలకథాంశానువర్ణనపరంబులుగా నుండుటవలన ఋషిప్రోక్తసంస్కృతగ్రంథంబులవలె నత్యాదరణీయములు గానేరవు గావునఁ బూర్వోక్తక్రమంబున నీభాగవతము వ్యాసప్రోక్తభాగవతగ్రంథార్థమున నీషన్మాత్రంబయినం బొరపాటు లేకయుండుటయ కాక యాయాసందర్భములకుఁదగి

---

* ఇందు సత్యభామాయుద్ధాదికథాభాగములు మూలగ్రంథం బగుభాగవతమందుఁ దెలుపఁబడనివి.

నట్లు హరిగుణవర్ణనాధిక్యంబులుం గలిగి యుండుటవలన సమగ్ర భగవత్ప్రతిపాదక గ్రంథ మగుచున్నది. కావున భగవద్వ్యాసప్రణీతభాగవతమునకుం బోతనామాత్యవిరచితం బగునాంధ్ర భాగవతమును బఠించునట్టియఖిలజనులకు నైహికాముష్మిక ఫలప్రదం బగు నని విశ్వసింప నెంతమాత్రము సందియంబు లేదు.

శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయవిచారఘట్టము.

శ్రీమచ్ఛ్రీవైకుంఠవాసనారాయణుం డగునాదినారాయణుండు భూభారావతరణార్థంబు బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదినిఖిలదేవగణంబులచే బ్రార్థితుండై శ్రీకృష్ణావతారంబునొంది యఖిలదుష్టజననిబర్హణ శిష్టజనపరిరక్షణాదికృత్యంబులం దెలిపి యమానుషంబు లగువిచిత్ర చరిత్రంబులచే నపరిమేయమహిమ నశేషభక్తజనాళికిం దెలిపి మరల బ్రహ్మాదిదేవగణప్రార్థితుండై స్వధామం బగువైకుంఠధామంబున కరిగె. అట్టిమహనీయమానవ్యాకృతిధారకదివ్యగుణగణ ప్రభావవిశిష్టుం డగుభగవంతుని యవతారకాలనిర్ణయంబు సర్వజనానంతరం బగునట్లు సాకల్యంబుగా దెలిపెడు భాగవతవిష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథంబులలోఁ గొన్నిటియందు శ్రీకృష్ణావతారఘట్టంబున దజ్జననక్షత్రంబును నావిర్భావప్రతిపాదకనిశీథకాలవిశేషమును మాత్రము దెలియుచున్నవి. మఱికొన్నిగ్రంథంబులయందు మాస-ఋతు-పక్ష-నక్షత్ర-ముహూర్తములుమాత్రము దెలుపఁబడియున్నవి గాని యట్టియభ్యుదయకాలంబు నిఖిలభక్తజను లత్యంతాసక్తంబున విచారించి తెలిసికొనుటకు నుపయుక్తం బగు నట్లు యుగవర్షాదినిర్ణయం బాయవతారఘట్టంబునఁ గంఠోక్తిగా నెందును దెలుపఁ బడలేదు. అయినను దదితరఘట్టంబులయందు నాయుగవర్షాదినిర్ణయంబు విద్వజ్జనైకవేద్యం బగునట్లు వివిధవచనంబులచే సూచితంబై యున్నది. అట్టిసూచితార్థం బఖిలభక్తజనగ్రాహ్యంబు గాని యెడల నాకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తి యేయుగంబున నేవర్షంబున నవతరించె ననియు నట్టికాలంబు గణింపనిప్పటికి గతవత్సరము లెన్ని యయ్యె ననియు, నమ్మహాత్ముండు భూలోకంబున లీలామానుషవిగ్రహంబు దాల్చి యుండినవర్షంబు లెన్ని యనియు, నెఱుఁగక భగవద్భక్తులెల్లవారును సందిగ్ధమానసు లగుచున్నారు. కావున నట్టిసందేహనివృత్తి చేయుటచే నఖిలాస్తికమహాజనుల నుల్లసింపఁ జేయఁదలంచి శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయప్రతిపాదకగ్రంథంబులఁ దెలుపఁబడి యుండెడు ప్రమాణవచనాభిప్రాయముఁ బట్టి సర్వగ్రంథసామరస్యంబు గలుగు నట్లు విశదముగా నిదిగువఁ దెలుపుచున్నాము.

శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణాయకప్రమాణవచనార్థవిచారము.

శ్రీమద్భాగవతమునందు దశమస్కంధంబునం గలతృతీయాధ్యాయమునందుఁ దెలుపఁబడి యుండెడు శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావకాలప్రతిపాదక ప్రమాణవచనములు.

శ్లో. అథసర్వగుణోపేతః కాలః పరమశోభనః
యర్హ్యేవాజనజన్మర్క్షం శాంతర్క్షగ్రహతారకమ్.

శ్లో. మందం మందం జలధరా జగర్జు రనుసాగరమ్
నిశీథే తమ ఉద్భూతే జాయమానే జనార్దనే.

ఈశ్లోకద్వయమునందు ప్రథమశ్లోకంబున "అజాజన్మర్క్షన్" అనుటచేత రోహిణీనక్షత్ర మనియు, రెండవశ్లోకమున "నిశీథేతమ ఉద్భూతే" అనుటచేతఁ జీకటితోఁ జేరియుండెడు నిశీథకాల మనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈమీఁద జెప్పిన రోహిణీనక్షత్రనిశీథకాలంబులు గాక యష్టమీ తిథి గాని శ్రావణమాసకృష్ణపక్ష తిథులు మొదలయినవి యేమియు నిర్ణయింపఁదగిన నారాయణావతారఘట్టంబునఁ దెలుపఁబడియుండ లేదు.

హరివంశమునందు పూర్వభాగములోఁ గల ౫౯వ యధ్యాయమునందలి ప్రమాణవచనములు.

యోగమాయాం ప్రతి విష్ణూక్తిః.

శ్లో. తతోఽహం సంభవిష్యామి దేవకీజఠరే శుభే
గర్భే త్వయా యశోదాయా గంతవ్య మవిలంబితమ్.

శ్లో. ప్రావృట్కాలే చ నభసి కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి
ఉత్పత్స్యామి నవమ్యాంచ ప్రసూతిం త్వ మవాప్స్యసి.

ఈశ్లోకద్వయంబునందు "ప్రావృట్కాలే" అనుదానివలన వర్షర్తు వనియు "నభసి" అనుదానివలన శ్రావణమాస మనియు "కృష్ణాష్టమ్యాం నిశి" అనుటవలనఁ గృష్ణపక్షాష్టమినాఁటిరాత్రి పూఁట యనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. మఱియు "నవమ్యాంచ ప్రసూతిం త్వమవాప్స్యసి" అను వాక్యార్థమును నత్యమాణహరివంశగ్రంథోదాహృతప్రమాణవచనమగు "యామేవరజనీం కృష్ణో జజ్ఞే వృష్ణికులే ప్రభుః। తామేవ రజనీం కన్యాం యశోదాపే వ్యజాయత" అనువచనార్థంబును సమరిసపెట్టి యాలోచింపఁగా నవమీవిద్ధగలయష్టమి శ్రీకృష్ణజననతిథియని తెలియఁబడుచున్నది.

తస్మిన్నేవాధ్యాయే—యోగనిద్రాం ప్రతి శ్రీమన్నారాయణోక్తిః.

శ్లో. అర్ధరాత్రే కరిష్యామి గర్భమోక్షం యథాసుఖమ్
అష్టమస్యతు మాసస్య జాతా వావాం తత స్సమమ్.

శ్లో. అహం యశోదాం యాస్యామి త్వం దేవిం యాహి దేవకీమ్
ఆవయోర్గర్భవ్యత్యాసే కంసో గచ్ఛతి మూఢతామ్.

—అధ్యాయే-౫౩.

శ్లో. యస్మిన్నహని దేవేశం గర్భే చాధత్త దేవకీ
యశోదాపి సమాధత్త గర్భం త దహ రేవహి.

శ్లో. విష్ణో శ్శరీరతాం నిద్రాం విష్ణో ర్నిర్దేశకారిణీమ్
గర్భకాలే త్వసంపూర్ణే హ్యష్టమే మాసి తే స్త్రియౌ.

శ్లో. దేవకీచ యశోదాచ సుషువాతే సమం తదా
యామేవ రజనీం కృష్ణో జజ్ఞే వృష్ణికులే ప్రభుః.

శ్లో. తామేవ రజనీం కన్యాం యశోదాపి వ్యజాయత
నష్టదృష్ట్యాం శ్రావణే మాసి కృష్ణపక్షే ...

శ్లో. రోహిణ్యా మర్ధరాత్రేచ సంజాతా బుధవాసరే
దేవక్యాజనయ ద్విష్ణుం యశోదా తాం తు కన్యకామ్.

శ్లో. ముహూర్తేఽభిజితి ప్రాప్తే హ్యర్ధరాత్రే సుఖావహే.

తస్మిన్నేవాధ్యాయే.—

శ్లో. వసుదేవ స్తతో గత్వా దేవకీగర్భవేశ్మతత్
దదర్శ దేవదేవేశం రాత్రౌ జాత మధోక్షజమ్.

శ్లో. శయాన మాంబుజే పత్త్రే వటపత్త్రే యథాప్సరా
ప్రాచీనశిరసం దేవం పశ్చిమన్యస్తపాదకమ్.

ఈవచనార్థపర్యాలోచన సాకల్యముగాఁ జేయుటవలన భాగవత విష్ణు పురాణ ప్రతిపాదితమాస ఋతు పక్ష నక్షత్ర తిథి రాత్ర్యాదులు మాత్రమే కాక జననముహూర్తము అభిజిత్తనియు, దేవకీయశోదలగర్భంబులం దేకరాత్రియందే, శ్రీకృష్ణయోగమాయలు ఉద్భవించి రనియు, పుట్టియుద్భవకాల మసంపూర్ణమగు సప్తమమాసముగా నుండె ననియు, అట్లసంపూర్ణకాలంబున జనియించినందుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి యతనిజననోత్తరకాలంబున లోకులవాడుక ప్రకారము పద్మపత్త్రముల నుంపఁబడియుండె ననియు, అత్తఱి సూతికాగృహంబునఁ దేజరిల్లెడునా శ్రీకృష్ణుండు ప్రాగ్దిశ్నియుంచఁ శిరస్కుండును, పశ్చిమదిగ్విన్యస్తపాదయుగళుండు నై యుండె ననియు నిట్టివిశేషార్థంబులు దెలియఁబడుచున్నవి.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధంబునం గలషష్ఠాధ్యాయమునందు
శ్రీకృష్ణమూర్తిజీవితకాలనిర్ణాయక ప్రమాణవచనము.

శ్రీకృష్ణంప్రతి బ్రహ్మాదిదేవోక్తిః

శ్లో. యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ
శరచ్ఛతం వ్యతీయాయ పంచవింశాధికం విభో.

ఈవచనమునందుండు "భవతః, పంచవింశాధికం, శరచ్ఛతం, వ్యతీయాయ" అనుపదములచే బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకు రమ్మని పిలువవచ్చిన కాలమునందు నమ్మహాపురుషునికి జననప్రభృతిగతసంవత్సరములు ౧౨౫–అని తెలియఁబడుచున్నది. విష్ణుపురాణమునందు నిదేక్రమంబునఁ జెప్పఁబడియున్నది. అదెట్లనిన—విష్ణుపురాణము, అంశము ౫–అధ్యాయము–32 –శ్రీకృష్ణంప్రతి ఇంద్రప్రేషితదేవమాతోక్తిః.

శ్లో. వస్వశ్వీమరుదాదిత్యరుద్ర సాధ్యాదిభి స్సహ
విజ్ఞాపయతి శక్ర స్త్వాం త దిదం శ్రూయతాం ప్రభో.
శ్లో. దుర్వృత్తా నిహతా దైత్యా భువో భారోవతారితః
త్వయా సనాథా స్త్రిదశా భవంతు త్రిదివే పునః.
శ్లో. పంచవింశత్యుత్తరకం శతంతు శరదాం గతమ్
ఇదానీం గమ్యతాం స్వర్గో భవ తే యదరోచ తే.

ఈవచనములయందుఁ దెలుపఁబడిన "పంచవింశత్యుత్తరకంశతంతు శరదాం గతమ్" అనువాక్యముచేత ౧౨౫ సంవత్సరములు జరిగినవి యని తెలియఁబడుచున్నది. హరివంశాది గ్రంథములయందు నీకమంబునే తెలుపఁబడియున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నాగ్రంథస్థప్రమాణవచనంబుల నిచ్చుటఁ బ్రకాశపఱుపలేదు.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధమునం గల సప్తమాధ్యాయములో నుండు
శ్రీకృష్ణమూర్తినిర్యాణకాలప్రతిపాదక ప్రమాణవచనములు.

శ్లో. ఉత్తరార్ధ మారభ్య॥ సముద్ర స్సప్తమేహ్న్యేతాం పురీ మాప్లావయిష్యతి.
శ్లో. యర్హ్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోయం నష్టమంగళః
భవిష్య త్యచిరా త్సాధో కలినాపి నిరాకృతః.

ఈప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనవలనం దెలియఁబడిన దేమనిన, బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణమూర్తిని వైకుంఠమునకు రమ్మని విన్నవించి వారివారిలోకములకుఁ బోయినతోడనే శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునితో ద్వారికాపట్టణము నేఁటి కేడవదివసమునందు సముద్రునిచే నావరింపఁబడును. నేను భూలోకమును వదలఁగానే కలి ప్రవేశించును. అట్టికాల మశీఘ్రరితముగానే సంభవించును–అని చెప్పినందున శ్రీకృష్ణనిర్యాణకాలము కలియుగప్రవేశదిన మనియు, అట్టికలియుగాదిదివసమునకు నవ్యవహితపూర్వమాసంబుననే బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానము సేయ వచ్చిరనియు సూచనగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈ యర్థము విష్ణుపురాణమునందు స్పష్టముగాఁ దెలుపఁబడియున్నది, అ దెట్టు లనిన :—

విష్ణుపురాణము, అంశము–౪, అధ్యాయము–౨౪

శ్లో. యస్మిన్ కృష్ణో దివం యాత స్తస్మిన్నేవ తదాహాని
ప్రతిపన్నం కలియుగం తస్య సంఖ్యాం నిబోధత.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనమువలన శ్రీకృష్ణనిర్యాణదివసమునందే యీభూలోకమునందుఁ గలి ప్రవేశమాయెను–అని దృఢముగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాన మీఁదఁ దెలుపఁబడినభాగవతవచనసూచితార్థమునకు సామరస్యము లెస్సగాఁ గలుగుచున్న దని తెలియఁదగ్గది. బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానమునందుఁ దెలియఁజేసిన–౧౨౫–సంవత్సరములు దైవసంవత్సరము లని చెప్పెడు దురాక్షేపపరిహార విచారము.

విష్ణుపురాణము, ౪అంశము-౨, అధ్యాయము-౨౩.

శ్రీకృష్ణం ప్రతి ముచికుందోక్తిః.

శ్లో. ముచికుంద స్తు తదా దా వృద్ధగార్గ్యవచః స్మరన్
సంస్మృత్య ప్రణిపత్యైనం పరం సర్వేశ్వరం హరిమ్.

శ్లో. ప్రాహ జాతో భవా న్విష్ణో రంశ స్త్వం పరమేశ్వర
పురా గర్గేణ కథిత మష్టావింశ త్తమే యుగే.

శ్లో. ద్వాపరాంతే హరే ర్జన్మ యదువంశే భవిష్యతి.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనవలన శ్రీకృష్ణావతారము జగత్సృష్టిమొదలుకొని జరిగెడి యిరువదెనిమిదవమహాయుగమునందుఁ దటస్థించునట్టి ద్వాపరయుగంబున నంతిమభాగములో యదువంశమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరింపఁబోవుచున్నాఁ డని తొల్లి వృద్ధగార్గ్యులు చెప్పినట్లు ముచికుందమహారాజు శ్రీకృష్ణునితో విన్నపము చేసె నని తెలుపఁబడినందున ముందు నుదాహరించిన ప్రమాణవచనములలో శ్రీకృష్ణునితో బ్రహ్మాదిదేవతలు తెలిపినసంవత్సరపరిగణనము, ఐహికవ్యవహారోపయుక్తాస్మత్ప్రభవాదిసంవత్సరములే కాని యాముష్మికలోకవ్యవహార్యమాణదైవసంవత్సరంబులు కావు. కావున మీఁదఁ జెప్పినముచికుందోక్తిచొప్పున నిరువదెనిమిదవ మహాయుగంబునఁ దటస్థించిన ద్వాపరయుగం బీకలియుగంబునకు నవ్యవహితపూర్వంబయినద్వాపరయుగమేకాని వేఱొకద్వాపరయుగము కానేరదు. అదెట్లనినః—

సూర్యసిద్ధాంతము-అధ్యాయము-౧

శ్లో. అయుషోర్ధం గతం తస్య శేషా త్కల్పోయ మాదిమః
కల్పా దస్మాచ్చ మనవ ష్షడ్వ్యతీతా స్ససంధయః

శ్లో. అష్టావింశయుగా దస్మా ద్యాత మేతత్కృతం యుగమ్
అతఃకాలం ప్రసంఖ్యాయ సంఖ్యా మేకత్ర పిండయేత్"

ఈవచనము లందుఁ దెలిపిన "అష్టావింశయుగా దస్మాత్" అనుదానివలన నిది యిరువదెనిమిదవమహాయుగ ♦ మని తెలియనాయెను. ఇచ్చట యుగశబ్దము వ్యాఖ్యాత్రభిప్రాయానుసారముగా మహాయుగపర మని తెలియఁదగినది. అట్లు కానిపక్షమం దీవచనములోనే "యాతమేతత్కృతంయుగం" అనువచనమువలనఁ గృతయుగంబునకు నష్టావింశమహాయుగాంతఃపాతిత్వము ఘటింపకపోవును. కాఁగా నాక్రమంబుననే క్రిందట జరిగినకృతయుగము మొదలుకొని యిప్పుడుజరిగెడికలియుగపర్యంతము గలయుగచతుష్టయము నిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునఁ జేరినవిగాన ముందు విష్ణుపురాణోదాహృతమగు "ద్వాపరాంతే హరేర్జన్మయదువంశేభవిష్యతి"

♦ కృతాదియుగచతుష్టయ మొకమహాయుగ మనఁబడుచున్నది గావున నొకమహాయుగమున కృతాదినాల్గుయుగములు తటస్థము లగుచున్నవి.

అనువచనమువలనఁ దెలిపినయుగ మీకలియుగాన్యవహితపూర్వయుగం బగు ద్వాపరయుగంబే యనుట సూర్యసిద్ధాంతాదినిఖిలసిద్ధాంత గ్రంథ ప్రతిపాదితసిద్ధాంతముతో నత్యంతసామరస్యము నొందియున్నది గాన మీఁదఁ దెలిపినసంవత్సరనిర్ణయము దైవసంవత్సరపర మాన కుతర్కములు సేయుపురుషులకుఁ గెంతమాత్రము నవకాశము గలుగనేరదు. అదియునుంగాక మీఁదఁ నుదాహరించిన గర్గవాక్యానుస్మృతి శ్రీకృష్ణజననకాలనిర్ణయవిషయము శ్రీమద్భాగవతమునందును సూచనగాఁ దెలుపఁబడియున్నది. అ దెట్టు లనఁ:—

భాగవతము-దశమస్కంధము-అధ్యాయము-౫౧

శ్లో. ఇత్యుక్త స్తం ప్రణమ్యాహ ముచికుందో ముదాన్వితః
జ్ఞాత్వా నారాయణం దేవం గర్గవాక్య మనుస్మరన్.

ఇచ్చట "గర్గవాక్యమనుస్మరన్" అనుటకుభాగవతవ్యాఖ్యాతకర్తలును సర్వజ్ఞులు నగు శ్రీధరాచార్యులవారు "అష్టావింశతితమే మహాయుగే యదువంశేభగవానవతరిష్యతీతిగార్గ్యవాక్యమనుస్మరన్నిత్యర్థః" అనిచెప్పియున్నారు. మఱియునాంధ్రభాగవతకర్తయగు బమ్మెరపోతనయును దశమస్కంధపూర్వభాగములో ముచికుందపూర్వకథాభివర్ణనఘట్టమునందు నంతిమవచనాంతముతో "హరికి ముచికుందుండు నమస్కరించి నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి యిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునందు నారాయణుం డవతరించు నని మును గర్గుండు సెప్పుట తలంచి"అనివ్యాఖ్యాత్రభిప్రాయ మనుసారముగానే తెలిపియున్నాఁడు. గాన నష్టావింశమహాయుగాంతఃపతితం బగుద్వాపరయుగం బీకలియుగావ్యవహితపూర్వప్రవృత్తయుగమే యని దృఢముగా నఖిలజనులకుం దెలుపుటయం దత్యంతానందంబు నొందుచున్నాము. కాఁగా శ్రీమద్భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాదిశిష్టజనాంగీకారంబు లగువిషయము లసాకల్యముగా సంప్రదాయార్థము నకుఁ బొరపాటు రానటులు పరిశీలించినయెడ నఖిలసందేహంబులకు సామరస్యం బతిశ్లాఘ్యతమంబుగాఁ గలుగు నటయం దేమియు సందేహము లేదు గాన నిఖిలచరాచరవ్యాపకచైతన్యాత్మచిత్తుండగు భగవంతునియవతారాదికృత్యములను గుఱించి కుమతప్రవిష్టు లగుకుజనులు సేయుకుత్సితాక్షేపణము లన్నియు ననంప్రదాయాధీతాపరిపూర్ణ గ్రంథార్థపరిజ్ఞానప్రయుక్తావివేకమూలకములని దృఢముగా నమ్ముచున్నారము.

నిష్కృష్టాభిప్రాయవివేచనము:—మీఁదఁ దెలిపిన క్రమంబున భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాది గ్రంథ ప్రతిపాదిత ప్రమాణ వచనార్థపర్యాలోచనచేఁగలిగెడు నిష్కృష్టాభిప్రాయం బఖిలజనులకుఁ గరతలామలకముగాఁ దెలియఁబడున ట్లీ దిగువ వివరించుచున్నాము.

ద్వాపరయుగపరిమితసంవత్సరములు ౮౬౪౦౦౦ లలో ౮౬౩౮౭౮ సంవత్సరములు, ౮ నెలలు, ౨౧ దినములు, గతమైనతరువాత శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళనవమీయుక్తాష్టమియందు అర్ధరాత్రికాలంబున శ్రీకృష్ణనామంబున సంభవించినసర్వోత్తమం బగునదియద్భుతప్రభావ శ్రీమన్నారాయణాపరబ్రహ్మమూర్తి లీలాగృహీతశరీరుం డయి దేవకీదేవిగర్భంబున జన్మించి యుండెను. అట్టిసమయకాలంబున బ్రాహ్మీభూతమహితశరీరుండును, ఇక్ష్వాకుదివ్యహస్త పాదయుగళుండును. చతుర్బాహుండును. శంఖచక్రగదాపద్మధరుండును, అధిక తేజఃపుంజదీపితసూతికాగృహుండును నై పద్మపత్త్రంబుల నయనించి తేజరిల్లుచుండెను. అమ్మహాత్ముం డావిర్భావంబు నొందినదినమాదిగ జరిగిన శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళాష్టమి మొదలుకొని లీలామానుషవిగ్రహుండై భూలోకంబున నుండినసంవత్సరంబులు ౧౨౫ న్ను, నెలలు ౭ న్ను, దినములు ౮ యును గా నున్నవి. అప్పురుషోత్తముండు లీలామానుషవిగ్రహంబు విడిచి పరమపదంబు ప్రవేశించినకాలంబు కలియుగాదిసంవత్సరంబగు ప్రమాదిసంవత్సరచైత్రశుద్ధప్రతిపద్భృగు వాసర మగుచున్నది. శ్రీకృష్ణావతారసంవత్సరము పార్థివ. నిర్యాణసంవత్సరము ఖర. అట్టిజగదీశ్వరునినిర్యాణానంతరము గతసంవత్సరంబుల పరిమితి ౫౦౧౭ గానున్నవి. శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావదినంబున నే నవమీఘటికలలో యశోదాదేవిగర్భంబున యోగమాయ జన్మించెను గాన రోహిణీనవమీయుక్త శ్రీకృష్ణాను జన్మ యని తెలియందగినది.

ఇదియునుం గాక నిఖిలాంధ్రదేశీయజనులకు నిత్యక్షేమంబు గలుగం జేసెడుసద్విద్యాభివృద్ధి నొందుటకు ముఖ్యసాధనంబులుగా నుండు సద్గ్రంథపరిష్కరణతత్పరికాళ్ళనాదిసత్క్రియలయందుం బ్రవర్తించి యుండెడునుత్తమజాతీయులగుజనులచే నత్యంతపరిశ్రమంబునం బరిష్కరింపంబడెడునుసద్గ్రంథంబులు పఠించుటవలనం గలిగెడునానందంబు ననుభవించుసత్పురుషులు. కృతజ్ఞులగుదురు దేశమందున నున్నతీయసద్గ్రంథంబు లభివృద్ధి నొందుట కత్యంతసహాయంబుచేయుచుండిన ఆపరిమితాసక్తి నొందియుండవలయు నని నిఖిలసజ్జనవిద్వాంసులైనసుధీశ్వరులై కరుణామయుండగునారాయణుని నిరంతరంబు ప్రార్థించుచున్నారము.

పురాణం-హయగ్రీవశాస్త్రులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమస్కంధము.

విషయములు — పుట.

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

విషయములు		పుట.

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

విషయము.			పుట.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

విషయములు — పుట.

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

పంచమస్కంధము — ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము — ద్వితీయాశ్వాసము

పుట.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

విషయము.			పుట.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

విషయములు			పుట.
పరీక్షిన్మహారాజు కలిని నిగ్రహించి ధర్మపరిపాలనము చేయుట		...	60
పరీక్షిన్మహారాజు వేటాడి శమీకమహాముని కంఠమున మృతసర్పము నుంచి పోవుట		...	63
శమీకమహాముని పుత్త్రుండు శృంగి పరీక్షిత్తును శపించుట	...	...	64
పరీక్షిన్మహారాజు విప్రశాపంబు విని గంగాతీరంబున ప్రాయోపవిష్టుం డగుట		...	67
శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజునొద్దకు వేంచేయుట	...	...	69

ద్వితీయస్కంధము.

శుకుండు పరీక్షిత్తునకు విష్ణుధ్యానంబు దెలుపుట	...	...	74
శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజునకు శ్రీహరిధ్యానంబు ముఖ్యం బని తెలుపుట		...	79
నారదుండు బ్రహ్మను ప్రపంచప్రకారంబు దెలుపుమని యడుగుట		...	88
శ్రీమన్నారాయణుని లీలావతారంబుల యభివర్ణనము	...	...	92
పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగీంద్రుని బ్రహ్మోత్పత్తిక్రమంబు నడుగుట	...	...	104
శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మతపంబునకు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట		...	107

తృతీయస్కంధము.

విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదులవృత్తాంతం బడుగుట	...	...	122
విదురమైత్రేయసంవాదము	...	...	137
స్వాయంభువమనువు ప్రజాసృష్టి చేయుట	...	...	169
శ్రీయజ్ఞవరాహావతారవర్ణనము	...	...	170
శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తిని బ్రహ్మాదులు స్తుతియించుట	...	...	172
మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులజననం బెఱింగించుట		...	176
సనకసనందనాదులు వైకుంఠమున కరుగుట	...	...	181
సనకసనందనాదులు నారాయణదేవుని స్తుతియించుట	...	...	187
జయవిజయులు దితిగర్భంబున హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపు లై పుట్టుట		...	192
హిరణ్యాక్షుండు యజ్ఞవరాహం బగు హరి నెదిరించి పోరుట	...	...	195
చతుర్ముఖుం డొనర్చు యక్షాదిదేవతాగణసృష్టిం దెలుపుట	...	...	203
కర్దమప్రజాపతి తపంబున వరమంది దేవహూతిని బెండ్లి యాడుట		...	207
కర్దమప్రజాపతి యోగప్రభావంబుచే విమానంబు గల్పించి భార్యతోఁగూడ విహరించుట			214
దేవహూతిగర్భంబున విష్ణుండు కపిలాచార్యుండుగాఁ బుట్టుట	...	...	218
దేవహూతి తనపుత్త్రుండైన కపిలునివలనఁ దత్త్వజ్ఞానంబు వడయుట		...	221
కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును దెలియఁజేయుట	...	...	237
కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తిక్రమంబుఁ దెలుపుట	...	...	242
గర్భస్థుం డగుజీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట	...	...	248

చతుర్థస్కంధము.

కర్దమప్రజాపతిసంతతిని దెలుపుట	...	...	255

పంచమస్కంధము — ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము — ద్వితీయాశ్వాసము

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

పుట.

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

విషయము.			పుట.

పంచమస్కంధము — ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము — ద్వితీయాశ్వాసము

విషయములు			పుట.

విషయము.			పుట.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

—— శ్రీ స ర స్వ తీ ప్రా ర్థ న. ——

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురు ♦ సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయ♦సుందరవేణికిఁ రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవ♦చిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుక♦వారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

శా. తల్లీ నిన్నుఁ దలంచి పుస్తకము చే♦తం బూనితిన్ నీవు నా
యుల్లంబందున నిల్చి జృంభణముగా ♦ నుక్తుల్ సుశబ్దంబు శో
భిల్లం బల్కుము నాదువాక్కునను సం♦ప్రీతిన్ జగన్మోహినీ
ఫుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ ♦ పూర్ణేందుబింబాననా.

—— శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రణేత యగువ్యాసమహర్షి ప్రార్థన. ——

ఉ. ప్రాంశుపయోదనీలతను♦భాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశుజటాచ్ఛటాభరణు ♦ నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగ♦చర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశ♦వందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

—— శ్రీమద్భాగవతార్థోపదేష్ట యగుశుకమహర్షి ప్రార్థన. ——

మ. సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై ♦ సన్న్యాసియై యొంటిఁ బో
వ వాహోభీతిఁ నోహో కుమార యనుచున్ ♦ వ్యాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు చ♦క్కం జేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపో♦ధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్.

—— శ్రీ మ ద్భా గ వ త ప్రా ర్థ న. ——

ఆ. వేదకల్పవృక్ష♦విగళితమయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున ♦ మొనసి యున్న
భాగవతపురాణ♦ఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు రసిక♦భావవిదులు.

విషయము.			పుట.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ సరస్వతీ ప్రార్థన.

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురు ♦ సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయ♦సుందరవేణికిఁ రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవ♦చిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుక♦వారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

శా. తల్లీ నిన్నుఁ దలంచి పుస్తకము చే♦తం బూనితిన్ నీవు నా
యుల్లంబందున నిల్చి జృంభణముగా ♦ నుక్తుల్ సుశబ్దంబు శో
భిల్లం బల్కుము నాదువాక్కునను సంప్రీతిన్ జగన్మోహినీ
ఫుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ ♦ పూర్ణేందుబింబాననా.

శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రణేత యగువ్యాసమహర్షి ప్రార్థన.

ఉ. ప్రాంశుపయోదనీలతను♦భాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశుజటాచ్ఛటాభరణు ♦ నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగ♦చర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశ♦వందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

శ్రీమద్భాగవతార్థోపదేష్ట యగుశుకమహర్షి ప్రార్థన.

మ. సమఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై ♦ సన్న్యాసియై యొంటిఁ బో
వఁగా హాభీతిఁ నోహో కుమార యనుచున్ ♦ వ్యాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు చ♦క్కం జేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపో♦ధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్.

శ్రీమద్భాగవత ప్రార్థన.

ఆ. వేదకల్పవృక్ష♦విగళితమయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున ♦ మొనసి యున్న
భాగవతపురాణ♦ఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు రసిక♦భావవిదులు.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ సరస్వతీ ప్రార్థన.

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురు ♦ సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయ♦సుందరవేణికిఁ రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవ♦చిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుక♦వారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

శా. తల్లీ నిన్నుఁ దలంచి పుస్తకముఁ జే♦తం బూనితిన్ నీవు నా
యుల్లంబందున నిల్చి జృంభణముగా ♦ నుక్తుల్ సుశబ్దంబు శో
భిల్లం బల్కుము నాదువాక్కునను సంప్రీతిన్ జగన్మోహినీ
పుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ ♦ పూర్ణేందుబింబాననా.

శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రణేతయగువ్యాసమహర్షి ప్రార్థన.

ఉ. ప్రాంశుపయోదనీలతను♦భాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశుజటాచ్ఛటాభరణు ♦ నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగ♦చర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశ♦వందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

శ్రీమద్భాగవతార్థోపదేష్టయగుశుకమహర్షి ప్రార్థన.

మ. సమఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై ♦ సన్న్యాసియై యొంటిఁ బో
వ నిజాహోభీతిఁ నోహో కుమార యనుచున్ ♦ వ్యాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు చ♦క్కం జేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపో♦ధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్.

శ్రీమద్భాగవత ప్రార్థన.

ఆ. వేదకల్పవృక్ష♦విగళితమయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున ♦ మొనసి యున్న
భాగవతపురాణ♦ఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు రసిక♦భావవిదులు.

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకా♦లాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమన♦స్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమల♦వ్యాసాలవాలంబునై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వు♦ర్విన్ సద్విజశ్రేయమై.

క. నిగమములు వేయి చదివిన
సుగమంబులు గావు ముక్తి♦సుభగత్వంబుల్
సుగమంబు భాగవత మను
నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తి♦నివసనము బుధా.

ఆ. అతిరహస్య మైన♦హరిజన్మకథనంబు
మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని ♦ మాపు రేపు
చాలభక్తితోడఁ జదువుఁ డా సంసార
దుఃఖరాశిఁ బాసి ♦ తొలఁగిపోవు.

—శ్రీమద్భాగవతగ్రంథ ప్రతిపాద్య శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రార్థన.—

మ. తరుణాబ్జారుణలోచనద్వయి కృపా♦ధౌరేయు డై యొప్ప సా
గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁ బులకల్ ♦ గన్పట్ట మౌనీంద్రహ్రా
త్సరసీజంబులు సంచలింప మురళీ♦సంజాతగీతామృత
స్ఫురణన్ రాల్గరఁగం జరించుహరికై♦శోరంబు భావించెదన్.

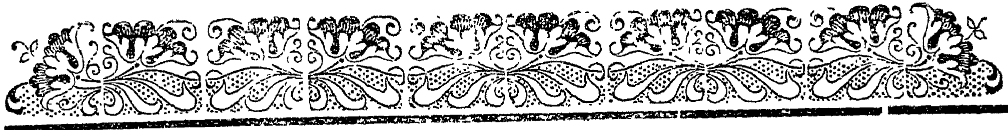
చ. జలనిధికన్యకాఘనకు ♦ చస్థలిపచ్చలతాళి గోపికా
విలసితహారమధ్యమణి ♦ విశ్వజగద్వలయ ప్రకాశకో
జ్జ్వలమహనీయరత్న మని ♦ వారితకాళియభోగిభోగమం
డలగిరివజ్ర మై వెలయు ♦ నందతనూజు భజింతు నామదిన్.

—గ్రంథనాయకుం డగు శ్రీరామమూర్తి ప్రార్థన.—

క. శ్రీకంఠచాపఖండన
పాకారిప్రముఖవినుత ♦ భండన విలస
త్కాకుత్స్థవంశమండన
రాకేందుయశోవిశాల ♦ రామనృపాలా.

1, బమ్మెర పోతన, సీతా, రామ, లక్ష్మణులు.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ప్రథమస్కంధము

మంగళము

కైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ దానవో
ద్రేకస్తంభకుఁ [1]గేళిలోలవిలసద్దృగ్జాలసంభూతనా
నాకంజాతభవాండకుంభకు మహానందాంగనాడింభకున్. 1

ఇష్టదేవతాదిప్రార్థనము.

ఉ. వాలినభక్తి మ్రొక్కెద నవారితతాండవకేళికిన్ దయా
ళాలికి శూలికిన్ శిఖరిజాముఖపద్మమయూఖమాలికిన్
బాలశశాంకమౌళికిఁ గపాలికి మన్మథగర్వపర్వతో
న్మూలికి నారదాదిమునిముఖ్యమనస్సరసీరుహాళికిన్. 2

ఉ. ఆతతసేవఁ జేసెద సమస్తచరాచరభూతసృష్టివి
జ్ఞాతకు భారతీహృదయసౌఖ్యవిధాతకు వేదరాశిని
ర్ణేతకు దేవతానికరనేతకుఁ గల్మషజేతకున్ నత
త్రాతకు ధాతకున్ నిఖిలతాపసలోకశుభప్రదాతకున్. 3

వ. అని నిఖిలభువనప్రధానదేవతావందనంబుఁ జేసి. 4

1. కేళీలాలస.

ఉ. ఆదర మొప్ప మ్రొక్కెద నద్రిసుతాహృదయానురాగసం
పాదికి దోషభేదికిఁ బ్రపన్నవినోదికి విఘ్నవల్లికా
చ్ఛేదికి మంజువాదికి నశేషజగజ్జననందవేదికిన్
మోదకఖాదికిన్ సమదమూషకసాదికి సుప్రసాదికిన్. 5

ఉ. క్షోణితలంబు[1]నన్ నుదురు సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయసుందరవేణికి రక్షితానత
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవచిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుకవారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్. 6

శా. పుట్టం బుట్టశరంబునన్ మొలవ నప్పుణ్యోపయోగ ... త్రా ... బునన్
నెట్టం గల్గఁ గాళిఁ గొల్వఁ బుడిసిళ్ళన్ ... కోటి మీఁదఁ
దట్టం బెంట [2]చింతుఁ జిత్సరణి [3]నీ కీవమ్మ యోయమ్మ మేల్
పట్టున్ [4]నాకగుమమ్మ నమ్మితిఁ జుమీ బ్రాహ్మీ దయాంభోనిధీ. 7

ఉ.* శారదనీరదేందుఘనసారపటీరమరాళమల్లికా
హారతుషారఫేనరజతాచలకాశఫణీశకుందమం
దారసుధాపయోధిసితతామరసామరవాహినీ శుభా
కారత నొప్పు నిన్ను మదిఁ గానఁగ నెన్నఁడు గల్గు భారతీ! 8

ఉ.* అంబ నవాంబుజోజ్జ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీపికా
చుంబితదిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తవివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీథి విశ్రుతవిహారిణి నన్ గృపఁ జూడు భారతీ! 9

ఉ. అమ్మల గన్నయమ్మ ముగురమ్మలమూలపుటమ్మ చాలఁ బె
ద్దమ్మ సురారులమ్మ కడుపాఱడిఁ బుచ్చినయమ్మ తన్ను లో
నమ్మినవేల్పుటమ్మలమనమ్ముల నుండెడియమ్మ దుర్గ మా
యమ్మ కృపాబ్ధి యిచ్చుత మహత్త్వకవిత్వపటుత్వసంపదన్. 10

మ. హరికిం బట్టపుదేవి పున్నెములప్రోవర్థంపుఁబెన్నిక్క చం
దురుతోఁబుట్టువు భారతీగిరిసుతల్ తోనాడు పూఁబోఁడి తా
మరలం దుండెడిముద్దరాలు జగముల్ మన్నించు నిల్లాలు భా
సురతన్ లేములు వాపుతల్లి సిరి యిచ్చున్ నిత్యకల్యాణముల్. 11

1. నెన్నుదురు. 2. 'జరింతుఁ' అని యచ్చుప్రతి. 3. 'నా కీవమ్మ' అని యచ్చుప్రతి.
4. 'నా కగుదమ్మ' అని యచ్చుప్రతి.
* ఈ రెండుపద్యములును వ్రాఁతప్రతులందుఁ గానఁబడవు; ప్రక్షిప్తములు గాఁదోఁచెడిని. రెండవది మహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వములోని చతుర్థాశ్వాసంబు నన్నతి గౌతమసంవాదఘట్టమున నున్నది.
5. టమ్మలమనమ్ముల.

వ. అని యిష్టదేవతలం జింతించి దినకరకుమారప్రముఖులం దలంచి ప్రథమకవితావిరచనవిద్యావిలాసాతిరేకి వాల్మీకి నుతియించి హయగ్రీవదనుజకరపరిమిళితనిగమనివహవిభాగనిర్ణయనిపుణతాసముల్లాసునకు వ్యాసునకు మ్రొక్కి శ్రీమహాభాగవతకథాసుధారసప్రయోగికి శుకయోగికి నమస్కరించి మృదుమధురవచనవర్గపల్లవితస్థాణునకున్ బాణునకుం బ్రణమిల్లి కతిపయశ్లోకసమ్మోదితసూర్యు మయూరు నభినందించి మహాకావ్యకరణకళావిలాసుం గాళిదాసుం గొనియాడి కవికమలరవిన్ భారవిం బొగడి విగళితాఘు మాఘు వినుతించి యాంధ్రకవితాగౌరవజనమనోహారి నన్నయసూరిం గైవారంబు సేసి హరిహరచరణారవిందవందనాభిలాషిం దిక్కనమనీషిం భూషించి మఱియు నితరపూర్వకవిజనసంభావనంబు గావించి వర్తమానకవులకుం బ్రియంబు పలికి భావికవుల బహూకరించి యుభయకావ్యకరణదక్షుండనై. 12

—కృతిపతిత్వనిర్ణయము.—

ఉ. ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని చొక్కి శరీరము వాసి కాలుచే
సమ్మెట[1]పాటులం బడక సమ్మతితో హరి [2]కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్. 13

తే. [3]చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁడేనిఁ, నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁడేని
దయయు సత్యంబులోనుగాఁ దలఁపఁడేనిఁ, గలుగ నేటికిఁ దల్లులకడుపుఁచేటు. 14

వ. అనిమఱియు మదీయపూర్వజన్మసహస్రసంచితతపఃఫలంబున శ్రీమన్నారాయణకథాప్రపంచవిరచనాకుతూహలుండనై యొక్కరాకానిశాకాలంబున సోమోపరాగంబురాకం గని సజ్జనానుమతంబున నభ్రంకషశుభ్రసముత్తుంగ భంగ యగుగంగకుం జని గ్రుంకులిడి వెడలి మహనీయమంజులపులినతలమంటపమధ్యంబున మహేశ్వరధ్యానంబు సేసి కించిదున్మీలితలోచనుండనై యున్నయెడ. 15

సీ. మెఱుఁగుచెంగట నున్న మేఘంబుకైవడి, నువిద చెంగట నుండ నొప్పువాఁడు
చంద్రమండలసుధాసారంబుపోలికి, ముఖమునఁ జిఱునవ్వు మొలచువాఁడు
వల్లీయుతతమాలవసుమతీజముభంగి, బలువిల్లు మూఁపునఁ బరఁగువాఁడు
నీలనగాగ్రసన్నిహితభానునిభంగి, ఘనకిరీటము దలఁ గలుగువాఁడు

ఆ. పుండరీకయుగముఁ బోలుకన్నులవాఁడు, వెడఁదయురమువాఁడు విపులభద్ర
మూర్తివాఁడు రాజముఖ్యుఁ డొక్కరుఁడు నా, కన్నుఁగవకు నెదురఁగానఁబడియె.

వ. ఏను నా రాజశేఖరుం దేఱిచూచి భాషింప యత్నంబు సేయునెడ నతండు దా రామభద్రుండ మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబు దెనుంగు సేయుము.

1. పేటులం, 2. కిచ్చుఁ జెప్పె. 3. చేతు లరయంగ.

నీకు భవబంధంబులు దెగు నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయిన సమున్మీలిత నయనుండనై వెఱఁగుపడి చిత్తంబున. 17

క. పలికెడిది భాగవతమఁట, పలికించు విభుండు రామభద్రుండఁట నేఁ
బలికిన భవహర మగునఁట, పలికెద వేఱొండుగాథ పలుకఁగ నేలా. 18

ఆ. భాగవతము దెలిసి పలుకుట చిత్రంబు, శూలికైనఁ దమ్మిచూలికైన
విబుధజనులవలన విన్నంత గన్నంత, దెలియ వచ్చినంత దేటపఱుతు. 19

క. కొందఱకుఁ దెనుఁగుగుణమగుఁ, గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణమగు రెండుం
గొందఱకు గుణము లగు నేఁ నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యై యెడలన్. 20

మ. ఒనరన్ నన్నయతిక్కనాదికవు లీయుర్విం బురాణావళుల్
దెనుఁగుం జేయుచు మత్పురాకృతశుభాధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుం జేయరు మున్ను భాగవతమున్ దీనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁ జేసెదఁ బునర్జన్మంబు లే కుండఁగన్. 21

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకాలాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమనస్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమలవ్యాసాలవాలంబునై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వుర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయమై. 22

వ. ఇట్లు భాసిల్లెడు శ్రీమహాభాగవతపురాణపారిజాతపాదపసమాశ్రయంబునను హరి
కరుణావిశేషంబునను గృతార్థత్వంబు సిద్ధించె నని బుద్ధి నెఱింగి లేచి మరలి
కొన్నిదినంబులకు నేకశిలానగరంబునకుం జనుదెంచి యందుగురువృద్ధబుధబంధు
జనానుజ్ఞాతుండనై 23

గ్రంథకర్త వంశావతారము

సీ. కౌండిన్యగోత్రసంకలితుఁ డాపస్తంబ, సూత్రుండు పుణ్యుండు సుభగుఁ డైన
భీమనమంత్రికిఁ బ్రియపుత్త్రుఁ డన్నయ, కలకంఠి తద్భార్య గౌరమాంబ
కమలాప్తువరమునఁ గనియె సోమనమంత్రి, వల్లభ మల్లమ వారితనయుఁ
డెల్లన యతనికి నిల్లాలు మాచమ, వారిపుత్త్రుఁడు వంశవర్ధనుండు
ఆ. లలితమూర్తి బహుకళాసిద్ధి కేసన, దానమాననీతిధనుఁడు ఘనుఁడు
దనకు లక్కమాంబ ధర్మగేహిని గాఁగ, మనియె శైవశాస్త్రమతముఁ గనియె.

క. నడవదు నిలయము వెలువడి, తడవదు పరపురుషగుణము దనపతినుడువుం
గడవదు వితరణకరుణలు, విడువదు లక్కాంబ విబుధవిసరము వొగడన్. 25

ఉ. మానిను లీడు గారు బహుమాననివారితదీనమానస
గ్లానికి దానధర్మమతిగౌరవమంజుల భాగధేయతా

స్థానికి [1]ముద్దుసానికి సదాశివపాదయుగార్చనానుకం
పానయువాగ్భవానికిని బమ్మెర కేసయలక్కసానికిన్. 26

క. ఆమానినికిం బుట్టితి, మే మిరువుర మగ్రజాతుఁ డీశ్వరసేవా
కాముఁడు తిప్పన, పోతన, నామవ్యక్తుండ సాధునయయుక్తుండన్. 27

వ. అయిన నేను నాచిత్తంబున శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబు గల్పించుకొని. 28

—•• షష్ఠ్యంతములు ••—

ఉ. హారికి నందగోకులవిహారికిఁ జక్రసమీరదైత్యసం
హారికి భక్తదుఃఖపరిహారికి గోపనితంబినీమనో
హారికి దుష్టసంపదపహారికి ఘోషకుటీపయోఘృతా
హారికి బాలకగ్రహమహాసురదుర్వనితాప్రహారికిన్. 29

ఉ. శీలికి నీతిశాలికి వశీకృతశూలికి బాణహస్తని
ర్మూలికి ఘోరనీరదవిముక్తశిలాహతగోపగోపికా
పాలికి వర్ణధర్మపరిపాలికి నర్జునభూజయుగ్మసం
చాలికి మాలికిన్ విపులచక్రనిరుద్ధమరీచిమాలికిన్. 30

ఉ. తుంతకుఁ గాళియోరగవిశాలఫణావళినర్తనక్రియా
రంతకు నుల్లసన్మగధరాజచతుర్విధఘోరవాహినీ
హంతకు నింద్రనందననియంతకు సర్వచరాచరావళీ
మంతకు నిర్జితేంద్రియసమంచితభక్తజనానుగంతకున్. 31

ఉ. న్యాయికి భూసురేంద్రమృతనందనదాయికి రుక్మిణీమన
స్స్థాయికి భూతసమ్మదవిధాయికి సాధుజనానురాగసం
ధాయికిఁ బీతవస్త్రపరిధాయికిఁ బద్మభవాండభాండని
ర్మాయికి గోపికానివహమందిరయాయికి శేషశాయికిన్. 32

వ. సమర్పితంబుగ నే నాంధ్రంబున రచియింపం బూనిన శ్రీమహాభాగవతపురాణం
బునకుం గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన. 33

—•• శ్రీమహాభాగవతకథాప్రారంభము. ••—

సీ. విశ్వజన్మస్థితివిలయంబు లెవ్వని, వలన నేర్పడు ననువర్తనమున
వ్యావర్తనమునఁ గార్యములం దభిజ్ఞుఁడై, తాన రాజగుచుఁ జిత్తమునఁ జేసి
వేదంబు లజునకు విదితముల్ గావించె, నెవ్వఁడు బుధులు మోహింతు రెవ్వ
నికి నెండమావుల నీళ్లఁ గాచాదుల నన్యోన్యబుద్ధి దా నడరునట్లు

ఆ. త్రిగుణసృష్టి యెందు దీపించి సత్యము, భంగిఁ దోఁచు స్వప్రభానిరస్త
కుహకుఁ డెవ్వఁ డతనిఁ గోరి చింతించెద, [2]ననఘు సత్యుఁ బరుని ననుదినంబు.

---

1. ముద్దసానికి. 2. నాద్యుఁ బరుని సత్యు.

వ. ఇట్లు "సత్యం పరం ధీమహి" యను గాయత్రీప్రారంభంబునం గాయత్రీనామ బ్రహ్మ
రూపం బై మత్స్యపురాణంబులోన గాయత్రి నధికరించి ధర్మవిస్తరంబును
వృత్రాసురవధంబు నెందుఁ జెప్పంబడు నదియ భాగవతం బని పలుకుటం జేసి
యీ పురాణంబు శ్రీమహాభాగవతం బన నొప్పుచుండు. 35

సీ. శ్రీమంత మై మునిశ్రేష్ఠకృత మైన, భాగవతంబు సద్భక్తితోడ
వినఁ గోరువారల విమలచిత్తంబులఁ, జెచ్చెర నీశుండు చిక్కుఁగాక
యితరశాస్త్రంబుల నీశుండు చిక్కునే, మంచివారలకు నిర్మత్సరులకుఁ
గపటనిర్ముక్తు లై కాంక్ష సేయక యుండు, తగిలి మంచితనము మహాత్మబుద్ధి

తే. పరఁగ నాధ్యాత్మికాదితాపత్రయంబు, నడఁచి పరమార్థభూతమై యఖిలసుఖద
మై సమస్తంబుఁ గాకయుండ నరయుచుండు, నట్టి భాగవతము దాఁ జెప్పుచుండు.

ఆ. వేదకల్పవృక్షవిగళిత మై శుకముఖసుధాద్రవమున మొనసి యున్న
భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన, పదవిఁ గనుఁడు రసికభావవిదులు. 37

క. పుణ్యం బై మునివల్లభ, గణ్యం బై కుసుమఫలనికాయోత్థితసా
ద్గుణ్యంబు నైమిశాఖ్యా, రణ్యంబు నుతింపఁ దగు వరణ్యంబులలోన్. 38

వ. మఱియును మధువైరిమందిరంబునుంబోలె మాధవమన్మథమహితం బై బ్రహ్మ
గేహంబునుంబోలె శారదాన్వితం బై నీలగళసభానికేతనంబునుంబోలె వహ్ని
వరుణసమీరణ చంద్రరుద్రహైమవతీకుబేరవృషభగాలవశాండిల్య పాశుపత
జటిపటలమండితం బై బలభేదిభవనంబునుంబోలె నైరావతాభ్యుదిత రంభా
గణికాభిరామం బై సురాసురనిలయంబునుంబోలె నక్షత్రతారాపుష్పసంకు
లం బై ధనదాగారంబునుంబోలె శంఖపద్మకుందమందారసుందరం బై రఘు
రామయుద్ధంబునుంబోలె నిరంతరశరానలశిఖాబహుళం బై పరశురామ
భండనంబునుంబోలె నర్జునోద్భేదం బై దానవసంగ్రామంబునుంబోలె నరిష్ట
జంభనికుంభశక్తియుక్తం బై కౌరవసంగరంబునుంబోలె ద్రోణార్జునకాంచన
స్యందనశతపత్రసమేతం బై కర్ణకలహంబునుంబోలె మహోన్నతశల్యసహ
కారం బై సేతుబంధనంబునుంబోలె బలనీలపనసాదిప్రదీపితం బై భర్గుభజ
నంబునుంబోలె నానాశోకశేఖరఫలితం బై మనసిజకోదండంబునుంబోలెఁ
బున్నాగశిలీముఖభూషితం బై నరసింహరూపంబునుంబోలెఁ గేసరికరజకాం
తం బై నాట్యరంగంబునుంబోలె నటనటీసుషిరాన్వితం బై శైలజానిటలంబునుం
బోలెఁ జందనకర్పూరతిలకాలంకృతం బై వర్షాగమనంబునుంబోలె నింద్రబా
ణాసనమేఘకరకకమనీయం బై నిగమంబునుంబోలె గాయత్రీవిరాజితం బై
మహాకావ్యంబునుంబోలెసరసమృదులతాకలితం బై వినతాలయంబునుంబోలె
సుపర్ణరుచిరం బై యమరావతీపురంబునుంబోలె సుమనోలలితం బై కైటభో
ద్యోగంబునుంబోలె మధుమానితం బై పురుషోత్తమసేవనంబునుంబోలె

సమ్యక్ఫలదంబై ధనంజయసమీకంబునుంబోలె సభ్రమరమధుపరాగంబై వైకుంఠపురంబునుంబోలె ఖడ్గపుండరీకలక్షితంబై నందఘోషంబునుంబోలెఁ గృష్ణసారసుందరంబై లంకానగరంబునుంబోలె రామమహిషీవంచకసమేతంబై సుగ్రీవసైన్యంబునుంబోలె గజగవయశరభశోభితంబై నారాయణస్థానంబునుంబోలె నీలకంఠహంసకౌశికశుకభరద్వాజతిత్తిరిభాసురంబై మహాభారతంబునుంబోలె నేకచక్రబకకంకధార్తరాష్ట్రశకునినకులసంచారసమ్మిళితంబై సూర్యరథంబునుంబోలె నురుతరప్రవాహంబై జలదకాలసంధ్యామహార్ఘంబునుంబోలె బహుఫలితజాతిసౌమనస్యంబై యొప్పు నైమిశారణ్యం బను శ్రీవిష్ణుక్షేత్రంబునందు శౌనకాదిమహామునులు స్వర్గలోకగీయమానుం డగుహరిం జేరు గొలుచు సహస్రవర్షంబు లనుష్ఠానకాలంబులుగా సత్రసంజ్ఞికం బైనయాగంబు సేయుచుండి రం దొక్కనాఁడు వారలు రేపటి నిత్యనైమిత్తిక హోమంబు లాచరించి సత్కృతులై సుఖాసీనులై యున్నసమయంబు జూచి. 39

క. ఆ తాపసు లిట్లని రవి, ఖ్యాతున్ విజ్ఞానఫణితనిగమపురాణ
వ్రాతున్ నతహరిభక్తసంఘాతున్ సూతున్ నిరంతరసద్గుణోపేతున్. 40

మ. సమతం దొల్లి పురాణపంక్తు లితిహాసశ్రేణులున్ ధర్మశా
స్త్రములున్ నీవు పఠించి చెప్పితివి వేదవ్యాసముఖ్యుల్ మునుల్
సుమతుల్ సూచిన వెన్ని యన్నియును దోఁచున్ సుమీ నీమదిం దత్ప్రసా
దమునం జేసి యెఱుంగ నేర్తువు సమస్తంబున్ బుధేంద్రోత్తమా. 41

క. గురువులు ప్రియశిష్యులకుం, బరమరహస్యములు దెలియఁ బలుకుదు రచల
స్థిరకల్యాణం బెయ్యది, పురుషులకును నిశ్చయించి బోధింపు తగన్. 42

క. మన్నాఁడవు చిరకాలము, గన్నాఁడవు పెక్కులైన గ్రంథార్థంబుల్
విన్నాఁడవు వినఁ దగినవి, యున్నాఁడవు పెద్దలొద్ద నుత్తమగోష్ఠిన్. 43

చ. అలసులు మందబుద్ధిబలు లల్పతరాయువు లుగ్రరోగసం
కలితులు మందభాగ్యులు సుకర్మము లెవ్వియుఁ జేయఁ జాల రీ
కలియుగమందు మానవులు గావున నెయ్యది సర్వసౌఖ్యమై
యలవడు నేమిటం బొడము నాత్మకు శాంతి మునీంద్ర చెప్పవే. 44

సీ. ఎవ్వనియవతార మెల్లభూతములకు, సుఖమును వృద్ధియు సొంపొదవఁ జేయు
నెవ్వనిశుభనామ మేప్రొద్దు నుడువంగ, సంసారబంధంబు సమసి పోవు
నెవ్వనిచరితంబు హృదయంబుఁ జేర్పంగ, భయ మంది మృత్యువు పరువుఁ బెట్టు
నెవ్వనిపదనదు లేపారుజలముల, సేవింప నైర్మల్యసిద్ధి గలుగుఁ

తే. దపసు లెవ్వనిపాదంబు దగిలి శాంతి, తెఱువుఁ గాంచిరి వసుదేవదేవకులకు
నెవ్వఁ డుదయించెఁ దత్కథ లెల్ల వినఁగ, నిచ్చ వుట్టెడు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత.

1. ఫణిత♦నిఖిల – నిగమ – పురాణ, 2. వీథి.

క. భూషణములు వాణికి నఘ, పేషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి, శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్. 46

క. కలిదోషనివారణమై, యలఘుయశుల్ వొగడునట్టి హరికథనము ని
ర్మలగతిఁ గోరెడుపురుషుఁడు, వెలయుఁగ సన్న్యాసి జగతిఁ బ్రస్తుతుఁడు మహాత్మా.

ఆ. అనఘ విను రసజ్ఞులై వినువారికి, మాటిమాటి కధికమధుర మైన
యట్టికృష్ణుకథన మాకర్ణనము సేయఁ, దలఁపు గలదు మాకుఁ దనివి లేదు.

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహా[1]వర్షోక్తిధారాపరం
పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
స్తరదుర్దాంతదురంతదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే. 49

సీ. హరినామకథనదావానలజ్వాలచేఁ, గాలవే ఘోరాఘకాననములు
వైకుంఠదర్శనవాయుసంఘముచేఁ, దొలఁగవే బహుదుఃఖధూళిచయము
కమలనాభధ్యానకంఠీరవంబుచేఁ, గూలవే సంతాపకుంజరములు
నారాయణస్మరణప్రభాకరదీప్తిఁ, దీఱవే షడ్వర్గతిమిరతతులు

ఆ. నలిననయనభక్తినావచేఁ గాక సం, సారజలధి దాఁటి చనఁగ రాదు
వేయు నేల మాకు విష్ణుప్రభావంబు, దెలుపవయ్య సూత ధీసమేత, 50

వ. మఱియుఁ గపటమానవుండును గూఢుండు నైన మాధవుండు రామసహితుం డై యతిమానుషంబు లైన పరాక్రమంబులు సేసెనఁట వాని వివరింపుము కలియుగంబు రాఁగల దని వైష్ణవక్షేత్రంబున దీర్ఘసత్త్రనిమిత్తంబున హరికథలు విన నెడ గలిగి నిలిచితిమి దైవయోగంబున. 51

క. జలరాశి దాఁటఁ గోరెడి, కలముజనుల్ గర్ణధారుఁ గాంచినభంగిం
గలిదోషహరణవాంఛా, కలితుల మగుమేము నిన్నుఁ గంటిమి సూతా. 52

క. చారుతరధర్మరాశికి, భారకుఁ డగుకృష్ణుఁ డాత్మపదమున కేఁగన్
భారకుఁడు లేక యెవ్వనిఁ, జేరెను ధర్మంబు బలుపు సెడి మునినాథా. 53

—: సూతుండు నారాయణకథాప్రశంస సేయుట. :—

వ. అని యిట్లు మహనీయగుణగరిష్ఠు లయినశౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠు లడిగిన రోమహర్షణపుత్త్రుం డయి యుగ్రశ్రవసుం డనుపేర నొప్పి నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైన సూతుండు. 54

మ. సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁ డై సన్న్యాసియై యొంటిఁ బో
వ మహాభీతి నొహో కుమార యనుచున్ వ్యాసుండు పిల్వంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు సక్కం జేసె మున్నట్టి భూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్. 55

1. వర్షోరుధారా.

సీ. కార్యవర్గంబును గారణసంఘంబు, నధికరించి చరించు నాత్మతత్త్వ
మధ్యాత్మ మనఁబడు నట్టియధ్యాత్మము[1], దెలియఁ జేయఁగఁ జాలు దీపమగుచు
సకలవేదములకు సారాంశమై యేక, మై యసాధారణ మగు ప్రభావ
రాజకం బైన పురాణమర్మంబున, గాఢసంసారాంధకారపటలి
తే. దాటఁ గోరెడివారికి దయ దలిర్ప, నే తపోనిధి వివరించె నేర్పడంగ
నట్టిశుకనామధేయు మహాత్మగేయు, విమలవిజ్ఞానరమణీయు వేడ్కఁ గొలుతు.
క. నారాయణునకు నరునకు, భారతికిని మ్రొక్కి వ్యాసుపదములకు నమ
స్కారము సేసి వచింతును, సారగ్రంథంబు దళితప్రతిబంధంబున్. 57

వ. అని యిట్లు దేవతాగురునమస్కారంబు సేసి యిట్లనియె. మునీంద్రులారా నన్ను మీరలు నిఖిలలోకమంగళం బయిన ప్రయోజనం బడిగితిరి యేమిటం గృష్ణసంప్రశ్నంబు సేయుటం జేసి యెవ్విధంబున నాత్మ ప్రసన్నం బగు నిర్విఘ్నయు నిర్హేతుకయు నైనహరిభక్తియే రూపంబుగఁ గలుగునది పురుషులకుఁ బరమార్థం బగు వాసుదేవునియందుఁ బ్రయోగింపంబడిన భక్తియోగంబు వైరాగ్యవిజ్ఞానంబులం బుట్టించు నారాయణకథలవలన నెవ్వధర్మంబులు దగులువడ వవి నిరర్థకంబు లపవర్గపర్యంతం బయిన యీపరమధర్మంబునకుం దృష్టశ్రుతప్రపంచార్థంబు ఫలంబు గాదు, ధర్మంబునం దవ్యభిచారి యైనయర్థంబునకుఁ గామంబు ఫలంబు గాదు, విషయభోగం బైనకామంబున కింద్రియప్రీతి ఫలంబు గాదెంతతడవు జీవించు నంతియ కామంబునకు ఫలంబు, తత్త్వజిజ్ఞాస గలజీవునకుఁ గర్మంబులచేత స్వర్గాది సుప్రసిద్ధం బగియు నర్థంబుగాదు తత్త్వజిజ్ఞాసయనునది ధర్మజిజ్ఞాస యగుటఁ గొందఱు ధర్మంబె తత్త్వంబని పలుకుదురు, తత్త్వవిదులు జ్ఞానం బను పేర నద్వయం బైనయది తత్త్వం బని యెఱుంగుదురు తత్త్వంబు నౌపనిషదులచేత బ్రహ్మ మనియు హైరణ్యగర్భులచేతఁ బరమాత్మ యనియు సాత్త్వతులచేత భగవంతుం డనియును బలుకంబడు వేదాంతశ్రవణంబున గ్రహింపంబడి జ్ఞానవైరాగ్యంబులతోడం గూడినభక్తిచేతఁ దత్పరులైన పెద్దలు క్షేత్రజ్ఞుం డైనయాత్మయందుఁ బరమాత్మం బొడగందురు ధర్మంబునకు భక్తిఫలంబు పురుషులు వర్ణాశ్రమధర్మభేదంబులం జేయుధర్మంబునకు మాధవుండు సంతోషించుటయే సిద్ధి యేకచిత్తంబున నిత్యంబును గోవిందు నాకర్ణింపను వర్ణింపనుం దగు చక్రాయుధధ్యానం బనుఖడ్గంబున వివేకవంతు లహంకారనిబద్ధం బైనకర్మంబుఁ ద్రుంచి వైతురు*(భగవంతునియందలిశ్రద్ధయు నపవర్గదం బగుతత్కథాశ్రవణాదులం దత్యంతాసక్తియుఁ బుణ్యతీర్థావగాహనమహాత్మసేవాదులచే సిద్ధించుఁ) గర్మనిర్మూలనహేతువులైన కమలలోచనుకథలం దెవ్వండు రతిసేయు విన నిచ్ఛగించువాని కిఁ

1. 'మధ్యాత్మ యనఁబడు నట్టియధ్యాత్మకుఁ, దెలివి సేయఁగఁ జాలు' అనియు.
* ఈకుండలీకరణములోనిది వ్రాఁతప్రతులందుఁ గనుపట్టదు.

రంబు లెవ్వియు రుచిపుట్టింపనేరవు పుణ్యశ్రవణకీర్తనుండు దనకథలు
వినువారిహృదయంబులందు నిలిచి శుభంబు లాచరించు నశుభంబులు పరిహ
రించు నశుభంబులు నష్టంబు లయిన భాగవతసేవావిశేషంబున నిశ్చలభక్తి
యుదయించు భక్తి గలుగ రజస్తమోగుణప్రభూతంబు లైన కామలోభాదులకు
వశంబుగాక చిత్తంబు సత్త్వగుణంబునఁ బ్రసన్నంబగుఁ బ్రసన్నమనస్కుండైన
ముక్తసంగుం డగు ముక్తసంగుం డైన నీశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబు దీపించు నీశ్వరుండు
గానంబడినఁ జిజ్జడగ్రథనరూపంబైన యహంకారంబు భిన్నంబగు నహంకారంబు
భిన్నంబైన నసంభావనాదిరూపంబు లగుసంశయంబులు విచ్ఛిన్నంబు లగు సంశ
యవిచ్ఛేదనం బైన నారబ్ధఫలంబు లైన కర్మంబులు నిశ్శేషంబు లగుఁ గావున.

క. గురుమతులు తపసు లంతఃకరణంబుల శుద్ధి సేయఁ గ ఘనతరభక్తిన్
హరియందు సమర్పింతురు, పరమానందమున భిన్నభవబంధనులై. 59

తరలము పరమపూరుషుఁ డొక్కఁ డాఢ్యుఁడు ప్రపంచనోద్భవనాశముల్
సొరిదిఁ జేయ ముకుందపద్మజశూలిసంజ్ఞలఁ బ్రాకృత
స్ఫురితసత్త్వరజస్తమంబులఁ బొందు నందు శుభస్థితుల్
హరి చరాచరకోటి కిచ్చు ననంతసత్త్వనిరూఢుఁడై. 60

వ. మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు కాష్ఠంబుకంటెఁ ధూమంబు ధూమంబుకంటెఁ
ద్రయీమయం బయిన వహ్ని యెట్లు విశేషం బగు నట్లు తమోగుణంబుకంటె
రజోగుణంబు రజోగుణంబుకంటె బ్రహ్మప్రకాశకం బగు సత్త్వగుణంబు విశిష్టం
బగుఁ దొల్లి మునులు సత్త్వమయుం డని భగవంతుఁ డైన హరి నధోక్షజుం గొలిచిరి.
కొందఱు సంసారమందలి మేలుకొఱకు నన్యుల సేవింతురు మోక్షార్థు లయిన
వారలు ఘోరరూపులయిన భూతపతులవిడిచి దేవతాంతరనింద సేయక శాంతు
లయి నారాయణకథ లనుభవింతురు కొందఱు రాజసతామసు లయి సిరియు
నైశ్వర్యంబును బ్రజలనుం గోరి పితృభూతప్రజేశాదుల నారాధింతురు
మోక్ష మిచ్చుటం జేసి నారాయణుండు సేవ్యుండు వేద యాగ యోగ క్రియా
జ్ఞాన తపోగతిధర్మంబులు వాసుదేవపరంబులు నిర్గుణుం డయినపరమేశ్వరుండు
గలుగుచు లేకుండుచుఁ ద్రిగుణంబులతోడం గూడినతనమాయచేత నింతయు
సృజియించి గుణవంతుని చందంబున నిజమాయావిలసితంబు లయినగుణంబు
లలోఁ బ్రవేశించి విజ్ఞానవిజృంభితుం డై వెలుంగు నగ్ని యొక్కరుండ యయ్యుఁ
బెక్కుమ్రానులందుఁ దేజరిల్లుచుఁ బెక్కండ్రై తోఁచు తెఱంగున విశ్వాత్మకుం
డైనపురుషుం డొక్కండ తనవలనం గలిగిననిఖిలభూతంబులందు నంతర్యామి
రూపంబున దీపించు నతండు మనోభూతసూక్ష్మేంద్రియంబులతోడం గూడి గుణ
మయంబు లయినభావంబులం దనచేత నిర్మితంబు లైనభూతంబులందుఁ దగులు
వడక తద్గుణంబు లనుభవంబు సేయు లోకకర్త యైనయతండు దేవతిర్యఙ్మను

ష్యాదిజాతులందు లీల నవతరించి లోకంబుల రక్షించు నని మఱియు సూతుం
డి ట్లనియె. 61

సీ. మహదహంకారతన్మాత్రసంయుక్తుఁడై, చారుషోడశకళాసహితుఁ డగుచుఁ
బంచమహాభూతభాసితుం డై శుద్ధసత్త్వుఁ డై సర్వాతిశయుఁ డగుచుఁ
జరణోరుభుజముఖశ్రవణాక్షినాసాశిరములు నానాసహస్రములు వెలుఁగ
నంబర కేయూర హార కుండల కిరీ, టాదులు పెక్కువే లమరుచుండఁ

తే. [1]పురుషరూపంబు ధరియించి పరఁగుచుండుఁ, దఖిలభువనైకవర్తనోదాత్తమహిమ
మానితాపారజలరాశిమధ్యమునను, యోగనిద్రావిలాసి యై యొప్పుచుండు.

భగవంతుని యేకవింశత్యవతారములు.

వ. అది సకలావతారంబులకు మొదలిగని యైన శ్రీమన్నారాయణదేవు పవిరాజ
మానం బయిన దివ్యరూపంబు దానిం బరమయోగీంద్రులు దర్శింతు రప్పరమే
శ్వరుని నాభికమలంబువలన సృష్టికర్తలలోన శ్రేష్ఠుండైన బ్రహ్మ యుదయించె నతని
యవయవస్థానంబులయందు లోకవిస్తారంబులు గల్పింపంబడియె మొదల నద్దే
వుండు కౌమారాఖ్యసర్గంబు నాశ్రయించి బ్రహ్మణ్యుం డై దుశ్చరం బైన
బ్రహ్మచర్యంబు చరియించె రెండవమాఱు జగజ్జననంబుకొఱకు రసాతలగత
యయినభూమి నెత్తుచు యజ్ఞేశుం డయి వరాహదేహంబు దాల్చె. మూఁడవ
తోయంబున నారదుం డను దేవర్షి యై కర్మనిర్మోచకం బైన వైష్ణవతంత్రంబు
సెప్పె నాలవపరిధర్మభార్యాసర్గంబునందు నరనారాయణాభిధానుం డై దుశ్చరం
బైన తపంబు సేసెఁ బంచమావతారంబునఁ గపిలుం డను సిద్ధేశుం డయి
యాసురి యను బ్రాహ్మణునకుఁ దత్త్వగ్రామనిర్ణయంబు గలసాంఖ్యంబు నుపదే
శించె నాఱవశరీరంబున ననసూయాదేవియందు నత్రిమహామునికిఁ గుమారుం
డై యలర్కునికి బ్రహ్లాదముఖ్యులకు నాత్మవిద్యఁ దెలిపె. నేడవవిగ్రహంబున
నాకూతియందు రుచికి జన్మించి యజ్ఞుం డనఁ బ్రకాశమానుం డై యామాది దేవతల
తోడం గూడ స్వాయంభువమన్వంతరంబు రక్షించె నష్టమమూర్తిని మేరుదేవి
యందు నాభికి జన్మించి యురుక్రముం డనం బ్రసిద్ధుం డై విద్వజ్జనులకుఁ బరమ
హంసమార్గంబుం బ్రకటించె ఋషులచేతఁ గోరంబడి తొమ్మిదవజన్మంబునఁ బృథు
చక్రవర్తి యై భూమిని ధేనువుం జేసి సమస్తవస్తువులం బిదికెఁ జాక్షుషమన్వం
తరసంప్లవంబున దశమం బయిన మీనావతారంబు నొంది మహీమయం బగు
నావ నెక్కించి వైవస్వతమనువు నుద్ధరించె సముద్రమథనకాలంబునం బదునొకం
డవమాఱు కమఠాకృతిని మందరాచలంబు దనపృష్ఠకర్పరంబున నేర్పరియై నిలిపె
ధాన్వంతరి యనఁ బండ్రెండవతనువున సురాసురమథ్యమానక్షీరపాథోధిమధ్య
భాగంబున నమృతకలశహస్తుం డై వెలసెఁ బదుమూఁడవది యయిన మోహిని

1. పరమపురుషాకృతి ధరించి.

వేషంబునఁ సురాసురుల మోహితులం జేసి సురల నమృతాహారులం గావించెఁ బదునాలుగవది యైన నరసింహరూపంబున హిరణ్యకశిపు సంహరించెఁ బదునేనవది యైన కపటవామనావతారంబున బలిని బదత్రయంబు యాచించి మూఁడులోకంబుల నాక్రమించెఁ బదునాఱవది యైన భృగురామావతారంబునఁ గుపిత భావంబు దాల్చి బ్రాహ్మణద్రోహులయిన రాజుల నిరువదియొక్కమాఱు వధియించి భూమి నిఃక్షత్త్రంబు గావించెఁ బదునేడవది యైన వ్యాసావతారంబున నల్పమతులయిన పురుషులం గరుణించి వేదవృక్షంబునకు శాఖ లేర్పఱిచెఁ బదునెనిమిదవ దైన రామాభిధానంబున దేవకార్యార్థంబు రాజత్వంబు నొంది సముద్రనిగ్రహాది పరాక్రమంబు లాచరించె నేకోనవింశతివింశతితమంబు లైన రామకృష్ణరూపంబులచే యదువంశంబునం బుట్టి సంభవించి విశ్వంభరాభారంబు నివారించెఁ గలియుగ ప్రారంభసమయంబున రాక్షసమోహనంబు కొఱకు నేకవింశతితమం బైన బుద్ధనామధేయంబునం గీకటదేశంబున జినసుతుం డగు వర్తించు యుగసంధియందు వసుధాధీశులు చోరప్రాయులై సంచరింప విష్ణుయశుం డను విప్రునికిఁ గల్కి యనుపేర సంభవింపంగలం డని యిట్లనియె. 63

మ. సరసిం బాసిన [1]వేయుకాలువలయోజన్ విష్ణునం దైన శ్రీ
కరనానా[2]ప్రకటావతారము లసంఖ్యాతంబు లుర్వీశులున్
సురలున్ బ్రాహ్మణసంయమీంద్రులు మహర్షుల్ విష్ణునంశాంశజుల్
హరి కృష్ణుండు బలానుజన్ముఁ డితఁడే యా విష్ణుఁ డౌ నేర్పునన్. 64

క. భగవంతుం డగువిష్ణుం జగముల కెప్పుడు రాక్షసవ్యథ గలుగుం
దగ నవ్వేళలఁ [3]దయయుక, యుగయుగమునఁ బుట్టి కాచు నుద్యల్లీలన్. 65

ఆ. అతిరహస్య మైనహరిజన్మకథనంబు, మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని మాపు రేపుఁ
జాల భక్తితోడఁ జదివిన సంసార, దుఃఖరాశిఁ బాసి తొలఁగి పోవు. 66

వ. వినుం డరూపుండయి యేకరూపుండయి యాత్మయనంబరఁగు జీవునకిఁ బరమేశ్వరు మాయాగుణంబు లైన మహదాదిరూపంబులచేత నాత్మస్థానంబులందు విరచితం బైన స్థూలశరీరంబు గగనంబునందు. పవనాశ్రిత మేఘసమూహంబును గాలియందుఁ బార్థివధూళిధూసరత్వంబును నేరీతి నారీతి ద్రష్టయగునాత్మయందు [4]దృశ్యమై బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు నస్థూలరూపంబుకంటె నదృష్టగుణం బయి యశ్రుతం బైన వస్తువగుటం జేసి వ్యక్తంబు గాక సూక్ష్మం బై కరచరణాదులు లేక జీవునికి నొండొకరూపంబు విరచితం బయి యుండు నాత్మ్మం డై నజీవునివలన నుత్క్రాంతిగమనాగమనంబులఁ బునర్జన్మంబు దోఁచు నెవ్వఁడీస్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండు స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునం జేసి ప్రతిషిద్ధంబు లగు

1. ఛాయ-బాలు-కాలువల. 2. ఘటనావతారము. 3. దయతో. 4. దృశ్యాత్మమైనదృశ్యత్వమై

నవిద్యం జేసి యాత్మను గల్పింపంబడ్డ దనెడి హేతువువలన నప్పు డాజీవునకు బ్రహ్మదర్శనం బగు దర్శనం బన జ్ఞానంబునం జేసి యేకస్వరూపంబు విశారదుం డైనయీశ్వరుని దెక్క్రీడించుచు నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుపరత యై యెప్పుడు దాన విద్యారూపంబునం బరిణత యగు నప్పుడు జీవోపాధి యయినస్థూలసూక్ష్మరూపంబు దహించి జీవుండు గాష్ఠంబు లేక తేజరిల్లువహ్ని చందంబునం దాన యుపరతుం డయి బ్రహ్మస్వరూపంబునం బొంది పరమానందంబున విరాజమానుం డగు నట్లు తత్త్వజ్ఞులు సెప్పుదు రని సూతుం డిట్లనియె.

చ. జననము లేక కర్మములజాడలఁ బోక సమస్తచిత్తవ
ర్తనుఁ డగుచక్రికిం గవు లుదారపదంబుల జన్మకర్మముల్
వినుతులు సేయుచుందురు వేదరహస్యములందు నెందుఁ జూ
చిన మఱి లేవు జీవునకుఁ జెప్పినకైవడి జన్మకర్మముల్. 68

మ. భువనశ్రేణి నమోఘలీలుఁ డగుచుం బుట్టించు రక్షించు నం
తవిధిం జేయు మునుంగఁ డందు బహుభూతవ్రాతమం దాత్మతం
త్రవిహారస్థితుఁ డై షడింద్రియసమస్తప్రీతులుం దప్పుడున్
దవిభంగిన్ గొనుఁ జిక్కఁ డింద్రియములం ద్రివ్వర్గ నిబంధించుచున్. 69

చ. జగదధినాథుఁ డైనహరిసంతతలీలల నామరూపముల్
దగిలి మనోవచోగతులఁ దార్కికచాతురి యెంత గల్గినన్
మిగిలి కుతర్కవాది దగ మేరలు సేసి యెఱుంగ నేర్చునే
యగణితనర్తనక్రమము నజ్ఞుఁ డెఱింగి నుతింప నోపునే. 70

ఉ. ఇంచుక మాయ లేక మది నెప్పుడుఁ బాయనిభక్తితోడ వ
ర్తించుచు నెవ్వఁడేని హరిదివ్యపదాంబుజగంధరాశి సే
వించు నతం డెఱుంగు నరవిందభవాదుల కైన దుర్లభో
దంచిత మైనయాహరియుదారమహాద్భుతకర్మమార్గముల్. 71

మ. హరిపాదద్వయభక్తి మీవలన నిట్టారూఢ మై యుండునే
తిరుగం బాయదు చిత్తవృత్తి హరిపై దీపించి మీలోపలన్
ధరణీదేవతలార మీరలు మహాధన్యుల్ సమస్తజ్ఞులున్
హరిచింతన్ మిముఁ జెంద దెన్నఁడును జన్మాంతవ్యథాయోగముల్. 72

శ్రీమహాభాగవతరచనాదివృత్తాంతము.

సీ. పుణ్యకీర్తనుఁ డైనభువనేశుచరిత మై, బ్రహ్మతుల్యం బైనభాగవతము
సకలపురాణరాజము పొల్పలోకభ, ద్రముగ ధన్యముగ మోక్షదముగఁ బ్రీతి
భగవంతుఁ డగువ్యాసభట్టారకుఁ డొనర్చె, శుకుఁ డనయోగి తనసుతునిచేతఁ
జదివించె నింతయు సకలవేదేతిహాసములలోపల నెల్ల సార మైన

ఆ. యీపురాణ మెల్ల నెలమి నావ్యాసుండు, సుతున కర్థి నెప్పె ఘనవిరక్తి
యొనవి మునులతోఁ బ్రాయోపవిష్టుఁ డగు పరీక్షిన్నృపేంద్రునకు నెఱుఁగఁ జెప్పెనిది యనఘ.

వ. కృష్ణుండు ధర్మజ్ఞానాదులతోడం దన నిజస్థానంబునకుం జనిన పిమ్మటం గలికాల
దోషాంధకారంబున నష్టదర్శనులైన జనులకు నొప్పెడుపురాణంబు గమలబంధుని
భంగి నున్నది నాఁ డయ్యెడ ఘనతేజులగు మునులు కీర్తించుచుండ విప్రర్షి వలన నేఁ
బఠించిన క్రమంబున నాబుద్ధికి గోచరించినంతయు వినిపించెద ననిన సూతునకు
మునివరుం డైన శౌనకుం డిట్లనియె. 74

శా. సూతా యే యుగవేళ నేమిటికి నెచ్చోటన్[1] మునిశ్రేష్ఠు లే
శ్రోతల్ గోరిన నేమిహేతువునకై శోధించి లోకైకవి
ఖ్యాతిన్ వ్యాసుఁడు మున్ను భాగవతమున్ గల్పించె దత్పుత్త్రుఁ డే
ప్రీతిన్ రాజున కీపురాణకథఁ జెప్పెం జెప్పవే యంతయున్. 75

వ. బుధేంద్రా వ్యాసపుత్త్రుండైన శుకుండు మహాయోగి సమదర్శనుం డేకాంత
మతి మాయా[2]శమనంబు వలన దెలిసినవాఁడు గూఢుండు మూఢునిక్రియ
నుండు నిరస్తభేదుం డదియునుం గాక. 76

తరలము. శుకుఁడు గోఁచియు లేక పైఁ జనఁ జూచి తోయములందు ల
జ్జకుఁ జలింపక చీరలొల్లక చల్లులాడెడి దేవక
న్యకలు హా శుక యంచు వెన్కఁ జనంగ వ్యాసునిఁ జూచి యం
శుకములన్ ధరియించి సిగ్గున స్రుక్కి రందఱు ధీనిధీ. 77

వ. మఱియు నగ్నుండు తరుణుండు నైన శుకుం గని వస్త్రపరిధానం బొన
రింపక వస్త్రధారియు వృద్ధుండును నైన తన్నుం జూచి చేలంబులు ధరియించు దేవ
రమణులం గని వ్యాసుండు కారణం బడిగిన వారలు నీ పుత్త్రుండు స్త్రీపురుషు
లనెడుభేదదృష్టి లేక యుండు మఱియు నతండు నిర్వికల్పుండు గాన నీకు నతనికి
మహాంతరంబు గల దని రట్టిశుకుండు కురుజాంగలదేశంబులు సొచ్చి హస్తినా
పురంబునఁ బౌరజనంబులచే నెట్లు జ్ఞాతుం డయ్యె మఱియు నున్మత్తుని
క్రియ మూఁగ దెఱంగున జడునిభంగి నుండు నమ్మహాయోగికి రాజర్షి యైన
పరీక్షిన్మహారాజుతోడ సంవాదం బెట్లు సిద్ధించె బహుకాలకథనీయం బైన
శ్రీభాగవతనిగమవ్యాఖ్యానం బేరీతి సాగె నయ్యోగిముఖ్యుండు గృహస్థుల
గృహంబుల గోవుఁ బిదికినయంతవడవు గాని నిలువంబడం డతండు గో
దోహనమాత్రకాలంబు సంచరించినస్థలంబులు తీర్థంబు లగు నందురు పెద్ద
కాలం బేకప్రదేశంబున నెట్లుండె భాగవతోత్తముం డైన జనపాలుని జన్మకర్మం
బు లేప్రకారంబులు వివరింపుము. 78

1. మునిశ్రేష్ఠ నే...గోరిరి. 2. వశంబున నం.

సీ. పాండవవంశంబు § బలము మానంబును, వర్ధిల్లఁ గడిమి నెవ్వాఁడు మనియెఁ
బరిపంథిరాజులు § భర్మాదిధనముల, నర్పించి రెవ్వని § యగ్రజు మఖముఁ
గుంభజకర్ణాది§కురుభటవ్యూహంబు, సొచ్చి చెండాడె నే§శూరుతండ్రి
గాంగేయముఖ్యర§థికాక్రాంతగోవర్గంబు, విడిపించి తెచ్చె నే§విభునితాత

ఆ. యట్టిగాఢకీర్తి § యగుపరీక్షిన్నృపా, రాజు విడువ రాని§రాజ్యలక్ష్మిఁ
బరిహరించి గంగఁ బ్రాయోపవిష్టుఁడై, యసువు లుండ నేల § యుడిగియుండె.

ఉ. ఉత్తమకీర్తులైన మనుజో§త్తము లాత్మహితంబు లెన్నఁడుం
జిత్తములందుఁ గోరరు హా§సించియు లోకుల కెల్ల సర్వసం
పత్తియు భూతియున్ § సుఖము § భద్రముఁ గోరుదు రన్యరక్షణా
త్యుత్తము డైన మేచు విభుఁ § డూరక యేల విరక్తిఁ బాసెనో. 80

క. సారముల నెల్ల నెఱుఁగుదు, పారగుఁడవు భాషలందు § బహువిధకథనో
దారుఁడవు మాకు సర్వముఁ, బారము ముట్టంగఁ దెలియఁ § బలుకు మహాత్మా.

వ్యాసుండు వ్యాకులచిత్తుం డై చింతించుట.

వ. అని యడిగిన శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠులకు సూతుం డి ట్లనియెఁ దృతీయుం బైన ద్వాపరయుగంబు దీఱుసమయంబున నుపరిచరవసువీర్యంబున జన్మించి వాసవి నాఁ దగు సత్యవతియందుఁ బరాశరునికి హరికళం జేసి విజ్ఞాని యయిన వేదవ్యాసుండు జన్మించి యొక్కనాఁడు బదరికాశ్రమంబున సరస్వతీజలంబులఁ స్నానాది కర్మంబులం దీర్చి శుచి యై పరులు లేనిచోట నొంటి గూర్చుండి సూర్యోదయ వేళ నతీతానాగతవర్తమానజ్ఞుం డయిన యాఋషి వ్యక్తంబు గాని వేగంబు గల కాలంబునం జేసి యుగధర్మంబులకు భువి సాంకర్యంబు వొందు యుగయుగం బుల భౌతికశరీరంబులకు శక్తిసంపన్నం బగుఁ బురుషులు నిస్సత్త్వులు ధైర్య శూన్యులు మందప్రజ్ఞు లల్పాయువులు దుర్బలులు నయ్యెద రని తనదివ్యదృష్టిం జూచి సర్వవర్ణాశ్రమంబులకు హితంబు సేయం దలంచి నలువురు హోతల చేత ననుష్ఠింపం దగి ప్రజలకు శుద్ధికరంబులయిన వైదిక కర్మంబు లగుయజ్ఞంబు లెడ తెగకుండుకొఱకు నేకం బైనవేదంబు ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబు లను నాలుగునామంబుల విభాగించి యితిహాసపురాణంబు లన్నియుఁ బంచమవేదం బని పల్కె నందు. 82

సీ. పైలుండు ఋగ్వేద§పఠనంబు గైకొనె, సామంబు జైమిని § చదువుచుండె
యజువు వైశంపాయ§నాఖ్యుండు గైకొనెఁ, దుది నథర్వము సుమం§తుఁడు పఠించె
నఖిలపురాణేతి§హాసముల్ మాతండ్రి, రోమహర్షణుఁడు ని§రూఢిఁ దాల్చెఁ
దమతమ వేద మా§తపసులు భాగించి, శిష్యసంఘమునకుఁ § జెప్పి రంత

తే. శిష్యులెల్లను నాత్మీయ§శిష్యజనుల, కంతబహుమార్గములఁ[1] ద్రుంచి§యనుమతింపఁ

1. బంచి.

పెక్కుశాఖలు గలిగి యీపృథివిలోన, నిగమ మొప్పారు భూసురనివహమందు.

వ. ఇట్లు మేధావిహీను లయిన పురుషులచేత నట్టి వేదంబులు ధరియింపంబడకున్నవి మఱియు దీనవత్సలుం డయిన వ్యాసుండు స్త్రీశూద్రులకుం ద్రైవర్ణికాధములకు వేదంబులు విన నర్హంబులు గావు గావున మూఢుల కెల్ల మే లగు నని భారతాఖ్యానంబు సేసియు సమస్త భూతహితంబునందుఁ దసమ్మోదయంబు సంతసింప కున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి యుండి హేతువు వితర్కించుచుఁ దనలో ని ట్లనియె. 84

సీ. వ్రతధారి నై వేదవహ్నిగురుశ్రేణి, మన్నించితిని విహితకర్మములఁ గొఱఁత పడకుండ నడపితి భారతమిషమునఁ, జెలికిని వేదార్థభావ మెల్ల
మునుకొని స్త్రీశూద్రముఖ్యధర్మము లందుఁ, దెలిపితి నే నెల్ల దిటము చేసి యాత్మ సంతస మందదు నాత్మలో నీశుండు, సంతసింపక యున్నజాడ దోఁచె

ఆ. హరికి యోగివరుల కఖిలప్రియం బైన, భాగవతవిధంబుఁ బలుక నైతి
మోసమయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి, ననుచు నగుచు నున్న యవసరమున.

—వ్యాసునికడకు నారదుండు వచ్చుట.—

సీ. తనచేతివల్లకీతంత్రీ[1]చయంబున, సతతనారాయణశబ్దము మొప్ప
నాననసంభూతహరిగీతరవసుధా, ధారల యోగీంద్రతతులు సొక్కఁ
గపిలజటాభారకాంతిపుంజంబుల, దిశలు ప్రభాభాతదీధితి వహింపఁ
దనుసన్నతులసికాదామగంధంబులు, గగనాంతరాళంబుఁ గప్పికొనఁగ

ఆ. వచ్చె మింటనుండి వాసవీనందను, గదిసి మాటలాడఁ గాంక్షతోడ
భద్రవిమలకీర్తిపారగుఁ డారూఢ, నయవిశారదుండు నారదుండు. 86

క. కనియెన్ నారదుఁ డంతట, వినయోపేతున్ నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్ భవదుఃఖనిరాసున్ గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్. 87

వ. ఇట్లు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చిన నారదు నెఱింగి లేచి వ్యాసుండు వివిధక్రమంబులం బూజించిన నతండు లేనగవు నగమొగంబుతోడ విపంచికాతంత్రీ వ్రేల మీటుచు ని ట్లనియె. 88

ఉ. ధాతవు భారతశ్రుతివిధాతవు వేదపదార్థజాల ని
జ్ఞాతవు కామముఖ్యరిపుషట్కవిజేతవు బ్రహ్మతత్త్వని
ర్ణేతవు యోగినేతవు [2]వినీతుఁడ వీవు చలింప నేల శో
కాతురుకైవడిన్ వగవఁ గారణ మేమి పరాశరాత్మజా. 89

వ. అనినఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 90

క. పుట్టితి వజుతనువునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుభజనము పదముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుది, ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా. 91

1. స్నానంబున. 2. వినేతవు నీవు

వ. అదియునుం గాక నీవు సూర్యుని భంగి మూఁడులోకంబులం జరింతువు వాయువు పగిది నఖిలజనులలోనఁ మెలంగుదువు సర్వజ్ఞుండ వగుటం జేసి. 92

క. నీ కెఱుఁగరాని ధర్మము, లోకతలమున లేదు బహువిలోకివి నీ వీ
నా కొఱఁత యెట్టి దంతయు, నాకున్ వివరింపవయ్య నారద కరుణన్. 93

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె. 94

ఉ. అంచిత మైనధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన [1]నిం
చించుక గాని విష్ణుకథ లేర్పడఁ జెప్పవు ధర్మముల్ ప్రపం
చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నఁగఁ గాక నీకు నీ
కొంచెము వచ్చు టెల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా. 95

మ. హరినామస్తుతి సేయుకావ్యము సువర్ణాంభోజహంసావళీ
సురుచిభ్రాజిత మైనమానససరస్స్ఫూర్తిన్ వెలుం గొందు శ్రీ
హరినామస్తుతి లేనికావ్యము విచిత్రార్థాన్వితం బయ్యు శ్రీ
కరమై యుండ దయోగ్యదుర్మలినవద్ధ్వాంక్షోలగర్తాకృతిన్. 96

మ. అపశబ్దంబులఁ గూడియున్ హరిచరిత్రాలాపముల్ సర్వపా
పపరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిన్ భావించుచుం బాడుచున్
జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు నశ్రాంతంబుఁ గీర్తించుచుం
దపముల్ సాధులు ధన్యులౌదురు గదా తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా. 97

వ. మునీంద్రా నిర్గతకర్మంబై నిరుపాధికం బైనజ్ఞానంబు హరిభక్తి లేకున్న శోభితంబు గాదు ఫలంబు గోరక కర్మం బీశ్వరునకు సమర్పణంబు సేయకున్న నది ప్రశస్తంబై యుండదు. భక్తిహీనంబు లయినజ్ఞానవాచాకర్మకౌశలంబులు నిరర్థకంబులు గావున మహానుభావుండవు యథార్థదర్శనుండవు సకలదిగంతధవళకీర్తివి సత్యరతుండవు ధృతవ్రతుండవు నగునీవు నిఖిలబంధమోచనంబుకొఱకు వాసుదేవులీలావిశేషంబులు భక్తితోడ వర్ణింపుము హరివర్ణనంబు సేయక ప్రకారాంతరంబున నర్థాంతరంబులు వివక్షించి తద్వివక్షాకృతరూపనామంబులంజేసి పృథగ్దర్శనుం డైనవానిమతి పెనుగాలిచేతఁ ద్రిప్పంబడి తప్పం జను నావచందంబున నెలవు సేర నేరదు కామ్యకర్మంబులందు రాగంబు గల ప్రాకృతజనులకు నియమించినధర్మంబులు సెప్పి [2]శాసకుండ వగునీ నడవడి దగ దది యెట్టు లనిన వార లదియె ధర్మం బని జుగుప్సితంబు లగుకామ్యకర్మంబులు సేయుచుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు మఱతురు గావున బుద్ధిమోహంబు జనియింపక తత్త్వప్రదుండవై వ్యథావియోగంబు సేయు మని మఱియు నిట్లనియె.

చ. ఎఱిఁగెడువాఁడు కర్మచయ మెల్లను మాని హరిస్వరూపమున్
నెఱయ [3]నెఱుంగు నవ్వలను నేరుపుఁ జూపు గుణానురక్తుఁడై

1. నీ విం చుక. 2. శాంతుండ. 3. నెఱిఁగెడిన్ వలను ♦ నేరుపుఁ; నెఱుంగుఁ దాను మది ♦ నేరుపుఁ.

తేజమున లేక క్రుమ్మరుదురు దేహధనాద్యభిమాన[illegible]
మొఱఁగనివానికిం గలిగెనా [illegible] మునీంద్ర చెప్పుమా. 99

చ. తనకులధర్మము న్విడిచి దానవవైరిపదారవిందముల్
గని వడి సేవ సేసి పరిపాకము వొందక యెవ్వఁడేనిఁ జ
చ్చిన మఱుమేన నైన నది సిద్ధి వహించుఁ దదీయ సేవఁ బా
సినఁ గులధర్మగౌరవము సిద్ధి వహింపఁగ నేర్చు నెన్ని మేనులన్. 100

వ. అదిగావున నెఱుక గలవాఁడు హరిసేవకుం బ్రయత్నంబు సేయం దగుఁ గాల క్రమంబున సుఖదుఃఖంబులు ప్రాప్తంబు లయినను హరిసేవ విడువం దగదు దానం జేసి బ్రహ్మస్థావరపర్యంతంబు తిరుగుచున్న [1]జనులకు నెయ్యది పొందరానట్టి మేలు సిద్ధించు హరిసేవకుం దగువాఁడు పునర్జన్మంబు నొందియు నన్యుల క్రియ సంసారంబునం జిక్కఁబడఁడు క్రమ్మఱ హరిచరణస్మరణంబుఁ జేయు
భక్తిరసవశీకృతుండయి విడువ నిచ్ఛగింపఁడు, మఱియును. 101

సీ. విష్ణుండు విశ్వంబు విష్ణునికంటెను, వేఱేమియును లేదు విశ్వమునకు
భవవృద్ధిలయములు పరమేశుచే నగు, నీ వెఱుంగుదు గాదె నీముఖమున
నెఱిఁగింపఁబడ్డది యేకదేశమున నీ, భువనభద్రమునకై పుట్టినట్టి
హరికళాజాతుండ వని విచారింపుమా, రమణతో హరిపరాక్రమము లెల్ల

ఆ. వినుతిసేయుము నీవు వివిధకీర్తుఁ జదువును, దానమతులనయము నుదపము ధృతియు
గలిమి కెల్ల ఫలము గాదె పుణ్యశ్లోకుఁ, గమలనాభుఁ బొగడఁ గలిగెనేని.

నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము.

వ. మహాత్మా! నేను బూర్వకల్పంబునం దొల్లిటిజన్మంబున వేదవాదులయింటిదాసికిం బుట్టి పిన్ననాఁడు వారలచేఁ బనుపంబడి యొక్కవానకాలంబునఁ జాతుర్మాస్యంబున నేకస్థలనివాసంబు సేయ నిశ్చయించిన యోగిజనులకుం బరిచర్య సేయుచోట.

క. ఓటమితో నెల్లప్పుడుఁ, బాటవమునఁ బనులు సేసి బాలురకడ కే
యాటలకుఁ బోక యొకచం,చాటంబును లేక భక్తి సలుపుదు ననఘా. 104

క. మంగళ మనుచును వారల, యెంగిలి భక్షింతు వాన యెండకు నోడన్
ముంగల నిలుతును నియతిని, వెంగలి క్రియఁ జనుదు నురువివేకముతోడన్.

వ. ఇట్లేను వర్షాకాలశరత్కాలంబులు సేవించితి వారును నాయందుఁ గృపసేసి రంత.

శా. వారల్ కృష్ణచరిత్రముల్ సదువఁగా వర్ణింపఁగాఁ బాడఁగా
నారావంబు సుధారసప్రతిమమై కర్ణశ్రాంతముఁ వీనులం
దోరంబై పరిపూర్ణమైనమది సంతోషించి నే నంతటం
బ్రారంభించితి విష్ణుసేవ కితరప్రారంభదూరుండనై.[1] 107

---

1. 'జనులకు దుఃఖంబులట్ల సుఖంబులు ప్రాక్కృతకర్మాధీనంబులై సిద్ధించు నెయ్యది' అని అచ్చుప్రతి.

వ. ఇట్లు హరిసేవారతిం జేసి ప్రపంచాతీతుండును బ్రహ్మరూపకుండు నయిన నారాయణుని స్థూలసూక్ష్మం బయిన యీ శరీరంబు నిజమాయాకల్పితం బని యమ్మహాత్ము లగు యోగిజనుల ప్రసాదంబున రజస్తమోపహారిణి యయిన భక్తి సంభవించె నంతఁ జాతుర్మాస్యంబు నిండిన నయ్యోగిజనులు యాత్ర సేయువారలై [illegible].

మ. అపచారంబులు లేక నిత్యపరిచర్యాభక్తియుక్తుండనై
చపలత్వంబును మాని నేఁ గొలువఁగా సంప్రీతులై వారు ని
ష్కపటత్వంబున దీనవత్సలతతోఁ గారుణ్యసంయుక్తులై
యుపదేశించిరి నాకు నీశ్వరరహస్యోదారవిజ్ఞానమున్. 109

వ. ఏను వారి యుపదేశంబున వాసుదేవుని మాయానుభావంబు దెలిసితి నీశ్వరుని యందు సమర్పితం బయిన కర్మంబు తాపత్రయంబు మాన్పనౌషధం బగు నే ద్రవ్యంబువలన నే రోగంబు జనియించె నా ద్రవ్యం బా రోగంబు మాన్పనేరదు ద్రవ్యాంతరంబుచేత నైనఁ జికిత్సింప మానునుపోవు నవ్విధంబునఁ గర్మంబులు సంసారహేతుకంబు లయ్యు నీశ్వరార్పితంబు లై తాముఁ దమ్ముఁ జెఱుచుకొన నోపియుండు నీశ్వరునియందుఁ జేయంబడు కర్మంబు విజ్ఞానహేతుకం బై యీశ్వరసంతోషణంబును భక్తియోగంబునుం బుట్టించు నీశ్వరశిక్షం జేసి కర్మంబులు సేయువారలు కృష్ణగుణనామవర్ణన స్మరణంబులు సేయుచుఁ బ్రణవపూర్వకంబులుగా వాసుదేవ ప్రద్యుమ్న సంకర్షణానిరుద్ధమూర్తినామంబులు నాలుగు భక్తిం బలికి నమస్కారంబు సేసి మంత్రమూర్తియు మూర్తిశూన్యుండు నయిన యజ్ఞపురుషుం బూజించు పురుషుండు సమ్యగ్దర్శనుం డగు. 110

క. ఏ నివ్విధమునఁ జేయఁగ, దానవకులవైరి నాకుఁ దన యందుల వి
జ్ఞానము నిచ్చెను మదనును, స్థానము నతఁ డెఱుఁగు నీవు సలుపుము దీనిన్. 111

క. మునికులములోన మిక్కిలి, వినుకులు గలవాఁడ వీవు విభుకీర్తులు నీ
వనుకూలతఁ బొగడుము విను, [1]జనకులముల దుఃఖ మెల్లఁ శాంతిం బొందన్.

వ. ఇట్లు నారదు జన్మకర్మంబులు విని క్రమ్మఱ వ్యాసుం డిట్లనియె. 113

మ. విను మా భిక్షులు నీకు నిట్లు కరుణన్ విజ్ఞానముం జెప్పి పో
యిన బాల్యంబున వృద్ధభావమున నీ కేరీతి సంచారముల్
సనె నీ కిప్పుడు పూర్వకల్పమతి యేజాడం బ్రదీపించె ద
త్తనువుం బాసినచంద మెట్లు చెపుమా దాసీసుతత్వంబుతోన్. 114

వ. అని యిట్లు వ్యాసుం డడిగిన నారదుం డిట్లనియె దాసపుత్త్రుండ నయిన యేను భిక్షులవలన హరివిజ్ఞానంబు గలిగి యున్నంత. 115

సీ. మమ్ము నేలినవారి మందిరంబునఁ గల, పను లెల్లఁ గ్రమమునఁ బ్రభక్తిఁ జేసి
తనపరాధీనతఁ దలఁపదు సొలసితి, నంతట నా తల్లి యనఘ యొప్ప

1. జనములకున్ దుఃఖ.

మాపుచు రేపుచు మహిఁ గల్లి మోహంబు, సాంపారి ద్వాయఁ గాంచు మవ్య
దేహంబు నివ్వరు కాష్ఠవంబునఁ గాల్చఁజేయ్యు, పర్వెలిప స్నిష్టుఁ గలిసి మనుప
ఆ. నేను విడిచి పోక యుంట నిండిన నెయ్యపు, మోహించి యుడుగక మోసపోక
మాయుచింత లేక మానైన యేసేత, మానవులు గాన్నికవాసరములు.
క. సదనము వెలువడి తెరువునఁ, జెందక యెల్లి రాత్రిఁ జీకటివేళన్
మొకవుంబిచుకఁగ నొకఫణి, మమభాగముఁ గఱచెఁ ద్రొక్కఁబడ మునినాథా.
క. నీలాంబుతభోగఫణా, వ్యాళా లవిషమహోగ్రమహిమజ్వాలా
మాలావిషాక్రాంత యై, వ్రాలెన్ సమఁగమ్మ తల్లి ప్రవసుతయందున్. 118
ఉ. తల్లి కుపత్రిపై నొఱిగి తల్లడమొందుట జెంది చిత్తమం
బల్లటిలంగఁ బ్రాణములు పవనిఁ జూచి కలంగ కేను రా
యుల్లములోన[1] మోహరుచి నొందక సంగము మాని మేలు రా
జిల్లె నటంచు విష్ణు భజించి[2] యొనర్చుచు నుత్తరదిక్కుఁ జేర్చుచున్. 119
వ. ఉత్తరాభిముఖుండనై యేను పెక్కు జనపదంబులుఁ బురంబులుఁ బట్టణంబులు గ్రామంబులుఁ బల్లెలు మందలుఁ గిరాతపుళిందసంచారంబులు వనంబులు నుపవనంబులుఁ జిత్రధాతువిచిత్రంబు లయిన పర్వతంబులు సమదకరికరవిదళితశాఖలు గలశాఖులు నవారితనివారితపథికజనశ్రమాతిరేకంబు లైన తటాకంబులు బహువిధవిహంగనినదమనోహరంబులై వికచారవిందమధుపానపరవశపరిభ్రమద్భ్రమరసుందరంబు లైన సరోవరంబులు దాఁటి చనుచు క్షుత్పిపాసాసమేతుండనై యొక్కనదీహ్రదంబునఁ గ్రుంకు లిడి శుచినై నీరుఁ ద్రావి గతశ్రముండనై.
క. సాలావృక కపి భల్లుక, కోల ఇభ లులాయ శల్యక ఘూక శరభ శా
ర్దూల శశ గవయ ఖడ్గ, వ్యాళాజగరాదిభయదవనమధ్యమునన్. 121
వ. దుస్తరంబులైన నవవేణుకీచకగుల్మలతాగహ్వరంబుల పొంతనొక్క రావిమ్రాని
డగ్గఱఁ గూర్చుండి యే విన్నచందంబున నాహృదయగతుం బరమాత్మ
స్వరూపు హరిం జింతించితి. 122
శా. ఆనందాశ్రులు గన్నులన్ వెడల రోమాంచంబుతోఁ దత్పద
ధ్యానారూఢుండనై సనాతనపులోకసద్దేవుఁ డుండెఁ జూ నే
నానందాబ్ధిగతుండనై యెఱుఁగ లేకనైతిన్ నను న్నీశ్వరున్
నానాశోకహ మైనయత్తనువుఁ గానక లేని యట్లంతటన్. 123
వ. లేచి నిలుచుండి క్రమ్మఱ నద్దేవుని దివ్యాకారంబుఁ జూడ నిచ్ఛించుచు హృదయంబున నిలుపుకొని యాతురుండునుం బోలెఁ జూచియుంగాన లేక నిర్మనుష్యంబైన వనంబునం జరియించుచున్న నన్ను నుద్దేశించి వాగగోచరుండైన హరి గంభీరమధురంబులైన వచనంబుల శోకం బుపశమింపం జేయుచందంబున నిట్లనియె.

1. మోహారతి. 2. యొనర్చుచు.

ఉ. ఏల కుమార శోషిలఁగ నీజననంబున నష్టమోహుఁ గాఁ
జాలవు నీవు కామముఖషట్కము నిర్దళితంబు చేసి ని
ర్మూలితకర్ముఁ డైనమునిసమాఖ్యుఁడు గాని ¹కుయోగి గానఁగాఁ
జాలఁడు నీదుకోర్కెఁ గొనసాగుటకై నిజమూర్తిఁ జూపితిన్. 125

క. నావలనికోర్కి యూరక, పోవదు విక్షేపించు దోషపుంజములను మ
త్సేవం బుట్టును వైళమ, భావింపఁగ నాసుభక్తి బాలక వింటే. 126

క. ²నాయందుల ప్రీతి గలిగిన, వాయదు జన్మాంతరమున బాలక నీ వీ
కాయంబు విడిచి మీఁదట, మాయామతిఁ బుట్టఁ గలవు మద్భక్తుఁడవై. 127

మ. విను మీసృష్టి లయంబు నొందు యుగముల్ వేయైనకాలంబు యా
మిని యై పోయెడిఁ బోవఁగాఁ గలుగుఁ జూ మీఁదం బునస్సృష్టి యం
దు నిరూఢస్మృతితోడఁ బుట్టెదవు నిర్దోషుండ వై సాకృపన్
ఘనతం జెందెదు శుద్ధసాత్త్వికులలోఁ గణ్యుండ వై యర్భకా. 128

వ. అని యిట్లాకాశంబు మూర్తియు ఋగ్వేదాదికంబు నిశ్వాసంబునుగా నొప్పు సర్వనియామకం బైన మహాభూతంబు పలికి యూరకున్న నేను మస్తకంబు వంచి మ్రొక్కి తత్కారుణ్యము సంతసించుచు మదంబు దిగనాడి మచ్చరంబు విడిచి కామంబు నిర్జించి క్రోధంబు వర్జించి లోభమోహంబుల వెడలనడిచి సిగ్గు విడిచి యనంతనామంబులు పఠించుచుఁ బరమభద్రంబు లయినతచ్చరిత్రంబులం జింతించుచు నిరంతరసంతోషుండ నై కృష్ణుని బుద్ధినిలిపి నిర్మలాంతఃకరణంబులతోడ విషయవిరక్తుండ నై కాలంబున కెదురు సూచుచు భూమిం దిరుగుచు నుండ నంతం గొంతకాలంబునకు మెఱుఁగు మెఱసిన తెఱంగున మృత్యువు దోఁచినం బంచభూతమయం బయి కర్మస్వరూపం బయినపూర్వదేహంబు విడిచి హరికృపావశంబున శుద్ధసత్త్వమయం బైన భాగవతదేహంబు సొచ్చితి నంతం ద్రైలోక్యంబు సంహరించి ప్రళయకాలపయోరాశిమధ్యంబున శయనించి నిదుర వోవ నిచ్చగించునారాయణమూర్తి యయిన బ్రహ్మనిశ్వాసంబు వెంట నతనిలోపలం బ్రవేశించితి నంత సహస్రయుగపరిమితం బైనకాలంబు సనిన లేచి లోకంబులు సృజియింప నుద్యోగించు బ్రహ్మప్రాణంబులవలన మరీచిముఖ్యు లగు మునులును నేనును జన్మించితి మందు నఖండితబ్రహ్మచర్యుండనై యేను మూఁడులోకంబుల బహిరంతరంబులందు మహావిష్ణుని యనుగ్రహంబున నడ్డంబు లేక యీశ్వరదత్తయై బ్రహ్మాభివ్యంజకంబు లైన స్వరంబులనమయంచిన మ్రోయుచున్నయీ వీణాలాపనరిలంజేసి నారాయణకథాగానంబు సేయుచుఁ జరియించుచుందుదు.

ఆ. తీర్థపాదుఁ డయినదేవుండు విష్ణుండు, తనచరిత్ర మేను దవిలి పాడఁ
జీరఁబడ్డవానిచెలువున నేతెంచి, ఘనుఁడు నాదుమనమునఁ గానవచ్చు. 130

1. యొరుండు 2. నాయందుఁ గలుగునీమది, వాయదు.

క. వినుమీ సంసారం బను, వననిధిలో[1] మునిఁగి కర్మవాంఛలచే వే
దనఁ బొందెడువానికి విష్ణుగుణవర్ణనము దెప్ప సుమ్ము మునీంద్రా. 131

చ. యమనియమాదియోగముల నాత్మ నియంత్రిత మయ్యుఁ గామరో
షములఁ బ్రబాధితం బగుచు శాంతి వహింపదు విష్ణుసేవచేఁ
గ్రమమున శాంతి గైకొనినకైవడి నాకు శరీరజన్మక
ర్మములరహస్య మెల్ల మునిసత్తముఁడ చెప్పితి నీవు గోరినన్. 132

వ. అని యిట్లు భగవంతుం డగు నారదుండు వ్యాసమునీంద్రుని వీడ్కొని వీణ వాయించుచు యదృచ్ఛామార్గంబునం జనియె నని సూతుం డిట్లనియె. 133

క. వాయించు వీణ నెప్పుడు, మ్రోయించు ముకుందగీతములు జగములకున్
జేయించుఁ జెవులపండువు, మాయించు నఘాళి సిద్ధముని మఱి గలఁడే. 134

వ. అని నారదుం గొనియాడిన సూతునిం జూచి నారదుమాటలు విన్నవెనుక భగవంతుం డైనబాదరాయణుం డేమి సేసె నని శౌనకుం డడిగిన సూతుం డిట్లనియె బ్రహ్మదైవత్యయైనసరస్వతీపశ్చిమతీరంబున ఋషులకు సత్రకర్మవర్ధనం బయి బదరీతరుమండమండితంబయి శమ్యాప్రాసం బనం బ్రసిద్ధంబగునాశ్రమంబు గల దందు జలంబుల వార్చి కూర్చుండి వ్యాసుండు దనమది దిరంబు సేసికొని భక్తియుక్తం బయినచిత్తంబునం బరిపూర్ణుం డయినయీశ్వరుం గాంచి యీశ్వరాధీనమాయాకృతుం డైనజీవునిసంసారంబుఁ గని జీవుండు మాయచేత మోహితుం డై గుణవ్యతిరిక్తుం డయ్యు మాయాసంగతిం దనుఁ ద్రిగుణాత్మకుం డని యభిమానించుచుఁ ద్రిగుణాభిమానంబునం గర్తయు భోక్తయు నను ననర్థంబు నొందు ననియు నయ్యనర్థంబునకు నారాయణభక్తియోగంబు గాని యుపశమనంబు వేఱొకటి లే దనియు నిశ్చయించి. 135

మ. అవనిచక్రములోన నేపురుషుఁ డేయామ్నాయముం విన్న మా
ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపఁగాఁ జాలు భ
క్తివిశేషంబు జనించు నట్టిభువనక్షేమంకరం బైన భా
గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్పొప్పఁగన్. 136

వ. ఇట్లు భాగవతంబు నిర్మించి మోక్షార్థి యైనశుకునిచేఁ జదివించె నని చెప్పిన విని శౌనకుండు నిర్వాణతత్పరుండును సర్వోపేక్షకుండు నైనశుకయోగి యేమిటికి భాగవతం బభ్యసించె ననవుడు సూతుం డిట్లనియె. 137

క. ధీరులు నిరపేక్షులు నా, త్మారాములు నైనమునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము చేయుచుందురు, నారాయణుఁ డట్టివాఁడు నవ్యచరిత్రా. 138

క. హరిగుణవర్ణనరతుఁ డై, హరితత్పరుఁ డైనబాదరాయణుసుతుఁ డ
త్పరతం జదివెఁ ద్రిజగద్వరమంగళ మైనభాగవతనిగమంబున్. 139

1. విషయభోగవాంఛలచే.

క. నిగమములు వేయుఁ జదివిన, సుగమంబులు గావు ముక్తిసుభగత్వంబుల్
సుగమంబు భాగవత మను, నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తినివసనము బుధా. 140

— అర్జునుండు పుత్రఘాతి యగు నశ్వత్థామ నవమానించుట —

వ. అని పలికి రాజర్షి యైన పరీక్షిన్మహారాజు జన్మకర్మముక్తులును బాండవుల మహాప్రస్థానంబును గృష్ణకథోదయంబును జెప్పెదం గౌరవధృష్టద్యుమ్నాదుల యుద్ధంబున వీరు లైనవారలు స్వర్గంబునకుం జనిన వెనుక భీముగదాఘాతంబున దుర్యోధనుండు దొడలు విఱిగి కూలిన నశ్వత్థామ దుర్యోధనునకుం బ్రియంబు సేయువాఁడై నిదురవోవు ద్రౌపదీపుత్త్రుల శిరంబులు ఖండించి తెచ్చి సమర్పించె నది క్రూరకర్మం బని లోకులు నిందింతురు. 141

ఉ. బాలురచావు కర్ణములఁ బడ్డఁ గలంగి యలంగి యోరువం
జాలక బాష్పతోయకణజాలము చెక్కుల రాల నేడ్చె పాం
చాల తనూజ నేలఁబడి జాలిఁ బడం గని యెత్తి మంజువా
చాలతఁ జూపుచుం జికురజాలము దువ్వుచుఁ గ్రీడి యిట్లనున్. 142

మ. ధరణీశాత్మజ [1]నీవు నీకు వగవన్ ధర్మంబె యా ద్రోణి ని
ష్కరుణుండై విదళించె బాలకుల మద్గాండీవనిర్ముక్తభీ
కరబాణంబుల నేఁడు వానిశిరమున్ ఖండించి నేఁ దెత్తుఁ ద
చ్ఛిరముం ద్రొక్కి జలంబు లాడు మిచటన్ శీతాంశుబింబాననా. 143

వ. అని యిట్లొడంబఱచి తనకు మిత్త్రుండును సారథియు నైన హరి మేలనుచుండం గవచంబు దొడిగి గాండీవంబు ధరియించి కపిధ్వజుండై గురుసుతుని వెంట రథంబు దోలించిన. 144

శా. తన్నుం జంపెద నంచు వచ్చు విజయున్ దర్శించి తద్ద్రోణి యా
పన్నుండై శిశుహంత గావున నిజప్రాణేచ్ఛఁ బాఱెన్ వడిన్
మున్నా బ్రహ్మ మృగాకృతిం దనయకున్ మోహించి క్రీడింప నా
సన్నుం డౌ హరుఁ జూచి పాఱుపగిదిన్ సర్వేంద్రియభ్రాంతితోన్. 145

వ. ఇట్లోపినంతదూరంబుం బరువిడి వెనుకఁ జూచి రథతురంగంబు లలయుటఁ దెలిసి నిలిచి ప్రాణరక్షణంబునకు నొండుపాయంబు లేమి నిశ్చయించి జలంబుల వార్చి ద్రోణనందనుండు సమాహితచిత్తుండై ప్రయోగంబ కాని యుపసంహారంబు నేరకయుఁ బ్రాణసంరక్షణార్థంబు పార్థునిమీఁద బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన నది ప్రచండతేజంబున దిగంతరాళంబు నిండి ప్రాణిభయంకరంబై తోఁచిన హరికి నర్జునుం డిట్లనియె. 146

సీ. పద్మలోచన కృష్ణ భక్తాభయప్రద, వినుము సంసారాగ్ని వేఁచుచున్న
జనులసంసారంబు సంహరింపఁగ నీవు, దక్క నన్యులు లేరు దలఁచిచూడ

---

1. నీకు నేల వగవన్.

సాక్షాత్కరించినసర్వేశ్వరుండవు, ప్రకృతికి నవ్వలివాఁడవు ప్రభుఁడవు వాద్య
పురుషుండవు [1]నిజప్రబోధంబుచే మాయ, నడంచుచు నిశ్శ్రేయసాత్మకుండవు

ఆ. మాయచేత మునిఁగి మనువారలకుఁ గృప. సేసి ధర్మముఖ్యచిహ్న మయిన
శుభము సేయు దీవు సుజనుల నవనిలోఁ, గావఁ బుట్టుదువు జగన్నివాస. 147

క. ఇది యొక తేజము భూమియుఁ, బదలును దిక్కులను నిండి సర్వంకషమై
యెదురై వచ్చుచు నున్నది, విదితముగా నెఱుఁగఁ జెప్పవే దేవేశా. 148

వ. అనిన హరి యిట్లనియె. 149

శా. జిహ్మత్వంబునఁ బాఱి ద్రోణజుఁడు దుశ్శీలుండు ప్రాణేచ్ఛఁదా
బ్రహ్మాస్త్రం బదె యేసె వచ్చెఁ గదె తద్బాణాగ్ని బీభత్స నీ
బ్రహ్మాస్త్రంబునఁ గాని దీని మరలింపన్ రాదు సంహార దు
ర్బ్రహ్మపత్య మెఱుంగఁ జేయుము వడిన్ బ్రహ్మాస్త్రమున్ దీనిపై. 150

వ. అనిన నర్జునుండు జలంబులు వార్చి హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి ద్రోణనందనుం
జేసిన బ్రహ్మాస్త్రంబుమీఁద దన బ్రహ్మాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన. 151

మ. అవనివ్యోమములందు నిండి తమలో నారెండు బ్రహ్మాస్త్రముల్
రవివహ్నిద్యుతిఁ బోరుచుం ద్రిభువనత్రాసంబు గావింపఁగా
వివశభ్రాంతి యుగాంతమో యని ప్రజల్ వీక్షింప నాచేత మా
ధవునాజ్ఞన్ విజయుండు సేసె విశిఖద్వంద్వోపసంహారమున్. 152

వ. ఇట్లస్త్రద్వయంబు నుపసంహరించి ధనంజయుండు ద్రోణనందనుం గూడ వెగచి
పట్టుకొని రోషారుణితలోచనుండై యాజ్ఞికుండు రజ్జువునం బశువుం గట్టినచందం
బున బంధించి శిబిరంబుకడకుం గొని చని హింసింతు నని తిగిచినం జూచి హరి
యిట్లనియె. 153

ఉ. మాఱుపడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
దేఱనిపిన్నపాపల వధించె నిశీథమునందుఁ గ్రూరుఁడై
పాఱుఁడు గాని పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చ నూర్చుచుం
బాఱెడివీనిఁ [2]గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా. 154

చ. వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁదుఱు నొందినవాని నిద్రమై
మఱచినవాని సౌఖ్యమున మద్యము ద్రావినవాని [3]భగ్నుఁడై

1. వఱనీవు ♦ బోధంబుచే. 2. మూలమున 'మైనం పార్థార్హసి త్రాతుం బ్రహ్మబంధు మిమం జహి' అని కృష్ణుఁడు అశ్వత్థామను గావక చంపుమని చెప్పినట్లున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దెల్లఁ 'గావు' మనియే యున్నది- మూలమునుబట్టి దీనిని 'గావకు' మని పండితులు దిద్దియున్నను వ్రాఁతప్రతులచొప్పునఁ 'గావు' మనియే దిద్దఁబడియె. 3. నగ్నుఁడై.

పఱచినవాని సాధుజడభావము వానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా. 155

శా. స్వప్రాణంబుల నెవ్వఁ డేనిఁ గరుణాసంగంబు పాలించి య
న్యప్రాణంబుల చేత రక్షణము సేయం జూచు వాఁ డంత్యలో
కప్రాప్తుం డగు రాజదండమున సత్కల్యాణుఁ డౌ నైన నీ
విప్రుం దండితుఁ జేయ నేటికి మహావిభ్రాంతిచే నుండఁగన్. 156

వ. అని యివ్విధంబునఁ గృష్ణుం డానతిచ్చిన బ్రాహ్మణుండు కృతాపరాధుండయ్యు
వధ్యుండు గాఁ డనుధర్మంబుఁ దలంచి చంపక ద్రుపదరాజపుత్రికిం దనచేసిన
ప్రతిజ్ఞం దలంచి బద్ధుం డైనగురునందనుం దోడ్కొని కృష్ణుండు సారథ్యంబు
సేయ శిబిరంబుకడకు వచ్చి. 157

క. సురరాజసుతుండు సూపెను, దురవధిసుతశోకయుతకు ద్రుపదునిసుతకుం
బరిచలితాంగశ్రేణిం, బరుషమహాపాశబద్ధపాణిన్ ద్రౌణిన్. 158

ద్రౌపది యశ్వత్థామను జూచి సంభాషించుట.

వ. ఇట్లర్జునుండు దెచ్చి చూపిన బాలవధజనితలజ్జాపరాఙ్ముఖుం డైనకృపికొడుకుం
జూచి మ్రొక్కి సుస్వభావ యగుద్రౌపది యిట్లనియె. 159

మ. పరఁగన్ మామకవార లందఱును మున్ బాణప్రయోగోపసం
హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసిం
చిరి పుత్రాకృతి నున్నద్రోణుఁడవు నీచిత్తంబులో లేశముం
గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ ఖండింపఁగా బాడియే. 160

క. భూసురుఁడవు బుద్ధిదయా, భాసురుఁడవు శుద్ధవీరభటసందోహా
గ్రేసరుఁడవు శిశుమారణ, మాసురకృత్యంబు ధర్మ మగునే తండ్రీ. 161

శా. ఉద్రేకంబున రారు శస్త్రధరు లై యుద్ధావనిన్ లేరు కిం
చిద్ద్రోహంబును నీకుఁ జేయరు బలోత్సేకంబుతోఁ జీఁకటిన్
భద్రాకారులఁ బిన్నపాపల రణప్రౌఢక్రియాహీనులన్
నిద్రాసక్తుల సంహరింప నకటా నీచేతు లె ట్లాడెనో. 162

ఉ. అక్కట పుత్రశోకజనితాకులభారవిషణ్ణచిత్త నై
పొక్కుచు నున్నభంగి నినుఁ బోరఁ గిరీటి నిబద్ధుఁ జేసి నేఁ
డిక్కడ కీడ్చి తెచ్చుట సహింపని దై భవదీయమాత నేఁ
డెక్కడ నిట్టిశోకమున నేక్రియ నేడ్చుచుఁ బొక్కుచున్నదో. 163

వ. అని కృష్ణార్జునులం జూచి యిట్లనియె. 164

---

1. ఇచటను 'తదసావధ్యతాం' అను మూలమునకు సరిగా 'దండితుఁ జేయ మేటికి' అని పాఠము దిద్దఁబడియున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దెల్ల 'దండితుఁ జేయ నేటికి' యనియే యున్నది.

ఉ. ద్రోణునితోడ శిఖిం బడక ద్రోణకుటుంబిని యున్న దింట న
క్షీణతనూజశోకవివశీకృత యై విలపించుభంగి నీ
ప్రాణిఁ దెరల్చి తెచ్చుటకు దైన్యము నొందుచు నెంత పొక్కునో
ప్రాణవియుక్తుఁ డైన సతిపాపము బ్రాహ్మణహింస మానరే.

క. భూపాలకులకు విప్రులఁ, గోపింపఁ జేయఁ దగదు కోపించినచోఁ
దాపానలంబు మొదలికిఁ, భూపాలాటవులఁ గాల్చు భూరికోపముగాన్. 166

వ. అని [1]యిట్లు ధర్మ్యంబును సకరుణంబును నిర్వ్యళీకంబును సమంజసంబును శ్లాఘ్యంబునుం గాఁ బలుకు ద్రౌపదిపలుకులకు ధర్మనందనుండు సంతసిల్లె నకుల సహదేవ సాత్యకి ధనంజయ కృష్ణులు సమ్మతించిరి సమ్మతింపక భీముం డిట్లనియె.

చ. కొడుకులఁ బట్టి చంపె నని కోపము నొందక బ్రాహ్మణోత్తమున్
విడువు మటంచుఁ జెప్పెడిని వెఱ్ఱిది ద్రౌపది వీఁడు విప్రుఁడే
విడువఁగ నేల చంపుఁ డిటు వీనిని మీరలు చంపకేని నా
పిడికిటిపోటునన్ శిరము భిన్నము సేసెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. 168

వ. అని పలికి యశ్వత్థామకు ద్రౌపది యడ్డంబు వచ్చు భీమునిసంరంభంబు చూచి హరి చతుర్భుజుం డయి రెండుచేతుల భీముని వారించి కడమరెంటను ద్రుపద పుత్త్రికను దలంగించి నగుచు భీమున కిట్లనియె. 169

ఉ. అవ్వఁడు గాఁడు వీఁడు శిశు హంత దురాత్ముఁడు నాతతాయి హం
తవ్యుఁడు బ్రహ్మబంధుఁ డగుఁ దప్పదు నిక్కము "బ్రాహ్మణో నహ
న్తవ్య" యటంచు వేదము శ్రుతం బగుఁ గావున ధర్మదృష్టిఁ గ
ర్తవ్యము వీనిఁ గాచుట యథాస్థితిఁ జూడుము పాండవోత్తమా. 170

వ. అని సరసాలాపంబు లాడి పవననందనుం నొడంబఱిచి యర్జునుం జూచి ద్రౌపదికి నాకు భీమసేనునకు సమ్మతంబుగ మున్ను నీ చేసిన ప్రజ్ఞ సిద్ధించునట్లు నా పంపు సేయు మని నారాయణుం డానతిచ్చిన నర్జునుండును దదనుమతంబున. 171

శా. విశ్వస్తుత్యుఁడు శక్రసూనుఁడు మహావీరుండు ఘోరాసిచే
నశ్వత్థామశిరోజముల్ దఱిఁగి చూడాంతర్మహారత్నమున్
శశ్వత్కీర్తి వెలుంగఁ బుచ్చుకొని పాశవ్రాతబంధంబులన్
విశ్వాసంబున నూడ్చి త్రోచె శిబిరోర్వీభాగముం బాసి పోన్. 172

క. నిబ్బరపుబాలహంతయుఁ, గొబ్బునఁ దేజంబు మణియుఁ గోల్పడి నతుఁడై
ప్రబ్బినవగచే విప్రుఁడు, సిబ్బితితో నొడలి[2]గబ్బు సెడి వడిఁ జనియెన్. 173

ఆ. ధనముఁ గొనుట యొండెఁ దల గొఱుగుట యొండె
నాలయంబు వెడల నడుచు టొండెఁ

1. 'యిట్లు ద్రౌపది పలికినకరుణాన్యాయధర్మసహితంబులైనపలుకులకు' అనియే వ్రాఁత ప్రతులు. 2. కల్మి సెడి.

గాని చంపఁ దగిన కర్మంబు సేసెనఁ
జంపఁ దగదు విప్రజాతిఁ బతికి, 174

వ. ఇట్లశ్వత్థామం బ్రాణావశిష్టుం జేసి వెడల నడిచి పాండవులు పాంచాలీసహితులై పుత్త్రులకు శోకించి మృతులైన బంధువుల కెల్ల దహనాదికృత్యంబులు సేసి యుదకప్రదానంబు సేయుకొఱకు స్త్రీల ముందట నిడుకొని గోవిందుండునుం దారును గంగకుం జని తిలోదకంబులు వోసి క్రమ్మఱ విలపించి హరిపాదపద్మపరాగపటలపవిత్రంబు లగుసభాగీరథీజలంబుల స్నాతు లయి యున్నయెడం బుత్త్రశోకాతురు లయిన గాంధారిధృతరాష్ట్రులను గుంతీద్రౌపదులను జూచి మాధవుండు మునీంద్రులుం దానును బంధుమరణశోకాతురు లయినవారలవగపు మాన్చి మన్నించె నవ్విధంబున. 175

శా. పాంచాలీకబరీవికర్షణమహాపాపక్షతాయుష్కులం
జంచద్గర్వుల ధార్తరాష్ట్రుల నణంగం జంపించి గోవిందుఁ డీ
ప్సించెన్ రాజ్యము ధర్మపుత్త్రునకుఁ గల్పించెన్ మహాఖ్యాతిఁ జే
యించెన్ మూఁడుతురంగమేధములు దేవేంద్రప్రభావంబునన్. 176

—శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరాగర్భస్థుం డగునర్భకుని రక్షించుట.—

వ. అంత వాసుదేవుండు వ్యాసప్రముఖభూసురపూజితుం డయి యుద్ధవసాత్యకులు గొలువ ద్వారకాగమనప్రయత్నంబునం బాండవుల వీడ్కొని రథారోహణంబు సేయుసమయంబున భయంబునం దత్తఱపడుచు నుత్తర సనుదెంచి కల్యాణగుణోత్తరుం డైనహరి కి ట్లనియె. 177

మ. ఇదె కాలానలతుల్య మైనవిశిఖం బేతెంచె దేవేశ నేఁ
డుదరాంతర్గతగర్భదాహమునకై యుగ్రప్రభన్ వచ్చుచు
న్నది దుర్లోక్యము మానుపన్ శరణ మన్యం బేమియున్ లేదు నీ
పదపద్మంబులె కాని యొండెఱుఁగ నీబాణాగ్ని వారింపవే. 178

క. దుర్భరబాణానలమున, గర్భములో నున్నశిశువు ఘనసంతాపా
విర్భావంబునఁ బొరలెడి, నిర్భరకృపఁ గావవయ్య నిఖిలస్తుత్యా. 179

క. చెల్లెలికోడల నీ మేనల్లుఁడు శత్రువులచేత హతుఁ డయ్యెను సం
ఫుల్లారవిందలోచన, భల్లాగ్ని నడంచి శిశువు బ్రదికింపఁ గదే. 180

ఆ. గర్భమందుఁ గమలగర్భాండశతములు, నిముడుకొన వహించు మహితశక్తి రేశ
నీకు నొక్కమానిసిగర్భంబుఁ గాచుట, యెంతబరువు సర్వహితము గాక. 181

వ. అనిన నాశ్రితవత్సలుం డగునప్పరమేశ్వరుండు సుభద్రకోడలిదీనాలాపంబు లాలించి యిది ద్రోణనందనుండు లోకం బంతయు నపాండవం బయ్యెడు మని యేసిన దివ్యాస్త్రం బని యెఱింగె నంతఁ బాండవుల కభిముఖంబు లయి ద్రోణనందన

దివ్యాస్త్రనిర్గతనిశితమార్గణంబులు డగ్గఱి కెగ్గడిలక వారును బ్రత్యస్త్రంబు లందికొని పెనంగుసమయంబున. 182

మ. తనసేవారతి చింత గాని పరచింతాలేశముల్ లేని స
జ్జనులం బాండుకుమారులన్ మనుచువాఁ డస్త్రంబుతో ద్రోణనం
దను బ్రహ్మాస్త్రము సడ్డసెట్టఁ బనికే దైత్యారి సర్వాత్మకా
ద్యనివార్యక్రము రక్షితాఖిలసుధాంధశ్చక్రముం జక్రమున్. 183

మ. సకలప్రాణిహృదంతరాళముల భాస్వజ్జ్యోతి యై యుండు నా
త్మకళుం డచ్యుతుఁ డయ్యెడన్ *విరటుజాకుక్షిన్ గర్భంబునం గాఁ జక్రహ
స్తకుఁ డై వైష్ణవమాయఁ గప్పి కురుసంతానార్థి యై యడ్డ మై
ప్రకటస్ఫూర్తి నడంచె ద్రోణతనయు బ్రహ్మాస్త్రమున్ లీలతోన్. 184

వ. ఇట్లు ద్రోణతనయుం జేసిన ప్రతిక్రియారహితం బయిన బ్రహ్మశిరం బనియెడి దివ్యాస్త్రంబు వైష్ణవతేజంబున నపహతం బయ్యె నిజమాయచే సకలలోకసర్గస్థితి సంహారంబు లాచరించునట్టివారికి ధరణీసురబాణనివారణంబు విచిత్రంబు గాదు తత్సమయంబున సంతసించి పాండవపాంచాలీసహిత యై గొంతి గమనోన్ముఖుం డయినహరిం జేర వచ్చి యి ట్లనియె. 185

—❀ కుంతీదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. ❀—

క. పురుషుం డాద్యుఁడు ప్రకృతికిఁ, బరుఁ డవ్యయుఁ డఖిలభూతబహిరంతర్భా
సురుఁ డనవలోకనీయుఁడుఁ, బరమేశ్వరుఁ డైనయీకుఁ బ్రణమము హరీ. 186

వ. మఱియు జవనికమఱువున నాట్యంబు సలుపునటునిచందంబున మాయాయవనికాంతరాళంబున నిలువంబడి నీమహిమచేఁ బరమహంసలు నివృత్తరాగద్వేషులు నిర్మలాత్ములు నయిన మునులకు నదృశ్యమానుండ వయి పరిచ్ఛిన్నుండవు గాని నీవు మూఢదర్శనంబులు దర్శించుకుటుంబవతు లగుమాకు నెట్లు దర్శనీయుండ వయ్యెదు శ్రీకృష్ణ వాసుదేవ దేవకీనందన నందగోపకుమార గోవింద పంకజనాభ పద్మమాలికాలంకృత పద్మలోచన పద్మసంకాశచరణ హృషీకేశ భక్తియోగంబునం జేసి నమస్కరించెద నవధరింపుము. 187

సీ. తనయులతోడనే దహ్యమానం బగు, జతుగృహంబునయందుఁ జావకుండఁ
గురురాజు వెట్టించుఘోరవిషంబున, మారుతపుత్త్రుండు మడియకుండ
ధార్తరాష్ట్రుఁడు సముద్ధతిఁ జీర లొలువంగ, ద్రౌపదిమానంబు దలఁగకుండ
గాంగేయకుంభజకర్ణాదఘనులచే, నాబిడ్డ లనిలోన నలఁగకుండఁ

తే. విరటుపుత్త్రికకడుపులో వెలయుచూలు, ద్రోణనందనుశరవహ్నిఁ ద్రుంగకుండ
మఱియు రక్షించితివి పెక్కుమార్గములను, నిన్ను నేమని వర్ణింతు నీరజాక్ష.

మత్త. బల్లిదుం డగుకంసుచేతను బాధ నొందుచు నున్న మా

* 'విరటజాగర్భంబు' వనియే వ్రాఁతప్రతులు. అయ్యది చింత్యము.

తల్లిఁ గాచినభంగిఁ గాచితి ధార్తరాష్ట్రులచేత నేఁ
దల్లడంబునఁ జిక్కి కుందఁగ దావకీనగుణావ్రజం
బెల్ల సంస్తుతి సేసి చెప్పఁగ నెంతవాఁడ జగత్పతీ. 189

క. జననము నైశ్వర్యంబును, ధనమును విద్యయును గలమదవచ్ఛన్నులకు నెం
చ నగోచరుఁ డగునిన్నున్, వినుతింపఁగ లేరు నిఖిలకవిజనస్తుత్యా. 190

వ. మఱియు భక్తధనుండును నివృత్తధర్మార్థకామవిషయుండును నాత్మారాముండును
రాగాదిరహితుండును గైవల్యదానసమర్థుండును గాలరూపకుండును నియామ
కుండును నాద్యంతశూన్యుండును విభుండును సర్వసముండును సకలభూతనిగ్ర
హానుగ్రహకరుండును నైననిన్నుఁ దలంచి నమస్కరించెద నవధరింపుము మను
ష్యుల విడంబించుభవదీయవిలసనంబు నిర్ణయింప నెవ్వఁడు సమర్థుండు నీకుం
బ్రియాప్రియులు లేరు జన్మకర్మశూన్యుండవయిననీవు తిర్యగాదిజీవులయందు
వరాహాదిరూపంబులను మనుష్యులందు రామాదిరూపంబులను ఋషులందు
వామనాదిరూపంబులను జలచరంబులయందు మత్స్యాదిరూపంబులను నవత
రించుట లోకవిడంబనార్థంబు గాని జన్మకర్మసహితుండవగుటం గాదు. 191

ఉ. కోపముతోడ నీవు దధికుంభము భిన్నము సేయుచున్నచో
గోపిక త్రాటఁ గట్టిన వికుంచితసాంజనబాష్పతోయధా
రాపరిపూర్ణవక్త్రముఁ గరంబులఁ బ్రాముచు వెచ్చనూర్చుచుం
బాపఁడవై నటించుట కృపాపర నామదిఁ జోద్యమయ్యెడిన్. 192

క. మలయమునఁ జందనము క్రియ, వెలయఁగ ధర్మజుని కీర్తి వెలయించుటకై
యిలపై నభవుఁడు హరి యదుకులమున నుదయించె నండ్రు గొంద ఱనంతా.

క. వసుదేవదేవకులు తా, పసగతిఁ గతభవమునందుఁ బ్రార్థించిన సం
తసమునఁ బుత్త్రత నొందితి, వసురలమృతి కందుఁ గొంద ఱందురు మహాత్మా.

క. జలరాశినడుమ మునిఁగెడు, కలము క్రియన్ భూరిభారకర్శిత యగునీ
యిలఁ గావ నజుఁడు కోరినఁ, గలిగితి వని కొంద ఱండ్రు గణనాతీతా. 195

తే. మఱచి యజ్ఞానకామ్యకర్మములఁ దిరుగు
వేదనాతురులకుఁ దన్నివృత్తిఁ జేయు
శ్రవణచింతనవందనార్చనము లిచ్చు
కొఱకు నుదయించి తండ్రు సిన్ గొంద ఱభవ.

మ. నినుఁ జింతించుచుఁ బాడుచుం బొగడుచున్ నీదివ్యచారిత్రముల్
వినుచుం జూతురు గాక లోకులితరాన్వేషంబులం జూతురే
ఘనదుర్జన్మపరంపరావళనదక్షంబై మహాయోగివా
గ్వినుతం బైభవత్పదాబ్జయుగమున్ విశ్వేశ విశ్వంభరా. 197

వ. దేవా నిరాశ్రయుల మై భవదీయచరణారవిందంబు లాశ్రయించి నీవారలమైన

మమ్ము విడచి విచ్చేయ నేల నీ సకరుణావలోకనంబుల నిత్యంబును జూడవేని యాదవసహితులైన పాండవులు జీవుండు వాసిన యింద్రియంబుల చందంబునఁ గీర్తిసంపదలు లేక తుచ్ఛత్వంబు నొందుదురు. కల్యాణలక్షణలక్షితంబులైన నీ యడుగులచేత నంకితంబయిన యీ మదీయధరణీమండలంబు నీవు వాసిన శోభితంబు గాదు నీకృపావీక్షణామృతంబున నిక్కడి జనపదంబులు గుసుమఫలభరితంబు లైన యోషధితరులతాగుల్మనదనదీసమేతంబులై యుండు. 198

ఉ. యాదవులందుఁ బాండవులయందు నధీశ్వర నాకు మోహవి
చ్ఛేదము సేయు మయ్య ఘనసింధువుఁ జేరెడుగంగభంగి నీ
పాదసరోజచింతనముపై ననిశంబు మదీయబుద్ధి న
త్యాదరవృత్తితోఁ గదియునట్లుగఁ జేయఁగదయ్య యీశ్వరా. 199

శా. శ్రీకృష్ణా యదుభూషణా నరసఖా శృంగారరత్నాకరా
లోకద్రోహినరేంద్రవంశదహనా లోకేశ్వరా దేవతా
నీకబ్రాహ్మణగోగణార్తిహరణా నిర్వాణసంధాయకా
నీకున్ మ్రొక్కెదఁ ద్రుంపవే భవలతల్ నిత్యానుకంపానిధీ. 200

వ. అని యిట్లు సకలభాషణంబుల నుతియించుచున్న కుంతి మాటలకు నియ్యకొని గోవిందుండు మాయాపాశరూఢమందహాస విశేషంబున మోహంబు నొందించి రథారూఢుండై కరినగరంబునకు వచ్చి కుంతీసుభద్రాదుల వీడ్కొని తనపురంబునకు విచ్చేయ గమకించి ధర్మరాజుచేఁ గించిత్కాలంబు నిలువు మని ప్రార్థితుండై నిలిచె నంత బంధువధశోకాతురుం డయిన ధర్మజుండు నారాయణవ్యాస ధౌమ్యాదులచేతఁ దెలుపంబడియుఁ దెలియక మోహితుండై నిర్వేదకం బగుచిత్తం బున ని ట్లనియె. 201

మ. తన దేహంబునకై యనేకమృగసంతానంబుఁ జంపించుదు
ర్జనుభంగిన్ గురుబాలకద్విజసుహృద్భ్రాతృసంఘంబు ని
ట్లనిఁ జంపించినపాపకర్మునకు రాజ్యాకాంక్షికిన్ నాకు మో
హనలతాపథనైన ఘోరనరకవ్యాసంగముల్ మానునే. 202

వ. మఱియుఁ బ్రజాపరిపాలనపరుం డయినధర్మరాజు ధర్మయుద్ధంబున శత్రువుల వధియించినం బాపంబు లేదని శాస్త్రవచనంబు గల దయిన నది విజ్ఞానంబుకొఱకు సమర్థంబు గాదు చతురంగంబుల ననేకాక్షౌహిణీసంఖ్యాతంబులం జంపించితి హతబంధు లయినసతుల కేను జేసినద్రోహంబు దప్పించుకొన నేర్పు లేదు గృహస్థాశ్రమధర్మంబు లైన తురంగమేధాది యాగంబులచేతఁ బురుషుండు బ్రహ్మహత్యాది పాపంబులవలన విడివడ నేర్మిలుండగు నను నిగమంబులు నిగుడుచుఁ బంకంబునఁ బంకిలస్థలంబునకు మద్యంబున మద్యభాండంబునకు శుద్ధి సంభవింపని

చందంబున బుద్ధిపూర్వకజీవహింసనంబు లయినయాగంబులచేతం బురుషులకుఁ బాపబాహుళ్యంబ కాని పాపనిర్ముక్తి గాదని శంకించెద.

క. అని యిట్లు ధర్మసూనుఁడు, మొనసి నిరాహారిభావమున దేవనదీ
తనయుఁడుఁ గూలినచోటికిఁ, జనియెఁ బ్రజాద్రోహపాపచలితాత్ముండై. 204

ధర్మజుఁడు శ్రీకృష్ణసహితుండై శరతల్పగతుం డైనభీష్మునికడ కేఁగుట.

వ. అయ్యవసరంబునం దక్కిన పాండవులును ఫల్గునసహితుం డైనపద్మలోచనుండును గాంచనసమంచితంబు లయినరథంబు లెక్కి ధర్మజుం గూడి చనిన నతండు గుహ్యకసహితుం డయినకుబేరునిభంగి నొప్పె నిట్లు పాండవులు పరిజనులు గొలువఁ బద్మనాభసహితులై కురుక్షేత్రంబున కేఁగి దివంబుననుండి నేలం గూలినదేవత తెఱంగున సంగ్రామరంగపతితుండై నగంగానందనునకు నమస్కరించి రంత బృహదశ్వ భరద్వాజ పరశురామ పర్వత నారద బాదరాయణ కశ్యపాంగిరసకౌశిక ధౌమ్య సుదర్శన శుక వశిష్ఠాద్యనేక రాజర్షి బ్రహ్మర్షులు శిష్యసమేతులై చనుదెంచినం జూచి సంతసించి దేశకాలవిభాగవేది యైన భీష్ముండు వారలకుం బూజనంబు గావించి. 205

క. మాయాంగీకృతదేహుం, డై యఖిలేశ్వరుఁడు మనుజుఁ డై నాఁ డని ప్ర
జ్ఞాయత్తచిత్తమున గాంగేయుఁడు పూజనము సేసెఁ గృష్ణున్ జిష్ణున్. 206

వ. మఱియు గంగానందనుండు వినయప్రేమసుందరు లయినపాండునందనులం గూర్చుండ నియోగించి మహానురాగజనితబాష్పసలిలసందోహసమ్మీలితలోచనుం డై యిట్లనియె. 207

ఆ. ధరణిసురులు హరియు ధర్మంబు దిక్కుగా, బ్రతుకఁదగఁచి మీరు బహువిధముల
నన్నలార పడితి రాపత్పరంపర, లిట్టిచిత్రకర్మ మెందుఁ గలదు. 208

ఉ. సంతస మింత లేదు మృగశాపవశంబునఁ బాండుభూవిభుం
డంతయు నొంది యుండ మిము నర్భకులం గొని వచ్చి కాంతితో
నింతలవారిఁ గాఁ బెనిచె నెన్నఁడు సౌఖ్యముపట్టు గాన దీ
గొంతి యనేకదుఃఖములఁ గుందుచు నుండును భాగ్య మెట్టిదో. 209

ఉ. వాయువశంబు లై యెగసి వారిధరంబులు మింటఁ గూడుచుం
బాయుచు నుండునట్లు వడిఁ బ్రపంచము సర్వముఁ గాలతంత్ర మై
పాయుచుఁ గూడుచుండు నొకభంగిఁ జరింపదు కాలమన్నియుం
జేయుచు నుండుఁ గాలము విచిత్రము దుస్తర మెట్టివారికిన్. 210

ఉ. రా జట ధర్మజుండు సురరాజసుతుం డట ధన్వి శాత్రవో
ద్వేజక మైనగాండివము విల్లఁట సారథి సర్వభద్రసం
పాదకుఁ డైనచక్రి యఁట యుగ్రగదాధరుఁ డైనభీముఁ డ
య్యాజికిఁ దోడువచ్చునఁట యాపదగల్గు టిదేమిచోద్యమో. 211

ఆ. ఈశ్వరుండు విష్ణుఁ డీ దేవుఁ డెవ్వని, కేమి సేయుఁ బురుషుఁ డేమి దెలియు
నతనిమాయ కతని మహిమలు విద్వాంసు, లడఁగి మెలఁగుచుందు రంధు లగుచు.

వ. కావున దైవతంత్రం బైనదానికి వగవం బనిలేదు రక్షకులు లేని ప్రజల రక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు సాక్షాత్కరించిననారాయణుండు దేవాదినిరూఢుండు గాక యాదవులందు నిగూఢుం డై తనమాయచేత లోకంబుల మోహాతిరేకంబుల నొందించు నతనిరహస్యప్రకారంబులు భగవంతుం డైన పరమేశ్వరుం డెఱుంగు మఱియు దేవర్షి యగునారదుండును భగవంతుం డగుకపిలమునియు నెఱుంగు దురు మీరు కృష్ణుండు దేవకీపుత్త్రుం డగుమాతులేయుం డని తలంచి దూత సచివసారథిబంధుమిత్త్రప్రయోజనంబుల నియమింతు రిన్నిటం గొఱంత లేదు రాగాదిశూన్యుండు నిరహంకారుండు నద్వయుండు సమదర్శనుండు సర్వాత్మకుండు నయినయీశ్వరునకు నతోన్నతభావంబు లెక్కడివి లేదైన భక్తవత్సలుండు గావున నేకాంతభక్తులకు సులభుం డై యుండు. 213

సీ. అతిభక్తి నెవ్వనియందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, యెవ్వనినామ మూహించి పొగడి
కాయంబు విడుచుచుఁ గామకర్మాదినిర్మూలనుం డై యోగి ముక్తి నొందు
నట్టిసర్వేశ్వరుం డఖిలదేవోత్తముం, డీవేళఁ బ్రాణంబు లేను విడుతు
నందాఁక నిదె [1]మహాహర్షుఁ డై వికసిత, వదనారవిందుఁ డై వచ్చె నేఁడు

తే. నాలుభుజములుఁ గమలాభనయనయుగము, నొప్పఁగన్నులముందట నున్నవాఁడు
మానవేశ్వర నాభాగ్యమహిమఁ జూడు, మేమి సేసితినో పుణ్య మితనిఁ గూర్చి.

వ. అని యిట్లు ధనంజయసంప్రాపితశరపంజరుం డయినకురుకుంజరునివచనంబు లాకర్ణించి మును లందఱు వినుచుండ ధర్మనందనుండు మందాకినీనందనువలన నరజాతి సాధారణంబు లగు ధర్మంబులును వర్ణాశ్రమధర్మంబులును రాగవైరాగ్యోపాధులతోఁ గూడిన ప్రవృత్తినివృత్తి ధర్మంబులును దానధర్మంబులును రాజధర్మంబులును స్త్రీధర్మంబులును శమదమాదికంబులును హరితోషణంబు లగు ధర్మంబులును ధర్మార్థకామమోక్షంబులును నానావిధోపాఖ్యానేతిహాసంబులును సంక్షేపవిస్తారరూపంబుల నెఱింగె నంత రథికసహస్రంబులకు గమికాఁ డైన భీష్ముండు స్వచ్ఛందమరణు లైనయోగీశ్వరులచేత వాంఛితం బగునుత్తరాయణంబు సనుదెంచిన నది దనకు మరణోచితకాలం బని నిశ్చయించి. 215

శా. ఆలాపంబులు మాని చిత్తము మనీషాయత్తముం జేసి దృ
గ్జాలంబుల్ హరిమోముపైఁ బఱపి తత్కారుణ్యదృష్టిన్ విని
ర్మూలీభూతశరవ్యథానిచయుఁ డై మోదించి భీష్ముండు సం
శీలం బొప్ప నుతించెఁ గల్మషగజశ్రేణీహరిన్ శ్రీహరిన్. 216

---

1. మందహాసుఁ డై.

వ. ఇట్లు పీతాంబరధారియుఁ జతుర్భుజుండును నాదిపూరుషుండుఁ బరమేశ్వరుండు నగు హరియందు నిష్కాముండై విశుద్ధం బగుధ్యానవిశేషంబుచే నిరస్తదోషుం డగుచు ధారణావతియైనబుద్ధిని సమర్పించి పరమానందంబు నొందిప్రకృతివలన నైన సృష్టిపరంపరలఁ బరిహరించుతలంపున మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 217

—భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట.—

మ. త్రిజగన్మోహననీలకాంతితను వుద్దీపింపఁ బ్రాభాత నీ
రజబంధుప్రభ మైనచేలము పయిన్ - రంజిల్ల నీలాలక
వ్రజసంయుక్తముఖారవింద మతిసే - వ్యంబై విజృంభింప మా
విజయుం జేరెడువన్నెలాఁడు మది నా - వేశించు నెల్లప్పుడున్. 218

మ. హయరింఖాఖురధూళిధూసరపరి - స్రస్తాలకోపేత మై
రయజాతశ్రమతోయబిందుయుత మై - రాజిల్లు నెమ్మోముతో
జయముం బార్థున కిచ్చు వేడ్క నని నా - శస్త్రాహతిం జాల నొ
చ్చియుఁ బోరించుమహానుభావు మదిలోఁ - జింతింతు నశ్రాంతమున్. 219

మ. నరుమాటల్ విని నవ్వుతో నుభయసే - నామధ్యమక్షోణిలోఁ
బరు లీక్షింప రథంబు నిల్పి పరభూ - పాలావళిం జూపుచుం
బరభూపాయువు లెల్లఁ జూపులన శుం - భత్కేళి వంచించు నీ
పరమేశుండు వెలుంగుచుండెడు సుహృ - త్పద్మాసనాసీనుఁడై. 220

క. తనవారిఁ జంపఁ జాలక, వెనుకకుఁ బోనిచ్చగించు - విజయుని శంకన్
ఘనయోగవిద్యఁ బాపిన, మునివంద్యునిపాదభక్తి - మొనయున్ నాకున్. 221

సీ. కుప్పించి యెగసినఁ - గుండలంబులకాంతి, గగనభాగం బెల్లఁ - గప్పికొనఁగ
నుఱికిన నోర్వక - యుదరంబులో నున్న, జగములవ్రేఁగున - జగతి గదలఁ
జక్రంబుఁ జేపట్టి - చనుదెంచురయమునఁ, బైనున్నపచ్చని - పటము జాఱ
నమ్మితి నాలావు - నగుఁబాటు సేయకు, మన్నింపుమని క్రీడి - మరలఁ దిగువఁ

తే. గరికి లంఘించుసింహంబు - కరణి మెఱసి, నేఁడు భీష్మునిఁ జంపుదు - నిన్నుఁ గాతు
విడువు మర్జున యనుచు మ - ద్విశిఖవృష్టిఁ, దెరలి చనుదెంచుదేవుండు - దిక్కు నాకు.

మ. తనకున్ భృత్యుఁడు వీనిఁ గాచుట మహా - ధర్మంబు వో మ్మంచు న
ర్జునసారథ్యము పూని పగ్గములు చేఁ - జోద్యంబుగాఁ బట్టుచున్
మునికోలన్ వడిఁ బూన్చి ఘోటకములన్ - మోదించి తాడించుచున్
జనులన్ మోహము నొందఁ జేయుపరమో - త్సాహుం బ్రశంసించెదన్. 223

క. పలుకుల నగవుల నడపుల, నలుకల నవలోకనముల - నాభీరవధూ
కులములమనములఁ దాలిమి, కొలఁకుల వదలించుఘనునిఁ - గొలిచెద మదిలోన్.

ఆ. మునులు నృపులుఁ జూడ - మును ధర్మజునిసభా, మందిరమున యాగ - మండపమునఁ
జైత్రమహిమతోడఁ - జెలువొందు జగదాది, దేవుఁ డమరు నాదు - దృష్టియందు.

మ. ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా | నొక్కొక్కఁడై తోఁచు పో
లిక నే దేవుఁడు సర్వకాలము మహా | లీలన్ నిజోత్పన్నజ
న్యకదంబంబుల హృత్సరోరుహములన్ | నానావిధానూనరూ
పకుఁడై యొప్పుచునుండు నట్టిహరి నేఁ | బ్రార్థింతు శుద్ధుండనై. 226

వ. అని యిట్లు మనోవాగ్దర్శనంబులం బరమాత్ముండగు కృష్ణుని హృదయంబున నిలిపికొని నిశ్వాసంబు మాని నిరుపాధికంబయిన వాసుదేవబ్రహ్మంబునం గలిసినభీష్ముం జూచి సర్వజనులు దివసావసానంబున విహంగంబు లూరకయుండు తెఱంగున నుండిరి దేవమానవవాదితంబులై దుందుభినినదంబులు మొరసె సాధుజనకీర్తనంబులు మెఱసెఁ గుసుమవర్షంబులు గురిసె మృతుండయినభీష్మునికి ధర్మజుండు పరలోకక్రియలు సేయించి [1](ముహూర్తమాత్రంబు దుఃఖితుండయ్యె నంత నచ్చటిమునులు కృష్ణునిఁ దమహృదయంబుల నిలిపికొని సంతుష్టాంతరంగు లగుచుం దదీయదివ్యనామంబులచే స్తుతియించి స్వాశ్రమంబులకుం జనిరి. పిదప నయ్యుధిష్ఠిరుండు) కృష్ణసహితుండై గజపురంబునకుం జని గాంధారీసమేతుండయినధృతరాష్ట్రునొడంబఱచి వారిసమ్మతంబున వాసుదేవానుమోదితుండై పితృపైతామహంబైనరాజ్యంబు గైకొని ధర్మమార్గంబునం జేయుచుండె నని చెప్పిన విని సూతునకు శౌనకుం డిట్లనియె.

ఆ. ధనము లపహరించి | తనతోడఁ [2]జెనకెడు నాతతాయిజనుల | నని వధించి
బంధుమరణదుఃఖ | భరమున ధర్మజుం, డెట్లు రాజ్యలక్ష్మి | నిచ్చగించె. 228

వ. అనిన సూతుం డిట్లనియె. 229

క. కురుసంతతికిఁ బరీక్షి,న్నరవరు నంకురముఁ జేసి | నారాయణుఁడీ
ధరణీరాజ్యమునకు నీ,శ్వరుఁగా ధర్మజుని నిలిపి | సంతోషించెన్. 230

వ. ఇట్లు ధర్మనందనుండు భీష్మునివచనంబులం గృష్ణునిసంభాషణంబులం బ్రవర్ధమానవిజ్ఞానుండును నివర్తితశంకాకళంకుండును నై నారాయణాశ్రయుం డైన యింద్రుండునుం బోలెఁ జతుస్సాగరవేలాలంకృతం బగువసుంధరామండలంబు సహోదరసహాయుం డై యేలుచుండె. 231

సీ. సంపూర్ణవృష్టిఁ బర్జన్యుండు గురియించు, నిల యెల్లకోర్కుల | నీనుచుండు
గోవులు వర్షించు | ఘోషభూములఁ బాలు ఫలవంతములు లతా | పాదపములు
పండు సస్యములు దప్పక ఋతువుల నెల్ల, ధర్మ మెల్లెడలను | దనరి యుండు
దైవభూతాత్మతం | త్రము లగురోగాది, భయములు సెందవు | ప్రజల కెందుఁ

ఆ. గురుకులోత్తముండు | కుంతీతనూజుండు, దానమానఘనుఁడు | ధర్మజుండు

1. ( ) ఈకుండలీకరణములోని పాఠము వ్రాఁతప్రతులందు లేదు. మూలమునుబట్టి యిందుఁ జేర్పఁబడిన దని తోఁచెడిని. 2. పెనఁగెడు.

సత్యవాక్య[1]ధనుఁడు సకలమహీరాజ్య, [2]విభవభాజి యయ్యె వేళయందు. 232

— శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబునకు జనుట —

వ. అంత గృష్ణుండు సుట్టాలకు శోకంబు లేకుండం జేయుకొఱకు సుభద్రకుఁ
బ్రియంబు సేయుకొఱకు గజపురంబునం గొన్నినెల లుండి ద్వారకానగరంబు
నకుం బ్రయాణంబు సేయం దలంచి కొందఱకు నమస్కరించి కొందఱం గౌఁగిలిం
చికొని [3]కొందఱు దనకు నమస్కరించినం గౌఁగిలించుకొని రథారోహణంబు
సేయు నవసరంబున సుభద్రయు ద్రౌపదియుఁ గుంతియు నుత్తరయు గాంధా
రియు ధృతరాష్ట్రుండును విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును
ధౌమ్యుండును [4](సత్సంగంబువలన ముక్తసంగుం డగు బుధుండు సత్కృతాం
సంకీర్త్యమానం బై రుచికరం బగు నవ్యయుని యశంబు నాకర్ణించి విడువ నోపం
డట్టి) హరితోడి వియోగంబు సహింపక దర్శనస్పర్శనాలాపశయనాసనభోజనం
బులవలన నిమిషమాత్రంబును హరికి నెడ లేనివా రయిన పాండవులం గూడి
కొని హరి మరలఁ గలయు నని కోరుచు హరి చనినమార్గంబు సూచుచు హరివిన్య
స్తచిత్తు లయి లోచనంబుల బాష్పంబు లొలుక నంత నంత నిలువంబడి
రయ్యవసరంబున. 233

సీ. కనకసౌధములపైఁ గౌరవకాంతలు, గుసుమవర్షంబులు గోరి కురియ
మౌక్తికదామసమంచితధవళాత,పత్రంబు విజయుండు పట్టుచుండ
నుద్ధవసాత్యకు లుత్సాహవంతులై, రత్నభూషితచామరములు వీవ
గగనాంతరాళంబుఁ గప్పి కాహళభేరి, పటహశంఖాదిశబ్దములు మొరయ

ఆ. సకలవిప్రజనులు సగుణనిర్గుణరూప, భద్రభాషణములు పలుకుచుండ
భువనమోహనుండు పుండరీకాక్షుండు, పుణ్యరాశి హస్తిపురము వెడలె. 234

వ. తత్సమయంబునం బౌరసుందరులు ప్రాసాదశిఖరభాగంబుల నిలిచి గోపాల
సుందరుని సందర్శించి వర్గంబు లై మార్గంబు రెండు దెసలఁ గరారవిందంబులు
సాఁచి యొండొరులకుం జూపుచుం దములోనం దొలిగుణంబులం గూడక
జీవులు లీనరూపంబు లై యుండం బ్రపంచంబు ప్రవర్తింపనిసమయంబున
నొంటి నీపించుపురాణపురుషుం డితం డనువారును జీవులకు బ్రహ్మత్వంబు
గలుగ లయంబు సిద్ధించుట యెట్లనువారును జీవోపాధిభూతంబు లయిన
సత్త్వాదులకుఁ గిలయంబు జీవలయం బనువారును గ్రమ్మఱ నప్పరమేశ్వరుండు
నిజవీర్యప్రేరిత యైన నిజాంశభూతంబు లైన జీవులకు మోహాని యైన సృష్టి సేయు

1. ధనుఁడు. 2. విభవరాజి. 3. 'ధర్మనందనునకుఁ గృతాభివందనుం డగుచు నతనిచే నాలింగితుం డై యామంత్రణంబు వడసి...రథా' అని యిట అచ్చుప్రతులపాఠము. ఇది వ్రాఁతప్రతులందు లేదు; ఇది మూలానుసారముగా నిట మార్పబడియె. 4. ఈపాఠము మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

నిచ్ఛించుమాయా ననుసరణంబు సేయు ననువాఁడును నామరూపంబులు లేని జీవులందు నామరూపంబులు గల్పించుకొఱకు సృజియించు వేదంబుల నిర్మించి మాయ ననుసరణంబు సేయు ననువాఁడును నిర్మలభక్తిసముత్కంఠావిశేషంబుల నకుంఠితులై జితేంద్రియు లగువిద్వాంసు లెమ్మహానుభావుని సహజరూపంబు దర్శింతు రనువాఁడును యోగమార్గంబునం గాని దర్శింపరా దనువాఁడును నై మఱియును. 235

మ. రమణీ దూరగమై వోయెఁ గృష్ణురథముల్ రా డింక వీక్షింప నీ
కమలాక్షుం బొడగాన రానిదినముల్ గల్పంబులై తోఁచు నే
హములం దుండఁగ నేల పోయి పరిచర్యల్ సేయుద మిమ్మనుం
దము రమ్మా యనె నొక్కచంద్రముఖి తద్దర్శనాసక్తభ్రాంతయై 236

మ. తరుణీ యాదవరాజు గాఁ డితఁడు వేదవ్యక్తుఁడై యొక్కఁడై
వరుసన్ లోకభవస్థితిప్రళయముల్ వర్తిల్లఁ గాఁ జేయుచున్
స్వలీలారతుఁడై నయమ్మఁ డెలిసిన్ దర్శించితిం బుష్యభా
సుర నే నంచు నటించె నొక్కతె మహాశుద్ధాంతరంగంబునన్. 237

క. తామసగుణు లగురాజులు, భూమిం బ్రభవించి ప్రజలఁ బొలియింపఁగ స
త్త్వామలతనుఁడై యీతఁడు, భామిని వారల వధించుఁ [1]బ్రతికల్పమునన్.

వ. ఇదియునుం గాక. 239

సీ. ఈ యుత్తమశ్లోకుఁ డెలమి జన్మింపంగ, యాదవకుల మెల్ల ననఘ మయ్యె
నీపుణ్యవర్తనుఁ డేప్రొద్దు నుండంగ, మథురాపురము దొడ్డమహిమఁ గనియె
నీపూరుషశ్రేష్ఠు నీక్షించి భక్తితో, ద్వారకావాసులు ధన్యులైరి
యీమహాబలశాలి యెఱిఁగి [2]శిక్షింపంగ, నిష్కంటకం బయ్యె నిఖిలభువన

తే. మీజగన్మోహనాకృతి [3]నిచ్చగించి, పంచశరభల్లజాలభిద్యమాన
[4]వివశమానసమై వల్లవీసమూహ, మితనియధరామృతముఁ గ్రోలు నెల్లప్రొద్దు.

ఉ. ఈ కమలాక్షు నీసుభగు నీకరుణాంబుధిఁ బ్రాణనాథుఁ గాఁ
జేకొని వేడ్కఁ గాపురము సేయుచు నుండెడిరుక్మిణీముఖా
నేకపతివ్రతల్ నియతి నిర్మలమానసలై జగన్నుతా
స్తోకవిశేషతీర్థములఁ దొల్లిటిబాముల నేమి నోఁచిరో. 241

వ. అని యిట్లు నానావిధంబు లగుపురసుందరీవచనంబు లాకర్ణించి కటాక్షించి నగుచు నగరంబు వెడలె ధర్మజుండును హరికి రక్షణంబు లై కొలిచి నడవం జతురంగబలంబులం బంచినం దత్సేనాసమేతుఁడై తనతోడివియోగంబున కోర్వక దూరంబు వెనుఁదగిలినకౌరవుల మరలించి కురుజాంగలపాంచాలదేశంబులు దాఁటి శూరసేనయామునభూములం గడచి బ్రహ్మావర్తకురుక్షేత్రమత్స్యసారస్వత

1. బ్రతికల్పంబునన్. 2. శాసింపంగ. 3. 'నిచ్చయించి' అనియే ప్రతులం. 4. విమలమానస.

మరుధన్వసౌవీరాభీరసైంధవవిషయంబు లతిక్రమించి తత్తద్దేశవాసు లిచ్చిన కాను
కలుఁ గైకొనుచు నానర్తమండలంబు సొచ్చి పద్మబంధుండు పశ్చిమసింధునిమ
గ్నుం డయిన సమయంబునఁ బరిశ్రాంతివాహుం డై చని చని. 242

— ❀ శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబు ప్రవేశించుట. ❀ —

మ. జలజాతాక్షుఁడు శౌరి డగ్గఱె మహాసౌధాగ్ర[1]భృంగారకం
గలహంసావృత హేమపద్మ పరిఖా కాసారకం దోరణా
వళిసంఛాదిత తారకం దరుల తావర్గానువేలోదయ
త్ఫలపుష్పాంకురకోరకన్ మణిమయప్రాకారకన్ ద్వారకన్. 243

వ. ఇట్లు దన ప్రియపురంబు డగ్గఱి. 244

మత్తకోకిలము. అన్యసన్నుతసాహసుండు మురారి యొత్తె యమర్త్యముల్
[2]ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యము దారితాఖిలజంతుచై
తన్యమున్ భువనైకమాన్యము దారుణధ్వని[3]భీతరా
జన్యముం బరిమార్చి తాఖిల శత్రుదానవసైన్యమున్. 245

శా. శంఖారావము వీనులన్ విని జనుల్ స్వర్ణాంబర ద్రవ్యముల్
[4]శంఖాద్యంబులఁ గొంచు వచ్చిరి దిదృక్షాదర్శితోత్కంఠన
ప్రేంఖద్భక్తులు వంశ కాహళ మహాభేరీగజాశ్వావళీ
రింఖారావము లుల్లసిల్ల దనుజారిం జూడ నాసక్తులై. 246

క. బంధులుఁ బౌరులుఁ దెచ్చిన, గంధేభహయాదు లైన కానుకలు దయా
సింధుఁడు గైకొనె నంబుజ,బంధుఁడు గొను దత్తదీపపంక్తులభంగిన్. 247

వ. ఇట్లాత్మారాముండును బూర్ణకాముండును నైన యప్పరమేశ్వరునికి నుపాయ
నంబు లిచ్చి నాగరులు వికసితముఖు లయి గద్గదభాషణంబులతోడ డయ్యేకుండ
నడపునయ్యకు నెయ్యంబు నూప నడ్డంబు లేనిబిడ్డఁ చందంబున మ్రొక్కి
యి ట్లనిరి. 248

శా. నీపాదాబ్జము బ్రహ్మపూజ్యము గదా నీసేవ సంసారసం
తాపధ్వంసి యగుం గదా సకలభద్రశ్రేణులం బ్రీతితో
నాపాదింతు గదా ప్రసన్నులకుఁ గాలాధీశ కాలంబు ని
ర్వ్యాపారంబు గదయ్య చాలరు నినున్ వర్ణింప బ్రహ్మాదులున్. 249

క. ఉన్నారము సౌఖ్యంబున, విన్నారము నీప్రతాపవిక్రమకథలన్
మన్నారము ధనికుల మై, కన్నారము తావకాంఘ్రికమలములు హరీ. 250

క. ఆరాటము మది నెఱుఁగము, పోరాటము లెండకడలఁ బుట్టవు పురిలోఁ
[5]జోరాటన మెనయము సి, దూరాటన మోర్వలేము తోయజనేత్రా. 251

---

1. బృందారకం; శృంగారకం. 2. ధన్యమున్ వినఁ 3. భీకరో, దన్యమున్ బరిమార్చితాఖిలదైత్యదానవ, 4. శంఖాలితముఁ, 5. మాటాట మెఱుఁగ మెదని,

ఉ. తండ్రుల కెల్లఁ దండ్రి యగు ధాతకుఁ దండ్రివి దేవ నీవు మా
తండ్రివిఁ దల్లివిం బతివి దైవమవున్ సఖివిన్ గురుండవుం
దండ్రులు నిక్కముం బ్రజల ధన్యులఁ జేసిరె వేల్పులైన నో
తండ్రి భవన్ముఖాంబుజము ధన్యతఁ గానరు మావిధంబునన్. 252

క. చెచ్చెరఁ గరినగరికి నీ, విచ్చేసిననిమిష మైన వేయేండ్లగు మా
కచ్చోటికి విచ్చేయక, మచ్చికతో నుండవయ్య మానగరమునన్. 253

ఆ. అంధకారవైరి యపరాద్రి మువ్వలఁ, జనిన నంధ మగును జగము భంగి
నిన్నుఁ గానకున్న నీరజలోచన, యంధతమసయుతుల మగుదు మయ్య. 254

వ. అని యిట్లు ప్రజ లాడెడిభక్తియుక్తమధురమంజులాలాపంబులు గర్ణకలాపంబులుగా నవధరించి కరుణావలోకనంబులు వర్షించుచు హర్షించుచుఁ దనరాక విని మహానురాగంబున సంరంభవేగంబుల మజ్జనభోజనశయనాదికృత్యంబు లొల్లక యుగ్రసేనాక్రూరవసుదేవబలభద్రప్రద్యుమ్నాంబచారుదేష్ణగదప్రముఖయదుకుంజరులు కుంజరతురగరథారూఢులై దిక్కుంజరసన్నిభం బయిన యొక్కకుంజరంబు ముందట నిడికొని సూతమాగధనటనర్తకవందిసందోహంబులమంగళభాషణంబులును భూసురాశీర్వాదవేదఘోషణంబులును వీణావేణుభేరీపటహశంఖకాహళధ్వానంబులును రథారూఢవిభూషణభూషితవారయువతీగానంబులును నసమానంబులై చెలంగ నెదుర్కొని యథోచితప్రణామనమస్కారపరిరంభ బాహుస్పర్శసంభాషణమందహాససందర్శనాదివిధానంబుల బహుమానంబులు సేసి వారలుం దానును భుజగేంద్రపాలితంబగు నభోగవతీనగరంబు చందంబున స్వసమానబలయుతభోజదశార్హకుకురాంధకవృష్ణివీరపాలితంబును సకలకాలసంపద్యమానాంకురపల్లవకోరకకుట్మలకుసుమఫలమంజరీపుంజభారవినమితలతాపాదపరాజివిరాజితోద్యానమహావనోపవనారామలాలితంబును వనాంతరాళరసాలసాలశాఖాంకురఖాదనక్షుణ్ణకషాయకంఠకలకంఠమిథునకోలాహలఫలరసాస్వాదపరిపూర్ణ శారికాకీరకులకలకలత్కార పుష్పమకరందపానపరవశభృంగభృంగికదంబఝుంకారసరోవరకలిత కమలమృదులకాండఖండస్వీకారమత్తవరటాయత్తకలహంసనివహకేంకారసహితంబును మహోన్నతసౌధజాలరంధ్రనిర్గతకర్పూరధూపధూమపటలసందర్శనసంజాతజలధరభ్రాంతివిభ్రాంతసముద్ధతపింఛనర్తనప్రవర్తమానమత్తమయూరకేకారవముఖరితంబును నానారూపతోరణధ్వజవైజయంతీ తానకాయనరుద్ధతోంకాగ్ర ప్రకాశంబును ముక్తాఫలవిరచితరంగవల్లికాలంకృత మందిరద్వారదేహళీవేదికాప్రదేశంబును ఘనసారగంధసారకస్తూరికాసంవాసితమణిగేహ గేహళీనికరకనక కళశకాపికీర్యమాణసలిలధారాసంసిక్తపణిమార్గంబును బ్రతినివాసబహిరంగణసమర్పితరసాలదండ ఫలకుసుమగంధాక్షతధూపదీపరత్నాంబరాదివివిధోపహారవర్గంబును బ్రవాళనీలమర

కలితవజ్రవైదూర్యకీలితగోపురాట్టాలకంబును విభవనిర్జితమహేంద్రనగరకుబేరా
లకంబును నైనపురవరంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబున వచ్చుసమయంబున.

మత్తకోకిలము. కన్నులారఁగ నిత్యమున్ హరిఁ గాంచుచున్ మనువార ల
య్యన్నవీనకుతూహలోత్సవయుక్తి నాగరకాంత ల
త్యున్నతోన్నతహర్మ్య [1]రేఖల నుండి చూచిరి నిక్కి చే
సన్నలం దమలోనఁ దద్విభుసౌకుమార్యము సూపుచున్. 256

సీ. కలుముల నీనెడుకలకంఠి యొలనాఁగ, వర్తించు నెవ్వానివక్షమందు
జనదృక్చకోరసంఘంబునకు సుధా, పానీయపాత్రమై భవ్యముఖము
సకలదిక్పాలకసంహతి కెవ్వాని, బాహుదండంబులు పట్టుఁగొమ్మ
లాశ్రితశ్రేణి కెవ్వానిపాదరాజీవయుగ్మంబులు చేరుగడలు

ఆ. భువనమోహనుండు పురుషభూషణుఁ డెవ్వఁ, డట్టికృష్ణుఁ డరిగె హర్మ్యశిఖర
రాజమాన మగుచు రాజమార్గంబున, రాజముఖులు గుసుమరాజిఁ గురియ.

మ. జలజాతాక్షుఁడు సూడ నొప్పె ధవళచ్ఛత్త్రంబుతోఁ జామరం
బులతోఁ బుష్పపిశంగచేలములతో భూషామణిస్ఫీతుఁడై
నలినీబాంధవుతో శశిధ్వజముతో నక్షత్రసంఘంబుతో
బలభిచ్చాపముతోఁ దటిల్లతికతో భాసిల్లుమేఘాకృతిన్. 258

వ. ఇట్లరిగి తల్లిదండ్రులనివాసంబు సొచ్చి దేవకీప్రముఖు లయినతల్లుల కెల్లరకు
మ్రొక్కిన. 259

క. బిడ్డఁడు మ్రొక్కినఁ దల్లులు, జడ్డన నంకముల నునిచి చన్నులతుదిఁ బా
లొడ్డగిలఁ బ్రేమభరమున, జడ్డువడం దడిపి రక్షిజలముల ననఘా. 260

—శ్రీకృష్ణుం డంతఃపురకాంతలం జూడఁ బోవుట.—

వ. తదనంతరంబ యష్టోత్తరశతషోడశసహస్రసౌవర్ణసౌధకాంతం బయినశుద్ధాంత
భవనంబు సొచ్చి హరి తనమనంబున, 261

మ. ఒక దేవీభవనంబు మున్న సొర వే యొక్కర్తు లోఁ గుందునో
సుకరాలాపము లాడదో సొలయునో సుప్రీతి నీక్షింపదో
వికలత్వంబున నుండునో యనుచు నవ్వేళన్ వధూగేహముల్
ప్రకటాశ్చర్యవిభూతిఁ జొచ్చె బహురూపవ్యక్తుఁడై భార్గవా. 262

వ. ఆసమయంబున. 263

క. శిశువులఁ జంకల నిడి తను, కృశతలు విరహాగ్నిఁ దెలుప గృహగేహినులన్
రశనలు జాఱఁగ సిగ్గున, శశిముఖు లెదు రేఁగి రపుడు జలజాక్షునకున్. 264

మ. పతి నాయింటికి మున్న వచ్చె నిదె నాప్రాణేశుఁ డస్మద్గృహా
గతుఁడయ్యెన్ మును నేఁడుపో తొలుత మత్కాంతుండు [2]నాశాలకే

1. సీమల నుండి, 2. నాశాలికే.

నితరాలభ్యసుఖంబు గంటి నని తా ǂ రింటింట నర్తించి ర
య్యతివల్ నాఁటఁ బదాఱువేలు నెనయం ǂ దద్వేళ [1]నాత్మేశ్వరున్. 265

వ. వారలం జూచి హరి యిట్లనియె. 266

మ. కొడుకుల్ భక్తివిధేయు లౌదురు గదా ǂ కోడండ్రు మీవాక్యముల్
గడవం జాలక యుందురా విబుధసత్కారంబు గావింతురా
తొడవుల్ వస్త్రములుం బదార్థరససందోహంబులుం జాలునా
కడమల్ గావు గదా భవన్నిలయముల్ ǂ కళ్యాణయుక్తంబులే. 267

సీ. తిలక మేటికి లేదు ǂ తిలకినీతిలకమ, పువ్వులు దుఱుమవా ǂ పువ్వుఁబోఁడి
కస్తూరి యలఁదవా ǂ కస్తూరికాగంధి, తొడవులు దొడవవా ǂ తొడవుతొడవ
కలహంసఁ బెంపుదే ǂ కలహంసగామిని, కీరముఁ జదివింతె ǂ కీరవాణి
లతలఁ బోషింతువా ǂ లతికాలలితదేహ, సరసి నోలాడుదే ǂ సరసిజాక్షి

ఆ. మృగికి మేఁత లిడుదె ǂ మృగశాబలోచన, గురుల నాదరింతె ǂ గురువివేక
బంధుజనులఁ బ్రోతె ǂ బంధుచింతామణి, యనుచు సతుల నడిగె ǂ నచ్యుతుండు. 269

వ. అని యడిగిన వారలు హరిం బాసినదినంబునందు శరీరసంస్కారకేళీవిహారహాస
వదనమందిరగమనమహోత్సవదర్శనంబు లొల్లనియుండుదుము గావున.

మ. సిరి చాంచల్యముతోడి దయ్యుఁ దనకున్ ǂ జీవేశ్వరుం డంచు నే
పురుషశ్రేష్ఠు వరించు నట్టిపరమున్ ǂ బుద్ధిన్ విలోకించుచుం
గరయుగ్మంబులఁ గౌఁగిలించిరి సతుల్ ǂ కల్యాణబాష్పాంబు లా
భరణశ్రేణులుగాఁ బ్రతిక్షణనవ ǂ ప్రాప్తానురాగంబునన్. 270

మత్తకోకిలము. పంచబాణుని నీఱు సేసిన ǂ భర్గునిం గనఁ గల్గు వ
ర్జించి మూర్ఛలఁ జేయఁ జాలువి ǂ శేషహాసవిలోకనో
దంచితాకృతు లయ్యుఁ గాంతలు ǂ దంభచేష్టల మాధవుం
జంచలింపగఁ జేయ నేమియుఁ ǂ జాలరైరి బుధోత్తమా. 271

వ. ఇవ్విధంబున సంగవిరహితుం డైనకంసారి సంసారికైవడి విహరింప నజ్ఞాన విలోకు లయినలోకులు లోకసామాన్యమనుష్యుం డని తలంతు రాత్మాశ్రయ యైనబుద్ధి యాత్మయం దున్నయానందాదులతోడం గూడని తెఱంగున నీశ్వరుండు ప్రకృతితోడం గూడియు నాప్రకృతిగుణంబు లైనసుఖదుఃఖంబులం జెందక యుండు, బరస్పరసంఘర్షణంబులచే వేణువులవలన వహ్ని పుట్టించి వనంబుల దహించుమహావాయువుచందంబున భూమికి భారహేతువు లై యనేకాక్షౌహిణులతోడం బ్రవృద్ధతేజు లగురాజుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి నిరాయుధుం డై సంహారంబు సేసి శాంతుం డై పిదపం గాంతామధ్యంబునం బ్రాకృతమనుష్యుండునుంబోలె సంచరించుచుండె నాసమయంబున. 272

1. జత్తేశ్వరుం

క. యతు లీశ్వరునిమహత్త్వము, మిత యెఱుఁగనిభంగి నప్ర ✽ మేయుఁ డగుహరి
స్థితి నెఱుఁగక కాముకుఁ డని, రతములు సలుపుదురు తిగిచి ✽ రమణులు సుమతీ.

క. ఎల్లప్పుడు నూయిండ్లను, వల్లభుఁడు వసించు నేమ ✽ వల్లభలము శ్రీ
వల్లభున కనుచు గోపీ,వల్లభుచే సతులు మమత ✽ వలఁ బడి రనఘా. 274

వ. అని చెప్పిన విని శౌనకుండు సూతున కి ట్లనియె. 275

ఉత్తరకుఁ బరీక్షిత్తు జనించుట.

సీ. గురునందనుండు సక్రోధుఁ డై యేసిన, బ్రహ్మశిరోనామ ✽ బాణవహ్నిఁ
గంపించు నుత్తర ✽ గర్భంబు గ్రమ్మఱఁ, బద్మలోచనుచేత ✽ బ్రదికె నండ్రు
గర్భస్థుఁ డగుబాలుఁ ✽ గంసారి యేరీతి, బ్రదికించె మృత్యువు ✽ భయము వాపి
జనియించి యతఁ డెన్ని ✽ సంవత్సరము లుండె, నెబ్భంగి వర్తించె ✽ నేమి సేసె

ఆ. వినుము శుకుఁడు వచ్చి ✽ విజ్ఞానపద్ధతి, నతని కెట్లు సూపె ✽ నతఁడు పిదపఁ
దనశరీర మేవి ✽ ధంబున వర్జించె విప్రముఖ్య నాకు ✽ విస్తరింపు. 276

వ. అనిన సూతుం డి ట్లనియె ధర్మనందనుండు చతుస్సముద్రముద్రితాఖిలజంబూద్వీపరాజ్యంబు నార్జించియు మిన్నుముట్టినకీర్తి నుపార్జించియు నంగనాతురంగమాతంగసుభట కాంచనాదిదివ్యసంపదలు సంపాదించియు వీరసోదరవిప్రవిద్వజ్జనవినోదంబులఁ బ్రమోదించియు వైభవంబు లలవరించియుఁ గ్రతువు లాచరించియు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణంబు లొనరించియు ముకుందచరణారవిందసేవారతుం డై సమస్తసంగంబులందు నభిలాషంబు వర్జించి యరిషడ్వర్గంబు జయించి రాజ్యంబు సేయుచు. 277

తే. చందనాదుల నాఁకట ✽ స్రగ్గువాఁడు, దనివి నొందనికైవడి ✽ ధర్మసుతుఁడు
సంపదలు పెక్కు గలిగియుఁ ✽ జక్రిపాద,సేవనంబులఁ బరిపూర్తి ✽ సెందకుండె.

వ. అంతం గొన్నిదినంబులకు నభిమన్యుకాంతాగర్భంబునం దున్నడింభకుండు [1]దశమమాసపరిచ్ఛేద్యుం డై గర్భాంతరాళంబున దురంతం బైనయశ్వత్థామబాణానలంబున దందహ్యమానుం డై తల్లడిల్లుచు. 279

ఉ. కుయ్యిడ శక్తి లే దుదర ✽ గోళములోపల నున్న వాఁడ ది
క్కెయ్యది దా ననాథ నని ✽ యెప్పుడుఁ దల్లి గణింప వింటి నేఁ
డియ్యిషువహ్ని వాయుటకు ✽ నెయ్యది మార్గము నన్నుఁ గావ నే
యయ్య గలండు గర్భజని ✽ తాపద నెవ్వఁ డెఱుంగు దైవమా. 280

క. చిచ్చులకోలవశంబునఁ, జచ్చి బహిర్గతుఁడఁ గా ని ✽ సమయమునను దా
నుచ్చలితగర్భవేదనఁ, జచ్చును మాతల్లి గర్భ ✽ సంతాపమునన్. 281

క. చెచ్చెర బాణజ్వాలలు, వచ్చిన విష్ణుండు గావ ✽ వచ్చు ననుచుఁ దా
ముచ్చటలు సెప్ప సతులకు, నిచ్చలు మాయవ్వ నేఁడు ✽ నిజ మయ్యెడినో.

---

1. 'పది యగునెల గర్భాంత' అనియే వ్రాతప్రతులు,

శా. రాఁడా చూడ సమస్తభూతములలోఁ రాజిల్లువాఁ డిప్పుడున్
లేఁడా పాలనిచ్చి నమ్మఁ దొలఁగన్ లీలాగతిం ద్రోచి నా
కీఁడా నేఁ డభయప్రదానమతిఁ దా హింపన్ సతత్త్రాత మున్
గాఁడా యెందఱఁ గాఁడె యీ మొసల మస్తత్కర్మంబు దా నెట్టిదో. 283

వ. అని గతాగతప్రాణుండై భూణగతుండైన శిశువు చింతించు సమయంబున. 284

సీ. మేఘంబు మీఁదిక్రొమ్మెఱుఁగు క్రొవ్వడిఁ జేసి, నన్నవచ్చనిపటము వాఁడు
గండభాగంబులఁ గాంచనమణిమయ, మకరకుండలకాంతి మెఱయువాఁడు
శరవహ్ని సడఁగించు సంరంభమునఁ జేసి, కన్నుల నునుగెంపు గలుగువాఁడు
బాలార్కమండలప్రతిమానరత్నహా,టకకిరీటరేఖంబువాఁడు

తే. కంకణాంగదవనమాలికావిరాజ,మానుఁ డసమానుఁ డంగుష్ఠమాత్రదేహుఁ
డొక్కగదఁ జేతఁ దాల్చి నేత్రోత్సవముగ, విష్ణుఁ డావిర్భవించె సవ్వేళయందు.

వ. ఇట్లు భక్తపరాధీనుం డయిన పరమేశ్వరుం డావిర్భవించి మంచు విరియించు మార్తాండు చందంబున శిశువునకు దశదిశలం దన చేతియందున్న మహోల్కాజాల సన్నిభం బైన గదాదండంబు మండలాకారంబుగ జిఱజిఱం ద్రిప్పి విప్రసుతవి చ్చుటమ్ము వేఁడిమి పోఁడిమిఁ జెఱిచి డింభకుని పరితాపంబు విజృంభణంబు నివారించి గర్భంబు కందకుండ నర్భకునికి నానందంబు గల్పించె. 286

మ. గదఁ జేఁ బట్టి పరిభ్రమించుచు గదాఘాతంబులం [1]గ్రూరశ
క్తిదమై వచ్చు శరాగ్నిఁ దుత్తుమురుగా భంజించి రక్షించె నీ
సదయుం డెవ్వఁడొకో యటంచు మదిలోఁ జర్చింపుచున్ బాలకుం
డెదురై చూడ నదృశ్యుఁ డయ్యె హరి సర్వేశుండు విప్రోత్తమా. 287

వ. అంత ననుకూలశుభగ్రహోదయంబును మహోత్కర్ష సూచకంబును నైన శుభలగ్నంబునం బాండవవంశోద్ధారకుం డయిన కుమారుండు జన్మించిన ధర్మనందనుండు ధౌమ్యాదిభూసురవర్గంబు రప్పించి పుణ్యాహంబు సదివించి జాతకర్మంబులు సేయించి కుమారజన్మమహోత్సవకాలంబున భూసురులకు విభవాభిరామంబు లయిన గోభూహిరణ్యహయగ్రామంబులును స్వాదురుచిసంపన్నంబు లయిన యన్నంబు లిడిన వారలు తృప్తులై ధర్మపుత్త్రున కిట్లనిరి. 288

చ. ప్రకటితదైవయోగమునఁ బౌరవసంతతి యంతరింపఁగా
వికలత నొందనీక ప్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁ డనుగ్రహించి శా
బకు బ్రదికించెఁ గావున నృపాలక శాబకుఁ డింక శాత్రవాం
తకుఁ డగు విష్ణురాతుఁ డనఁ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుఁ బూజ్యుఁ డై. 289

వ. అనిన విని భూదేవోత్తములకు నరదేవోత్తముం డి ట్లనియె. 290

---

1. దుర్ధర, ప్రద మై.

శా. ఓ పుణ్యాత్మకులార నా పలుకు మీ రూహింపుఁడా మ్రొక్కెదన్
మా పెద్దల్ ధృతకీర్తులై సదయులై మన్నారు [1]రాజర్షులై
యీ పిన్నాతఁడు వారిఁ బోలెడిఁ గదా యెల్లప్పుడున్ మాధవ
శ్రీపాదాంబుజభక్తియుక్తుఁ డగుచున్ జీవించునే చూడరే. 291

వ. అనిన విని నరేంద్రా భవదీయపౌత్త్రుండు సుపుత్త్రుం డయి యిక్ష్వాకుని చందంబునం బ్రజల రక్షించు [2](♦ శ్రీరామచంద్రుని భంగి బ్రహ్మణ్యుండును సత్యప్రతిజ్ఞుండు నగు) డేగ వెంట నంటినం బాల్పడి భీతిమెయి వెనుకకు సమాయాతం బైన కపోతంబుఁ గాచిన శిబిచక్రవర్తికీర్తి శరణ్యుండును వితరణఖనియు నగు దుష్యంతసూనుం డయిన భరతుపగిది [3]సోమాన్వయజ్ఞాతివర్గంబులకు యజ్వలకు నసర్గళకీర్తి విస్తరించు ధనంజయ కార్తవీర్యులకరణి ధనుర్ధరాగ్రేసరుండగుఁ గీలిపోలిక దుర్ధర్షుం డగు సముద్రుని తెఱంగున దుస్తరుం డగు మృగేంద్రునికైవడి విక్రమశాలి యగు [4](♦ వసుమతిపోలె నక్షయక్షాంతియుక్తుం డగు భానునిలాగున బ్రతాపవంతుం డగు) వాసుదేవువడువున [5]సర్వభూతహితుం డగుఁ దల్లిదండ్రులమాడ్కి సహిష్ణుం డగు మఱియును. 292

సీ. సమదర్శనంబున జలజాతభవుఁ డనఁ, బరమప్రసన్నత భర్గుఁ డనఁగ
నెల్లగుణంబుల నిందిరావిభుఁ డన, నధికధర్మమున యయాతి యనఁగ
ధైర్యసంపద బలిదైత్యవల్లభుఁ డన, నచ్యుతభక్తిఁ బ్రహ్లాదుఁ డనఁగ
రాజితోదారత రంతిదేవుం డన, నాశ్రయమహిమ హిమనగాద్రి యనఁగ

తే. యశము వర్ధించుఁ బెద్దల నాదరించు
నశ్వమేధంబు లొనరించు నాత్మసుతుల
ఘనులఁ బుట్టించు దండించు ఖలులఁ బట్టి
మానధనుఁడు నీమనుమఁడు మానవేంద్ర. 293

భుజంగప్రయాతము. హరింపం గలిప్రేరితాఘంబు లెల్లన్
భరింపన్ ధరన్ రామభద్రుం దపోలెం
జరింపన్ సదా వేదశాస్త్రానువృత్తిన్
వరింపన్ విశేషించి వైకుంఠభక్తిన్. 294

వ. ఇట్లు పెక్కేండ్లు జీవించి భూసురసుతప్రేరితం బయిన తక్షకసర్పవిషానలంబునం దనకు మరణం బని యెఱింగి సంగవర్జితుం డయి ముకుందపదారవింద భజనంబు సేయుచు శుకయోగీంద్రునివలన నాత్మవిజ్ఞానసంపన్నుండై గంగాతటంబున శరీరంబు విడిచి నిర్గతభయశోకం బయిన లోకంబుఁ బ్రవేశించు నని జాతకఫలంబు సెప్పి లబ్ధకాములయి భూసురులు సని రంత. 295

1. రారాజులై. 2. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పబడినది. 3. సోమమూడిమై జ్ఞాతి. 4. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పఁబడినది. 5. [illegible]

క. తనతల్లికడుపులోపల, మును సూచినవిభుఁ గను విశ్వమున నెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డండ్రుమునీంద్రా. 296

ఆ. కళలచేత రాజు క్రమమునఁ బరిపూర్ణుఁ, డయినభంగిఁ దాతలనుదినంబుఁ
బోషణంబు సేయఁ బూర్ణుఁ డయ్యెను ధర్మ,పటలపాలకుండు బాలకుండు. 297

వ. మఱియు ధర్మనందనుండు బంధుసంహారదోషంబు వాయుకొఱకు నశ్వమేధయాగంబు సేయఁ జూచుచుఁ బ్రజలవలనం గరదండంబుల సముపాత్తం బయినవిత్తంబు సాలక చిత్తంబునఁ జింతించు నెడ నచ్యుతప్రేరితులై భీమార్జునాదులు దొల్లి మరుత్తుం డను రాజు మఖంబు సేసి పరిత్యజించి నిక్షేపించినసువర్ణపాత్రాదికం బైన విత్తం బుత్తరదిగ్భాగంబువలన బలవంతులై తెచ్చిన నా రాజసత్తముండు సమాయత్తయజ్ఞోపకరణుం డై [1](♦సకలబంధుసమేతంబుగఁ గృష్ణుని నాహ్వానంబు సేసి) [2]పురుషోత్తము నుద్దేశించి మూఁడు జన్నంబు[3]లు గావించెఁ [4](♦దదనంతరంబ కృష్ణుండు బంధుప్రియంబుకొఱకుఁ గరినగరంబునఁ గొన్ని నెలలుండి ధర్మపుత్త్రాదులచే నామంత్రణంబు వడసి యాదవసమేతుం డయి ధనంజయుండు దోడ రా నిజనగరంబునకుం జనియె) నంత విదురుండు తీర్థయాత్ర సని మైత్రేయుముందటఁ గర్మయోగవ్రతాదివిషయంబు లయినప్రశ్నంబులఁ గొన్నిటిం జేసి యతనివలన నాత్మగతిజ్ఞానంబు దెలిసి కృతార్థుం డై హాస్తిపురంబునకు వచ్చిన. 298

క. బంధుఁడు వచ్చె నటంచును, గాంధారీవిభుఁడు మొదలుగా నందఱు సం
బంధములు నెఱపి ప్రీతి న,మంథరగతిఁ జేసి రెదురు మున్నన లనఘా. 299

వ. అంత ధర్మనందనుండు విదురునికి మజ్జనభోజనాదిసత్కారంబులు సేయించి సుఖాసీనుం డై తనవార లందఱు విన నిట్లనియె. 300

సీ. ఏవర్తనంబున నింతకాలము మీరు, సంచరించితి రయ్య జగతిలోన
నేతీర్థములు గంటి రెక్కడ నుంటిరి, భావింప మీవంటి భాగవతులు
తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు గదా, మీయందు విష్ణుండు మెఱయుకతన
మీరు తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి, తీర్థంబు లున్నవె తెలిసి చూడ

తే. వేఱ తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల, మిమ్ముఁ బొడగని భాషించు మేల చాలు
వార్తలే మంద్రులోకులు వసుధలోన, మీకు సర్వంబు నెఱిఁగెడు [5]మేధ గలదు.

మత్తకోకిలము. తండ్రి సచ్చినమీఁద మాపెదతండ్రిబిడ్డలు దొల్లి పె
క్కండ్రు సర్పవిషాగ్ని బాధలఁ గాసిఁ బెట్టఁగ నుమ్మ ని

1. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడినది. 2. 'యజ్ఞేశ్వరుండగు పురుషోత్తము' అని వ్రాఁతప్రతులు. 3. లవిచ్ఛిన్నసంపన్నంబులు గావించె. 4. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడినది. 5. మేర గలదు.

ల్లాండ్ర నంతముఁ బొంద కుండఁగ లాలనంబున మీరు మా
తండ్రిభంగి సముద్ధరింతురు తద్విధంబు దలంతురే. 302

క. పక్షులు తమ ఱెక్కలలోఁ, బక్షంబులు రానిపిల్ల పదువుల మమతన్
రక్షించిన క్రియ మీరలు, పక్షీకరణంబు సేయ బ్రదికితిమి గదే. 303

క. మన్నారా ద్వారకలో, సన్నాహా యదువు లంబుజోదరుకరుణం
గన్నారా లోకులచే, విన్నారా మీరు వారివిధ మెట్టిదియో. 304

చ. అన విని ధర్మరాజునకు నావిదురుండు సమస్తలోకవ
ర్తనముఁ గ్రమంబుతోడ విశదంబుగఁ జెప్పి యదుక్షయంబు సె
ప్పిన నతఁ డుగ్రశోకమున బెగ్గిలి కుందెడి నంచు నేనియున్
విను మని చెప్పఁ డయ్యె యదువీరులనాశము భార్గవోత్తమా. 305

ఆ. మేలు సెప్ప నేని మే లందు లోకులు, చెట్ట యందు కీడు సెప్ప నేని
యంతమీఁద శూద్రుఁ డైనకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడు సెప్పఁ డయ్యె.

వ. అది యె ట్లనిన మాండవ్యమహామునిశాపంబునం దొల్లి యముండు శూద్రయోనియందు విదురుండై జన్మించియున్ననూఱువత్సరంబు లర్యముండు యథాక్రమంబునం బాపకర్ముల దండించె నిట్లు యుధిష్ఠిరుండు రాజ్యంబుఁ గైకొని లోకపాలసంకాశు లయిన తమ్ములుం దానును గులదీపకుం డైన మనుమని ముద్దు సేయుచుఁ బెద్దకాలంబు మహావైభవంబున సుఖ మై యుండె నంత. 307

క. బాలాజనశాలాధన, లీలావనముఖ్యవిభవలీనమనీషా
[1]లాలసు లగు మానవులను, గాలము వంచించు దురవగాహము సుమతీ. 308

గాంధారీధృతరాష్ట్రులు దేహత్యాగము సేసికొనుట.

వ. అది నిమిత్తంబుగాఁ గాలగతి యెఱింగి విదురుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 309

మ. కనకాగారకళత్రమిత్రసుతసంఘాతంబులన్ ముందటం
గని ప్రాణేచ్ఛల నుండుజంతువుల నేకాలంబు దుర్లంఘ్య మై
యనివార్యస్థితిఁ జంపు నట్టినిరపాయం బైనకాలంబు వ
చ్చె నుపాంతంబున మాఱు దీనికి మదిం జింతింపు ధాత్రీశ్వరా. 310

శా. పుట్టంధుండవు పెద్దవాఁడవు మహాభోగంబులా లేవు నీ
పట్టెల్లం జెడి పోయె దుస్సహజరాభారంబు పైఁ గప్పె నీ
చుట్టా లెల్లను బోయి రాలు మగఁడున్ శోకంబునన్ మగ్న లై
కట్టా దాయలపంచ నుండఁ దగవే కౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 311

క. పెట్టితిరి చిచ్చు గృహమునఁ, బట్టితిరి తదీయభార్యఁ బాడవులకుం
గొట్టితిరి వారు మనుపఁగ, నెట్టయిన భరింపవలెనె యీప్రాణములన్. 312

క. బిడ్డలకు బుద్ధి సెప్పని, గ్రుడ్డికిఁ బిండంబు వండికొని పొం డిదె పైఁ

1. లోలాకులమానసులను,

బడ్డాఁ డని భీముం డోర, గొడ్డెము లాడంగఁ గూడుఁ గుడిచెద వధిపా. 313

క. కనియెదవో బిడ్డల నిఁక, వినియెదవో కొంటికంటె మనుమలమాటల్
గనియెదవో యిచ్చెద ర, మ్మనియెదవో దానములకు నవనీసురులన్. 314

క. దేహము నిత్యము గా దని, మోహముఁ దెగఁ గోసి సిద్ధముని వర్తనుఁ డై
గేహము వెలువడు నరుఁడు, త్సాహముతోఁ జెందు ముక్తిసంపద ననఘా. 315

వ. అని విదురుండు ధృతరాష్ట్రునకు విరక్తిమార్గం బుపదేశించిన నతండు ప్రజ్ఞాచక్షుం డై సంసారంబు దిగనాడి మోహపాశంబు లన్నియు నూడి విజ్ఞానమార్గంబునం గూడి దుర్గమం బగుహిమవన్నగంబునకు నిర్గమించె. 316

శా. అంధుం డైనపతిన్ వరించి పతిభాగ్యాసక్తి నేత్రద్వయీ
బంధాచ్ఛాదనమున్ ధరించి నియమప్రఖ్యాత యై యున్నత
గ్గాంధారక్షితినాథుకూఁతురును యోగప్రీతి చిత్తంబులో
సంధిల్లం బతివెంట నేఁగె సదయత్సాధ్వీగుణారూఢ యై. 317

చ. వెనుకకు రాక చొచ్చురణవీరునికైవడి రాజసంబునం
బునకు భయంబు లేక వడిఁ బోయె మహీధ్రనిభాంగి యప్పు డా
వనిత దురంత మైనహిమవంతముపొంతవనాంతభూమికిం
బెనిమిటితోడ నించుకయు భీతి వహింపక యేఁగెఁ బ్రీతితోన్. 318

వ. ఇట్లు విదురసహితు లై గాంధారీధృతరాష్ట్రులు వనంబునకుం జనిన మఱునాఁడు ధర్మనందనుండు ప్రభాతంబున సంధ్యావందనంబు సేసి నిత్యహోమంబు గావించి బ్రాహ్మణోత్తములకు గోహిరణ్యతిలవస్త్రాదిదానంబులు సేసి నమస్కరించి గురువందనంబుకొఱకుఁ బూర్వప్రకారంబునం దండ్రిమందిరంబునకుఁ జని యందు విదురసహితు లయినతల్లిదండ్రులం గానక మంజుపీఠంబునఁ గూర్చున్న సంజయున కిట్లనియె. 319

సీ. మాతల్లిదండ్రు లీమందిరంబున లేరు, సంజయ వారెందుఁ జనిరి చెపుమ
ముందర గానఁడు ముసలి మాపెదతండ్రి, పుత్రశోకంబునఁ బొగులుఁ దల్లి
సౌజన్యనిధి ప్రాణసఖుఁడు మాపినతండ్రి, మందబుద్ధుల మైన మమ్ము విడిచి
యెటు వోయిరో ముప్పు రెటేఁగింపు గంగలోఁ, దన యపచారంబు లెదఁ దలఁచికొనుచు

ఆ. భార్యతోడఁ దండ్రి పరితాపమునఁ బడుఁ, గపట మింత లేదు కరుణ గలఁడు
పాండుభూవిభుండు పరలోకగతుఁ డైన, మమ్ముఁ బిన్ననాఁడు మనిచె నతఁడు.

వ. అనిన సంజయుండు [1](*దనయూస్నేహంబుల నతికర్శితుం డగుచుఁ దన ప్రభువు పోయిన తెఱం గెఱుంగక కొంతదడ వూరకుండి) తద్వియోగదుఃఖంబునఁ గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు బుద్ధిబలంబునం జిత్తంబు ధైర్యాయత్తంబు సేసి [2](♦తనభర్తృపాదంబుల మనంబున నెన్నుచు) ధర్మజున కిట్లనియె. 321

1, 2. (♦) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.

తే. అఖిలవార్తలు మున్న నన్నడుగుచుండు, నడుగఁడీ రేయి మిత్రుండ్రియవనినాథ
మందిరము కోన పిన్నరుత్తోకమంతనంబు, నిన్నమాడుచునుండెను నేఁడు లేఁడు.

వ. విదురగాంధారీధృతరాష్ట్రులు నన్ను వంచించి యెందుబోయిరో [1](*వారలనిశ్చయంబు లెట్టివో) యెఱుంగనని సంజయుండు దుఃఖించుసమయంబునఁ దుంబురుసహితుండై నారదుండు వచ్చిన లేచి నమస్కరించి తమ్ములుం దానును నారదుం బూజించి కౌంతేయాగ్రజుం డిట్లనియె. 323

ఉ. ఎక్కడ తల్లిదండ్రులు గృహంబున లేరు మహాత్మ వారు నేఁ
డెక్కడఁ బోయిరో యెఱుఁగ నెప్పుడు బిడ్డలపేరు గ్రుచ్చి తాఁ
బొక్కుచు నుండుఁ దల్లి యెటు వోయెనొకో విపదంబురాశికి
నిక్కము కర్ణధారుఁడవు నీవు జగజ్జనపారదర్శనా. 324

వ. అనిన విని సర్వజ్ఞుండైన నారదుండు ధర్మజున కిట్లనియె నీశ్వరవశంబై [2](*నదివిశ్వం బీశ్వరుండ భూతంబుల నొకటితో నొకటిఁ జేర్చు నెడఁబాపు సూచీభిన్ననాసికలందు రజ్జుప్రోతంబు లగుచుఁ గంఠరజ్జువులఁ గట్టంబడిన బలీవర్దంబులుం బోలెఁ గర్తవ్యాకర్తవ్య వేదలక్షణయగు వాక్తంత్రియందు వర్ణాశ్రమలక్షణంబులు గల నామంబులచే బద్ధులై) లోకపాలసహితంబైన లోకంబు లీశ్వరాదేశంబు వహించుఁ [3]గ్రీడాసాధనంబులకు నొకకందు గాదు కెట్లు సంయోగవియోగంబు లట్లు క్రీడించు నీశ్వరునికిం గ్రీడాసాధనంబులైన జంతువులకు సంయోగవియోగంబు లగుచుండు సమస్తజనంబును జీవరూపంబున ధ్రువంబును దేహరూపంబున నధ్రువంబు నై యుండు మఱియొక్క పక్షంబున ధ్రువంబు నధ్రువంబునుం గాక యుండు శుద్ధబ్రహ్మస్వరూపంబు నిర్వచింపరాక రెండునై యుండు నజగరంబుచేత మ్రింగంబడిన పురుషుం డన్యుల రక్షింపలేని తెఱంగునఁ బంచభూతమయంబై కాలకర్మగుణాధీనంబైన దేహంబు పరుల రక్షింప సమర్థంబు గాదు కరంబులు గల జంతువులకుఁ గరంబులు లేని చతుష్పదంబు లాహారంబు లగుఁ జరణంబులు గల ప్రాణులకుం జరణంబులు లేని తృణాదులు భక్షణీయంబు లగు నధికజన్మంబులకు నల్పజన్మంబులు భోజ్యంబులగు సకలదేహి దేహంబులందు జీవుండు గలుగుటం జేసి జీవునికి జీవుండ జీవిక యగు సహస్రాసహస్రాది రూపంబైన విశ్వ మంతయు నీశ్వరుండు గాఁ దెలియు మతనికి వేఱు లేదు నిజమాయావిశేషంబున మాయావియై జాతిభేదరహితుండైన యీశ్వరుండు బహుప్రకారంబుల భోగిభోగ్యరూపంబుల నంతరంగ బహిరంగంబుల దీపించుం [4](♦గాన యనాథులు దీనులు నగునాదు తలిదండ్రులు నన్నుం బాసి యే మయ్యెదరో యెట్లు వర్తింతురో యని వగవం బనిలే దజ్ఞానమూలం బగు స్నేహంబున నైన మనోవ్యాకులత్వంబు పరిహరింపు మని మఱియు నిట్లనియె.) 325

1, 2, 4 (♦) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3. నిచ్ఛాప్రకారంబునఁ గ్రీడించు నీశ్వ.

ఆ. అట్టి కాలరూపుఁ డఖిలాత్ముఁ డగు విష్ణుఁ, డసురనాశమునకు నవతరించి
దేవకృత్య మెల్లఁ దీర్చి చిక్కిన పని, కెదురుచూచుచుండు నిప్పు డధిప. 326

మత్తకోకిలము: ఎంతకాలము కృష్ణుఁ డీశ్వరుఁ డిద్ధరిత్రిఁ జరించు నీ
రంతకాలము నుండుఁ డందఱు నవ్వలం బని లేదు వి
భ్రాంతి మానుము కాలమున్ గడవంగ నెవ్వరు నోప రీ
చింత యేల [1]నరేంద్రసత్తమ చెప్పెదన్ విను మంతయున్. 327

వ. ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారీవిదురసహితుండై హిమవత్పర్వతదక్షిణ భాగంబున నొక్క మునివనంబునకుం జని తొల్లి సప్తర్షులకు సంతోషంబు సేయుకొఱకు నాకాశగంగ యేడుప్రవాహంబు లయి పాఱినపుణ్యతీర్థంబునం గృతస్నానుండై యథావిధి హోమంబొనరించి జలభక్షణంబు గావించి సకలకర్మంబులు విసర్జించి విఘ్నంబులం జెందక నిరాహారుం డయి శాంతి నంగీకరించి పుత్త్రార్థదారైషణంబులు వర్జించి విన్యస్తాసనుం డై ప్రాణంబుల నియమించి మనస్సహితంబు లైన యింద్రియంబుల నాఱింటిని విషయంబులం బ్రవర్తింపనీక నివర్తించి హరిభావనచే ధారణాయోగంబు వహించి రజస్సత్త్వతమోరూపంబు లగుమలంబుల మూఁటిని హరించి మనంబు నహంకారాస్పదం బైన స్థూలదేహంబువలనం బాపి బుద్ధియందు నేకీకరణంబుసేసి [2]యట్టివిజ్ఞానాత్మను దృశ్యాంశంబువలన వియోగించి క్షేత్రజ్ఞునియందుఁ బొందించి దృష్టం బైన యాశ్రయునివలన క్షేత్రజ్ఞునిం బాపి మహాకాశంబుతోడ ఘటాకాశముం గలుపుకైవడి నాధారభూతం బైన బ్రహ్మమందుఁ గలిపి లోపలిగుణక్షోభంబును వెలుపలి యింద్రియ విక్షేపంబును [3]లేక నిర్మూలితమాయాగుణవాసనుం డగుచు నిరుద్ధంబులగు మనశ్చక్షురాదీంద్రియంబులు గలిగి యఖిలాహారంబుల వర్జించి [3]కొఱడుచందంబున. 328

మ. ఉటజాంతస్స్థలవేదికన్ నియతుఁడై యున్నాఁడు నేఁ డాదిగా
నిటపై నేనవనాఁడు మేన్ విడువఁగా [4]నిజ్యాగ్ని యోగాగ్ని త
త్పటుదేహంబు దహింపఁ జూచి నియమప్రఖ్యాత గాంధారి యు
ట్టటు వోనొల్లక ప్రాణవల్లభునితో నగ్నిం బడున్ భూవరా. 329

క. [5]అంతట వారలమరణము, వింత యగుచుఁ జూడఁబడిన విదురుఁడు చింతా
సంతాప మొదవఁ బ్రీత, స్వాంతుం డై తీర్థములకుఁ జనియెడు నధిపా. 330

---

1 నరేంద్రచంద్ర విశేషమున్ విను చెప్పెదన్.
2 'బుద్ధిసహితుం డైనతన్ను దృశ్యాంశంబువలన' అని వ్రాఁతప్రతులు.
3 'లేనికొఱడుచందంబున' అని వ్రాఁతప్రతులు.
4 నేతెంచుదావాగ్ని.
5 'అంతట వయ్యాశ్చర్యము, వింత యగుచుఁ జెవులఁ బడిన' ననియే వ్రాఁతప్రతులు.

ధర్మజుఁడు దుర్నిమిత్తంబులం గని చింతించుట.

వ. అని విదురాదులవృత్తాంతం బంతయు ధర్మనందనున కెఱింగించి తుంబురుసహితుం డయిన నారదుండు స్వర్గంబునకు నిర్గమించిన వెనుక ధర్మజుండు భీమునిం జూచి యి ట్లనియె. 331

సీ. ఒకకాలమునఁ బండు నోషధిచయము వే, ఱొకకాలమునఁ బండ కుండు నండ్రు
క్రోధంబు లోభంబుఁ గ్రూరత బొంకును, దీపింప నరులు వర్తింతు రండ్రు
వ్యవహారములు మహావ్యాజయుక్తము లండ్రు, సఖ్యంబు వంచనాసహితమండ్రు
మగలతో నిల్లాండ్రు మచ్చరించెద రండ్రు, సుతులు దండ్రులఁ దెగఁ జూతు రండ్రు
తే. గురుల శిష్యులు దూషించి కూడ రండ్రు, శాస్త్రమార్గము లెవ్వియుఁ జాగ వండ్రు
న్యాయపద్ధతి బుధులైన నడవ రండ్రు, కాలగతి వింతయై వచ్చెఁ గంటె నేఁడు.

మ. హరిఁ జూడన్ నరుఁ డేఁగినాఁడు నెల లేడయ్యెం గదా రాఁడు గా
లరు లెవ్వారును యాదవుల్ సమదలోలస్వాంతు లీవేళ సు
స్థిరులై యుండుదురా మురారి సుఖియై సేమంబుతో నుండునా
యెర వై యున్నది చిత్త మీశ్వరకృతం బెట్లో కదే మారుతీ. 333

క. మానసము గలఁగు చున్నది, మానవు బహుదుర్నిమిత్తమర్యాదలు స
న్మానవదేహాక్రీడలు, మాన విచారింప నోపు మాధవుఁ డకటా. 334

క. మనవులు సెప్పక ముందఱ, మనదారప్రాణరాజ్యమానశ్రీలన్
[1]మనుపుదు నని మాధవుఁ డిట, మనమునఁ దలపోసి మనిచె [2]మనలం గరుణన్.

క. నారదుఁ డాడిన కైవడిఁ, గ్రూరపుఁగాలంబు వచ్చెఁ గుంభినిమీఁదన్
ఘోరము లగునుత్పాతము, లారభటిం జూడఁబడియె ననిలజ కంటే. 336

సీ. ఓడక ముందట నొకసారమేయంబు, మొఱఁగుచు నున్నది మోర యెత్తి
యాదిత్యుఁ డుదయింప నభిముఖంబై నక్క, వాపోయె మంటలు [3]వాతఁ గలుగ
మిక్కిలు చున్నవి మెఱసి గృధ్రాదులు, గర్దభాదులు దీర్చి క్రందుకొనియె
నుత్తమాశ్వంబుల కుదయించెఁ గన్నీరు, మత్తగజంబుల మదము లుడిగెఁ
ఆ. గాలుదూతభంగిఁ గదిసెఁ గపోతము, మండ దగ్ని హోమమందిరములఁ
జుట్టుఁ బొగలు దిశల సారిది నాచ్ఛాదించెఁ, దరణి మాసెఁ జూడు ధరణి గదలె.

క. వాతములు విసరి రేణువ్రాతము లాకసముఁ గప్పె వడి సుడిగొని ని
ర్ఘాతములు వడియె ఘనసం, ఘాతంబులు రక్తవర్షకలితము లయ్యెన్. 338

క. గ్రహములు పోరాడెడి నా, గ్రహముల వినఁబడియె భూతకలకలములు దు
స్సహము లగుచు శిఖికీలా, వహముల క్రియఁ దోఁచె గగనవసుధాంతరముల్.

క. దూడలు గుడువవు చన్నులు, దూడలకుం గోవు లీవు దుగ్ధము లోడలం
బీడలు మానవు పశువులఁ, గూడవు వృషభములు దఱిపి కుఱ్ఱల నెక్కన్. 340

1 మను పుదు నని. 2. 'మనముల' అనియే వ్రాతప్రతులు 3. వాంతి సేసి.

క. కదలెడు వేల్పులరూపులు, వదలెడుఁ గన్నీరు వానివలనం జెమటల్
వొదలెడిఁ బ్రతిమలు [1]వెలిఁ జని, మొదలెడి నక్కలుఁ గుక్కలు గుడిని మేదినియందున్.
క. కాకంబులు వాపోయెడి, ఘూకంబులు పగటఁ బగలు గుండ్రలు గోరికెఁ
లోకంబులు విభ్రష్ట, శ్రీకంబులగతి నశించి శిథిలము లయ్యెన్. 342
మ. యవపద్మాంకుశచాపచక్రఝషరేఖాలంకృతం బైనమా
ధవుపాదద్వయ మింక [2]మెట్టఁబడు పృథ్వీతత్త్వంబు నేఁ డాదిగా
నవనీకాంతకు లేదు పో మఱి మదీయాంగంబు వామాక్షిబా
హువు లాకంపము నొందు చుండు నిల కేయుగ్రస్థితుల్ వచ్చునో. 343
వ. మఱియు మహోత్పాతంబులు పెక్కులు పుట్టుచున్నయవి మురాంతకుని వృత్తాంతంబు వినరా దని కుంతీసుతాగ్రజుండు భీమునితో విచారించు సమయంబున. 344

అర్జునుఁడు ద్వారకనుండి వచ్చి కృష్ణనిర్యాణంబుఁ దెల్పుట.

క. ఖేదమున నింద్రసూనుఁడు, యాదవపురినుండి వచ్చి యగ్రజుఁ గని త
త్పాదముల నయనసలిలో, త్పాదకుఁ డై పడియె దీనభంగి నరేంద్రా. 345
క. పల్లటిలినయుల్లముతోఁ, దల్లడపడుచున్నపిన్నతమ్మునిఁ గని తా
నెల్ల నగుమొగముతో జను, లెల్లను విన ధర్మపుత్త్రుఁ డిట్లని పలికెన్. 346
సీ. మాతామహుం డైన మనశూరుఁ డున్నాఁడె, మంగళమే మనమాతులునకు
మోదమే నలుగురు ముగురు మేనత్తల, కానందమే వారియాత్మజులకు
నక్రూరకృతవర్మ లాయుస్సమేతులే, జీవితుఁడే యుగ్ర♦సేనవిభుఁడు
కల్యాణయుక్తులే గదసారణాదులు, మాధవుతమ్ములు మానధనులు
తే. నందమే మనసత్యకనందనునకు, భద్రమే శంబరాసురభంజనునకుఁ
గుశలమే బాణదనుజేంద్రకూఁతుపతికి, హర్షమే పార్థమసలికి హాళికి బలికి.
వ. మఱియు నంధకయదుభోజదశార్హవృష్ణిసాత్వతులు మొదలయినయదువంశవీరులును హరికుమారు లైన సాంబసుషేణప్రముఖులును నారాయణానుచరు లైన యుద్ధవాదులును గృష్ణసహచరు లైనసునందనందాదులును [3](♦సుఖానందులే యని) యందఱ నడిగి ధర్మజుండు గ్రమ్మఱ నిట్లనియె. 348
సీ. వైకుంఠవాసులవడువున నెవ్వని, బలమున నానందభరితు లగుచు
వెఱవక యాదవవీరులు వర్తింతు, రమరులు గొలు వుండునట్టికొలువుఁ
జవికె నాకర్షించి చరణసేవకు లైన, బంధుమిత్త్రాదులపదయుగముల
నెవ్వఁడు ద్రొక్కించె నింద్రపీఠముమీఁద, వజ్రంబు జళిపించి వ్రాలువాని
తే. ప్రాణవల్లభకెంగేలఁ బాదుసేసి, యమృతజలములఁ బోషింప నలరుపారి
జాత మెవ్వఁడు గొని వచ్చి సత్యభామ, కిచ్చె నట్టిమహాత్మున కిపుడు శుభమె.

1. వెలుచని, 2. ముట్టెడు. 3. (♦) ఇది మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

శా. అన్నా ఫల్గున భక్తవత్సలుఁడు బ్రహ్మణ్యుండు గోవిందుఁ డా
పన్నానీకశరణ్యుఁ డీశుఁడు జగద్భద్రానుసంధాయి శ్రీ
మన్నవ్యాంబుజపత్రనేత్రుఁడు సుధర్మామధ్యపీఠంబునం
దున్నాఁడా బలభద్రుఁ గూడి సుఖియై § యుత్సాహియై ద్వారకన్. 350

క. ఆరామకేశవులకును, సారామలభక్తి నీవు § సలుపుదువు గదా
గారాములు సేయుదురా, పోరాముల బంధులెల్ల § ప్రొద్దు జితాక్షీ. 351

శా. మున్నుగ్రాటవిలో వరాహమునకై § ముక్కంటితోఁ బోరుచో
సన్నాహంబునఁ గాలకేయుల ననిం § జక్కాడుచోఁ బ్రాభవ
స్కన్నుండై చనుకౌరవేంద్రుపనికై § గంధర్వులం దోలుచోఁ
గన్నీ రెన్నఁడుఁ దేవు తండ్రి చెపుమా § కల్యాణమే చక్రికిన్. 352

వ. అదియునుం గాక. 353

క. ఓడితివో శత్రువులకు, నాడితివో సాధుమాన్య§నాలాపములం
గూడితివో పరసతులను, వీడితివో మానధనము § వీరులనడుమన్. 354

క. తప్పితివో యిచ్చెద నని, చెప్పితివో కపటసాక్షి § చేసిన మేలుం
దప్పితివో శరణార్థుల, రొప్పితివో ద్విజులఁ బసుల § రోగుల సతులన్. 355

క. అడిచితివో భూసురులను, గుడిచితివో బాలవృద్ధ§గురువులు వెలిగా
విడిచితివో యాశ్రితులను, ముడిచితివో పరులవిత్త§ములు లోభమునన్. 356

వ. అని పలికినం గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు గద్గదస్వరంబునఁ బెన్నిధిం గోల్పోయిన పేదచందంబున నిట్టూర్పుల నిగిడించుచు నర్జునం డన్న కిట్లనియె.

క. మనసారథి మనసచివుఁడు, మనవియ్యము మనసఖుండు § మనబాంధవుఁడున్
మనవిభుఁడు గురుఁడు దేవర, మనలను దిగనాడి చనియె § మనుజాధీశా. 358

క. కంటకపునృపులు సూడఁగ, మింటం గన్పించుయంత్ర§మీనముఁ గోలన్
గెంటించి మనము వాలుం, గంటిం జేకొంటి మతని§కరుణను గాదే. 359

క. దండి ననేకులతో న్యాఖండలుఁ డెదురయిన గెలిచి § ఖాండవవనముం
జండార్చికి నర్పించిన, గాండీవము నిచ్చెఁ జక్రి § గలుగుట నధిపా. 360

క. దిక్కులరాజుల నెల్లను, ముక్కించి ధనంబు గొనుట § మయకృతసభ ము
న్నెక్కుట జన్నము సేయుట, నిక్కము హరి మనకు దండ§నిలిచినఁగాదే. 361

మ. ఇభజిద్వీర్య మఖాభిషిక్త మగునీ§యిల్లాలిధమ్మిల్లముల్
సభలో శాత్రవు లీడ్చినన్ ముడువ కా§చంద్రాస్య దుఃఖింపఁ గా
నభయం బిచ్చి ప్రతిజ్ఞ సేసి భవదీ§యారాతికాంతాశిరో
జభరశ్రీల హరింపఁడే విధవలై § సౌభాగ్యముల్ వీడఁగన్. 362

శా. వైరుల్ గట్టినపుట్టముల్ విడువగా § వారింప నావల్లభుల్

1. మనముల.

రా రీవేళ నుపేక్ష సేయఁ దగవే రావే నివారింపవే
లేరే త్రాతలుఁ గృష్ణ యంచు సభలో లీనాంగియై కుయ్యిడం
గారుణ్యంబున భూరివస్త్రకలితం గాఁ జేయఁడే ద్రౌపదిన్. 363

సీ. దుర్వాసుఁ డొకనాఁడు దుర్యోధనుఁడు వంపఁ, బదివేలశిష్యులు భక్తిఁ గొలువఁ
జనుదెంచి మనముఁ బాంచాలియుఁ గుడిచిన, వెనుక నాహారంబు వేఁడికొనినఁ
బెట్టెద ననవుడుఁ బెట్టకున్న శపింతు, ననుచుఁ దోయావగాహమున కేఁగఁ
గడవల నన్నశాకములు దీఱుటఁ జూచి, పాంచాలపుత్త్రిక పర్ణశాల

తే. లోనఁ దలఁచిన విచ్చేసి లోవిలోని, శిష్టశాకాన్నలవముఁ బ్రాశించి తపసి
కోప ముడిగించి పరిపూర్ణకుక్షిఁ జేసె, నిట్టిత్రైలోక్యసంతర్పి యెందుఁ గలఁడు.

సీ. పందికై పోరాడ ఫాలాక్షుఁ డెవ్వని, బలమున నా కిచ్చెఁ బాశుపతము
నెవ్వనిలావున నిమ్మైన దేవేంద్రు పీఠార్ధమున నుండఁ బెంపుఁ గంటిఁ
గాలకేయనివాతకవచాదిదైత్యులఁ, జంపితి నెవ్వని సంస్మరించి
గోగ్రహణమునాఁడు కురులాంభోనిధిఁ, గడచితి నెవ్వనికరుణఁ జేసి

ఆ. కర్ణసింధురాజకౌరవేంద్రాదుల, తలలపాగ లెల్లఁ దడివి తెచ్చి
యేమహాత్ముబలిమి నిచ్చితి విరటుని,పుత్త్రి యడుగ బొమ్మపొత్తికలకు. 365

మ. గురుభీష్మాదులు గూడిపన్నినకురుక్షోణీశచక్రంబులో
గురుశక్తిన్ రథయంతయై నొగలపైఁ గూర్చుండి యామేటి నా
శరముల్ వాఱక మున్న వారలబలోత్సాహాయురుద్యోగత
త్పరతల్ చూడ్కుల సంహరించు నమితోత్సాహంబు నా కిచ్చుచున్. 366

మ. అసురేంద్రుం డొనరించుకృత్యములు ప్రహ్లాదుం బ్రవేశించి గా
ల్వ సమర్థంబులు గానికైవడిఁ గృపాశ్వత్థామ గాంగేయ సూ
ర్యసుత ద్రోణ ధనుర్విముక్తబహుదివ్యాస్త్రప్రపంచంబు నా
దెసకున్ రాక తొలంగు మాధవుదయాదృష్టిన్ నరేంద్రోత్తమా. 367

చ. వసుమతి దివ్యబాణముల వ్రక్కలు వాపి కొలంకు సేసి నా
రసములు మాటుగాఁ బఱపి రథ్యములన్ రిపు లెల్లఁ జూడ సా
హసమున నీటఁ బెట్టితి రణావని సైంధవుఁ జంపునాఁడు నా
కసురవిరోధి భద్రగతి నండయి వచ్చినఁ గాదె భూవరా. 368

సీ. చెలికాఁడ రమ్మని చీరు నన్నొకవేళ, మన్నించు నొకవేళ మఱఁది యనుచు
బంధుభావంబునఁ బాటించు నొకవేళ, దాతయై యొకవేళ ధనము లిచ్చు
మంత్రియై యొకవేళ మంత్ర మాదేశించు, బోధియై యొకవేళ బుద్ధి సెప్పు
సారథ్య మొనరించు జన విచ్చి యొకవేళఁ, గ్రీడించు నొకవేళ గేలిసేయు

తే. నొక్కశయ్యాసనంబున నుండుఁ గన్న, తండ్రికైవడిఁ జేసినతప్పుఁ గాచు
హస్తములు వట్టి పొత్తున నారగించు, మనుజవల్లభ మాధవు మఱవ రాదు.

క. విజయ ధనంజయ హనుమ,ద్ధ్వజ ఫల్గున పార్థ పాండుతనయ నర మహేం
ద్రజ మిత్రార్జున యంచును, భుజనులు తలఁకడవ రాక సోకలఁ జీరున్. 370

క. వారిజగంధులు మదిలో, వారింపఁగ రాని ప్రేమవాదము సేయన్
వారిజనేత్రుఁడు ననుఁ దగ, వారిండ్లకుఁ బనుపు నలుక వారింప నృపా. 371

క. నిచ్చలు లోపలికాంతలు, మచ్చికఁ దనతోడ నాడుమాటలు నాకున్
ముచ్చటలు సెప్పు మెల్లన, విచ్చలవిడిఁ దొడలమీఁద విచ్చేసి నృపా. 372

చ. అటమట మయ్యె నాభజన మంతయు భూవర నేఁడు సూడుమా
యిటువలె గారవించుజగదీశుఁడు కృష్ణుఁడు లేనిపిమ్మటం
బటుతరదేహలోభమునఁ బ్రాణము లున్నవి వెంటఁ బోక నేఁ
గటకట పూర్వజన్మమునఁ గర్మము లెట్టివి చేసినాఁడనో. 373

శా. కాంతారంబున నొంటి దోడుకొని రాఁగాఁ జూచి గోవిందుశు
ద్ధాంతస్త్రీలఁ బదాఱువేల మదరాగాయత్తులై తాఁకి నా
చెంతన్ బోయలు మూఁగి పట్టికొన నాసీమంతినీసంఘమున్
భ్రాంతిన్ భామినిభంగి నుంటి విడిపింపన్ లేక ధాత్రీశ్వరా. 374

శా. ఆతే రారథికుండు నాహయము లాయస్త్రాసనం బాశర
వ్రాతం బన్యులఁ దొల్లి చంపుఁ దుదినిన్ వ్యర్థంబు లై పోయె మ
చ్చేతోధీశుఁడు చక్రి లేమి భసితక్షిప్తాజ్యమాయావిమా
యాతంత్రోషరభూమిబీజములమర్యాదన్ నిమేషంబునన్. 375

మ. యదువీరుల్ మునినాథుశాపమునఁ గాలాధీను లై యందఱున్
మదిరాపానవివర్ధమానమదసమ్మర్దోగ్రరోషాంధు లై
కదనంబుల్ దమలోన ముష్టిహతులం గావించి నీ త్తైరి న
ష్టదశం జిక్కిరి నల్గు రేగు రచటన్ సర్వంసహావల్లభా. 376

క. భూతములవలన నెప్పుడు, భూతములకు జన్మమరణపోషణములు ని
ర్ణీతములు సేయుచుండును, భూతమయుం డీశ్వరుండు భూతశరణ్యా. 377

క. బలములు గలమీనంబులు, బలవిరహితమీనములను భక్షించు క్రియన్
బలవంతు లయినయదువులు, బలరహితులఁ జంపి రహితభావములన్నృపా. 378

మ. బలహీనాంగులకున్ బలాధికులకుం బ్రత్యర్థిభావోద్యమం
బులు గల్పించి వినాశమున్ నెఱపి యీభూభారముం బాపి ని
శ్చలబుద్ధిన్ గృతకార్యుఁడై చనియె నాసర్వేశ్వరుం డచ్యుతుం
డలఘుం డేమని చెప్పుదున్ భగవదీయాయత్త ముర్వీశ్వరా. 379

వ. మఱియు దేశకాలార్థయుక్తంబులు నంతఃకరణసంతాపశమనంబులు నయినహరి
వచనంబులం దలంచి చిత్తంబు పరాయత్తం బయియున్న దని యన్నకుం జెప్పి
నిరుత్తరుం డై నిరంతరహరిచరణారవిందచింతామలబుద్ధి యై శోకంబు వర్జించి

సదాధ్యానభక్తివిశేషంబులం గామక్రోధాదుల జయించి తొల్లి తన కుభయసేనామధ్యంబున నచ్యుతుం డానతిచ్చినగీతలు దలంచి కాలధర్మభోగాభినివేశంబులచేత నావృతం బయినవిజ్ఞానంబుఁ గ్రమ్మఱ నధిగమించి హేతువుద్భావంబు శోకహేతు [1](*నహంకారమమకారాత్మకంబయిన) ద్వైతభ్రమంబనియును ద్వైతభ్రమంబునకుం గారణంబు దేహంబనియును దేహంబునకు బీజంబు లింగంబనియును లింగంబునకు మూలంబు గుణంబు లనియును గుణంబునకు నిదానంబు ప్రకృతి యనియును బ్రహ్మము మానియెడుజ్ఞానంబున లీనయ్యై ప్రకృతి లేకుండుననియుఁ [2](*బ్రకృతియడంగుటయ నైర్గుణ్యంబనియును నైర్గుణ్యంబువలనఁ గార్యలింగనాశం బనియును గార్యలింగనాశంబున నసంభవం బగు) ప్రకృతిం బాసి క్రమ్మఱ స్థూలశరీరప్రాప్తుండు గాక పురుషుండు [3]సమ్యగ్యోగంబున నుండు ననియును నిశ్చయించి యర్జునుండు విరక్తుండై యూరకుండె ధర్మజుండు భగవదీయమార్గంబు దెలిసి యాదవులనాశంబు విని నారదువచనంబులుఁ దలంచి నిశ్చలచిత్తుండై స్వర్గమార్గంబునకు యత్నంబు సేయుచుండె నా సమయంబున. 380

క. యదువులనాశము మాధవు,పదవియు విని కుంతి వివశభక్తిన్ భగవ
త్పదచింతాతత్పరయై, ముదమున సంసారమార్గమునకుం బాసెన్. 381

వ. ఇట్లు కంటకంబునం గంటకోన్మూలనంబు సేసి కంటకంబులు రెంటినిబరిహరించు విన్నాణి తెఱంగున యాదవరూపశరీరంబునం జేసి యీశ్వరుండు లోకకంటకశరీరంబులు సంహరించి నిజశరీరంబు విడిచె సంహారంబునకు నిజశరీరపరశరీరంబులు ధరియించి క్రమ్మఱ నంతర్ధానంబు నొందుటకు నిజవడి లీలాపరాయణుండై నారాయణుండు మీనకూర్మాదిరూపంబులు ధరియించుఁ బరిహరించు నని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 382

క. ఏదినమున వైకుంఠుఁడు మేదినిపైఁ దాల్చినట్టి మేను విడిచినాఁ
డాదినమున నశుభప్రతిపాదక మగుకలియుగంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్. 383

ధర్మరాజు పరీక్షితునకుఁ బట్టము గట్టి మహాప్రస్థానంబున కేఁగుట.

సీ. కలివర్తనంబునఁ గౌర్యహింసాసత్య, దంభకౌటిల్యాద్యధర్మచయము
పురముల గృహముల భూములఁ దనలోనఁ, గలుగుట వడలపోసి కరిపురమున
మనుమని రాజవై మనుమని దీవించి, సింధుతోయకణాభిషిక్తుఁ జేసి
యనిరుద్ధనందనుం డైనవజ్రునిఁ దెచ్చి, మథురఁ బట్టము గట్టి మమతఁ బాసి
ఆ. కరుల హరుల భటులఁ గంకణాదికముల, మంత్రిజనుల బుధుల మానవతుల
వశుల మయినధనము నభిమన్యుసుతునకుఁ నప్పగించి బుద్ధి నాశ్రయించి. 384

1, 2. (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3, సమ్యగ్భావంబున

వ. విరక్తుండై ధర్మనందనుండు ప్రాజాపత్యం బనియెడియిష్టిఁ గావించి యగ్నుల నాత్మారోపణంబు సేసి నిరహంకారుండును నిర్దళితాశేషబంధనుండును నై సకలేంద్రియంబుల మానసంబున నడంచి ప్రాణాధీనవృత్తి యగుమానసంబును బ్రాణమందును బ్రాణము నపానమందును నుత్సర్గసహితం బయినయపానము మృత్యువునందును మృత్యువును బంచభూతంబులకు నైక్యం బైనదేహంబునం దను దేహమును గుణత్రయంబునందును గుణత్రయంబు నవిద్యయందును సర్వారోపహేతు వగునవిద్యను జీవునియందును జీవుం డయినతన్ను నవ్యయం బయినబ్రహ్మమందును లయింపఁజేసి బహిరంగవ్యాపారంబులువిడిచి నారచీరలు ధరియించి మౌనియు నిరాహారుండును ముక్తకేశుండును నై యున్మత్తపిశాచబధిరజడులచందంబున నిర పేక్షత్వంబున. 385

క. చిత్తంబున బ్రహ్మము నా, వృత్తముఁ గావించికొనుచు ♦ విజ్ఞానధనా
యత్తులు దొల్లి వెలింగెడి, యుత్తరదిశ కేఁగె నిర్మ ♦ లోద్యోగమునన్. 386

సీ. అంత నాతనితమ్ము ♦ లనిలపుత్త్రాదులు, గలిరాకచేఁ బాప ♦ కర్మ లగుచుఁ
జరియించు ప్రజలసం ♦ చారంబు లీక్షించి, యఖిలధర్మంబుల ♦ నాచరించి
వైకుంఠచరణాబ్జ ♦ వర్తితహృదయు లై, తద్భక్తి నిర్మల ♦ త్వమును జెంది
విషయయుక్తులకుఁ బ్ర ♦ వేశింపఁగా రాక, నిర్ధూతకల్మష ♦ నిపుణమతులు

తే. బహుళవిజ్ఞానదావాగ్ని ♦ భసితకర్ము, లైనయేకాంతులకు [1]లక్ష్య ♦ మై వెలుంగు
ముఖ్యనారాయణస్థాన ♦ మునకుఁ జనిరి, విగతరజ మైనయాత్మల ♦ విప్రముఖ్య.

వ. అంత విదురుండు ప్రభాసతీర్థంబున హరియందుఁ జిత్తంబు సేర్చి శరీరంబువిడిచి పితృవర్గంబుతోడ దండధరుం డగుటం జేసి నిజాధికారస్థానంబునకుం జనియె ద్రుపదరాజపుత్త్రియుఁ బతులవలన నుపేక్షితయై జగత్పతి యైనవాసుదేవునందుఁ జిత్తంబు సేర్చి తత్పదంబు సేరె నిట్లు. 388

క. [2]పాండవులసంప్రయాణము, పాండురమతి నెవ్వఁ డైనఁ ♦ బలికిన విన్నన్
ఖండితభవుఁ డై హరిదా, సుం డై కైవల్యపదము ♦ సొచ్చు నరేంద్రా. 389

వ. అంత నట పరీక్షిత్కుమారుండు జాతకర్మవిదు లైనకోవిదులు సెప్పినచందంబున భూసురోత్తమశిక్షావశంబున మహాభాగవతశేఖరుం డై ధరణీపాలనంబు సేయుచు నుత్తరునిపుత్త్రిక నిరావతి యనుమత్తకాశినిం బెండ్లి యయి జనమేజయప్రముఖు లైన నలువురుగొడుకుల నుత్పాదించి గంగాపులినతలంబునఁ గృపాచార్యుండు గురుత్వంబు సేయ యాగభాగంబులకు వచ్చినదేవతల నీక్షించుచు సదక్షిణంబుగా మూఁడశ్వమేధంబు లాచరించి దిగ్విజయకాలంబున గోమిథునంబుఁ దన్నుచున్నశూద్రరాజచిహ్నముద్రితుం డగుకలిం బట్టి నిగ్రహించె నని చెప్పిన శౌనకుండు పౌరాణికున కిట్లనియె. 390

1. లక్ష్య ♦ మై. 2. పాండవకృష్ణులయానము.

—•• పరీక్షిన్మహారాజు భూధర్మదేవతలసంవాదం బాలించుట. ••—

క. భూవరరూపపుశూద్రుఁడు, గోవుం దా నేల తన్నెఁ § గోరి పరీక్షి
ద్భూవరుఁడు దిశల గెలుచుచు, నేవిధిఁ గలి నిగ్రహించె § నెఱిఁగింపఁ గదే.

మ. అరవిందాక్షపదారవిందమకరందాసక్తులై యున్న స
త్పురుషశ్రేష్ఠులవృత్తముల్ వినక దుశ్చర్బుద్ధిఁ [1]విలంఘించి దు
ర్భరవార్తాకథనప్రపంచముల గర్ణప్రాప్తముల్ సేసి వా
సరముల్ వ్యర్థతఁ ద్రోచుచుండ జనదీసంసారమోహాంబునన్. 392

సీ. మనువు నిత్యంబు గాదు మరణంబు నిజ మని, యెఱిఁగి మోక్షస్థితి నిచ్ఛయించు
నల్పాయువు లగుమా § కన్యదర్శనచరిత్రము లోలిఁ గర్ణరంధ్రములఁ బెట్టి
బంగారువంటి యా బ్రదికెడుకాలంబుఁ, బో నాడఁగా నేల § పుణ్యచరిత
మాధవపదపద్మమకరందపానంబు, సేయింపవే యేము § సేయునట్టి

ఆ. సత్త్రియాగమునకు § సన్మునీంద్రులు చేర, వాఁడె దండధరుఁడు § వచ్చెఁ జూడు
చంపఁ డొకనినైన సజ్జనన మయ్యెడుదాఁక, వినుచు నుండుఁ దగిలి § విష్ణుకథలు.

క. మందునకు మందబుద్ధికి, మందాయువునకు నిరర్థమార్గములను గో
విందచరణారవిందమ,రందము గొనఁ దెలిపి లేదు § రాత్రిందివముల్. 394

వ. అని శౌనకుండు పలికిన సూతుం డి ట్లనియెఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు నిజవాహినీసందోహసంరక్షితం బగుకురుజాంగలదేశంబున యుద్ధకుతూహలంబు నంగీకరించి యుండి కలిసంచారంబు నాకర్ణించి యొక్కనాఁడు సముల్లాసంబున బాణాసనంబు గైకొని నీలనీరదనిభతురంగనివహయోజితంబును గండీరవకేతనవిభ్రాజితంబును ఫలితమనోరథంబును నైన రథంబు నారోహణంబు సేసి రథతురంగమసుభటకరటిఘటాసంఘటితం బగువాహినీచక్రంబు నిర్వక్రంబుగం గొలువ దిగ్విజయార్థంబు వెడలి పూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరసముద్రలగ్నంబు లయిన యిలావృతరమ్యకహిరణ్మయహరివర్షకింపురుషభద్రాశ్వకేతుమాలాభారతవర్షంబులు నుత్తరకురుదేశంబులు జయించి [2]తత్తద్దేశవాసు లిచ్చినకానికలు గైకొనుచు మంగళపాఠకసంఘాతగేయమానపూర్వరాజవృత్తాంతంబు లాకర్ణించుచుఁ బాఠకపఠితపద్యంబులవలనం బాండవులకు భక్తవత్సలుం డైనపుండరీకాక్షుండు గావించిన సారథ్య సఖ్య సాచివ్య సభాపతిత్వ వీరాసనత్వదూతభావాది కర్మంబులు [3](♦అశ్వత్థామాస్త్రతేజంబువలనఁ దన్ను రక్షించుటయు యాదవపాండవులందలి స్నేహానుబంధంబును వారలకుఁ గలినభగవద్భక్తివిశేషంబును విని ([4]విశ్వంభరుని భక్తవాత్సల్యంబునకు నాశ్చర్యంబు నొందుచు వందిబృందంబులకు సంబరాభరణసుందరీసందోహంబుల నొసఁగుచుఁ బద్మనాభపాదపద్మభజనపర

1. విడంబించి. 2. 'తత్తద్దేశమంగళపాఠక' అని వ్రాఁతప్రతులు. 3. ♦ఇది మూలానుసారముగఁ జేర్పఁబడినది, 4. విశ్వంభరత్వంబునకు నాశ్చర్యంబు,

తంత్రపవిత్రమానసుండై యుండె నయ్యెడ వృషభరూపంబున నేకపాదంబున సంచరించుధర్మదేవుండు దనసమీపంబున లేఁగ లేని లేఁగటికుఱ్ఱిచందంబున హతప్రభయై నేత్రసలిలంబులు గురియుచు గోరూపయై యున్నధాత్రికి ట్లనియె. 395

మ. నయనాంభఃకణజాల మేల విడువన్ నాతల్లి నీమేను సా
మయమై యుండదు మోము వాడినది నీకమన్నించుచుట్టాలకున్
భయదుఃఖంబులు నేఁడు వొందవు గదా బంధించి శూద్రుల్ పద
త్రయహీనున్ ననుఁ బట్ట వత్తు రనియో తాపంబు నీ కేటికిన్. 396

సీ. మఖములు లేమి నమర్త్యుల కిటమీఁద, మఖభాగములు లేక మాను ననియొ
రమణులు రమణుల రక్షింప రనియొ తత్పుత్త్రులఁ దండ్రులు ప్రోవ రనియొ
భారతి కుజనులఁ బ్రాపించు ననియొ సద్విప్రులు నృపుల సేవింతు రనియొ
కులిశహస్తుఁడు వానగురియింపకుండఁగ, బ్రజలు దుఃఖంబులఁబడుదు రనియొ

ఆ. [1]హీనవంశజాతు లేలెద రనియొ రాజ్యములు పాడి గలిగి జరగ వనియొ
మనుజు లన్నపానమైథునశయనాస, నాదికర్మసక్తు లగుదు రనియొ. 397

మ. జననీ నీభర మెల్ల డించుటకునై చక్రాయుధుం డిన్నిహా
యనముల్ దాను నరాకృతిన్ మెలఁగి నిత్యానందముం జేసి పో
యిన నే నింక ననాథనైతిఁ గుజనుం డెవ్వాఁడు శాసించునో
పెనుదుఃఖంబులఁ బొందఁగంటి ననియో భీతిల్లి చింతించుటల్. 398

క. దెప్పర మగుకాలముచే, నెప్పుడు దేవతల కైన నిష్టం బగునీ
యొప్పిదము కృష్ణుఁ డరిగినఁ, దప్పెఁ గదా తల్లి నీవు తల్లడపడఁగన్. 399

వ. అనిన భూదేవి యి ట్లనియె. 400

క. ఈలోకంబునఁ బూర్వము, నాలుగుపాదముల నీవు [2]నడతువు నేఁడా
శ్రీలలనేశుఁడు లేమిని, గాలముచే నీకు నొంటికాలయ్యెఁ గదే. 401

వ. మఱియు సత్యశౌచదయాక్షమంబులును సంతోషత్యాగశమదమార్జవంబులును దపంబును సమత్వంబును బరాపరాధసహనంబును లాభంబు గలయెడ నుదాసీనుండై యుండుటయును శాస్త్రవిచారవిజ్ఞానవిరక్తులును నైశ్వర్యశౌర్యప్రభావత్వంబులును స్మృతియును స్వాతంత్ర్యంబును గౌశలకాంతిధైర్యమార్దవప్రతిభాతిశయప్రశ్రయశీలంబులును జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియమనోబలంబులును సౌభాగ్యగాంభీర్యస్థైర్యంబులును శ్రద్ధాకీర్తిమానగర్వాభావంబులును ననియెడి ముప్పదితొమ్మిదిగుణంబులు నవియునుం గాక బ్రహ్మణ్యతాశరణ్యతాదిమహాగుణసమూహంబును శ్రీకృష్ణదేవునియందు వర్తిల్లుం గావున. 402

1. హీనశూద్రు లింక. 2. నడవఁగ నకటా.

క. గణనాతీతము లగుసద్గుణములు గలచక్రి చనినఁ ఘోరకలిప్రే
రణమునఁ బాపసమూహా,వ్రణయుతు లగుజనులఁ జూచి వగచెదఁ దండ్రీ.

క. దేవతలకు ఋషులకుఁ బితృ,దేవతలకు నాకు సాధుధీరులకును నా
నావర్ణాశ్రమములకును గోవ్రజములకును బాధ యనుచుఁ గుందెద ననఘా. 404

సీ. బ్రహ్మాదు లెవ్వనిభద్రకటాక్షవీ,క్షణము వాంఛింతురు సత్తపములఁ
గమలాలయము మానికమల యెవ్వనిపాద,కమలంబు సేవించుఁ గౌతుకమునఁ
బరమయోగీంద్రులు భవ్యచిత్తములందు, నిలుపుదు రెవ్వని నియతితోడ
వేదంబు లెవ్వనివిమలచారిత్రముల్, వినుతింపఁగా లేక వెగడుపడియె

ఆ. నట్టివాసుదేవు నబ్జవజ్రాంకుశచక్రమీనశంఖచాపకేతు
చిహ్నితంబు లైనశ్రీచరణము లింకఁ,ద్రొక్కవనుచు వగవు సోఁకె నయ్య.

క. హరిపాదంబులు సోఁకెడి, సిరికతమున నిఖిలభువనసేవ్యత్వముతోఁ
స్థిర నైతి నిన్నిదినములు, హరి నాగర్వంబు మాన్చి యరిగె మహాత్మా. 406

క. లీలాకారము దాల్చెను, శ్రీలలనేశుండు ఖలులఁ శిక్షించి భవో
న్మూలనము సేయుకొఱకును, నాలుగుపాదములు నన్ను నడపించుటకున్. 407

ఉ. ఆమధురోక్తు లానయము లాదరహాసము లాదయారసం
బామురిపెంబు లాతగవు లాగమనక్రియ లామనోహర
ప్రేమకరావలోకనముఁ బ్రీతిఁ గనుంగొన లేమి మాధవుం
గామిను లేల నిర్దళితకర్ములు యోగులుఁ బాయ నేర్తురే. 408

క. మెల్లన నాపై యాదవ,వల్లభుఁ డడుగిడఁగ మోహవశనై నేరం
జిల్లఁగ రోమాంచము క్రియ, మొల్లములై మొలచు సస్యములు మార్గములన్

వ. అని యిట్లు పూర్వవాహిని యైనసరస్వతీతీరంబున ధర్మదేవుండును భూమియు వృషభధేనురూపంబుల భాషింప రాజర్షి యైనపరీక్షిద్భూవరుండు డగ్గఱియె నాసమయంబున. 410

— కలిపురుషుఁడు ధర్మదేవతను దన్నుట. —

శా. కైలాసాచలసన్నిభం బగుమహాగంభీరగోరాజముం
గాలక్రోధుఁడు దండహస్తుఁడు నృపాకారుండు క్రూరుండు జం
ఘాలుం డొక్కరుఁడు శూద్రుఁ డాసురగతిం గారుణ్యనిర్ముక్తుఁ డై
నేలం గూలఁగఁ దన్నెఁ బంచితలఁగా నిర్ఘాతపాదాహతిన్. 411

వ. మఱియును. 412

శా. ఆలోలాంగక నశ్రుతోయకణికాలీనాక్షిఁ జుహుంభారవన్
బాలారూఢతృణావళీకబళలోభవ్యాప్తజిహ్వాగ్రనాం
దోళస్వాంత సజీవవత్సనుదయద్దుఃఖాన్వితన్ ఘర్మకీ
లాలాపూర్ణశరీర నామొదవు నుల్లంఘించి తన్నెన్ వడిన్.

వ. ఇట్లా ధేనువృషభంబులు రెంటినిం గంటకుం డై తన్నుచున్న రాజలక్షణముద్రితుం డయినశూద్రునిం జూచి సువర్ణపరికరస్యందనారూఢుం డగునభిమన్యునందనుండు కోదండంబు సగుణంబు సేసి మేఘగంభీరరవంబు లగువచనంబుల ని ట్లనియె. 414

శా. నిన్నుం గొమ్ములఁ జిమ్మెనో కదిసెనో నిర్భీతి వై గోవులం
దన్నం గారణ మేమి మద్భుజసనాథక్షోణి నే వేళలం
దు న్నేరంబులు సేయ రా దెఱుఁగవా ధూర్తత్వముల్ భూమిభృ
త్సన్నాహంబు నొనర్చె దెవ్వఁడవు నీన్ శాసించెదన్ దుర్మతీ. 415

క. గాండీవియుఁ జక్రియు భూమండలిఁ బెడఁబాసి చనిన మదమత్తుఁడ వై
దండింపఁ దగనివారల, దండించెదు నీవ తగుదు దండనమునకున్. 416

వ. అని వృషభంబు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 417

మ. కురుధాత్రీశ్వరబాహువప్రయుగళీగుప్తక్షమామండలిం
బరికింపన్ భవదీయనేత్రజనితాంభశ్శ్రేణి దక్కన్ జనుల్
దొరఁగం [1]జేయ రధర్మసంజనితజంతుశ్రేణిబాష్పంబులన్
గురుశక్తిన్ విదళింతుఁ జూడు మితనిన్ గోమూర్తి దేవోత్తమా. 418

క. జాలిఁ బడ నేల నాశర, జాలంబులపాలు సేసి చంపెద వీనిన్
భూలోకంబున నిపు డే, నాలుగుపాదముల నిన్ను నడపింతుఁ జుమీ. 419

ఉ. వాచవి యైనగడ్డిఁ దిని వాహినులందు జలంబు ద్రావఁ గా
నీచరణంబు లెవ్వఁ డిటు నిర్దళితంబుగఁ జేసె వాఁడు దా
ఖేచరుఁ డైన వాని మణికీలితభూషణయుక్తబాహులన్
వే చని త్రుంచి వైతు వినువీధికి నేఁగిన నేల డాఁగినన్. 420

వ. అని మఱియు గోమూర్తి యయినభూదేవితో ని ట్లనియె. 421

చ. అగణితవైభవుం డగుముకుందుఁ డక్కట పోయె నంచు నె
వ్వగలఁ [2]గృశించి నేత్రముల వారికణంబులు దేకు మమ్మ లో
బెగడకుమమ్మ మద్విశిఖబృందములన్ వృషలున్ వధింతు నా
మగఁటిమిఁ జూడవమ్మ వెఱ మానఁ గదమ్మ శుభప్రదాయినీ. 422

క. సాధువు లగుజంతువులకు, బాధలు గావించుఖలుల భజింపనిరా
జాధమునాయుస్స్వర్గ, శ్రీధనములు వీటిఁబోవు సిద్ధము తల్లీ. 423

క. దుష్టజననిగ్రహంబును, శిష్టజనానుగ్రహంబుఁ జేయఁగ నృపులన్
స్రష్ట విధించెఁ బురాణ, ద్రష్టలు సెప్పుదురు పరమధర్మము సాధ్వీ. 424

వ. అనిన ధర్మనందనపౌత్త్రునకు వృషభమూర్తి నున్నధర్మదేవుం డి ట్లనియె. 425

---

1. జూడర. 2. నశించి.

ఉ. క్రూరులఁ జంపి సాధుప్రకరుల్ విజయం బొనరించునట్టి యా
పౌరవవంశజాతుఁడవు భాగ్యసమేతుఁడ వౌదు తొల్లి మీ
వా రిటువంటివా రగుట వారిజనేత్రుఁడు మెచ్చి దౌత్య సం
చారము సేసెఁ గాదె నృపసత్తమ భక్తిలతానిబద్ధుఁడై. 426

వ. నరేంద్రా! యేము ప్రాణులకు దుఃఖహేతువులము గాము మావలన దుఃఖంబు నొందెడుపురుషుండు లేఁడు వాదివాక్యభేదంబులఁ [1]గొందఱు మోహితులై భేదంబు నాచ్ఛాదించి తమకు నాత్మసుఖదుఃఖంబు లిచ్చు ప్రభు వని చెప్పుదురు [2]గొందఱు గ్రహదేవతాదులకుఁ బ్రభుత్వంబు సంపాదింతురు [3]గొందఱు గర్మంబునకుం బ్రాభవంబుం బ్రకటింతురు [4]గొందఱు స్వభావంబు ప్రభు వని పలుకుదు రిం దెవ్వరికిని సుఖదుఃఖప్రదానంబు సేయఁ బ్రభుత్వంబు లేదు పరులవలన దుఃఖంబు వచ్చిన నధర్మంబు పరులు సేసి రని విచారింపవలదు తర్కింపను నిర్దేశింపను రానిపరమేశ్వరునివలన సర్వంబు నగుచుండు ననిన ధర్మదేవునికి ధర్మనందనపౌత్త్రుం డి ట్లనియె. 427

ఆ. ధర్మమూర్తి వయ్య ధర్మజ వృషభరూప, పరమధర్మ మీవు పలుకుత్రోవ
పాపకర్ము చేయుపాపంబు సూచింపఁ, బాపకర్ముఁ జేఁగుపథము వచ్చు. 428

వ. మఱియు దేవమాయవలన భూతంబులవాఙ్మనసంబులకు వధ్యఘాతుకలక్షణావృత్తిసులభంబుగం దెలియ రాదు నీవు ధర్మదేవతవు కృతయుగంబునం దపశ్శౌచదయాసత్యంబు లను నాలుగు నీకుం బాదంబు లని చెప్పుదురు [6](*త్రేతాయుగంబునం బూర్వోక్తపాదచతుష్కంబునం దొక్కపాదంబు క్షీణం బయ్యె ద్వాపరంబునఁ బాదద్వయంబు నశించెఁ గలియుగంబం దు నివ్వడువున) నిప్పుడు నీకుఁ బాదత్రయంబు భగ్నం బయ్యె నవశిష్టం బగుభగవదీయచతుర్థపాదంబున ధర్మంబు గల్యంతంబున నిగ్రహింపగమకించుచున్నయది విను మదియునుంగాక.

మ. భరమం బాపి రమావిభుండు గరుణం బాదంబులం ద్రొక్కఁగా
స్థిర యై వేడుక నింతకాలము సుఖశ్రీ నొందె భూదేవి త
చ్చరణస్పర్శము లేమి శూద్రకులజుల్ శాసింతు రంచుం జిరం
తరశోకంబుల నీరు గన్నుల నిడెన్ ధర్మజ్ఞ వీక్షించితే. 430

పరీక్షిన్మహారాజు గలిని నిగ్రహించి ధర్మపరిపాలనము సేయుట.

వ. అని యిట్లు ధరణీధర్మదేవతల బుజ్జగించి మహారథుం డయిన విజయపౌత్త్రుండు క్రొక్కారుమెఱుంగు తెఱంగు ధిక్కరించుచు దిక్కులకు వెక్కసం బయినయడిదంబు వెడిదంబుగ జడిపించి పాపహేతు వయినకలిరూపు మాప నుద్యోగించిన వాఁడు రాజరూపంబు విడనాడి వాడినమొగంబుతోడ భయవిహ్వలుం

1. 'యోగీశ్వరులు' అచ్చుప్రతి. 2. 'దైవజ్ఞులు' అ. ప్ర. 3. 'మీమాంసకులు' అ. ప్ర. 4. 'లౌకాయతికులు' అ. ప్ర. 5. [illegible] 6. (*) ఇది పండితులు కూర్చినది.

డై హస్తంబులు సాఁచి తత్పాదమూలవిన్యస్తమస్తకుండై ప్రణామంబు సేసి.

క. కంపించె దేహ మెల్లం, జంపకు మో రాజతిలక § శరణాగతు ర
క్షింపు మని తనకు మ్రొక్కినఁ, జంపక కలిరాజుఁ జూచి § జనపతి పలికెన్.

క. అర్జునకీర్తిసమేతుం, డర్జునపౌత్త్రుండు భయరక్షావృతజనులన్
నిర్జించి చంపఁ దలఁపఁడు, దుర్జనభావంబు విడిచి § తొలఁగు దురాత్మా. 433

వ. నీవు పాపబంధుండవు నాదీయశాసనపాలితం బగునమహీమండలంబున నిలువ వలవదు రాజదేహంబునందు వర్తించుచున్న నసత్యలోభ చౌర్యదౌర్జన్యదురాచారమాయాకలహ కపటకలుషాలక్ష్మ్యాదిసకర్మేతరసమూహంబు లాశ్రయించు సత్యధర్మంబులకు నివాసం బగు బ్రహ్మావర్తదేశంబున యజ్ఞవిస్తారనిపుణు లయిన వారు యజ్ఞేశ్వరుం డయినహరిం గూర్చి యాగంబు సేయుచున్నవారు యజించు వారలకు సుఖప్రదానంబు సేయుచు సకలభూతాంతర్యామి యై భగవంతుం డయినహరి జంగమస్థావరంబులకు నంతరంగబహిరంగంబుల సంచరించువాయు వుచందంబున నాత్మరూపంబున మనోరథంబుల నిచ్చుం గావున నీ విందుండ వలవ దనుచు దండహస్తుం డయినజమునికైవడి మండలాగ్రంబు సాఁచిన రాజవర్యునకుం గలి యి ట్లనియె. 434

క. జగతీశ్వర నీయడిదము, ధగధగితప్రభలతోడఁ § దఱచుగ మెఱవన్
బెగడెం జిత్తము గుండెలు, వగిలెడు నీ కెందుఁ జొత్తు § [1]భావింపఁ గదే. 435

వ. నరేంద్రా నిన్ను నారోపితశరశరాసను సర్వప్రదేశంబులందును విలోకించుచున్నవాఁడ నే నెక్కడ నుండుదు నానతిమ్మనిన రాజన్యశేఖరుండు ప్రాణివధస్త్రీద్యూతపానంబు లనియెడునాలుగుస్థానంబుల నిచ్చి మఱియు నడిగిన సువర్ణమూలం బగునసత్యమదకామహింసావైరంబు లనియెడు పంచప్రదేశంబుల నొసంగి యితరస్థలంబుల స్పృశియింపకుండ నియమించె నిట్లు కలినిగ్రహంబు సేసి హీనంబు లయినతపశ్శౌచదయ లనియెడిమూఁడుపాదంబులు వృషభమూర్తి యయినధర్మదేవత కిచ్చి విశ్వంభరకు నిర్భరం బయినసంతోషంబు సంపాదించి. 436

క. గజనామధేయపురమున, గజరిపుపీఠమున ఘనుఁడు § గఱిదమనుఁడు మహో
గజవైరిపరాక్రముఁ డే, గజిబిజి లే కుండఁ దాల్చెఁ § గౌరవలక్ష్మిన్. 437

వ. ఇట్లు కృష్ణునియనుగ్రహంబున నశ్వత్థామబాణపావకంబువలన బ్రదికి వృషభమూర్తి యయినధర్మదేవతకు నభయం బిచ్చిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రాహ్మణశాపప్రాప్తతక్షకాహిభయంబువలనఁ బ్రాణంబులు వోవు నని యెఱింగి సర్వసంగంబులు వర్జించి శుకునకు శిష్యుండై విజ్ఞానంబు గలిగి గంగాతరంగిణీతీరంబునం గళేబరంబు విడిచె వినుఁడు. 438

---

1. శాపింపఁగదే.

క. హరివార్త లెఱుఁగువారికి, హరిపదములు దలఁచువారి కనవరతంబున్
హరికథలు వినెడివారికి, మరణాగతమోహసంభ్రమము లే దనఘా. 439

క. శుభచరితుఁడు హరి యరిగినఁ, బ్రభవించి ధరిత్రి నెల్లఁ బ్రబ్బియుఁ గలి దా
నభిమన్యుసుతునిచేతను, బ్రభవింపక యడఁగి యుండెఁ భార్గవముఖ్యా. 440

వ. ఇవ్విధంబునఁ జతుస్సముద్రముద్రితాఖిలమహీమండలప్రాజ్యసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాఁ జేయుచు నాయభిమన్యుసంభవుండు. 441

ఉ. చేసినఁ గాని పాపములు సెందవు చేయఁ దలంచినంతటం
జేసెద నన్నమాత్రమునఁ జెందుఁ గదా కలివేళఁ బుణ్యముల్
మోసము లే దటంచు నృపముఖ్యుఁడు గాచెఁ గలిన్ మదంధము
ల్లాసముతోడఁ గ్రోలి విరులం బెగఁజూడని తేఁటికైవడిన్. 442

వ. మఱియుం బ్రమత్తులై యధీరు లగునరులయందు వృకంబుచందంబున నొదిఁగి కాచుకొని యుండి చేష్టించుఁగాని ధీరులైనవారికిం గలివలనిభయంబు లే దని కలి నంతంబు నొందింపఁ డయ్యె ననిన విని ఋషులు సూతున కిట్లనిరి. 443

సీ. పౌరాణికోత్తమ బ్రదుకుము పెక్కేండ్లు, తామరసాక్షునిధవళయశము
మరణశీలుర మైన మా కెఱింగించితి, కల్పితం బగుక్రతుకర్మమందుఁ
బొగలచేఁ బొగిలి యక్రబుద్ధచిత్తుల మైన,మము హరిపదపద్మమధురరసముఁ
ద్రావించితివి నీవు ధన్యుల మైతిమి, జన్మాంతరము లేనిస్వర్గ మైన
తే. విష్ణుభక్తులసంగంబు వెలకు రాదు, ప్రకృతిగుణహీనుఁ డగుచక్రి భద్రగుణము
లీశకమలాసనాదులు నెఱుఁగ లేరు, వినికి వినఁ జాల మనియెడివెఱ్ఱి గలదె.

క. శ్రీపంబులు ఖండితసం, తాపంబులు కల్మషాంధతమసమహోద్య
ద్దీపంబులు పాషండదు, రాపంబులు విష్ణువందనాలాపంబుల్. 445

క. పావనములు దురితలతా,లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం, భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్. 446

ఆ. పరమభాగవతుఁడు పాండవపౌత్రుండు, శుకునిభాషణముల శుద్ధబుద్ధి
యై విరాజమానుఁ డై ముక్తియగువిష్ణు, పాదమూల మెట్లు వడసె ననఘ.

వ. మహాత్మా విచిత్రయోగనిష్ఠాకలితంబును విష్ణుచరితలలితంబును బరమపుణ్యంబును సకలకల్యాణగుణగణ్యంబును భాగవతజనాపేక్షితంబును నైనపారీక్షిత భాగవతాఖ్యానంబు వినిపింపు మనిన సూతుం డిట్లనియె. 448

క. మిముబోఁటిపెద్దవారలు, కమలాక్షునిచరిత మడుగఁగాఁ జెప్పెడిభా
గ్యముగలిగెనేఁడు నాజ, న్మము సఫలం బయ్యెవృద్ధమాన్యుఁడ నగుటన్. 449

క. కులహీనుఁడు నారాయణ,విలసత్కథనములు గడఁగ వినిపించినఁ ద
త్కులహీనతఁ బాసి మహో,జ్జ్వలకులజత్వమును బొందు సన్మునులారా. 450

సీ. ఎవ్వనిగుణజాల మెన్న జిహ్వలు లేక, నలినగర్భాదు లనంతుఁ డండ్రు
కోరెడు విబుధేంద్రకోటి నొల్లక లక్ష్మి, ప్రార్థించె నెవ్వనిపాదరజము
బ్రహ్మ యెవ్వనిపాదపద్మంబు గడిగిన, జలము ధన్యత నిచ్చె జనుల కెల్ల
భగవంతు డనియెడిభద్రశబ్దమునకు, నెవ్వఁ డర్థాకృతి నేపు మిగులు
ఆ. నే మహాత్ము నాశ్రయించి శరీరాది, సంగకోటి నెల్ల సంహరించి
ప్రాభవమున [1]మునులు పారమహంస్యంబు, నొందితిరిగి రాక యుందు రెలమి.
చ. క్రమమున మింటికై యెగయుగాక విహంగము మింటి దైనపా
రము గన నేర్చునే హరిపరాక్రమ మోపినయంతఁ గాక స
ర్వము వివరింప నెవ్వఁడు ప్రవర్తకుఁ డో మునులార [2]నాదుచి
త్తమునకు నెంత గానఁబడెఁ దప్పక చెప్పెద మీకు నంతయున్. 452
క. వేసంటపురాధీశుఁడు, గోదండము సేతఁ బట్టికొని గహనములో
వేదండాదుల నొకనాఁ, డేదండలఁ బోవ నీక యెగచెఁ బలిమిన్. 453
క. ఒగ్గములు ద్రవ్వి పడుమని, యొగ్గెను పెనుఁదెరలవలల నురలు మృగములన్
డగ్గఱి చంపెడువేడుక, వెగ్గలమై చిత్తమందు వెంటాడింపన్. 454
క. కోలముల గవయవృకశా, ర్దూలములఁ దరక్షుఖడ్గరోహితహరిశుం
డాలముల శరభచమర, వ్యాలముల వధించె విభుడు వడి నోలములన్. 455

పరీక్షితుఁడు వేఁటాడి శమీకునిపై మృతసర్పము నెత్తివైచుట.

క. మృగములు మెచ్చ నరేంద్రుఁడు, మృగరాజపరాక్రమమున మెఱసి హరించెన్
మృగధరమండలమునఁ గల, మృగ మొక్కటి దక్క సర్వమృగముల నెల్లన్.
వ. ఇట్లు వాటంబగు న వేఁటతమకంబున మృగంబుల వెంబడిం బడి యెగచుచుం
జరించుటం జేసి బుభుక్షాపిపాసలవలన మిగులఁ బరిశ్రాంతుం డయి ధరణీకాం
తుండు చల్లనినీటికొలకుం గానక కలంకితచిత్తుం డై చని చని యొక్కతపో
వనంబు గని యందు. 457
సీ. మెలఁగుట చాలించి మీలితనేత్రుఁ డై శాంతుఁ డై కూర్చుండి జడత లేక
ప్రాణమనోబుద్ధిపంచేంద్రియంబుల, బహిరంగవీథులఁ బాఱనీక
జాగరణాదికస్థానత్రయము దాఁటి పరమ మై యుండెడి పదముఁ దెలిసి
బ్రహ్మభూతత్వసంప్రాప్త్యవిక్రియుఁ డయి, యతిదీర్ఘజటలు దన్నావరింప
తే. నలఘురురుచర్మధారి యై యలరుచున్న, తపసిఁ బొడగని శోషితతాలుఁ డగుచు
నెండి తడి లేక కుత్తుక నెలుఁగు డింద, మందభాషల నిట్లను మనుజవిభుఁడు.
క. తోయములు దెమ్ము మాకీ, [3]తోయము వేఁటాడ వెరవు దొరకదు ఘనచే
తోయుత దప్పి జనించెను, తోయమువారలును లేరు దుస్సహ మనఘా. 459

1. ఘనులు. 2. బుద్ధిచి, త్తములకు. 3. తోయము వేఁటాడువేళఁ ♦ దొల్లి పొడమ దీ, తోయముక్రియ జలదాహము.

వ. అని భూవరుండు శమీకమహాముని [1]సమాధినిష్ఠానిమీలితనేత్రుండును విస్మృతబాహ్యాంతరింద్రియవృత్తిసంచారుండును హరిచింతాపరుండును నై యుండుట విచారింపలేక. 460

ఉ. కన్నులు మూసి బ్రాహ్మణుఁడు గర్వముతోఁ జపత నున్నవాఁడు చే
సన్నల నైన రమ్మనఁడు సారజలంబులు దెచ్చి పోయఁ డే
మన్నన లైనఁ జేయఁడు సమగ్రఫలంబులు నెట్టఁ డింతసం
పన్నత నొందెనే తనతపశ్చరణాప్రతిమప్రభావముల్. 461

ఆ. వారిఁ గోరుచున్న వారికి శీతల, వారి యిడుట యెట్టివారి కయిన
వారితంబు గాని వలసినధర్మంబు, వారి యిడఁడు [2]బ్రాహ్మవారి గాఁడు. 462

చ. అని మనుజేశ్వరుండు మృగయావసరాగతతోయదాహసం
జనితదురంతరోషమున సంయమి దన్నుఁ దిరస్కరించి పూ
జనములు సేయఁ డంచు మృతసర్పము నొక్కటి వింటికొప్పునం
బని వడి తెచ్చి వైచె నటు బ్రహ్మమునీంద్రునియంసవేదికన్. 463

వ. ఇట్లు తండ్రు [3](*ప్రత్యాహృతబాహ్యాంతరింద్రియుం డగుట నిమీలితలోచనుండుగా నోపునో యట్లు గాక గతాగతు లగుక్షత్త్రబంధులచే నేమి యని మృషాసమాధినిష్ఠుండుగా నోపునో యని వితర్కించుచు) నృపాలోపదర్పంబున ముని మూఁపున గతాసువ యినసర్పంబు నిడి నరేశ్వరుండు దనపురంబునకుం జనియె నంత సమీపవర్తు లైన మునికుమారు లంతయుం జెలియఁ జూచి శమీకనందనుం డైన శృంగికడకుం జని. 464

శమీకపుత్త్రుం డగు శృంగి పరీక్షితుని శపించుట.

క. నరగంధగజస్యందన, తురగంబుల నేలు రాజు తోయాతురుఁ డై
పరఁగన్ నీజనకుని మెడ, నురగముఁ దగిలించి పోయె నోడక తండ్రీ. 465

వ. అని పలికిన సమానవయోరూపమునికుమారలీలాసంగి యయిన శృంగి శృంగంబులతోడిమూర్తి [4]ధరియించినట్లు విజృంభించి రోషసంరంభమున నదరిపడి ([5]*బల్యన్నంబుల భుజించి పుష్టంబు లగు పరపుష్టంబులుం బోలె బలిసియు ద్వారంబులం గాచికొని యుండు సారమేయంబులపగిది దాసభూతు లగు క్షత్త్రియాభాసు లెట్లు బ్రాహ్మణోత్తములచే స్వరక్షకులుగ నిరూపితు లయి రట్టివార లెట్లు తద్గృహంబుల భాండసంగతం బగు నన్నంబు భుజింప నర్హు లగుదురు తత్కృతంబు లయిన ద్రోహంబు లెట్లు నిజస్వామిం జెందు నని మఱియు) నిట్లనియె. 466

1. 'సమాధి నుండి హరిచింతాపరుం డై' అని వ్రాఁతప్రతులు.
2. ధర్మ*వారి గాఁడు.
3, 5 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.
4. ధరియించి విజృంభించు రోషరసంబు భంగి నదరి.

ఉ. ఆడఁడు తన్ను దూషణము § లాశ్రమవాసులఁ గాని వైరులం
గూడఁడు కందమూలములు § గూడు గఁ దించు సమాధినిష్ఠుఁడై
వీడఁడు లోనిచూడ్కులను § విష్ణునిఁ దక్కఁ బరప్రపంచముం
జూడఁడు మద్గురుండు ఫణిఁ § జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్. 467

ఉ. ఏము హిరణ్యదానములఁ § బుచ్చుకొనంగ ధనంబు లేమియుం
లేము సవంచనంబులుగ § దీవన లిచ్చుచు వేసరింపఁ గా
రాము వనంబులన్ గృహవిశ్రాములమై నివసింపఁ జెల్లరే
పామును వైవఁగాఁ దగునె § బ్రహ్మమునీంద్రుభుజార్గళంబునన్. 468

క. పుడమి గలజనులు నాగడఁ గఁ, గుడుతురు గట్టుదురు గాక § కువలయపతులై
యడవుల నిడుమలఁ బడియెడి, బడుగుల యెడ నిడఁగఁ దగునె § పన్నగశవమున్.

క. భగవంతుఁడు గోవిందుఁడు, జగతిం బెడఁబాసి చనిన § శాసింపంగాఁ
దగువారు లేమి మర్జను, లెగసి మహాసాధుజనుల § నేఁచెద రకటా. 470

క. బాలకులార ధరిత్రీ,పాలకు శపియింతు ననుచు § బలువడిని విలో
లాలకుఁ డగుమునికుంజర, బాలకుఁ డరిగెం ద్రిలోక § పాలకు లదరన్. 471

వ. ఇట్లు రోషించి కౌశికీనదికిం జని జలోపస్పర్శనంబు సేసి. 472

ఉ. ఓడక వింటికోపున మృతోరగముం గొని వచ్చి మాఱుమా
టాడక యున్న మజ్జనకు § నంసతలంబున బెట్టె దుర్మద
క్రీడఁ జరించు రాజు హరకేశవు [1]లొడ్డిన నైనఁ జచ్చుఁ బో
యేడవనాఁడు తక్షకఫణీంద్రవిషానలహేతిసంహతిన్. 473

వ. అని శమీకమహామునికుమారుం డయిన శృంగి పరీక్షిన్నరేంద్రుని శపియించి నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి కంఠలగ్నకాకోదరకళేబరుం డైన తండ్రిం జూచి.

క. ఇయ్యెడ నీకంఠమునకు, నియ్యురగశవంబుఁ దెచ్చి § [2]యీ నేర్చినయా
దయ్య మిఁక నేమి సేయుదు, నెయ్యంబులు లేవు సుమ్ము § నృపులకుఁ దండ్రీ. 475

శా. ప్రారంభంబున వేట వచ్చి ధరణీపాలుండు మాతండ్రిపై
నేరం బేమియు లేక సర్పశవమున్ § నేఁ డుగ్రుఁడై వైచినాఁ
డీరీతిన్ ఫణి గ్రమ్మఱన్ బ్రదుకునో § హింసించునో కోఱలన్
రారే తాపసులార దీనిఁ దివరే § రక్షింపరే మ్రొక్కెదన్. 476

వ. అని వెఱసున సర్పంబుఁ దిగుచునేర్పు లేక యెలుంగెత్తి యేడ్చుచున్న కుమారకు రోదనధ్వని విని యాంగిరసుం డయిన శమీకుండు సమాధి సాలించి మెల్లన కన్నులు దెఱచి మూఁపున వ్రేలుచున్న మృతోరగంబు నీక్షించి తీసి పాఱ వైచి కుమారకుం జూచి. 477

1. లాఁగినఁ జచ్చు నేఁటితో, నేడవ. 2. యీ నేర్చినయా, దయ్యమిఁక నేమి సేయుదు.

క. ఏకీడు నాచరింపము, లోకులకుఁ మనము సర్వలోకసములముఁ
శోకింప నేల పుత్రక, కాకోదర మేల వచ్చెఁ గంఠంబునకున్. 478

వ. అని యడిగినఁ దండ్రికిం గొడుకు రాజు వచ్చి సర్పంబు వైచుటయుం దాను శపించుటయును వినిపించిన నమ్ముని దనదివ్యజ్ఞానంబున నమ్మానవేంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రుం డని యెఱింగి కొడుకువలన సంతసింపక యిట్లనియె. 479

క. బెట్టిద మగుశాపమునకు, దట్టపుద్రోహంబు గాదు ధరణీకాంతుం
గట్టా యేల శపించితి, పట్టీ తక్షకవిషాగ్నిపా లగు మనుచున్. 480

ఆ. తల్లికడుపులోన దగ్ధుఁడై క్రమ్మఱఁ గమలనాభుకరుణఁ గలిగినాఁడు
బలిమి గలిగి ప్రజలఁ బాలించుచున్నాఁడు, దిట్టపడుచు రాజుఁ దిట్టఁదగునె.

ఉ. కాపరి లేనిగొఱ్ఱియల కైవడిఁ గంటకచోరకోటిచే
నేపఱి యున్నదీభువన మీశుఁడు కృష్ణుఁడు లేమి నిట్టిచో
భూపరిపాలనంబు సమబుద్ధి నితం డొనరింపఁ బెల్లరే
యీపరిపాటిద్రోహమున కిట్లు శపింపఁగ నేల బాలకా. 482

సీ. పాపంబు నీచేతఁ బ్రాపించె మన కింక, రాజు నశించినరాజ్యమందు
బలవంతుఁ డగువాఁడు బలహీనుపశుదార,హాయసువర్ణాదుల నపహరించు
జారచోరాదులు సంచరింతురు ప్రజ, కన్యోన్యకలహంబు నతిశయిల్లు
వైదికం బై యున్నవర్ణాశ్రమాచార,ధర్మమించుక లేక తప్పి పోవు

ఆ. నంతమీఁద లోకు లర్థకామంబులఁ, దగిలి సంచరింప ధరణి నెల్ల
వర్ణసంకరములువచ్చు మర్కటసార,మేయములను వచ్చుమేరఁ బుత్ర. 483

ఉ. భారతవంశజుం బరమభాగవతున్ హయమేధయాజి నా
చారపరున్ మహానయవిశారదు రాజకులైకభూషణున్
నీరము గోరి నేఁడు మననేలకు వచ్చినయర్థి భక్తిస
త్కారము సేసి పంప జనుఁ గాక శపింపఁగ నీకు ధర్మమే. 484

క. భూపతికి నిరపరాధమ, శాపము దానిచ్చె బుద్ధిచాపలమున మా
పాపఁడు వీఁ డొనరించిన,పాపము దొలఁగింపు కృష్ణ పరమేశ హరీ. 485

క. పొడిచినఁ దిట్టినఁ గొట్టినఁ, బడుచుందురు గాని పరమభాగవతులు దా
రొడఁబడరుమాఱు సేయఁగఁ, గొడుకా విభుఁ డెగ్గు సేయఁగోరఁడు నీకున్.

క. [1]చెలఁగరు కలఁగరుసాధులు, మిళితము లయి పరులవలన మేలుం గీడున్
నెలకొనిన నైన నాత్మకు, నొలయవుసుఖదుఃఖచయము యుగ్మములగుచున్.

వ. అని యిట్లు శమీకమహామునీంద్రుండు గ్రమ్మఱింప శక్తి లేనికొడుకు సేసినపాపంబునకు సంతాపంబు నొంది తనశిష్యు నొకమునికుమారునిం బిలిచి యీవృత్తాంతం బంతయు రాజున కెఱింగించి రమ్మని పంచె నంత నాయభిమన్యు

1. తలఁగరు.

పుత్త్రుండు శమీకమునిశిష్యునివలన శాపవృత్తాంతంబు విని కామక్రోధాదివిష
యాసక్తుం డగుతనకుం దక్షకవిషాగ్ని విరక్తిబీజం బగు ననుచుఁ గరినగరంబున
కుం జని యేకాంతంబున. 488

పరీక్షితుఁడు విప్రశాపం బెఱింగి ప్రాయోపవిష్టుం డగుట.

ఉ. ఏటికి వేఁట వోయితి మునీంద్రుఁడు గాఢసమాధి నుండఁగా
నేటికిఁ దద్భుజాగ్రమున నేసితి సర్పశవంబుఁ దెచ్చి నే
నేటికిఁ బాపసాహసము లీక్రియఁ జేసితి దైవయోగముం
దాఁటఁగ రాదు వేగిరమ తథ్యము గీడు జనించు ఘోర మై. 489

ఉ. పామువిషాగ్నికీలములఁ బ్రాణము లేఁగిన నేఁగుఁ గాక యీ
భూమియు రాజ్యభోగములుఁ బోయిన నిప్పుడ పోవుఁ గాక సౌ
దామినిఁ బోలుజీవనముఁ దథ్యముగాఁ దలపోసి యింక నే
నే మని మాఱు దిట్టుదు మునీంద్రకుమారకు దుర్నివారకున్. 490

ఆ. రాజ ననుచుఁ బోయి రాజ్యగర్వంబున, వనముకొఱకు వారివనము సొచ్చి
దందశూకశవముఁ దండ్రిపైవైచినఁ, బాలియఁ దిట్ట కేల పోవు సుతుఁడు.

క. గోవులకును బ్రాహ్మణులకు, దేవతలకు నెల్లప్రొద్దుఁ దెంపునఁ బీడల్
గావించుపాపమానస, మేవిధమునఁ బుట్టకుండ నే వారింతున్. 492

వ. అని వితర్కించి. 493

క. దామోదరపదభక్తిం, గామాదుల గెల్చినాఁడు గావునఁ గరుణన్
భూమీశుఁ డలుగఁ డయ్యెను, సామర్థ్యము గలిగి దోషసంగిన్ శృంగిన్. 494

వ. అంత మునికుమారుండు శపించినవృత్తాంతంబు దక్షకుండు విని యెడరు వేచి
యుండె నిట తక్షకవ్యాళవిషానలజ్వాలాజాలంబునం దనకు సప్తమదినంబున
మరణం బని యెఱింగినవాఁడు గావున భూపాలుండు భూలోకస్వర్గలోకభోగం
బులు హేయంబు లని తలంచి రాజ్యంబు విసర్జించి నిరశనత్వదీక్షాచరణంబు
సంకల్పించుకొని. 495

మ. తులసీసంయుతదైత్యజిత్పదరజస్స్తోమంబుకంటెన్ మహో
జ్జ్వల మై దిక్పతిసంఘసంయుతజగత్సౌభాగ్యసంపాది యై
కలిదోషావళి నెల్లఁ బాపెడివియద్గంగాప్రవాహంబులోఁ
బలికిం బోయి మరిష్యమాణుఁ డగుచుం బ్రాయోపవేశంబునన్. 496

క. చిత్తము గోవిందపదా, యత్తముఁ గావించి మౌని యై తనలో నే
తత్తఱము లేక భూవర,సత్తముఁడు వసించె ముక్తసంగత్వమునన్. 497

వ. ఇట్లు పాండవపౌత్త్రుండు ముకుందచరణారవిందవందనానందకందాయమాన
మానసుం డై విష్ణుపదీతీరంబునం బ్రాయోపవేశంబున నుండుట విని సకలలోక

పావనమూర్తులు మహానుభావులు నగుచుఁ దీర్థంబులకుం దీర్థత్వంబు నొసంగ
సమర్థులైన యత్రి విశ్వామిత్ర మైత్రేయ భృగు వసిష్ఠ పరాశర చ్యవన భర
ద్వాజ పరశురామ దేవల గౌతమ కశ్యప కవష కణ్వ కలశసంభవ వ్యాస ప
ర్వతనారద ప్రముఖులైన బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి పుంగవులును గాండర్షులయిన
యరుణాదులును మఱియు నానాగోత్రసంజాతులైన మునులును శిష్యప్రశిష్య
సమేతులై చనుదెంచిన వారలకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేసి పూజించి దండప్రణా
మంబు లాచరించి కూర్చుండ నియోగించి. 498

క. క్రమ్మఱ నమ్మునివిభులకు, నమ్మనుజేంద్రుండు మ్రొక్కి హర్షాశ్రుతతుల్
గ్రమ్మఁగ ముకుళితకరుఁడై, సమ్మతముగఁ జెప్పె నాత్మసంచారంబున్. 499

ఉ. ఓపిక లేక చచ్చిన మహోరగముం గొని వచ్చి కోపినై
తాపసుమూఁపుపై నిడిన దారుణచిత్తుఁడ మత్తుఁడన్ మహా
పాపుఁడ మీరు పాపతృణపావకు లుత్తము లయ్యలార నా
పాపము వాయుమార్గముఁ గృపాపరులార విధించి చెప్పరే. 500

ఉ. భూసురపాదరేణువులు పుణ్యులఁ జేయు నరేంద్రులన్ ధరి
త్రీసురులార మీచరణరేణుకణంబులు మేను సోఁకి నా
చేసినపాప మంతయు నశించెఁ గృతార్థుఁడ నైతి నెద్ది యేఁ
జేసిన ముక్తిపద్ధతికిఁ జెచ్చెరఁ బోవఁగ వచ్చుఁ జెప్పరే. 501

క. భీకరతరసంసార, వ్యాకులతన్ [1]విసిగి దేహవర్జనగతి నా
లోకించు నాకుఁ దక్షక, కాకోదరవిషము ముక్తికారణ మయ్యెన్. 502

క. ఏపారు నహంకార, వ్యాపారములందు మునిఁగి వర్తింపంగా
నాపాలిటి హరి భూసుర, శాపవ్యాజమున ముక్తసంగుం జేసెన్. 503

మ. ఉరగాధీశవిషానలంబునకు మే నొప్పింతు శంకింప నీ
శ్వరసంకల్పము నేఁడు మానదు భవిష్యజ్జన్మజన్మంబులన్
హరిచింతారతియున్ హరిప్రణుతిభాషాకర్ణనాసక్తియున్
హరిపాదాంబుజసేవయుం గలుగ మీ రర్థిం బ్రసాదింపరే. 504

క. చూడుఁడు నాకల్యాణము, పాడుఁడు గోవిందు మీఁదిపాటలు [2]దయతో
నాడుఁడు హరిభక్తులకథ, లే డహములలోన ముక్తి కేఁగెద నిచటన్. 505

క. అమ్మా నినుఁ జూచినవరుఁ, బొమ్మా యని ముక్తికడకుఁ బుత్తువట కృపన్
లెమ్మా నీరూపముతో, రమ్మా నా కెదుర గంగ రమ్యతరంగా. 506

వ. అని తనకు మీఁద నయ్యెడి జన్మాంతరంబులందును హరిపాదభక్తిసౌజన్యంబులు
సంధిల్లుంగాత మని గంగాతరంగిణీదక్షిణకూలంబున పూర్వాగ్రదర్భాసనంబున
నుత్తరాభిముఖుండై [3]యుపవేశించి జనమేజయు రప్పించి రాజ్యభారంబు సము

1. వేఁగి, 2. దమితో, 3. కూర్చుండి.

ర్పించి[1] యత్నంబు సంసారబంధంబునకుఁ దప్పించి చిత్తంబు హరికి నొప్పించి పర
మభాగవతుండైన పాండవపౌత్త్రుండు ప్రాయోపవిష్టుండై యున్న సమయంబున

క. ఒత్తిలి పొగడుచు సురలు వి,యత్తలమున నుండి మెచ్చి యలరుల వానల్
మొత్తములై కురిసిరి నృప,సత్తముపై భూరిభేరిశబ్దంబులతోన్. 508

వ. ఆసమయంబున సభాసీను లయిన ఋషు లి ట్లనిరి. 509

మ. క్షితినాథోత్తమ నీచరిత్రము మహాచిత్రంబు మీ తాత లు
గ్రతపోధన్యులు విష్ణుపార్శ్వపదవిం గామించి రాజన్యశో
భితకోటీరమణిప్రభాన్వితమహాపీఠంబు వర్జింతు రు
న్నతులై నీవు మహోన్నతుండవు గదా నారాయణధ్యాయివై. 510

మ. వసుధాధీశ్వర నీవు మర్త్యతనువున్ వర్జించి నిశ్శోకమై
వ్యసనచ్ఛేదకమై రజోరహితమై వర్తించులోకంబు స
ర్వసమత్వంబునఁ జేరునంతకు భవద్వాక్యంబులన్ వించు నే
దెసకుం బోవక చూచు చుండెదము నీదివ్యప్రభావంబులన్. 511

వ. అని యిట్లు పక్షపాతశూన్యంబులును మహనీయమాధుర్యగాంభీర్యసౌజన్యధు
ర్యంబులును నైన భాషణంబు లాడుచు మూఁడులోకంబులకు నవ్వలి దైన సత్య
లోకంబునందు మూర్తిమంతంబులై[2] నెగడుచున్న నిగమంబుల చందంబున నం
దేజరిల్లుచున్న ఋషులం జూచి భూవరుండు నారాయణకథాశ్రవణకుతూహలుం
డయి నమస్కరించి యి ట్లనియె 512

క. ఏడుదినంబుల ముక్తిం, గూడఁగ నేరీతి వచ్చు గురుసంసార
క్రీడన మే క్రియ నెడ తెగుఁ, జూడుఁడు మా తండ్రులార [3]శ్రుతివచనములన్.

శా. ప్రాపుల్ పెద్దలు బ్రహ్మబోధనకళాపారీణు లాత్మప్రభా
లుప్తాజ్ఞానమహాంధకారులు దయాళుత్వాభిరాముల్ మనో
గుప్తంబుల్ సకలార్థజాలములు మీకుం గాన వచ్చుం గదా
సప్తాహంబుల ముక్తి కేఁగెడుగతిం జర్చించి భాషింపరే. 514

వ. అని యుత్తరానందనుం డాడిన వచనంబులకు మును లందఱుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
విమర్శించు నెడ దైవయోగంబున. 515

—శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజునొద్ద కేతెంచుట.—

సీ. ప్రతినిమేషముఁ బరబ్రహ్మంబు నీక్షించి, మదిఁ జొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు
కమలంబుమీఁది భృంగములకైవడి మోముపై నెఱసిన కేశపటలివాఁడు
గెఱవ్రాసి మాయ సంగీకరించినభంగి, వసనంబుఁ గట్టక వచ్చువాఁడు
సంగి గాఁడని వెంటఁ జాటుభూతము లు నా, బాలురహాసశబ్దములవాఁడు

తే. మహితపదజానుజంఘోరుమధ్యహస్త బాహువక్షోగళాననఫాలకర్ణ

1. యత్నంబున సంసారబంధంబుఁ దప్పించి 2. నిగమించు. 3. శ్రుతివచనంబుల్.

నాసికాగండము స్తకనయనయుగళుఁ, డై నయవధూతమూర్తి వాఁ డరుగుదెంచి

ఉ. ఈ రని లోకులం గినిసి యెగ్గులు వల్కనివాఁడు గోరికల్
గోరనివాఁడు గూటువలఁ గూడనివాఁడు వృథా ప్రపంచముం
జేరనివాఁడు దైవగతిఁ జేరినలాభముఁ జూచి తుష్టుఁ డై
నేరనివానిచందమున నేర్పులు సూపనివాఁడు వెంజియున్: 517

ఆ. అమ్మహాత్ము[1] షోడశాబ్దవయోరూప, గమనగుణవిలాసకౌశలములు
ముక్తికాంత సూచి మోహితయగునన, నితరకాంత లెల్ల నేమి సెప్ప 518

ఆ. వెఱ్ఱితనము మాని విజ్ఞానమూర్తియై, బ్రహ్మభావమునను [2]బర్యటింప
వెఱ్ఱి యంచు శుకునివెంట నేతెంతురు, వెలఁదు లర్భకులును వెఱ్ఱులగుచు.

వ. ఇట్లు వ్యాసనందనుం డైన శుకుం డరుగుదెంచిన నందలిమునీంద్రు లమ్మహానుభావుని ప్రభావంబు తెలియంగలుగుదురు గావున నిజాసనంబులు డిగ్గి ప్రత్యుత్థానంబు సేసిరి పాండవపౌత్త్రుండు నాయోగిజనశిఖామణికి నతిథిసత్కారంబులు గావించి దండప్రణామంబు సేసి పూజించె మఱియు గ్రహనక్షత్త్రతారకామధ్యంబునం దేజరిల్లు రాకాసుధాకరుండునుంబోలె బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి మధ్యంబునం గూర్చుండి విరాజమానుం డైన శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని. 520

ఉ. ఫాలము నేల మోపి భయభక్తులతోడ నమస్కరించి భూ
పాలకులోత్తముండు కరపద్మములన్ ముకుళించి నేఁడు నా
పాలిటిభాగ్య మెట్టిదియొ పావనమూర్తివి పుణ్యకీర్తి వీ
వేళకు నీవు వచ్చితి వివేకవిభూషణ దివ్యభాషణా. 521

మ. అవధూతోత్తమ మంటి నేఁడు నినుఁ డాయం గంటి నీవంటివి
ప్రవరుం బేర్కొనునంతటన్ భసిత మౌఁ బాపంబు నాఁబోటికిన్
భవదాలోకనభాషణార్చనపదప్రక్షాళనస్పర్శనా
దివిధానంబుల ముక్తి చేపడుట చింతింపంగ నాశ్చర్యమే. 522

క. హరిచేతను దనుజేంద్రులు ధర, ద్రుంగెడుభంగి నీపదస్పర్శముచే
గురుపాతకసంఘంబులు, [3]పొరిమాలుఁ గదయ్య యోగిభూషణ వింటే. 523

మ. ఎలిమిన్ మేనమఱంది యై సచివుఁ డై యేమేటి మాతాతలన్
బలిమిం గాచి సముద్రముద్రితధరం బట్టంబుఁ గట్టించె న
య్యలఘుం డీశుఁడు చక్రి రక్షకుఁడు గాఁ గన్యుల్ విపద్రక్షకుల్
గలరే వేఁడెద భక్తి నాగుణనిధిం గారుణ్యవారాన్నిధిన్. 524

సీ. అవ్యక్తమార్గుండ వైన నీదర్శన, మారడిఁ బోనేర దభిమతార్థ
సిద్ధి గావించుట సిద్ధంబు నేఁ డెల్లి దేహంబు వర్జింతు దేహధారి
కేమి చింతించిన నేమి జపించిన, నేమి గావించిన నేమి వినిన

1. 'షండశాస్త్రవయో' అని వ్రాత ప్రతులు. 2. బరిభవింప, 3. పొరిధూలుఁ,

నేమి సేవించిన నెన్నఁడు సంసారపద్ధతిఁ బాసిన పదవి గలుగు
తే. నుండుమనరాదు గురుఁడవు యోగివిభుఁడ, వావుఁ బిదికిన తడ వెంత యంత సేపు
గాని యొకచోట నుండవు కరుణతోడఁ, జెప్పవే తండ్రి ముక్తికిఁ జేరు తెరువు.

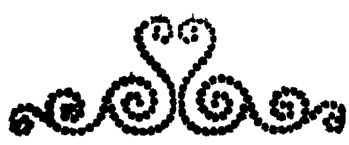
వ. అని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బాదరాయణి నడిగె నని చెప్పి. 526

క. రాజీవపత్రలోచన, రాజేంద్ర కిరీటఘటిత రత్నమరీచి
భ్రాజితపాదాంభోరుహ, భూజనమందార నిత్యపుణ్యవిచారా. 527

మా. అనుపమగుణహారా హన్యమానారివీరా, జనవితతవిహారా జానకీచిత్తచోరా
దనుజఘనసమీరా దానవశ్రీవిదారా, ఘనకలుషకఠోరా కంధిగర్వాపహారా.

గద్యము. ఇది శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్రసహజ
పాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబు
నందు నైమిశారణ్యవర్ణనంబును శౌనకాదుల ప్రశ్నంబును సూతుండు నారా
యణకథాసూచనంబు సేయుటయు వ్యాసచింతయు నారదాగమనంబును నార
దునిపూర్వకల్పవృత్తాంతంబును బుత్రశోకాతుర యైనద్రుపదరాజనందన కర్జు
నుం డశ్వత్థామం దెచ్చి యొప్పగించి గర్వపరిహారంబు సేయించి విడిపించుట
యుభీష్మనిర్యాణంబును ధర్మనందనురాజ్యాభిషేకంబును గోవిందునిద్వారకా
గమనంబును విరాటకన్యకాగర్భవిద్యమానుం డైనయర్భకు నశ్వత్థామబాణాన
లంబువలనం బాపి విష్ణుండు రక్షించుటయుఁ బరీక్షిజ్జన్మంబును గాంధారీ
ధృతరాష్ట్రవిదురులనిర్గమంబును నారదుండు ధర్మజునకుఁ గాలసూచనంబు
సేయుటయుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు విని పాండవులు మహాపథంబునం జనుటయు
నభిమన్యుపుత్రుండు దిగ్విజయంబు సేయుచు శూద్రరాజలక్షణలక్షితుం డగు
కలిగర్వంబు సర్వంబు మాపి గోవృషాకారంబుల నున్నధరణీధర్మదేవతల నుద్ధ
రించుటయు శృంగిశాపభీతుం డై యుత్తరానందనుండు గంగాతీరంబున బ్రా
యోపవేశంబున నుండి శుకసందర్శనంబు సేసి మోక్షోపాయం బడుగుటయు
ననుకథలం గల ప్రథమస్కంధము. 529

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ద్వితీయస్కంధము

మద్భక్తచకోరక
సోమ వివేకాభిరామ + సురవినుతగుణ
స్తోమ నిరలంకృతాసుర
రామాసీమంతసీమ + రాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైనసూతుం డిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

—శుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు ముక్తిమార్గము చెప్పుట.—

సీ. క్షితిప నీప్రశ్నంబు + సిద్ధంబు మంచిది, యాత్మవేదులు మెత్తు + రఖిలశుభద
మాకర్ణనీయంబు + లయుతసంఖ్యలు గల, [1]వందులోపల నిది + యధికతరము
గృహములలోపల + గృహమేధు లగునరు, లాత్మతత్త్వము [2]లేశ+మైన నెఱుఁగ
రంగనారతుల ని+ద్రాసక్తిఁ జను రాత్రి, పోవుఁ గుటుంబార్థ+బుద్ధి నహము
ఆ. పసుకళత్రపుత్ర+బాంధవదేహాది,సంఘ మెల్లఁ దమకు + సత్య మనుచుఁ
గాఁపురములు సేసి కడపటఁ జత్తురు, కనియుఁ గాన రంత+కాలసరణి. 3

క. కావున సర్వాత్మకుఁడు మహావిభుఁడు విష్ణుఁ డీశుఁ + డాకర్ణింపన్
సేవింపను వర్ణింపను, భావింపను భావ్యుఁ [3]డభవ+భాజికి నధిపా. 4

ఆ. జనుల కెల్లశుభము + సాంఖ్యయోగము దాని,వలన ధర్మనిష్ఠ+వలన నయిన
నంతకాలమందు + హరిచింత సేయుట, పుట్టువునకు ఫలము + భూవరేంద్ర. 5

తే. అరసి నిర్గుణబ్రహ్మంబు + నాశ్రయించి
విధినిషేధ[4]నివృత్తి స+ద్విమలమతులు
సేయు చుందురు హరిగుణ+చింతనములు
మానసంబుల నేప్రొద్దు + మానవేంద్ర.. 6

---

1. వందు ముఖ్యం బిది. 2. లు నిం+తైన నెఱుఁగ. 3. డుభవు. 4. మూ లొల్లని+విమల.

సీ. ద్వైపాయనుఁడు నాకుఁ దండ్రి ద్వాపరవేళ, బ్రహ్మసమ్మిత మైన భాగవతముఁ
బఠనంబు సేయించె బ్రహ్మతత్పరుఁడ నై, యుత్తమశ్లోకలీలోత్సవమున
నాకృష్టచిత్తుండ నై పఠించితి నీవు, హరిపాదభక్తుండ వగుటఁ జేసి
యెఱిఁగింతు విను మయ్య యీభాగవతమున, విష్ణుసేవాబుద్ధి విస్తరిల్లు

ఆ. మోక్షకామునకును మోక్షంబు సిద్ధించు, భవభయంబు లెల్లఁ బాసిపోవు
యోగిసంఘమునకు నుత్తమవ్రతములు, వాసుదేవనామవర్ణనములు. 7

తరలము. హరి నెఱుంగక యింటిలో బహుహాయనంబులు మత్తుఁడై
పొరలు చుండెడివెఱ్ఱి ముక్తికిఁ బోవనేర్చునె వాఁడు సం
సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు సత్య మాహరినామసం
స్మరణ మొక్కముహూర్తమాత్రము చాలు ముక్తిద మా నృపా. 8

సీ. కౌరవేశ్వర తొల్లి ఖట్వాంగుఁ డను విభుం, డిల నేడుదీవుల నేలు చుండి
శక్రాది దివిజులు సంగ్రామభూముల, నుగ్రదానవులకు నోడి వచ్చి
తమకుఁ దో డడిగిన ధరనుండి దివి కేఁగి, దానవవిభుల సందడి వధింప
వర మిత్తు మనుచు దేవతలు సంభాషింప, జీవితకాలంబు సెప్పుఁ డిదియ

ఆ. వరము నాకు నొండువర మొల్ల ననవుడు, నాయు వొకముహూర్త మంతె దడవు
గల దటంచుఁ బలుక గగనయానమున నమ్మానవేశ్వరుండు మహికి వచ్చి.

క. గిరులం బోలెడికరులను, హరులం దనప్రాణదయిత లై మనియెడిసుం
దరులను హితవరులను బుధ, వరులను వర్జించి గాఢవైరాగ్యమునన్. 10

క. గోవిందనామకీర్తనఁ, గావించి భయంబు దక్కి ఖట్వాంగధరి
త్రీవిభుఁడు సూఱ గొనియెను, గైవల్యముఁ దొల్లి రెండుగడియలలోనన్. 11

వ. వినుము నీకు నేడుదివసంబులకుం గాని జీవితాంతంబు గాదు తావత్కాలంబు
నం ●(పారలౌకికసాధనభూతం బగు) పరమకల్యాణంబు సంపాదింప వచ్చు నం
తకాలంబు డగ్గఱినం బెగ్గడిలక దేహి దేహపుత్రకళత్రాదిసందోహంబువలని
మోహపాశంబు నిష్కామకరవాలంబున నిర్మూలనంబు సేసి గేహంబు వెడలి
పుణ్యతీర్థజలావగాహంబు సేయుచు నేకాంతశుచిప్రదేశంబున విధివత్ప్రకారం
బునం గుశాజినచేలంబులతోడం గల్పితాసనుండై మానసంబున●(నిఖిలజగత్పవి
త్రీకరణసమర్థం బై) యకారాదిత్రివర్ణకలితం బై బ్రహ్మబీజం బైన ప్రణవంబు
సంస్మరించుచు వాయువుల జయించి విషయంబులవెంట నంటి గెంటి పాఱెడియిం
ద్రియంబుల బుద్ధిసారథి యై మనోనామకంబు లైనపగ్గంబుల బిగ్గఁ బట్టి
మొగ్గం దిగిచి దట్టంబు లైనకర్మఘట్టంబుల నిట్టట్టు మెట్టెడుమనంబును శే
ముషీబలంబున నిరోధించి భగవదాకారంబుతోడ బంధించి నిర్విషయం బైన
మనంబున భగవత్పాదాద్యవయవంబులం గ్రమంబున ధ్యానంబు సేయుచు

●కుండలీకరణములు మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినయధికపాఠము లని యీఁద నెల్లఁ దెలియునది.

రజస్తమోగుణంబులచేత నాక్షిప్తంబైనచిత్తంబు విమూఢంబైన ధారణా
వశంబునం దద్గుణంబులవలన నయ్యెడిమలంబులం జెఱచి నిర్మలచిత్తంబునం
బరమంబైనవిష్ణుపదంబునకుం జను ధారణానియమంబునం ♦(సుఖాత్మకం బగు
విషయంబు నవలోకించు)యోగికిభక్తిలక్షణంబైనయోగాశ్రయంబున వేగంబ
మోక్షంబు సిద్ధించు ననిన యోగీంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె. 12

క. ధారణ యే క్రియ నిలుచును, ధారణ కేరూప మొద్దిక ధారణ యనంగా
ధారణ పురుషుమనోమల, మేరీతి హరించు నాకు నెఱిఁగింపఁ గదే. 13

వ. అనిన విని రాజునకు నవధూతవిభుం డిట్లనియె. 14

ఆ. పవనము [1]నియమించి పరిహృతసంగుఁడై, యింద్రియముల[2]వర్గ మెల్ల మాపి
హరివిశాలరూపమందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, నిలుపవలయు బుద్ధి నెఱసి బుధుఁడు.

వ. వినుము భగవంతుండైనహరి విరాడ్విగ్రహంబునందు భూతభవిష్యద్వర్తమా
నంబైనవిశ్వంబు విలోక్యమానంబగు ధరణీసలిలతేజస్సమీరణగగనాహంకార
మహత్తత్త్వంబు *లనియెడిసప్తావరణంబులచేత నావృతం బగుమహాండకోశం
బైనశరీరంబునందు ♦ధారణాశ్రయం బయినవైరాజపురుషుండు దేజరిల్లు నమ్మ
హాత్మునికిఁ బాదమూలంబు పాతాళంబు పార్ష్ణిభాగపాదాగ్రభాగంబు రసా
తలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు జంఘలు తలాతలంబు జానుద్వయంబు
సుతలంబు దొడలు వితలాతలంబులు జఘనంబు మహీతలంబు నాభివివరంబు
నభస్తలంబు వక్షంబు గ్రహతారకాముఖజ్యోతిస్సమూహసమేతం బగు [3]సువ
ర్లోకంబు గ్రీవంబు మహర్లోకంబు ముఖంబు జనలోకంబు లలాటంబు దపో
లోకంబు శీర్షంబు సత్యలోకంబు బాహుదండంబు లింద్రాదులు గర్ణంబులు
దిశలు శ్రవణేంద్రియంబు శబ్దంబు నాసాపుటంబు లశ్విదేవతలు ఘ్రాణేంద్రి
యంబు గంధంబు వదనంబు వహ్ని నేత్రంబు లంతరిక్షంబు చక్షురింద్రి
యంబు సూర్యుండు రేవగళ్లు ఱెప్పలు భ్రూయుగ్మవిజృంభణంబు బ్రహ్మపదంబు
దాలువులు జలంబులు జిహ్వేంద్రియంబు రసంబు వేదంబులు బ్రహ్మరంధ్రంబు
దంష్ట్రిలు దండధరుండు దంతంబులు పుత్త్రాదిస్నేహకళలు నగవులు జనో
న్మాదకరంబు లయినమాయావిశేషంబులు కటాక్షంబు లనంతసర్గంబులు పెద
వులు వ్రీడాలోభంబులు స్తనంబులు ధర్మమార్గంబులు వెన్నధర్మమార్గంబు
మేఢ్రంబు ప్రజాపతి వృషణంబులు మిత్రావరుణులు జఠరంబు సముద్రంబులు
శల్యసంఘంబులు గిరులు నాడీనివహంబులు నదులు దనూరుహంబులు దరువులు
నిశ్శ్వాసంబులు వాయువు ప్రాయంబు నిరవధికం బయినకాలంబు [4]గర్మంబులు
నానావిధజంతునివహసంవృతసంసరణంబులు శిరోజంబులు మేఘంబులు గట్టు

1. అఱయించి. 2. గర్వ ♦ మెల్ల. 3. స్వర్గలోకంబు. 4. లీలావినోదంబులు నానా.

పుట్టంబులు సంధ్యలు హృదయంబు ప్రధానంబు సర్వవికారంబులకు నాశ్రయం
బైనమనంబు చంద్రుండు చిత్తంబు మహత్తత్త్వంబహంకారంబు రుద్రుం[1]డశ్వా
శ్వతర్యుష్ట్రగజంబులు నఖంబులు కటిప్రదేశంబు పశుమృగాదులు విచిత్రంబు
లైన[2]యాలాపనైపుణంబులు పక్షులు బుద్ధి మనువు నివాసంబు పురుషుండు షడ్జా
దులైన స్వరవిశేషంబులు గంధర్వవిద్యాధరచారణాప్సరస్సమూహంబులు స్మృతి
ప్రహ్లాదుండు వీర్యంబు దైత్యదానవానీకం బయి యుండు మఱియు నమ్మహా
విభునకు ముఖంబు బ్రాహ్మణులును భుజంబులుక్షత్రియులు నూరులువైశ్యులును
జరణంబులు శూద్రులును నామంబులు నానావిధంబులు లైనవసురుద్రాదిదేవ
తాభిధానంబులును ద్రవ్యంబులు హవిర్భాగంబులును గర్మంబులు యజ్ఞప్రయో
గంబులును నగు నిట్టిసర్వమయుం డైనపరమేశ్వరునివిగ్రహంబు బుద్ధిమంతుండై
ముముక్షు వైనవాఁడు మనంబున ననుసంధానంబు సేయ వలయు నని వక్కా
ణించి వెండియు ని ట్లనియె. 16

క. హరిమయము విశ్వ మంతయు, హరి విశ్వమయుండు సంశయము పని లే దా
హరిమయము గాని ద్రవ్యము, పరమాణువు లేదు వంశపావన వింటే. 17

సీ. కలలోన జీవుండు గౌతూహలంబునఁ, బెక్కుదేహంబులఁ బేరు వడసి
యింద్రియంబుల వెంట నెల్లవృత్తంబులు, నీక్షించి మఱితన్నుఁ దెలుఁగుకరణి
నఖిలాంతరాత్మకుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ, డఖిలజీవులహృదయముల నుండి
బుద్ధివృత్తుల నెల్ల బోధి యై వీక్షించు, బంధబద్ధుఁడు గాఁడు ప్రాభవమునఁ
తే. సత్యుఁ డానందబహుళవిజ్ఞానమూర్తి, యతని సేవింప నగుఁగాక యన్యసేవఁ
గలుగ నేరవుగై వల్యగౌరవములు, పాయ దెన్నఁడు సంసారబంధ మధిప. 18

మ. బహువర్ణంబుల బ్రహ్మదొల్లి జగ ముత్పాదింప విన్నాణిగా
క హరిప్రార్థనధారణావశమునం గాదే యమోఘోల్లస
న్మహసిద్ధోజ్జ్వలబుద్ధి యై భువననిర్మాణ ప్రభావంబుతో
విహరించెన్ నరనాథ జంతుభవహావిర్భావనిర్ణేత యై. 19

వ. విను మూఢుండు శబ్దమయవేదమార్గం బైనకర్మఫలబోధన ప్రకారంబున వ్యర్థం
బు లైనస్వర్గాదినామలోకసుఖంబుల నిచ్ఛయించుచు మాయామయమార్గం
బున వాసనామూలంబున నిద్రించువాఁడు గలలు గను తెఱంగునం బరిభ్రమిం
చుచు నిరవద్యసుఖలాభంబుం జెందఁడు తన్నిమిత్తంబున విద్వాంసుండు నామ
మాత్రసారంబు లగుభోగ్యంబులలోన నెంతట దేహనిర్వాహణంబు సిద్ధించు
నంతియ కైకొనుచు నప్రమత్తుం డై సంహారంబు సుఖం బని నిశ్చయింపక
యొండుమార్గంబున సిద్ధి గలదని మూఢి పరిభ్రమణంబు సేయకుండు. 20

సీ. కమనీయ భూమిభాగములు లేకున్న వే, పడి యుండుటకు దూదిపఱుపు లేల

1. డు నడవులు చతుర్యుగంబులు, 2. శిల్పనైపుణంబులు.

సహజంబు లగు కరాంజలులు లేకున్నవే, భోజనభాజనపుంజ మేల
వల్కలాజినకుశావళులు లేకున్నవే, కట్టఁ దుకూలసంఘంబు లేల
గొనకొని వసియింప గుహలు లేకున్నవే, ప్రాసాదసౌధాదిపటల మేల

తే. ఫలరసాదులు గురియవే పాదపములు, స్వాదుజలముల నుండవే సకలనదులు
పొసఁగ భిక్షలు వెట్టరే పుణ్యసతులు, ధనమదాంధుల కొలు వేల తాపసులకు.

క. రక్షకులు లేనివారల, రక్షించెద ననుచుఁ జక్రి రాజై యుండన్
రక్షింపు మనుచు నొకనరు, నక్షముఁ బ్రార్థింప నేల నాత్మజ్ఞులకున్. 22

వ. అని యిట్లు చిత్తంబున స్వతస్సిద్ధుండు నాత్మయు నిత్యుండును సత్యుండును భగవంతుండును నైన వాసుదేవుని భజియించి తదీయసేవానుభవానందంబున సంసారహేతు వగు నవిద్యవలన బుద్ధిమంతుండు విడివడుం గావున. 23

మ. హరిఁ జింతింపక మత్తుఁడై విషయచింతాయత్తుఁడై చిక్కి వా
సరముల్ [1]ద్రోసెడువాఁడు కింకరగదాసంతాడితోరస్కుఁడై
ధరణీశోత్తమ దండభృన్నివసనద్వారోపకంఠాగ్రుఁడై
తరణీవహ్నిశిఖాపరంపరలచే దగ్ధుండు గాకుండునే. 24

క. మొత్తుదురు గదల మంటల, కెత్తుదు రడ్డంబు దేహ మింతింతలు గా
నొత్తుదు రసిపత్త్రికలను, హత్తుదురు కృతాంతభటులు హరివిరహితులన్. 25

వ. మఱియు హరిచరణకమలగంధరసాస్వాదనం బెఱుంగనివారలు నిజకర్మబంధంబుల దండధరమందిరద్వారగేహళీసమీపజాజ్వల్యమానులై తరణీతరంగిణీదహన దారుణజ్వాలాజాలదందహ్యమానదేహులం గూడి శిఖిశిఖావగాహంబుల నొందుచుండుదురు మఱియు విజ్ఞానసంపన్నులైనను ప్రపన్నులు మాయాపన్నులుగాక విజ్ఞానంబునం దమతమహృదయాంతరాళంబులం బ్రాదేశమాత్ర దివ్యదేహుండును దిగిభరాజశుండాదండసంకాశదీర్ఘచతుర్బాహుండును గందర్పకోటిసమానసుందరుండును ధృతిమందరుండును రాకావిరాజమానరాజమండలసన్నిభవదనుండును సౌభాగ్యసదనుండును బ్రభాతకాలభాసమాన భాస్కరబింబప్రతిమానవిరాజితపద్మరాగరత్నరాజీవిరాజమాన కిరీటకుండలుండును శ్రీవత్సలక్షణలక్షితవక్షోమండలుండును రమణీయకౌస్తుభరత్నఖచిత కంఠికాలంకృతకంధరుండును నిరంతరపరిమళమిళితవనమాలికాబంధురుండును నానావిధగంభీరహారకేయూరకటకకంకణమేఖలాంగుళీయక విభూషణవ్రాతసముజ్జ్వలుండును నిటలతటవిలంబమానవిమలస్నిగ్ధనీలకుంచితకుంతలుండును శరచ్చంద్రచంద్రికాధవళమందహాసుండును బరిపూర్ణకరుణావలోకనభ్రూభంగసంసూచితసుభగసంతతానుగ్రహలీలావిలాసుండును మహాయోగిరాజవిలసితహృదయకమలకర్ణికామధ్యసంస్థాపితవిలసితచరణకిసలయుండును సంతతానందమ

1. ద్రొబ్బెడువాఁడు. 2. రసిపుత్త్రికలను.

యుండును సహస్రకోటిసూర్యసంఘాతసన్నిభుండును మహావిభుండును నైన పరమేశ్వరుని మనోధారణావశంబున నిలిపికొని తదీయగుల్ఫచరణజానుసంఘాద్య వయవంబులం గ్రమంబున నొక్కొకటిని బ్రతిక్షణంబును ధ్యానంబు సేయుచు నెంతకాలంబునకుం బరిపూర్ణనిశ్చల భక్తియోగంబు సిద్ధించు నంతకాలంబునుం దదీయచింతాతత్పరులై యుందు రని మఱియు నిట్లనియె. 26

సీ. ఆసన్నమరణార్థి । యైన యతీశుండు, గాలదేశములను । గాచికొనఁడు
తనువు విసర్జించు । తలఁపు జనించిన, భద్రాసనస్థుఁడై । ప్రాణపవను
మనసుచే నిర్జించి । మానసవేగంబు, బుద్ధిచే [1]భంగించి । బుద్ధిఁ దెచ్చి
క్షేత్రజ్ఞుతోఁ గూర్చి । క్షేత్రజ్ఞు నాత్మతోఁ, బలఁ జేర్చి యాత్మను । బ్రహ్మమందు
తే. గలిపి యొక్కటి గావించి । గారవమున, శాంతితోడ నిరూఢుఁడై । సకలకార్య
నివహమెల్లను దిగనాడి । నిత్యసుఖము, వలయు నని చూచు నటమీఁద । వసుమతీశ.

వ. వినుము పరమాత్ముఁడైన బ్రహ్మంబునందుఁ గాలదేశసత్త్వరజస్తమోగుణాహంకార మహత్తత్త్వప్రధానంబులకుఁ బ్రభుత్వంబు లేదు కావునం బరమాత్మవ్యతిరిక్తంబు లేదు లే దని సకలం బుత్సర్జనంబు సేసి దేహాదులయం దాత్మత్వంబు విసర్జించి యన్యసౌజన్యంబు మాని పూజ్యం బయిన హరిపదంబుం బ్రతిపదంబును హృదయంబున నాలింగనంబు సేసి పరమపదంబు వైష్ణవం బని సత్పురుషులు దెలియుదు రివ్విధంబున విజ్ఞానదర్శనబలంబున నిర్దగ్ధవిషయవాసనుం డై క్రమంబున నిరపేక్షత్వంబున. 28

సీ. అంఘ్రిమూలమున మూ । లాధారచక్రంబుఁ, బీడించి ప్రాణంబు । బిగియఁ బట్టి
నాభితలముఁ జేర్చి । నయముతో మెల్లన, హృత్సరోజముమీఁది । కెగయఁబట్టి
యటమీఁద నురమందు । హత్తించి క్రమ్మఱఁ, దాలుమూలమునకుఁ । దఱిమి నిలిపి
మతముతో భ్రూయుగ । మధ్యంబుఁ జేర్చి దృ, క్కర్ణనాసాస్యమా । ర్గములు మూసి
ఆ. యిచ్చ లేని యోగి । యెలమి ముహూర్తార్ధ, మింద్రియానుషంగ । మింత లేక
ప్రాణముల లయించి । బ్రహ్మరంధ్రము చించి, బ్రహ్మమందుఁ గలయుఁ । బౌరవేంద్ర.

వ. మఱియు దేహత్యాగకాలంబున నింద్రియంబులతోడి సంగమంబు విడువనివాఁడు వానితోడన గుణసముదాయరూపం బగు బ్రహ్మాండంబునందు [2]ఖేచరసిద్ధవిహారయోగ్యంబును నణిమాదిక సకలైశ్వర్యసమేతంబును నైన పరమేష్ఠిపదంబుఁ జేరు విద్యాతపోయోగసమాధిభజనంబు సేయుచుఁ బవనాంతర్గతలింగశరీరులైన యోగీశ్వరులకు బ్రహ్మాండబహిరంతరాళంబులు గతి యని చెప్పుదు రగ్గతికి నేరికిం గర్మంబులం బోవరాదు యోగి యగువాఁడు బ్రహ్మలోకంబునకు నాకాశపథంబునం బోవుచు సుషుమ్ననాడి వెంట నగ్ని నధిదేవతం జేసి జ్యోతిర్మయం బైన తేజంబున నిర్మలుం డై యెందునుం దగులువడక తారా

1. బంధించి; బంధించి. 2. 'ఖేచ...సమేతంబును గుణసముదాయరూపంబును నైన పరమే. వ్రా. ప్ర.

మండలంబుమీఁద సూర్యాదిధ్రువాంతపదంబులఁ గ్రమక్రమంబున నతిక్రమించి హరిసంబంధం బయినశింశుమారచక్రంబుఁ జేరి (యొంటరి యగుచు) పరమాణుభూతం బయినలింగశరీరంబుతోడ బ్రహ్మవిదులకు నెలవైన మహర్లోకంబుఁ జొచ్చి మహాకల్పకాలంబు క్రీడించుచుఁ గల్పాంతరం బైన ననంతముఖానలజ్వాలాజాలదందహ్యమానం బగులోకత్రయంబు నీక్షించుచుఁ దన్నిమిత్తసంజాతానలదాహంబు సహింపం జాలక. 30

సీ. ఇలమీఁద మనువు లీరేడ్వురుఁ జనువేళ, దివస మై యెవ్వేళఁ దిరుగుచుండు
మహనీయసిద్ధవిమానసంఘము లెందు, దినకరప్రభము లై తేజరిల్లు
శోకజరామృత్యుశోషణభయదుఃఖ,నివహంబు లెందు జనింప కుండు
విష్ణుపదధ్యానవిజ్ఞానరహితుల, శోకంబు లెందుండి చూడ వచ్చుఁ
ఆ. పరమసిద్ధయోగిభావనామృత మెందు, శ్రవణపర్వ మగుచు జరుగుచుండు
నట్టిబ్రహ్మలోకమందు వసించును, రాజవర్య తిరిగి రాఁడు వాఁడు. 31

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గలదు పుణ్యాతిరేకంబున బ్రహ్మలోకగతు లైనవారు కల్పాంతరంబున బుణ్యతారతమ్యంబుల నధికారవిశేషంబు నొందువార లగుదురు బ్రహ్మాదిదేవతాభజనంబునం జనువారు బ్రహ్మజీవనకాలంబున బ్రహ్మలోకంబున వసియించి ముక్తు లగుదురు నారాయణచరణకమలభక్తిపరాయణత్వంబునం జనినవారు నిజేచ్ఛావశంబున నిరర్గళగమను లై బ్రహ్మాండంబు భేదించి మహోన్నతం బగువైష్ణవపదంబు నారోహింతు రీశ్వరాధిష్ఠితం బైన ప్రకృతియంశంబున మహత్తత్త్వం బగు మహత్తత్త్వాంశంబున నహంకారం బగు నహంకారాంశంబున శబ్దతన్మాత్రం బగు శబ్దతన్మాత్రాంశంబున గగనం బగు గగనాంశంబున స్పర్శతన్మాత్రంబగు స్పర్శతన్మాత్రాంశంబున సమీరణం బగు సమీరణాంశంబున రూపతన్మాత్రంబగు రూపతన్మాత్రాంశంబువలనఁ దేజంబగుఁ దేజోంశంబున రసతన్మాత్రం బగు రసతన్మాత్రాంశంబువలనఁ జలం బగు జలాంశంబున గంధతన్మాత్రం బగు గంధతన్మాత్రాంశంబునఁ బృథివి యగు వానిమేళనంబునం జతుర్దశభువనాత్మకంబై నవిరాడ్రూపంబగు నారూపంబునకుఁ గోటియోజనవిశాలంబైనయండకటాహంబు ప్రథమావరణం బైనపృథ్వి యగు దీనిఁ బంచాశత్కోటివిశాలం బనికొందఱు వలుకుదు రియ్యావరణంబుమీఁద సలిల తేజస్సమీరగగనాహంకారమహత్తత్త్వంబు లనియెడియావరణంబులు క్రమంబున నొండొంటికి దశగుణోత్తరాధికంబు లై యుండు నట్టియేడింటిమీఁదఁ బ్రకృత్యావరణంబున మహావ్యాపకంబగు బ్రహ్మాండంబు భేదించి వైష్ణవపదారోహంబుసేయువాఁడు నిర్భయుండై మెల్లన లింగదేహంబునఁ బృథివ్యాత్మకత్వంబునొంది యట్టి పృథివ్యాత్మకత్వంబున ఘ్రాణంబున గంధంబును జలాత్మకత్వంబును రసనేంద్రియంబున రసంబును దేజోరూపకత్వంబున దర్శనంబున రూపంబునుసమీరణాత్మ

కత్వంబున దేహంబున స్పర్శంబును గగనాత్మకత్వంబున శ్రవణంబున శబ్దం
బును నతిక్రమించి భూతసూక్ష్మేంద్రియలయస్థానం బైనయహంకారావరణం
బున సంప్రాప్తుండై యందు మనోమయంబును దేవమయంబును నైనసాత్త్వి
కాహంకారగమనంబున మహత్తత్త్వంబు సొచ్చి గుణత్రయంబున లయించి
ప్రధానంబు నొంది ప్రధానాత్మకత్వంబును దేహంబును నుపాధిపరంపరావస్థానం
బునం బ్రకృతిం బాసి యానందమయుండై యానందంబునం బరమాత్మరూపం
బైనవాసుదేవబ్రహ్మంబునందుం గలయు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 32

ఆ. పరమభాగవతులు పాటించుపథ మిది, యీపథమున యోగి యేగెనేని
మగిడి రాఁడు వాఁడు మఱి సంశయము లేదు, కల్పశతములైన నగరవేంద్ర.

వ. వినుము నీ వడిగినసద్యోముక్తియుఁ గ్రమముక్తియు ననియెడు నీరెండుమార్గం
బులు వేదగీతలందు వివరింపంబడియె వీనిం దొల్లి భగవంతుం డైనవాసు
దేవుండు బ్రహ్మచేత నారాధితుం డై చెప్పె సంసారప్రవిష్టుం డైనవానికిఁ
దపోయోగాదు లయినమోక్షమార్గంబులు పెక్కులు గల వందు భక్తిమార్గం
బుకంటె సులభంబు లేదు. 34

—— శుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు భక్తిమార్గంబె ముఖ్యం బని తెలుపుట ——

మ. విను మంభోజభవుండు మున్ను మదిలో వేదంబు ముమ్మాఱు [1]నె
మ్మనమందుం దలపోసి యెంతయుఁ బరామర్శించి మోక్షంబు ద
క్కినమార్గంబున వెంట లే దనుచు భక్తిం జింత సేసెన్ జనా
ర్దను నాత్మాకృతి నిర్వికారుఁ డగుచున్ దన్మార్గనిర్ణేత యై. 35

సీ. అఖిలభూతములందు నాత్మరూపంబున, నీశుండు హరియుండు నెల్లప్రొద్దు
[2]బుద్ధ్యాదిలక్షణంబులఁ గానఁబడును మ, హాత్ముండు వినియెఁ డహర్నిశంబు
వందనీయుఁడు భక్తవత్సలుం డత్యంత, నియతుఁడై సతతంబు నియతబుద్ధి
నాత్మరూపకుఁ డగు హరికథామృతమును, గర్ణపుటంబులఁ గాంక్ష దీరఁ

తే. గ్రోలుచుండెడుధన్యులు కుటిలబహుళ, విషయమలినీకృతాంగముల్ వేగవిడిచి
విష్ణుదేవునిచరణారవిందయుగము, కడకఁ జనుదురు సిద్ధంబు నగరవేంద్ర. 36

క. మానుషజన్మము నొందిన, మానవులకు భ్యమానమరణులకు మహా
జ్ఞానులకుఁ జేయ వలయువి,ధానము నిగదింపఁబడియె ధరణీనాథా. 37

వ. వినుము బ్రహ్మవర్చసకాముఁ డైనవానికి వేదవిభుండగుచతుర్ముఖుండును నిం
ద్రియపాటవకామునకు నింద్రుండును బ్రజాకామునకు దక్షాదిప్రజాపతులును
భోజనకామునకు నదితియు స్వర్గకామునకు నాదిత్యులును రాజ్యకామునకు విశ్వే
దేవతలును దేశప్రజాసాధనకామునకు సాధ్యులును శ్రీకామునకు దుర్గయుఁ దేజ
స్కామునకు నగ్నియు వసుకామునకు వసువులును వీర్యకామునకు వీర్యప్రదు

1. మర్మనయజ్ఞత్వముతోడ నెంతయు. 2. బుద్ధివిశేషణంబులఁ గానఁ.

లగురుద్రులును నాయుష్కామునకు నాశ్వినదేవతలును బుష్టికామునకు భూమియుఁ బ్రతిష్ఠాకామునకు లోకమాత లైనగగనభూదేవతలును సౌందర్యకామునకు గంధర్వులును గామినీకామునకు నప్సరస యైనయూర్వశియు సర్వాధిపత్యకామునకు బ్రహ్మయుఁ గీర్తికామునకు యజ్ఞంబులును విత్తసంచయకామునకుం బ్రచేతసుండును విద్యాకామునకు నుమావల్లభుండును దాంపత్యప్రీతికామునకు నుమాదేవియు ధర్మార్థకామునకు నుత్తమశ్లోకుం డగువిష్ణువును సంతానకామునకుఁ బితృదేవతలును రక్షాకామునకు యక్షులును బలకామునకు మరుద్గణంబులును రాజత్వకామునకు మనురూపదేవతలును శత్రుమరణకామునకుఁ గోణపాలకుం డైనరాక్షసుండును భోగకామునకుం జంద్రుండును భజనీయు లగుదురు మఱియును. 38

క. కామింపకయును సర్వముఁ, [1]గామించియు నైన ముక్తిఁ గామించి తగన్
[2]లోఁ గాంచి పరమపురుషుని, నేమించి [3]భజించుఁ దత్త్వనిపుణుం డధిపా. 39

మ. అమరేంద్రాదులఁ గొల్చుభంగి జనుఁ డాత్మజ్ఞున్ సేవింపఁగా
విమలజ్ఞానవిరక్తిముక్తు లొదవున్ వేయేల భూనాథ త
త్కమలాధీశకథాసుధారసనదీకల్లోలమాలాపరి
భ్రమ మెవ్వారికి నైనఁ గర్ణయుగళీపర్వంబు గా కుండునే. 40

వ. అని యిట్లు రాజునకు శుకుండు సెప్పె ననిన విని శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

క. వరతాత్పర్యముతో నిటు, భరతాన్వయవిభుఁడు శుకునిపలుకులు విని స
త్వరతాయుతుఁ డై శ్రేయ, స్కరమతి నేమి యడిగెఁ గణుతింపఁ గదే.

క. ఒప్పెడిహరికథ లెయ్యవి, సెప్పెడినో యనుచు మూఁకఁ జిత్తోత్కంఠల్
గుప్పలుగొను చున్నవి రుచు, లుప్పతిలన్ నీమనోహరోక్తులు వినఁగన్. 43

వ. అనిన విని సూతుం డిట్లనియె. 44

క. తూలెడికూఁకటితోడను, బాలురతో నాడు చుండి బాల్యమున మహీ
పాలుఁడు హరిచరణార్చన, హేలాలసుఁ డగుచు నుండె నెంతయు నియతిన్. 45

వ. అట్టి పరమభాగవతుం డైనపాండవేయునకు వాసుదేవపరాయణుం డైనశుకుం డిట్లనియె. 46

సీ. వాసుదేవశ్లోకవార్త లాలించుచు, గాల మేపుణ్యుండు గడపు చుండు
నతనియాయువుఁ దక్క నన్యులయాయువు, లుదయాస్తమయముల నుగ్రకరుఁడు
వంచించి కొని పోవువాఁ డది యెఱుఁగక, జీవింతుఁ బెక్కేండ్లు సిద్ధ మనుచు
నంగనాపుత్త్రగేహారామవిత్తాది, సంసారహేతుకసంగసుఖముఁ

తే. దగిలి వర్తింపఁ గాలంబుతఱి యెఱింగి, దండధరకింకరులు వచ్చి తాడనములు
సేసి కొనిపోవఁ బుణ్యంబు సేయ నైతిఁ, బాపరతి నైతి నని బిట్టు పలవరించు.

1. కామియు నై ముక్తి యైనఁ. 2. నోమించి. 3. పఠించు,

వ. అది గావున. 48

సీ. అలరుఁజొంపములతో నభ్రంకషంబులై, బ్రదుకవే వనములఁ బాదపములు
ఖాదనమేహనాకాంక్షలఁ బశువులు, జీవింపవే గ్రామసీమలందు
నయతిమై నుచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసపవనముల్, ప్రాపింపవే చర్మభస్త్రికలును
గ్రామసూకరశునకశ్రేణు లింటింటఁ, దిరుగవే [1]దుర్భోగదీనవృత్తి [వు

తే. నుష్ట్రఖరములు మోవవే యుగ్రభరములఁ, బుండరీకాక్షు నెఱుఁగని పురుషపశు
లడవులందు నివాసమ్ములందుఁ బ్రాణవిషయభరయుక్తితో నుంట విఫల మధిప.

సీ. విష్ణుకీర్తనముల వినని కర్ణంబులు, గొండలబిలములు గువలయేశ
చక్రిపద్యంబులఁ జదువని జిహ్వలు, కప్పలజిహ్వలు కౌరవేంద్ర
శ్రీమనోనాథు వీక్షింపని కన్నులు, కేకిపింఛాక్షులు కీర్తిదయిత
కమలాక్షుపూజకుఁ గాని హస్తంబులు, శవముహస్తంబులు సత్యవచన

ఆ. హరిపదతులసీదళామోదరతి లేని, ముక్కు పందిముక్కు మునిచరిత్ర
గరుడగమనుభజనగతి లేని పదములు, పాదపములపాదపటల మనఘ. 50

సీ. నారాయణుని దివ్యనామాక్షరములపైఁ, గరఁగని మనములు గఠినశిలలు
మురవైరికథలకు ముదితాశ్రురోమాంచ, మిళితమై యుండని మేను మొద్దు
చక్రికి మ్రొక్కని జడుని యాదల నున్న, కనకకిరీటంబు గట్టిమోపు
మాధవార్పితముగా మనని మానవుసిరి, వనదుర్గచంద్రికావైభవంబు

ఆ. కైటభారిభజన గలిగి యుండనివాఁడు, గాలిలోన నుండి కదలుశవము
కమలనాభుపదముఁ గనని వాని బ్రదుకు, పసిఁడికాయలోని ప్రాణి బ్రదుకు. 51

వ. అని యిట్లు పలికిన వైయాసకివచనంబుల కౌత్తరేయుం డానందకందళితహృదయుండై నిర్మలమతివిశేషంబున. 52

ఆ. సుతుల హితుల విడిచి చుట్టాల విడిచి యిల్లాలి విడిచి బహుబలాళి విడిచి
రాజు హృదయ మిడియె రాజీవనయనుపై, ధనము విడిచి జడ్డుఁదనము విడిచి.

వ. ఇట్లు మృత్యుభయంబు నిరసించి ధర్మార్థకామంబులు సన్న్యసించి పురుషోత్తము నందుఁ జిత్తంబు విన్యసించి హరిలీలాలక్షణంబు [2]లుపన్యసింపు మనుతలంపున నరేంద్రుం డిట్లనియె. 54

క. సర్వాత్ము వాసుదేవుని, సర్వజ్ఞుఁడవైన నీవు సంస్తుతి సేయన్
సర్వభ్రాంతులు వదలె మ, హోర్వీసురవర్య మానసోత్సవ మగుచున్. 55

సీ. ఈశుండు హరి విష్ణుఁ డీవిశ్వ మేరీతిఁ, బుట్టించు రక్షించుఁ బొలియఁజూచు
బహుశక్తియుతుఁ డగుభగవంతుఁ డవ్యయుఁ, డాది నేశక్తుల నాశ్రయించి
బ్రహ్మశక్రాదిరూపముల వినోదించెఁ, గ్రమముననో యేకకాలముననో
ప్రకృతిగుణంబులఁ బట్టి గ్రహించుట, నేకత్వమున నుండు నీశ్వరుండు

1. దుర్భోగ్యవృత్తి మగుదు. 2. ఉపన్యసించి మను.

ఆ. భిన్నమూర్తి యగుచుఁ ♦ బెక్కువిధంబుల, నేల యుండు నతని ♦ కేమి చిక్కె
నుండకున్నఁ దాపసోత్తమ తెలుపవే, నేఁడు నాకు సర్వవేది వీవు. 56

వ. అనిన నయ్యుత్తరానందను వచనంబులకు నిరాకాంక్షుండు గాక యుత్తరప్రదానకుతూహలుండై లోకోత్తరగుణోత్తరుండైన తాపసోత్తముండు ననన్యచిత్తంబున.

మ. పరుఁ డై యీశ్వరుఁ డై మహామహిముఁ డై ♦ ప్రాదుర్భవస్థానసం
హరణక్రీడనుఁ డై త్రిశక్తియుతుఁ డై ♦ యంతర్గతజ్యోతి యై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం ♦ బ్రాపింప రాకుండు దు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లు హరికిం ♦ దత్త్వార్థి నై మ్రొక్కెదన్. 58

వ. మఱియు సజ్జనదురితసంహారకుండును దుర్జననివారకుండును సర్వరూపకుండును బరమహంసాశ్రమప్రవర్తమానమునిజనహృదయముకుళకర్ణికామధ్యప్రదీపకుండును సాత్వతశ్రేష్ఠుండును నిఖిలకల్యాణగుణగరిష్ఠుండును బరమభక్తియుక్తసులభుండును భక్తిహీనజనదుర్లభుండును నిరతిశయనిరుపమనిరవధికప్రకారుండును నిజస్వరూపబ్రహ్మవిహారుండును నైనయప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 59

ఉ. [1]ఏవిభువందనార్చనము ♦ లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము ♦ లెప్పుడు సంశ్రవణంబు సేయ దో
షావలిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నండ్రు నే
నా విభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 60

ఉ. ఏపరమేశుపాదయుగ ♦ మెప్పుడుఁ గోరి భజించునేర్పరుల్
లోపలిబుద్ధితో నుభయ♦లోకములందుల జడ్డుఁ బాసి యే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ ♦ దారు జితశ్రము లై చరింతు రే
నా పరమేశు మ్రొక్కెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 61

చ. తపములఁ జేసి యైన మఱి ♦ దానము లెన్నియుఁ జేసి యైన నే
జపములఁ జేసి యైన ఫలసంచయ మెవ్వనిఁ జేర్పకున్న హే
యపదము లై దురంతవిపదాస్థితి నెప్పుడు నొప్పుచుండు న
య్యపరిమితుఁ భజించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 62

మ. యవనవ్యాధపులిందహూణశకకంకాభీరచండాలసం
భవులుం దక్కినపాపవర్తనులు నే♦భద్రాత్ము సేవించి భా
గవతశ్రేష్ఠుల డాసి శుద్ధతను లై ♦ కల్యాణు లై యుందు రా
యవికారుం బ్రభవిష్ణు నాదుమదిలో ♦ నశ్రాంతముం మ్రొక్కెదన్. 63

మ. తపముల్ సేసిననో మనోనియతినో ♦ దానవ్రతావృత్తినో
జపమంత్రంబులనో శ్రుతిస్మృతులనో ♦ సద్భక్తినో యెట్లు ల
బ్ధపదుం డౌ నని బ్రహ్మరుద్రముఖరుల్ ♦ భావింతు రెవ్వాని న

1. ‘ఏవిభునామకీర్తనము ♦ లేవిభుచింతయు వందనార్చనల్’ అనియు వ్రాఁతప్రతులు.

య్యపవర్గాధిపుఁ డాత్మమూర్తి సులభుం డౌఁ గాక నా కెప్పుడున్. 64

క. శ్రీపతియు యజ్ఞపతియుఁ బ్రజాపతియును బుద్ధిపతియు జగదధిపతియున్
భూపతియు యాదవశ్రేణీపతియును గతియు నైన నిపుణు భజింతున్. 65

మ. అణువో కాక కృశుఁడో మహావిభవుఁడో యచ్ఛిన్నుఁడో భిన్నుఁడో
గుణియో నిర్గుణుఁడో యటంచు విబుధుల్ గుంఠీభవత్తత్త్వమా
ర్గణులై యేవిభుపాదపద్మభజనోత్కర్షంబులం దత్త్వవీ
క్షణముం జేసెద రట్టివిష్ణుఁ బరమున్ సర్వాత్ము సేవించెదన్. 66

మ. జగదుత్పాదనబుద్ధి బ్రహ్మకు మదిన్ సంధింప నూహించి యే
భగవంతుండు సరస్వతిం బనుప నాపద్మాస్యదా నవ్విభున్
మగపెంగా [1]నియమించి తద్భువనసామ్రాజ్యస్థితిన్ సృష్టిపా
రగుఁ జేసెన్ మును బ్రహ్మ నట్టిగుణి నారంభింతు సేవింపఁగన్. 67

సీ. పూర్ణుఁడయ్యును మహాభూతపంచకయోగమున మేనులను పురములు సృజించి
పురములలో నుండి పురుషభావంబున దీపించు నెప్పుడు ధీరవృత్తిఁ
బంచభూతములను బదునొకొండింద్రియములఁ బ్రకాశింపించి భూరిమహిమ
షోడశాత్మకుఁ డన శోభిల్లి జీవత్వనృత్తవినోదంబు నెఱపుచుండు

తే. నట్టిభగవంతుఁ డవ్యయుం డచ్యుతుండు, మానసోదితవాక్పుష్పమాలికలను
మంజునవరసమకరందమహిమ బుట్ట, శిష్టహృద్భావలీలలఁ జేయుఁగాత. 68

ఉ. మానధనుల్ మహాత్ములు సమాధినిరూఢులు యన్ముఖాంబుజ
ధ్యానమరందపానమున నాత్మభయంబులఁ బాసి ముక్తులై
లూనత నొంద రట్టిమునిలోకశిఖామణికిన్ విశంకటా
జ్ఞానతమోనభోమణికి సాధుజనాగ్రణి కేను మ్రొక్కెదన్. 69

వ. అని యిట్లు హరిగురువందనంబు సేసి శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె.

మ. అవిరోధంబున నీవు నన్నడుగు నీయర్థంబు మున్ బ్రహ్మ మా
ధవుచేతన్ విని నారదుం డడిగినం దథ్యంబుగాఁ జెప్పె మా
నవలోకేశ్వర నారదుండు వెనుకన్ నాకుం బ్రసాదించె సం
శ్రవణీయంబు మహాద్భుతంబు వినుమా సందేహవిచ్ఛేదివై. 71

— నారదుండు బ్రహ్మను బ్రపంచప్రకారంబు నడుగుట. —

వ. నారదుండు బ్రహ్మ కిట్లనియె. 72

మ. చతురాస్యుండవు వేల్పుఁబెద్దవు జగ[2]త్సర్గానుసంధాయి వీ
శ్రుతిసంఘాతము నీముఖాంబుజములన్ శోభిల్లు శబ్దార్థసం
యుతమై సర్వము నీకరామలకమై యుండుం గదా భారతీ
సతి యిల్లాలట నీకు నోజనక నాసందేహముం బాపవే. 73

1 'వరియించి' అని యున్నయెడ నర్థము పొసఁగి యుండును వని తోఁచెడిని. 2. త్సృంధానుసంధాయి.

శా. [1] ప్రారంభించువివేక మెవ్వఁ డొసఁగుం బ్రారంభసంపత్తి కా
ధారం బెయ్యది యేమిహేతువు యథార్థం బేస్వరూపంబు సం
సారానుక్రమ మూర్ణనాభిపగిదిం జాగించె దొక్కప్పుడుం
బారం బెన్నఁడు లేదు నీమనువు దుష్ప్రాపంబు వాణీశ్వరా. 74

శా. నాకుం జూడఁగ నీవు రాజవు సుమన్నాఁడెన్ యథార్థస్థితిన్
నీకంటెన్ ఘనుఁ డొక్కరాజు గలఁడో నీ వంటికిన్ రాజవో
నీ కేలాభము రాఁ దలంచి జగముల్ సర్జించె దీచేతనా
నీకం బెందు జనించు నుండు నడఁగున్ నిక్కంబు భాషింపుమా. 75

మ. సదసత్సంగతి నామరూపగుణదృశ్యం బైనవిశ్వంబు నీ
హృదధీనంబు గదా ఘనుల్ సములు నీ కవ్వారలున్ లేరు నీ
పద మత్యున్నత మిట్టినీవు తపముం బ్రావీణ్యయుక్తుండవై
మది నేయీశ్వరుఁ గోరి చేసితివి తత్సన్మార్గంబు సూచింపవే. 76

శా. అంభోజాసన నీకు నీశుఁడు గలం డం టేనిఁ దత్సాక్షిమం
దంభోజాతభవాండ మేవిభునిలీలాపాంగసంభ్రాంతిచే
సంభూతం బగు వర్తమాన మగు సంప్రనష్టం బగుం దద్విభున్
సంభాషింపఁగ వచ్చునే దలఁప నేచందంబువాఁ డాకృతిన్. 77

క. తోయజసంభవ నాకీ, తోయము వివరింపు చాలఁ దోఁచిన నే నా
తోయమువారికి నన్యుల,తోయములం జెంద కుండ ధ్రువ మెఱిఁగింతున్. 78

వ. దేవా భూతభవిష్యద్వర్తమానంబు లగువ్యవహారంబులకు నీవ వల్లభుండవు నీ
యెఱుంగనియర్థం బొం డెద్దియు లేదు విశ్వప్రకారంబు వినిపింపు మనిన విని
వికసితముఖుండై విరించి యిట్లనియె. 79

క. రారా బుధులు విరక్తులు, గారా యీరీతి నడుగఁ గా నేరరు వి
స్మేరావహము భవన్మత, మారా నాపసిఁడిమర్మ మడిగితి వత్సా. 80

శా. నానాస్థావరజంగమప్రకరముల్ నాయంత నిర్మింప [2]వి
జ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడఁగా సమస్తానుసం
ధానారంభవిచక్షణత్వము మహోదారంబుగా నిచ్చె ము
న్నే నాయీశ్వరునాజ్ఞఁ గాక జగముల్ నిర్మింప శక్తుండనే. 81

మ. అనఘా విశ్వము నెల్ల దీప్తముగఁ జేయన్ నే సమర్థుండనే
యినచంద్రానలతారకాగ్రహగణం బేరీతి నారీతి నా
వ్వనిదీప్తిం బ్రతిదీప్త మయ్యె నఖిలవ్రాతంబు దద్దీప్తిచే
ననుదీప్తం బగు నట్టియీశ్వరున కే నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్. 82

1. ప్రారంభాదివివేక. 2. వ్రాఁతప్రతుల నిట్లె పాఠము చూపట్టెడి. అచ్చుప్రతులందు 'విజ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడ నిచ్చున్ నాకు సర్వానుసం' అని యున్నది.

మ. విను మే యీశ్వరుదృష్టిమార్గమున నావేశింప శంకించి సి
గ్గున సంకోచము నొందుమాయవలనం గుంఠీభవత్ప్రజ్ఞచే
నను లోకేశ్వరుఁ డంచు మ్రొక్కుమతిహీనవ్రాతముం జూచి నే
ననిశంబున్ నగి ధిక్కరింతు హరిమాయాకృత్య మంచున్ సుతా. 83

వ. మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును జన్మనిమిత్తంబు లైనకర్మంబులును గర్మక్షోభకం బైనకాలంబును గాలపరిణామహేతు వైనస్వభావంబును భోక్త యైనజీవుండును వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము వాసుదేవవ్యతిరిక్తంబు లేదు సిద్ధంబు నారాయణనియమ్యంబులు లోకంబులు దేవతలు నారాయణశరీరసంభూతులు వేదయాగతపోయోగవిజ్ఞానంబులు నారాయణపరంబులు జ్ఞానసాధ్యం బగుఫలంబు నారాయణాధీనంబు కూటస్థుండును సర్వాత్మకుండును సర్వద్రష్టయు నయినయీశ్వరునికటాక్షవిశేషంబున [1]సృజియింపం బడి ప్రేరితుండనై సృజ్యం బైనప్రపంచంబు సృజియించుచుండుదు నిర్గుణుం డైనయీశ్వరునివలన రజస్సత్త్వతమోగుణంబులు ప్రభూతంబు లై యుత్పత్తిస్థితిలయంబులకుం బాలుపడి కార్యకారణకర్తృత్వభావంబులందు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును జ్ఞానమూర్తు లయినదేవతలును గ్రియారూపంబు లయినయింద్రియంబులును నాశ్రయంబులుగా నిత్యముక్తుం డయ్యును మాయాసమన్వితుం డైనజీవుని బంధించు జీవునకు నావరణంబు లయి యుపాధిభూతంబు లయినమూఁడులింగంబులు సేసి పరులకు లక్షితంబు గాక తనకు లక్షితం బైనతత్త్వంబు గలయీశ్వరుం డివ్విధంబునం గ్రీడించుచుండు. 84

క. ఈయీశుఁ డనంతుఁడు హరి, నాయకుఁ డీభువనములకు నాకును నీకున్
మాయకుఁ బ్రాణివ్రాతము, కే యెడలన్ లేద యీశ్వరేతరము సుతా. 85

వ. వినుము మాయావిభుం డైనయీశ్వరుండు దనమాయం జేసి దైవయోగంబునం బ్రాప్తంబు లయినకాలజీవాదృష్టస్వభావంబులు వివిధంబులు సేయ నిశ్చయించి కైకొనియె నీశ్వరాధిష్ఠితం బైనమహత్తత్త్వంబువలన నగుకాలంబున గుణవ్యతికరంబును స్వభావంబునం బరిణామంబును జీవాదృష్టభూతం బయినకర్మంబున జన్మంబును నయ్యె రజస్సత్త్వంబులచే నుపబృంహితం బై వికారంబు నొందినమహత్తత్త్వంబువలనం దమఃప్రధానం బై దివ్యజ్ఞానక్రియాత్మకం బగు నహంకారంబు గలిగె నదియు రూపాంతరంబు నొందుచు ద్రవ్యశక్తి యైనరాజసంబును గ్రియాశక్తి యైనతామసంబును జ్ఞానశక్తి యైనసాత్త్వికంబును నన మూఁడువిధంబు లయ్యె నందు భూతాది యైనతామసాహంకారంబువలన నభంబు గలిగె నభంబునకు సూక్ష్మరూపంబు భూతదృశ్యంబునకు బోధకం బైన శబ్దంబు గుణం బగు నభంబువలన వాయువు గలిగె వాయువునకుం బర్శాన్వయం

1. అనుజీవింపంబడి

బున శబ్దంబు స్పర్శంబు ననెడు రెండు గుణంబులు గలిగి యుండు నది దేహంబులం దుండుటం జేసి ప్రాణరూపం బై యింద్రియమనశ్శరీరపాటవం బైన యోజస్సహోబలంబులకు హేతు వై వర్తించు వాయువువలన రూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడుగుణంబులు మూఁటితోడఁ దేజంబు గలిగెఁ దేజంబువలన రసరూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడునాలుగుగుణంబులతోడ జలంబు గలిగె జలంబువలన గంధరసరూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడుగుణంబు లయిదింటితోడం బృథివి గలిగె వైకారికం బైన సాత్త్వికాహంకారంబువలనఁ జంద్రదైవతం బయినమనంబు గలిగె మఱియు దిక్కులును వాయువును నర్కుండును బ్రచేతసుండును నాశ్వినులును వహ్నియు నింద్రుండును నుపేంద్రుండును మిత్రుండును బ్రజాపతియు ననియెడిదశదేవతలు గలిగిరి తైజసం బైనరాజసాహంకారంబువలన దిగ్దైవతం బైన శ్రవణేంద్రియంబును వాయుదైవతం బైన త్వగింద్రియంబును సూర్యదైవతం బైననయనేంద్రియంబును బ్రచేతోదైవతం బైన రసనేంద్రియంబును నశ్విదేవతం బైనఘ్రాణేంద్రియంబును వహ్నిదైవతం బైనవాగింద్రియంబును నింద్రదైవతం బైనహస్తేంద్రియంబును నుపేంద్రదైవతం బైనపాదేంద్రియంబును మిత్రదైవతం బైనగుదేంద్రియంబును బ్రజాపతిదైవతం బైనగుహ్యేంద్రియంబును ననియెడిదశేంద్రియంబులును బోధజనకాంతర్గతరక్షైకభాగం బయినబుద్ధియుఁ గ్రియాజనకాంతఃకరణం బయినప్రాణంబునుం గలిగె నిట్టి శ్రోత్రాదు లగుదశేంద్రియంబులతోఁ గూడినభూతేంద్రియమనోగుణంబులు వేర్వేఱుగ బ్రహ్మాండశరీరనిర్మాణంబునం దసమర్థంబు లగు నపుడు గృహనిర్మాణంబునకుం బెక్కుపదార్థంబులు సంపాదించినం గాని చాలనిచందంబున భూతేంద్రియమనోగుణంబులవలన గృహంబుకైవడి(భగవచ్ఛక్తిప్రేరితంబు లగుచు నేకీభవించిసమష్టివ్యష్ట్యాత్మకత్వంబు నంగీకరించి చేతనాచేతనంబులు గల) బ్రహ్మాండంబు కల్పితం బయ్యె నట్టియండంబు వర్షాయుతసహస్రాంతంబు నసుకజలంబునం దుండెఁ గాలకర్మస్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుగాఁ జేయునీశ్వరుం డచేతనంబును సచేతనంబునుగ నొనర్చె నంతఁ గాలకర్మస్వభావప్రేరకుం డయినపరమేశ్వరుండు జీవరూపంబు మహావరణజలమధ్యస్థితం బయినబ్రహ్మాండంబులోను సొచ్చి సవిస్తారంబు గావించి (యట్టియండంబు భేదించి నిర్గమించె నెట్లం టేని). 86

క. భువనాత్మకుఁ డాయీశుఁడు, భవనాకృతితోడ నుండు బ్రహ్మాండంబున్
వివరముతోఁ బదునాలుగు, వివరంబులుగా నొనర్చె విశదంబుగఁ దాన్. 87

మ. బహుపాదోరుభుజాననేక్షణశిరఃఫాలశ్రవోయుక్తుఁ డై
విహరించున్ బహుదేహదేహగతుఁ డై విశ్వాంబు మూహించి తా

ద్బహురూపావయవంబులన్ భువనసంస్థాపత్తిన్ విచారింతు రా
మహనీయాద్భుతమూర్తి యోగిజనహృత్సమ్మాన్యుం డెందు మేధానిధీ. 88

వ. వినుము చతుర్దశలోకంబులందు మీఁదటియేడులోకంబుల శ్రీమహావిష్ణువునకుం గటిప్రదేశంబుననుండి మీఁదటిదేహ మనియును గ్రిందటియేడులోకంబులు జఘనంబుననుండి క్రిందటిదేహ మనియునుం బలుకుదురు (ప్రపంచశరీరుం డగు భగవంతుని) ముఖంబువలన బ్రహ్మకులంబును బాహువులవలన క్షత్త్రియకులంబును నూరువులవలన వైశ్యకులంబును బాదంబులవలన శూద్రకులంబును జనియించె నని చెప్పుదురు భూలోకంబు గటిపర్యంతప్రదేశంబు భువర్లోకంబు నాభి సువర్లోకంబు హృదయంబు మహర్లోకంబు వక్షంబు జనలోకంబు గ్రీవంబు దపోలోకంబు స్తనద్వయంబు సనాతంబును బ్రహ్మనివాసంబును నైనసత్యలోకంబు శిరంబు జఘనప్రదేశం బతలంబు దొడలు వితలంబు జానువులు సుతలంబు జంఘలు దలాతలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు పాదాగ్రంబులు రసాతలంబు పాదతలంబు పాతాళంబు నని (లోకమయుంగా) భావింతురు కొందఱు మఱియుం [1]పాదతలంబువలన భూలోకంబును నాభివలన భువర్లోకంబును శిరంబువలన స్వర్లోకంబును గలిగె నని లోకకల్పనంబు సెప్పుదురు పురుషోత్తమునిముఖంబువలన సర్వజంతువాచాజాలంబును (దదధిష్ఠాత యగు) వహ్నియు నుదయించెం జర్మరక్తమాంసమేదస్స్నాయుమజ్జాశుక్లంబులు సప్తధాతువు లందురు పక్షాంతరంబున రోమ[2]త్వఙ్మాంసాస్థిస్నాయుమజ్జాప్రాణంబులును సప్తధాతువు లని యందు రందు దంతరోమంబు లుష్ణిక్ఛందం బనియుఁ ద్వక్కు గాయత్రీఛందం బనియు మాంసంబు త్రిష్టుప్ఛందం బనియు స్నాయు వనుష్టుప్ఛందం బనియు నస్థి జగతీఛందం బనియు మజ్జ పంక్తిచ్ఛందం బనియుఁ బ్రాణంబు బృహతీఛందం బనియు నాదేశింతురు హవ్యకవ్యామృతాన్నంబులకు మధురాదిషడ్రసంబులకు (రసనేంద్రియంబునకు) రసాధీశ్వరుండైన వరుణునికి హరిరసనేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు సర్వప్రాణాదులకు వాయువునకు విష్ణునాశికావివరంబు నివాసంబు సమీపదూరవ్యాపిగంధంబులకు నోషధులకు నశ్వినీదేవతలకు దిశాంబరుఘ్రాణేంద్రియంబు నివాసంబు దేవలోకసత్యలోకంబులకుఁ దేజంబునకు సూర్యునకు సకలచక్షువులకు లోకలోచనునిచక్షురింద్రియంబు స్థానంబు దిశలకు నాకాశంబునకు శ్రుతిభూతంబు లైనయంశంబులకు [3]శబ్దంబునకు సర్వేశ్వరునికర్ణేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు వస్తుసారంబులకు వర్ణనీయసౌభాగ్యంబులకుఁ బరమపురుషుని గాత్రంబు భాజనంబు స్పర్శంబునకు వాయువునకు సకలస్నిగ్ధత్వంబులకు దివ్య

1. 'పాదతలంబు భూలోకంబును నాభి భువర్లోకంబును శిరంబు స్వర్లోకంబు నగు నని నిగమింతురు పురుషోత్తముని' అనియే వ్రాతప్రతులు. 2. త్వఙ్మాంసస్నాయ్వస్థిమజ్జా. 3. సర్వకర్ణంబులకు సర్వేశ్వరుని.

దేవునిదేహేంద్రియంబు రేహంబు యూపప్రముఖయజ్ఞోపకరణంబు లగు తరుగుల్మలతాదులకుఁ బురుషోత్తముని రోమంబులు మూలంబులు శిలాలోహంబులు సర్వమయుని నఖంబులు మేఘజాలంబులు హృషీకేశుని కేశంబులు వాటుంగులు విశ్వేశ్వరునిశ్మశ్రువులు భూర్భువస్సువర్లోకరక్షకు లైన లోకపాలకులుఁ బరాక్రమంబులకు (భూరాదిలోకంబులక్షేమంబునకు శరణంబునకు) నారాయణుని విక్రమంబు నికేతనంబు సర్వకామంబులకు నుత్తమంబు[1] లైన వరంబులకు దీర్ఘపాదునిపాదారవిందంబు లాస్పదంబులు జలంబులకు శుక్లంబునకుఁ బర్జన్యునకుఁ బ్రజాపతిసర్గంబునకు సర్వేశ్వరునిమేఢ్రంబు సంభవనిలయంబు[2] సంతానంబునకుఁ గామాదిపురుషార్థంబులకుఁ జిత్తసౌఖ్యరూపంబు లగునానందంబులకు శరీరసౌఖ్యంబునకు నచ్యుతుని యుపస్థేంద్రియంబు స్థానంబు యమునికి మిత్రునికి మలవిసర్గంబునకు భగవంతునిపాయ్వింద్రియంబు భవనంబు హింసకు నిరృతికి మృత్యువునకు నిరయంబునకు నిఖిలరూపకుని గుదంబు నివాసంబు పరాభవంబునకు నధర్మంబునకు నవిద్యకు నంధకారంబునకు ననంతునిపశ్చిమభాగంబు సదనంబు నదనదీనివహంబునకు నీశ్వరునినాడీసందోహంబు జన్మమందిరంబు పర్వతంబులకు నధోక్షజునిశల్యంబులు జనకస్థలంబులు [3]ప్రధానంబునకు నన్నరసంబునకు సముద్రంబులకు భూతనిధనంబునకు బ్రహ్మాండగర్భునియుదరంబు నివేశంబు మనోవ్యాపార[4]రూపం బగులింగశరీరంబునకు మహామహిమునిహృదయంబు సర్గభూమి యగు మఱియును. 89

ఆ. నీలకంధరునకు । నీకు నాకు సనత్కు,మారముఖ్యసుతస । మాజమునకు
ధర్మసత్త్వబుద్ధి । తత్త్వములకు నీశ్వ, రాత్మ వినుము పరమ । మైన నెలవు. 90
సీ. నరసురాసురపితృ । నాగకుంజరమృగ, గంధర్వయక్షరా । క్షసమహీజ
సిద్ధవిద్యాధర । జీమూతచారణ, గ్రహతారకాప్సరో । గణవిహంగ
భూతతటిద్వసు । పుంజంబులును నీవు, మునికోటియును మహా । మునులు నేను
సలిలనభస్స్థల । చరములు మొదలైన, వివిధజీవుల[5]లోఁడి । విశ్వ మెల్ల
ఆ. విష్ణుమయము పుత్త్ర । వే యేల బ్రహ్మాండ, మతని జేనలోన । నడఁగి యుండు
బుద్ధి నెఱుఁగ రాదు । భూతభవద్భవ్య,లోక మెల్ల విష్ణు । లోన నుండు. 91
క. [6]ఏదేనొకకర్మఫల,ప్రాదుర్భావ మగులోక । పాలనకే తా
తాదేవుం డభయప్రతి,పాదక మగుమోక్షమునకుఁ । బతి యెట్లన్నన్. 92

---

1. లైనపదంబులకు. 2. 'ప్రజాసుఖోపశమనంబులకు నచ్యుతునిగుహ్యేంద్రియంబు స్థానంబు' అనియే వ్రాతప్రతులు. 3. ప్రధానద్రవ్యసముద్రంబులకు. 4. 'రూపంబులకు మహా' అనియే వ్రా. ప్ర. 5. ఈయధికపాఠము మూలమున 'సోఽమృతస్యాభయస్య' అనుట మొదలుకొని; 'పురుషస్తూభయాశ్రయః' అనువఱకుఁ గల నాలుగుశ్లోకములకును వానికి శ్రీధరులు రచించినవ్యాఖ్యానమునకును దూరమై యాఘట్టమున నుండవలసినదియే. అయిన నిది పెక్కువ్రాతప్రతులను నచ్చుప్రతులను గానరాదు.

వ. వినుము పరమాత్మయు నానందేశ్వరుం డగునవ్విష్ణునకుఁ బ్రపంచమాత్రాధికత్వం బేమి యద్భుతమ ట్లగుటం జేసి యతనిమహిమాతిశయం బస్మదాదులు నెఱుంగ నేర్తురె స్థిత్యర్థపాదుం డగునీశ్వరునిపాదాంశంబులందు భూర్భువస్సువర్లోకంబులు గదురుకొనియుండుఁ దదీయవిలయసమయంబునం దదుపరిమహర్లోకంబు దపియింప నందుఁ గలజనంబు లంతరాళంబు నందక మహర్లోకశిరఃస్థానం బైనజనలోకంబుఁ బ్రవేశించి యత్యంతం బగునవినాశిసుఖంబు లనుభవింతురు తపోలోకంబు సంకర్షణానలశక్తిచేత నధస్త్రిలోకంబులుం దందహ్యమానంబు లగునప్పుడు తదూష్మలం జెందక విలక్షణం బై క్షేమంబు గలిమిఁ దజ్జనం బంద సుఖించు జన్మజరామరణభయంబులు లేక ముక్తికి బ్రత్యాసన్నం లగుటం జేసి సత్యలోకపువాసు లంద యానందింతురు భూర్భువస్సువర్లోకంబు లవ్విరాట్పురుషునిపదస్థలం బగుట నేకపాద్విభూతి యయ్యె మహర్లోకంబు మధ్యమవిభూతి యన నమరె జనతపోసత్యలోకంబు లమ్మహాపురుషునిశిరఃస్థానంబు గావున నది త్రిపాద్విభూతి యనంబడుఁ దదీయలోకంబు బ్రహ్మచర్యవానప్రస్థయతులకుం దక్క నితరుల కసాధ్యంబు గృహస్థు లయ్యు నితరత్రివిధాశ్రమధర్మంబులు గలిగినం జేకుఱు క్షేత్రజ్ఞుం డైనపురుషుండు స్వర్గాపవర్గహేతుభూతం బైనదక్షిణోత్తరకర్మజ్ఞానమార్గంబులు సృజించి యంతయుఁ దాన యై యుండు. 93

క. మండలములోన భాస్కరుఁ డుండి జగంబులకు దీప్తి నొసఁగెడిక్రియ బ్ర
హ్మాండములోపల నచ్యుతుఁ, డుండుచు [1]బహిరంతరములు నొగి వెలిఁగించున్.

—•• ఇది మొదలుకొని వెలిగందల నారయకవిత్వము. ••—

ఉ. అట్టియనంతశక్తి జగదాత్మునినాభిసరోజమందు నేఁ
బుట్టి యజింపఁగా మనసు పుట్టిన యజ్ఞపదార్థజాతముల్
నెట్టన కాన రామికి వినిర్మల మైనతదీయరూపముం
గట్టిగ బుద్ధిలో నిలిపి కంటి నుపాయము నామనంబునన్. 95

సీ. పశుయజ్ఞవటయూపస్తంభపాత్రమృద్ఘటశరావవసంతకాలములును
స్నేహౌషధీబహుళలోహచాతుర్హోత్ర, వృతనామధేయసన్మంత్రములును
సంకల్పఋగ్యజుస్సామనియుక్తవ,షట్కారమంత్రానుచరణములును

ఒకానొకవ్రాఁతప్రతియందే చూపట్టు చున్నది: మఱియుఁ బోతన మూలమును శ్రీధరవ్యాఖ్యానసహితముగాఁ దెనిఁగించినవాఁడు. కనుకఁ గ్రిందినాలుగుశ్లోకములు పోతనకు లభించిన మూలమున లేకుండవచ్చు నని తలఁచినను వానివ్యాఖ్యానమునందైనను దప్పక కనుపట్టియుండును గాన వానిని దెనిఁగింపకుండఁడు అయిన నీ తెనిఁగింపు పోతనదానియంతసమంజసమును బ్రౌఢమును గాకున్నది. వెలిగందల నారయకవిత్వ మాసన్నముగా నుంటచే నీభాగమును గొంత యుత్సన్నమై యుండు ననియుఁ గావున నారయకవిత్వ మిందును గొంత చేరియుండు ననియుఁ గనుక నేయిది పోతనరచనవలె సమంజసమును బ్రౌఢమును గాదయ్యె ననియు నూహింపఁ దగి యున్నది.

1. నావరణపటలి నొసఁగును దీప్తిన్.

దక్షిణల్ దేవతాధ్యానానుగత, తంత్ర మంత్రౌషధసాధనగణసురులు

తే. నర్పణంబులు బోధాయనాదికర్తృ
సరణి మొదలుగు యజ్ఞోపకరణసమితి
యంతయును నమ్మహాత్మునియవయవములు
గాఁగఁ గల్పించె విధివత్ప్రకారమునను. 96

క. యజ్ఞాంగి యజ్ఞఫలదుఁడు, యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞకర్త యగు భగవంతున్
యజ్ఞపురుషుఁగా మానస,యజ్ఞముఁ గావించితిం దదర్పణబుద్ధిన్. 97

క. అప్పుడు బ్రహ్మలు దమలోఁ, దప్పక నన్నుఁ జూచి సముచితక్రియు [1]లగుచు
న్నప్పరమేశున కభిమత, మొప్పఁగఁ దగుసప్తతంతువులు గావింపన్. 98

చ. మనువులు దేవదానవులు మానవనాథులు మర్త్యకోటి [2]దా
రనయము వారివారికిఁ బ్రియం బగు దేవతలన్ గుఱించుచున్
ఘన మగునిష్టయజ్ఞములఁ గైకొని చేసిరి తత్ఫలంబు ల
య్యనుపమమూర్తి యజ్ఞమయుఁడైన రమావరునందుఁ జెందఁగన్. 99

క. సువ్యక్త[3]తంత్రరూపకుఁ, డవ్యక్తుఁ డనంతుఁ డభవుఁ డాఢ్యుం డీశుం
డవ్యయుఁ డగుహరి సురగణ,సేవ్యుఁడు క్రతుఫలదుఁ డగుటఁ జేసిరిమఖముల్

క. అగుణుం డగుపరమేశుఁడు, జగములఁ గల్పించుకొఱకుఁ జతురమాయా
సగుణుం డగుఁ గావున హరి, భగవంతుం డనఁగఁ బరఁగె భవ్యచరిత్రా. 101

క. విశ్వాత్మ్ముఁడు విశ్వేశుఁడు, విశ్వమయుం డఖిలనేత విష్ణుఁ డజుం డీ
విశ్వములోఁ దా నుండును, విశ్వము దనలోనఁ జాల వెలుఁగుచు నుండున్.

చ. అతనినియుక్తిఁ జేసి సచరాచరభూతసమేతసృష్టి నే
వితతముగా సృజింతుఁ బ్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు ప్రోచుఁ బార్వతీ
పతి లయ మొందఁ జేయు హరి పంకరుహోదరుఁ డాదిమూర్తి య
చ్యుతుఁడు త్రిశక్తియుక్తుఁ డగు[4]చుండును నింతకుఁ దాన మూలమై. 103

క. విను వత్స నీవు నన్నడి,గినప్రశ్నకు నుత్తరంబు కేవలపరమం
బును బ్రహ్మం బీయఖిలం,బున కగు నాధారహేతుభూతము సుమ్మీ. 104

క. హరి భగవంతుఁ డనంతుఁడు, కరుణాంబుధి సృష్టికార్యకారణహేతు
స్ఫురణుం డవ్విభుకంటెం, బరుఁ డన్యుఁడు లేఁడు తండ్రి పరికింపంగన్. 105

సీ. ఇది యంతయును నిక్కమే బొంక నుత్కంఠ,మతిఁ దద్గుణధ్యానమహిమఁ జేసి
పరికింప నేనేమి పలికిన నది యెల్ల, సత్యంబ యగు బుధస్తుత్య వినుము
ధీయుక్తమామకేంద్రియములు మఱచియుఁ, బొరయ వసత్పథస్ఫురణ లెందు
నది గాక మత్తను వామ్నాయతుల్యంబు, నమరేంద్రవందనీయంబు నయ్యె

1. 'లగుచు' న్నప్పరమేశు' అనియే వ్రా. ప్ర. 2. 'యున్, అనయము' వ్రా. ప్ర
3. మంత్రరూప 4. చున్నతఁ డింతకు.

తే. దవిలి యద్దేవదేవునిభవమహాబ్ధి, తారణంబును మంగళకారణంబు
నఖిలసంపత్కరంబు నై యలరుపాద,వనజమున కే నొనర్చెద వందనములు.

ఉ. ఆనలినాక్షునందనుఁడ నయ్యుఁ బ్రజాపతి నయ్యు యోగవి
ద్యానిపుణుండ నయ్యును బదంపడి మజ్జననప్రకారమే
యేను నెఱుంగ నవ్విభునియిద్ధమహత్త్వ మెఱుంగ నేర్తునే
కానఁబడన్ రమేశపరికల్పితవిశ్వము గొంతకొంతయున్. 107

మ. వినవే యేటికిఁ దాపసప్రవర యవ్విశ్వాత్ముఁ డీశుండు దాఁ
దనమాయామహిమాంతముం దెలియఁగాఁ దథ్యంబుగాఁ జాలఁ డ
న్నను నే నైనను మీర లైన సురలైనన్ వామదేవుండు నై
నను నిక్కం బెఱుఁగంగఁ జాలుదుమె ²జ్ఞానప్రక్రియాయుక్తులన్. 108

వ. అమ్మహాత్ముం డైనపుండరీకాక్షుండు సర్వజ్ఞుం డంటేని. 109

క. గగనము దనకడపలఁ గాంచఁదగ నెఱుఁగనికరణి విభుఁడు దా నెఱుఁగఁ డనన్
గగనప్రసవము లే దన, నగునే సర్వజ్ఞునకు హాని దలంపన్. 110

చ. తలఁకొని యమ్మహాత్మకుఁడు దాల్చినయయ్యవతారకర్మముల్
వెలయఁగ నస్మదాదులము వేయువిధంబుల సన్నుతింతు మ
య్యలఘు ననంతునిం జిదచిదాత్మకు నాద్యు ననీశు నీశ్వరుం
దెలియఁగ నేర్తుమే తవిలి దివ్యచరిత్రున కేను మ్రొక్కెదన్. 111

మ. పరమాత్ముం డజుఁ డీజగంబుఁ బ్రతికల్పంబందుఁ గల్పించుఁ దాఁ
బరిరక్షించును ద్రుంచు నట్టియనఘున్ బ్రహ్మాత్ము నిత్యున్ జగ
ద్భరితుం గేవలు నద్వితీయుని విశుద్ధజ్ఞాను సర్వాత్ము నీ
శ్వరు నాద్యంతవిహీను నిర్గుణుని శశ్వన్మూర్తిఁ జింతించెదన్. 112

చ. సరసగతిన్ మునీంద్రులు ప్రసన్నశరీరహృషీకమానస
స్ఫురణ గలప్పు డవ్విభునిభూరికళాకలితస్వరూపముం
దర మిడి చూతు రెప్పుడుఁ గుతర్కకృతమోహాతిచేత నజ్ఞ తం
బొరసినయప్పు డవ్విభునిమూర్తిఁ గనుంగొన లేరు నారదా. 113

వ. అని వెండియు నిట్లను ననఘా యమ్మహనీయతేజోనిధి మొదలియవతారంబు ³సహస్రశీర్షాదియుక్తం బయి ప్రకృతిప్రవర్తకం బగునాదిపురుషరూపం బగు నందుఁ గాలస్వభావంబు లనుశక్తు లుదయించె నందుఁ గార్యకారణరూపం బయిన ప్రకృతి జనించెఁ బ్రకృతివలన మహత్తత్త్వంబును దానివలన నహంకారత్రయంబును బుట్టె నందు రాజసాహంకారంబువలన నింద్రియంబులును దామసాహంకారంబువలన భూతకారణంబు లయినశబ్దస్పర్శరూపరసగంధతన్మాత్రం

1. తదీయపరికల్పిత. 2. విజ్ఞానక్రియాయుక్తులన్. 3. 'సహస్రమస్తకం బగునాదిపురుషుం డుద్భవం బయ్యె నందు' అనియే వ్రాతప్రతులు.

బులునఁ బొడమెఁ బంచతన్మాత్రంబువలన గగనానిలవహ్నిసలిలధరాదికంబైన భూతపంచకంబు గలిగె నందు జ్ఞానేంద్రియంబు లయిన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబు లైన వాక్పాణి పాదపాయూపస్థంబులును మనంబును జనియించె నన్నింటిసంఘాతంబున విశ్వరూపం బయిన విరాట్పురుషుండు పుట్టె నతనివలన స్వయంప్రకాశుం డైన స్వరాట్టు సంభవించె నందుఁ జరాచరరూపంబుల స్థావరజంగమాత్మకం బయిన జగత్తు గలిగె నందు సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకుల మయిన విష్ణుండును హిరణ్యగర్భుండు నయిన యేను రుద్రుండునుం గలిగితి మందు సృష్టిజననకారణుం డయిన చతుర్ముఖుండు పుట్టె వానివలన దక్షాదు లగు ప్రజాపతులు దొమ్మండ్రు గలిగి రందు [1]భగవత్ప్రముఖు లైన సనకసనందనాదియోగీంద్రులును నాకలోకనివాసు (లయిన వాసవాదు)లును (ఖగలోకపాలకు లగు గరుడాదులును నృలోకపాలకు లగు మనుమాంధాతృప్రముఖులును దలలోకపాలకు లగు ననంతవాసుకిప్రభృతులును) గంధర్వసిద్ధవిద్యాధరచారణసాధ్యరక్షోయక్షోరగనాగలోకపాలురును మఱియు ఋషులును బితృదేవతలును దైత్యదానవభూతప్రేతపిశాచకూశ్మాండపశుమృగాదులును నుద్భవించి రిట్టి జగత్ప్రథమోద్భవంబు మహత్తత్త్వసృష్టియును ద్వితీయం బఖండసంస్థితంబును దృతీయంబు సర్వభూతజననంబును గలిగియుండు నందు మహదైశ్వర్యతేజోబలసంపన్ను లైన పురుషులు సర్వాత్మకుం డైన నారాయణుని కళాంశసంభవులుగా నెఱుంగు మప్పుండరీకాక్షుని లీలావతారంబు లనంతంబులు దత్కర్మంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకుం దోఁచినంత నీ కెఱింగించెద వినుము.

శ్రీమన్నారాయణుని లీలావతారంబుల శుభవర్ణనము.

ఉ. అన్యకథానులాపము లహర్నిశముం విను నట్టి సత్క్రియా
శూన్యము లైన కర్ణముల సూరిజనస్తుత సర్వలోకస
మాన్యము నై తనర్చు హరిమంగళదివ్యకథామృతంబు సౌ
జన్యతఁ గ్రోల వయ్య బుధసత్తమ యే వివరించి చెప్పెదన్. 115

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 116

మ. కనకాక్షుండు భుజావిజృంభణమునన్ క్ష్మాచక్రముం జాపఁ జు
ట్టినమాడ్కిం గొని పోవ యజ్ఞమయ[2]దంష్ట్రిస్ఫూర్తిం దాల్చి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ దాఁకి యబ్ధినడుమన్ దంష్ట్రాహతిం ద్రుంప ధా
త్రిని గూలెం గులిశాహతిం బడుమహాద్రిం బోలి యత్యుగ్రతన్. 117

వ. మఱియు సుయజ్ఞావతారంబు విను మని యిట్లనియె. 118

సీ. ప్రకటరుచిం బ్రజాపతికిని స్వాయంభువునికూఁతు రాకూతి యను లతాంగి
కర్థిఁ జన్మించి సుయజ్ఞుండు నా నొప్పు, నతఁడు దక్షిణ యను సతియందు

1. 'భగవదీయముఖు లైన' వ్రా. ప్ర. 2. 'దంష్ట్రిరూపమునఁ' వ్రా. ప్ర.

సుయమనామామరస్తోమంబుఁ బుట్టించి, యింద్రుఁడై వెలసి యుపేంద్రలీల
నఖిలలోకంబులయార్తి హరించిన, నతనిమాతామహుం డైనమనువు
తే. దనమనంబునఁ దచ్చరిత్రమున కలరి, పరమపుణ్యుండు హరి యని పలికెఁగాన
యంచితజ్ఞాననిధియైనయజ్ఞుఁ డెలమిఁ, దాపసోత్తమ హరియవతార మయ్యె.

వ. అని చెప్పి (సాంఖ్యయోగప్రవర్తకాచార్యవర్యుం డగు) కపిలునియవతారంబు
వినుమని యిట్లనియె. 120

చ. ధృతమతి దేవహూతికిని దివ్యవిభుం డగుకర్దమప్రజా
పతికిఁ బ్రమోద మొప్ప ననఘామలతోఁ గపిలాఖ్యఁ బుట్టి యే
గతి హరి పొందు నట్టిసుభగం బగుసాంఖ్యము దల్లి కిచ్చి దు
ష్కృతములు వాపి చూపె మునిసేవితమై తనరారుమోక్షమున్. 121

వ. మఱియు దత్తాత్రేయావతారంబు వినుము. 122

సీ. తాపసోత్తముఁ డత్రి దనయునిఁ గోరి ర, మేశు వేఁడిన హరి యేను నీకు
ననఘ దత్తుండ నైతి నని పల్కుకతమున, నతఁడు దత్తాత్రేయుఁడై జనించె
నమ్మహాత్మునిచరణాబ్జపరాగసం, దోహంబుచేఁ బూతదేహు లగుచు
హైహయయదువంశ్యులైహికాముష్మిక, ఫలరూపమగుయోగబలము వడసి
తే. సంచితజ్ఞానఫలసుఖైశ్వర్యశక్తి, శౌర్యములఁ బొంది తమకీర్తి సదల వెలుఁగ
నిందు నందును వాసికి నెక్కి రట్టి, [1]దివ్యతరమూర్తి విష్ణు నుతింపఁ దరమె.

వ. మఱియు సనకాద్యవతారంబు వినుము. 124

సీ. అనఘాత్మ యేను గల్పాదిని విశ్వంబు, సృజియింపఁ దలఁచి యంచితతపంబు
నర్థిఁ జేయుచు సన యని పల్కుటయు నది, కారణంబుగ సనాఖ్యలను గలస
నందన సనక సనత్కుమార సనత్సు, జాతులు నల్వురు సంభవించి
మానసపుత్రులై మహి నుతి కెక్కిరి, పోయినకల్పాంతమున [2]నశించి
తే. నట్టియాత్మీయతత్త్వంబు పుట్టఁ జేసి, సాంప్రదాయికభంగిని జగతి నెల్లఁ
గలుగఁజేసిరి యవ్విష్ణుకళలఁ దనరి, నలువు రయ్యును నొక్కఁడనయచరిత్ర.

వ. మఱియు నరనారాయణావతారంబు వినుము. 126

క. గణుతింపఁగ నరనారాయణు లన ధర్మునకు నుదయ మందిరి దాక్షా
యణి మైనమూర్తివలనం, బ్రణుతగుణోత్తరులు పరమపావనమూర్తుల్. 127

క. అనఘులు బదరీవనమున, వినుతతపోవృత్తి నుండ విబుధాధిపుఁడుల్
మనమున నిజపదహానికి, ఘనముగఁ జింతించి దివిజకాంతామణులన్. 128

క. రావించి తపోవిఘ్నముఁ, గావింపుం డనుచుఁ బనుపఁ గడు వేడుకతో
భావభవానీకిను లనఁ, గా వనితలు సనిరి బదరికావనమునకున్. 129

వ. అందు. 130

1. దివ్య మగువిష్ణుమూర్తి. 2. వసించి.

మ. నరనారాయణు లున్నచోటికి మరున్నారీసమూహంబు భా
స్వరలీలం జని రూపవిభ్రమకళాచాతుర్యమే పారఁగాఁ
బరిహాసోక్తుల నాటపాటలఁ జరింపం జూచి నిశ్చింతతా
భరితధ్యానతపఃప్రభావనిరతిం బాటించి నిష్కాములై. 131

క. క్రోధము దమతపములకును, బాధక మగు టెఱిఁగి దివిజభామలపై న
మ్మేధాత్మకు లొకయింతయుఁ, గ్రోధముఁ జేయరైరి సత్త్వగుణసంగతులై. 132

క. నారాయణుఁ డప్పుడు దన, యూరువు వెసఁ జీఱ నందు నుదయించెను బెం
పారంగ నూర్వశీముఖ, నారీజనకోటి దివిజనాథులు మెచ్చన్. 133

క. ఊరువులందు జనించిన, కారణమున నూర్వశి యన ఘనతకు నెక్కెన్
వారలరూపవిలాసవి, హారములకు నోడి రంత నమరీజనముల్. 134

వ. అంతం దాము నరనారాయణులతపోవిఘ్నంబు గావింపం బూని చేయువిలాసంబులు (మానసికసంకల్పమాత్రంబున సృష్టిస్థితిసంహారంబు లొనర్పంజాలు) నమ్మహాత్ముల దెసం బనికి రాక కృతఘ్నునకుం జేయు నుపకృతులుం బోలె నిష్ఫలంబులైన సిగ్గునం గుందుచు నూర్వశిం దమకు ముఖ్యురాలిఁగాఁ గైకొని తమవచ్చిన జాడన మరలి చని రంత. 135

క. [1]కామము దహించెఁ గ్రోధము, హామహిమను గ్రన్నుఁ దగ్గి[2]యనమర్త్యంబుల్
ధీమంతులు గెలిచి రనం, గాముఁ గెలుచుటలు సెప్పఁగా నేమిటికిన్. 136

వ. అట్టినరనారాయణావతారంబు జగత్పావనంబై విలసిల్లె నంతియు ధ్రువావతారంబు వివరించెద వినుము. 137

సీ. మానితచరితుఁ డుత్తానపాదుం డను, భూవరేణ్యునకు సత్పుత్త్రుఁ డనఁగ
నుదయించి మహిమఁ బెం పొంది బాల్యంబున, జనకునికడ నుండి సవతితల్లి
దను నాడువాక్యాస్త్రతతిఁ గుంది మహితత, పంబు గావించి కాయంబుతోడఁ
జని మింట ధ్రువపదస్థాయి యై యటమీఁద, నర్థి వర్తించు భృగ్వాదిమునులుఁ
తే. [3]జతురగతిఁ గ్రింద వర్తించు సప్తఋషులుఁ
బెంపుఁ దీపింపఁ దన్ను నుతింపుచుండ
ధ్రువుఁడు నా నొప్పి యవ్విష్ణుతుల్యుఁ డగుచు
నున్న పుణ్యాత్ముఁ డిప్పుడు నున్నవాఁడు. 138

వ. మఱియుఁ బృథునియవతారంబు వినుము. 139

ఉ. వేనుఁడు విప్రభాషణ[4]పవిప్రహారచ్యుతభాగ్యపౌరుషుం
డై నిరయంబునం బడిన నాత్మతనూభవుఁడై పృథుండు నాఁ

132-వ 133-వ పద్యములకు నడుమ 'ఇట్లున్నయెడ' అనువచనము కొన్నిటఁ గానిపించుచున్నది. 1. 'కాముని' అచ్చుప్రతి. 2. యనమర్త్యాత్మన్. 3. జతురగతి నిందు. 4. 'పవి చ్యుతభాగ్యవిహీనపౌరుషుం, డై' అ. ప్ర.

బూని జనించి తజ్జనకుఁ | బుణ్యరకంబును బాపి మేదినిన్
ధేనువుఁ జేసి వస్తువితతిం బిదికెన్ హరిసత్కళాంశుఁ డై. 140

వ. అని మఱియు వృషభావతారం బెఱింగింతు విను మాగ్నీధ్రుం [1]డనువానికి సుదేవివలన నాభి యనువాఁ డుదయించె నతనికి మేరుదేవియందు హరి వృషభావతారంబు నొంది జడస్వభావంబైనయోగంబుదాల్చి ప్రశాంతాంతఃకరణుండును బరిముక్తసంగుండును నై పరమహంసాభిగమ్యం బగునపదం బిది యని మహర్షులు పలుకు చుండం జరించె మఱియు హయగ్రీవావతారంబు సెప్పెద వినుము. 141

చ. అనఘచరిత్ర మన్మఖముఖంబునందు జనించె హయాననాఖ్యతన్
వినుతసువర్ణవర్ణుఁడును | వేదమయుం డఖిలాంతరాత్మకుం
డనుపమయజ్ఞపూరుషుఁడు | నై భగవంతుఁడు దత్సుమస్తపా
వన మగునాసికాశ్వసనవర్గమునం దుదయించె వేదముల్. 142

వ. మఱియు మత్స్యావతారంబు వినుము. 143

సీ. ఘనుఁడు వైవస్వతమనువుకు దృష్టమై, యరుదెంచినట్టియుగాంత[2]సమయ
మందు విచిత్రమత్స్యావతారముదాల్చి, యఖిలావనీమయం | బగుచుఁ జాల
సర్వజీవులకు నాశ్రయభూతుఁ డగుచు నే, కార్ణవం బైనతోయమునునడుమ
మన్ముఖశ్లథవేదమార్గంబులను జిక్క, వడ కుండ శాఖ లేర్పడఁగ జేసి

తే. దివ్యు లక్షింప నాకర్షిఁ దెచ్చియిచ్చి, మనువు నెక్కినపెన్నావ | వనధినడుము
మునుఁగ కుండంగ నరసినయనిమిషావ, తార మేరకి నుతియింపఁ దరమె వత్స.

వ. మఱియుఁ గూర్మావతారంబు వినుము. 145

మ. అమృతోత్పాదనయత్నులై విబుధదైత్యానీకముల్ సుందరా
గముఁ గవ్వంబుగఁ జేసి యబ్ధి దరువం గాఁ గవ్వపుంగొండ వా
ర్ధి మునుంగన్ హరి కూర్మరూపమున నద్రిం దాల్చెఁ దత్పర్వత
భ్రమణవ్యాజత వీఁపుదీఁట శమియింపం జేయఁగా నారదా. 146

వ. వెండియు నృసింహావతారంబు వినుము. 147

మ. సురలోకంబుఁ గలంచి దేవసమితిన్ | సుక్కించి యుద్యద్గదా
ధరుఁడై వచ్చునిశాచరుం గని కనద్దంష్ట్రాకరాళాస్యవి
స్ఫురితభ్రూకుటితో నృసింహాగతి రక్షోరాజవక్షంబు భీ
కరభాస్వన్నఖరాజిఁ ద్రుంచెఁ ద్రిజగత్కల్యాణసంధాయి యై. 148

వ. ఇంక నాదిమూలావతారంబు సెప్పెద వినుము. 149

---

1. 'డనువానికి నాభియను......మేరుదేవి యనునామాంతరంబు గల సుదేవియందు' అచ్చుప్రతి. 2. మందు, నౌన్నత్యలీల మత్స్యావతారము.

మ. కరినాథుండు జలగ్రహాగ్రహణదుఃఖాక్రాంతుఁడై వేయువ
త్సరముల్ గుయ్యిడుచుండ వేల్పులకు విశ్వవ్యాప్తి లేకుండఁగా
హరి నీవే శరణంబు నా కనినఁ గుయ్యాలించి [1]వేవేగ నా
క్రగముం ద్రుంచి కరీంద్రుఁ గాచె మహితోత్సాహంబునం దాపసా. 150

వ. మఱియును వామనావతారంబు వినుము. 151

సీ. యజ్ఞేశ్వరుం డగు హరి విష్ణుఁ డదితిసం, తానంబునకు నెల్లఁ దమ్ముఁ డయ్యుఁ
బెంపారు గుణములఁ బెద్దయై వామన,మూర్తితో బలిచక్రవర్తిఁ జేరి
తద్భూమి మూఁడు పాదమ్ముల నడిగి ప,దత్రయంబునకు జగత్త్రయంబు
వంచించి కొనియును వాసవునకు రాజ్య, మందింపనీశ్వరుం డయ్యు మెఱఁగి

తే. యర్థిరూపంబుగైకొని యడుగవలసె, ధార్మికుల సొమ్ము విన యోచితముగాని
వెడఁగుఁదనమున నూరక విగ్రహించి, చలన మందింపరాదు నిశ్చయము పుత్ర.

చ. బలి నిజమౌళి నవ్వటుని పాదసరోరుహభవ్యతీర్థము
త్కలిక ధరించి తన్నును జగత్త్రయముం హరి కిచ్చి కీర్తులన్
నిలిపె వసుంధరాస్థలిని నిర్జరలోకవిభుత్వహానికిం
దలఁకక శుక్రుమాటలకుఁ దారక భూరివదాన్యశీలుఁడై. 153

వ. మఱియు నప్పరమేశ్వరుండు నారదా నీకు హంసావతారంబు నొంది యతిశయ
భక్తియోగంబున సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు నాత్మతత్త్వప్రదీపకం బగు
భాగవతమహాపురాణం బుపదేశించె మన్వవతారంబు నొంది స్వకీయతేజః
ప్రభావంబున నప్రతిహతంబైన చక్రంబు ధరియించి దుష్టవర్తనులైన రాజుల
దండించుచు శిష్టప్రతిపాలనంబు సేయుచు నాత్మీయకీర్తిచంద్రికలు సత్యలోకం
బున వెలింగించె మఱియు ధన్వంతరి యన నవతరించి తననామస్మరణంబున
భూజనంబులకు సకలరోగనివారణంబు సేయుచు నాయుర్వేదంబు గల్పించె
నింకఁ బరశురామావతారంబు వినుము. 154

మ. ధరణీకంటకులైన హైహయనరేంద్రవ్రాతముం భూరివి
స్ఫురితోదారకుఠారధారఁ గలనన్ ముయ్యేడుమాఱుల్ పొరిం
బొరి మర్దించి సమస్తభూతలము విప్రుల్ వేడఁగా నిచ్చి [2]భా
సురకీర్తిన్ జమదగ్నిరాముఁ డన మించుచుం దాపసేంద్రోత్తమా. 155

వ. మఱియు శ్రీరామావతారంబు సెప్పెద వినుము. 156

సీ. తోయజహితవంశదుగ్ధపారావార,రాకావిహారకైరవహితుండుఁ
గమనీయకోసలక్ష్మాభృత్సుతాగర్భ, శుక్తిసంపుటలసన్మౌక్తికంబు
నిజపాదసేవకవ్రజదుఃఖనిబిడాంధ,కారవిస్ఫురితపంకరుహసఖుఁడు
దశరథేశ్వరకృతాధ్వరవాటికాప్రాంగ,ణాకరదేవతానోకహంబుఁ

1. నక్రంబు కం,ధరముం, 2. బా, జిరకీర్తిన్......మించెం,

తే. జటులదానవగహనవైశ్వానరుండు, రావణాటోపశైలపురందరుండు
నగుచు లోకోపకారార్థ మవతరించె, రాముఁ డై చక్రి లోకాభిరాముఁ [డగుచు.
క. చిత్రముగ భరతలక్ష్మణ,శత్రుఘ్నుల కర్థి నగ్రజన్ముం డగుచున్
ధాత్రి రాముఁడు వెలసెం బవిత్రుఁడు దుర్బలతాలవిత్రుం డగుచున్. 158
వ. అంత 159
సీ. కిసలయఖండేందుబిసకుంద¹పద్మాబ్జ,పదఫాలభుజరదపాణినేత్రఁ
గాహళకరభచక్రవియత్పులినశంఖ జంఘోరుకుచమధ్యజఘనకంఠ
ముకురచందనబింబశుకగజశ్రీకార,గండగంధోష్ఠకగమనకర్ణఁ
జంపకేందుస్వర్ణ²శఫరధనుర్నీల,నాసాననాంగదృగ్భ్రూశిరోజ
తే. నలిసుధావర్తకుంతలహాసనాభి,కలిత జనకావనీపాలకన్యకా
లామఁ బరిణయ మయ్యె లలాటనేత్ర, కార్ముకధ్వంస ముంకువగాఁగ నతఁడు.
వ. అంత. 161
క. రాముఁడు మేచకజలద,శ్యాముఁడు సుగుణాభిరాము సద్వైభవసు
త్రాముఁడు దుష్టనిశాటవి,రాముం బోవ్మనియెఁ బంక్తిరథుఁ డడవులకున్.
వ. ఇట్లు పంచిన. 163
చ. అరుదుగ లక్ష్మణుండు జనకాత్మజయుం దనతోడ నేఁగుదే
నరిగి రఘూత్తముండు ముద మారఁగఁ జొచ్చెఁ దరక్షు సింహ సూ
కర కరి ఖండరీక కపి ఖడ్గ కురంగ వృకాహి భల్ల కా
సరముఖవన్యసత్త్వచయచండతరాటవి దండకాటవిన్. 164
క. ఆవనమున వసియించి నృ,పావనయశాలి యిచ్చె నభయములు జగ
త్పావనమునిసంతతికిఁ గృ,పావననిధి యైనరామభద్రుం డెలమిన్. 165
క. ఖరకరకులజలనిధిహిమ, కరుఁ డగురఘురామవిభుఁడు గడకతోడన్
ఖరుని వధించెను ఘనభీ, కరశరముల నఖిలజనులుఁ గర మరు దందన్. 166
క. హరిసుతుఁ బరిచరుఁగాఁ గొని,హరిసుతుఁ దునుమాడి పనిచె హరిపురమునకున్
హరివిభునకు హరిమధ్యను, హరిరాజ్యపదంబు నిచ్చె హరివిక్రముఁ డై. 167
వ. అంత సీతానిమిత్తంబునం ద్రిలోకకంటకుం డగుదశకంఠుం దునుమాడుటకు నై
కపిసేనాసమేతుం డయి చని ముందట నతిదుర్గమం బయినసముద్రంబు పేర్చి
తెరువు సూప కున్న నలిగి. 168
మ. వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁ డగుచున్ వీరుండు క్రోధారుణాం
బకుఁ డై చూచినయంతమాత్రమున నప్పాథోధి సంతప్తతో
యకణ గ్రాహ తిమింగిల ప్లవ ధునీ వ్యాళ ప్రవాళోర్మిభృ
ద్బక కారండవ చక్ర ముఖ్యజలసత్త్వశ్రేణితో నింకినన్. 169

1. పద్మాస్త్రి. 2. శంపాధనుర్నీల.

వ. అయ్యవసరంబున సముద్రుండు గరుణాసముద్రుం డగు శ్రీరామభద్రుని శరణంబు సొచ్చినం గరుణించి యెప్పటియట్ల నిలిపి నలునిచే సేతువు బంధింపించి తన్మార్గంబునం జని. 170

మ. పురముల్ మూఁడును నొక్కబాణమున నిర్మూలంబు గావించు శం
కరుచందంబున నేర్చి రాఘవుఁడు లంకాపట్టణం బిద్ధగో
పురశాలాంగణహర్మ్యరాజభవనప్రోద్యత్ప్రతోళీకవా
టరథాశ్వద్విపశస్త్రమందిరనిశాటశ్రేణితో వ్రేల్మిడిన్. 171

క. రావణు నఖిలజగద్విద్రావణుఁ బరిమార్చి నిలిపె రక్షోవిభుఁ గా
రావణుననుజన్మని నై, రావణసితకీర్తి మెఱసి రాఘవుఁ డెలమిన్. 172

సీ. ధర్మసంరక్షకత్వప్రభావుం డయ్యు, ధర్మవిధ్వంసకత్వమునఁ బొదలి
ఖరదండనాభిముఖ్యతఁ బొంద కుండియు, ఖరదండనాభిముఖ్యతను మెఱసి
పుణ్యజనావనస్ఫూర్తిఁ బెం పొందియుఁ, బుణ్యజనాంతకస్ఫురణఁ దనరి
సంతతాశ్రితవిభీషణుఁడు గా కుండియు, సంతతాశ్రితవిభీషణత నొప్పి

తే. మించెదనకీర్తిచేత వాసించె దిశలు, దరమె నుతియింప జగతి నెవ్వరికి నైనఁ
జారుతరమూర్తి నవనీశచక్రవర్తిఁ, బ్రకటగుణసాంద్రు దశరథరామచంద్రు.

వ. అట్టి శ్రీరామావతారంబు జగత్పావనంబు నస్మత్ప్రసాదకారణంబును నై నుతి కెక్కె నింకఁ గృష్ణావతారంబు వివరించెద వినుము. 174

సీ. తాపసోత్తమ విను దైత్యాంశములఁ బుట్టి, నరనాథవితతి సేనాసమేతు
లగుచు ధర్మేతరులై ధాత్రిఁ బెక్కుబాధల నలంచుటఁ జేసి ధరణి వగలఁ
బొందుచు వాపోవ భూభార మడఁపుట, కై హరి పరుఁడు నారాయణుండు
[1]తనమేనిధవళాసితపుఁగేశయుగమున, బలరామకృష్ణరూపములఁ దనరి

తే. యదుకులంబున లీలతో నుదయ మయ్యె, భవ్యయశుఁ డగు వసుదేవుభార్యలైన
రోహిణియు దేవకియు నను రూపవతుల, యందు నున్మత్తదైత్య[2]సంహారి యగుచు.

వ. ఇట్లు పుండరీకాక్షుం డగు నారాయణుండు సమస్తభూభారనివారణంబు సేయం దనమేని కేశద్వయంబ చాలు నని యాత్మప్రభావంబు దెలుపుకొఱకు నిజకళాంశసంభవులైన రామకృష్ణుల దేహవర్ణంబులు శ్వేతకృష్ణంబు లని నిర్దేశించుకొఱకు సితాసితకేశద్వయవ్యాజంబున రామకృష్ణాఖ్యల నలరి యవతరించె నందు భగవంతుండును సాక్షాద్విష్ణుండును నైనకృష్ణుండు జనమార్గవర్తి యయ్యును నతిమానుషకర్మంబుల నాచరించుటం జేసి కేవలపరమేశ్వరుం డయ్యె నమ్మహాత్ముం డాచరించుకార్యంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకు గోచరించినయంత యెఱింగించెద వినుము. 176

క. నూతనగరళస్తని యగు, పూతన బురిటింటిలోనఁ బొత్తులశిశువై

1. 'చెచ్చెరఁ దనసితాసితకేశ' అ. ప్ర. 2. 'సంహారు లగుచు' వ్రా. ప్ర.

చేతనమును హరియించి ప్రేతనగరమునకు ననిచెఁ గృష్ణుఁడు వెలుచన్.

క. వికటముగ నిజపదాహతిఁ, బ్రకటముగా మూఁడునెలలబాలకుఁడై యా
శకటనిశాచరు నంతక,నికటస్థునిఁ జేసె భక్తనికరావనుఁడై. 178

క. ముద్దులకొమరుని వ్రేతలు, రద్దులకై తల్లి ఱోల రజ్జువఁ గట్టన్
[1]నన్మద్దులన మిన్ను ముట్టిన, మద్దుల వడిఁ గూల్చె జనసమాజము వొగడన్.

మ. [2]మదిఁ గృష్ణుండు యశోదబిడ్డఁ డని నమ్మం జాల యోగీంద్ర త
ద్వదనాంభోజములోఁ జరాచరసమస్తప్రాణిజాతాటవీ
నదనద్యద్రిపయోధియుక్త మగు నానాలోకజాలంబు భా
స్వదనూనక్రియఁ జూపెఁ దల్లికి మహాశ్చర్యంబు వాటిల్లఁగన్. 180

చ. వరయమునానదీహ్రదనివాసకుఁడై నిజవక్త్రనిర్గత
స్ఫురితవిషాంబుపానమున భూజనులన్ మృతిఁ బొందఁ జేయుభీ
కరగరళద్విజిహ్వుఁ డగుకాళియపన్నగుఁ దన్నదంబుఁ జె
చ్చెర వెడలించి కాచె యదుసింహుఁడు గోపకగోగణంబులన్. 181

మ. తనయా [3]గోపకు లొక్కరేయి తటి నిద్రం జెందఁ గార్చిచ్చు వ
చ్చినఁ గృష్ణా మము నగ్నిపీడితుల రక్షింపం దగుం గావవే
యనినం గన్నులు మీరు మోడ్చుఁ డిదె దావాగ్నిన్ వెస న్నార్తు నే
నన వా రట్ల యొనర్ప మ్రింగె శిఖిఁ బద్మాక్షుండు లీలాగతిన్. 182

క. మందునిగతి యమునాంబువు,లందు నిసిం గ్రుంకి బద్ధుఁడై చిక్కినయా
నందుని వరుణునిబంధన,మందు నివృత్తునిఁగఁ జేసె హరి సదయుండై. 183

మ. మయసూనుం డగు దానవుండు నిజమాయన్ గోపరాజిన్ గుహా
[4]శ్రయ యాన ట్లొనరించి తత్పథము నీరంధ్రంబు గావించినన్
రయ మొప్పం గుటిలాసురాధమునిఁ బోరం ద్రుంచి గోపావళిన్
దయతోఁ గాచినకృష్ణుసన్మహిమ మేతన్మాత్రమే తాపసా. 184

క. దివిజేంద్రప్రీతిగ వల్లవజను లేఁటేఁటఁ జేయులాలితసవనో
త్సవము హరి మానిపిన గోపవరులు గావింప కున్న బలరిపుఁ డలుకన్. 185

తే. మందగొందలమంద నమందవృష్టిఁ, గ్రందుకొనుఁడంచు నింద్రుండు మందలింపఁ
జండపవనసముద్ధూతచటులవిలయ,సమయసంవర్తకాభీలజలధరములు. 186

శా. సప్తస్కంధశిఖాకలాపరుచిమత్సౌదామనీవల్లికా
దీప్తోదగ్రముహుస్తమఃపిహితధాత్రీభాగనిరంధ్రమై

---

1. 'బద్ధులకు మిన్ను' అ. ప్ర. 2. 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డశోద' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 3. 'యొక్కనిశంబు గోపకులు నిద్రం' అనియే వ్రా. ప్ర. 4. 'శ్రయులంగా నొనరించి' అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

సప్తాశ్వస్ఫురదిందుమండలనభస్సంఛాదితాశాంతగ
వ్యాప్తాంభోదనిరర్గళస్ఫుటశిలావాఃపూరధారాళిన్మై. 187

వ. కురియు వానజల్లు చెల్లున రిమ్మలు గొని పొక్కులునొంది గోకులం బాకులం బయి
కృష్ణ కృష్ణ రక్షింపు రక్షింపు మని యార్తిం బొందిన నయ్యెడ నఖండకరుణా
సముద్రుండును భక్తజనసురద్రుముండును నగుచుం బుండరీకాక్షుండు. 188

శా. సప్తాబ్దంబులబాలుఁడై నిజభుజాస్తంభంబునన్ లీలతో
సప్తాహంబులు శైలరాజము లసచ్ఛత్త్రంబుగాఁ దాల్చి సం
గుప్తప్రాణులఁ జేసె మాధవుఁడు గోగోపాలకవ్రాతమున్
సప్తాంభోధిపరీతభూధరున కాశ్చర్యంబు చింతింపఁగన్. 189

సీ. సాంద్రశరచ్చంద్రచంద్రికాధవళిత, విమలబృందావనవీథియందు
రాసకేళీమహోల్లాసుఁడై యుత్ఫుల్ల,జలజాక్షుఁ డొకనిశాసమయమునను
దనరారుమంద్రమధ్యమతారములు నింపు, దళుకొత్త రాగభేదములఁ జెలఁగి
ధైవతఋషభగాంధారనిషాదపం, చమషడ్జమధ్యమస్వరము లొలిఁ

తే. గళలు జాతులు మూర్ఛనల్ గలుగ వేణు
నాళవివరాంగుళిన్యాసలాలనమున
మహితగతిఁ బాడె నవ్యక్తమధురముగను
బంకజాక్షుండు దారువు లంకురింప. 190

మ. హరివంశోద్గతమంజులస్వననినా[1]దాహూతలై గోపసుం
దరు లేతేర ధనేశుచారుఁ డగు గంధర్వుండు గొంపోవఁ ద
త్తరుణుల్ గుయ్యిడ శంఖచూడునిభుజాదర్పంబు మాయించి తాఁ
బరిరక్షించినయట్టికృష్ణుని నుతింపన్ శక్యమే యేరికిన్. 191

చ. నరక ముర ప్రలంబ యవన ద్విప ముష్టిక మల్ల కంస శం
బర శిశుపాల పంచజన పౌండ్రక పల్వల దంతవక్త్ర వా
నర ఖర సాల్వ వత్స బక నాగ విదూరథ రుక్మి కేశి ద
ర్దుర వృష ధేనుక ప్రముఖదుష్టనిశాటులఁ ద్రుంచె వేల్మిడిన్. 192

వ. మఱియును. 193

మ. బలభీమార్జునముఖ్యచాపధరరూపవ్యాజతం గూరులన్
ఖలులన్ దుష్టధరాతలేశ్వరుల సంగ్రామైకపారీణదో
ర్బలకేళిం దునుమాడి సర్వధరణీభారంబు మాయించి సా
ధుల రక్షించినయట్టికృష్ణుని మనంబుం గొల్తు నెల్లప్పుడున్. 194

వ. అట్టిలోకోత్కృష్టుండైనకృష్ణునియవతారమాహాత్మ్యంబు వెఱింగించితి నింక
వ్యాసావతారంబు వినుము. 195

1. 'దాహూయలై' అని వ్రా. 2. 'బలభీమాస్త్రనచాపసైన్యబలరూపవ్యాజకం' అని యే.వ్రా.

చ. [1] ప్రతియుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గతికులు నైనమర్త్యుల కగమ్యములై స్వకృతంబులై సుశా
శ్వతములు నైనవేదతరుశాఖలు దా విభజించినట్టిస
న్నుతుఁడు పరాశరప్రియతనూజుఁడు నా హరి పుట్టె నర్మిలిన్. 196

వ. మఱియు బుద్ధావతారంబు వినుము. 197

మ. అతిలోభాత్ములు సూనృతేతరులు భేదాచారసంశీలు రు
ద్ధతపాషండమతోపధర్మ్యులు జగత్సంహారులై నట్టియా
[2] దితిసంజాతు లధర్మవాసనల వర్తింపం దదాచారసం
హతి మాయించి హరించె దానవులఁ బద్ధాత్ముండు బుద్ధాకృతిన్. 198

వ. మఱియుం గల్క్యవతారంబు వినుము. 199

మ. వనజాక్షుస్తవశూన్యులై మఱి వషట్స్వాహాస్వధావాక్యశో
భనరాహిత్యులు సూనృతేతరులునుం బాషండులు నైనవి
ప్రకాయంబున శూద్రభూపులుఁ గలిం బాటిల్లినం గల్కియై
జననం బంది యధర్మము న్నడఁచు సంస్థాపించు ధర్మంబిలన్ 200

వ. అని మఱియుఁ బితామహుండు నారదున కిట్లనియె మునీంద్రా పుండరీకాక్షుం డంగీకరించిన లీలావతారకథావృత్తాంతంబు నేను నీకు నెఱింగించితి నింతకుమున్న హరి వరాహాద్యవతారంబు లంగీకరించి తత్ప్రయోజనంబులఁ దీర్చె మన్వంతరావతారంబు లంగీకరించినవియు నంగీకరింప గలవియు నై యున్నయవి వర్తమానంబున ధన్వంతరిపరశురామావతారంబులుం దాల్చియున్నవాఁడు భావికాలంబున శ్రీరామాద్యవతారంబుల నంగీకరింపంగలవాఁ డమ్మహాత్ముండు సృష్ట్యాదికార్యభేదంబులం గొఱను మాయాగుణావతారంబు లందు బహుశక్తిధారణుం డైన భగవంతుండు సర్గాదిని దపస్సులును నేనును ఋషిగణంబులును నవప్రజాపతులును నై యవతరించి విశ్వోత్పాదనంబు గావించుచుండు ధర్మంబును విష్ణుండును యజ్ఞంబులును మనువులును నింద్రాదిదేవగణంబులును ధాత్రీపతులును నయి యవతరించి జగంబుల రక్షించుచుండు నధర్మంబును రుద్రుండును మ

---

1. "ఉ. ప్రత్యుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదా
ర్గత్యగులైన మర్త్యుని కగమ్యమునన్ స్వకృతంబు నిత్యమున్
సత్యము నైన వేదతరుశాఖలఁ దా విభజించినట్టియా
సాత్యవతేయమూర్తియయి జాతమునొందె హరి ప్రసన్నుఁడై." అనియే వ్రాతప్రతులం దీపద్యము చూపట్టుచున్నది. యకారమును అచ్చుగాఁ గొని పూర్వస్వరముతో సంధిచేయుట నాఁటి కవనమునఁ బెక్కుచోట్లఁ జూపట్టెడి. 'యజ్ఞాంగుఁ డెజ్ఞఫలదుఁడు', 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెశోద', 'ప్రత్యుగమందు' ఇత్యాదులు పెక్కుగలవు. పండితులు సాంతకవనముతో వీనిని దిద్దిరనితోఁచెడిని.

2. 'దితిసంతాన మనంతధాములు' వ్రా. ప్ర.

హోరగంబులును రాక్షసానీకంబులును నై (యవతరించి) విలయంబు నొందించు చుండు నిత్తెఱంగున నా పరమేశ్వరుండు సర్వాత్మకుండును నైన హరి విశ్వోత్పత్తిస్థితిలయ హేతుభూతుండై విలసిల్లు. ధరణీరేణువుల నయిన గణుతింప నలవి యగుం గాని యమ్మహాత్మునిలీలావ[1]తారానేకవిక్రమంబులు లెక్క పెట్ట నెవ్వరికి నశక్యంబై యుండు. నీకు సంక్షేపరూపంబున నుపన్యసించితి. సవిస్తరంబుగా నెఱింగింప నాకుం దరంబు గా దనిన నన్యులం జెప్ప నేల వినుము. 201

మ. అమరం ద్రివిక్రమస్ఫురణ § నందినయమ్మహితాత్ముపాదవే
గమున హతంబు లైనత్రిజగంబుల కావల వెల్గుసత్యలో
కము చలియించినం గరుణఁ § గైకొని కాచి [2]ధరించెఁ బాదప
ద్మమునను నట్టియప్రతిహతం బగుశక్తి గణింప శక్యమే. 202

మ. హరిమాయాబల మే నెఱుంగఁ గలుట § శక్యంబే సనందాదిస
త్పురుషవ్రాతము లైన బుద్ధి నితరం § బుల్ మాని సేవాధిక
స్ఫురణం దచ్చరితానురాగ[3]గుణవి § స్ఫూర్తిన్ సహస్రాస్యుఁ డ
న్నరతం బొల్పగు శేషుఁడుం దెలియఁ డ § న్యుల్ జెప్ప నే లొండొరున్. 203

చ. ఇతరము మాని తన్ను మది § నెంతయు నమ్మి భజించువారి నా
శ్రితజనసేవితాంఘ్రిసర § సీరుహుఁ డైనసరోజనాభుఁ డం
చితదయతోడ నిష్కపట § చిత్తమునం గరుణించునట్టివా
రతులదురంత మై తనరు § నవ్విభుమాయఁ దరంతు రెప్పుడున్. 204

వ. మఱియును సంసారమగ్నులయి దివసంబులు [4]ద్రోచియు నంతంబున శునక సృగాలభక్ష్యంబు లైనకాయంబులందు మమత్వంబు సేయక భగవదర్పణంబు సేసినపుణ్యాత్ములుం గొందఱు గల రెఱింగింతు వినుము నేను నీబ్రహ్మత్వంబునం జెందురాజసంబు విడిచి యమ్మహాత్మునిపాదారవిందంబుల భక్తినిష్ఠుండ నయి శరణాగతత్వంబున భజియించునప్పుడు దెలియుదు రాజసగుణుండ నై యున్న వేళం దెలియం జాలఁ గావున శాస్త్రంబులు ప్రపంచింపక కేవలభక్తిజ్ఞానయోగంబున సేవింతు మఱియు సనకాదు లగుమీరును భగవంతుం డైనరుద్రుండును దైత్యపతి యైనప్రహ్లాదుండును స్వాయంభువమనువును నతనిపత్ని(యగుశతరూప) యుఁ దత్పుత్త్రు (లగుప్రియవ్రతోత్తానపాదు) లునుం బ్రాచీనబర్హియు ఋభువును (వేనజనకుం డగునంగుండును) ధ్రువుండును వెండియు. 205

సీ. గాధి రఘూత్త మేక్ష్వాకు దిలీప మాం, ధాతృ భీష్మ శుక య § యాతి సగర
రఘు ముచుకుం దైళ § రంతిదే వోద్ధవ, సారస్వ తోదంక § భూరిషేణ
శ్రుతదేవ మారుతి § శతధన్వ పిప్పల, బలి విభీషణ శిబి § పార్థ విదురు
లంబరీష పరాశ § రాలర్క దేవల, సౌభరి మిథిలేశ్వ § రాభిమన్యు

---

1. తారంబులు లెక్క. 2. ధరించుపాద. 3. 'గణిత; గణుతి' వ్రా. ప్ర. 4. ద్రొబ్బను.

తే. లార్ష్టిషేణాదు లైన మహాత్మకులును, దవిలి యద్వైతభక్తి జిత్తముల నిల్పి
తత్పరాయణు లౌట దుర్దాంత మైన, విష్ణుమాయఁ దరింతురు విమలచరిత.

మ. అనఘా వీరల నెన్న నేమిటికి దిర్యగ్జంతుసంతానప
క్షినిశాటాటవికాఘజీవనివహస్త్రీశూద్రహూణాదు లై
నను నారాయణభక్తియోగమహితానందాత్ము లై రేని వా
రనయంబుం దరియింతు రవ్విభుమాయావైభవాంభోనిధిన్. 207

వ. కావున. 208

క. శశ్వత్ప్రశాంతు నభయుని, విశ్వాత్ముఁ బ్రబోధమాత్రు విభు సంశుద్ధున్
శాశ్వతు సదసత్పూరుషు, నీశ్వరుఁ జిత్తమున నిలుపు మెపుడు మునీంద్రా. 209

వ. అట్లయిన నప్పుణ్యాత్ముల ననవద్యశీలుర నవిద్య లజ్జావనతవదనయై పొందం జాలక
వైముఖ్యంబున దవ్వుదవ్వులం దలంగి పోవు మఱియును 210

చ. హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములం దలంచి సు
స్థిరత విశోక[1]సౌఖ్యములఁ జెందిన ధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయ నొల్లరు తలంచిన నట్టిద యౌ సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నుయ్యి ద్రవ్వునె పిపాసితుఁ డై సలిలాభిలాషితన్. 211

ఉ. సర్వఫలప్రదాతయును సర్వశరణ్యుఁడు సర్వశక్తుఁడున్
సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁడును సర్వగతుం డగు చక్రపాణి యీ
సర్వశరీరులున్ నిగమసంగతిఁ జెంది విశీర్యమాణు లై
పర్వినచో [2]నభంబుగతి బ్రహ్మము దాఁ జెడ కుండు నెప్పుడున్. 212

ఉ. కారణకార్యహేతు వగు కంజదళాక్షుని కంటె నన్యు లె
వ్వారును లేరు తండ్రి భగవంతు ననంతుని విశ్వభావనో
దారుని సద్గుణావళు లుదాత్తమతిం గొనియాడకుండినం
జేరవు చిత్తముల్ ప్రకృతిఁ జెందని నిర్గుణ మైన బ్రహ్మమున్ 213

మ. నిగమార్థప్రతిపాదకప్రకట మై నిర్వాణసంధాయి గా
భగవంతుండు రచింప భాగవతకల్పక్ష్మాజ మై శాస్త్రరా
జ గరిష్ఠం బగునీపురాణకథ సంక్షేపంబునం జెప్పితిన్
జగతిన్ నీవు రచింపు దీని నతివిస్తారంబుగాఁ బుత్రకా. 214

చ. పురుషభవంబు నొందుట యపూర్వము జన్మములందు నందు భూ
సురకులమందుఁ బుట్టు టతిచోద్యము నిట్లగుటన్ మనుష్యు ల
స్థిర మగుకార్యదుర్దశలచేత నశింపక విష్ణుసేవనా
పరతఁ దనర్చి నిత్య మగుభవ్యపథంబున బొందు టొప్పదే. 215

1. రాజ్యములఁ. 2. నభంగగతి.

మ. ఉపవాసవ్రతశౌచశీలమఖసంధ్యోపాసనాగ్నిక్రియా
జపదానాధ్యయనాదికర్మముల మోక్షప్రాప్తి సేకూర ద
చ్చపుభక్తిన్ హరిఁ బుండరీకనయనున్ [1]సర్వాతిశాయిన్ రమా
ధిపుఁ బాపఘ్నుఁ బరేశు నచ్యుతుని నర్థిం గొల్వ లేకుండినన్. 216

క. వనజాక్షుమహిమ నిత్యము, వినుతించుచు నొరులు వొగడ వినుచున్ మదిలో
ననుమోదించుచు నుండెద, జనములు దన్మోహవశతఁ జనరు మునీంద్రా. 217

క. అని వాణీశుఁడు నారద, మునివరునకుఁ జెప్పినట్టి ముఖ్యకథానూ
చన మతిభక్తిఁ బరీక్షి, జ్జనపాలునితోడ యోగిచంద్రుఁడు నుడివెన్. 218

పరీక్షిత్తుఁడు శుకునిఁ బ్రపంచోద్భవాదికంబు నడుగుట.

సీ. విను శుకయోగికి మనుజేశుఁ డిట్లను, మునినాథ దేవదర్శనము గలుగ
నారదమునికిఁ బంకేరుహభవుఁ డెఱిఁగించిన తెఱఁగు సత్కృప దలిర్ప
గణుతింప సత్త్వాదిగుణశూన్యుఁ డగు హరి, కమలాక్షు లోకమంగళము లైన
కథలు నా కెఱిఁగింపు కైకొని నిస్సంగ, మైన నా హృదయాబ్జమందుఁ గృష్ణు

తే. భవ్యచరితుని నాద్యంతభావశూన్యుఁ, జిన్మయాకారు ననఘు లక్ష్మీసమేతు
నిలిపి యస్థిరవిభవంబు నిఖిలహేయ, భాజనం బైన యీకళేబరము విడుతు.

వ. అదియునుం గాక యెవ్వం డేని శ్రద్ధాభక్తియుక్తుం డై కృష్ణగుణకీర్తనంబులు
వినుచుం బలుకుచుండు నట్టివాని హృదయపద్మంబునందుఁ గర్ణరంధ్రమార్గంబులం
బ్రవేశించి కృష్ణుండు విశ్రమించి సలిలగతం బైన కలుషంబును శరత్కాలంబు
నివారించు చందంబున నాత్మగతం బైన మాలిన్యంబు నపకర్షించుఁ గావున. 220

మ. భరితోదగ్రనిదాఘతప్తుఁ డగు పాంథుం డరణ్యానిసం
[2]చరణక్లేశసముద్భవం బగుపిపాసం జెంది యాత్మీయమం
దిరముం జేరి గతశ్రముం డగుచు నెందేనిం జనన్ బోసభం
గి రమాధీశుపదారవిందయుగసంగీభూతుఁ డై మాను నే. 221

వ. అదియునుం గాక సకలభూతసంసర్గశూన్యం బైన యాత్మకు భూతసంసర్గం బేప్ర
కారంబునం గలిగె నది నిర్నిమిత్తత్వంబునం జేసియో కర్మమూలంబునం జేసి
యో యాక్రమంబు నా కెఱింగింపుము. 222

సీ. ఎవ్వని నాభియం దెల్లలోకాంగసం, స్థానకారణపంకజంబు వొడమె
నం దుదయించి సర్వావయవస్ఫూర్తిఁ, దనరారునట్టి పితామహుండు
గడఁగి యెవ్వని యనుగ్రహమున నిఖిలభూ, తముల సృజించె నుత్కంఠతోడ
నట్టి విధాత యే యనువున సర్వేశు, రూపంబు గనుఁగొనె రుచిరభంగి

తే. నా పరంజ్యోతి యైన పద్మాక్షునకును, నలినజునకుఁ బ్రతీకవిన్యాసభావ
గతుల వలనను భేదంబు గలదె చెపుమ, యతిదయాసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర.

1. సర్వాధికాయిన్. 2. 'చరణక్లేశపిపాసపీడితబుభుక్షుం' అని వ్రా. ప్ర.

వ. మఱియును భూతేశ్వరుం డయిన సర్వేశ్వరుం డుత్పత్తిస్థితిలయకారణం బైన తన మాయను విడిచి రమానాయకుండై యేయేప్రదేశంబుల శయనంబు సేసె నదియునుం గాక పురుషావయవంబులచే బూర్వకాలంబున లోకపాలనసమేతంబు లైనలోకంబు లెత్తెఱంగునం గల్పితంబు లయ్యె నదియునుం గాక మహాకల్పంబులును నవాంతరకల్పంబులును (భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలంబులును) దేహాభిమానులై జనియించిన దేవపితృమనుష్యాదులకుం గలుగు నాయుఃప్రమాణంబులును (బృహత్సూక్ష్మ) కాలానువర్తనంబును (నేయేకర్మంబులం జేసి) జీవులే (యేలోకంబుల నొందుదురు మఱియు నే) యేకర్మంబులం జేసి దేవాదిశరీరంబులం బ్రాపింతు రట్టికర్మమార్గప్రకారంబును [1]సత్త్వాదిగుణంబులపరిణామంబు లగు దేవాదిరూపంబులం గోరుజీవులకు నేయేకర్మసముదాయం బెట్లు సేయం దగు నెవ్వనికి నర్పింపం దగు నవి యెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు భూపాతాళకకుబ్వ్యోమగ్రహనక్షత్ర పర్వతంబులును సరిత్సముద్రంబులును ద్వీపంబులును నే ప్రకారంబున సంభవించె నాయాస్థానంబులం గలవారిసంభవంబు లేలాగు (వియద్బాహ్యాంతరంబులం, గలుగు బ్రహ్మాండప్రమాణం బెంత మహాత్ములచరిత్రంబు లెట్టివి వర్ణాశ్రమవినిశ్చయంబులును ననుగతంబులై (యాశ్చర్యావహంబు లగు హరి)యవతారచరిత్రంబులును యుగంబులును యుగప్రమాణంబులును యుగధర్మంబులును బ్రతియుగంబునందును మనుష్యుల కేయేధర్మంబు లాచరణీయంబు (లట్టిసాధారణధర్మంబులును విశేషధర్మంబులును జాతివిశేషధర్మంబులును రాజర్షిధర్మంబులును నాపత్కాలజీవనసాధనభూతంబు లగుధర్మంబులును) మహదాదితత్త్వంబులసంఖ్యయు సంఖ్యాలక్షణంబును నాతత్త్వంబులకు హేతుభూతలక్షణంబులును భగవత్సమారాధనవిధంబును నష్టాంగయోగక్రమంబును యోగీశ్వరులయణిమాద్యైశ్వర్యప్రకారంబును వారలయర్చిరాదిగతులును లింగశరీరభంగంబులును ఋగ్యజుస్సామవేదంబులును నుపవేదంబు లైన యాయుర్వేదాదులును ధర్మశాస్త్రంబులును నితిహాసపురాణంబులసంభవంబును సర్వభూతంబులయవాంతరప్రళయంబును (మహాప్రళయంబును) నిష్టాపూర్తంబులును (యాగాదివైదికకర్మజాలంబులును) వాపీకూపతటాక దేవాలయాది నిర్మాణంబులును నన్నదానం బారామప్రతిష్ఠ(మొదలగుస్మార్త) కర్మంబులును గ్రామ్యంబు లైనయగ్నిహోత్రంబు (లయనుష్ఠానప్రకారంబు)ను జీవసృష్టియు (ధర్మార్థకామంబు లనియెడుత్రివర్గంబునయాచరణప్రకారంబును మలినోపాధిక) పాషండసంభవంబును జీవాత్మబంధమోక్షప్రకారంబును స్వరూపావస్థానవిధంబును సర్వతంత్రుం (డైనయీశ్వరుం డాత్మమాయం జేసి సర్వకర్మసాక్షి యయ్యు) నమ్మాయ నెడం బాసి యుదాసీనగతిని (విభుం డై) క్రీడించు తెఱంగును

1. గుణవంతు లయి పరిణామాపేక్షను లయినవా రెవ్వరియందే కర్తృతు లాచరింపఁదగు నెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు.

గ్రమంబునఁ బ్రసన్నుండ వైననాకు నెఱింగింపుము. బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి శోకవ్యాకులితచిత్తుండ నై యనశనవ్రతుండ వైనసీవు వినుట యెట్లని సందేహింపవలవదు (త్వదీయముఖారవిందవినిస్సృత)నారాయణకథామృతపానకుతూహలి నైననాకు నింద్రియంబులు వశంబులై యుండు నదిగావున నే నడిగిన ప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు సవిస్తరంబులుగా నానతిచ్చి కృతార్థునిం జేయఁ బరమేష్ఠితుల్యుండ వగు నీవ పూర్వసంప్రదాయానురోధంబున నర్హుండ వగుదు వని విష్ణురాతుండయినపరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రహ్మరాతుండైనశుకయోగి నడిగిన నతండు బ్రహ్మనారదసంవాదంబును నేతసంప్రదాయానుగతంబును గతానుగతికప్రకారంబును నై తొల్లి సర్వేశ్వరుండు బ్రహ్మకల్పంబున బ్రహ్మకు నుపదేశించిన భాగవతపురాణంబు వేదతుల్యంబు నీ కెఱింగింతు విను మని చెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 224

సీ. భూపాలకోత్తమ ♦ భూతహితుండు సు,జ్ఞానస్వరూపకుఁ ♦ డైనయట్టి
ప్రాణికి దేహసం♦బంధ మెట్లగు నన్న, మహి నొప్పునీశ్వర♦మాయ లేక
కలుగదు నిద్రలోఁ ♦ గలలోనఁ దోఁచిన, దేహబంధంబుల♦ తెఱఁగువలెను
హరియోగమాయామ♦హత్త్వంబునం బాంచ,భౌతిక దేహసం♦బంధుఁ డగుచు
తే. నట్టిమాయాగుణంబుల ♦ నాత్మ యోలి
బాల్య కౌమార యౌవన♦భావములను
నరసుపర్వాదిమూర్తులఁ ♦ బొరసి యేను
నాయ దిది యనుసంసార♦మాయఁ దగిలి. 225

వ. వర్తించుచు నిట్లున్నజీవునికి భగవద్భక్తియోగంబున ముక్తి సంభవించుట యెట్లన్న నెప్పుడేని జీవుండు ప్రకృతిపురుషాతీతం బయినబ్రహ్మస్వరూపంబునందు మహితధ్యాననిష్ఠుండగు నప్పుడు విగతమోహుం డై యహంకారమమకారాత్మకం బయినసంసరణంబు దొలంగి ముక్తుం డయి యుండు మఱియు జీవేశ్వరులకు దేహసంబంధంబులు గానంబడుచుండు నట్టిదేహధారి యైనభగవంతునందలిభక్తిం జేసి జీవునకు ముక్తి యెత్తెఱంగునం గలుగు నని యడిగితివి జీవుఁ డవిద్యామహిమం జేసి కర్మానుగతం బయినమిథ్యారూపదేహసంబంధుండు భగవంతుండు నిజయోగమాయామహిమంబునం జేసి స్వేచ్ఛాపరికల్పితచిద్ఘనలీలావిగ్రహుండు గావున భగవంతుండైనయీశ్వరుండు స్వభజనంబు ముక్తిసాధనజ్ఞానార్థంబు కల్పితం బని చతుర్ముఖునకుఁ [2]దదీయనిష్కపటతపశ్చర్యాదిసేవితుండయి నిజజ్ఞానానందఘనం బయినస్వరూపంబు సూపుచు నానతిచ్చె నదిగావున జీవునికి భగవద్భక్తి మోక్షప్రదాయకం బగు నిందులకు నొక్కయితిహాసంబు

1. నానతి మ్మని విష్ణురాతుం. 2. నాతని యొక్క నిష్కపట.

గల తెఱంగంతయు నాకర్ణింపుము దాన [1]భవదీయ సంశయనివృత్తి యయ్యెడు నని శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె. 226

నారాయణుండు బ్రహ్మతపంబునకు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట.

సీ. హరిపాదభక్తిరహస్యోపదేష్టయు, నఖిలదేవతలకు నధివిభుండు
నైనవిధాత గల్పాదియందు నిజా, శ్రయపద్మమున కధిష్ఠాన మరయ
నర్థించి జలముల నన్వేషణము సేసి, నలినంబు మొదలు గానంగ లేక
విసివి క్రమ్మఱను దద్బిసరుహాసీనుఁ డై, సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జిత్తమందుఁ
తే. జాల నూహించి తత్పరజ్ఞానమహిమ, సరణి మనమునఁ దోఁపక జడనుపడుచు
లోకజాలంబుఁ బుట్టింపలేక మోహి, తాత్ముఁ డై చింతనొందు నయ్యవసరమున

వ. జలమధ్యంబున నుండి కాదిస్పర్శషోడశాక్షరంబును నేకవింశాక్షరంబునుం గా నక్షరద్వయం బినుమాటు మహామునిజనధనం బయిన తపస్తపేతివాక్యంబు వినంబడిన నవ్వాక్యంబు వలికిన యప్పురుషుని వీక్షింపఁగోరి నలుదిక్కులకుం జని వెదకి యెందునుం గానక మరలివచ్చి నిజస్థానం బైన పద్మంబునం దాసీనుం డై యొక్కింత చింతించి యట్టివాక్యంబు దన్నుఁ దపంబు సేయు మని నియమించుటగాఁ దలంచి ప్రాణాయామపరాయణుం డై జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబుల జయించి యేకాగ్రచిత్తుం డై సకలలోకసంతాపహేతువగు తపంబు వేయిదివ్యవత్సరంబులు గావింప నీశ్వరుండు ప్రసన్నుం డై పొడసూపిన నక్కమలసంభవుండు తత్క్షణంబ రాజసతామసమిశ్రసత్త్వగుణాతీతంబును శుద్ధసత్త్వగుణావాసంబును నకాలవిక్రమంబును సర్వలోకోన్నతంబును సకలసురగణస్తుత్యంబును లోభమోహభయవిరహితంబును నపునరావృత్తిమార్గంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును నైన వైకుంఠపురంబుం బొడగని యందు. 228

సీ. సూర్యచంద్రానలస్ఫురణలఁ జొర నీక, నిజదీధితిస్ఫూర్తి నివ్వటిల్ల
దివ్యమణిప్రభాదీపితసౌధవి, మానగోపురహర్మ్యమండపములుఁ
బ్రసవపల్లవగుచ్ఛభరితకామితఫల, సంతానపాదపసముదయములుఁ
గాంచనదండసంగతమారుతోద్ధూత, తరళవిచిత్రకేతనచయములు
తే. వికచకైరవదళదరవిందగతమ, రందరసపానమదవదిందిరప్ర
భూతమంజులనినదప్రబుద్ధరాజ, హంసశోభితవరకమలాకరములు. 229

సీ. వల నొప్పఁగా న దైవం కేశవాత్పర, మ్మని పల్కు రాజకీరావళియును
మహిమ [2]సర్వం విష్ణుమయ మీజగ, త్తని చదివెడు శారికాసముదయంబు
నేపారఁగా జితం తే పుండరీకాక్ష, యని లీలఁ బాడుపికావళియును
లలి మీఱఁగా [3]మంగళం భగవాన్ విష్ణు, వో యని పల్కుమయూరములును

1. ‘భవదీయశరీరబాధానివృత్తి’ అని వ్రాఁతప్రతులు. 2, 3. ఈరెండును వ్యాకరణదుష్టము లయ్యు వ్రాఁతప్రతుల నిట్లె కానిపించుచున్నవి. 2. జగద్విష్ణుమయ మఖిల మ్మని. మంగళ మధుసూదన, యనుచుఁ బల్కెడు మయూరావలియును. అ. ప్ర.

తే. దవిలి [1]వషడ్వషట్స్వాహాస్వధా స్వాహాశబ్ద
కలితముగ మ్రోయుమధుపనికాయగానములును
గలిగి యఖిలైకదివ్యమంగళవిలాస
మహిమ నెన్నంద వైకుంఠమందిరంబు. 230

వ. మఱియుం బయోధరావళీవిభాసితనభంబునుం బోలె వెలుంగుచున్న యద్దివ్య
ధామంబునందు. 231

సీ. సలలితేందీవరశ్యామాయమానోజ్జ్వలాంగులు నవ్యపీతాంబరులును
ధవళారవిందసుందరపత్త్రనేత్రులు, సుకుమారతనులు భాసురవినూత్న
రత్నవిభూషణగ్రైవేయకంకణ, హారకేయూరమంజీరధరులు
నిత్యయౌవనులు వినిర్మలచరితులు, రోచిష్ణు లంచితారూఢయశులు

తే. నగు సునందుండు నందుండు నర్హణుండుఁ
బ్రబలుఁడును నాదియగు నిజపార్శ్వచరులు
మఱియు వైదూర్య విద్రుమామలమృణాళ
తుల్యగాత్రులు దను భక్తిఁ దో భజింప. 232

సీ. క్షాళితాఖిలకల్మషవ్రజామరనదీ, జనకకోమలపదాబ్జములవాని
నఖిలసంపత్కారణాపాంగలక్ష్మీవి, లాసితవక్షస్స్థలంబువానిఁ
బద్మమిత్త్రామిత్త్ర[2]భాసితకరుణాత, రంగితచారునేత్రములవాని
[1]భువననిర్మాణనైపుణభవ్యనిజజన్మ, కారణనాభిపంకజమువాని

తే. నహిహితాహితశయనవాహములవాని, సేవితామరతాపసశ్రేణివాని
నఖిలలోకంబులకు గురుం డైనవానిఁ, గాంచెఁ బరమేష్ఠి కన్నులకలిమి దీఱ.

క. కమనీయరూపరేఖా, రమణీయతఁ జాల నొప్పు రమణీమణి య
క్కమలాలయ దనమృదుకర, కమలంబుల విభునిపాదకమలము లొత్తన్. 234

వ. వెండియు 235

శా. శ్రీకాంతాతిలకంబు రత్నరుచిరాజిప్రేంఖితస్వర్ణడో
లాకేళిన్ విలసింపఁ దత్కుచభరాలంకారస్రగ్గంధలో
భాకీర్ణప్రచరన్మధువ్రతమనోజ్ఞాలోలనాదంబు ల
స్తోకానుస్వరలీల నొప్పఁగ నిజేశున్ వేడ్కతోఁ బాడఁగన్. 236

వ. అట్టి నిత్యవిభూతియందు. 237

మ. సతతజ్ఞానరమాయశోబలమహైశ్వర్యాదియుక్తున్ జగ
త్పతి యజ్ఞేశు ననంతు నచ్యుతు దళత్పంకేరుహాక్షున్ శ్రియః

1. 'శ్రౌషడ్వషట్స్వధా స్వాహాశబ్ద' అచ్చుప్రతి. 2. భాషితపుష్పవన్నయనాభినవపద్మనం బువాని. 3. సృష్టికారణవిరించిప్రభూతస్థాన, కమనీయనాభి.

పతి నాద్యంతవికారదూరుఁ గరుణాపాథోనిధిన్ సాత్వతాం
పతి వర్ధిష్ణు సహిష్ణు విష్ణు గుణవిభ్రాజిష్ణు రోచిష్ణునిన్. 238

మ. దరహాసావృతపూరితాస్యు నిజభక్తత్రాణపారాయణు
న్నరుణాంభోరుహపత్రలోచనునిఁ [1]బీతావాసుఁ ద్రైలోక్యసుం
దరు మంజీరకిరీటకుండలముఖోద్యద్భూషు యోగీశ్వరే
శ్వరు లక్ష్మీయుతవక్షుఁ జిన్మయు దయాసాంద్రుం జతుర్బాహునిన్. 239

వ. మఱియు ననర్ఘరత్నమయసింహాసనాసీనుండును సునందనందకుముదాదిసేవితుండును బ్రకృతిపురుషమహదహంకారంబు లనుచతుశ్శక్తులును గర్మేంద్రియజ్ఞానేంద్రియమనోమహాభూతంబు లనుషోడశశక్తులును బంచతన్మాత్రంబులును బరివేష్టింపఁ గోటికోట్యర్కప్రభావిభాసితుండును (స్వేతరాలభ్య,స్వాభావికసమస్తభాగ్యోదయుండును నై (స్వస్వరూపంబునం గ్రీడించుసర్వేశ్వరుం డై)న పరమపురుషుం బురుషోత్తముం బుండరీకాక్షు నారాయణుం జూచి సాంద్రానందకందళితహృదయారవిందుండును రోమాంచకంచుకితశరీరుండును నానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుండును నగుచు. 240

క. వరపరమహంసగమ్య,స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషునిపదపం
కరుహము లజుఁ డాత్మచతు,శ్శిరములు సోఁకంగ నతులు సేసిన హరియున్.

చ. [2]ప్రియుఁ డగుబొడ్డుఁదమ్మితొలిబిడ్డఁడు వేలుపుఁబెద్ద భూతసం
చయములఁ జేయుకర్త నిజశాసనపాత్రుఁడు ధాత మ్రొక్కినన్
దయ దళుకొత్తఁ బల్కెఁ బ్రమదస్మితచారుముఖారవిందుఁ డై
నయమునఁ బాణిపంకజమునన్ హరి యాతనిదేహ మంటుచున్. 242

వ. ఇట్లనియె. 243

ఆ. కపటమునుల కెంతకాలంబునకు నైన, సంతసింప నేను జలజగర్భ
చిరతపస్సమాధిఁ జెంది విసర్గేచ్ఛ, మెలఁగునిన్నుఁ బరిణమింతుఁగాని. 244

తే. భద్ర మగుఁగాక నీకు నోపద్మగర్భ,వరము నిపు డిత్తు నెఱిఁగింపు వాంఛితంబు
దేవదేవుఁడ నగునస్మదీయపాద,దర్శనావధి వో విపద్దశల కనఘ. 245

చ. సరసిజగర్భ నీయెడఁ బ్రసన్నత నొంది మదీయలోక మే
నిరవుగఁ జూపు టెల్లను సహేతుకభూరిదయాకటాక్షవి
స్ఫురణన కాని నీ దగుతపోవిభవంబునఁ గాదు నీతప
శ్చరణము నాదువాక్యములసంగతిఁ గాదె సరోజసంభవా. 246

---

1. 'పీతాచ్ఛాదు' అచ్చుప్రతి. 2. 'ప్రియు...తొలిబిడ్డని...సం. చయములఁ బుట్టఁజేయు నిజశాసనపాత్రు ననష్ఠితున్ వనో. దయ దళుకొత్తఁ బల్కె' అనియే వ్రాతప్రతులు.

క. [1]తప మనఁగ మత్స్వరూపము, తప మనుతరువునకు ఫలవితానము నే నా
తపమునఁ గే జననస్థిత్యుపసంహరణము లొనర్చుచుండుదుఁ దనయా. 247

క. కావున మద్భక్తికిఁ దప, మేవిధమున మూలధనము నిది నీమది రా
జీవభవ యెఱిఁగి తప మిటు, గావించుట విగతమోహకర్ముఁడ వింకన్. 248

క. అని యాన తిచ్చి కమలజ, యొనయఁగ భవదీయమానసేప్సిత మే మై
నను నిత్తు వేఁడు మనినను, వనరుహసంభవుఁడు వికచవదనుం డగుచున్. 249

చ. హరివచనంబు లాత్మకుఁ బ్రియం బొనరింపఁ బయోజగర్భుఁ డో
పరమపదేశ యోగిజనభావన యీనిఖిలోర్వియందు నీ
యరయని యట్టి యర్థ మొకఁ డైనను గల్గునె యైన నామదిన్
వెరసిన కోర్కి దేవ వినిపింతు దయామతిఁ జిత్తగింపవే. 250

వ. దేవా సర్వభూతాంతర్యామి వై భగవంతుండవై న నీకు నమస్కరించి మదీయ వాంఛితంబు విన్నవించెద నవధరింపు మవ్యక్తరూపంబులై వెలుంగు భవదీయ స్థూలసూక్ష్మరూపంబులును నానాశక్త్యుపబృంహితంబులైన బ్రహ్మాదిరూపంబులును నీయంత నీవే ధరియించి జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులం దంతుకీటంబునుం బోలెఁ గావించుచు నమోఘసంకల్పుండవై లీలావిభూతిం గ్రీడించుమహిమంబుఁ దెలియునట్టిపరిజ్ఞానంబుఁ గృప సేయుము భవదీయశాసనంబున జగన్నిర్మాణంబు గావించునపుడు బ్రహ్మాభిమానంబునం జేసి యవశ్యంబును మహదహంకారంబులు నామదిం బొడముం గావునఁ దత్పరిహారార్థంబు నేఁడెద నన్నుం గరుణార్ద్రదృష్టి విలోకించి దయ సేయు మని విన్నవించిన నాలించి పుండరీకాక్షుం డతని కిట్లనియె. 251

క. వారిజభవ శాస్త్రార్థవిచారజ్ఞానమును భక్తిసమధికసాక్షా
త్కారము లనునీమూఁడు న్నుదారత నీమనమునందు ధరియింప నగున్. 252

సీ. పరికింప మత్స్వరూపస్వభావములును, మహిమావతారకర్మములుఁ దెలియఁ
దత్త్వవిజ్ఞానంబు దలకొని మత్ప్రసాదమునఁ గల్గెడి నీకుఁ గమలగర్భ
సృష్టిపూర్వమునఁ జర్చింప నేనొకరుండఁ, గలిగియుండుదు వీతకర్మినగుచు
సమధికస్థూలసూక్ష్మస్వరూపములుఁ ద, త్కారణప్రకృతియుఁ దగ మదంశ
ఆ. మందు లీన మైన నద్వితీయుండనై, యుందు నాకు నన్య మొకటి లేదు
సృష్టికాలమందు [2]సృజ్యమానం బగు,జగము మత్స్వరూప మగును వత్స.

క. అరయఁగఁ గల్పప్రళయాం,తరమున నాద్యంతవిరహితక్రియతోడం
బరిపూర్ణనిత్యమహిమం, బరమాత్ముఁడ నై సరోజభవ యే నుందున్. 254

---

1. 'తప మనఁగ నాదుహృదయము, దప మన మద్రూప మనఘ ధర్మము దప మా, తప మున నే జనన' అనియే వ్రాతప్రతులు. 2. దృశ్యమానం బగు.

వ. అదియునుం గాక నీవు నన్నడిగిన యీ జగన్నిర్మాణమాయా ప్రకారం బెఱింగింతు లేని యర్థంబు శుక్తి రజత భ్రాంతి యుం బోలె నేమిటి మహిమం దోఁచి క్రమ్మఱం దోఁపక మాను నదియె నామాయా విడంబనం బని యెఱుంగు మదియునుం గాక లేని యర్థంబు దృశ్యమానం బగుటయును గల యర్థంబు దర్శనగోచరంబు గాకుండుటయును ద్విచంద్రాదికంబును దమఃప్రభాసంబును దృష్టాంతంబులుగాఁ దెలియు మే ప్రకారంబున మహాభూతంబులు భౌతికంబు లయిన ఘటపటాదులందుఁ బ్రవేశించి యుండు నా ప్రకారంబున నేను నీ భూత భౌతికంబు లయిన సర్వకార్యంబులందు సత్త్వాదిరూపంబులం బ్రవేశించి యుండుదు భౌతికంబులు భూతంబులందుఁ గారణావస్థం బొందు చందంబున భూతభౌతికంబులు గారణావస్థం బొంది నాయందు నభివ్యక్తంబులై యుండవు సర్వదేశంబులయందును సర్వకాలంబులయందును నేది చోదితం బై యుండు నట్టిది యపరబ్రహ్మస్వరూపంబు తత్త్వం బెఱుంగ నిచ్ఛయించిన మిముబోఁటివారలకు నీచెప్పిన మదీయతత్త్వాత్మకం బైన యర్థంబ యర్థం బని యెఱుంగు మీయర్థం బుత్కృష్టం బయినయది యేకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణించి భవదీయచిత్తంబున ధరియించిన నీకు సర్గాదికర్మంబు లందు మోహంబు సెందకుండెడి నని భగవంతుం డయినపరమేశ్వరుండు చతుర్ముఖున కానతిచ్చి నిజలోకంబునకు నంతర్ధానంబు నొందె నని చెప్పి శుకుండు వెండియు నిట్లనియె. 255

సీ. అవనీశ బ్రహ్మ యి ట్లంతర్హితుం డైనఁ, బుండరీకాక్షుని బుద్ధి నిలిపి
యానందమునఁ బొంది యంజలి గావించి, తత్పరిగ్రహమునఁ దనదుబుద్ధి
గైకొని పూర్వప్రకారంబునను సమ, స్తప్రపంచంబును దగ సృజించి
మఱియొకనాఁడు ధర్మప్రవర్తకుఁ డగు, నఖిలప్రజాపతి యైనకమల
తే. గర్భుఁ డాత్మహితార్థమై కాక సకల,భువనహితబుద్ధి నున్నతస్ఫురణ మెఱసి
మానితం బైన యమనియమముల రెంటి,నాచరించెను సమ్మోదితాత్ముఁ డగుచు.
వ. అయ్యవసరంబున. 257
క. ఆనలినాసననందను, లైనసనందాదిమునుల కగ్రేసరుఁడున్
మానుగఁ బ్రియతముఁడును నగు, నానారదుఁ డేగుదెంచె నబ్జజుకడకున్. 258
క. చనుదెంచి తండ్రికిం బ్రియ, మొనరఁగ శుశ్రూషణంబు లొనరిచి యతఁడుం
దన దెసఁ బ్రసన్నుఁ డగుటయుఁ, గని భగవన్మాయఁ దెలియఁ గా నుత్సుకుఁడై.
సీ. అవనీశ నీవు న న్నడిగినపగిది నా,తఁడు దండ్రి నడుగఁ బితామహుండు
భగవంతుఁ డాశ్రితపారిజాతము హరి, గృపతోడఁ దన కెఱింగించినట్టి
లోకమంగళ చతుఃశ్లోకమూలంబున, దశలక్షణంబులఁ దనరుభాగ
వతము నారదున కున్నతిఁ జెప్పె నాతఁడు, చారుసరస్వతీతీరమునను
తే. హరిపదధ్యానపారీణుఁ డాత్మవేది, ప్రకటతేజస్వి యగు బాదరాయణునకుఁ

నోఁడి యెఱిఁగించె నమ్మహోదారుఁ డెలమి, నాకు నెఱిఁగించె నెఱిఁగింతు నీకు నేను.

వ. అదియునుం గాక పురుష విరాట్పురుషుని వలన నీజగంబు లేవిధంబున జనియించె నను నివి మొదలయిన ప్రశ్నంబులు గొన్ని నన్నడిగితి; నేను నన్నింటికి నుత్తరం బగునట్లుగ నమ్మహాభాగవతం బుపన్యసించెద నాకర్ణింపు; మమ్మహాపురాణంబు చతుశ్శ్లోకరూపంబును దశలక్షణంబును నై సంకుచితమార్గంబున నొప్పు నందు దశలక్షణంబు లెవ్వి యనిన సర్గంబును విసర్గంబును స్థానంబును బోషణంబును నూతులును మన్వంతరంబులును నీశానుచరితంబులును నిరోధంబును ముక్తియు నాశ్రయంబును ననం బది తెఱంగు లయ్యె; దశమాశ్రయవిశుద్ధ్యర్థంబు దక్కిన తొమ్మిదిలక్షణంబులు సెప్పంబడె; నవి యెట్టి వనిన. 261

తే. మహదహంకార పంచతన్మాత్ర గగన, పవనశిఖితోయభూభూత పంచకేంద్రియ ప్రపంచంబు భగవంతునందుఁ గనుట, సర్గ మందురు దీనిని జనవరేణ్య.

క. సరసిజగర్భుండు విరాట్పురుషుని వలనన్ జనించి భూరితర చరా
చరభూతసృష్టిఁ జేయుట, పరువడిని విసర్గ మండ్రు భరతకులేశా. 263

క. లోకద్రోహినరేంద్రానీకముఁ బరిమార్చి జగము నిల్పినహరి యా
వైకుంఠనాథువిజయం, బాకల్పస్థానమయ్యె నవనీనాథా. 264

క. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁడు, నిరుపమశుభమూర్తి సేయు నిజభక్తజనో
ద్ధరణము పోషణ మవనీ,వర యూతు లనంగఁ గర్మవాసన లరయన్. 265

తే. జలజనాభదయాకటాక్ష ప్రసాద, లబ్ధి నఖిలైకలోకపాలకవిభూతి
మహిమఁ బొందినవారిధర్మములు విస్తరమునఁ బలుకుట మన్వంతరములు భూప.

క. వనజోదరు నవతారక, థనముఁ దదీయానువృత్తిఁ దచ్చారిత్రం
బును విస్తరించి పలుకం, జనునవి యీశానుకథలు సౌజన్యనిధీ. 267

సీ. వసుమతీనాథ సర్వస్వామి యైనగో,విందుండు చిదచిదానందమూర్తి
సలలితస్వోపాధిశక్తిసమేతుఁ డై, తనరారు నాత్మీయధామమందు
ఫణిరాజమృదులతల్పంబుపై సుఖలీల, యోగనిద్రారతి నున్నవేళ
నఖిలజీవులు నిజవ్యాపారశూన్యులై, యున్నతతేజంబు[1] లురులుకొనఁగ

తే. జరుగు నయ్యవస్థావిశేషంబు లెల్ల, విదిత మగునట్లు పలుకుట యది నిరోధ
మన నిది యవాంతరప్రళయం బనంగఁ, బరఁగు నింక ముక్తిగతి వినుము పార్థివేంద్ర.

సీ. జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁ జేసి, దేహకర్మంబులై ధృతి ననేక
జన్మానుచరితదృశ్యము లైనయజరా,మరణంబు లాత్మధర్మంబు లయిన
ఘనపుణ్యపాపనికాయనిర్మోచన,స్థితి నొప్పి పూర్వసంచితము లైన
యుపహతపాప్మత్వాదృష్టతద్గుణ,వంతుఁ డై తగ భగవచ్ఛరీర

1. లుడ్డు మనఁగ; లుడ్డుముడఁగ.

తే. భూతుఁ డై పారతంత్ర్యాత్మబుద్ధి నొప్పి, దివ్యమాల్యానులేపనశుభవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్యవిగ్రహవిశిష్టుఁ, డగుచు హరిరూపమొందు పేర్చియనఘ సూక్తి.

వ. మఱియు నుత్పత్తిస్థితిలయంబు లెవ్వ దగు (దేనివలనఁ బ్రకాశింపఁబడు) నది యాశ్రయం బనంబడు నదియ పరమాత్మ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యంబు నదియ ప్రత్యక్షానుభవంబున విదితంబు సేయుకొఱకు నాత్మ కాధ్యాత్మికాదివిభాగంబు సెప్పంబడియె నది యెట్లనిన నాత్మ యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబులం ద్రివిధం బయ్యె నందు నాధ్యాత్మికంబు చక్షురాదిగోళకాంతర్వర్తి యై యెఱుంగంబడుఁ జక్షురాదికరణాభిమాని యై ద్రష్ట యైనశరీరకుం డతండె యాధిదైవికుం డనం దగుఁ జక్షురాద్యధిష్ఠానాభిమాని దేవత యై సూర్యాదితేజోవిగ్రహుం డగుచు నెవ్వనియందు నీయుభయవిభాగంబునుం గలుగు నతండె యాధిభౌతికుండును పరాస్విగ్రహుండును నగుం గావున ద్రష్టయు దృక్కును దృశ్యంబు ననం దగునీమూఁటియందు నొకటి లేకున్న నొకటి గానరా దీత్రితయంబు నెవ్వాఁ డెఱుంగు నతండు సర్వలోకాశ్రయుం డై యుండు నతండె పరమాత్మయును నమ్మహాత్ముండు లీలార్థం బై జగత్సర్జనంబు సేయఁ దలంపున బ్రహ్మాండంబు వినిర్భేదించి తనకు సుఖశయనంబు నపేక్షించి మొదల [1]జలతత్త్వంబు సృజియించె స్వతఃపరిశుద్ధుండు గావున (స్వసృష్టం బై) యేకార్ణవాకారం బైనజలరాశియందు శయనంబు సేయుటం జేసి "శ్లో. ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా అపో వై నరసూనవః। అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః" యను ప్రమాణముచొప్పున నారాయణశబ్దవాచ్యుండు గావున నతని ప్రభావంబు వర్ణింప దుర్లభం బుపాదానభూతం బయినద్రవ్యంబును ద్రివిధం బయినకర్మంబును గలాకాష్ఠాద్యుపాధిభిన్నం బయినకాలంబును [2]జ్ఞానాదికం బగుజీవస్వభావంబును (భోక్త యగు) జీవుండును నెవ్వనియనుగ్రహంబునం జేసి వర్తించుచుండు నెవ్వనియుపేక్షం జేసి వర్తింపకుండు నట్టిప్రభావంబు గలసర్వేశ్వరుండు దా నేక మయ్యు ననేకంబుగాఁ దలంచి యోగతల్పంబునం బ్రబుద్ధుం డై యుండి యటమీఁద స్వసంకల్పంబునం జేసి హిరణ్మయం బైనతనవిగ్రహంబు నధిదైవతంబును నధ్యాత్మికంబును నధిభూతంబును ననుసంజ్ఞాయుతం బై త్రివిధంబు గా సృజియించె. 270

సీ. అట్టివిరా[3]డ్విగ్రహంబందు గగనతేజఃప్రాణములు సర్వజంతురతుఁడు
నై నట్టిజీవుని ననుసరింపుచు నుండుఁ, బంబి జీవుఁడు శరీరంబువలన
వెలువడి చన జీవి వెనుకొని ప్రాణముల్, చనుచుండు నిజనాథు ననుసరించి
భటులచందంబునఁ బాటిల్లు క్షుత్తును, భూరితృష్ణయు మఱి ముఖమువలనఁ

---

1. జలతల్పంబు. 2. ద్రవ్యకాలాదిస్వభావంబును భోక్త. 3. 'డిగ్విగ్రహాంతరాకాశంబు, వలన నోజస్సహోబలము లయ్యెఁ, బ్రాణంబు సూక్ష్మరూపక్రియాశక్తిచే, జనియించి ముఖ్యాసు వనఁ బరఁగె' అనియు అచ్చుప్రతి.

తే. తాలుజిహ్వాదికంబు లుద్భవము నొందె
నందు నుదయించె నానావిధైకరసము
లెనయ నవి యెల్ల జిహ్వచేఁ దెలియఁబడును
మొనసి పలుక నపేక్షించుముఖమువలన. 271

వ. *మఱియు [1]వాగింద్రియంబు పుట్టె దానికి దేవత యగ్ని యా రెంటివలన భాష
ణంబు వొడమె నాయగ్నికి మహాజలవ్యాప్తం బగుజలంబున నిరోధంబు గలు
గుటం జేసి యాజలంబె ప్రతిబంధకం బయ్యె దోధూయమానం బైనమహావాయు
వువలన ఘ్రాణంబు పుట్టెం గావున వాయుదేవతాకం బైనఘ్రాణేంద్రియంబు
గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె నిరాలోకం బగునాత్మ నాత్మయందుఁ జూడంగోరి
తేజంబువలన నాదిత్యదేవతాకం బై రూపగ్రాహకం బైనయక్షియుగళంబు
పుట్టె ఋషిగణంబులచేత బోధితుం డగుచు భగవంతుండు దిగ్దేవతాకంబును
శబ్దగ్రాహకంబును నైనశ్రోత్రేంద్రియంబు పుట్టించె సర్జనంబు సేయుపురుషుని
వలన మృదుత్వకాఠిన్యంబులును లఘుత్వగురుత్వంబులును నుష్ణత్వశీతలత్వంబు
లునుం జేసెడుత్వగింద్రియాధిష్ఠానం బగుచర్మంబు పుట్టె బహిర్గతం బగున
చర్మంబువలన రోమంబు లుదయించె వానికి మహీరుహంబు లధిదేవత లయ్యె
నందు నధిగతస్పర్శగుణుండును నంతర్బహిఃప్రదేశంబుల నావృతుండును నగువా
యువువలన బలవంతంబులును నింద్రదేవతాకంబులును నాదానసమర్థంబులును
నానాకర్మకరణదక్షంబులును నగుహస్తంబు లుదయించె స్వేచ్ఛావిషయగతిస
మర్థుం డగునీశ్వరునివలన విష్ణుదేవతాకంబు లగుపాదంబు లుదయించెఁ బ్రజా
నందామృతార్థి యగుభగవంతునివలనఁ బ్రజాపతిదేవతాకంబై స్త్రీసంభోగాది
కామ్యసుఖంబులు గార్యంబులుగాఁ గలశిశ్నోపస్థంబు లుదయించె మిత్త్రుం డధి
దైవతంబుగాఁ గలిగి భుక్తాన్నాద్యసారాంశత్యాగోపయోగం బగుపాయువ
నెడిగుదం బుద్భవించె వానికృత్యం బుభయమలమోచనంబు దేహంబుననుండి
దేహాంతరంబుఁ జేరంగోరి పూర్వకాయంబు విడుచుటకు సాధనం బగునాభి
ద్వారంబు సంభవించె నట్టినాభియ ప్రాణాపానబంధస్థానం బనంబడుఁ దద్బంధ
విశ్లేషంబె మృత్యువగు నదియ యూర్ధ్వాధోదేహభేదకం బనియును జెప్పఁబడు
నన్నపానాదిధారణార్థంబుగ నాంత్రకుక్షినాడీనిచయంబులు గల్పింపంబడియె
వానికి నదులును సముద్రంబులును నధిదేవతలయ్యె వానివలనఁ దుష్టిపుష్టులను
నుదరభరణరసపరిణామంబులు గలిగియుండు నాత్మీయమాయాచింతనంబొనర్చు
నపుడు కామసంకల్పాదిస్థానం బగుహృదయంబు గలిగె దానివలన మనంబును

*ఈవచన మంతయు వ్రాఁతప్రతులపాఠమునకు భిన్నము. ఇట విస్తరభీతిచే నాభేదము తె
లుపఁబడినది గాదు. 1. 'నగ్నియు వాగ్దేవతయు నాసికవలన దోధూయమానం బైనమహా' వ్రా. ప్ర.

జంద్రుండును గాముండును సంకల్పంబును నుదయించె నంతమీఁద జగత్సర్గ
నంబు సేయువిరాడ్విగ్రహంబువలన సప్తధాతువులును బృథివ్యప్తేజోమయంబు
లయినసప్తప్రాణంబులును వ్యోమాంబువాయువులచే నుత్పన్నంబులై గుణాత్మ
కంబులైనయింద్రియంబులును నహంకారప్రభవంబులైనగుణంబులును సర్వ
వికారస్వరూపం బగుమనస్సును విజ్ఞానరూపిణి యగుబుద్ధియును వివిధం బగు
నిది యంతయు సర్వేశ్వరునిస్థూలవిగ్రహంబునం బుట్టు మఱియును. 272

క. వరుసఁ బృథివ్యాద్యష్టా,వరణావృత మై సమగ్రవైభవములఁ బం
కరుహభవాండాతీత,స్ఫురణం జెలు వొందు నతివిభూతి దలిర్పన్. 273

క. పోలు పగుసకలవిలక్షణ,ములు గలయాద్యంతశూన్యమును నిత్యము నై
లలి సూక్ష్మమై మనోవా,క్కులకుం దలపోయఁగా నగోచర మగుచున్. 274

సీ. అలఘుతేజోరూప మైనరూపమునకు, క్షితినాథ నాచేతఁ జెప్పఁబడిన
మానితస్థూలసూక్ష్మస్వరూపంబులు, వల నొప్పఁగల భగవత్స్వరూప
మమ్మహాత్మకునిమాయాబలంబునఁ జేసి, దివ్యమునీంద్రులుఁ దెలియలేరు
వసుధేశ వాచ్యమై వాచకంబై నామ,రూపముల్ క్రియలును రూఢిఁ దాల్చి

ఆ. యుండునట్టియీశ్వరుండు నారాయణుం, డఖిలధృతి జగన్నియంత యైన
చిన్మయాత్మకుండు సృజియించు నీప్రజాపతుల ఋషుల మనుల బితృవరులను.

వ. మఱియును. 276

సీ. సుర సిద్ధ సాధ్య కిన్నరవర చారణ, గరుడ గంధర్వ రాక్షస పిశాచ
భూత వేతాళ కింపురుష కూశ్మాండ గు,హ్యక డాకినీ యక్ష యాతుధాన
విద్యాధ రాప్సరో విషధర గ్రహ మాతృ,గణ వృక హరి ఘృష్టి ఖగ మృగాళి
భల్లూక రోహిత పశు వృక్ష యోనుల, వివిధకర్మంబులు వెలయఁ బుట్టి

తే. జలనభోభూతలంబుల సంచరించు, జంతురాసుల సత్త్వరజస్తమోగు
ణములఁ [1]దిర్యక్సురాసురనరధరాది,భావముల భిన్ను లగుదురు పౌరవేంద్ర.

మ. ఇర వొందన్ [2]ద్రుహిణాత్మకుం డయి రమాధీశుండు విశ్వంబు సు
స్థిరతన్ నిల్పి కృపాకటాక్షమున రక్షించున్ సమస్తప్రజో
త్కరసంహారము సేయునప్పుడు హరాంతర్యామి యై యింతయున్
హరియించుం బవనుండు మేఘముల మాయం జేయుచందంబునన్. 278

క. ఈపగిదిన విశ్వము సం,స్థాపించును మనుచు నడచు ధర్మాత్మకుఁ డై
దీపితతిర్యఙ్నరసుర,రూపంబులు దాల్చి హరి పరుం డజుఁ డెలమిన్. 279

సీ. హరియందు నాకాశ మాకాశమున వాయు, వనిలంబువలన హుతాశనుండు
హవ్యవాహానునందు నంబువు లుదకంబు,వలన వసుంధర గలిగె ధాత్రి

1. 'సురనరతిర్యగ్వాగాది; సురనరకీటకవాగాది' అని వ్రాఁతప్రతులు.
2. 'భువనావనుం డయి' అని వ్రాఁతప్రతులు.

వలన బహుప్రజావళి యుద్భవం బయ్యె, నింతకు మూలంబై యెసఁగునట్టి
నారాయణుండు చిదానందస్వరూపకుండు, నవ్యయుం డజరుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ
తే. డాదిమధ్యాంతశూన్యుం డనాదినిధనుఁ డతనివలనను సంభూతమైనయట్టి
సృష్టిహేతుప్రకార మీక్షించి తెలియఁ,జాల రెంతటిమును లైన జనవరేణ్య.
వ. అదియునుం గాక. 281

మ. ధరణీశోత్తమ భూతసృష్టి నిటు సంస్థాపించి రక్షించు నా
హరి గర్తృత్వము నొల్ల కాత్మగతమాయారోపితం జేసి తా
నిరవద్యుండు నిరంజనుండుఁ బరుఁడున్ నిష్కించనుం డాఢ్యుఁడున్
నిరపేక్షుండును నిష్కళంకుఁ డగుచున్ నిత్యత్వముం బొందెడిన్. 282

వ. (బ్రహ్మసంబంధి యగు) నీకల్పప్రకారంబు (నవాంతరకల్పంబుతోడ) సంకుచితప్రకారంబున నెఱింగించితి నిట్టిప్రాకృతవైకృతకల్పప్రకారంబులును దత్పరిమాణంబులును గాలకల్పలక్షణంబులును విగ్రహంబును నవాంతరకల్పంబులు మన్వంతరాదిభేదవిభాగస్వరూపంబును నతివిస్తారంబుగ నెఱింగింతు విను మదియునుం బద్మకల్పం బనం దగు నని భగవంతుం డైన శుకుండు పరీక్షిత్తునకుం జెప్పె నని సూతుండు మహర్షులకు నెఱింగించిన. 283

క. విని శౌనకుండు సూతుం, గనుఁగొని యి ట్లనియె సూత కరుణోపేతా
జననుతగుణసంఘాతా, ఘనపుణ్యసమేత విగతకలుషవ్రాతా. 284

వ. పరమభాగవతోత్తముం డైన విదురుండు బంధుమిత్త్రజాతంబులవిడిచి సకలభువనపావనంబులును గీర్తనీయంబులును నైన తీర్థంబు లగణ్యంబు లైన పుణ్యక్షేత్రంబులను దర్శించి క్రమ్మఱ వచ్చి కౌషారవి యగు మైత్రేయుం గని యతనివలన నధ్యాత్మబోధంబు వడసె నని వినంబడు నది యంతయు నెఱింగింపు మనిన నతం డి ట్లనియె. 285

క. వినుఁ డిపుడు మీరు న న్నడిగిన తెఱఁగున శుకమునీంద్రుఁ గేయుఁ బరీక్షి
జ్జనపతి యడిగిన నతఁ డా,తని కెఱిఁగించినవిధంబుఁ దగ నెఱిఁగింతున్. 286

వ. సావధానుల రై వినుం డని. 287

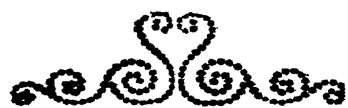
ఉ. రామ గుణాభిరామ దినరాజకులాంబుధిసోమ తోయద
శ్యామ దశాననప్రబలసైన్యవిరామ సురారిగోత్రసు
త్రామ సుబాహుబాహుబలదర్పతమఃపటుతీవ్రధామ ని
ష్కామ కుభృల్లలామ గరకంఠసతీనుతనామ రాఘవా. 288

క. అమరేంద్రసుతవిదారణ, కమలాప్తతనూజరాజ్యకారణ భవసం
తమసదినేశ్వర రాజోత్తమ దైవతసార్వభౌమ దశరథరామా. 289

మాలిని. నిరుపమగుణజాలా ! నిర్మలానందలోలా
దురితఘనసమీరా ! దుష్టదైత్యప్రహారా
శరధిమదవిశోషా ! చారుసద్భక్తపోషా
సరసిజదళనేత్రా ! సజ్జనస్తోత్రపాత్రా. 290

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజపాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందుఁ బరీక్షిత్తుతోడ శుకయోగి భాషించుటయు భాగవతపురాణవైభవంబును ఖట్వాంగుమోక్షప్రకారంబును ధారణాయోగవిషయం బయినమహావిష్ణుని శ్రీపాదాద్యవయవంబుల సర్వలోకంబులు నున్న తెఱంగును సత్పురుషవృత్తియు మోక్షవ్యతిరిక్తసర్వకామ్యఫలప్రదదేవతాభజనప్రకారంబును మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి యనుటయు హరిభజనవిరహితు లైనజనులకు హేయతాపాదనంబును రాజప్రశ్నంబును శుకయోగి శ్రీహరిస్తోత్రంబు సేయుటయు వాసుదేవప్రసాదంబునం జతుర్ముఖుండు బ్రహ్మాధిపత్యంబు వడయుటయు శ్రీహరివలన బ్రహ్మరుద్రాదిలోకప్రపంచంబు పుట్టుటయు శ్రీమన్నారాయణదివ్యలీలావతారపరంపరావైభవవృత్తాంతసూచనంబును భాగవతవైభవంబును బరీక్షిత్తు శుకయోగి నడిగినప్రపంచాదిప్రశ్నంబులును నందు శ్రీహరి ప్రధానకర్త యని తద్వృత్తాంతంబు సెప్పుటయు భగవద్భక్తివైభవంబును బ్రహ్మతపశ్చరణంబునకుం బ్రసన్నుం డై హరి వైకుంఠనగరంబుతోడఁ బ్రసన్నుం డయిన స్తోత్రంబు సేసి తత్ప్రసాదంబునం దన్మహిమంబు వినుటయు వాసుదేవుం డానతిచ్చినప్రకారంబున బ్రహ్మ నారదునికి భాగవతపురాణప్రధానదశలక్షణంబు లుపన్యసించుటయు నారాయణవైభవంబును జీవాదితత్త్వసృష్టియు శ్రీహరినిత్యవిభూత్యాది వర్ణనంబును గల్పప్రకారాదిసూచనంబును శౌనకుండు విదురమైత్రేయసంవాదంబు సెప్పు మని సూతు నడుగుటయు ననుకథలం గలద్వితీయస్కంధము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

తృతీయస్కంధము

మహితవినుతదివిజ
స్తోమ యశస్సీమ రాజసోమ సుమేరు
స్థేమ వినిర్జితభార్గవ
రామ దశాననవిరామ రఘుకులరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైనసూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైనపరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

ఉ. పాండునృపాలనందనులు బాహుబలంబున ధార్తరాష్ట్రులన్
భండనభూమిలోఁ గెలిచి పాండురశారదచంద్రచంద్రికా
ఖండయశఃప్రసూనకలికాతతిఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మి నొం
డొండ యలంకరించుచు జయోన్నతి రాజ్యము సేయు చుండఁగన్. 3

క. మనుజేంద్ర విదురుఁ డంతక, మును వనమున కేఁగి యచట మునిజనగేయున్
వినుతతపోధారేయు, న్ననుపమగుణజనవిధేయు నమ్మైత్రేయున్. 4

క. కనుఁగొని తత్పాదంబులుఁ దనఫాలము సోఁక మ్రొక్కి తగ నిట్లనియెన్
మునివర సకలజగత్పావనచరితుఁడు కృష్ణుఁ డఖిలవంద్యుం డెలమిన్. 5

క. మండితతేజోనిధి యై, పాండవహితమతిని దూతభావంబున వే
దండపురి కేఁగి కురుకుల,మండనుఁ డగుధార్తరాష్ట్రమందిరమునకున్. 6

తే. చనఁగ నొల్లక మద్గృహంబునకు భక్త
వత్సలుం డగుకృష్ణుండు వచ్చుటేమి
కతము నా కది యెఱిఁగింపు కరుణతోడ
ననుచు విదురుండు మైత్రేయు నడిగె ననిన. 7

క. విని వెఱఁ గంది పరీక్షి,న్మనుజవరేణ్యుండు విమలమతి నిస్తంద్రున్

ము నికులజలనిధిచంద్రుఁ, సునిశితహరిభక్తిసాంద్రు శుకయోగీంద్రున్. 8

క. కని యిట్లనె మైత్రేయుని, ననఘుం డగువిదురుఁ డేరహస్యము లడిగెన్
ముని యేమి సెప్పె నేపగి,దిని దీర్ఘము లాడె నెచటఁ దిరుగుచు నుండెన్. 9

తే. ఇన్నియును దెలియఁగ నానతిచ్చి నన్ను, నర్థి రక్షింపవే విమలాంతరంగ
ఘనదయాపాంగ హరిపాదకమలభృంగ, మహితగుణసంగ పాపతమఃపతంగ.

చ. అనవుడు బాదరాయణి ధరాధిపు కి ట్లనుఁ బూరువంశవ
ర్ధన విను కష్టుఁ డైనధృతరాష్ట్రనృపాలుఁడు పెంపుతో సుయో
ధనముఖపుత్త్రులం గడు ముదంబునఁ బెంచుచుఁ బాండురాజు ద
ప్పినపిదపం దదాత్మజులు వెల్కుఱి త న్నని చేర వచ్చినన్. 11

వ. ఇట్లు సేర వచ్చినపాండవులయెడ నసూయానిమగ్నులై సుయోధనాదులు. 12

క. పెట్టిరి విషాన్న మంటం, గట్టిరి ఘనపాశములను గంగానదియం
దొట్టిరి రాజ్యము వెడలం, గొట్టిరి ధర్మంబు విడిచి కుటిలాత్మకులై. 13

క. క్రూరాత్ము లగుచు లాక్షా,గారంబున వారు నిద్రఁ గైకొని యుండన్
దారుణశిఖ దరికొలిపిరి, మారణకర్మముల [1]కప్రమత్తత వెలయన్. 14

తే. సూరిజనగేయ మగురాజసూయయజ్ఞ,విలసదవభృథసేకపవిత్ర మైన
ద్రౌపదీచారువేణీభరంబు వట్టి,కొలువులోపలి కీడ్చిరి కుచ్ఛితమున. 15

క. కావున వారల కపకృతి, గావింపని దొకదినంబుఁ గలుగదు తమజ
న్మావధి నిజనందనులను, వావిరి నయ్యంధనృపతి వల దనఁ డయ్యెన్. 16

తే. మాయజూదంబు వన్ని దుర్మార్గవృత్తిఁ
బుడమిఁ గొని యడవులకుఁ బో నడువ నచటఁ
దిరిగి వారలు సమయంబు దీర్చి యేఁగు
దెంచి తమయంశ మడిగినఁ బంచి యీక. 17

వ. ఉన్నయెడ. 18

చ. సకలనియంత యైనహరి సర్వశరణ్యుఁడు మాధవుండు సే
వకనవకల్పకంబు భగవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తి నం
దకధరుఁ డబ్జలోచనుఁడు ధర్మతనూభవుచే నియుక్తుఁ డై
యకుటిలభక్తియోగమహిమాత్మకుఁ డై ధృతరాష్ట్రపాలికిన్. 19

క. చని యచట భీష్మగురుల, త్తనయకృపాచార్యనిఖిలధాత్రీపతులున్
విని యనుమోదింపఁగ ని, ట్లనియెన్ ధృతరాష్ట్రుతోడ నవనీనాథా. 20

క. కౌరవపాండవు లిరువురు, నారయ నీ కొక్కసమము యవనీవర నీ
వేరీతి నైనఁ బాండుకు,మారులపా లొసఁగి తేని మను నుభయంబున్. 21

క. అని ధర్మబోధమునఁ బలి,కినమాటలు సెవుల నిడమిఁ గృష్ణుఁడు విదురున్

1. 'కప్రమత్తుల రగుచున్' వ్రా. ప్ర.

ఘననీతిమంతుఁ బిలువఁ, బనిచినఁ జనుదెంచిఁ గురుసభాస్థలమునకున్ 22

వ. చనుదెంచి యచటిజనంబులచేత నుపస్థితం బయిన కార్యంబు దెలిసినవాఁ డయి
ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 23

మ. ధరణీనాయక పాండుభూవిభుఁడు నీ। తమ్ముండు తత్పుత్త్రులం
బరిరక్షించిన ధర్మవుం దగవునం। బాటిల్లు వంశంబు సు
స్థిరసౌఖ్యోన్నతిఁ జెందు శత్రుజయముం। జేకూరు గోపాలశే
ఖరుచిత్తంబును వచ్చున ట్లగుట యౌఁ। గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 24

ఆ. వారితండ్రిపాలు। వారికి నొసఁగి నీ, పాలు సుతుల కెల్లఁ। బంచి యిచ్చి
చలము విడిచి ధర్మ। మలవడ నీబుద్ధిఁ, జొనుపవయ్య కులము। మనుపవయ్య.

చ. వినుము నృపాల నాపలుకు। వేయును నేల సమీరసూతి నీ
తనయులపేరు విన్నఁ బద। తాడితదుష్టభుజంగమంబుచా
డ్పునఁ గన లొందు నింతయును। మున్నను జెప్పితిఁ గాఁట వానిచే
తన భవదీయపుత్త్రులకుఁ। దప్పదు మృత్యు వ దన్నిభంగులన్. 26

వ. అది యునుం గాక. 27

క. నీపుత్త్రులశౌర్యంబును, జాపాచార్యాపగాత్మ।జాతకృపభుజా
టోపంబును గర్ణుదురా,లాపంబులు నిజముగాఁ ద।లంతె మనమునన్. 28

వ. అట్లని వినుము. 29

ఉ. ఏపరమేశుచే జగము। లీసచరాచరకోటితోసము
ద్దీపిత మయ్యె నేవిభుని। దివ్యకళాంశజు లబ్జగర్భగౌ
రీపతిముఖ్యదేవముని।బృందము లెవ్వఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డాపురుషోత్తముండు గరు।ణాంబుధి కృష్ణుఁడు వో నరేశ్వరా. 30

ఉ. అట్టిజగన్నివాసుఁడు ము।రాసురభేది పరాపరుండు చే
పట్టి సఖుండు వియ్యమును। బాంధవుఁడుఙ్ గురుఁడుఙ్ విభుండు నై
యిట్టల మైన ప్రేమమున। నెప్పుడుఁ దోడ్పడు చుండ వారలఙ్
జుట్టనవేల నెవ్వరికిఁ। జూపఁగ వచ్చునె పార్థివోత్తమా. 31

ఉ. కావునఁ బాండునందనులఁ గాఱియపెట్టక రాజ్యభాగముఙ్
వావిరి నిచ్చి రాజ్యమును। వంశముఁ బుత్త్రుల బంధువర్గముం
గావుము గాక లోభి యగు।కష్టసుయోధనుమాట వింటివే
భూవర నీయుపేక్ష నగుఁ। బో కులనాశము బంధునాశమున్. 32

తే. ఒకనికై యిట్లు కుల మెల్ల। ను క్కడంప
నెత్తిగొనఁ జూచె దిది నీతి। యే నృపాల
వినుము నామాట నీసుయో।ధుని విడిచి
కులము రాజ్యంబుఁ దేహంబు। నిలుపవయ్య. 33

క. అని యిట్లు దఱిమి చెప్పిన, విని దుర్యోధనుఁడు రోషవివశుం డగుచు
న్ఘనతనయశకుని దుశ్శాసనుల నిరీక్షించి తామసంబునఁ బలికెన్. 34

క. దాసీపుత్త్రుని మీఁద లుదాసీనుం జేయు కిటుకు దగు నీ కెలువఁగా
నాసీను డై ప్రేలెడు, గాసిలి చనిపోవ వెడలఁగా నడువ రహో. 35

వ. అని యిట్లు దుర్యోధనుం డాడిన దురాలాపంబులు దనకు మనస్తాపంబు సేయం
గార్యంబు విచారించి ధైర్యం బవలంబించి యొండు వలుక నొల్లక శరశరాసనం
బులు విడిచి క్రోధంబు సహించి వనంబునకుం జని యందు. 36

సీ. విష్ణుస్వయంవ్యక్తవిమలభూములను బవిత్త్రంబు లగుహరిక్షేత్రములను
నెలకొని దేవతానిర్మితహరిదివ్యభూముల గంగాదిపుణ్యనదుల
సిద్ధపురాణప్రసిద్ధపుణ్యాశ్రమస్థలముల నుపవనస్థలములందు
గంధమాదనముఖక్ష్మాభృత్తటంబుల, వంజులగిరికుంజపుంజములను

తే. వికచశైవలపద్మకహ్లారమరంద, పానమత్తమధుకరగానబుద్ధ
రాజహంసవిలోలవిభ్రాజమాన, మగుచుఁ జెలువొందు పంకేరుహాకరముల. 37

క. మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన, సరి దుపవన నద పుళింద జనపద గిరిగ
హ్వర గోష్ఠ యజ్ఞశాలా, పుర దేవాయతన పుణ్యభూములయందున్. 38

క. కూరలుఁ గాయలు నీళ్ళా,హారముగాఁ గొనుచు నియమ మలవడఁగ నసం
స్కారశరీరుం డగుచు ను,దారత నవధూతవేషధరుఁ డై వరుసన్. 39

క. హర్షము గదురఁగ భారత,వర్షమునం గలుగుపుణ్యవరతీర్థము లు
త్కర్షం జూచుచు విగతా,మర్షుం డై సంచరించె మనుజవరేణ్యా. 40

వ. ఇట్లు సంచరించుచుఁ బ్రభాసతీర్థమ్మునకు వచ్చునప్పుడు. 41

చ. అరుగుచు దైత్యభేదనదయాపరిలబ్ధసమస్తమేదినీ
భరణధురంధరుం డగుచుఁ బాండుసుతాగ్రజుఁ డొప్పు [1]చుండు న
త్తఱి విదురుండుఁ దత్సరిదుదంచితసాల రసాల మాధవీ
కురవక మాలతీ వకుళ కుంజ లసత్తటమందు నున్నెడన్. 42

చ. నరవర వేణుజానలవినష్టమహాటవిమాడ్కిఁ బాండుభూ
వరధృతరాష్ట్రసూను [2]లనివారణఁ జాల విరోధ మెత్తి యొం
డొరుల జయింపఁ గోరి కదనోర్విఁ గురుక్షితిపాలముఖ్యు లం
దఱు మృతు లౌటయున్ విని ఘనంబుగ శోకనిమగ్నచిత్తుఁ డై. 43

ఉ. ఆయెడఁ గాలు దన్నక రయంబున నేఁగి సరస్వతీనదీ
తోయములందుఁ గ్రుంకి ముని తుల్యుఁడు వే చని యొం దనూనపా
త్తోయరుహాప్తభార్గవపృథుత్రితసోమ[3]సుదాసశక్తిభృ

1. ‘చుండ భూ, వర విదురుండుఁ దన్నికట♦పర్వతమాలరసాల’ అ. ప్రి. 2. ‘లని♦వార్య నిరూఢవిరోధ’ అచ్చుప్రతి. 3. ‘కుమారగోసుధా, వాయు’ వ్రా. ప్ర.

ద్వాయుయమాభిధానయుతవాహినులం దనురక్తిఁ గ్రుంకుచున్. 44
ఉ. వెండియుఁ బుణ్యభూములఁ బవిత్రసరిత్తులఁ జూచుచుం దపో
మండనుఁ డొండుదివ్యరుచిమన్మణిచారుకవాటగేహళీ
మండితసౌధగోపుర విమానము లున్నతభక్తిఁ జూచుచున్
నిండినవేడ్కఁ గృష్ణపదనీరజచింతనుఁ డై క్రమంబునన్. 45

— విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదుల వృత్తాంతం బడుగుట. —

చ. చని చని తాను మత్స్యకురుజాంగలభూము లతిక్రమించి చ
య్యన యమునానదిం గదిసి యచ్చట భాగవతున్ సరోజలో
చన[1]నిజభక్తు సద్గుణవిశారదు శాంతుని దేవమంత్రిశి
ష్యుని మహితప్రసిద్ధుఁ బరిశోషితదోషుఁ బ్రబుద్ధు నుద్ధవున్. 46
క. కని యనురాగవికాసము, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ దగ గాఢాలిం
గన మాచరించి నెయ్యం,బునఁ గుశలప్రశ్న సేసి ముదమునఁ బలికెన్. 47
క. [2]హరిభక్తుల పుణ్యాత్ముల, దురితవిదూరుల విరోధిదుర్గమబలులం
గురుకులతిలకుల కుంతీ,వరసూనుల సేమ మరసి వారిని భక్తిన్. 48
వ. ఇట్లనియె. 49
చ. హరి దననాభిపంకరుహమందు జనించిన యట్టి భారతీ
శ్వరుఁ డతిభక్తి వేఁడ యదువంశమునం బలకృష్ణమూర్తు లై
పరఁగ జనించి భూభరముఁ బాపినభవ్యులు రేవతీందిరా
వరు లట శూరసేనుని నివాసమునం సుఖ మున్నవారఁటే. 50
చ. కురుకులు లాదరింపఁగ సఖుండును నాప్తుఁడు నై తనర్చి సో
దరతరుణీజనంబులను దత్పతులం గడుగారవంబునం
గరుణ దలిర్ప నాత్మజులకంటెఁ బ్రియోన్నతిఁ బ్రోచువాఁడు సు
స్థిరమతి నున్నవాఁడె వసుదేవుఁడు వృష్ణికులప్రదీపకా. 51
శా. కందర్పాంశమునం దనూజుఁ బడయం గామించి భూదేవతా
బృందంబుం భజియించి తత్కరుణఁ [3]దాఁ బ్రాపించె ప్రభావర్ణ్యపెం
పొందం రుక్మిణి గన్ననందనుఁడు ప్రద్యుమ్నుండు భాస్వచ్చమూ
సందోహంబులు దన్నుఁ గొల్వ మహితోత్సాహంబుతో నొప్పునే. 52
క. సరసిజలోచనకరుణా,పరిలబ్ధసమస్తధరణిపాలనమహిమం
బరమప్రీతి సుఖించునె, చిరవిభవోదారుఁ డుగ్రసేనుఁడు జగతిన్. 53
చ. లలితపతివ్రతామణి విలాసవతీతిలకంబు పార్వతీ
లలన గుమారుఁ గన్నటు సులక్షణ జాంబవతీలలామ ని

1. నిజభక్తసద్గుణ. 2. హరిభక్తులు పుణ్యాత్ములు, దురితవిదూరులు విరోధిదుర్దమబలులున్.
గురుకులతిలకులు గుంతీ[illegible]భక్తిన్' అ.ప్ర. 3. '[illegible]' అప్ర.

ర్మలగతిఁ గన్నపట్టి సుకుమారతనుండు విరోధిభంజనో
త్కలిక సుఖంబునే గుణకదంబుఁడు సాంబుఁడు వృష్ణిపుంగవా. 54

క. హరిపదసేవకుఁ డరిభీకరుఁ డర్జునునకు మిగులఁ గార్ముకవిద్యల్
[1]దిరముగఁ గఱచిన సాత్యకి, వరసుఖవిభవముల నున్నవాఁడె ధరిత్రిన్. 55

మ. జలజాతాంకుశచక్రచాపకులిశచ్ఛత్త్రాదిరేఖాంకితో
జ్జ్వలగోవిందపదాబ్జలక్షితవిరాజన్మార్గధూళిచ్ఛటా
కలితాంగుండు విధూతకల్మషుఁడు నిష్కామైకధర్ముండు ప
త్కులజాతుం డన నొప్పునట్టిఘనుఁ డక్రూరుండు [2]జీవించునే. 56

క. శ్రుతులకు గ్రతుజాతము స,మ్మృతిఁ గాల్చిన యట్టి వేదమాతగతిన్ శ్రీ
పతిఁ దనగర్భంబున రక్షితుఁ జేసినగరిత దేవకీసతి [3]సుఖమే. 57

వ. మఱియు మహాత్మ మహితోపాసకు లగువారలకోర్కులు నిండింపం జాలిన భగవంతుండును శబ్దశాస్త్రంబునకుం గారణం బగు తన్ను నఖిలదేవతాజనంబు లగ్గింపం గలమేటియును సకలజీవచతుర్విధాంతఃకరణంబు లయినచిత్తాహంకారబుద్ధిమనంబులకుఁ గ్రమంబున వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధు లధిదైవతంబు లగుచు నట్టిచతుర్విధతత్త్వంబులకుఁ దుర్యం బైనతత్త్వంబు మనస్సు తన్మనోమయుండు నైనయనిరుద్ధకుమారుండు సంతోషచిత్తుం డగునే యని. 58

మ. ఇతరారాధన మాని కృష్ణుఁ గమలాధీశుం బయోజాసనా
ర్చితు భక్తిన్ నిజనాథుఁగా సతతముం సేవించుపుణ్యుల్ జగ
న్నుతు లధ్యాత్మవిదుల్ మహాభుజులు మాన్యుల్ ధర్మమార్గుల్ సము
న్నతి సత్యాత్మజచారుదేష్ణగదు లానందాత్ములే యుద్ధవా. 59

తే. క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు సుయోధనుండు
వాలు మనెవ్వనిసభఁ జూచి కలుష మొదవి
మనములోన నసూయానిమగ్నుఁ డయ్యె
నట్టిధర్మజుఁ డున్నాఁడె యనఘచరిత. 60

తే. ఘనగదాభ్యాసచిత్రసంగతుల మెఱసి, కురుకుమారుల భూరిసంగరములోన
హతులఁ గావించి వెలసినయట్టిజెట్టి, వాయుతనయుండు కుశలియై వఱలునయ్య.

చ. హరికరుణాతరంగితకటాక్షనిరీక్షణలబ్ధశౌర్యవి
స్ఫురణఁ దనర్చి తన్ను నని బోయగతి న్నభవుం డెదిర్చినన్
బరవస మొప్పఁగా గెలిచి పాశుపతాస్త్రముఁ గొన్నశత్రుభీ
కరుఁడు ధనంజయుండు సుభగస్థితి మోదము నొందునే కదా. 62

---

1. 'గఱచిన బలియుఁడు సాత్యకి, వఱలినసుఖలీల నున్నవాఁడె' వ్రా. ప్ర. 2. 'భద్రాత్ముఁడే' అ. ప్ర. 3. 'సుఖియే' వ్రాఁతప్రతులు.

మ. తెలియంగొప్పగ జననీవియోగమునఁ గుంతీస్తన్యపానంబు సో
దరసంగతియుం గల్గి దేవవిభు ♦ వక్త్రస్థామృతంబుగ్ ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్నమాడ్కిఁ గురువం ♦ శశ్రేణి సిద్ధించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్నమాది కొడుకుల్ ♦ ధన్యాత్ములే యుద్ధవా. 63

తే. పాండుభూమీశ్వరుం డసు సంప్రాప్తమరణుఁ, డైనశిశువులఁ బోచుట ♦ కై నిజేశుఁ
గూడి చన కున్నయట్టియా ♦ కుంతిభోజతనయ జీవించునే నేఁడు ♦ మనుచరిత్ర.

వ. అని వెండియు. 65

మ. అనుసంభూతుఁడు పాండుభూమిభుఁడు ని ♦ ర్యాణంబునం బొంద నా
తనిపుత్త్రుల్ దనుఁ జేర వచ్చినను పూ ♦ ర్వధ్వస్యంబుఁ బోఁ దట్టి యె
గ్గొనరించెన్ [1]ధృతరాష్ట్రభూమివిభుఁ డ ♦ ట్లూహింపఁగా నెగ్గు సే
సినవాఁడే యగుఁ గాక మేలు గలదే ♦ చింతింపఁగా నుద్ధవా. 66

క. అనుజుఁడు వీఁ డనకయ తన, తనయులు నను వెడల నడువఁ ♦ డా నూరక యుం
డినధృతరాష్ట్రుఁడు నరకం, బునఁబడు నా పైనదుఃఖ ♦ మున ననఘాత్మా. 67

వ. అదియునుం గాక పరమశాంతుండ నైననిమనంబున దుఃఖంబు గర్తవ్యంబుగా దంటేని.

క. నరలోకవిడంబనమున, హరి పరమపరుండు మాన ♦ వాకృతితో ని
ద్ధరఁ బుట్టి యాత్మమాయా, స్ఫురణన్ మోహింపఁజేయు ♦ భూజనకోటిన్. 69

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముని వి ♦ కారవిదూరుని సర్వమోహమా
యాకలమానసుండ నగు ♦ నప్పుడు సంసృతి దుఃఖ మొందు న
ద్దేవునిసత్కృపామహిమఁ ♦ దెలిన వేళ సుఖంతు నేన కా
[2]దావిధిశంకరప్రభృతు ♦ లవ్విభుమాయఁ దరింప నేర్తురే. 70

వ. అయిన నమ్మహాత్మునికరుణాతరంగితాపాంగపరిలబ్ధవిజ్ఞానదీపాంకురనిరస్తసమస్తదోషాంధకారుండ నగుటను మదీయచిత్తంబు హరిపరాయత్తం [3]బయినఁ దన్మార్గంబు సతతంబు నిరీక్షించుచు నుండుదు మఱియును. 71

సీ. అట్టిసరోజాక్షుఁ ♦ డాత్మీయపదభక్తు, లడవుల నిడుమలఁ ♦ గుడుచు చుండ
దౌత్యంబు సేయఁ గొం ♦ దఱు విరోధులు పట్టి, బద్ధునిఁ జేయ స ♦ న్నద్ధులైన
బలహీనుమాడ్కి మా ♦ ఱ్పడ లేఁడ యసమర్థుఁ, డని తలంచెద వేని ♦ నచ్యుతుండు
పరుల జయింప నో ♦ పక కాదు విద్యాభి, [4]జనధనమత్తులై ♦ జగతిఁ బెక్కు
తే. బాధల నలంచుదుష్టభూ ♦ పతుల నెల్ల, సైన్యయుక్తంబుగా నని ♦ సంహరించు
కొఱకు సభలోన నప్పుడా ♦ కురుకుమారు, లాడుదుర్భాషణములకు ♦ నలుగఁ డయ్యె.

---

1. 'మది బాండుభూవిభుఁ డు ♦ న్నూహింపఁగా' వ్రా. ప్ర. 2. 'దావిధిరుద్రముఖ్యులకు ♦ నవ్వి...వచ్చునే.' వ్రాతప్రతులు. 3. 'బయినకారణంబునను వర్తనంబు సతతంబు' అచ్చుప్రతి. 4. 'జాత్యధనంబుల ♦ జగతిఁ' అ. ప్ర.

మ. జననం బొందుట లేనియీశ్వరుఁడు దా జన్మించు టెల్లన్ విరో
ధినిరాసార్థము వీతకర్ముఁ డగుసద్దేవుండు గర్మప్రవ
ర్తనుఁ డౌ టెల్ల జరాచరప్రకటభూతశ్రేణులం గర్మప్రవ
ర్తనులం జేయఁ దలంచి కాక కలవే దైత్యారికిన్ గర్మముల్. 73

క. హరి నరుల కెల్లఁ బూజ్యుఁడు, హరి లీలామనుజుఁ డను గుణాతీతుఁడు నై
పరఁగినభవకర్మంబులఁ, బొరయం డట హరికిఁ గర్మములు లీల లగున్. 74

క. మదిఁ దనశాసన మిడి నిజ, పదములు సేవించులోకపాలాదులఁ [1]బెం
పొందవింప యదుకులంబున, నుదయించెను భువిని బలసహోదరుఁ డగుచున్.

తే. చలన మందక భూరిసంసరణతరణ, మైనసత్కీర్తి దిక్కుల నతిశయిల్లి
వఱల సమమతి నై యున్న వాఁడె కృష్ణుఁ
డనుచు విదురుఁడా యుద్ధవు నడుగుటయును. 76

వ. అట్టియెడ నయ్యుద్ధవుండు. 77

క. యదుకులనిధి యగుకృష్ణుని, పదజలజవియోగతాపభరమున మాటల్
ప్రిదులక హృదయం బెరియఁగఁ, బెదవులు దడుపుచును వగలఁ బొంపఱియుండెన్.

క. అని చెప్పి బాదరాయణి, మనుజేంద్రునివలను జూచి మఱి యిట్లనియెన్
విను మొకనాఁ డయ్యుద్ధవుఁ, డనఘుమున్నైదేండ్లబాలుఁ డైయున్నతఱిన్. 79

వ. మున్ను కృష్ణునిం గూడి యాడుబాలకులలో నొక్కబాలునిఁ గృష్ణునింగా భావించి పరిచర్య సేయుచుండ గుణవతీమతల్లి యగుతల్లి సనుదెంచి యాఁకొంటి వది యేల రా నన్న యని పిలిచిన జననీవాక్యంబులు గైకొనక యఖండతేజోనిధి యైనపుండరీకాక్షుపాదారవిందమకరందసేవానురక్తిం జేసి యున్నయుద్ధవుండు నేఁడు కృష్ణవియోగతాపంబున హరివార్త విదురునకుఁ జెప్పం జాలక (యొప్పఱి)యుండుట యేమివిచిత్రం బని వెండియు నిట్లనియె నంత నుద్ధవుండు సరోజాక్షుపాదారవిందమకరందసుధాజలనిధిమగ్నమానసుం డై సముత్కంఠం జింతించి యొక్కముహూర్తమాత్రంబునకు బాష్పజలపూరితలోచనుం డై గద్గదకంఠుం డగుచు. 80

క. ఘనముగ నెమ్మనమున [2]మిం, చినకృష్ణవియోగజనితశిఖి దరికొనఁగాఁ
గనుఁగవఁ బెడచే నొత్తుచుఁ, బెను పొందినదురితశిఖరిభిదురున్ విదురున్. 81

వ. కనుంగొని యిట్లనియె. 82

క. యముఁ డనుఘనకాలభుజం, గముపుంగవుఁ డెగచి పట్టఁగా యదువంశో
త్తములచరిత్రలుఁ దత్కుశ, లము లే మని చెప్పుదుం గలంగెడి మనమున్. 83

సీ. మునిజనముఖపద్మములు ముకుళింపంగ, ఖలజనలోచనోత్పలము లలర
జారచోరులకోర్కి సఫలత నొందంగ, దానవదర్పాంధతమస మడర

1. బెం. పొదవించుట కెదుకులమున. 1. 'ముం, చిన......దరికొలుపన్' అచ్చుప్రతి.

వరయోగిజనచక్రవాకంబు లడలంగఁ, గలుషజనానురాగంబు పర్వ
భూరిదోషాగమస్ఫూర్తి వాటిల్లంగ, నుదితధర్మక్రియ [1]లుఁడిగి మడఁగ
తే. మానుషాకారరుచికోటి మందపఱిచి, యనఘ యోమననేర్పుఁ గృష్ణాభిధాన
లోకబాంధవుఁ డుత్తమశ్లోకమూర్తి, మించు తేజంబుతోన స్తమించె నయ్య.

వ. మఱియును. 85

క. హలకులిశజలజరేఖా, లలితశ్రీకృష్ణపాదలక్షిత యై ని
ర్మలగతి నొప్పెడుధరణీ, లలనామణి నేఁడభాగ్యలక్షణ యయ్యెన్. 86

క. యాదవులవలన రాజ్య, శ్రీ దొలఁగెను ధర్మగతి నశించెను భువి మ
ర్యాదలు దప్పె నధర్మో, త్పాదనమున దైత్యభేదిఁ దప్పినపిదపన్. 87

వ. మఱియు లలితనికషణ విరాజమాన మణిగణకిరణసువర్ణావిశేషవిడంబితవిమల సలిలంబులందుఁ బ్రతిఫలితసంపూర్ణచంద్రమండలరుచి నిరీక్షించి జలచరబుద్ధిం జేసి తజ్జలవిలోలమీనంబు లనూనస్నేహంబున దలంచుచందంబునఁ గృష్ణానుచరులైన యదువృష్ణికుమారు లమ్మహాసీయమూర్తిం దమకు నగ్రేసరుం డని కాని లీలామానుషవిగ్రహుం డైనపరమాత్ముం డని యెఱుంగక హరిమాయాజనితం [2]బగు వసద్భావంబునం జేసి భోజనశయనాసనానుగమనంబులం జేరి సహోదరాదిభావంబులం గూడి చరియింతు రట్టిదేవుని మాయాపయోనిధినిమగ్నులు గాకుండ నబ్జభవభవాదులకైనం దీఱదు సర్వగుణగరిష్ఠులును సత్పురుషశ్రేష్ఠులును నగుపరమభాగవతులకుం దక్కఁ దక్కినవారలకుం జెప్ప నేల యదియునుం గాక యభిజనవిద్యాధనబలగర్వమదాంధీభూతచేతస్కులైన శిశుపాలాదిభూపాలకు లమ్మహాత్ముని బరతత్త్వం బని యెఱుంగక నిందించుదుర్భాషలు దలంచి మనస్తాపంబు నొందు చుండుదు నని వెండియు. 88

మ. అవితృప్తవ్రతధీసమాహితతపోవ్యాసంగులై నట్టిభా
గవతశ్రేష్ఠుల కాత్మమూర్తి నిఖిలైకజ్యోతిమైఁ జూపి [3]లో
కవిశోకంబులు నిర్దహించి కమలాకాంతుండు శాంతుండు మా
నవరూపం బగుదేహముం వదలి యంతర్ధానుఁ డయ్యెం జుమీ. 89

సీ. మర్త్యవికాసైకమానమై తనకును, విస్మయజనకమై వెలయునట్టి
యాత్మీయయోగమాయాశక్తిఁ జేపట్టి, చూపుచు నత్యంతసుభగ మగుచు
భూషణంబులకును భూషణంబై వివేకముల కెల్లను బరకాష్ఠ యగుచు
సకలకల్యాణసంస్థానమై సత్యమై, తేజరిల్లెడునట్టిదివ్యమూర్తి
తే. తాన తనమూర్తి నిజశక్తిఁ దగ ధరించి, యమతనూభవు రాజసూయాధ్వరంబు
నందు నెవ్వనిశుభమూర్తి నర్థితోడ, నింపు వేడుకఁ జూచి వర్ణించు చుండు.

---

1. 'లున్న మడఁగ: లుర్వి పడఁగ' వ్రా. ప్ర. 2. 'బైనయసద్భేదంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర.
3. 'లో, కవిలోకంబులు' వ్రా. ప్ర.

క. ప్రకటముగఁ గమలభవసృష్టికిఁ గారణ మిమ్మహాత్మకుఁడే యనుచును ను
త్సుకులై తన్మూర్తిని దప్పక చూచిరి గాదె తత్సభాజను లెల్లన్. 91

వ. మఱియు శాంతోగ్రరూపధరుం డైనసర్వేశ్వరుండు శాంతరూపుండు గావునఁ బరకృతాపరాధనిపీడ్యమానమానసుం డయ్యు [1]ననుకంపాయత్తచిత్తుండై వర్తించుపరాపరుండును బ్రకృతికార్యం బైనమహత్తత్త్వరూపుండును జననరహితుం డయ్యును దారువులవలన ననలంబు దోఁచుచందంబున జననంబు నొందుచుండు నట్టిసరోజనాభుని హాసరాసలీలానురాగశీలోకనప్రతిలబ్ధమాన లైన గోపకామినులు దన్మూర్తిదర్శనానుపక్రమనీయలం గలిగి వర్తించి రదియునుం గాక. 92

చ. దివిజులకోర్కిఁ దీర్ప వసుదేవునియింట జనించి కంసదా
నవుఁడు మాఁడించు నన్వయమునం జని నందునియింట నుంటకుఁ
యవనజరాసుతాదులకు నాజి నెదుర్పడ లేక సజ్జన
స్తవ మధురాపురిన్ విడిచి దాఁగుటకున్ మదిఁ జింత నొందుదున్. 93

వ. అదియునుం గాక. 94

సీ. కడఁగి పెక్కుడుములఁ గుడుచుచుఁ జిత్రముల్, గలఁగఁగ బంధనాగారములను
వసరిన దేవకీవసుదేవులను డాయఁ, జనుదెంచి భక్తివందన మొనర్చి
తలిదండ్రులార యేఁ గలుగంగ మీరలు, కంసుచే నలజడిఁ గ్రాఁగుచుండఁ
గడిఁదిశత్రునిఁ జంపఁగా లేక చూచుచు, నున్ననాతప్పుఁ బ్రసన్ను లగుచుఁ
తే. గావుఁ డని యానతిచ్చిన దేవదేవు, సద్భుతావహమధురవాక్యములఁ దలఁచి
తలఁచినాచిత్తమునఁ బెద్దగలఁగుచుండుఁ, బృథులపాతకభూమిభృద్భిదుర విదుర.

క. విమలమతిఁ దలఁప నెవ్వని, బొమముడిమాత్రమున నఖిలభూదేవీభా
రము వాయు నట్టిహరిపద,కమలమరందంబుఁ గ్రోలుఘనుఁ డెవ్వాఁడో. 96

క. మందప్రజ్ఞుఁడనై గోవిందుని మురదైత్యహరుని విష్ణునిఁ బరమా
నందుని నందతనూజుని, మందరధరుఁ జిత్తమందు మఱతునె యెందున్. 97

చ. అదియును గాక మీరు నృపులందఱుఁ జూడఁగ ధర్మసూతి పెం
పొందవినరాజసూయసవనోత్సవమందును జన్మ మాదిగాఁ
బదపడి యొగ్గానర్పుశిశుపాలుఁడు యోగిజనంబు నట్టి ద
ట్టి దని యెఱుంగ నోపనికడిందిపదంబునఁ [2]బొందెనే కదా. 98

చ. కురునృపపాండునందను లకుంఠితకేళిఁ జమూసమేతులై
యరిది రణోర్వి నెవ్వనిముఖాంబురుహామృత మాత్మలోచనో
త్కరముల, గ్రోలి పార్థవిశిఖప్రకరక్షతపూతగాత్రులై
గురుతరమోక్షధామమునకుం జని సౌఖ్యము [2]నొందిరే తుదిన్. 99

1. ననుకంపాయుక్తుం డై. 2. 'నొందిరేకదా' వ్రా. ప్ర.

సీ. అత్రిసరోజాక్షుఁ డాద్యంతశూన్యుండు, సుభగుండు త్రైలోక్యసుందరుండు
కమనీయసాగరకన్యకాకుచకుంకు,మాంకితవిపులబాహాంతరుండు
సకలదిక్పాలభాస్వత్కిరీటన్యస్త, పద్మరాగారుణపాదపీఠుఁ
డజుఁ డనంతుండు సమానాధికవిరహితుం, డిద్ధమూర్తి త్రియుగాధీశ్వరుండు
తే. నైనహరి యుగ్రసేనుని నఖిలరాజ్య, రుచిరసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి
భృత్యభావంబునొంది సంప్రీతి నతని, పనుపు సేయుట కెపుడునా మానముగుండు
వ. అని వెండియు నిట్లనియె ననఘా పరాత్పరుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నగు
కృష్ణుండు భగవద్భక్తుండును బరమభాగవతోత్తముండును నైనయుగ్రసేనని
సేవించుట యాశ్చర్యంబు గాదు తన్నుహరియింపం దలంచి కుచంబుల విషంబు
ధరియించి స్తన్యపానంబుసేయించిన దుష్టచేతన యైనపూతనకుం జన్నిచ్చి పెంచిన
యశోదాదేవికి నైన నందరానినిజపదంబుఁ గారుణ్యాయత్తచిత్తుం డై యొసంగ
ననిన నిజపదధ్యానపరాయణు లగువారల ననుసరించి సేవించుట సెప్ప నేల
యనిన నుద్ధవునికి విదురుం డిట్లనియె భక్తవత్సలుండును గారుణ్యజలనిధియు (నై
భాగవతజనుల ననుగ్రహించు) పుండరీకాక్షుండు భాగవతసేవ సేసెం గాక నిజ
దాసలోకంబున కొసంగుపరమపదంబు నుగ్రకర్ములైన రాక్షసుల కెట్లొసంగె
నత్తెఱం గెఱింగింపు మనిన విదురునకు నుద్ధవుం డిట్లనియె. 101
మ. దనుజానీక మనేకవారములు దోర్దర్పంబు సంధిల్లఁగా
వినతాసూనుభుజాధిరోహుఁ డగునవ్విష్ణుఁ డ సునాభాయుధుం
డనిలో మార్కొని పోకు పోకు హరి దైత్యారాతి యంచుం దదా
ననముం జూచుచుఁ గూలి మోక్షపదము న్బ్రాపింతు రత్యున్నతిన్. 102
క. ధీరజనోత్తమ నవసిత, సారసలోచనుఁడు గృష్ణుజననంబును ద
చ్చారిత్రము నెఱిఁగింతు న,దారత నీవిపుడు వినుము తద్విధ మెల్లన్. 103
చ. ధరణిభరంబు వాపుటకుఁ దామరసాసనుప్రార్థనన్ రమా
వరుఁ డలకంసబంధననివాసమునన్ వసుదేవదేవకీ
వరులకు నుద్భవింప బలవంతుఁడు గంసుఁడు హింస సేయు న
న్వెఱపున నర్ధరాత్రి సుతునిం గొని యవ్వసుదేవుఁ డిమ్ములన్. 104
క. నందునిమందకుఁ జని త,త్సుందరితల్పమునఁ బరులు సూడకయుండన్
నందనుని నునిచి యానక, దుందుభి మరలంగ నేఁగెఁ దొల్లిటిపురికిన్. 105
క. హరి యేకాదశసంవ, త్సరములు నందవ్రజమునఁ దను హరి యనియె
వ్వరు నెఱుఁగకుండ నావాల,ధరుతోఁ [1] గ్రీడించు చుండెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.
క. గోపాలవరుల కైనను, నాపోవఁగ దనసమంచితాకార మొగిం
జూపనిశ్రీపతి వేడుక, గోపాలురఁ గూడి కాచె గోవత్సములన్. 107

1. 'గూఢాడుచుండె' అనియు వ్రాతప్రతులు,

వ. ఆయ్యవసరంబునం గృష్ణుండు లీలావినోదంబులు దోడిగోపాలబాలురకుం జూపం దలంచి. 108

చ. వరయమునానదీసలిలవర్ధితసారవియుక్తపుష్పమే
దురమకరందపాన ¹పరితుష్టమధువ్రతయూథమాధవీ
కురవకకుందచందనకుంజములందు మయూరశారికా
పరభృతరాజకీరమృదుభాషలభంగిఁ జెలంగి పల్కుచున్. 109

ఉ. శ్రీరమణీమనోవిభుఁడు సింహకిశోరముఁబోలె లీలఁ గౌ
మారదశన్ రమావిమలమందిరముం బురుడించుగోతతిన్
వారక మేపుచుం దరళవంశరవస్ఫుటమాధురీసుధా
సారముచేత గోపజనసంఘములన్ ముద మందఁ జేయుచున్. 110

వ. మఱియును. 111

మ. చిరకేళీరతి బాలకుల్ తృణములన్ సింహాదిరూపంబులం
గర మొప్పన్ విరచించి వాని మరలన్ ఖండించుచందంబునం
గరుణాశ్రితులఁ గామరూపు లగునక్కంసప్రయుక్తక్షపా
చరులం గృష్ణుఁడు సంగరస్థలములం ²జక్కాడె లీలాగతిన్. 112

చ. వరయమునానదీజలనివాసమహోరగవిస్ఫురితాస్యవి
స్ఫురితవిషానలప్రభలసోఁకునఁ గ్రాఁగినగోపగోధనో
త్కరముల నెల్లఁ గాచి భుజగప్రవరున్ వెడలంగఁ దోలి త
త్సరిదమలాంబుపానమున సంతస మందఁగఁ జేసె గోతతిన్. 113

మ. దివిజాధీశుఁ గుఱించి వానకొఱకై దీపింప నందాదివ
ల్లవు లేఁటేఁట ననూనసంపదల నుల్లాసంబునం జేయును
త్సవముం గృష్ణుఁడు మాన్పి గోపగణముల్ సంప్రీతి నొందన్ శచీ
ధవుగర్వం బడఁపంగ నవ్యయముగాఁ దాఁ జేసె గోయాగమున్. 114

చ. హరిహయుఁ డంత రోషవివశావిలమానసుఁ డై సరోరుహో
దరుమహిమం బెఱుంగక మదం బడరంగ వలాహకాదిభీ
కరఘనపంక్తిఁ బంపిన నఖండశిలామయభూరివర్షముల్
గురిసె ననూనగర్జనల గోకుల మాకుల మంది మ్రగ్గఁగన్. 115

ఉ. ఆ తఱి మంద గొందలము నందఁగ వల్లవు లెల్లఁ గృష్ణ కృ
ష్ణేతివిభీతవాక్యములఁ జిందఱవందఱ లై కలంగుచుం
గాతరులై మముం గరుణఁ గావుము కావు మనాథనాథ ని
ర్ధూతకళంక భక్తపరితోషణభూషణ పాపశోషణా. 116

మ. అని యిబ్బంగి విపన్ను లై పలుకఁ గుయ్యాలించి కృష్ణుండు స

1. పరితుష్టితభృంగసమూహమాధవీ. 2. 'జెండాడె' వ్రా. ప్ర.

జ్జనవర్ధిష్ణుఁడు గోపగోనివహ రక్షాదక్షుఁడై దేవతా
జను లగ్గింపఁ గరాంబుజాతమున సచ్ఛత్త్రంబు గాఁ దాల్చె బో
రన గోవర్ధనశైలముం దటచరద్రమ్యామరీజాలమున్. 117

వ. వెండియు. 118

సీ. శరదాగమారంభసంపూర్ణపూర్ణిమా, చంద్రసాంద్రాతపోజ్జ్వలిత మగుచు
వెలయు బృందాటవీవీథియం దొకనాఁడు, రాసకేళీమహోల్లాసుఁ డగుచు
రుచిరసౌభాగ్యతారుణ్యమనోరమ, స్ఫూర్తిఁ జెన్నొందినమూర్తి దనర
సలలితముఖచంద్రచంద్రిక గోపికా, నయనోత్పలముల కానంద మొదవ
తే. భవ్యచాతుర్యభంగిఁ ద్రిభంగి యగుచు, నబ్జనాభుండు సమ్మోద మతిశయిల్ల
లీలఁ బూరించువరమురళీనినాద, మర్థి వీతేర విని మోహితాత్మ లగుచు. 119

చ. పతులు మఱందులున్ సుతులు బావలు నత్తలు మామలున్ సము
న్నతి వల దన్న మానక మనంబునఁ గృష్ణపదాబ్జసేవనా
న్వితరతి గోపకామినులు వే చనుదేఁ గరుణాపయోధి శో
భితగతి రాసకేళి సలిపెం దరుణీనవపుష్పచాపుఁడై. 120

ఉ. రాముఁడు దాను గూడి మధురాపురికిం జని యందు వైభవో
ద్దామనృపాసనంబున ముదంబున నున్న దురాత్ముఁ గంసు దు
ష్టామరశత్రుఁ ద్రుంచి ముద మారఁగఁ దల్లిని దండ్రి నంచిత
శ్రీమహితాత్ములై తనరఁ జేసె సరోరుహనాభుఁ డున్నతిన్. 121

మ. నలు వొప్పంగ షడంగయుక్తమహితా[1]మ్నాయంబుఁ జౌషష్టివి
ద్యలు సాందీపనిచే నెఱింగెఁ జెలు వొందన్ విన్నమాత్రంబులో
పలనే లోకగురుండు దాన తనకున్ భావింప నన్యుల్ గురు
ల్గలరే లోకవిడంబనార్థ మగు లీలల్ గావె యమ్మేటికిన్. 122

ఉ. [2]మించి ప్రభాసతీర్థమున మృత్యువశంబునఁ బొంది పోయి యా
పంచజనోదరస్థుఁ డగు బాలకు దేశికునందనుం బ్రభో
దంచితలీలఁ దెచ్చి గురుదక్షిణగా నతిభక్తియుక్తి న
ర్పించె గురుండు చిత్తమునఁ బెంపెసలార మురారి వెండియున్. 123

సీ. ఘనుఁడు విదర్భుఁ డన నొప్పు భీష్మకు, వరసుతామణి నవవారిజాక్షిఁ
బద్మసమానరూపశ్రీవిభాసితఁ, గమనీయభూషణఁ గంబుకంఠిఁ
జతురస్వయంవరోత్సవసమాగతచైద్య, సాల్వమాగధముఖ్యజనవరేణ్య
నికరసమావృతఁ బ్రకటసచ్చారిత్ర, రుక్మిణి నసమానరుక్మకాంతి
తే. నమరగుప్తామృతంబు విహంగవిభుఁడు, గొనినకైవడి మనుజేంద్రకోటిఁ దోలి

---

1. 'మ్నాయాదినైర్మల్యవి, ద్యలు' వ్రా. ప్ర. 2. 'మించి ప్రభాసతీర్థజలమధ్యమునన్ మృతి నొంది పోయి' వ్రా. ప్ర.

కమలనాభుండు నిజభుజాగర్వ మలరఁ, దెచ్చి వరియించె నతని నుతింపవశమె.

చ. పరువడి భూరిసత్త్వవృషభంబుల ముక్కులఁ గుట్టి దర్పుల
స్ఫురణ సహింపఁ జాలక నృపుల్ దలపడ్డ జయించి నగ్నజి
ద్ధరణిపునందనన్ వికచతామరసాక్షిఁ బ్రమోదియై స్వయం
వరమునఁ బెండ్లి యాడె గుణవంతుఁ డనంతుఁ డనంతకీర్తనున్. 125

మ. ప్రతివీరక్షయకారి నాఁ బరఁగి సత్రాజిత్తనూజాహృదీ
ప్సితముం దీర్పఁ దలంచి నాకమునకుం దెంపారఁ గా నేఁగి వ
ర్ణితశౌర్యోన్నతిఁ బారిజాత మిలకున్ లీలాగతిం దెచ్చె ను
ద్ధతి దేవేంద్రు జయించి కృష్ణుఁ డన నేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్. 126

సీ. మానితాఖిలజగన్మయదేహముఁ బొల్చు, ధరణిదేవికిఁ బ్రియతనయుఁడైన
నరకదానవుని సునాభాఖ్యఁ జెన్నొందు, ఘనచక్రధారావిఖండితోత్త
మాంగునిఁ జేయ నయ్యవనీలలామంబు, వేఁడినఁ దత్పుత్త్రు విపులరాజ్య
పదమున నిల్పి లోపలిమందిరమునకుఁ, జేరఁగ నరకుండు సెఱలఁ బెట్టి

తే. నట్టికన్యలు నూఱుఁ బదాఱువేలు, నార్తబాంధవుఁ డైనపద్మాక్షుఁ జూచి
హర్షబాష్పాంబుధారాప్రవర్ష మొదవఁ, బంచశరబాణనిర్భిన్నభావ లగుచు.

చ. లలితతదీయసుందరవిలాసవిమోహిత లైనవారి నిం
పొలసినకోర్కిఁ దీర్చుటకు నొక్కముహూర్తమునన్ వరించి క
న్యల లలితావరోధభవనంబుల నందఱ కన్నిరూపు లై
కలసి సుఖస్థితిం దనిపెఁ గాంతల భక్తినితాంతచిత్తలన్. 128

క. చతురతతో నం దొక్కొక, యతివకుఁ బదు రేసి సుతుల నాత్మసముల న
న్నతభుజశక్తులఁ గాంచెను, వితతం బై కీర్తి దిశల వినుతికి నెక్కన్. 129

సీ. మధురాపురముఁ జతుర్విధబలౌఘములతో, నావరించిన కాలయవనసాల్వ
మగధభూపాలాదిమనుజేంద్రలోకంబు, సైన్యయుక్తము గాఁగ సంహరించి
తనబాహుశక్తిఁ జిత్తముల నర్థించిన, భీమపార్థులకు నుద్దామవిజయ
మొసఁగి తద్వైరుల నుక్కడంగఁగఁ ద్రుంచి, బాణశంబరమురపల్వలాది

తే. దనుజనాయకసేనావితానములను, హలధరాదిసమేతుఁ డై హతులఁ జేసె
[1]దంతవక్త్రాదిదైత్యులుదన్ను నెదుర, భండనములోన ద్రుంచె దోర్బలము మెఱసి.

వ. వెండియుం గృష్ణుండు కౌరవపాండవభండనంబునకుం దోడ్పడి రాజన్యు లన్యో
న్యమాత్సర్యోత్సాహసమేతు లై సైనికపాదఘట్టనంబుల ధరాచక్రంబు గంపింప
ననన్యసామాన్యంబు లయినశంఖభేరీప్రముఖతూర్యఘోషంబులు నింగి మ్రింగఁ
దురంగమరింఖాసముద్ధూతధూళిపటలపరిచ్ఛన్న భానుమండలంబునుం గాఁ జను
దెంచి కురుక్షేత్రంబున మోహరించిన నుభయపక్షబలంబులం దునుమాడి నిఖిల

1. దతిమె యవనాదిదైత్యులు,

రాజ్యవైభవమదోన్మత్తుండయిన సుయోధనుండు నిఖిలరాజసమక్షంబునఁ గర్ణ
శకునిదుశ్శాసనాదుల దుర్మంత్రంబున నిరంతరంబుఁ గుంతీనందనుల కెగ్గు చేసిన
దోషంబునం జేసి సంగరరంగంబున భీముగదాఘాతంబునం దొడలు విఱిగి
పుడమిం బడి గతాయుశ్శ్రీవిభవుండై యుండెఁ; బరితోషచిత్తుండనై చూచి
తిని గదా యపరిమితబాహుబలోత్సాహులైన భీష్మద్రోణభీమార్జునులచేత
నఖిలధరాధిపతుల నష్టాదశాక్షౌహిణీబలంబులతోడం దునిమించితి నింకను మత్స
మానబలు లయిన యదువీరుల జయింప నెంతవారలకైనం దీరదు మధుపానమద
విఘూర్ణితతామ్రవిలోచనులై వర్తించు యాదవుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి
పోరించి యితరేతరకరాఘాతంబుల హతులైన తన్నుఁ గలసిననం గాని భూభారం
బుడుగ దని చిత్తంబునం దలంచి యంతధర్మనందనుచే నిస్సపత్నంబగు రాజ్యంబు
పూజ్యంబుగాఁ జేయించుచు మర్త్యులకుం గర్తవ్యంబులైన ధర్మపథంబులు
చూపుచు బంధుపుత్త్రులనెల్లఁ బరితోషంబునొందించుచుం దత్పరోక్షంబున వారి
వంశం బుద్ధరింపం దలంచి యభిమన్యునివలనియుత్తరాగర్భంబు నిలిపి గురు
తనయప్రయుక్తమహితబ్రహ్మాస్త్రపాతంబునం దద్గర్భదళనంబు గాకుండ నర్భకుని
రక్షించి నిజపదారవిందసేవారతుండైన ధర్మసుతుచేఁ గీర్తిప్రతాపంబులు నివ్వ
టిల్లం దురంగమేధంబులు మూఁడు సేయించి వెండియు. 131

సీ. వలనొప్ప లౌకికవైదికమార్గముల్, నడపుచు ద్వారకానగరమందు
నవిదితాత్మీయమాయాప్రభావమున ని, స్సంగుఁడై యుండి సంసారిపగిదిఁ
జెంది కామంబులచేత విమోహితుం, డై సుఖించుచు ముదితాత్ముఁ డగుచు
నంచితస్నిగ్ధస్మితావలోకముల సు, ధాపరిపూర్ణ సల్లాపములను

తే. శ్రీనికేతన మైన శరీరమునను, బాండునందనయదుకులప్రకరములను
లీలఁ గారుణ్య మొలయఁ బాలించుచుండె, నార్తరక్షణుండు నారాయణుండు.

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రచంద్రిక నొప్పు, రమణీయశారదరాత్రులందు
సలలితకాంచనస్తంభసౌధోపరి, చంద్రకాంతోపలస్థలములందు
మహితకరేణుకామధ్యదిగ్గజముల, గతిని సౌదామినీలతలనడిమి
నీలమేఘంబులలీల [1]ముక్తాన్వయు, క్తస్నిగ్ధనీలరత్నములభాతి

తే. సతతయౌవనసుందరీయుతవిహారుఁ, డగుచు సతులెందఱందఱ కన్నిరూప
ములను గ్రీడించెఁ బెక్కబ్దములు సెలంగి, నందనందనుఁ డభినవానందలీల. 133

వ. అంత నొక్కనాఁడు. 134

చ. మునివరు లేఁగుదేర యదు[2]భోజవరేణ్యులు గూడి ముట్టఁ బ
ల్కినఁ గన లొంది వారు దమకించి శపించినఁ గొన్నిమాసముల్
చనునెడ దైవయోగమున జాతరఁ బో సమకట్టి వేడుకల్

---

1. ముక్తాయుక్త, లాలితస్నిగ్ధనీలములభాతి. 2. 'ముఖ్యులు గొందఱు గూడి' అ.ప్ర.

మనములఁ దొంగలింపఁ గరిమన్ నిజయానము లెక్కి యాదవుల్. 135

ఉ. కోరి ప్రభాసతీర్థమున కుం జని తన్నదిఁ గ్రుంకి నిర్మలో
దారత నందు దేవముని తర్పణముల్ పితృతర్పణంబులున్
వారనిభక్తిఁ జేసి సవత్సలతోఁ బొలుపారుగోవులన్
భూరిసదక్షిణాకముగ భూసురకోటికి నిచ్చి వెండియున్. 136

క. అజినపట రత్నకంబళ, రజత మహారజత తిల ధరావరకన్యా
గజ తురగ రథము లను స,ద్ద్విజకోటికి నిచ్చి పెంపు దీపింపంగన్. 137

వ. ఇట్లు సఫలంబు లయిన భూదానంబు మొదలుగాఁ గల దానంబు లనూనంబులుగా
భగవదర్పణబుద్ధిం జేసి యనంతరంబ. 138

తే. ఎసఁగుమోదంబు సంధిల్ల నిష్టమైన, రసికమృదులాన్న మర్థిఁ బారణలు సేసి
మంజులాసవరసపానమత్తులగుచుఁ, గడఁగి యన్యోన్యహాస్యవాక్యములఁ గలఁగి.

వ. ఇట్లు తమలోన మదిరాపానమదవిఘూర్ణితతామ్రలోచను లయి మత్సరంబుల
నొండొరులం బొడిచి సమస్తయాదవులును వేణుజాతానలంబునఁ దద్వంశపరం
పరలు దహనంబు నొందుచందంబునఁ బొలిసి రది యంతయుం గనుంగొని
శ్రీకృష్ణుం డప్పుడు. 140

క. చతురతతో నిజమాయా,గతిఁ జూచి లసద్విలోలకల్లోలసమం
చితవిమలకమలసార,స్వతజలముల విహితవిధులు సలిపినవాఁడై. 141

క. ఒకవృక్షమూలతలమున, సకలంకగుణాభిరాముఁ డాసీనుం డై
యకుటిలమతి [1]బదరీవన,మునకును బొమ్మనుచు మొఱఁగి పోయిన నేనున్. 142

క. క్రమమున నిజకులసంహా,రము సేయఁ గడంగు టెఱిఁగి రమణీయశ్రీ
రమణుచరణాబ్జయుగవిర,హమునకు మది నోర్వలేక యనుగమనుఁడనై. 143

క. హరి నరయుచుఁ జని చని యొక,తరుమూలతలంబునందుఁ దనదేహరుచుల్
పరఁగఁగనున్నమహాత్మునిఁ, బరునిఁ బ్రసన్నార్తిహరుని భక్తవిధేయున్. 144

వ. మఱియును. 145

సీ. అస్మత్ప్రియస్వామి నచ్యుతుఁ బరసత్త్వ,గుణగరిష్ఠుని రజోగుణవిహీను
సురుచిరద్వారకాపురసమాశ్రయు సనా,శ్రయు నీలనీరదశ్యామవర్ణు
దళదరవిందసుందరపత్రనేత్రు ల,క్ష్మీయుతుఁ బీతకౌశేయవాసు
విలసితవామాంకవిన్యస్తదక్షిణ,చరణారవిందు శశ్వత్ప్రకాశు

తే. ఘనచతుర్బాహు సుందరాకారు ధీరుఁ, జెన్నుగల లేఁతరావిపై వెన్ను మోపి
యున్నవీరాసనాసీను నన్నుఁ గన్న,తండ్రి నానందపరిపూర్ణు దనుజహరుని.

మత్తకోకిలము. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాఁటఁగఁ గంటి నాశ్రితరక్షకుం
గంటి యోగిజనంబు డెందముఁ గంటిఁ జుట్టముఁ గంటి ము

---

1. 'బదరీవని, కిఁక నీ వరుగు మని మొఱఁగి 2 యేఁగిన' అ. ప్ర.

క్కంటికిం గన రానియెక్కటిఁ గంటిఁ దామరకంటిఁ జే
కొంటి ముక్తినిధానముం దలఁకొంటి సౌఖ్యము లందఁగన్. 147

వ. అయ్యవసరంబునం బరమభాగవతోత్తముండును మునిజనసత్తముండును ద్వై
పాయనసఖుండును బరమతపోధనుండును నఘశూన్యుండును నఖిలజనమాన్యుం
డును బుధజనవిధేయుండును నగు మైత్రేయుండు దీర్ఘాచరణంబు సేయుచుం జని
చని. 148

మ. కనియెం దాపసపుంగవుం డఖిలలోకఖ్యాతవర్ధిష్ణు శో
భనభాస్వత్పరిపూర్ణయౌవనకళాభ్రాజిష్ణు యోగీంద్రహృ
ద్వనజాతైకచరిష్ణుఁ గౌస్తుభమహోద్యద్భూషణాలంకరి
ష్ణు నిలింపాహితజిష్ణు విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణుం గృష్ణు రోచిష్ణునిన్. 149

క. తదనంతరంబ హరి దన,హృదయాంభోరుహము ముకుళితేక్షణముల స
మ్మదమునఁ జూచుచు నానత,వదనుండై యుండె ముదము వఱలఁగ ననఘా.

వ. అంత నగ్గఱ నేతెంచి యున్న మైత్రేయుండు వినుచు నుండ దరహాసచంద్రికా
సుందరవదనారవిందుండును నానందసుధానిష్యందకందళితహృదయుండును భ
క్తానురక్తదయాసక్తవిలోకనుండును నగు పుండరీకాక్షుండు నన్ను నిరీక్షించి
యిట్లని యానతిచ్చెఁ బూర్వభవంబున వసుబ్రహ్మలు సేయు సత్త్రయాగంబున
వసువై భవదీయహృదయంబున నితరపదార్థంబులు గోరక మదీయపాదారవింద
సేవం గాంక్షించితివి గావునం దన్నిమిత్తంబున నేను నీహృదయంబున వసి
యించి సమస్తంబును గనుచుండు నాత్మారాముండ నైన నన్ను నెవ్వరేని
సదసద్వివేకులై యెఱుంగం జాలరు వారలకు నేను నగోచరుండ నై యుండుదు
మతపరిగ్రహంబు గల నీకు నీజన్మంబ కాని పునర్భవంబు నొంద కుండుటకు
భవదీయపూర్వజన్మకృతసుకృతవిశేషఫలంబుకతన నియ్యాశ్రమంబున మత్పా
దారవిందసందర్శనంబు గలిగె నదియుం గాక పద్మకల్పంబునందు మన్నాభి
పద్మమధ్యనిషణ్ణుం డయిన పద్మసంభవునకు (జన్మమరణాదిసంసృతినివర్తకంబును
నవిరతానశ్వరసౌఖ్యప్రవర్తకంబును నగు) మన్మహాత్మ్యంబుఁ దెలియఁ జేయునట్టి
దివ్యజ్ఞానంబు నీకు నెఱింగింతు నని యమ్మహనీయతేజోనిధి యానతిచ్చిన సుధా
సమానసరసాలాపంబులు గర్ణకలాపంబులై మనస్తాపంబులం బాపిన రోమాంచ
కంచుకితశరీరుండను నానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుండను బరితోషసాగరాంత
ర్నిమగ్నమానసుండను నయి యంజలిపుటంబు నిటలతటంబున ఘటియించి
యిట్లంటి. 151

క. పురుషోత్తమ నీపదసర,సిరుహధ్యానామృతాభిషిక్తస్ఫురణం
గర మొప్పిన నాచిత్తమి,తరవస్తువులందు వాంఛఁ దగులునె యెందున్. 152

చ. జననము లేని నీవు భవసంగతి నొందుట కేమి కారణం
బనియును గాలసంహరుఁడవై జగముల్ [1]విలయించు నీవు పా
యనిరిపుభీతి కై సరిదుదంచితదుర్గము నాశ్రయించు టె
ట్లనియును దేవ నా మనమునందుఁ దలంతు సరోజలోచనా. 153

వ. అదియునుం గాక. 154

క. శ్రీరమణీశ్వర నీ వాత్మారాముఁడ వయ్యు లీలఁ దరుణీకోటిం
గోరి రమించితి వనియును, వారక యేఁ దలఁతు భక్తవత్సల కృష్ణా. 155

క. పరతత్త్వజ్ఞులు గరుణాకర నిను సంసారి వనుచుఁ గడఁక దలంపన్
అరసి ననుఁ గాచు టెల్లను, గర మరుదు తలంచి చూడఁ గమలాధీశా. 156

వ. దేవా నీ వఖండితవిజ్ఞాననిర్మలాంతఃకరణుండ వయ్యును ముగ్ధభావంబునఁ బ్రమ
త్తుని చందంబున విమోహితుండవై వడిం బ్రవర్తించుచు నుందేని నొదిఁగి యుండుటం
దలంచి నాడెందంబు గుందుచుండు నరవిందలోచన పురందరవందిత ముకుంద
యిందిరాసుందరీరమణ సరస్వతీరమణునకుం గరుణించి యానతిచ్చిన సుజ్ఞానంబు
ధరించు శక్తి నాకుం గల దేనిఁ గృపసేయుము భవదీయశాసనంబు ధరియించి భూరి
సంసార పారావారోత్తరణంబు సేయుదు నని విన్నవించి బహుభంగులం బ్రస్తు
తించిన భగవంతుండును బ్రపన్నపారిజాతంబును నైనకృష్ణుండు పరతత్త్వనిర్ణ
యంబు నెఱింగించిన. 157

క. సరసిజలోచనకరుణా, పరిలబ్ధజ్ఞానకలితభావుఁడ నగుటం
బరతత్త్వవేది నై తచ్చరణసరోజముల కెఱఁగి సమ్మతితోడన్. 158

క. హరిపదజలరుహవిరహాతురతన్ దుర్దాంతదుఃఖతోయధిఁ గడవన్
వెర వేది తిరుగ వలసెను, సరసిజభవకల్పవిలయసమయము [2]దాఁకన్. 159

వ. ఇట్లు దిరుగుచు. 160

మ. నరనారాయణతాపసాశ్రమపదాసన్నత్వంబునం బొల్పు భా
సురమందార రసాల సాల వకుళాశోకామ్ల పున్నాగ కే
సర జంబీర కదంబ నింబ కుట జాశ్వత్థ స్ఫురన్మల్లికా
కరవీరక్షితిజాభిరామ బదరీకాంతార సేవారతిన్. 161

క. చను చున్నవాఁడ నని పల్కినపలుకుల కులికి కళవళించుచు విదురుం
డనుపమశోకార్ణవమున, మునిఁగియు నిజయోగసత్త్వమునఁ దరియించెన్. 162

వ. ఇట్లు విదురుండు శోకపావకునిం దనవివేకజలంబుల నార్పి యుద్ధవుని కిట్లనియె.

మ. అనఘా యుద్ధవ నీకుఁ గృష్ణుఁ డసురేంద్రారాతి మన్నించి చె
ప్పినయధ్యాత్మరహస్యతత్త్వవిమలాభిజ్ఞానసారంబు బో
రన నన్నుం గరుణించి చెప్పినఁ గృతార్థత్వంబునం బొందెదన్

1. 'వెలయించు' ఆ. ప్ర. 2. తుదగాన్ ; తడగాన్.

విను పుణ్యాత్ములు శిష్యసంఘముల నర్థిం బ్రోవరే వెండియున్. 164

క. భగవద్భక్తులు సుజనులు, దగ వెఱఁగి పరోపకారతాత్పర్యవివే
కగరిష్ఠులై చరింతురు, జగతిం బొగ డొంది వృష్ణిసత్తమ యెందున్. 165

క. అనవుడు నుద్ధవుఁ డవ్విదు,రున కిట్లను ననఘ మునివరుఁడు సాక్షాద్వి
ష్ణునిభుం డగు మైత్రేయుఁడు, దనమనమున మనుజగతి వదలఁ దలఁచి తగన్.

క. హరి మురభేదిఁ బరాపరుఁ, గరుణాకరుఁ దలఁచు నట్టిఘనుఁ డమ్మునికిం
జరుకడ కేఁగిన నాతఁడు, గర మర్థిం దెలుపు సాత్త్వికజ్ఞానంబున్. 167

వ. అని యుద్ధవుండు విదురుం గూడఁ జని చని. 168

ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు హల్లకఫుల్లపద్మని
ష్యందమరందపానవిలసన్మదభృంగఁ జలత్తరంగ మా
కందలవంగలుంగలతికాచయసంగ సురాంగనాశ్రితా
నందితపుణ్యసంగ యమునన్ భవభంగ శుభాంగ నర్మిలిన్. 169

క. కని డాయ నేఁగి మోదం,బునఁ దత్సరిదమలపులినభూములఁ దగ నా
దిన శేషము [1]నివసించెను, వనజోదరపాదపద్మవశమానసుఁ డై. 170

క. మఱునాఁడు రేపకడ భా,సురపుణ్యుఁడు ఘనుఁడు మధునిషూదనచరణ
స్మరణ క్రీడాకలితుఁడు, దరియించెం గలుషగహన[2]దమునన్ యమునన్. 171

వ. ఇట్లు యమునానది నుత్తరించి యుద్ధవుండు బదరికాశ్రమంబునకుం జనియె
ననిన విని రాజేంద్రుండు యోగీంద్రున కిట్లనియె. 172

క. శౌరియు నతిరథవరులు మ,హారథసమరథులు యదుబలాధిపు లెల్లం
జోరి మృతిఁ బొంద నుద్ధవుఁ, డేరీతిన్ బ్రదికె నాకు నెఱిఁగింపు తగన్. 173

సీ. నావుడు రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుఁ, డిట్లను మును లోకేశుచేత
సంప్రార్థితుం డైన జలరుహనాభుండు, వసుమతిపై యదువంశమందు
నుదయించి తనుఁదాన మదిలోనఁ జింతించి, తెలివొంది యాత్మీయకులవినాశ
మొనరించి తాను బంచోపనిషన్మయ, మగుదివ్యదేహంబు నందుఁ జెందఁ

తే. దలఁచి విజ్ఞానతత్త్వంబు ధరణిమీఁదఁ, దాల్చి జనకోటి కెఱిఁగింపఁ దగినధీరుఁ
డుద్ధవుఁడుదక్క నితరులేనోపరితఁడు, నిర్జితేంద్రియుఁ డాత్మసన్నిభుఁ డటంచు.

క. క్షితిపై నిలిపిన కతమున, నతనికి మృతి దొరక దయ్యె నవనీశ రమా
పతియభిమానము గలిగిన, యతిపుణ్యుఁడు సనియె బదరికాశ్రమమునకున్. 175

వ. అంత. 176

క. ఉద్ధవుఁ డరిగినపిదప స,మిద్ధపరిజ్ఞాను సుజనహితు మైత్రేయున్
వృద్ధజనసేవ్యుఁ దాపస, వృద్ధశ్రవుఁ జూడఁ గోరి విదురుఁడు గడఁకన్. 177

---

1. నివసించిరి...మానసులై. 2. దమునశ్శబ్దము ప్రాంతము గాన 'దమునసన్' అని యుండఁ దగు. అయినను వ్రాఁతప్రతులందు 'దమునన్' అనియే కానిపించుచున్నది.

వ. యమునానది దాఁటి కతిపయప్రయాణంబులఁ బుణ్యనదులను హరిక్షేత్రంబులను దర్శించుచు నతిత్వరితగమనంబున. 178

క. చని చని ముందటఁ గనుఁగొనె, ఘనపాపతమఃపతంగఁ గరుణాపాంగం
గనదుత్తుంగతరంగన్, జనవరనుతబహుళపుణ్యసంగన్ గంగన్. 179

క. అందు నరవిందసౌరభ,సంపతితపవమానధూతతటమాక్రిసరి
స్పందితకందళశీకర,సందోహాలసత్ప్రవాహజలమజ్జనుఁ డై. 180

సీ. ఘనసారరుచివాలుకాసమంచిత,సైకతవేదికాస్థలమునందు
యమనియమాదియోగాంగక్రియానిష్ఠఁ, బూని పద్మాసనాసీనుఁ డగుచు
హరిపాదసరసీరుహాసక్తచిత్తుఁ డై, బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తిఁ బాఱఁదోలి
సకలవిద్వజ్జనస్తవనీయసముచితా,చారవ్రతోపవాసములఁ గ్రుస్సి
తే. యున్నపుణ్యాత్ము విగతవయోవికారు, వినుతసంచారు భువనపావనవిహారు
యోగిజనగేయు సత్తతభాగధేయు, శ్రితవిధేయు నమేయు మైత్రేయుఁ గాంచె.

విదురమైత్రేయసంవాదము.

వ. ఇట్లు గనుంగొని యమ్మునీంద్రుని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ముకుళితహస్తుం డై యిట్లనియె మునీంద్రా లోకంబున సకలజనంబులు మనంబుల ఘనంబులగు సౌఖ్యంబు లందం దలంచి తత్ఫలప్రాప్తిహేతువు లైన కర్మంబు లాచరించి దైవోపహతు లై తత్కర్మంబులచేత నిష్ఫలారంభు లగుదురు కర్మంబులు బంధకంబులును దుఃఖహేతువులునుం గాని సౌఖ్యదాయకంబు లై పాపనిష్కృతిఁ జేయనోప వది యట్లుండె భూరిదుఃఖానుసారం బైన సంసారచక్రంబునందుఁ బరిభ్రమించుచుం గామవిమోహితు లై పూర్వకర్మానుగతంబు లైన శరీరంబులు దాల్చుచుం జచ్చుచు మరలం బుట్టుచు నెంతకాలంబునకుం బాపనిష్కృతిఁ గానక మాతృయావనవనకుఠారు లై జనియించి వర్తించు మూఢాత్ములం బహుప్రాయుల రక్షించు కొఱకుఁ గాదె నారాయణపరాయణు లైన మీవంటి పుణ్యాత్ములు లోకంబునం జరియించుట యదియునుం గాక. 182

మ. అవివేకానుగతస్వకార్యజలవేలాకీర్ణ మై మిత్రబం
ధు వధూ పుత్త్ర జలగ్రహోగ్రయుత మై దుర్దాంత మైనట్టిదు
ర్భవపాథోధిఁ దరించువార లెవరీ హరిసంబంధక్రియాలోలభా
గవతానుగ్రహనావ లేనియధముల్ గారుణ్యసంధాయకా. 183

క. మునినాథచంద్ర ననుఁ గై,కొని కాచుతలంపు బుద్ధిఁ గూడినయేనిన్
వినుమ మదీప్సిత మది నా,చనవునఁ గావింపవయ్య సజ్జనతిలకా. 184

వ. అని వెండియు విదురుండు మైత్రేయుం జూచి మునీంద్రా [1]త్రిగుణాత్మకమాయానియంత యగు భగవంతుండు స్వాతంత్త్ర్యం డయ్యు నవతరించి యేయేయవతారం

1. 'పురుషాధీశ్వరుం డైన భగవంతుండు.' వ్రా. ప్ర.

బుల నేయేకర్మంబు లాచరించె నదియు [1]నిష్క్రియుం డగునీశుండు మొదలం బ్రపంచంబు నేవిధంబునం గల్పించి యేరీతిం బాలించె (మఱియు నీవిశ్వంబు) నాత్మీయహృదయాకాశగత[2]ముం జేసి నివృత్తవృత్తి యగుచు యోగమాయ యం దెట్లు వసియించె బ్రహ్మాండంబునందు నేలీలవర్తించె నందు బ్రహ్మాదిరూపం బులం బొంది బహుప్రకారంబుల నెట్లు క్రీడించె భూసురగోసురాదులం బరి రక్షించుటకై మత్స్యాద్యవతారంబులు ధరియించి యేయేప్రయోజనంబులం దీర్చెం బయోరుహగర్భాండకటాహాంతర్గతంబు[3]లై లోకపాలసహితంబు లైన లోకంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను బహిర్భాగంబులను నేయే తత్త్వభేదం బులను నెత్తెఱంగునం బుట్టించె నందుం (బ్రదీపితం బగు) జీవకోటి యెవ్వనిం గొల్చి బ్రదుకు జనులకుం [4]గర్మనామరూపభేదంబు లెట్లు నిర్దేశించె నింతయు సవిస్తరం బుగా వివరింపు ముత్తమశ్లోకమౌళిమండనుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నైన పుండరీకాక్షునిచరిత్రశ్రవణంబునం గాని (జన్మమరణాదిసకలదుఃఖాకరంబులును దుష్కర్మప్రాప్తంబులును నగు) భవబంధంబులు దెగ వని వెండియు నిట్లనియె.

తరలము. సతతముం గా సరసీరుహోదరసత్కథామృతపూరముం
శ్రుతిపుటాంజలిచేత నిమ్ముల జుఱ్ఱియుం దనివోదు భా
రతకథామిష మూని విష్ణుం బరాశరప్రియసూతి స
న్నుతి నుతించినచోట సన్మునినాథ నామది నుబ్బెదున్. 186

క. ఇతరకథావర్ణనములం నతిహేయత నొందెం జిత్త మనఘాత్మ రమా
పతిచరితామృతరతి సంసృతివేదన లెల్లం బాయం జేయు మునీంద్రా. 187

తే. భూరివిజ్ఞాననిధు లగునారదాది,నిర్మలాత్ముల కయిన వర్ణింప రాని
హరికథామృతపానంబునందు విసివి, యొల్ల ననువాండెవ్వఁడు వెఱ్ఱిగొల్ల డనఘ.

వ, అదియునుం గాక. 189

సీ. అరవిందనాభునియపరావతార మై, జననమందినపరాశరసుతుండు
[5]చతురవర్ణాశ్రమాచారధర్మములును, దవణింప లోకవిడంబనములు
నగుగ్రామ్యకథలు పెక్కర్థిం గల్పించుచు, హరికథావర్ణన మందులోన
నించుకించుక గాని యేర్పడం జెప్పమి, నంచితవిజ్ఞాన మాత్మ నిలువ

తే. కున్నం జింతించి మఱి నారదోపదిష్టుం,డగుచు హరికీర్తనామృత మాత్మం గ్రోలి
విమలసుజ్ఞాననిధి యన వినుతి కెక్కి,ధన్యుండ య్యెనులోకైకమాన్యుం డగుచు.

వ. కావున. 191

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృత మాత్మం గ్రోలుజనుం డితరకథా

1. 'సృష్టిపూర్వంబునం బ్రపంచంబు' వ్రా. ప్ర. 2. 'యైనయోగమాయ' వ్రాతప్రతులు. 3. 'లైనలోకాంతరంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను లోకపాలురను విశ్వంబును నెత్తెఱంగునం బెట్టించె' వ్రాతప్రతులు. 4. జాతకర్మనామ. 5. మహినొప్పువర్ణాశ్రమాచారధర్మముల్. అ. ప్ర.

గరళముఁ గ్రోలిన హరిసంస్మరణము జీవులకు సకలసౌఖ్యద మనఘా. 192

క. శ్రీవనితాధిపనామక, థావిముఖుల కిహముఁ బరము దవ్వై చెడఁ
బోవుదురు నరకమునకున్, వారిరి నే వారిఁ జూచి వగతు మునీంద్రా. 193

క. ఏనరుఁడే నొకనిమిషం, బైన న్మృథావాదగతిని హరిపదకమల
ధ్యానానందుఁడు గాఁడే, నానరునకు నాయు వల్ప మగు మునినాథా. 194

చ. మృదుగతిఁ బుష్పదేనియ రక్షమించుచుఁ బానము సేయఁ బాఱు ష
ట్పదవిభుపోల్కి నార్తజనబాంధవు విశ్వభవస్థితివ్యయా
స్పదమహితావతారుఁ డగుపంకరుహోదరునిత్యమంగళ
ప్రదగుణకీర్తనామృతముఁ బాయక ¹గ్రోలెదఁ జెప్పవే దయన్. 195

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుం, డనుమునినాయకుని నడిగె నని వేదవ్యా
సునితనయుం డభిమన్యుని,తనయునకుం జెప్పి మఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్. 196

వ. ఇట్లు విదురుండు మైత్రేయు నడిగిన నతం డతనిం గని యతిమృదుమధురవచన రచనుం డై యిట్లనియె ననఘా కృష్ణకథాశ్రవణతత్పరుండ వై నీవు నన్నడిగితివి గావున భద్రం బయ్యె నీవు భగవద్భక్తుండవు గావున హరికథాసక్తుండ వగుట విచిత్రంబు గా దదియునుం గాక మాండవ్యశాపంబున సాత్యవతేయు వలన (భ్రాతృక్షేత్రంబున) శూద్రయోనిం బుట్టినట్టి (ప్రజాసంయమనుండ వగు) ధర్ముండవు పరమజ్ఞానసంపన్నుండవు నారాయణునకుం బ్రియతముండవు గావునఁ గృష్ణుండు నిర్యాణకాలంబునం దనసన్నిధికిం జనిననన్ను డాయం జీరి విజ్ఞానం బెల్ల నుపదేశించి నీకు నెఱింగింపు మని యానతిచ్చుటం జేసి యవశ్యంబును నీకు నెఱిగింతు దత్తావధానుండ వై వినుము. 197

క. వనజాక్షయోగమాయా,జనితం బగువిశ్వజననసంస్థానవినా
శనముల తెఱఁ గెఱిఁగించుచు, ననఘా విష్ణునిమహత్త్వ మభివర్ణింతున్. 198

సీ. సకలజీవుల కెల్లఁ బ్రకటదేహము నాత్మ, నాథుండు బహుఁడు నానావిధైక
మత్యుపలక్షణమహితుండు నగుభగ,వంతుండు సృష్టిపూర్వంబునందు
నాత్మీయమాయ లయంబు నొందిన విశ్వ,గర్భుఁడై తాన యొక్కటి వెలుంగు
పరమాత్ముఁ డభవుం డుపద్రష్ట యయ్యును, స్వాంతరపరిశూన్యుఁ డగుటఁ జేసి

తే. ద్రష్ట గాకుండు మాయాప్రధానశక్తి,నతులచిచ్ఛక్తిగలవాఁడు నగుచుఁ దన్ను
లేనివానిఁగఁ జిత్తంబులోనఁ దలఁచి, ద్రష్ట యగుఁ దనభువననిర్మాణవాంఛ.

తే. బుద్ధిఁ దోఁచిన నమ్మహాపురుషవరుఁడు, గార్యకారణరూప మై ఘనత కెక్కు
భూరిమాయాభిధానవిస్ఫురితశక్తి, వినుతి కెక్కనయట్టియవిద్యయందు. 200

క. పురుషాకృతి నాత్మాంశ,స్ఫురణము గలశక్తి నిలిపి పురుషోత్తముఁ డీ
శ్వరుఁ డభవుం డజుఁడు నిజో,దరసంస్థితవిశ్వ మపుడు దగఁ బుట్టించెన్. 201

1. గ్రోలెదఁ.

సీ. ధృతిఁబూనికాలచోదితము నవ్యక్తంబుఁ, బ్రకృతియు ననుపేళ్ళఁ బరఁగుమాయ
వలన మహత్తత్త్వ మెలమిఁ బుట్టించె మా, యాంశకాలాదిగుణాత్మకంబు
నైనమహత్తత్త్వ మచ్యుతదృగ్గోచ, ర మగుచు విశ్వవిరచనవాంఛ
నందుటఁ జేసి రూపాంతరంబునఁ బొంది, నట్టిమహత్తత్త్వమందు నోలిఁ

తే. గార్యకారణకర్త్రాత్మకత్వమైన, మహితభూతేంద్రియకమనోమయ మనంగఁ
దగునహంకారతత్త్వము సత్వనమయ్యెఁ, గోరి సత్త్వరజస్తమోగుణకమగుచు.

వ. వెండియు రూపాంతరంబులం బొందు చున్నసాత్త్వికాహంకారంబువలన మనం
బును వైకారికకార్యభూతంబులైనదేవతాగణంబులును సంభవించె నింద్రియా
ధిష్ఠాతలైనవానివలన శబ్దంబు పూర్వంబునఁ బ్రకాశంబగుటం జేసి జ్ఞానేంద్రియం
బులయిన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబులయినవాక్పా
ణిపాదపాయూపస్థములును దైజసాహంకారంబున నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ దామ
సాహంకారంబువలనశబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లుదయించె నందు శబ్దంబు నిజ
గుణం బయినశబ్దంబువలన నాకాశంబుఁ బుట్టించె గగనంబు [1]గాలమాయాంశ
యోగంబునం బుండరీకాక్షునిరీక్షణంబునస్పర్శతన్మాత్రంబువలన వాయువుం గలి
గించెఁ బవనుండు నభోబలంబున రూపతన్మాత్రంబువలన లోకలోచనంబైన
తేజంబు నుత్పాదించెఁ దేజంబు గాల[2]మాయాంశయోగంబున నుత్తమశ్లోకుని
విలోకనంబునఁ బవమానయుక్తం బగుచు రసతన్మాత్రంబువలన నంబువులం
బుట్టించె సలిలంబు గాల[3]మాయాంశయోగంబునం బరమేశ్వరానుగ్రహంబు
గలిగి తేజోయుక్తంబైనగంధగుణంబువలనఁ బృథివి గలిగించె నందు గగనంబు
నకు శబ్దంబును వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులును దేజంబునకు శబ్దస్పర్శరూపంబు
లును సలిలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులును పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరస
గంధంబులును గుణంబులై యుండుఁ గాల[4]మాయాంశలింగంబులు గలిగి మహదా
ద్యభిమానంబులు నొందినదేవతలు విష్ణుకళాకలితు లగుదు రట్టిమహదాది
తత్త్వంబు లైక్యంబు సాలమిం బ్రపంచంబులు గల్పింప సమర్థంబులు గాక
కృతాంజలులై యోగీశ్వరేశ్వరుం డైననారాయణు నిట్లని స్తుతియించె. 203

దండకము. శ్రీనాథ నాథా జగన్నాథ నమ్రైకరక్షావిపక్షక్షమాభృత్సహస్రాక్ష
నీరేజపత్త్రేక్షణా దేవదేవా భవద్దాసవర్గోపతాపంబులం బాపఁగా నొప్పుదివ్యాతప
త్రంబు నాఁ బొల్చుయుష్మత్పదాంభోజమూలంబు పుణ్యాలవాలంబుగాఁ బొంది
యోగీంద్రు లుద్దామసంసారతాపంబులం బోవఁగా మీఁటి వర్తింతు రోతంద్రి
యాశా సమస్తాఘనిర్ణాశ యీవిశ్వమం దెల్లజీవుల్ భవోదగ్రదుర్వారతాపత్ర
యాభీలదావాగ్నిచేఁ గ్రాఁగిదుఃఖాబ్ధిలోఁ దోఁగి యేకర్మమున్ ధర్మముం బొందఁ

1. మాయాశక్తియోగ, 2. మాయాశక్తియోగ, 3. మాయాశక్తియోగ, 4. మాయాశక్తిలింగ.

గా లేక సంసారచక్రంబునందుం బరిభ్రామ్యమాణాత్ములై యుందు రమూఢ
చేతస్కులం జెప్పఁగా నేల యో దేవ విజ్ఞానదీపాంకురం బైన మీ పాదపంకేరుహ
చ్ఛాయఁ బ్రాపింతు మప్పాటఁ సన్మునిసంఘంబులై కాంతికస్వాంతతం బేర్చి దుర్దాం
తపాపౌఘనిర్ణాశకాంబుప్రవాహాభగంగానివాసంబుగా నొప్పు మీ పాదయుగ్మం
బు యుష్మన్ముఖాంభోజనిర్గతం బైన వేదాండజశ్రేణిచేతం గవేషించి సంప్రా
ప్తులై యుందు రోనాథ వైరాగ్యశక్తిస్ఫుటజ్ఞానబోధాత్ములైనట్టి ధీరోత్తముల్
నిత్యనైర్మల్యభవ్యాంతరంగంబులం దే పరంజ్యోతిపాదాబ్జపీఠంబు గీలించి
కైవల్యసంప్రాప్తులై రట్టి నిర్వాణమూర్తిం బ్రశంసింతు మింద్రాదివంద్యాము
కుందా సమస్తంబుఁ గల్పింపఁ బాలింపఁ దూలింపఁగాఁ బెక్కుదివ్యావతారం
బులం బొందు నీ పాదపంకేరుహధ్యానపారీణసుస్వాంతులై యొప్పు భక్తాళికిన్ మో
క్షకంబైన నీ పాదకంజాతముల్ గొల్తు మీశా రమాధీశ పుత్రాంగనామిత్రసంబం
ధబంధంబులం జెంది [1]నిత్యంబు దుష్టక్రియాలోలురై దేహగేహంబులం దోలి
వర్తించు మర్త్యావళిశ్రేణులం దంతరాత్ముండవై యుండియున్ దూరమై తోఁచు
నీ పాదపద్మంబు లర్చింతు మో దేవ బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తి నుద్వృత్తులైనట్టి
మాహాత్ము లధ్యాత్మతత్త్వప్రభావాఢ్యులై నీ పదాబ్జాత[4]విన్యాసలక్ష్మీకళావాస
ముం గన్నయయ్యుత్తమశ్లోకులం గానఁగాఁజాల రప్పుణ్యు[2]లా దుష్టులం జూడఁగా
నొల్ల రంభోధిరాట్కన్యకాకాంత వేదాంతశుద్ధాంతసిద్ధాంతమై యొప్పు నీ సత్క
థాసారచంచత్సుధాసారపూరంబులం గ్రోలి సౌఖ్యోన్నతిన్ సోలి ధీయుక్తు
లై వ్రాలి తాపంబులం దోలి మోదంబులం దేలి సంపన్నులై మన్ననిత్యప్ర
పన్నుల్ మహోత్కంఠతం బేర్చి వైకుంఠధామంబు నల్పక్రియాలోలురై
కాంతు రద్దివ్యవాసైకసంప్రాప్తికిం గోరుచున్నార మో దేవ వైరాగ్యవిజ్ఞాన
బోధాత్మయోగక్రియారూఢి నంతర్బహిర్వ్యాప్తిఁ జాలించి శుద్ధాంతరంగంబు
గావించి హృత్పద్మవాసుండవై చిన్మయాకారత నున్న నీ యున్నతానంత తేజో
విలాసోల్లసన్మూర్తిఁ జిత్తంబులం జేర్చి యానందలోలాత్మతం బొల్చు యోగీశ్వర
శ్రేణికిం దావకీనానుకంపానులబ్ధస్ఫుటజ్ఞానముం గల్గఁ జేసి యాయాసమున్
లేద యో దేవతాచక్రవర్తీ సదానందమూర్తీ జగద్గీతకీర్తీ[3] లసద్భూతవర్తీ భవ
ద్దాసులైనట్టి మమ్మున్ జగత్కల్పనాసక్తచిత్తుండవై నీవు త్రైగుణ్యవిస్ఫూర్తిఁ
బుట్టించినం బుట్టుటే కాక నీ భవ్యలీలానుమేయంబుగా సృష్టినిర్మాణముం జేయ
నేమెంత వారౌదు మీశక్తియుక్తిన్ భవత్పూజ గావింతు మట్లుండె నీ సత్క
లాజాతులై నట్టి మమ్మన్న నే మున్న దధ్యాత్మతత్త్వంబ వన్నం బరంజ్యోతి
వన్నం బ్రపంచంబు కెల్ల న్నధిష్ఠాత వన్నన్ సదాసాక్షి వన్నన్ గుణాతీత నివే

1. 'సోహం మమేతిక్రియాలోలురై' వ్రా. ప్ర. 2. లా దుర్మదాంధాత్ములన్. 3. శుభా
వర్తినీ దాసులమైన మమ్మున్' వ్రా ప్ర. 4. రమ్య.

కదా పద్మపత్రాక్ష సత్త్వాది త్రైగుణ్యమూలంబుగా నొప్పు మాయాగుణంబందు నుద్యన్మహాతత్త్వమైనట్టి నీవీర్యముం బెట్టుటం జేసి నీ వింతకుం గారణంబౌదు నాయాయుకాలంబు లన్నికి సౌఖ్యంబు లే మెట్లు గావింతు మేరీతి నన్నంబు భక్షింతు మెబ్భంగి వర్తింతు మేచోట నుండంగ మీజీవలోకంబ యాధారమై యుండి భోగంబులం బొందుచున్నన్న మేరీతి భక్షించు నిష్కార్యసంధాను [1]లైనట్టి మాకుం జగత్కల్పనాశక్తికిన్ దేవ నీశక్తి దోడ్పాటు గావించి విజ్ఞానముం జూపి కారుణ్యసంధాయివై మమ్ము రక్షింపు లక్ష్మీమనఃపల్వలక్రోడ యోగీంద్రచేతస్సరోహంస దేవాదిదేవా నమస్తే నమస్తే నమ. 204

సీ. అనినఁ బ్రసన్నుఁడై హరి మహదాదుల, కన్యోన్యమిత్రత్వ మందకున్న
కతమున నిఖిలజగత్కల్పనాశక్తి, నొందమి గంటుటఁ దనబుద్ధి నెఱిఁగి
కైకొని కాలవేగమున నుద్రేకంబు, నొందిన ప్రకృతితోఁ బొంది నిజబ
లము నిల్పి తా నురుక్రముఁడన సప్తవిం,శతితత్త్వము లయాదుసమత నొక్క

తే. పరిప్రవేశించి యాతత్త్వభవ్యగుణము, నందు జ్యేష్ఠానురూపంబు లలరఁ జెంది
యొకటి నొకటిని గలయక యుండి విశ్వ, రచన నెఱుఁగని యాతత్త్వనిచయమునకు.

వ. ఇట్లు విశ్వనిర్మాణనిపుణత్వంబు నెఱుంగం జూపుచు నన్నింటికి నన్యోన్యత్వం గల్పించి తనయనుగ్రహంబునం బ్రేరితంబై కానంబడి క్రియాసామర్థ్యంబునం జెన్నొందిన తత్త్వవితానంబు [2]దేవప్రేరితంబును స్వకీయంబు లగు నంశంబులచేతం బుట్టించిన విరాడ్విగ్రహంబై తత్త్వవితతి దమయందుఁ జెందిన పుండరీకాక్షుని కళాంశంబున నొకటికొకటి నైక్యంబు వాటిల్లి పరిణతంబై రూపాంతరంబునుం జెందె నే తత్త్వంబున నేనియుఁ జరాచరలోకపుంజంబులు నిండి యుండు నా హిరణ్మయంబైన విరాడ్విగ్రహంబు నొందిన పురుషుండు సర్వజీవనసమేతుండై యుండె నంత. 206

క. జలములలోపల నిమ్ముల, జలరుహజా[3]తాండమందు సాహస్రాబ్దం
బులు నిలిచెఁ గార్యరూపా, కలితంబగు [1]నవ్విరాడ్గర్భము వరుసన్. 207

తే. దైవకర్మాత్మశక్తివితానములను
దగిలి తనచేతఁ దనుఁ దాన దైవశక్తి
యగుచు వెలుఁగొందుచును బాహ్యాంతరమునఁ
దనువు వితతంబు గాని చైతన్య మొంది. 208

తే. రూపసంసక్తిఁ జేసి నిరూఢకర్మ, శక్తి యగుచుఁ గ్రియామరాసక్తి దశవి
ధములు గలిగిన ప్రాణరూపమున నాత్మ, శక్తిభోక్తృత్వమగుచున్న శక్తి గలిగి.

క. త్రివిధం బగుచును నాధ్యా, త్మ్యవిభేదంబులను బొప్పి [5]మఱి యభిభూతా

1. లమ్మైనమాకుం. 2. 'లంగూడిస్వకీయంబైనకళచేత' వ్రాఁతప్రతులు. 3. తఘటమందు.
4. 'నవ్విరాడిగర్భము' వ్రా. ప్ర. 5. 'మతిసూక్ష్మ బొలుపొందుమువిరాజం బగుగర్భము' వ్రా. ప్ర.

త్మవిరాడ్రూపమ్మగు నది, వివిధప్రాణులకు [1]నాత్మవిధమ్మై మఱియున్. 210

క. జీవం బై పరమాత్మకుఁ, దావలమై యాదిమావతారం బగున
ద్దేవుని గర్భంబున భూ, తావలితో డం బ్రపంచ మక్కిం దోఁచెన్. 211

వ. ఇట్లు దోఁచిన విరాట్పురుషం డాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లనభేదంబు లచేఁ బూర్వోక్తక్రమంబున వెలుఁగొందు ననుచు విదురునకు మైత్రేయుం డెఱింగించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 212

చ. హరి పరమాత్ముఁ డీశుఁ డజుఁ డాఢ్యుఁ డనంతుఁ డనంతమూర్తి సా
గరతనయాహృదీశుఁడు వికారవిదూరుఁడు నిత్యమంగళా
కరుఁడు కృపాపయోనిధి యకల్మషచిత్తుఁడు సర్వశక్తి దా
మరసవిలోచనుండు బుధమాన్య చరిత్ర పవిత్రుఁ డిమ్ములన్. 213

వ. ఇత్తెఱంగున (నీశుండగు నధోక్షజుండు) మహదాది[2]తత్త్వంబుల మనంబుల ఘనంబు లగు తలంపులు దా మనంబున నెఱింగి (యట్టి తత్త్వంబుల వివిధవృత్తిలాభంబునకై స్వకీయచిచ్ఛక్తిచే నిట్టు లొనర్తు నని చింతించి) నిజకళాకలితం బగు విరాడ్విగ్రహంబునందు (నగ్నిప్రముఖం బగు)[3]దేవతావళి కెల్ల నివాసం బగుచు గానంబడిన వైరాజపురుషుని యాస్యాద్యవయవంబుల వినిపింతు దత్తావధానుండవై వినుము. 214

సీ. నరసుత యాదివ్యపురుషోత్తముని పృథగ్భావంబు నొంది ముఖంబువలన
భువనపాలకుఁ డైన పవమానసఖుఁ డంత, రాత్మ నీశ్వరునంశమైన వాని
కనయంబు ననుకూలమగుచు నిజస్థాన, మునఁ బ్రవేశించె నమ్ముఖమునందుఁ
బరఁగ జీవుండు శబ్దము నుచ్చరించుఁ బృథగ్భావము లగు నేత్రముల నినుఁడు

తే. చక్షురింద్రియయుక్తుఁ డై సరవిఁ జెంది, రూపవిజ్ఞానమహిమ నిరూఢి నొందు
మఱియుఁ జర్మంబుల ననుభవమానుఁ డీశ్వ, రాంశమైన త్వగింద్రియమందుఁ గూడి.

వ. నిజవాసంబు నాశ్రయించిన జీవుండు స్పర్శేంద్రియగతుండగుఁ బృథగ్భావంబైన శ్రోత్రంబుల దిక్కు లచ్యుతకళాంశం బగు శ్రవణేంద్రియయుక్తంబులై నిజస్థానంబునం బొందిన జీవుండు శబ్దజ్ఞానగతుం డగు (వెండియుం దాలువు నిర్భిన్నం బయిన లోకపాలుం డగు వరుణుం డందుఁ బ్రవేశించి రసనేంద్రియంబుచేఁ బ్రకాశించినం బ్రాణి రసంబులం గ్రహించుఁ బరమేశ్వరు నాసికేంద్రియంబు పృథగ్భావంబు నొంది యాశ్వినేయాధిష్ఠానంబై ఘ్రాణాంశంబు నొందిన జంతువు గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె) వెండియు భిన్నం బయిన చర్మంబును నోషధులును బరమపురుషాంశంబు లయిన కేశంబులం గూడి నిజవాసంబు నొందిన జీవుండు [4]కండూయమానుం డగు భిన్నభూతం బైన మేఢ్రంబునం బ్రజాపతి రేతంబున నిజస్థానంబు నొందిన జీవుం డానందంబునం బొరయు భిన్నభావం బైన గుదంబున మిత్రుం డచ్యుతాంశంబును

1. లాత్మవిభురూపం బై. 2. భూతంబులమనంబుల. 3. భూతావళి. 4. కండూయనసంబంధు

బొందుపాయువుంగూడి నిజాధిష్ఠానంబు నొందుడు జీవుండు విసర్గంబుఁ జెందు వేఱువేఱైన బాహువులం ద్రిదశాధీశ్వరుండయిన పురందరుండు క్రయవిక్రయాది శక్తియుక్తుం డగుచు నిజస్థానంబు నొందినజీవుండు వానిచేత జీవికం బొందు (మఱియుఁ బాదంబులు నిర్భిన్నంబులయిన విష్ణుండు స్వావాసంబుగాఁ గొని గతిశక్తిం బొందిన జీవుండు గమనాగమనార్హుం డయ్యె)నెండియు భిన్నభావంబయిన హృదయంబును మనంబుతోడం గలిసి (నిజాధిష్ఠానంబుగఁ) జంద్రుండు ప్రవేశించిన జీవుండు శరీరసంకల్పాదిరూపం బగు వికారంబునం బొందు భిన్నభావంబైన యహంకారంబు నహంప్రకృతియుక్తుండై రుద్రుండు (నిజస్థానంబుగా) వసియించిన నాయహంకృతిచే శరీరి కర్తవ్యంబులు నడుపు బుద్ధి వాగీశ్వరావాసంబై హృదయంబుతోడం గలసి నిజాధిష్ఠానంబున [1](*బోధాంశంబుచే నెఱింగిన శరీరి బోద్ధవ్యతం బొందు భిన్నం బైన చిత్తంబు బ్రహ్మావాసంబై చేతనాంశంబు నొందినఁ బ్రాణి)విజ్ఞానంబునం బొందు నట్టివిరాట్పురుషుని శీర్షంబున స్వర్గంబును జరణంబుల వసుమతియు నాభియందు గగనంబునుం గలిగె సత్త్వాదిగుణపరిణామంబుల నమరులై యూర్జిత సత్త్వగుణంబున నద్దేవతలు త్రిదివంబును బొందిరి రజోగుణంబున మనుజులును గవాదులును ధరణిం బొందిరి తామసంబున భూతాదులైన రుద్రపారిషదులు (ద్యావాపృథివ్యంతరం బగు) వియత్తలంబునుం బొందిరి ముఖంబు వలన నామ్నాయంబు లుత్పన్నంబు లయ్యె నెండియు. 216

క. ధరణీదివిజులు శ్రుతులును, నరవర యమ్మేటిముఖమునం బొడముట భూ
సురుఁ డఖిలవర్ణములకును, గురుఁడును ముఖ్యుండు నయ్యె గుణరత్ననిధీ. 217

క. ధర బ్రాహ్మణాదికము దస్కరబాధలఁ బొందకుండఁ గైకొని కావం
బురుషోత్తముబాహువులను, నరనాథకులంబు వుట్టె నయతత్త్వనిధీ. 218

క. గణుతింపఁగఁ గృషిగోరక్షణవాణిజ్యాదికర్మకలితంబుగ నా
గుణనిధియూరువులందుం, బ్రణుతింపఁగ వైశ్యజాతి ప్రభవం బయ్యెన్. 219

తే. తివిరి సేవకధర్మమై దేవదేవు, పదములను శూద్రసంతతు లుదయమైరి
వీర లందఱుఁ దమతమవిహితకర్మ, ములఁ జేయుచు జనకుండు నాత్మగురుఁడు.

క. అగు సర్వేశుఁ బరాత్పరు, జగదేకప్రభుని పాదజలజాతంబుల్
దగిలి భజింతురు సతతము, నిగమోక్తిన్ భక్తియోగనిపుణాత్మకులై. 221

తే. మహిమ దీపింపఁ గాలకర్మస్వభావ
శక్తిసంయుక్తుఁ డగు పరేశ్వరుని భూరి
యోగమాయావిజృంభణోద్యోగ మెవ్వఁ
డెఱిఁగి నుతియింపఁగా నోపు సిద్ధచరిత. 222

1. (*) శరీరవిజ్ఞానంబు

ఉ. అన్య¹కథాకలాపము లహర్నిశముం బఠియించి చాలమా
లిన్యము నాత్మశోభనవిశాలి²నత నొందుమదీయజిహ్వ సౌ
జన్యముఁ జెందె నేఁడు హరి । సద్గుణదివ్యకథామృతంబు స
న్మాన్య³చరిత్రమై నెగడుసద్గురువాక్యపదంబుఁ దెంపఁగన్. 223

మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరసవ్యాలోలుఁడై నట్టిస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలవణవాఃపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలునే
వరమందారమరందపానకుతుక । స్వాంతద్విరేఫంబు స
త్వరమై పోవునె చేఁతివేములకుఁ ద । ద్గంధానుమోదాత్మమై. 224

క. హరిమహిమముఁ దన్నాభీ,సరసిజసంజాతుఁడైన । చతురాననుఁడుం
బరికించి యెఱుఁగఁ డన్న నితరమనుజులఁ జెప్ప నేల । తత్త్వజ్ఞనిధీ. 225

తే. శ్రుతులు దమలోన వివరించి । చూచి పుండరీకలోచను నుత్తమ । శ్లోకచరితు
నమరగణవంద్యమానపా । దాబ్జయుగళు, వెదకికనుఁగొన లేవం దు । విమలమతులు.

క. ⁴హరియుం దనమాయాగతిఁ, బరికించియుఁ గానఁ డయ్యెఁ । బరిమితి లేమిన్
మఱి మాయావిని మోహిని, చరితముఁ గనుఁగొందు రెట్లు । చతురాస్యాదుల్.

క. ఆ దివిజాధీశుఁడు మహ, దాదులు దిక్పతులుఁ బంక । జాసనుఁడున్ గౌ
రీదయితుఁడు గనఁ జాలని, శ్రీదేవునిపదయుగంబుఁ । జింతింతు మదిన్. 228

క. అని మైత్రేయుం డవ్విదు,రున కెఱిఁగించినతెఱంగు । రుచిరముగా న
ర్జునపౌత్రునకుఁ బరాశర,మునిమనుమం డెఱుఁగఁ జెప్పి । ముదము దలిర్పన్.

వ. వెండియు నిట్లనియె. 230

క. భూమీశ్వర మైత్రేయమ,హామునివిదురునకు నట్లు । హరిగుణశుభలీ
లామాహాత్మ్యముఁ జెప్పిన, నామైత్రేయునకు విదురుఁ । డనియెన్ మఱియున్.

క. అగుణుం డగుసీశ్వరునకు, జగదవనోద్భవవినాశ । సత్కర్మములుం
దగులీల లైన నాతఁడు, సగుణుం డై యుండు టెట్లు । సౌజన్యనిధీ. 232

సీ. అనిన నర్భకుగతి । ననవుడు మైత్రేయ,మునిఁ జూచి విదురుఁ డి । ట్లనియె మరల
బాలుఁడు క్రీడావిలోలమానసమున, దీపించి లీలానుకరూపుఁ డగుచుఁ
గైకొని కామానుగతుఁడై రమించును, నర్భకుఁ డర్థివ । స్త్వంతరమున
నర్భకాంతరమున । నైనను బాలకేళీసంగుఁ డగుచు నో । కలిని జరించు

తే. ⁶దనుజభేదనుఁ డెట్లు స్వతంత్రవృత్తి
వెలయ వర్తించె నేరీతి । విక్రమించె

1. కథానులాపము. 2. 'నము నైనమదీయ' వ్రా. ప్ర. 3. 'చరిత్రుఁడై నెగడు' వ్రాఁత ప్రతులు. 4. ఈపద్యము పెక్కుప్రతులఁ గనుపట్టదు. 5. 'గానిచో' అచ్చుప్రతి. 6. 'హరియు నెపుడు నివృత్తుఁ డంత్యంతతృప్తుఁ, డగుచు వర్తించు టెట్లు క్రీడాదులందు' అచ్చుప్రతి.

మఱియుఁ ద్రిగుణాత్మకం బైన ♦ మాయఁ గూడి
యఖిలజగములఁ గల్పించి ♦ యంతమీఁద. 233

సీ. అమ్మాయచేత నీ ♦ యఖిలంబు[1] ద్రుంచిన, శశ్వత్ప్రకాశుఁ డీ ♦ శ్వరుఁడు పరుఁడు
ననఘాత్మ దేశకా ♦ లావస్థలందును, నితరులయందు న ♦ హీన మైన
జ్ఞానస్వభావంబుఁ ♦ బూని యా ప్రకృతితో, నబ్భంగిఁ గలసెఁ దా ♦ నేక మయ్యుఁ
గోరి సమస్త ♦ శరీరంబులందును, జీవరూపమున వ ♦ సించి యున్న

తే. [2]జీవుని దగువిభూతి ప్ర ♦ సిద్ధి యేమి, కర్మమున సంభవించెను ♦ గడఁగి నాదు
చిత్త మజ్ఞానదుర్గమ స్థితిఁ గలఁగి, యద్భుతంబునఁ బొందెడు ♦ ననఘచరిత.

వ. అది గావున సూరిజనోత్తముండ వైన నీవు మదీయవాంఛితంబు నెఱింగింప నర్హుండ వని విదురుండు మైత్రేయమహామునీంద్రు నడిగె నని బాదరాయణతనూభవుం డభిమన్యునందనున కిట్లనియె. 235

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృతపానకుతుక ♦ సంగంబున ని
ర్భరుఁ డగువిదురునకు ముని, శ్వరుఁ డగుమైత్రేయుఁ డనియె ♦ సజ్జనతిలకా. 236

చ. వినుము వితర్క[3]వాదములు ♦ విష్ణుని ఫుల్లసరోజపత్త్రనే
త్రుని ఘనమాయ నెప్పుడు వి ♦ రోధము సేయఁ బరేశు నిత్యశో
భనయుతు బంధనాదికవి ♦ పద్దశలుం గృపణత్వభావము
న్ననయముఁ బొంద లేవు విభుఁ ♦ డాద్యుఁ డనంతుఁడు నిత్యుఁ డౌటనున్. 237

వ. మఱియును. 238

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ ♦ బొందుసమస్తసుఖంబు లాత్మసం
హరణశిరోవిఖండనము ♦ లాదిగ జీవునికిం బ్రబోధమం
దరయఁగఁ దోఁచు చున్నగతి ♦ నాదిఁ బరేశుఁడు బంధనాదులం
బొరయక తక్కె నెట్లనుచు ♦ బుద్ధిని సంశయ మందె దేనియున్. 239

వ. అవ్విధం బతనికిం గలుగ నేర దది యెట్లంటేని. 240

చ. లలితవిలోలనిర్మలజ ♦ లప్రతిబింబితపూర్ణచంద్రమం
డలము దదంబుచాలనవి ♦ డంబనహేతువు నొందియుం వియ
త్తలమునఁ గంప మొందనివి ♦ ధంబున సర్వశరీరధర్మముల్
గలిగి రమించునీశునకుఁ ♦ గల్గగ నేరవు కర్మబంధముల్. 241

వ. కావున జీవునకు నవిద్యామహిమం జేసి కర్మబంధనాదికంబు సంప్రాప్తం బగుం గాని సర్వభూతాంతర్యామి యైనయీశ్వరునకుం బ్రాప్తంబు గానేర దని వెండియు. 242

చ. నరునకు నాత్మదేహజగు ♦ ణంబులఁ బాపఁగ నోపుఁ బంకజో

---

1. 'సృజియించి, పాలించి పొలియించి ♦ పరమపురుషుఁ డనఘాత్మ' అచ్చుప్రతి.
2. 'జీవునకు దుర్భగక్లేశ ♦ సిద్ధి యెట్టి' అచ్చుప్రతి. 3. 'వాక్యములు' వ్రా. ప్ర.

దరచరణారవిందమహితస్ఫుటభక్తియ యింద్రియంబు లీ
శ్వరవిషయంబు లైన మది సంచితనిశ్చలతత్త్వ మైన చో
సరసిజనేత్రుకీర్తనము చాలు విపన్నతలం జయింపఁగన్. 243

చ. హరిచరణారవిందయుగళార్పితనిర్మలభక్తియోగమున్
నిరతముఁ గల్గువారు భవ[illegible] కిందఁ గానిథా
సురపదమందుఁ జేరుదురు సూరిజనస్తవనీయ యట్టిస
త్పురుషులపూర్వజన్మఫలసమ్మతిఁ గణుతింపఁ దరంబె యేరికిన్. 244

వ. అని చెప్పిన విదురుండు మైత్రేయుం గనుంగొని ముకుళితహస్తుండై తనమనంబున వినమితమస్తకుండుగాఁ దలంచుచుఁ (దనమనంబున శ్రీహరిం దలంచుచు) వినయవచనరచనుం డై యిట్లనియె మునీంద్రా భవదీయవాక్యంబులచేత నా మనంబున నారాయణుండు లోకైకనాథుం డెట్లయ్యె ననియు శరీరధారి యైన జీవునికిఁ గర్మబంధంబు లేరీతి సంభవించె ననియుం బొడమినసంశయంబు నేఁడు నివృత్తం బయ్యెఁ బూర్వమున నేను నామనంబున లోకంబున కీశ్వరుండు హరి యనియు జీవుండు పరతంత్రుం డనియును దలంపుదు నారాయణభక్తిప్రకారంబు ప్రాణగోచరం బైనయవిద్యకు[1]నధిష్ఠానం బనం దనరుచుండు(నారాయణుండు) దనకు నాధారంబు లేక సమస్తంబునకుం దాన యాధారభూతుం డై విశ్వంబుం బొదివి విశ్వంబులోనఁ దా నుండు తెఱం గెట్లు శరీరాభిమానంబును బొంది యెవ్వఁడు (మూఢతముం డై) సంసారప్రవర్తకుం డగు నెవ్వండు (భక్తిమార్గంబునఁ) బరమాత్ముం డైన పుండరీకాక్షునిం జెందు వీర[2]లిద్దఱును (సంశయక్లేశంబులు లేమింజేసి) సుఖానందసంపూర్ణు లై యభివృద్ధి నొందువార లగుదు రెవండు సుఖదుఃఖానుసంధానంబుచే లోకానుగతుం డగుచుం బ్రమోదఖేదంబుల నొందు నతండు దుఃఖాశ్రయుం డగు నారాయణభజనంబున సమస్తదుఃఖనివారణం బగుటను భవదీయచరణసేవానిమిత్తంబునను బ్రపంచంబు ప్రతీతమాత్రంబు గలిగి యున్న దయిన నందులకుఁ గారణంబు లే[3]కుండుటంజేసి తెలియనివాఁడ నై వర్తింతు నని వెండియు. 245

క. లలి నామదిఁ దలఁపుదు సుమ, తఁలు గొనియాడంగఁ దగినతోయజనాభుం
డలవడ నల్పతపోవృత్తులతలపోఁతలకు మిగుల దుర్లభుఁ డనియున్. 246

సీ. ఇంద్రియంబులతోడ నెలమి నొప్పెడిమహదాదుల నితరేతరానుషంగ
ముగఁ జేసి వానియం దొాఁగి విరాడ్దేహంబు, పుట్టించి యందుఁ జేపట్టి తాను
వసియించు నాతఁడు వరుస సహస్రసంఖ్యాకంబు లగుమస్తకాంఘ్రిబాహు

1. నాశనకారణం. 2. 'లిద్దఱియందును సుఖానందపరిపూర్ణుఁ డై యభివృద్ధి నొందువాఁడెవ్వం డని సంశయంబు నొందు మానవుండు దుఃఖాశ్రయుం డగు' వ్రా. ప్ర. 3. 'కుంటఁ దెలిసినవాఁడ నై యది నివర్తింతు నని' వ్రా. ప్ర.

కలితసత్పురుషునిఁ గాఁ బ్రహ్మవాదులు, వలుకుదు రావిరాట్ప్రభువునందు

తే. భువనజాలంబు లలజడిఁ బొడమి యుండుఁ
ప్రాణదశకంబు నింద్రియార్థములు నింద్రి
యాధిదైవతములుఁ గూడ ననఘ త్రివిధ
మగుచు విప్రాదివర్ణము [1]లయ్యె నట్టి. 247

క. ఇలఁ బుత్త్రపౌత్త్రనప్తృలఁ, గలిగినవంశములతోడఁ గడుఁ జోద్యముగా
లలిఁ బ్రజ లేగతిఁ గలిగిరి, గలిగినయాప్రజలచే జగము లెట్లుండెన్. 248

క. చతురత దీపింపఁ బ్రజాపతులకుఁ బతి యనఁగ వెలయుపద్మాపతి యే
గతిఁ బుట్టించెను స్రష్టృ, ప్రతతులచే నవవిధప్రపంచము మఱియున్. 249

తే. వానిభేదంబులును మనువంశములును, మనుకులాధీశ్వరులును దన్మనుకులాను
చరితములు నేవిభూతి నేజాడ దీని, నింతయును బుట్టఁజేసె నాకెఱుఁగఁబలుకు.

క. [2]ధరణిం గ్రిందట మీఁదట, ధరణికిఁ గలలోకములను దత్త్రిస్థితులున్
వరుసలఁ బరిమాణంబులు, నెఱిఁగింపఁ గదయ్య నాకు సిద్ధచరిత్రా. 251

క. సుర తిర్యఙ్నర రాక్షస, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ నభ
శ్చరముఖ భవములు మునికుంజర గర్భస్వేదజాండజముల తెఱంగున్. 252

క. త్రిగుణప్రధానకంబులు, నగునవతారములఁ బూర్ణమై వెలసినయా
జగదుత్పాదనరక్షణ, నిగమములవిధంబు వానినిలుకడలుఁ దగన్. 253

క. చక్రాయుధుసౌందర్యప, రాక్రమముఖగుణములును ధరామరముఖవ
ర్ణక్రమములు నాశ్రమధ, ర్మక్రియలును శీలవృత్తమతభావములున్. 254

తే. యోగవిస్తారమహిమలు యోగములును
జ్ఞానమార్గంబులును బరిజ్ఞానసాధ
నములు నై యొప్పుసాంఖ్యయోగములు వికచ
జలజనయనకృతంబు లౌశాస్త్రములును. 255

సీ. పాషండధర్మంబుఁ బ్రతిలోమకులవిభా, గములు జీవులగుణకర్మములును
బలుకులగతులను గలిగెడిధర్మమో, క్షములయందులపరస్పరవిరోధ
ములు లేనిసాధనమును భూమిపాలక, నీతివార్తలు దండనీతిజాడ
యును బృథగ్భావంబులును విధానములును, బితృమేధములును దత్పితృవిసృష్టి

తే. గతులుఁ దారాగ్రహంబులుఁ గాలచక్ర
మున వసించిననిలుకడలును దపములు
దానములుఁ దత్ఫలంబులుఁ [3]దగుప్రవాస
ధర్మములుఁ బ్రజ లొనరించుకర్మములును. 256

---

1. 'అయ్యె నందు' అ. ప్ర. 2. 'సరవిం గ్రిందన్ మీఁదన్' అ. ప్ర. 3. 'దనరుప్రబల, ధర్మ' అచ్చుప్రతి.

చ. వదలక భూజనావళికి వచ్చు విపద్దశధర్మములన్ సరో
జదళనిభాక్షు గేగతిని సంతస మందెడు నట్టివారి కిం
పొదవఁగఁ గానవచ్చు గురుపల్ ప్రియశిష్యులు గొల్చు వారు స
మ్మదమునఁ గోరు నర్థములు మానుగ నెఱిఁగింతు రమ్మలన్. 257
క. విలయాదిభేదముల న, య్యలఘునిఁ బరమేశు నెవ్వ రంచితభక్తిం
గొలుతు ర దెవ్వరిలోన, త్కలికఁ సుఖించు నెవ్వత త్త్వము మఱియున్. 258
క. గోవిందునిరూపంబును, జీవబ్రహ్మలకు నైక్యసిద్ధియు నటు సం
భావన నుపనిషదర్థం, [1]బై వెలసెడిజ్ఞాన మెట్టి దార్యస్తుత్యా. 259
తే. ఉచిత మగునట్టిశిష్యప్రయోజనములు
సజ్జనులచేత విజ్ఞానసాధనములు
నేవి పలుకంగఁబడు వాని నెల్ల మఱియుఁ
బొలుచువైరాగ్యమునఁ దగుపురుషభక్తి. 260
తే. ఇన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్ను, నర్థి రక్షింపు యజ్ఞదానాదిపుణ్య
ఫలము వేదంబునదివిన ఫలమునార్త,జనులఁగాచినఫలముతో సమముగావు.
క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుని, వినయంబునఁ దెలియ నడుగువిధ మెల్లను వ్యా
సునిసుతుఁడభిమన్యునిసం, దనున కెఱింగించి మఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్. 262
చ. ఇలఁ గలమానవావళికి నెల్ల నుతింప భజింప యోగ్యమై
వెలసినపూరువంశము పవిత్రము సేయఁగఁ బుట్టి సద్గుణా
కలితయశఃప్రసూనలతికాతతికిం బ్రతివాసరంబుఁ బెం
పలరఁగఁ బ్రోది వెట్టుదు గదయ్య ముకుందకథామృతంబునన్. 263
తే. అల్పతర మైనసుఖముల నందుచున్న, జనులదుఃఖంబు మాన్పంగ జాలునట్టి
[2]పుండరీకాక్షుగుణకథాప్రోత మైన,వితతనిగమార్థమగుభాగవతము నీకు. 264
వ. ఎఱిఁగింతు విను మని యిట్లనియె. 265
సీ. అమ్మహాభాగవతామ్నాయ మొకనాఁడు, గై కొని పాతాళలోకమందు
నప్రతీకజ్ఞాని యై వాసుదేవాఖ్యుఁ, బొలుచుసంకర్షణమూర్తిదివ్య
పురుషుం డు దనుఁ దానబుద్ధిలోఁ జూచుచు, సలలితధ్యానముకుళితనేత్రుఁ
డై సనందాభ్యుదయార్థంబు గను విచ్చి, చూచిన వారుసం స్తుతులొనర్ప
తే. నమర గంగావగాహను లై యహీంద్ర,కన్యలార్ద్రజటాబంధకలిత లగుచు
భర్తృవాంఛానుబుద్ధిఁ బరమపురుషుఁ,గదియనే తెంచితత్పాదకమలయుగము.
క. సేవించి భక్తితో నా,నావిధపూజోపహారనతినుతులను నా
దేవునిహృదయము వడసిరి, యావేళ సనందనాదు లమ్మహితాత్మన్. 267
మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతిప్రసిద్ధచ్ఛటా

1. 'వెలయున్ జ్ఞాన' అ. ప్ర. 2. 'పుండరీకవిలోచనప్రోక్తమైన' వ్రా. ప్ర.

జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రునిన్ దేవతా
వనదక్షున్ ననరూపకృత్యము లోగిన్ వాంఛం [1]బ్రశంసించి వా
రనురాగస్ఖలితోక్తు లొప్ప నడుగన్ వర్ణించి యాదేవుఁడున్. 268

తే. భూరినిగమార్థసారవిచార మగుచుఁ, దనరు నీభాగవతము సాదరతఁ బలికె
నళినభవసూతియైన సనత్కుమార, కునకు నెఱిఁగించె [2]నతఁడు సాంఖ్యాయనునకుఁ దగను.

క. [3]ఎఱిఁగించిన నతఁడు పరాశరునకు నుపదేశ మిచ్చె సన్మతి నతఁడున్
సురగురున కొసఁగె నాతఁడు, గరమరుదుగ నాకుఁ జెప్పెఁ గైకొని వేనున్.

క. నీకిప్పుడు వివరించెద, నాకర్ణింపుము సరోరుహాక్షుం డగుచున్
శ్లోకనిచరితామృతపరి, పేకుఁడవై మోదముగ దురఁ జెలఁగుము విదురా. 271

వ. ఇట్లు భగవత్ప్రోక్తంబును ఋషిసాంప్రదాయికంబును బురుషోత్తమస్తో
త్రంబును బరమపవిత్రంబును భవలతాలవిత్రంబును నయిన భాగవతకథాసూ
త్రంబు (శ్రద్ధాళుండవు భక్తుండవు నగు) నీకు నుపన్యసించెద వినుము. 272

సీ. అనఘ యేకోదకంబై యున్న వేళ నం, తర్నిరుద్ధానలదారువితతి
భాతిఁ జిచ్ఛక్తిసమేతుఁడై కపటని, ద్రాలోలుఁ డగుచు నిమీలితాక్షుఁ
డై నారాయణుం డంబుమధ్యమున భా, సురసుధాఫేనపాండురశరీర
రుచులు సహస్రశిరోరత్నరుచులతోఁ, జెలిమి సేయఁగ నొప్పుశేషభోగ

తే. తల్పమునఁ బవ్వళించి యనల్పతత్త్వ
దీప్తిఁ జెన్నొందఁగా నద్వితీయుఁ డగుచు
నభిరతుం డయ్యెఁ గోర్కులయందుఁ బాసి
ప్రవిమలాకృతి నానందభరితుఁ డగుచు. 273

తే. యోగమాయావిదూరుఁడై యుగసహస్ర
కాలపర్యంత మఖిలలోకముల మ్రింగి
పేర్చి మఱి కాలశక్త్యుపబృంహితమున
సమత సృష్టిక్రియాకలాపములఁ దగిలి. 274

క. తనజఠరములోపలఁ దాఁ, చినలోకనికాయముల సృజించుటకును సా
ధన మగుసూక్ష్మార్థము మన, సునఁగని కాలానుగతరజోగుణ మంతన్. 275

సీ. పుట్టించెఁ దద్గుణంబునఁ బరమేశ్వరు, నాభిదేశమునందు నళిననాళ
ముదయించె మఱియప్పయోరుహముకుళంబు, గర్మబోధిత మైనకాలమందుఁ
దనతేజమునఁ బ్రవృద్ధం బైనజలముచే, జలజాప్తుగతిఁ బ్రకాశంబు నొందఁ
జేసి లోకాశ్రయస్థితి సర్వగుణవిభా, సితగతి నొప్పు రాజీవమందు

తే. నిజకళాకలితాంశంబు నిలిపి దాని, వలన నామ్నాయమయుఁడు నువరగుణుండు

---

1. 'ప్రశంసించుచు, స్నను...నడుగ నన్నాదేవుఁడున్ వారికిన్.' వ్రా. ప్ర.
2. 'సాంఖ్యాయనునకు నతఁడు' 3. పరఁగ నతం డంతఁ బరా' అ. ప్ర.

నాత్మయోనియునై నతోయజభవుండు, సరవిజతురాననుండునాజననమయ్యె.

తే. అతఁడు దత్పద్మకర్ణికయందు నిలిచి
వికచలోచనుఁడై లోకవితతి దిశలు
నంబరంబును నిజచతుకాననములఁ
గలయఁ బరికించి చూచుచుఁ గమలభవుఁడు. 277

చ. అలఘుయుగాంతకాలపవనాహతసంచలనూర్మిజాలసం
కలితజలప్రభూత మగుకంజముఁ దద్వనజాతకర్ణికా
తలమున నున్నతన్ను విశదక్రియ గల్గినలోకతత్త్వముల్
నలిఁ దెలియంగ నోపక మనంబునఁ జాల విచార మొందుచున్. 278

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 279

ఉ. ఈ జలమందు నీకమల మేగతి నుద్భవ మయ్యె నొంటి యే
నీజలజాతపీఠమున నేగతి నుంటి మహాఖ్య యెద్ది నా
కీజననంబు నొందుటకు నెయ్యది హేతువు బుద్ధిఁ జూడ నే
యోజ నెఱుంగ లే నని పయోరుహగర్భుఁడు విస్మితాత్ముఁడై. 280

క. ఆ వనజనాళమూలం, బా వనములలోన నర్థి నరయుటకొఱకై
యా వనజాతప్రభవుం, డా వనరుహనాళవివరమం దభిముఖుఁడై. 281

మ. అతిగంభీరవిశాలవారినిధితోయాంతర్నిమగ్నాంగుఁడై
చతురాస్యుం డొగి దివ్యవత్సరసహస్రం బబ్జమూలంబు స
న్మతి నీక్షించియుఁ గాన లేక భగవన్మాయామహత్త్వంబు వి
స్మృతిఁ గావింప విభీతుఁడై మరలఁ జేరెం దత్సరోజాతమున్. 282

తే. అట్లు గ్రమ్మఱఁ జేరి యయ్యబ్జపీఠ, మందు నష్టాంగయోగక్రియానురక్తిఁ
బవను బంధించి మహిత తపస్సమాధి, నుండి శతవర్షములు సనుచుండ నంత. 283

ఆ. అట్టియోగజనితమైనవిజ్ఞానంబు, గలిగి యుండి దానఁ గమలనయనుఁ
గాన లేక హృదయకమలకర్ణికయందు, నున్నవానిఁ దన్నుఁ గన్నవాని. 284

మ. కనియెన్ నిశ్చలభక్తియోగమహిమం గంజాతగర్భుండు శో
భనచారిత్రు జగత్పవిత్రు విలసత్పద్మాకళత్రున్ సుధా
శనముఖ్యస్తుతిపాత్రు దానవచమూజైత్రున్ దళత్పద్మనే
త్రు నవీనోజ్జ్వలనీలమేఘనిభగాత్రున్ బక్షిరాట్పుత్త్రునిన్. 285

వ. మఱియును. 286

చ. అలఘుఫణాతపత్రనిచయాగ్రసముంచితనూత్నరత్నని
ర్మలరుచిచే యుగాంతతిమిరంబు నడంచి యకల్మషోల్లస
జ్జలములఁ జేసి యందు నవసారసనాళసితైకభోగముం
గలిగినశేషతల్పమునఁ గైకొని యున్నమహాత్ము నొక్కనిన్. 287

సీ. వరపీతకౌశేయ పరిధానకాంతి సం, ధ్యాంబుదరుచినిచ యంబుఁ గాఁగ
కమనీయనవహేమ కలితకిరీటంబు, రమణఁ గాంచనశిఖ రంబు గాఁగఁ
మానితమౌక్తిక మాలికారుచి సా, నుపతితనిర్ఝర పరంపరలు గాఁగఁ
జెలువొందునవతుల సీదామకము లా, లితతటజోషధీ లతలు గాఁగఁ

తే. వరభుజంబులు నికటస్థవంశములుగఁ, బదము లంగణపాదప ప్రచయములుగ
లలితగతి నొప్పుమరకతా చలవిడంబి, తాత్మదేహంబు గలుగు మహాత్ము హరిని.

వ. మఱియు నపరిచ్ఛిన్నంబును నిరుపమానంబును నిఖిలలోకసంగ్రహంబును నతి
విస్తారవర్తులాయామంబును నై వివిధవిచిత్రదివ్యమణిభూషణంబుల నాత్మీయ
నిర్మలద్యుతిచేతం బ్రకాశంబు నొందం జేయుదివ్యదేహంబు దనర వివిధంబులగు
కామంబు లభిలషించి విశుద్ధంబైన వేదోక్తమార్గంబున భజియించుపురుషశ్రే
ష్ఠులకుఁ గామధేను వనం దగిన పాదపద్మయుగంబును నలికఫలకలలితరుచినిచయం
బులకు నోటువడి కృపాపాత్రుండై చంద్రుండు బహురూపంబులఁ బదసరోజం
బుల నాశ్రయించె నన నొప్పుపదనఖంబులును గమలాభూకాంతలకు నుపధాన
రూపంబు లనం దగి నీలకదళికాస్తంభంబులడంబు విడంబించు నూరుయుగళంబు
ను గనకమణిమయమేఖలాకలాపాభిరామంబుఁ గదంబకింజల్కశోభితపీతాంబ
రాలంకృతంబు నై విలసిల్లుకటిమండలంబును శృంగారవాహినీజలావర్తంబు
నాఁ బొలుపొందునాభివివరంబును జఠరస్థనిఖిలబ్రహ్మాండములుహుర్ముహురుద్భవ
కృశీభూతం బనం దగుమధ్యభాగంబును మహితముక్తాఫలమాలికావిరచితరంగ
వల్లీవిరాజితంబు నవతులసీదామకిసలయతల్పంబుఁ గుసుమమాలికాలంకృతంబు
ఘనసారకస్తూరికాచందనవిలిప్తంబుఁ గౌస్తుభరత్నదీప్తిప్రదీప్తంబు శ్రీవత్సలక్షణ
లక్షితంబు నై యిందిరారమణికిఁ గేళీమందిరం బనం బొల్చువక్షస్స్థలంబును
సుఖకేళీసమారంభపరిరంభణాంభోధికాట్కన్యకాకరాంభోజకీలితకనకమణికంక
ణాంకంబు లనం బొలుపారు రేఖాత్రయవిరాజమానంబై నకంధరంబును సుమ
హితానర్ఘదివ్యమణిప్రభావిభాసితకేయూరకంకణముద్రికాలంకృతంబు లయిన
బాహువులును సకలలోకార్తినివారకదరహాసచంద్రికాధవళితంబు లైనకర్ణకుం
డలమండనమణిమరీచులు నర్తనంబులు సలుపం దనరి నిద్దంబు లగుచెక్కుటద్దం
బులును బరిపక్వబింబఫలప్రవాళపల్లవాధరశోణాయితంబును నఖిలభువనపరిపాల
నంబునకు నేన చాలుదు నని వివాదించు నయనయుగళంబునకు సీమాస్తంభంబుఁ
జంపకప్రసూనరుచివిభాసంబు నగు నాసాదండంబును గమలకుముదంబులకుం
బెంపు సంపాదించుచుఁ గరుణామృతతరంగితాపాంగంబు లై కర్ణాంతవిశ్రాంతం
బులై చెలువొందు నేత్రంబులును సలలితశ్రీకారంబునకు నక్షరత్వంబు సార్థకం
బయ్యె నసం దగుకర్ణంబులును నిక్షువాపచాపద్వయంబురూపంబునఁ జూపట్టు
భ్రూయుగళంబును నపరపక్షాష్టమీశశాంకశకలకాస్పదఫాలఫలకంబును నీలగిరిం

ప్రశృంగసంగతబాలసూర్యాంశుమండలవిడంబిత పద్మరాగమణిఖచితకాంచనకిరీ
టంబునం బొలుపారి సూర్యేందుపవనానల ప్రకాశంబులకు నవకాశంబు సూపక
త్రిలోకవ్యాపకసమర్థంబు లగుతేజోవిశేషంబులం జెలువొంది సంగరరంగంబుల
దానవానీకంబుల హరింపం జాలుసుదర్శనాదిదివ్యసాధనంబులచే దురాసదం
బగుదివ్యరూపంబునుం గలిగి మఱియును. 289

ఉ. హారకలాపపుష్పనిచయంబులఁ జంచదనర్ఘరత్నకే
యూరకరాంగుళీయకమహోజ్జ్వలబాహుసహస్రశాఖ[1]లొ
ప్పారఁగఁ జూడ నొప్పి భువనాత్మకలీల నకృష్ణమూలని
స్ఫారితభోగివేష్టితవిశాలసితచందనభూరుహాకృతిన్. 290

మ. విలసత్కుండలిరాజసఖ్యమున నుర్వీభృత్స్వమాఖ్యం బను
జ్జ్వలితోదారశిరోవిభూషణసహస్రస్వర్ణకూటంబులన్
సలిలావాసతఁ జారుకౌస్తుభవిరాజద్రత్నగర్భంబునన్
నలినాక్షుండు గనుంగొనంగఁ దగె మైనాకావనీభృత్స్థితిన్. 291

క. వితతార్థజ్ఞానజప,స్తుతిమకరంద ప్రహృష్ట♦శ్రుతిజాతమధు
వ్రతగణపరివృతశోభా, గతకీర్తిప్రసవమాలి♦కలు గలవానిన్. 292

వ. కనుంగొని చతురాననుండు 293

సీ. అనఘు సర్వేశ్వరు ♦ నాద్యంతశూన్యుని, ధన్యుని జగదేక♦మాన్యచరితుఁ
[2]దన్నాభిసరసిజో♦ద్భవసరోజంబును, నప్పాల ననిలుని ♦ నంబరమును
మానితభువననిర్మాణదృష్టిని బొడఁ,గనెఁ గాని యితరముఁ ♦ గానలేక
యాత్మీయకర్మబీ♦జాంకురంబున రజో,గుణయుక్తుఁడగుచు న♦నంతతప్ర
తే. జాభిసర్గాభిముఖత న♦వ్యక్తమార్గుఁ, డైన హరియందుఁ దనహృద♦యంబుఁ జేర్చి
యమ్మహాత్ముని బరము న♦నంతు నభవు, నజు[3]ననమేయు నిట్లని♦యభినుతించె.

సీ. నలినాక్ష మాయాగు♦ణవ్యతికరమునఁ, జేసి కార్యం బైన♦సృష్టిరూప
మునఁ బ్రకాశించునీ♦ఘనరూపవిభవంబు, రూపింప దేహధా♦రులకు దుర్వి
భావ్యంబు దలపోయ ♦ భగవంతుఁడవు నైన, పద్మాక్ష నీస్వరూ♦పంబుకంటె
నన్య మొక్కటి సత్య♦మై బోధకం బైన, యది లేదు గాన నీ♦యతులదివ్య
తే. మైనరూపంబు నాకుఁ బ్ర♦త్యక్ష మయ్యె, నదియుఁ గాక వివేకోద♦యమునఁ జేసి
వరద నీరూప మజ్ఞాన♦గురుతమోని,వారకం బయ్యె నాకు శ♦శ్వత్ప్రదీప. 295

క. ఘన[4]సత్పురుషానుగ్రహ,మునకై యమితావతార♦మూలం బగుచుం
దనరెడినీరూపము శో,భన మగు భవదీయనాభి♦పద్మమువలనన్. 296

---

1. 'ల, న్నాత్మయఁ జూడ,' వ్రా. ప్ర. 2. 'దన్నాభిసరసము♦ద్భవసరోజంబును' వ్రా. ప్ర.
3. 'నమేయు నజేయు ని♦ట్లని నుతించె' వ్రా. ప్ర. 4. 'సత్పురుషపరిగ్రహ' వ్రాఁతప్రతులు.

క. జననంబందిననాచే, ననఘుఁడవు నెఱుఁగఁబడనె గృహీతశక్తియుక్తుఁడ జగత్పా
వన నీదుసుస్వరూపము, ఘనతరచిరం బై స్వయంప్రకాశక మగుటన్. 297

వ. మఱియు జ్ఞానానంద¹పరిపూర్ణమాత్రంబును (జ్ఞానాస్ఫుతప్రకాశంబును) భేదరహితంబును బ్రపంచజనకంబును బ్రపంచవిలక్షణంబును భూతేంద్రియాత్మకంబును నేకంబును నైనరూపంబు నొకఁడయు నెఱుంగనేరఁడు గ్రాహకశక్తినిన్ను నాశ్రయించె నే కంబును ననదియు నగుఁగాక జగన్మంగళస్వరూపధరుండ వైన నీయుపాసకులు మైనమామం గళంబులకొఱకు నిరంతరధ్యానంబుచేత నీదివ్యరూపంబునం గానంబడితి విట్టి నీవు నిరయభక్తు లైన నిరీశ్వరవాదంబునం జేసి కుత్సితంబులు ప్రసంగించు భగ్యరహితులచేత నాదృతుండవుగావు మఱియుం గొందఱు కృతార్థు లైనమహాత్ములు భవదీయ శ్రీచరణారవిందకోశగంధంబు వేదమార్గతాసితం బగుటం జేసి తమ తమకర్ణకుహరంబులచేత నాఘ్రాణించుచుండుదురు వారలహృదయకమలంబుల యందు భక్తిపారతంత్ర్యంబున గృహీతపాదారవిందంబులు గలిగి ప్రకాశింతు వదియునుం గాక ప్రాణులకు ²ద్రవ్యాగారసుహృన్నిమిత్తం బయినభయంబును దన్నాశనిమిత్తం బయినశోకంబును ద్రవ్యాదిస్పృహయును దన్నిమిత్తం బయిన పరిభవంబును (మఱియు సందుం దృష్ణయు నది ప్రయాసంబున లబ్ధం బైన నార్తి మూలం బగు) ³తదీయం బైనవృథాగ్రహంబును నీశ్రీపాదారవిందంబులందు వై ముఖ్యం బెంతకాలంబు గలుగు నంతకాలంబును బ్రాప్తంబు లగుం గాని మా న వాత్మనాయకుండ వగునిన్ను నాశ్రయించిన భయనివృత్తిహేతు వైనమో క్షంబు గలుగు మఱియునుం గొందఱు సకలపాపనివర్తకం బయినత్వదీయనామ స్మరణకీర్తనంబులందు విముఖు లై కామ్యకర్మప్రావీణ్యంబునం జేసి నష్టమతు లై యింద్రియపరతంత్రు లై యమంగళంబు లైనకార్యంబులు సేయుచుండుదురు దా నం జేసి వాతాదిత్రిధాతుమూలం బైన (క్షుత్తృడాది)దుఃఖంబులచేతను శీతోష్ణ వర్షవాతాదిదుఃఖంబులచేతను నతిదీర్ఘం బైనకామాగ్నిచేతను (నవిచ్ఛిన్నం బగు క్రోధంబుచేతనుం) దహ్యమానులగుదురు వారలం గనిన నాచిత్తంబు గలంకం బొందు జీవుండు భవదీయమాయా⁴పరిభ్రామ్యమానుం డై యాత్మ వే అని యె ప్పుడు దెలియు నంతదాఁక (నిరర్థకం బై దుస్తరం బైన) సంసారసాగరంబు దరి యింపం జాలకుండు సన్మునీంద్రు లైనను భవదీయనామస్మరణంబు మఱచి యితరవిషయాసక్తు లై రేని వారలు దివంబులందు వృథాప్రయత్ను లై సంచ రించుచు రాత్రులయందు నిద్రాసక్తు లై స్వప్నగోచరంబు లయినబహువిధ సంపదలకు నానందించుచుఁ శరీరపరిణామాదిపీడలకు దుఃఖించుచుం బ్రతిహతంబు లైనయుద్యోగంబుల భూలోకంబున సంసారు లై వర్తింతురు నిష్కామధర్మ

1. 'స్వరూపమాత్రంబును' వ్రా. ప్ర. 2. 'ద్రవ్యశరీరసుహృ' వ్రా. ప్ర. 3. 'మదీయం బనువృథాగ్రహ' వ్రా. ప్ర. 4. సంక్రాంతుం డై.

లై నిరస్త భవబంధనసత్పురుషులకర్హమార్గంబునం బ్రవేశించి భవదీయభక్తి
యోగపరిశోధితం బైనహృత్పద్మకర్ణికాపీఠంబున వసియించు వదియునుంగాక.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల భావంబందు జేర్చిన నో
హరిరూపంబుల [1]దలంచి యోగిగణసంధ్యానంబు గావింతు ర
ప్పురుషశ్రేష్ఠపరిగ్రహంబులను నే పొందొందఁ దద్ధ్యానగో
చరమూర్తిం దరియింతు గాక పరమేశా ప్రీతుండ వై మాధవా. 299

తే. అరయ నిష్కామధర్ములై యచ్యుతుండ వైనయట్టి ప్రసన్నుండ వైనకతి
హ్యాసకాములు బద్ధకాములై యరయునుదేవ, గణములందుఁ బ్రసన్నత గలుగవిభు.

చ. అరయ సమస్తభూతహృదయంబులయందు వసించి యేక మై
పరఁగు సుహృత్స్వరూపగుణభాసి సమస్తశరీరం బరాపరే
శ్వరుఁడవు నై తన స్వసమబుద్ధినరుల్ గని మోదమొందరే
స్థిర మగుసర్వభూతదయచే గాంచగా విభుఁ డీవు నచ్యుతా. 301

మ. క్రతుదానోగ్రతపస్సమాధిజపతత్త్వజ్ఞానహోత్రాఖిల
వ్రతచర్యాదుల నాదరింప నఖిలవ్యాపారపారాయణ
స్థితి నొప్పారెడినీపదాబ్జములఁ జేసేవాభిపూజానము
న్నతిఁ దమ్మం దగుదాని భంగి నసురారీ దేవచూడామణీ. 302

తే. యివిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యమూర్తి, మహిమచేత నపాస్తసమస్తభేద
మోహుండ వఖిలవిజ్ఞానమునకు నాశ్రయుండ వగునీకు మ్రొక్కెద ననోరమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూత మగుమాయాలీ
లను జెంది నటన సలిపెడి, వనభూత్మకవిభునకు నెవ్వ నభివందనముల్. 304

సీ. అనఘాత్మ మఱి భవదవతారగుణకర్మ, ఘనవిడంబనహేతుకంబు లయిన
రమణీయ మగుదాశరథి వసుదేవకు, మారాదిదివ్యనామంబు లోలి
వెలయంగ మనుజులు వివశాత్ములై యున, నామకాలంబున సంస్మరించి
జన్మజన్మాంతరసంచితదురితంబులఁ బాసి కైవల్యపదప్రాప్తు లగుదు

తే. రట్టిదివ్యావతారంబు లవతరించు, నజుఁడ వగునీకు మ్రొక్కెద ననఘచరిత
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, భక్తమందార మున్నవభయవిదూర. 305

తరలము. జననవృద్ధివినాశహేతుకసంగతిం గలయేను నీ
వును హరుండుఁ ద్రిశాఖలై మనువుల్ మరీచిముఖామరుల్
[2]వానర నం దుపశాఖలై చెలువొంద నింతకు మూల మై
యనయముఁ భువనద్రుమాకృతి నైననీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 306

మ. పురుషాధీశ భవత్పదాబ్జయుగళీపూజాదికర్మక్రియా

---

1. ధరించి తద్గుణగణ' వ్రా. ప్ర. 2. 'దనర నం దుపశాఖలై భువనాత్మ దీనికి మూలమై' అచ్చుప్రతి.

పరతం జెందనిమూఢచిత్తునిఁ బశుప్రాయున్ మనుష్యాధమున్
జరయుక్తాంతకు నొందఁ జేయ నతిదక్షుం డైనకాలంబు త
ద్గురుకాలాత్మకుఁడ వైననీకు మది సంతోషంబునన్ మ్రొక్కెదన్. 307

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసంస్థిత మగుజల, జాతమం దేను సంజనన మంది
భవదీయసుస్వరూపముఁ జూడ నర్థించి, బహువత్సరములు దపంబు సేసి
క్రతుకర్మములు పెక్కు గావించియును నినుఁ బొడగానఁగా లేక బుద్ధి భీతిఁ
బొందిననాకు నిప్పుడును నిర్హేతుక, కరుణచే నఖిలలోకైకవంద్య

తే. మాన సతతప్రసన్నకోమలముఖాబ్జ, కలితభవదీయదివ్యమంగళవిలాస
మూర్తి దర్శింపఁగలిగె భక్తార్తిహరణ, కరణతుభ్యంన[1] మోయని మరలఁ బలుకు

సీ. అమరతిర్యఙ్మనుష్యాదిచేతనయోను, లందు నాత్మేచ్ఛచేఁ జెందినట్టి
కమనీయశుభమూర్తి గలవాఁడ వై ధర్మ, సేతు వనంగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
విషయసుఖంబుల విడిచి సంతతనిజా, నందానుభవసమున్నతిఁ దనర్తు
వది గాన పురుషోత్తమాఖ్యఁ జెన్నొందుదు, వట్టిని న్నెప్పుడు నభినుతింతు

తే. నర్థి భవదీయపాదంబు లాశ్రయింతు, మహితభక్తిని నీకు నమస్కరింతు
భక్తజనపోషపరితోష పరమపురుష, ప్రవిమలాకార సంసారభయవిదూర.

సీ. తలకొని పంచభూతప్రవర్తక మైన, భూరిమాయాగుణస్ఫురణఁ జిక్కు
వడక లోకంబులు భవదీయజఠరంబు, లో నిల్పి ఘనసమాలోలచటుల
సర్వంకషోర్మిభీషణవార్ధినడుమను, ఫణిరాజభోగతల్పంబునందు
యోగనిద్రారతి నుండంగ నొకకొంత, కాలంబు సనఁగ మేల్కనినవేళ [గఁ

తే. నలఘుభవదీయనాభితోయజమువలనఁ, గడఁగి యీలోకములు సోపకరణములు
బుట్టఁ జేసితి వతులవిభూతి మెఱసి, పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 310

క. నిగమనుత లక్ష్మీపతి, జగదంతర్యామి వగుచు సర్గము నెల్లం
దగుభవదైశ్వర్యంబున, నగణితసౌఖ్యానుభవము నందింతు గదే. 311

సీ. జలజాక్ష యెట్టివిజ్ఞానబలంబునఁ, గల్పింతు వఖిలలోకంబు లోలి
నతజనప్రియుఁడవు నా కట్టిసుజ్ఞాన, మర్థిమైఁ గృపసేయు మయ్య వరద
సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జెంది నాచిత్తంబు, తత్కర్మకౌశలత్వమునఁ దగిలి [నట్టి
యును గర్మవైషమ్యమునఁ బొందుకతమున, దురితంబుఁ బొరయక తొలఁగు

తే. నెరపు నాకెల్లఁ గలుగు నవ్విధము దలఁచి, కర్మవర్తను ననుఁ భవత్కరుణ మెఱసి
తగఁ గృతార్థునిఁ జేయవే నిగమవినుత, సత్కృపామూర్తియో దేవచక్రవర్తి.

చ. భవదుదరప్రభూత మగుపద్మమునందు వసించి యున్ననే
నవిరళతావకీనకలితాంశమునం దనరారువిశ్వముం
దవిలి రచించుచున్ బహువిధంబులఁ బల్కెడువేదజాలముల్

1. 'విశ్వంభరణదేవ' ప్రా. ప్ర.

శివతరమై ఫలింపఁ గృప సేయుము భక్తఫలప్రదాయకా. 313

చ. అని యనుకంప దోఁప వినయంబునఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి చారులో
చనసరసీరుహుం డగుచు సర్వజగత్పరికల్పనారతిం
దనరిన నన్నుఁ బ్రోచుటకుఁ దా నిటు సన్నిధి యైనయీశ్వరుం
డనయము నాదుదుఃఖము దయామతిఁ బాపెను నంచు నమ్ముఁడై. 314

క. వనరుహసంజాతుఁ డిట్లను, వినయమున హర్షించె ననుచు మైత్రేయమహా
ముని ఘనుఁ డనువిదురునకున్, వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ బలికెన్.

మ. వనజాతప్రభవుండు కేవలతపోవ్యాసంగుఁడై పద్మలో
చను గోవిందు ననంతు నాత్మఁ దనవాక్శక్తిన్ నుతింపన్ సుధా
శనవంద్యుండు ప్రసన్నుఁడై నిఖిలవిశ్వస్థాపనాలోకనం
బునఁ జూచెన్ విలయప్రభూతబహువారిపూరంబులన్ వ్రేల్మిడిన్. 316

తే. అట్లు గోడగని యార్తుఁడై నట్టిపద్మభవుని వాంఛిత మాత్మఁ దీర్పంగఁ దలఁచి
యతనిమోహనివారక మైనయట్టి, యమృతరసతుల్యమధురవాక్యములననియె.

చ. తలఁకొని నీ వొనర్చుపని దప్పి మదిం దలపోయు దుఃఖముం
దలఁగుము నాదులీలకు బ్రధానగుణాం బగు సృష్టికల్పనం
బలవడఁ జేయుబుద్ధి హృదయంబునఁ జొన్పి తపస్సమాధిని
ష్ఠల నతిభక్తులన్ ననుఁ బ్రసన్నునిఁ జేయుము చెందు కోరికల్. 318

క. నీ వొనరించుతపోవి, ద్యావిభవవిలోకనీయ మగునీసృష్టిం
గావింపుము లోకంబుల, లో వెలిఁ గెడి నన్నుఁ గందు లోకస్తుత్యా. 319

క. నాలోని జీవకోటులు, వాలాయము నీకుఁ గానవచ్చు నిపుడు నీ
వాలోకింపుము దారువి, లోలహుతాశనునికరణి లోకస్తుత్యా. 320

సీ. నలువొంద నఖిలజీవులయందుఁ గలనన్నుఁ, దెలిసి సేవింపుము నలినగర్భ
భవదీయదోషముల్ వాయును భూతేంద్రి, యాశ్రయవిరహితమై విశుద్ధ
మైనజీవుని విమలాంతరాత్ముఁడనైన, నను నేకముగఁ జూచునరుఁడు మోక్ష
పదమార్గవర్తియై బాసిల్లు బ్రహ్మాండ, మందును వివిధకర్మానురూప

తే. పద్ధతులఁ జేసి పెక్కురూపముల నొందు, జీవతతి రచియించు నీచిత్త మెపుడు
మత్పదాంబుజయుగళంబు మరగియున్న, కతన రాజసగుణమునఁ గలుగదఘము.

క. విను మదియుఁ గాక ప్రాణుల, కనయము నెఱుఁగంగరాని యనఘుఁడఁ దేజో
ధనుఁడఁ బరేశుఁడ నీచే, తను గానంబడితి నిదె పితామహ కంటే. 322

వ. మఱియు భూతేంద్రియగుణాత్మకుం డనియు జగన్మయుం డనియు నన్ను నీచిత్తం
బునందుఁ దలంపుము తామరసనాళవివరపథంబు వెంటం జని జలంబులలోనం
జూడం గోరినట్టిమదీయస్వరూపంబు. 323

క. నీ కెప్పుడు గానంబడ, నాకులపడును నరకగతిఁ జరించి నాఁ డై నన్
¹వాకొనఁగం దలపోయను, రా కంఠము సుదీయరూప ²రమ్యత్వంబుల్. 324

క. కావున మచ్చారిత్రక, థావిలసిత మైనసుమహిత స్తవము జగ
త్పావనము విగతసంశయ, భావుండ వై బుద్ధి నిలుపు పంకజజన్మా. 325

క. సగుణుఁడ నై లీలార్థము, జగములఁ గల్పింపఁ దలఁచు చతురుని నన్నున్
సగుణునిఁగా నుతియించితి, దగ సంతస మయ్యె నాకుఁ దామరసభవా. 326

క. ఈమంజుస్తవరాజము, నీమనమునఁ జింత దక్కి నిలుపుము భక్తిన్
ధీమహిత నీమనంబునఁ, గామించినకోర్కు లెల్లఁ గలుగుం జుమ్మా. 327

క. అనుదినమును ద్రిజగత్పావన మగునీమంగళస్తవంబుఁ బఠింపన్
వినినను జనులకు నేఁ బొడ, గనఁబడుదు నవాప్తసకలకాముఁడ నగుచున్. 328

తే. వనతటాకోపవనయజ్ఞవాటదేవ, భవననిర్మాణభూదానముఖ్యవివిధదాన
జపతపోవ్రతయోగయజ్ఞములఫలము, మామకస్తవఫలమునకు సంశంబు గాదు.

క. జీవావలిఁ గల్పించుచు, జీవావలిలోనఁ దగ వసించుచుఁ బ్రియవ
స్త్వావలి లోపలఁ బ్రియవ, స్త్వావలి వై యుండునన్ను సవినయము ప్రీతిన్.

క. తలఁపుము మత్ప్రీతికి నై, కలిగించితి నిన్ను భువనకారక సాలో
పల నడఁగి యేక మై నిశ్చలగతి వసియించి యున్నజగముల నెల్లన్. 331

తే. తగ నహంకారమూలతత్త్వంబు నొంది, నీవు పుట్టింపు మనుచు మురారి జీవభవుఁడు
వినఁగ నానతి యిచ్చి యవ్విష్ణుఁ డభవుఁ, డంత నంతర్హితుం డయ్యె ననఘచరిత.

క. అని చెప్పిన మైత్రేయుని, గనుఁగొని విదురుండు పలికెఁ గడుముద మొప్పన్
జననుత నళినదళాక్షుఁడు, సనినం బద్మజుఁడు దేహసంబంధమునన్. 333

క. మానససంబంధంబును, బూనిన యా సర్గ మెట్లు పుట్టించె దయాం
భోనిధి వై నాకింతయు, మానుగ నెఱిఁగింపవయ్య మహితవిచారా. 334

వ. అనవుడు నమ్మునివరేణ్యుండు విదురున కిట్లనియెఁ బుండరీకాక్షువరదానప్రభావం
బునం బంకజాసనుండు శతదివ్యవత్సరంబులు భగవత్పరంబుగాఁ దపంబు గావించి
(తత్కాలవాయువుచేఁ గంపితం బగు నిజనివాసం బయిన) పద్మంబును వాయు
వును జలంబులకు గనుంగొని యాత్మీయతపశ్శక్తిచేత నభివృద్ధిం బొందినవిద్యా
బలంబున వాయువు బంధించి తోయంబులతోడ నొక్కట తోయంబు సమస్తం
బును గ్రోలి యంత గగనవ్యాపి యగు జలంబును గనుంగొని. 335

ఉ. వారిజసంభవుండు బుధవంద్యుఁడు చిత్తమునం దలంచె దై
త్యారిఁ బయోవిహారి సముదంచితహారి నతాఖిలామృతా
హారి రమాసతీహృదయహారి నుదారి విహారభూరిసం
సారి భవప్రహారి విలసన్నుతసూరి నఘారి నయ్యెడన్॥ 336

1. 'వాకువ్వఁగ' ప్రా. ప్ర. 2. 'రమణీయంబున్' ప్రా. ప్ర.

తే. అట్లు దలంచి సరోజజుం [1]డంబుజమును, గగనతలమునఁ జూచి యాకమలకోశ
లీన మై యున్నలోకవితానము నెల్ల, నొయ్యఁ బొడగని హరిచే నియుక్తుఁ డైన.

తే. వానిఁ గాఁ దన్నుఁ దలఁచి యవ్వనరుహంబు
లోపలికిఁ బోయి మును తన్నందులోన నున్న
ముజ్జగంబులఁ జూచి యుద్యమ్ముల సృజించె
పటుచతుర్దశభువనముల్ మహిమఁ జేసి. 338

క. [2]ఇరుఁగ సుధాశనతిర్యఙ్మనుజవివిధస్థావరాదినానాసృష్టి
స్ఫురణ నజుం డొనరించెం, బరువడి నిష్కామధర్మఫలరూపమునన్. 339

వ. ఇట్లు భువనంబులఁ బద్మజుండు గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురున కెఱిం
గించిన. 340

క. విదురుండు దురితావనిభృద్భిదురుండు మునివరునిఁ జూచి ప్రియము మనమునం
గదురఁగ నిట్లని పలికె న, తిదురంతం బయినవిష్ణుదేవునిమహిమన్. 341

తే. అసురరి భువనంబు లతనికాలాఖ్యతయును, గణుతి సేయుతదీయలక్షణము లర్థి
నాకు నెఱిఁగింపు మయ్యవివేకచరిత, యనిన మైత్రేయుఁ డవ్విదురునకు ననియె.

సీ. ఆద్యంతశూన్యంబు నవ్యయం బై తగు, తత్త్వ మింతకు నుపాదాన మగుట
గుణవిషయములు గైకొని కాలమును మహ, దాదిభూతములు దన్నాశ్రయింపఁ
గాలానురూపంబుఁ గైకొని యీశుండు, దనలీలఁ దనుఁ దా సృజించెఁ
గర మొప్పనఖిలలోకములందుఁ దా నుండుఁ, దనలోన నఖిలంబుఁ దనరుచుండుఁ

తే. కాన విశ్వమ్మునకుఁ గార్యకారణములు
దాన యమ్మహాపురుషునితనువువలనఁ
బాసి విశ్వంబు వెలి యై ప్రభాస మొందె
మాయితాచార యీవర్తమానసృష్టి. 343

క. తెఱఁ గొప్ప నఖిలవిశ్వముఁ, బురుషోత్తము[3]మాయచేతఁ బుట్టుం బెరుఁగున్
విరతిం బొందుచు నుండుం, గర మర్థి భూతభావికాలములందున్. 344

వ. అట్టిసర్గంబు నవవిధం బందుఁ బ్రాకృతవైకృతభేదంబులు గలద్రవ్యగుణంబులను
త్రివిధంబులకుఁ బ్రతిసంక్రమంబు లగుచునుండు నందు మహత్తత్త్వగుణాశ్రయం
బు ప్రథమసర్గం బది నారాయణసకాశంబున గుణవైషమ్యంబునం బొందు ద్రవ్య
జ్ఞానక్రియోదయంబైనయహంకారతత్త్వంబు ద్వితీయసర్గంబు శబ్దస్పర్శరూపరస
గంధంబులను పంచతన్మాత్రద్రవ్యశక్తియుక్తంబైనపృథివ్యాదిభూతసర్గంబు మూఁ
డవది యైయుండు [4]జ్ఞానేంద్రియంబు లైనత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులుఁ
[5]కర్మేంద్రియంబు లైనవాక్పాణిపాదపాయూపస్థములు నను దశవిధేంద్రియ

1. డంబువులను. 2. మఱియు. 3 దేవామందు. 4. 'జ్ఞానయుక్తంబు లైన' వ్రాఁతప్రతి.
5. 'కర్మకలాపంబు లైన' వ్రా.ప్ర.

జననంబు చతుర్థసర్గంబు సాత్త్వికాహంకారజనితం బైనమనోమయసుమ
నోగణసర్గం బైదవసర్గం బై యొప్పు జీవలోకంబునకు నబుద్ధికృతంబు లైన
యావరణవిక్షేపంబులం జేయు తామససర్గం బాఱవ దైయుండు నివ్వి యాఱు నీశ్వ
రునకు లీలార్థంబు లయినప్రాకృతసర్గంబు లయ్యె నింక వైకృతసర్గంబు లేడవది
మొదలుగాఁ గలుగు నవి వివరింతు వినుము [1]పుష్పోత్పత్తిరహితంబులై ఫలించెడు
నశ్వత్థోదుంబరపనసన్యగ్రోధాదు లైనవనస్పతులును బుష్పితంబులై ఫలపాకాం
తంబు లైన(వ్రీహియవముద్గా)ద్యోషధులును నారోహణానపేక్షంబులైన (మా
లతీమల్లికాదిలతలను ద్రాక్షాదంబు లైన వేణ్వాదులును [2]గఠినీభూతమూలంబు
లును శిఖావిస్తృతంబులును నగులతావిశేషరూపంబులైన వీరుధంబులును బుష్ప
వంతంబు లయి ఫలప్రాప్తంబు లగు(చూతాది)ద్రుమంబులును నవ్యక్తచైతన్యం
బులు నూర్ధ్వస్రోతంబులు నంతస్స్పర్శంబులుఁ దమఃప్రాయంబులు నై [3]స్థావరం
బులయినయీయాఱు నేడవసర్గం బయ్యె నెనిమిదవసర్గంబు తిర్యక్సర్గంబిరువదియె
నిమిదిభేదంబులుగలిగి శ్వస్తనాదిజ్ఞానశూన్యంబు లయి యాహారాదిజ్ఞానమాత్ర
నిష్ఠంబు లయి ఘ్రాణంబువలన నెఱుంగం దగినవాని నెఱుంగుచు హృదయం
బున దీర్ఘానుసంధానరహితంబు లై వర్తించుద్విశఫంబులు గలవృషభమహిషాజ
కృష్ణ సూకర రోహిష్టి గవయరురు మేష ముఖరనవకంబును నేకశఫంబు గలఖరా
శ్వాశ్వతరగౌరశరభచమర్యాదిషట్కంబును బంచనఖంబులు గలశునకసృగాల
వృక వ్యాఘ్ర మార్జార శశ శల్యక సింహ కపి గజ కూర్మ గోధాముఖభూచర
ద్వాదశకంబును మకరాదిజలచరంబులును గంక గృధ్ర బక శ్యేన భాస భల్లూక
బర్హి హంస సారస చక్రవాక కాకోలూకాది(*ఖేచరంబులు నయ్యె) (నర్వా
క్స్రోతం బై యేకవిధం బగు) మానుషసర్గంబు రజోగుణప్రేరితం బై [5]కర్మ
కరణదక్షంబై దుఃఖం బందును సుఖంబు గోరు నిది తొమ్మిదవసర్గం బనం
దగు నీత్రివిధసర్గంబులు వైకృతసర్గంబు లనంబడు నింక దేవసర్గంబు విను
మదియు నెనిమిదితెఱంగులు గలిగి యుండు నందు విబుధ పితృ సురాదులు
మూఁడును గంధర్వాప్సరస లొకటియు యక్షరక్షస్సు లేకంబును భూతప్రేత
పిశాచంబు లొకటియు సిద్ధ చారణ విద్యాధరు లేకంబును గిన్నర కింపురుషు
లొకటియునుంగా దేవసర్గం బయ్యె నిట్లు బ్రహ్మనిర్మితంబులైన దశవిధసర్గంబులు
నెఱింగించితి (నింక మనువులం దదంతరంబుల నెఱింగించెదఁ గల్పాదులయందు
నీప్రకారంబున స్వాయంభూతుండును) నమోఘసంకల్పుండును నగునప్పుండరీ

---

1. 'అపుష్పఫలవంతంబు లైనవనస్పతులును, వ్రా. ప్ర. 2. లతలు ముదిరి కాఠిన్యంబునొంది యారోహణానపేక్షంబు లైనవీరుధంబులును' వ్రాఁతప్రతి. 3. 'యీస్థావరంబు లాఱు సప్తమసర్గం బయ్యె' వ్రా. ప్ర. 4. (*) 'ఖేచరంబులు మొదలుగాఁ గలది తిర్యక్సర్గం బయ్యె' అ. ప్ర. 5. కర్మా రంభంబునం గలిగి తొమ్మిదవసర్గం బనం' వ్రా. ప్ర.

కాక్షుండు రజోగుణయుక్తుం డై స్రష్ట యగుచు స్వస్వరూపం బగు నవిశ్వంబు నాత్మీయసామర్థ్యంబునం గల్పించె నయ్యీశ్వరునిమాయావ్యాపారంబులచే నీ సృష్టియందు సద్యావర్తంబులం బడి భ్రమించుచున్న మహీరుహంబులుం బోలెఁ బూర్వాపరభావంబు దెలియంగంబడ కుండు. నీకల్పంబునం దుండు దేవాసురాదులు ప్రతిమన్వంతరంబులందును నిట్ల నామరూపంబులచే నిర్దేశింపంబడుదురు మఱియు నం దొక్కవిశేషం బెఱింగించెదఁ గౌమారసర్గం బను నది దేవసర్గాంతర్భూతం బయ్యును బ్రాకృతవైకృతోభయాత్మకంబై దేవత్వమనుష్యత్వరూపంబై సనత్కుమారాదిసర్గం బనంబడె నమోఘసంకల్పుం డైన పుండరీకాక్షుండు దనుఁ దాన యిట్లు విశ్వభేదంబును గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురునకుం జెప్పి కాలలక్షణం బెఱింగించువాఁ డై యి ట్లనియె. 345

సీ. భువిఁ గనకార్యాంశకములకు నంతము నన్యవస్తుయోగంబు నేకవలన లేక
ఘటపటాదికజగత్కార్యంబునకు నిజసమవాయకారణత్వమునఁ బరఁగి
జాలసూర్యమరీచిసంగతగగనస్థమగు త్రసరేణుషష్ఠాంశ మరయఁ
బరమాణు వయ్యెఁ దత్పరమాణువం దర్కగతి యెంతవడవు గడచుఁ గాలమగును

తే. సూక్ష్మకాలంబు విను మది సూర్యమండలంబు ద్వాదశరాశ్యాత్మకంబునంగఁ
గలుగుజగమున నొకయేఁడు గడచి చనినఁ, గాలమెంతగు నది మహాకాలమనఘ.

వ. అందుఁ బరమాణుద్వయం బొక్కయణు వగు నణుత్రితయం బొక్కత్రసరేణు వగు నవి మూఁడు గూడ నొక్కత్రుటి యగు నాత్రుటిశతం బొక్కవేధ యనం బరఁగు నట్టివేధలు మూఁడు గూడ నొక్క లవం బనందగు నవి మూఁడైన నొక్కనిమేషం బనం జను నిమేషత్రయం బొక్కక్షణం బగు క్షణపంచకం బొక్కకాష్ఠ యనందగు నవి పదియైన నొక్క లఘు వన నొప్పు నట్టిలఘుపంచదశకం బొక్కనాడి యనం బరఁగు నట్టినాడికాద్వయం బొక్కముహూర్తం బయ్యె నట్టినాడిక లాఱైన నేడైన మనుష్యులకు నొక్క ప్రహరంబగు నదియు యామంబనం జను దివసపరిమాణవిజ్ఞేయంబగు నాడికోన్మానలక్షణం బెఱింగింతు వినుము షట్పలతామ్రంబునం బాత్రంబు రచియించి చతుర్మాషసువర్ణంబునం జతురంగుళాయామశలాకంబుఁ గల్పించి దానం దత్పాత్రమూలంబున ఛిద్రంబుఁ గల్పించి తచ్ఛిద్రంబునం బ్రస్థమాత్రతోయంబు పరిపూర్ణంబు నొందునంతకాలం బొక్కనాడిక యగు యామంబులు నాలుగు సన నొక్కపగ లగు రాత్రియు నిప్పగిది జరుగు నట్టియహర్నిశంబులు గూడ మర్త్యుల కొకదివసం బగు నవి పదునేనైన నొక్కపక్షం బగు శుక్లకృష్ణ (నామంబులం బరఁగినయ) పక్షంబులు రెండు గూడ నొక్కమాసం బగు నది పితృదేవతలకు నొక్కదివసం బగు నట్టిమాసంబులు రెం డైన నొక్కఋతు వగు షణ్మాసంబు లరిగిన నొక్కయయనం బగు నవి దక్షిణోత్తరాయణంబులు రెండు గూడి ద్వాదశమాసంబు లైన నొక్క

సంవత్సరం బగు నది దేవతలకు నొక్క దివసంబు నట్టిసంవత్సరశతంబు నరులకుం
బరమాయు వై యుండంగ నాత్మ నండను నీశ్వరుండును నైన సూర్యుండు గ్రహ
నక్షత్రతారాచక్రస్థుం డై పరమాణ్వాదిసంవత్సరాంతం బైన కాలంబునం జేసి
ద్వాదశరాశ్యాత్మకం బైన జగంబున సౌరబార్హస్పత్యసావనచాంద్రనాక్షత్రమాన
భేదంబులం గానంబడుచున్నవాఁ డై సంవత్సర పరివత్స రేడావత్సరానువత్సర వ
త్సరనామంబుల సృజ్యం బైన బీజాంకురంబులశక్తిం గాలరూపం బైన స్వశక్తిచేత
నభిముఖంబుగాఁ జేయుచుం బురుషులకు నాయురాదివ్యయంబులం జేసి విష
యాసక్తి నివర్తింపం జేయుచుం గోరికలు గలవారికి యజ్ఞముఖంబులం జేసి గుణ
మయంబు లైన స్వర్గాదిఫలంబుల విస్తరింపం జేయుచు గగనంబునం బరువువెట్టు
వత్సరపంచకప్రవర్తకుం డగుమార్తాండునకుం బూజఁ గావింపు మని మైత్రే
యుండు పలికిన విదురుం డిట్లనియె. 347

క. నరపితృదేవగణాయుః, పరిమాణము దెలియఁగ నాకుఁ బలికితివి మునీ
శ్వర యెఱిఁగింపు త్రిలోకో,పరిలోకవిలోకనైకపరు లగువారిన్. 348

ఉ. పూనినయోగసిద్ధిఁ దగఁ బొందిననేత్రయుగంబునన్ బహి
ర్జ్ఞానము గల్గి యుండి భువనంబునఁ జూచుచు నుండువారికి
న్మానుగఁ గల్గు కాలగతి నా కెఱిఁగింపు మునీంద్ర నావుడు
న్మానయశాలి యవ్విదురు నాదర మొప్పఁగఁ జూచి యిట్లనున్. 349

సీ. జననుత కృతయుగసంఖ్య నాలుగువేలు, దివ్యవర్షములు దదీయసంధ్య
లెనిమిదినూఱేండ్లు విను త్రేత వత్సర, త్రిసహస్రము లగుఁ దదీయసంధ్య
లాఱునూఱేండ్లు నగు ద్వాపరము రెండు, వేలవత్సరములు వేయుసంధ్య
లోలి నన్నూఱేండ్లు లోఁగఁ గలియుగము సహస్రవర్షములు సంధ్యాంశ మరయ
తే. [1]రెండునూఱేండ్లును నిల్చి యుండుఁ జువ్వె
యనఘ సంధ్యాంశమధ్యంబు లందు ధర్మ
మతిశయించును సంధ్యాంశమందు ధర్మ
మల్పమై కానఁబడుచుండు ననఘచరిత. 350

వ. మఱియు ధర్మదేవత కృతయుగంబున నాలుగుపాదంబులును త్రేతయందు మూఁ
డుపాదంబులును ద్వాపరంబునం బాదద్వయంబును గలియుగంబున నేకపాదం
బును గలిగి సంచరించు నట్లగుటం జేసి. 351

క. పాదవిభేదంబున మర్త్యాదులును దఱుఁగు నధర్మ మూఁకొలఁదిని యు
క్త్యాదిల్లి వృద్ధిఁ బొందు ధరాదివిజులు [2]పాదబుద్ధిపరతు లగుదు రిలన్. 352

సీ. భూర్భువస్స్వర్లోకములకంటెఁ బొడువునఁ, గడు నొప్పు సత్యలోకంబునందు
నుండుబ్రహ్మకుఁ జతుర్యుగసహస్రము లేఁగ, దివ మొక్కటియగు రాత్రియును నిట్ల

1. 'యుగశతాబ్దంబులును నిల్చి యుండు' త్రా. ప్ర. 2. పాపబుద్ధి.

చున ధాతనిద్రవో జగములు మడఁగు మేల్కనిచూడ మరలలోకములుపుట్టుఁ
దద్దినమునఁ జతుర్దశమను లగుదు రం, దొక్కొకమనువున కొనర దివ్య

తే. యుగయులోలిని డెబ్బదియొక్కమారు, సనినమనుకాలమయ్యె నమ్మనుకులంబు
సుతులు మునులును సప్తర్షులరయ భగవ, దంశమునఁ బుట్టిపాలింతు రఖిలజగము.

క. హరి పితృసుపర్వతిర్య, జ్నరరూపములన్ జనించి నయమున మన్వం
తరముల నిజసత్త్వంబునఁ, బరిపాలనసేయు జగముఁ బౌరుష మొప్పన్.

క. క్రమమునఁ ద్రైవర్గికసర్గము సెప్పంబడె సరోజగర్భుఁడు దివసాం
తమునఁ దమఃపిహితపరాక్రముఁడై శయనించు నిద్రఁ గైకొని యంతన్.

సీ. ఆ రాత్రి భువనత్రయము దమఃపిహితమై, భానుచంద్రులతో విలీనమైన
సర్వాత్ముఁ డగుహరి శక్తి సమేతమై, కడఁగి వెలుంగుసంకర్షణాగ్ని
భువనత్రయంబును దవిలి దహింప న, య్యనలకీలలఁ బొడమినమహోష్మ
లలమినఁ గమరి మహర్లోకవాసులు, జనలోకమునకును జనుదు రపుడు

తే. విలయసమయసముత్కటవిపులచండ
వాతఘాతోర్మిజాలదుర్వారవార్ధి
భువనములు మున్గ నమ్మూఁడుభువనములను
దత్పయోరాశిమీఁదఁ బద్మావిభుండు. 356

ఉ. చారుపటీర హీర ఘనసార తుషార మరాళ చంద్రికా
పూర మృణాళ హార పరిపూర్ణ సుధాకర కాశ మల్లికా
సారనిభాంగశోభితభుజంగమతల్పమునందు యోగని
ద్రారతిఁ జెందియుండు జఠరస్థిరభూర్భువరాదిలోకుఁడై. 357

క. జనలోక నివాసకులర్థిని వినుతింపంగ నతులదివ్యప్రభచేఁ
దనరుచు మీలితనిజలోచనుఁడై వసియించు నతఁడు సముచితలీలన్. 358

వ. ఇవ్విధంబున. 359

సీ. కైకొని బహువిధకాలగత్యుపలక్షితములై యహోరాత్రగతులు జరగ
శతవత్సరంబులు జనులకుఁ బరమాయు, వైనసంగతిఁ బంకజాసనునకుఁ
బరమాయువగు శతాబ్దంబు లందుల సగ, మఱిగిన నదియ పరార్థ మండ్రు
గాన పూర్వార్థంబు గడచుటఁ జేసి ద్వితీయపరార్థంబు దీనిపేరు

తే. గడఁగి పూర్వపరార్థాదికాలమందు, బ్రహ్మకల్పాఖ్య నెంతయుఁ[1] బరఁగునందు
బ్రహ్మ యుదయించుటం జేసి బ్రహ్మకల్ప, మనియు శబ్దాత్మకబ్రహ్మ మనియు నెగడె.

క. విను మెన్నఁడు పంకజనాభునినాభీసరసిజుండు భువనాశ్రయమై
తనరినపద్మము వొడమదు, ననఘా యది పద్మకల్ప మన విలసిల్లున్. 361

---

1. 'బరఁగుచుండు, బ్రహ్మకల్పంబు శబ్దంబు బ్రహ్మమనుచుఁ, బలుకఁబడు నట్టి బ్రహ్మకల్పంబు తుదిని.' వ్రా. ప్ర.

వ. పూర్వపరార్ధాదినిం గలిగిన[1] బ్రాహ్మకల్పంబుఁ జెప్పితి నింక ద్వితీయపరార్ధంబు మొదల నెన్నఁడేని హరి సూకరాకారంబు దాల్చు నది వరాహకల్పం బనందగు నట్టి వరాహకల్పం బిపుడు వర్తమానం బగుచున్నది వెండియు. 362

సీ. దీపింపఁ గాలస్వరూపుఁ డై యట్టి ప, ద్మాక్షుఁ డనంతుఁ డనాదిపురుషుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుం డగు నీశునకుఁ బర, మాణ్వాది యుగపరార్ధాంత మగుచు
జరుగు నీకాలంబు చర్చింప నొక్క ని, మిషమాత్ర కాల మై మెలఁగుచుండుఁ
గాని యీశ్వరునకుం గర్త గాఁ జాల దీ కాలంబు వినుము మది గాక దేహ

తే. మందిరార్థాదికర్మాభిమానశీలు, రైనవారికి నాశ్రయం బగుటఁ జేసి
యరయ హరి తద్గుణవ్యతికరుఁడు గాన, కాల మమ్మేటి కెన్నఁడుం గర్త గాదు.

వ. మఱియు షోడశవికారయుక్తంబై పృథివ్యాదిపంచభూతపరివృతం బయి దశావరణంబులు గలిగి పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణం బై బ్రహ్మాండకోశంబు దనర్చుచుండు.

చ. హరి పరమాణురూపమున నందు వసించి విరాజమానుఁ డై
సరి వెలుఁ గొందు నిమ్ముల నసంఖ్యము లైన మహాండకోశముల్
నెఱిఁ దనయందు డింద నవనీరజనేత్రుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డ
క్షరుఁడు పరాపరుం డఖిలకారణకారణుఁ డప్రమేయుఁ డై. 365

క. నిరతిశయోజ్జ్వలతేజ, స్స్ఫురణుం డన రారు పరమపురుషుని విష్ణుం
బురుషోత్తము వర్ణింపను, సరసిజభవభవుల కైన శక్యమె చెపుమా. 366

క. అని మైత్రేయుఁడు విదురుం, గనుఁగొని వెండియును బలికెఁ గాలాహ్వయుఁ డై
తనరిన హరి[2] మహిమల నే, వినిపించితి సృష్టిమహిమ వినుము మెఱిఁగింతున్. 367

వ. పరమేష్ఠి యాసృష్ట్యాది నహమ్మను దేహాభిమానబుద్ధిం గల మోహంబును నంగనాసంగమస్రక్చందనాదిగ్రామ్యభోగేచ్ఛలు గల మహామోహంబును దత్ప్రతిఘాతజాతం బైన క్రోధంబునందుఁ గలుగు నంధతామిస్రంబును దన్నాశంబున నహ మేవ మృతోఽస్మి యను తామిస్రంబును జిత్తవిభ్రమంబును నను నవిద్యాపంచకమిశ్రంబుగా సర్వభూతావలిం బుట్టించి యాత్మ యచిత్తంబున బాప సృష్టిఁ గల్పించుటకుఁ బశ్చాత్తాపంబు నొంది భగవద్ధ్యానామృతపూతమానసుం డై యూర్ధ్వరేతస్కులును బరమపవిత్రులును నైన సనక సనందన సనత్కుమార సనత్సుజాతు లను మునులఁ బుణ్యావర్తనుల నతసత్త్వగుణగరిష్ఠుల ధీరజనోత్తముల నార్యుల హరిప్రసన్నులం గా దివ్యదృష్టిం గల్పించి వారలం జూచి మీ మీ యంశంబులం బ్రజలం బుట్టించి ప్రపంచంబు వృద్ధిఁ బొందింపుం డనిన వారలు తద్వచనంబు లపహసించుచుఁ బద్మజుం గని మోక్షధర్ములును నారాయణపరాయణులును నై ప్రపంచనిర్మాణంబునకుఁ బ్రతికూలవాక్యంబులు పలికిన [3] నుదయించిన క్రోధంబు బుద్ధిచేఁ నిగ్రహింపఁబడినను నరవిందసంభవుని భ్రూమధ్యంబు

1. పద్మకల్పంబు. 2. మహిమెల్లను. 3. గనలొందు నరవిందసంభవు భ్రూమధ్య' వ్రా. ప్ర'

వలనసంక్రోధస్వరూపంబున నీలలోహితుండు నిఖిలసురాగ్రజుండై యుదయించె నవ్విధంబున. 368

మ. జననం బందిన నీలలోహితుఁడు గంజాతాసనుం జూచి యి
ట్లను నో దేవ విధాత్మ యెట్టిది మదీయాభిధానావాస మెచ్చోటు నా
కనయంబు న్నెఱిఁగింపవే యనుచు న య్యంభోజగర్భుండు లా
లనముం దోఁపఁ గుమార కిశోరనవనేత్రా రోదనం బేమిటన్. 369

తే. రుద్రనామంబు నీకు నిర్రూఢ మయ్యెఁ, జంద్రసూర్యానలానిలసలిలగగన
పృథివిప్రాణతపోహృదింద్రియము లనఁగఁ, గలుగు నేకాదశస్థానములు వసింప.

వ. అని వెండియు మన్యు మను మహీనస మహాన్ శివ ఋతధ్వజోరురేతో భవ కాల వామదేవ ధృతవ్రతు లనునేకాదశనామంబులు గలిగి ధీవృత్త్యశనోమానియుక్సర్పిరిలాంబికేరావతీసుధా దీక్షా నామపత్నీసమేతుండ వై పూర్వోక్తంబు లైననామంబులం దత్తన్నివాసంబుల వసియించి ప్రజలం గల్పింపు మని నిర్దేశించిన భగవంతుం డగునీలలోహితుండు విశ్వగురుం డైన పితామహునిచే నియుక్తుండై సత్త్వాకృతిస్వభావంబుల నాత్మసము లైన ప్రజలం గల్పించె. 371

ఉ. రుద్రునిచేత నీగతి నిసర్గరూఢమతిన్ సృజియింపఁబడ్డయా
రుద్రగణంబు లోలి నవక్రరుద్ధత విశ్వము మ్రింగ నమ్మహో
పద్రవశాంతికై యజుఁడు భర్గునిఁ జూచి కుమారులార మీ
రౌద్రవిలోకనానలభరంబునఁ గ్రాఁగె సమస్తలోకముల్. 372

క. మీసృష్టిచాలు నింకన్, ధీసత్తములార వినుఁడు ధృతి మీరు తపో
వ్యాసంగచిత్తు లై చనుఁడా సన్మంగళము లగు దృఢంబుగ మీకున్. 373

మ. భగవంతుం బురుషోత్తమున్ హరిఁ గృపాపాథోధి లక్ష్మీశ్వరున్
సుగుణభ్రాజితు నచ్యుతుం బరుఁ బరంజ్యోతిం బ్రభున్ సర్వభూ
తగుహావాసు నధోక్షజున్ శ్రితజనత్రాణైకదక్షు న్నజున్
జగదాత్ముం గనుచుందు రయ్యలు తపశ్శక్తిన్ స్ఫుటజ్ఞాను లై. 374

వ. అనిన విని. 375

ఉ. కైకొని యిట్లు పంకరుహగర్భనిమంత్రితు లైనరుద్రు లు
ద్రేకముఁ దక్కి కానలకు ధీయుతు లై తపమాచరింప న
స్తోకచరిత్రు లేఁగిరి చతుర్ముఖుఁ డంతఁ బ్రపంచకల్పనా
లోకనుఁ డై సృజించె జనలోకశరణ్యుల దేవరేణ్యులన్. 376

తే. వినుము భగవద్బలాన్వితవినుతగుణులు, భువనసంతానహేతువిస్ఫురణకరులు
పద్మసంభవతుల్యప్రభావయుతులు, పదురు గొడుకులు పుట్టిరి భవ్యయశులు.

సీ. అరవిందసంభవు నంగుష్ఠమున దక్షుఁ, డూరువువలనను నారదుండు

నాభిఁ బులహుండుఁ గర్ణములఁ బులస్త్యుండు, త్వక్కున భృగువు, హస్తమునఁ గ్రతువు
నాస్యంబువలన నంగిరసుండు ప్రాణంబున వసిష్ఠుండు మనంబున మరీచి
గన్నుల నత్రియుఁ గాఁ బుత్రదశకంబు గలిగిరి; వెండియు నలినగర్భు

తే. దక్షిణ స్తనమువలన ధర్ముఁ డొదవె, వెన్నువలనను నుదయించె విశ్వభయద
మైనమృత్యువధర్మంబు నంతఁ గలిగె, నాత్మఁ గాముండు జననమందె మఱియు.

సీ. భ్రూమధ్యతలమునఁ గ్రోధంబు నధరంబునందు లోభంబు నాస్యమున వాణి
యును మేఢ్రమందుఁ బయోధులు నపానంబునందు నఘాశ్రయుఁడైన నిరృతి
లాలితచ్ఛాయవలన దేవహూతివిభుండు గర్దముండును బుట్టె నంత
నబ్జజుఁ డాత్మదేహమున జనించిన భారతిఁ జూచి విభ్రాంతిఁ బొరసి

తే. పంచశరబాణనిర్భిన్నభావుఁ డగుచుఁ గూఁతు రని పాపమునకు సంకోచపడక
తనయఁ గోరినజనకునిఁ గని మరీచి, మొదలు గాఁగల యమ్మునిముఖ్యు[1] లెఱిఁగి. 380

వ. ఇట్లనిరి.

ఉ. చాలుఁ బురే సరోజభవ సత్పథవృత్తిఁ దొలంగి కూఁతు ని
ట్లాలరి వై రమింప హృదయంబునఁ గోరుట ధర్మ[2]రీతియే
పేలరి వైతి నీతగవుఁ బెద్దతనంబు[3]ను నేల పాలు గా
శీలము వోవ దట్టి యిటు సేసినవారలు మున్ను గల్గిరే. 381

ఉ. నీవు మహానుభావుఁడ వనింద్యచరిత్రుఁడ విట్టిచోట రా
జీవభవుండ వా విధినిషేధము లాత్మ నెఱుంగఁ జయ్యె నీ
భావభవప్రసూనశరబాధితుఁ డై తనకూఁతుఁ బొందెఁ బో
వావి దలంప లే కనుచు వారక లోకులు ప్రవ్వఁ దిట్టరే. 382

క. పాపము దలఁపక నిమిషము, లోపలఁ జెడుసౌఖ్యమునకు లోనైతివె యిం
తే పో ధారుణిఁ 'గామా, న్నోఽపి న పశ్యతి' యనంగఁ దొల్లి విన మే. 383

మ. అని యిబ్బంగి మునీంద్రు లాడిన కఠోరాలాపముల్ వీనుల
న్విని లజ్జావనతాననుం డగుచు నా నీరేజగర్భుండు స
య్యన దేహంబు విసర్జనీయముగఁ జేయన్ దిక్కులే తెంచి త
త్తనువుం గైకొనెఁ బుట్టె దిక్కులిత మై తామిస్రనీహారముల్. 384

వ. అంత. 385

చ. ఉఱుగక పంకజాతభవుఁ డొండొక దేహముఁ దాల్చి ధైర్యమున్
విడువక సృష్టిపూర్వసమవేతమునన్ సృజియించునై పుణిం
బొడమమి కాత్మలోనఁ దలపోయుచు నుండఁ జతుర్ముఖంబులన్
వెడలె నమానరూపముల వేదము లంచితధర్మయుక్తమై. 386

1. అలిగి, 2. సంగతే. 3. జలంబుపాలు గా.

తే. మఱియు మఖములు మహితకర్మములుఁ దంత్ర
ములును నడపఁగ నాశ్రమములుఁ దదీయ
ముఖచతుష్కమునందునఁ బొడమె ననిన
విని మునీంద్రునిఁ జూచి యావిదురుఁ డనియె. 387

క. తోయజసంభవుఁ డప్పుడు, నేయే ముఖమండలమున నేయేసృష్టిక్
ధీయుతుఁడై సృజియించెను, బాయక యత్తెఱఁగుఁ దెలియఁ బలుకుము నాకున్.

వ. అని యిట్లు విదురుం డడిగిన మైత్రేయుం డతని కి ట్లనియె ఋగ్యజుస్సామాథర్వంబు లను వేదంబులును [1]హోతృకర్మంబు లయిన ప్రగీతమంత్రస్తోత్రంబు లగు శస్త్రంబులును నధ్వర్యుకర్మం బైన యిజ్యయు సంప్రగీతస్తోత్రం బయిన స్తుతియును నుద్గాతృప్రయోజ్యం బైన ఋక్సముదాయరూపం బగు స్తోమంబును బ్రాయశ్చిత్తం బగు బ్రహ్మకర్మంబును నాయుర్వేదధనుర్వేదగాంధర్వవేదంబు లను నుపవేదంబులను విశ్వకర్మశాస్త్రం బగు స్థాపత్యంబును బ్రాగాదిముఖంబుల నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ బంచమవేదం బగు నితిహాసపురాణంబులు సర్వముఖంబులం గలిగె మఱియుఁ గర్మతంత్రంబు లయిన షోడశ్యుక్థ్యలును యజనాగ్నిష్టోమంబులును నాప్తోర్యామాతిరాత్రంబులును వాజపేయగోసవంబులును ధర్మపాదంబు లైన విద్యాదానతపస్సత్యంబులును బ్రహ్మచర్యగృహస్థవానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులును ననుపీనికి నొక్కొక్కటికిం జతుర్విధంబు లైన వృత్తులును గలిగియుండు నందు సావిత్రం బన బ్రహ్మచర్యం బదియుపనయనం బాదిగా దినత్రయంబు గాయత్రి జపించుటయు ప్రాజాపత్యం బన వేదవ్రతచతుష్టయం బందుఁ బ్రతివ్రతంబును వ్రతులు సంవత్సరపర్యంతంబుగా నాచరింప నగు బ్రాహ్మంబు వేదగ్రహణాంతంబు నాచరింపం దగు బృహత్తన నైష్ఠికం బియ్యవి యను బ్రహ్మచారివృత్తిచతుష్టయంబును ననిషిద్ధకృష్యాదివృత్తి యగు వార్తయు యజనాది[2]కర్మోపయుక్తం బైన యాచ్ఞాదిరూపధనసంచయంబును బరుల యాచింప కుండు నయాచితం బగు శాలీనంబును క్షేత్రపతితకణిశకణసంగ్రహణరూపం బగు శిలోంఛంబును నను గృహస్థవృత్తులు నాలుగును నకృష్టపచ్యాహారు లగు వైఖానసులును నూతనఫలంబు లబ్ధం బైనఁ బూర్వసంచిత పదార్థత్యాగంబు గల వాలఖిల్యులును బ్రాతఃకాలంబున నేదిక్కు విలోకింతు రద్దిక్కునకుం జని యచ్చట లభించు పదార్థంబుల భుజించి జీవించు నౌదుంబరులును దమంత ఫలించి తరుపతితంబు లగు ఫలంబులఁ దినుచుండు ఫేనపులును నను చతుర్విధవృత్తులు గల వానప్రస్థులును స్వాశ్రమవిహితకర్మప్రధానకుం డగు కుటీచకుండును

---

1. హోతృకర్మకం బైన శాస్త్రంబును నధ్వర్యుకర్మం బైన యిజ్యయు స్తుతియు సామగానంబును స్తోమంబును గాతృప్రయోజ్యం బైన ఋక్సముదాయంబును బ్రాయశ్చిత్త. వ్రా. ప్ర.

2. 'కర్మంబులు గలయర్థసంపాదన మను సంచయంబును' వ్రా. ప్ర.

గరోత్కృష్టసర్జనంబు సేసి జ్ఞానప్రధానుం డయినబహూదకుండను గేవలజ్ఞానాభ్యాస
నిష్ఠుం డగుహంసుండును బ్రాప్తంబులైనసకలబ్రహ్మతత్త్వంబుగల నిష్క్రియుం
డును ననుసన్న్యాసిచతుర్విధవృత్తులును (మోక్షఫలప్రదం బై యాత్మానాత్మ
వివేకవిద్యారూపం బగు)నాన్వీక్షకియు (స్వర్గాదిఫలప్రదం బై కర్మవిద్యారూప
మగు) త్రయియు (జీవనఫలప్రదానం బై కృష్యాదిరూపం బగు)వార్తయు (ధర్మ
సంపాదనైకప్రయోజనం బగు) దండనీతియు మోక్షధర్మ కామార్థంబు లైన
న్యాయవిద్యాచతుష్టయంబును భూర్భువస్సువ లను వ్యాహృతులును బూర్వాది
ముఖంబుల వలన నుదయించె మఱియు నతనిహృదయాకాశంబువలనం బ్రణవం
బును రోమంబులవలనం నుష్ణిక్ఛందంబును ద్వగింద్రియంబువలన గాయత్త్రీఛం
దంబును మాంసంబువలనం ద్రిష్టుప్ఛందంబును స్నాయువువలన ననుష్టుప్ఛందం
బును నస్థివలన జగతీచ్ఛందంబును మజ్జవలనం బంక్తిచ్ఛందంబును బ్రాణంబు
వలన బృహతీచ్ఛందంబును గకారాదిపంచవర్గాత్మకంబు లయినస్పర్శంబు లనుజీ
వుండును నకారాదిస్వరాత్మకం బైనదేహంబును నూష్మంబు లను శషసహవర్ణ
చతుష్టయరూపంబు లగునింద్రియంబులును నంతస్థంబు లగుయరలవ యను
వర్ణంబులు షడ్జాదిసప్తస్వరరూపంబు నాత్మబలంబు నయిన శబ్దబ్రహ్మంబును
జతుర్ముఖునిలీలావిశేషంబున నుత్పన్నం బయ్యె వ్యక్తావ్యక్తం బై వైఖరీప్రణ
వాత్మకం బైనశబ్దబ్రహ్మంబువలనం [1]బరమాత్మ యవ్యక్తాత్మకుం డగుటంజేసి
పరిపూర్ణుండును వ్యక్తాత్మకుం డగుటంజేసి యింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును
నై కానంబడు నయ్యవసరంబున నజుండు భూరివీర్యవంతు లయినఋషిగణం
బులసంతతి యవిస్తృతం బగు తలంచి పూర్వదేహపరిగ్రహంబు చాలించి యని
షిద్ధకామాసక్తం బైన దేహాంతరపరిగ్రహంబుసేసి [2]నిత్యంబుం బ్రజాసృష్టియందు
వ్యాసక్తుండ నైనం బ్రజ లభివృద్ధి నొందక యుండుట కేమి కారణం బగు నని
యచ్చెరు వొంది తద్వృద్ధి యనుగుణం బాలోచించుచు దైవం బిచ్చట విఘాతు
కంబు గాన తదానుకూల్యం బావశ్యకం బని దాని నెదురు చూచుచు యథో
చితకృత్యకరణదక్షుం డగుచుండ చతుర్ముఖుని దేహంబు ద్వివిధం బయిన నట్టి
రూపద్వయవిభాగంబు స్వారాట్టగుస్వాయంభువమనువును దన్మహిషి యగు
శతరూప యనుకన్యకయుం గా మిథునం బయి జనియించె నమ్మిథునంబువలనం
బ్రియవ్రతోత్తానపాదు లనుపుత్త్రద్వయంబు నాకూతి దేవహూతి ప్రసూతు

1. నింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును వ్యక్తాత్ముండును బరిపూర్ణుండు నగు నారాయణుండు కానంబడును,' వ్యా. ప్ర. 2. మిథునసృష్టిం గల్పింపం దలంచె నని శుకుండు పరీక్షిత్తునకుం జెప్పిననతం డిట్లనియె నిత్యం బై వ్యాపకం బై యథోచితకార్యకరణసమర్థం బైనచతుర్ముఖునిరూపద్వయంబు నందు నొక్కరూపంబునందుం బ్రజాసందోహసంకోచంబును నొక్కరూపంబునం బ్రజావిస్తారంబు నెట్లు సంభవించె ననిన రూపద్వయవిభాగంబువలన మనువును శతరూపయనుకన్యకయుం. వ్యా. ప్ర.

ఁ నుకన్యకాత్రయంబునుం గలిగెఁ గందు నాకూతుని రుచికునకును దేవహూతిం గర్దమునకును బ్రసూతిం దక్షునకును నిచ్చె వీరలవలనఁ గలుగు ప్రజాసంతతుల చేత జగంబులు పరిపూర్ణంబు లయ్యె. 389

స్వాయంభువమనువు ప్రజావృద్ధి సేయుట.

క. అని మైత్రేయుఁడు పలికిన, విని మనమున హర్ష మొదవ విదురుఁడు మునినా
థునిఁ జూచి పలికెఁ గ్రమ్మఱ, వనజోదరపాదభక్తివశమానసుఁ డై. 390

క. ఘనుఁడు స్వాయంభువునకుఁ బ్రియతనయుఁడు స్వాయంభువుండు వైతేయ విభే
దనసేవాచతురుండును, జనవినుతుం డాదిరాజసత్తముఁ డౌటన్. 391

క. అతనిచరిత్రం బవ్యా, హతసుఖదము నిఖిలమంగళావహము సమం
చితముం గావున బుధసే, వితనా కెఱుఁగంగఁ బలుకవే మునితిలకా. 392

క. అదియును గాక ముకుందుని, పదకమలమరందపానపరవశులై పెం
పొదవినవారిచరిత్రము, సదమలమతి వినిన భవము సఫలము గాదే. 393

చ. అని విదురుండు పల్కిన దయాన్వితుఁ డై మునినాథచంద్రుఁ డి
ట్లను శ్రుతిశాస్త్రపారకలితాత్మకుఁ డై ననరుండు పద్మలో
చనచరణారవిందయుగసంగము గల్గినసజ్జనుండు వాం
ఛితఫల మొందు భాగవతదివ్యకథాశ్రవణంబు ప్రేల్మిడిన్. 394

క. అని చెప్పి మునికులాగ్రణి, దనుజారికథాసుధాప్లుతస్వాంతుం డై
తనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడిగురియన్.

సీ. వినిపింపఁదొడఁగె నాఘనుఁడు స్వాయంభువుఁ, డంగనాయుక్తుఁ డై యబ్జగర్భు
నకు మ్రొక్కి వినయవినమితోత్తమాంగుఁ డై, హస్తముల్ మొగిచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
జీవరాసులకు రాజీవసంభవ నీవ, జననరక్షణవినాశముల కరయ
హేతుభూతుఁడవు మా కెద్ది యాచరణీయ, మైనకర్మము దాని నానతిమ్ము

తే. ఎట్టికర్మంబు సేసిన నెసఁగు నీకు, నవహితం బైనసంతోష మాత్మజుండు
జనకునకు భక్తిఁ బరిచర్య సలిపి కీర్తి, వంది నుతికెక్క వర్తించు నందు నిందు

వ. [1]కావున నెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మంబు.

క. అని పలికినస్వాయంభువ, మనువు నుభావలకు నలరి మనమునఁ గమలా
సనుఁ డనురాగము ముప్పిరి, గొనఁ బ్రియతముఁ డైనసుతునకును నిట్లనియెన్.

చ. మునుకొని తండ్రియాజ్ఞఁ దలమోచి నిజోచితకృత్య మేమి వం
చినఁ దనశక్తియుక్తి నెడసేయక చేయుట పుండరీకలో
చనపదసేవ సేయుట ప్రజాపరిపాలనశాలి యూటయుఁ
జనకునకున్ సుతుండు పరిచర్య లొనర్చుట సువ్వె పుత్త్రకా. 395

---

1 'కావున నెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మమనఘ' అని యిది క్రింది తేటగీతిలో నైదవపాదముగాఁ గొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టెడి.

వ. కావున. 399

మ. ప్రవర్తింపన్ హరి యజ్ఞమూర్తిఁ బరముం బ్రవిష్ణుం హృషీకేశుఁ గే
శవుఁ బద్మాక్షు భజించి జన్మములు శశ్వద్భక్తిఁ గావింప మా
ధవుఁ డాత్మం బరితోష మొందఁ డతఁ డప్రద్యోతితుం డై యున్న లో
కవితానంబులు దుష్టి నొందు ననఘా కావింపుమా యజ్ఞముల్. 400

చ. అకుటిలభక్తిఁ గేశవసమర్పణబుద్ధిఁ గ్రతుక్రియల్ వొన
ర్పక విషయాసక్తు లై యుడుకసాసులు దంటి ఫలంబు నందఁ గా
నక చెడురీతి నూరక ధనవ్యయ మాటయ కాని మోక్షదా
యక మగు చున్నసత్ఫలము నందరు విష్ణుపరాఙ్ముఖక్రియల్. 401

ఉ. కావున యజ్ఞముల్ హరి వికారవిహారు భజించి చేయు నీ
భావము సూనృతవ్రత శుభస్థితిఁ జెందెడు నీకుమారులున్
నీవును నీధరాభరము నెమ్మి వహింపుము సజ్జనాళిం
బ్రోవుము ధర్మమార్గమునఁ బుత్త్రిక దోషలతాలవిత్రకా. 402

క. అనవుడు నతనికి నతఁ డి, ట్లనియె నఘనాశ నీదునానతి యెట్ల
ట్లొనరించెద నాకును నా, తనయులకు వసించి యుండఁ దగునెలవెందున్. 403

శ్రీయజ్ఞవరాహావతారాభివర్ణనము

తే. అరయ లేదు విధాత యీ యఖిలజంతు, జాతముల కెల్ల నాధారభూత మైన
ధరణి యిప్పుడు ఘనజలాంతర్నిమగ్న, మైనకతమునఁ జోటు లేదంటిఁ దండ్రి.

క. కావున భూమ్యుద్ధరణము, గావించు నుపాయ మిప్పుడు గైకొని నాకున్
దేవా నీ వెఱిఁగింపుము, నావుడుఁ బద్మజుఁడు దనమనంబునఁ దలఁచెన్. 405

మ. జలమధ్యంబున లీన మొందినధరాచక్రంబు నేనేర్పునన్
నిలుపన్ వచ్చును బూర్వమందు జగముల్ నిర్మించు నాఁ డాదిన
ప్పులఁ బుట్టించినమీఁద నవ్వసుమతిం బుట్టించితి న్నట్టియ
ప్పులలోఁ గ్రుంకి రసాతలాంతరమునం బొందెం గదా పృథ్వియున్. 406

సీ. అఖిలజగత్కల్పనాటోపమునకుఁ బాల్పడిననాచేత నెబ్బంగి నిపుడు
దగిలి విశ్వంభరోద్ధరణంబుఁ గావింప, నగు నని సర్వభూతాంతరాత్ముఁ
బురుషోత్తముని నవపుండరీకాక్షు లక్ష్మీపతిఁ దనమనస్స్థితునిఁ జేసి
తలపోయు చున్నఁ బద్మజునాసికావివ, రమ్మున యజ్ఞవరాహమూర్తి

తే. యర్థి నంగుష్ఠమాత్రదేహంబుతోడ, జనన మందె వియత్తలస్థాయి యగుచు
క్షణములోపల భూరిగజప్రమాణ, మయ్యె నచ్చటిజనముల కద్భుతముగ. 407

అంతఁ బ్రజాసర్గమందు నియుక్తులై, [1]నట్టిమరీచ్యాదు లైనమునులు

సీ. మనుకుమారకులు [2]నమ్మనుసహితంబుగ, యజ్ఞవరాహంబు నర్థిఁ జూచి

---

1 'నట్టిమరీచిముఖ్యమునులును' వ్రా. ప్ర. 2 'నమ్మనువును సహిత మై' వ్రా. ప్ర.

యిట్టియాశ్చర్య మెట్లు గల్గెనొకో గలదె నాసారంధ్రనిర్గత సూకరోమ
లోకంబు మనమున విలోకింప నంగుష్ఠమాత్రమై యాక్షణమాత్రలోన

తే. మహిమ దీపింప దంతి ప్రమాణమును మహోన్నతంబైన గండశైలోపమంబు
నయ్యెనని వితర్కించిరయ్యబ్జభవుఁడు మహర్షి మనుపుత్త్రజాతి మునిశ్రేష్ఠులనితలంచె.

క. నామనమునఁ గలదుఃఖము మానుపఁ గావించుకొఱకు రాజీవాక్షుం
డీమేర యజ్ఞపోత్రి, శ్రీమూర్తి వహించె నిది విచిత్రము దలఁపన్. 409

వ. అని వితర్కించు సమయంబున సూకరాకారుం డయిన భగవంతుండు. 410

తే. ప్రళయజీమూతసంఘాతభయదభూరి, గర్జనాటోపలోభకృద్ఘనగభీర
రావమడరింపనప్పుడు రాజీవభవుఁడు, మనములానందమునుబొందిరనఘచరిత.

వ. అంత మాయామయవరాహ ఘుర్ఘురారావంబు బ్రహ్మాండకోటరపరిస్ఫోటనంబు
గావింప విని జనస్తపస్సత్యలోకనివాసు లయిన మునులు ఋగ్యజుస్సామమంత్రం
బుల వినుతించిరి యజ్ఞవరాహరూపధరుం డయిన సర్వేశ్వరుండు సత్పురుష
పాలనదయాపరుండు గావున దిగ్గజేంద్రలీలావిలోలుండై. 412

సీ. కఠినసటాచ్ఛటోత్కటజాతవాత నిర్ధూతజీమూతసంఘాతముగను
ఘనసభసునిశితఖురపుటాహత చలత్ఫణిరాజదిగ్గజప్రచయముగను
జండదంష్ట్రోత్థవైశ్వానరార్చిప్లుత, ద్రజతహేమాద్రివిస్రంభముగను
ఘోరగంభీరఘుర్ఘురభూరినిస్వన, పంకిలాకీలవార్ధిసంకులముగఁ

తే. బొరలుఁగెరలునటించునంబరము దెరల, రోమరంధ్రస్ఫుర మోదయుదగోప్పరించు
మట్టుబిగియించు ముసముసనమూరుకొనుచు,నడరుసంరక్షితక్షోణియజ్ఞఘోణి. 414

వ. మఱియు నయ్యజ్ఞవరాహంబు.

సీ. తివిరిచతుర్దశభువనంబు లనుదొంతు, లొరగఁ గొమ్ములఁ జిమ్ము నొక్కమాటు
పుత్తడికొండ మూఁపుర మునునొరగంట,నొరసి రాపాడు నొక్కమాటు
ఖురముల సప్తసాగరమున[2] సేతువు, లొనరఁ ద్రొక్కాడు నొక్కమాటు
నాభీలవాలవాతాహతిచే మిన్ను, నొదవించు బయలుగా నొక్కమాటు

తే. గన్నుఁగోనల విస్ఫులింగములు సెదరు
నురుభయంకరగతిఁ దోఁచు నొక్కమాటు
పరమయోగీంద్రజనసేవ్యభవ్యవిభవ
యోగ్యమై కానఁ గా నగు నొక్కమాటు. 415

వ. ఇట్లు విహరించుచుఁ బ్రాతర్మధ్యందినతృతీయసవనరూపుం డయినయజ్ఞవరాహ
మూర్తి యగుసర్వేశ్వరుండు మహాప్రళయంబునందు యోగనిద్రావశుం డై
యుండునవసరంబున నుదకస్థం బైనభూమి రసాతలగతం బైనదాని నుద్ధరించు

1. 'బంగారుకొండ మూఁపురమున నొరగంటఁ' వ్రా. ప్ర. 2 'రొంపిగా, నక్కించివట్టా
డు' ఆ. ప్ర. 3. వింటి, నొరసి ద్రద్దలు సేయు నొక్కమాటు, అచ్చుప్రతి.

టకు సముద్రోదరంబుఁ దఱియం జొచ్చు వేగంబు సైరింపం జాలక సముద్రుం
డూర్ములను భుజంబు లెత్తి విశీర్ణహృదయుండై యార్తుండై యిదె యజ్ఞవరాహ
నన్ను రక్షింపు రక్షింపు మని యాక్రోశింప నిశితకరాళక్షురతీక్ష్ణంబు లైన ఖురా
గ్రంబుల జలంబులు విచ్ఛిన్నంబులు గావించి యపారం బయిన రసాతలంబుఁ బ్రవే
శించి భూమిం బొడగను నవసరంబున. 416

క. శరనిధిలోఁ బహూగ్రా, మరకతంటకుఁ జెదరఁ గాంచె సుఖమయగాత్రిన్
ఖురవిదళితకులగోత్రిన్, ధరణీకళత్రిన్ గవేషధాత్రిం బోత్రిన్. 417

వ. ఇట్లు పొడగని దైత్యుండు రోషభీషణాకారుండై. 418

మ. గద సారించి యసహ్యవిక్రమ సమగ్రస్ఫూర్తితో వ్రేయఁగా
నది దప్పించి వరాహమూర్తి నిజదంష్ట్రాగ్రాహతిం ద్రుంచెఁ బెం
పొదవం గ్రోధమదాతిరేకబలశౌర్యోదారవిస్తారసం
పదఁ బంచాస్యము సామజేంద్రుఁ జల మొప్పం ద్రుంచుచందంబునన్. 419

మ. దితిజాధీశుని నీగతిం దునిమి యుద్వృత్తిం దదీయాంగశో
ణితపంకాంకితగండతుండుఁ డగుచున్ విష్ణుండు దా నొప్పె వి
స్తృతసంధ్యాంబుదధాతుచిత్రితసముద్దీప్తక్షమాభృద్గతిన్
క్షితి దంష్ట్రాగ్రమునన్ ధరించి జలరాశిం బాసి యేతేరఁగన్. 420

తే. బాలశీతాంశురేఖావిభాసమాన, ధవళదంష్ట్రాగ్రమున నున్న ధరణి యొప్పె
హరికి నిత్యానపాయినియైన లక్ష్మి, నెరయఁ బూసినకస్తూరినికర మనఁగ.[1] 421

శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తిని బ్రహ్మాదులు స్తుతించుట.

వ. అట్టియజ్ఞపోత్రిమూర్తిం జూచి కమలాసనప్రముఖు లిట్లని స్తుతియించిరి. 422

సీ. దేవ జితం జితం తే పరమేశ్వర, జితయజ్ఞభావనశ్రుతిశరీర
కారణసూకరాకారుండ వగు నీకు, నతిభక్తి మ్రొక్కెద మయ్య వరద
భవదీయరోమకూపములందు లీనంబు, లై యుండు నంబుధు లట్టియధ్వ
రాత్మక మై తనరారు నీరూపంబు, గానంగ రాదు దుష్కర్మరతులకు

తే. నట్టి నీకుఁ బ్రణామంబు లాచరింతు, మఖిలజగదేకకీర్తిదయానువర్తి
భవ్యచారిత్ర పంకజపత్త్రనేత్ర, చిరశుభాకార యిందిరాచిత్తచోర. 423

వ. అని వెండియు నిట్లు స్తుతియించిరి. 424

సీ. త్వక్కున నఖిలవేదముల రోమంబుల, యందు బర్హిస్సులు నక్షులందు
నాజ్యంబు పాదంబులందుఁ జాతుర్హోత్రకలితంబు లగుయజ్ఞకర్మములును
స్రుక్కు తుండంబున స్రువము నాసికను నిడాపాత్ర ముదరకోటరమునందు
గర్ణరంధ్రంబుల గ్రహపాత్రచమసముల్, గళమునందు నుపసత్తులును జిహ్వఁ

---

1 'నగుచుఁ బూసినకస్తూరినిగమ మనఁగ' వ్రా. ప్ర.

2 ఇందులకు మూలము 'చమసాః కర్ణరన్ధ్రే। ప్రాశిత్ర మాస్యే గ్రసనే గ్రహాస్తు తే యచ్చ

తే. దగుఁ బ్రవర్గ్యపాత్రయును దంష్ట్రలందుఁ
బ్రాయణీ[1]యోదయనలు శిరమున సవన
రూపమునఁ బంచప్రాణముల్ రూఢి యగుచు
సభ్య మపసభ్యమును నగ్నిచయన మయ్యె. 425

వ. వెండియు ముఖంబువలనఁ బ్రాశిత్రారణ్యాగ్నిహోత్రహవిర్భక్షణంబులును నభి
వ్యక్తిదీక్షయు, రేతంబున సోమంబును, నవస్థానంబున సవనంబులును, ధాతు
వుల సప్తసంస్థలును, సంధుల సర్వయాగంబులు నై యొప్పుచుండు. 426

క. హవరూపివి హవనేతవు, హవభోక్తవు నిఖిలహవఫలాధారుఁడవున్
హవరక్షకుఁడవు నగు నీ, కవితథ మగు నుతు లొనర్తు మయ్య ముకుందా. 427

తే. సత్త్వగుణమున సద్భక్తి సంభవించు, భక్తియుతముగఁ జిత్తంబు భవ్యమగును
హృదయపద్మంబునందుల నెఱుఁగఁబడిన, యట్టి నీకు నమస్కార మయ్య వరద.

మ. అరవిందోదర తావకీనసితదంష్ట్రాగ్రావలగ్నక్షమా
ధరనద్యబ్ధినదాటవీయుతసమస్తక్ష్మాతలం బొప్పె భా
సురకాసారబలావతీర్ణమదవచ్ఛుండాలరాడ్దంత శే
ఖరసంసక్తసపత్త్రపంకజము రేఖం బోల్పఁ దీపింపఁగన్. 429

వ. మఱియును. 430

మ. చతురామ్నాయవపుర్విశేషధర చంచచ్చక్రరాకార నీ
సితదంష్ట్రాగ్రవిలగ్నమైనధర రాజిల్లెం గులాగేంద్ర రా

ర్వణం తే భగవన్నగ్నిహోత్రమ్॥ దీక్షానుజన్మోపసదశ్శిరోధరం త్వం ప్రాయణీయోదయనీయదంష్ట్రః। జిహ్వాప్రవర్గ్యస్తవ శీర్షకం క్రతోః సభ్యావసథ్యం చితయోఽసవో హి తే॥ సోమస్తు రేతస్సవనాన్యవస్థితిః సంస్థావిభేదాస్తవ దేవ ధాతవః। సర్వాణి సత్రాణి శరీరసన్ధయస్త్వం సర్వయజ్ఞక్రతురిష్టిబన్ధనః॥' దీనికిఁ బయి తెనుఁగు కొంత యందంద విరుద్ధముగాఁ గానిపించుటచే నచ్చుప్రతులందు

'శ్రవణాస్యబిలములఁ ♦ జమస ప్రాశిత్రముల్, గళమున నిష్టిత్రి♦కంబు జిహ్వఁ
తే. దగుఁ బ్రవర్గ్యము నగ్నిహో♦త్రములు నీదు, చర్వణంబున సభ్యావ♦సథ్య లుత్త
మాంగ మసువులు చయనము ♦ లగుఁ గిటీశ, యనుచు నుతియించి రత్త రి♦ యజ్ఞవిభుని.

వ. వెండియు ముహుర్ముహుర్భగవదావిర్భావం బు దీక్షణీయేష్టి యగు నీదు దంష్ట్రలు ప్రాయణీయం బను దీక్షానంతరేష్టియు నుదయనీయం బను సమాప్తేష్టియు యుష్మద్రేతంబు సోమంబును ద్వదీయావస్థానంబు ప్రాతస్సవనాదులు నీదు త్వఙ్మాంసాదిసప్తధాతువు లగ్నిష్టోమోక్థ్యషోడశివాజపేయాతిరాత్రాప్తోర్యామంబు లను సంస్థాభేదంబులును ద్వాదశాహాదిరూపంబులైన బహుయాగసంఘాతరూపంబులు నగు సర్వసత్త్రంబులు భవదీయశరీరసంధులు ససోమాసోమంబులగు యజ్ఞక్రతువులు నీవ మఱియును నీవు యజనబంధనంబులచే నొప్పుచుందు వదియునుం గాక' అని మూలమునకును శ్రీధరవ్యాఖ్యకును ననుగుణముగా నొకపాఠము గూర్పఁబడె నని తోఁచెడిని.

1. 'ఉదయనీయ' మని శబ్దరూపము

జితశృంగోత్కరిలగ్నమేఘముగతిం జెల్వారె విద్వజ్జనాం
చితహృత్పల్లవ¹లోల భూరమణ లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 431

సీ. సమధికస్థావరజంగమాత్మక మైన, వసుమతీచక్ర మీవక్రలీల
నుద్ధరింపుము కరుణోపేతచిత్తుండ, వగుచు నస్మన్మాత యయ్యె ధరణి
²మాత యీ పెట్టని మదిఁ దలంచెదనేని, జర్చింప మాకు విశ్వమున కీవు
జనకుండ వగుట యుష్మత్పత్ని భూదేవి, యగుట మాకును దల్లి యయ్యె నిపుడు

తే. ధరకు నీతోడఁ గూడ వందన మొనర్తు, మరణియందును యాజ్ఞికుఁ డగ్నినిలుపు
కరణి మీ తేజ మీ ధరాకాంతయందు, నిలుప ధరణి పవిత్రయై నెగడెఁ గాన.

వ. అదియునుం గాక. 433

చ. తలఁప రసాతలాంతరగతక్షితిఁ గ్రమ్మఱ నిల్పినట్టినీ
కలితన మెన్న విస్మయము గాదు సమస్తజగత్తు లోలిమైఁ
గలుగఁగఁ జేయు టద్భుతము గాక మహోన్నతి నీ వొనర్పఁ బెం
పలరినకార్యముల్ నడప నన్యులకుం దరమే రమేశ్వరా. 434

చ. సకలజగన్నియామకవిచక్షణలీలఁ దనర్చునట్టి నం
దకధర తావకస్ఫురదుదారత మంత్రసమర్థుఁ డైన యా
జ్ఞికుఁ ³డరణిన్ హుతాశనుని నిల్పినకైవడి మన్నివాస మా
టకుఁ దలపోసి యీక్షితి దృఢంబుగ నిల్పితి వయ్య మాధవా. 435

చ. సలలితవేదశాస్త్రమయసూకరమూర్తిఁ దనర్చుచున్ రసా
తలమున నుండి వెల్వడుచు దారత నీ విదుర్పఁ దత్సటో
చ్చలితశివాంబుబిందువుల సాధుజనస్తపసత్యలోకవా
సుల మగు మేము సోఁకి పరిశుద్ధి వహించితి మయ్య మాధవా. 436

ఉ. విశ్వభవస్థితిప్రళయవేళలయందు వికారసత్త్వముల్
విశ్వము నీవ యై నిఖిలవిశ్వము లోలి సృజింపు దిందిరా
ధీశ్వర యీశ కేశవ త్రయీమయ దివ్యశరీర దేవ నీ
శాశ్వతలీల లిట్టి వని సన్నుతి సేయఁగ మాకు శక్యమే. 437

సీ. పంకజోదర నీ వ్యవహారకర్మంబు, భవదీయకర్మముల్ పార మెయ్య
నెఱుఁగెద నని మది నిశ్చయించినవాఁడు, పరికింపఁగా మతిభ్రష్టు గాక
విజ్ఞానియే చూడ విశ్వంబు నీయోగ,మాయాపయోధిని మగ్న మాటఁ
దెలిసియుఁ దమబుద్ధిఁ దెలియనిమూఢుల, నే మన నఖిలలోకేశ్వరేశ

తే. దాసజనకోటి కతిసౌఖ్యదాయకములు, వితతకరుణాసుధాతరంగితము లైన
నీకటాక్షేక్షణములచే నెఱి మమ్ముఁ, జూచి సుఖులను జేయవే సుభగ చరిత.

క. అని బ్రహ్మవాదు లగుసన్మునివర్యులు భక్తియోగమున వినమితు లై

1. లోల - క్రీడ. 2. 'మాతాట పెట్టని' వ్రా. ప్ర. 3. 'డరణిందుఁ బావకుని' వ్రా. ప్ర.

మనమున మోదము ముప్పిరి, గొనఁ బొగడిరి ఖురవిదళిత♦గోత్రిం బోత్రిన్.

ఉ. అంతట లీలవోలె జగదాత్ముఁడు యజ్ఞవరాహమూర్తి య
త్యంతగభీరభీషణ మ♦హార్ణవతోయచయంబులన్ ఖురా
క్రాంతముఁ జేసి క్రమ్మఱ ధ♦రాతల మప్పుడు నిల్పి వి
శ్రాంతి వహింపఁ జేసి గుణ♦శాలి దిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 440

ఉ. మంగళ మైన యీ కథ స♦మంచితభక్తిఁ బఠింప విన్నవా
రిం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని ♦ శ్రీహరి సాలఁ బ్రసన్నుఁ డౌను స
ర్వగతుఁడైన విష్ణుఁడు ప్ర♦సన్నుఁడు దా నగునేని వారికిన్
మంగళముల్ లభించు ననుమానము లే దది గాక వెండియున్. 441

చ. హరి నిజదాసకోటికి సు♦హాశయుఁడై రమియించు నట్టిప
క్ష్వాసముల కిష్టవస్తుపరిపూర్ణమనోరథసిద్ధి గల్గు ను
స్థిర మగు చున్న మోక్ష మఱచేతిది యై చెలు వారు నన్య న
శ్వరతరతుచ్ఛవస్తువులు ♦ సేకుఱుటల్ మఱి చెప్ప నేటికిన్. 442

ఉ. కాన సరోజలోచను జ♦గత్పవనీయకథాసుధారసం
బానినయట్టిజిహ్వ యిత♦రానుకథాలవణోదకంబులం
బానము సేయఁ జూచునె సు♦పక్వమహీజమరందపానశో
భానయశాలి యైనమధు♦పప్రభుఁ డేఁగునె వేపచెట్లకున్. 443

క. అని మైత్రేయమునీంద్రుం, డనఘుఁడు విదురునకుఁ జెప్పి♦నట్టి తెఱంగ
ర్జునపౌత్రునకున్ వ్యాసుని,తనయుఁడు వినిపించి మఱియుఁ ♦ దగ నిట్లనియెన్.

క. అని చెప్పిన[1] మైత్రేయునిఁ, గనుఁగొని విదురుండు పల్కె ♦ ఘనతర మగునా
దనుజకులాంతకుచరితము, విని తనియదు నామనంబు ♦ విమలచరిత్రా. 345

చ. నవనవరాహమూర్తికథ♦సర్వము నీవయ వింటి వెండియున్
వివరముగా వినం బలుక♦వే గుణసాంద్ర మునీంద్రచంద్ర మా
ధవగుణకీర్తనామృతవి♦తానముఁ గర్ణపుటాంజలిన్ వెసం
జవిఁ గొన కేల మాను జన♦సంతతికిన్ భవతాపవేదనల్. 446

వ. కావున. 447

సీ. శ్రీహరి యజ్ఞవ♦రాహరూపముఁ దాల్చి, మించి హిరణ్యాక్షుఁ ♦ ద్రుంచె ననుచు
నప్పుడు మునినాథ ♦ చెప్పితి నాతోడ, నవ్వరాహంబు దం♦ష్ట్రాగ్రమునను
ధరణి నెబ్భంగిని ♦ ధరియించె హరికి హి, రణ్యాక్షుతోడ వై♦రమున కేమి
కారణ మసుర నే♦గతి సంహరించెఁ దా, నింతయు నెఱిఁగింపు ♦ మిద్ధచరిత

తే. యనిన మైత్రేయముని విదు♦రునకు ననియె, హరికథాకర్ణనమునఁ బెం♦పారునీకు

1 యమ్మైత్రే, యమునిఁ గని విదురుండు పల్కె ♦ నుత్తమ మగు.

జన్మఫలసిద్ధియగుటకు సందియంబు, వలదు హరిమాయవిధికైన వశమె తెలియ.

క. అనఘాత్మ నన్ను నీ వడి, గిన యీకథ ధ్రువుఁడు విష్ణుకీర్తనపరతం
దనరిననారదు నడుగన, తని కతఁ డెఱిఁగింప హరికథాశ్రవణమునన్. 449

తే. దండధరుఁ బెల్చ డాకాలఁ దన్ని ధ్రువుఁడు, నిందు నందున వాసికి నెక్కెనట్టి
విష్ణుసంకీర్తనం బరవిందభవుఁడు, దివిజులకుఁ జెప్పె నది నీకుఁ దేటపఱతు.

వ. ఆకర్ణింపుము. 451

మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులవృత్తాంతం బెఱింగించుట.

సీ. ఒలిసి దక్షప్రజాపతితనూభవ దితి, సంతానవాంఛితచింత నొడమ
నొకనాఁడు పుష్పసాయకశరనిర్భిన్న, భావ యై విరహతాపమున వచ్చి
పతిసమాగమవాంఛ ప్రభవింప నిజనాథు సన్నిధి నిలిచి యస్ఖలితనియతి
నగ్నిజిహ్వుండును యజురధీశుండును, నగువిష్ణుఁ దనచిత్తమందు నిలిపి

తే. తగఁ బయస్సున నగ్నిహోత్రంబు సేసి
కమలహితుఁ డస్తశైలసంగతుఁడు గాఁగ
హోమశాలాంగణమునఁ గూర్చున్న విభునిఁ
గశ్యపునిఁ గాంచి విమలవాక్యముల ననియె. 452

చ. గజవిభుఁ డుద్ధతి న్ననఁటికంబములన్ విదళించులీలఁ జి
త్తజుఁడు ప్రసూనసాయకవితానముచేత మదీయచిత్తమున్
గజిబిజి సేసి పెన్వగలఁ గాఱియ వెట్టెఁగ నాథ నీపదాం
బుజములఁ గాన వచ్చితిఁ బ్రభుత్వ మెలర్పఁగ నన్నుఁ గావవే. 453

వ. అదియునుం గాక నాతోడిసవతు లెల్లను భవత్కృపావిశేషంబున గర్భాధానం
బులు వడసి నిర్భరానందంబున నుండం జూచి శోకవ్యాకులితచిత్త నై యున్న
నన్ను రక్షించుట పరమధర్మంబు నీవు విద్వాంసుండవు నీ మెఱుంగనియర్థంబు
గలదే నీవంటిమహానుభావు లయినసత్పురుషు లార్తు లైనవారికోర్కులు వ్యర్థం
బులు గాకుండఁ దీర్చుట ధర్మపథం బని వెండియు నిట్లనియె. 454

క. పతిసమ్మానము వడసిన, సతులకు నభిమతఫలార్థసంసిద్ధియు నూ
ర్జితయశముఁ గలిగి లోకస్తుత లై చెలువారుచుండుఁ జువ్వె మహాత్మా. 455

క. తనధర్మపత్నివలనను, మనుకొని తాఁ బుత్త్రరూపమున నుదయించున్
వినుదీపమందు ముట్టిం, చినదీపము రెండు గావె శిఖయొకఁడయ్యున్. 456

క. కావున నీయర్థము నా,[1] త్మా వై పుత్త్రో యని వేదసంతులం దోలిన్
వావిరిఁ బలుకుట వినవే, ధీవర నన్నుఁ గావు మధిక దీనం గరుణన్. 457

చ. వర కరుణామతిన్ దుహితృవత్సలతం దనరారునట్టి మ
ద్గురుఁ డొకనాఁడు మమ్ముఁ దనకూఁతుల నందఱఁ బిల్చి మీమనో

1. 'త్మా వై నామాసి పుత్త్ర' యని వేదములన్' వ్రా. ప్ర.

హరు నెఱిఁగింపుఁ డిత్తుఁ గమలాసనలోకము నున్న సందులోఁ
బురుషవరేణ్య యేమి పనులున్నను నప్పుడె నీకు వరింపవే. 458

క. ఇతి యోగతిఁ గామవిమోహితమతి బహువచనముల హృషీకేశునిఁ బలుకన్
ధృతిఁ గృపఁగలరాలి నిజప్రియసతిఁ గని కశ్యపుఁడు పలికె సల్లాపమునన్.

వ. నీవు చెప్పినయట్లు పురుషులకు నంగన వలన ధర్మార్థకామంబులు సిద్ధించుఁ గర్ణధారుండు నావచేతం బయోధిఁ గడచుచందంబున గృహమేధి సర్వాశ్రమవాసుల నరసి రక్షించుచు నిజాశ్రమంబున వ్యసనార్ణవంబుఁ దరియించు నట్లు సేయుపురుషునందుల నర్ధంబు భార్య భార్యయందు సకలగృహకార్యభారంబునుం జేర్చి పురుషుండు నిశ్చింతుండై సుఖియించుచుండు మఱియు నితరాశ్రమదుర్జయంబులైన యింద్రియశత్రువర్గంబుల భార్యాసమేతుండైన గృహస్థుండు దుర్గాధిపతి యైనరాజు శత్రుసంఘంబుల జయించుచందంబున లీలామాత్రంబునం జయించు నిట్టి నీకుం బ్రత్యుపకారంబు సేయ సకలగుణసంపన్నులగు సత్పురుషులు నూఱేండ్లకును జన్మాంతరంబులకు నైన సమర్థులు గారు కావున మముబోంట్లు వారలు సేయ నోపుదురే యైన నీమనంబునం గలదుఃఖంబు దక్కు-మని యిట్లనియెఁ. 460

తే. తరళలోచన నీవు సంతానవాంఛఁ, జేసి వచ్చితి వోఁ గులశీలవర్త
నములుగలభార్య మనమునకు ననుకూలముగఁ గోరిక, దవిలి తీర్చుట పతికిఁ గర్తవ్య మరయ.

మ. తరుణీ యొక్క ముహూర్తమాత్ర మిది సంధ్యాకాల మిక్కాలమం
దరయన్ భూతగణావృతుం డగుచుఁ గామారాతి లీలన్ వృషే
శ్వరయానంబున సంచరించుట సభార్యత్వం బయ్యె నీయుగ్రవే
ళ రమింపంగ నిషిద్ధకర్మ మగు నేలా ధర్మమున్ వీడఁగన్. 462

మ. అరవిందానన వీఁడె నీమఱఁది లీలాటోపరుద్రత్విషా
చరదుద్ఘూర్ణితభూతపాంసుపటలచ్ఛన్నుండు ధూమ్రైకదు
ర్ధరవిద్యోతవికీర్ణభీమజటాబద్ధుండు భస్మావలి
ప్తరుచిస్ఫారసువర్ణవర్ణుఁడును నై భాసిల్లు నత్యుగ్రుఁడై. 463

క. అనలసుధాకరరవిలోచనముల వికసింపఁ జేసి సమధికరోషం
బునఁ జూచుచున్నవాఁ డదె, వనితా బంధుత్వ మరయఁడు వలవదు సుమ్మీ. 464

క. అతనికిఁ దలపోయ హితాహితులును సమ్మాన్యులును విహీనులు నతిగ
ర్హితులును లేరీశుఁడు సమమతియును నిఖిలైకభూతమయుఁడై యుండున్.

క. కావున మద్భ్రాతృభవుఁ డ్దేవరుఁ డని తరుణి నీమదిం జూడకు మా
దేవాదిదేవుఁ ద్రిజగత్పావను నిఖిలైకనేత భగవంతు హరున్. 466

వ. ఏమును సత్పురుషులైనవిద్వాంసులును భుక్తభోగంబై యారతోచ్ఛిష్టంబైన పుష్పమాలికయునుం బోలె నమ్మహాత్ముని చరణారవిందవందనాభిలాషిణి యైనయవిద్యాదేవి ననుసరించి వర్తింతు మదియునుం గాక. 467

సీ. ఎవ్వనికరుణ బ్రహ్మేంద్రాదిదిక్పాలు, రనఘు లాత్మపదవైభవములఁ దనరి
రెవ్వనియాజ్ఞ నిర్వహించి వర్తించును, విశ్వనేత్ర యగునవిద్య యెపుడు
నెవ్వని మహిమంబు లిట్టి వట్టివి యనని, తర్కింప లేవు వేదంబు లయిన
నెవ్వని సేవింతు రెల్లవారును సకలా,ర్థాధికంబు హితముగాఁ దలఁచి యలరు నెవ్వఁ
తే. డట్టిదేవునిఁ ద్రిపురసంహారకరుని, నస్థిమాలాధరుండు భిక్షాశనుండు
భూతిలిప్తాంగుఁ డుగ్రపరేతభూమి, వాసుఁ డనియు హసించెదు వారు మఱియు.
క. ధర శుకభోగ్యములను విహా పరదూరవు లైనతను వ్రతపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా,భరణంబు లలంకరించు రసామరజనులున్. 469
క. ఘననిర్భాగ్యస్థులు నుడిఁ, గను మని యీరీతిఁ బ్రియకుఁ గశ్యపుఁ డెఱిఁగిం
చిన దితి గ్రమ్మఱఁ బలికెను, మనసిజసాయకవిభిన్నమానస యగుచున్. 470
క. మునుగొని లజ్జానతవదన యై ప్రాణేశుకొంగుఁ దాలిమి దూలం
బెనఁగొనియె వారకామిని, యనువున విసమ్మితకర్మమం దభిముఖి యై. 471
వ. ఇట్లు చేసినభార్యానిర్బంధంబునకుం గొలంగనేరక యీశ్వరనమస్కారం బొనరించి యేకాంతంబున నిజకాంతాసంగమంబు దీర్చి సంగమానంతరంబున వార్చి స్నాతుండై ప్రాణాయామంబును జేసి విరజంబును సనాతనంబును నైన బ్రహ్మగాయత్రి జపియించె నంత. 472
క. దితియును విస్మితకర్మస్థితి కై మదిలోన సిగ్గు చిట్టాడఁగ నా
నతవదన యగుచు నాపసు,పతివలనిభయంబు గల్గి పరమప్రీతిన్. 473
వ. [1]కశ్యపుండు గుఱుకొని యిట్లనియె యను స్వభావరతి యైనదానికి మేలొసంగునుగా వేసిన యపరాధంబు సహించి మద్గర్భపరిపాలనంబు సేయుంగాక రుద్రుండును మహాత్ముండును స్వయంప్రకాశుండును వలంక్రియుండును సకామజనఫలప్రాపకుండును నిష్కామజనమోక్షప్రదుండును న్యస్తదండుండును ధృతదండుండును దుష్టశిక్షకుండును బరమాత్ముండును జగదంతర్యామియు నిర్గుణుండును నిష్కాముండును భక్తసులభుండును భగవంతుండును నగు నప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద మఱియు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండును జగద్భర్తయు మహానుగ్రహశీలుండును నిర్దయపరిపాల్యవనూరక్షకుండును సతీదేవిపతియు నైనయాసర్వేశ్వరుండు నన్ను రక్షించుం గాత మని సన్నుతించి. 474
క. అర్భకులు లేని యగుటను, గర్భము నిజనాథువలనఁ గమలాననకా
విర్భూత మైనఁ గర్భని,ర్భరపరితోషమాత్మ నెలకొన నుండెన్. 475
వ. అంతఁ గశ్యపుండు సత్కాలసముచితసంధ్యావందనంబులు దీర్చి. 476
క. ఆచెలువగర్భచిహ్నము, లేచినఁ బరితోషమాత్మ నేపారఁగ మా
రీచి తగ నిజతలోదరిఁ, జూచి యకర్మమున కాత్మ సొక్కుచుఁ బలికెన్. 477

1. ఈవచనము వ్రాతప్రతులఁ గనుపట్టదు.

మ. సతి నీ వేగతి నింద కోడక మనోజాతేక్షుకోదండసం
గతనారాచపరంపరాహతవిశీర్ణస్వాంత వై మాపకం
గతి లజ్జాభయధర్మముల్ విడిచి దుష్కాలంబు నాతో రమిం
చితి యల్మిన్ వెలయాలికైవడి మహాశ్మలక్రియాలోలతన్. 478

వ. అట్లగుటం జేసి. 479

క. [1]సతి విను భూతగణప్రేరితులై రుద్రానుచరులు పృథుశోకసమా
న్వితు లుగ్రకర్ము లతిశౌర్యతములు భద్రానుభద్రసంజ్ఞానామములన్. 480

క. పరఁగినదర్పోద్ధతు లిద్దఱు గొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి వ్రేఁగై
నిరతము బుధజనపీడాపరులై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్. 481

తే. అట్టిదుష్కర్ములకును మహాత్ము లలిగి, విశ్వవిదుఁడైన హరికిని విన్నవింప
నతఁడు కోపించి హరి కులిశాయుధమున, గిరుల నఱకినగతి వారి ధరణిఁ గూల్చు.

క. అని కశ్యపుఁ డెఱిఁగించిన, విని దితి భయమంది చాల విహ్వలమతియై
తనహృదయేశుముఖాబ్జముఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె విగతకౌతుక యగుచున్.

చ. ధర సుజనాపరాధు లగుతామసచిత్తుల కెందు నాయువున్
సిరియు నశించి పోవు మృతి సేకుఱు శత్రులచేత నింత యా
నరయఁగ నిక్కువంబు భవదాత్మజు లార్యుల కగ్గ [2]సేసినం
గరుణను వారు వారి మదిఁ గైకొని కావ ననుగ్రహింపరే. 484

చ. అనవుడుఁ గశ్యపుండు గమలానన కిట్లను నింతి నీవు చే
సినవిపరీత[3]కర్మమునఁ జేకుఱె నిట్టియవస్థ దీనికిన్
మనమునఁ దాప మొందుటను మాధవుపాదసరోజయుగ్మచిం
తనమునఁ జేసియున్ నను ముదంబునఁ గొల్చుటఁ జేసియుం దగన్. 485

తే. రమణి నీదుసుతులలో హిరణ్యకశిపువలన నుదయించువారిలోపల ముకుంద
పదసరోజాతవిన్యస్తభావుఁడైన, తనయుఁ డుదయింపఁ గలఁ డతిధార్మికుండు.

వ. మఱియును. 487

క. ఘనపుణ్యుం డన్వయపావనుఁ డగునప్రఖ్యాతమునివరకీర్తిలతల్
వనజభవాండోదర మెల్లను నిండఁగఁ బర్వ బుధలలాముం డగుటన్. 488

తే. వామలోచన వినుము దుర్వర్ణహేమ, మగ్ని[4]పుటమునఁ బరిశుద్ధమై వెలుంగు
నట్లు దుష్టాత్మసంభవుఁ డయ్యు వంశపావనుం డగు హరిపాదభక్తుఁ డగుట.

తే. అంచితాష్టాంగయోగ కళాకలాపు, లైనయోగీ [illegible]
నతులశీలస్వభావవిజ్ఞానసరణిఁ, దానుఁ [illegible] రెవ్వుఁడు.

ఉ. ఆ మహితాత్మకుండు సుగుణాంబుధి భాగవతోత్తముండు ల

1. ఈపద్యము వ్రాతప్రతులం జూపట్టెడి. 2. 'సేయుచు, సురలక్ష్యభగ్నపాల్పడక శోభన మాహరిచేతిపంచతన్' అ. ప్ర. 3. ధర్మమునఁ. 4. ముఖమునఁ.

శ్రీమహిళాధినాథుఁ డులసన్నిజభావముఁ బరేశు నాత్మవ్యా
ప్తామరసంబునందుఁ బ్రమదంబున నిల్పి తదన్యవస్తువుం
దా మదిలో హసించు హరిదాస్యవిహారపరిశ్రితాత్ముఁ డై. 491

వ. అట్టిసిపోతుండు. 492

సీ. మహితదేహాద్యభిమానంబు దిగనాడి, చిరతరానందసంశీలుఁ డగుచుఁ
పరసమృద్ధికి నాత్మఁ బరితోష మందుచుఁ, బరదుఃఖమునకుఁ దాపమున బొందు
నీవిశ్వ మంతయు । నీశమయ మని, యావన్నకరుణచే । నెఱుఁగ నయ్యె
నట్టియీశ్వరునకు । నాత్మసాక్షికి మోద, మడరంగఁ జూచు నతఁ డన్యదృష్టి
తే. నతిసిదా ఘోరసమయంబునందు నిఖిల, జంతుసంతాపమడఁగించు । చంద్రుమాడ్కి
నఖిలజగములదుఃఖంబు । లపనయించు, రూఢి నాతఁ డజాతవిరోధి యగుచు.

వ. [1]మఱియు హరిధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డగు నమ్మహాభాగవతాగ్రగణ్యుండు. 494

క. విమలాంతరంగబహిరంగములను స్వేచ్ఛానురూపకలితుం డగునా
కమలాధీశ్వరుకుండల రమణీయముఖంబుఁ జూచుఁ । బ్రమదం బెసఁగన్. 495

తే. మఱియు నీవిశ్వమాహరిమయముగాఁగ, మనములోఁ దలఁచుచును సమ్మునిభుండు
మనుమహాత్ములలోన నీమనుమఁ డధికుఁ, డనఁగ నుతికెక్కు నంచుఁ గశ్యపుఁడు వలుక.

క. విని తనతనయులు మధుసూదనుచే హతులగుదురనుచుఁ । దనమనుమఁడు స
జ్జననుతభాగవతుం డగు, ననుచు మదిం జాల దుఃఖహర్షము లొందవన్. 497

వ. ఉండునంత నాదితియుఁ గశ్యపవీర్యసంభృతం బైనగర్భంబు దుర్భరతేజోభిరా
మంబును నన్యతేజోవిరామంబును దినదినప్రవర్ధమానంబును నై నిశ్వట్టిల్ల నిజో
దరస్థితు లైనకుమారు లమరదమనులై వర్తింపఁగల రని చింతించుచు గర్భంబు
శతవర్షంబులు ధరియించి యున్న యనంతరంబ. 498

ఉ. ఆ దితిగర్భమందు రుచిరాకృతితో నొకతేజ మన్యతే
జోదమలీల వెల్వడి వసుంధరయున్ గగనంబు నిండి సం
ఛాదితపద్మబాంధవనిశాకరదీప్తులు గల్గి సూచికా
భేదమహోగ్రసంతమసభీషణ మైన భయాకులాత్ము లై. 499

చ. అమరగణంబు లెల్లఁ గమలాసనుపాలికి నేఁగి తత్పదా
బ్జములకు మ్రొక్కి యంజలులు । ఫాలములం గదియంగఁ జేర్చి చి
త్తముల భయంబు సంభ్రమముఁ । దార్కొన నిట్లని విన్నవించి రో
యమరకులాగ్రగణ్య దురితార్ణవతారణ సృష్టికారణా. 500

ఉ. నీవు చరాచరప్రచయనేతవు ధాతవు సర్వలోకపా
లావళిమౌళిభూషణుఁడ । వంచితమూర్తివి దేవదేవ వా
ణీవర యీయజాండమున । నీవు నెఱుంగనియర్థ మున్నదే

1. ఈవచనము వ్రాఁతప్రతులఁ గనుపట్టదు.

భావమునం దలంపుము విపన్నుల మమ్ము భవత్ప్రసన్నులన్. 501

వ. దేవా [1]కార్యరూపం బగుచేతనాచేతనాత్మకప్రపంచమునకుఁ గారణుండ వైననీ చేత సమస్తభువనంబులును సృజియింపంబడియె నీవు సర్వభూతాత్మభావవిదుండవు లోకనాథశిఖామణిభూతుండవు విజ్ఞానవీర్యుండ వవిద్యం జేసి యిట్టిస్రష్టృరూపంబు నొందితి గృహీతరజోగుణుండవు నీయందుఁ బ్రపంచంబు లీనం బై యుండు సుపక్వయోగంబు నొంది నిష్కాము లై ధ్యానంబున నిన్నరయుచు నిర్జితశ్వాసేంద్రియాత్ము లై భవత్ప్రసాదంబు వడసినవారలకుం బరాభవంబు లెక్కడి వెవ్వని [2]వాక్పాశబద్ధు లై పశువులచందంబున నిఖిలజీవులు వర్తింతు రట్టినీకు నమస్కరింతు (నహోరాత్రవిభాగాభావంబున లుప్తకర్మంబు లగు) లోకంబులకు క్షేమంబు గావింపుము శరణాగతుల మైనమమ్ముఁ గరుణాకటాక్షంబుల నీక్షించి రక్షింపుము కశ్యపువీర్యంబు దితిగర్భంబుననుండి సకలదిగ్వలయంబు నాక్రమించి దారువందులహుతాశనుచందంబున (లీనం బై) ప్రవృద్ధం బగుచున్న దని విన్నవించినబృందారకసందోహంబులకు నానందకందళితంబుగా నరవిందనందనుం డి ట్లనియె. 502

సనకసనందనాదులు వైకుంఠంబున కరుగుట.

క. గీర్వాణులార యుష్మ,త్పూర్వజు లాత్మీయసుతులు పుణ్యులు విచర
న్నిర్వాణులు సనకాదులు, సర్వంకషశేముషీవిచక్షణు లెందున్. 503

క. వారలు నిస్స్పృహు లగుచు న,వారణ భువనంబు లెల్ల వడిఁ గ్రుమ్మరుచున్
ధీరు లొకనాఁడు భక్తిన్, శ్రీరమణీశ్వరుపదాబ్జసేవానిరతిన్. 504

చ. చని చని కాంచి రంత బుధసత్తము లంచితనిత్యదివ్యశో
భనవిభవాభిరామముఁ బ్రపన్నజనస్తవనీయనామముం
జననవిరామ మార్యజనసన్నుతభూమము భక్తలోకపా
లనగుణధామముం బురలలామముఁ జారువికుంఠధామమున్. 505

ఉ. ఆ మహనీయపట్టణమునందుల నుండెడువార లాత్మని
ష్కామఫలంబు సత్ఫలముగాఁ దలపోసి మహాత్మధర్ము లై
శ్రీమహిళాధిపాంఘ్రిసరసీరుహపూజ లొనర్చుచున్ మహో
ద్దామతదీయరూపములు దాల్చి సుఖించుచు నుందు రెప్పుడున్. 506

చ. విగతరజస్తమోగుణుఁడు విశ్రుతచారుయశుండు శుద్ధస
త్త్వగుణుఁ డజుం డనాది భగవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తియున్

---

1. 'కార్యకారణరూపంబును జేతనాచేతనప్రపంచకారణంబును నైనసమస్తభువనంబులు నీచేతం గ్రివ్వంబడినవనియు నీవు సర్వభూతాత్మభావుండ వనియు సుపక్వయోగంబు నొంది నిష్కాము లైనవారు ధ్యానంబున నరయుదురు నిర్జితేంద్రియాత్ము లై' వ్రా. ప్ర. 2. 'వాగ్జాలంబుచేఁ బాశబద్ధంబు లైనపశువుల' అ. ప్ర.

నిగమచయాంతవేద్యుఁడు విశ్వనిశ్చలనిర్మలధర్మమూర్తియు
స్నగహారిచేఁ జెంత నెసఁగు నీ సన్నగరోపవనమ్ము లిమ్ములన్. 507

వ. మఱియు నవ్వైకుంఠంబు మూర్తీభవించిన నిగమంబులు పారుచు నైశ్రే
యసనామంబున నభిరామంబై నతతంబును సకలర్తుధర్మంబులు గలిగి యర్థిజనం
బుల మనంబుల ఘనంబులుగ నీరిక లెత్తినకోరికలు సారికలు గొన నొసంగుచు
నితరేతరరహితంబులును గావదోహసహితంబులును బుష్పఫలభరితంబులును
నై తనర్చుసంతానవనసంతానంబులు సమంచితవసంతసమయ సౌభాగ్యసంపదభిశో
భితవాసంతికాకుసుమవిసరపరిమళ మిళితగళితమకరందలీలా మోదముదితహృ
దయులై యఖండతేజోనిధి యగుపుండరీకాక్షుచరిత్రంబు లగ్గడింప లేక ఖండిత
జ్ఞాను లయ్యును నిరతిశయవిషయసుఖానుభవకారణం బగుట నిందిరాసుందరీ
రమణచరణసేవావిరమణకారియై యున్నదని తలంచి తద్గంధప్రాపకగంధవహు
నిం దిరస్కరించి నారాయణభజనపరాయణులై చరియించుసుందరీయుక్త
వైమానికులును వైమానికమానసోత్సేకంబునుం బారావత హంస సారస శుక
పిక చాతక తిత్తిరి మయూర రథాంగముఖ్యవిహంగ కోలాహలవిరామంబునుం
గా నరవిందనయనకథాగానంబు లనూనంబులుగా మొరయు మదవదిందిందిర
సందోహకలితపుష్పవల్లీమతల్లికలును నకుంఠితచరిత్రుం డైన వికుంఠనిలయుని
కంఠంబునం దేజరిల్లువిలసితతులసీదామంబుం గనుంగొని యీతులసీదామంబు
హరిమంగళగళవిలగ్నంబై యుండు సౌభాగ్యంబు వడయుటకే విధతపంబు గావిం
చెనో యని బహూకరించుచందంబున నొప్పు చందనమందారకుందారవిందపున్నా
గనాగవకుళాశోకకురవకోత్పల పారిజాతాదిప్రసూన మంజరులును మంజరీపుంజ
రంజితనికుంజంబులయందు నుత్తుంగ పీనకుచభారాకంపితమధ్యంబులుఁ గటితట
ఘటితకనకమేఖలాకలాపనినదోపలాలిత నీలదుకూలశోభిత పృథునితంబభరాలస
యానహాసితకలహంసమయూరగమనంబులు నసమ శర కుసుమ శర విలసితంబు
నపహసించునయనకమలంబులుం గలిగిన సుందరీ సందోహంబులం దగిలికందర్ప
కేళీవిహారంబుల నానందంబు నొందక ముకుందచరణారవిందసేవాపరిలబ్ధమర
కతవైడూర్యహేమమయవిమానారూఢులై హరిదాసులు విహరించుపుణ్యప్రదే
శంబులును నిందిరాసుందరి త్రైలోక్యసౌందర్యఖని యైన మనోహరమూర్తి ధరి
యించి రమణీయరణితమణినూపురచరణారవింద యై నిజ హృదయేశ్వరుం డైన
సర్వేశ్వరునిమందిరంబునం జాంచల్యదోషరాహిత్యంబుగ వర్తింపం గరకమల
[1]భ్రమణీకృతలీలాంబుజాత యై తననీడ కాంచనస్ఫటికమయకుడ్యప్రదేశంబులం
బ్రతిఫలింప శ్రీనికేతననినికేతనసమ్మార్జనకైంకర్యంబ పరమధర్మంబని తెలుపు
చందంబునం జూపట్టుచు నిజవసంబునం దనరుసౌరభాభిరామంబు లగుతులసీదళ

1. భ్రమరీకృత.

దామంబుల నాత్మనాయకుని చరణారవిందంబుల నర్పించుచు నొసలిమృగమదపు
టసలునమసలుకొని[1] తుంపెసలుగుని ముకురులకులలితతిలప్రసూనరుచిరాభనాసం
దనరుమోముఁదామర విమలకలితంబులఁ బ్రతిబింబింప నిజమనోనాయకుచేతం
జుంబితం బగుట గాఁదలంచి లజ్జావనతవదనలై యుండం జేయు ప్రవాళలతికాకు
లంబు లైనకూలంబులు గలవడబావులును గలిగి పుణ్యంబునకు శరణ్యంబును
ధర్మంబునకు నిర్మలస్థానంబును సుకృతమూలంబునకు నాలవాలంబును నయి
పొలుపొందుచుండు. 508

చ. హరివిముఖాత్ము లన్యవిషయస్పృహచిత్తులుఁ బాపవర్తులు
న్నిరయనిపాతహేతువును నింద్యచరిత్రము నైనదుష్కథా
నిరతిఁ జరించువారలును నేరరు పొందఁగ నిందిరామనో
హరచరణారవిందభజనాత్మకు లుండెడుగొందినారయన్. 509

వ. వెండియు. 510

చ. హరిఁ బరమేశుఁ గేశవు ననంతు భజింపఁగ ధర్మతత్త్వధీ
పరిణతిసాధనం బగుస్వభావముఁ దాల్చియుఁ బట్టిమర్త్యులా
సరసిజనేత్రుమాయను భృశంబుగ మోహితులై తదంఘ్రిపం
కరుహము లర్థిమైఁ గొలువఁ గానమిఁ బొందరు తత్పదంబునన్. 511

చ. మఱియు సరోరుహోదరునిమంగళదివ్యకథానులాపని
ర్భరపరితోష బాష్పకణబంధురచారుకపోలగద్గద
స్వరపులకీకృతాంగు లగుభావులు నిస్పృహచిత్తులు న్నహం
కరణవిహీనులు న్నగుసుకర్ములు నుండెడిపుణ్యవాసముల్. 512

వ. అందు. 513

మ. వరవైకుంఠము సారసాకరము దివ్యస్వర్ణశాలాంకగో
పురహర్మ్యావృత మైనతద్భవన మంభోజంబు దన్మందిరాం
తరవిభ్రాజితభోగి కర్ణిక తదుద్యద్భోగపర్యంకమున్
దిర వొందన్ వసియించుమాధవుఁడు దా నేపారు భృంగాకృతిన్. 514

వ. అంత. 515

మ. హరిచేఁ బాలిత మైనకాంచనవిమానారూఢ మైనట్టిస
త్పురుషానీకముచేఁ దనర్చి వివిధప్రాపూర్ణప్రభావోన్నతిం
గర మొప్పారుతదీయధామము జగత్కల్యాణమూర్తుల్ మునీ
శ్వరు లర్థిన్ నిజయోగశక్తిఁ బరితుష్టస్వాంతులై చెచ్చెరన్. 516

వ. డాయం జని. 517

చ. మరకతరత్నతోరణసమంచితకుడ్యకవాటగేహళీ

1. తుంపెసలాడుకురులను,

విరచితకక్ష్యాషట్క మరవిందదళాక్షవిలోకనోత్సవా
దరమతి నవ్వయుం గడచి సాటి యనంతరకక్ష్యయందు ని
ద్దఱను దదీయపాలుర సదాకారసమానవయోవిశేషులన్. 518

సీ. కాంచనవరరత్నకటకకాంగుళీయక, హారకేయూరమంజీరధరులఁ
గమనీయసౌరభాగతమత్తమధుకర, కలితసద్వనమాలికావిరాజి
తోరస్థలుల గదాధారుల ఘనచతు, ర్బాహుల సన్నుతోత్సాహమతుల
నారూఢరోషానలారుణితాక్షుల, భ్రూలతాకౌటిల్యఫాలతలుల

తే. వేత్రదండాభిరాముల వెలయు నమ్ము
కుందశుద్ధాంతమందిరాళిందభూమి
నున్నయిద్దఱ సనకాదియోగివరులు
సూచుచును వృద్ధు లయ్యు నాశుభగమతులు. 519

క. ధీరతఁ బంచాబ్దముల కు,మారకులై కాన బడుచు మనమున శంకం
గూరక చతురాత్మకు లని, వారితగమనముల డాయవచ్చిన నెదురన్. 520

క. శ్రీలలనేశ్వరదర్శన, లాలసులై యేఁగుచున్న లాముల నతిసు
శ్శీలతఁ దద్వారప్రతి,కూలమతిం బోవ కుండఁ గుశీలాత్మకులై. 521

క. వారించిన వారలు బృం,దారకు లీక్షించుచుండ దారుణపటురో
షారుణితాంబకులై రోద, వారించుచు వారు పలికి వారలు వినఁగన్. 522

వ. ఇట్లనిరి. 523

చ. పరము ననంతు భక్తపరిపాలు [1]సుహృత్తము విష్ణు నీశ్వరే
శ్వరు భజియింపఁ గోరి యనివారణ నిద్దఱు నేఁగి నిచ్చలుఁ
భరితము దాత్ములై కొలువఁ బాయక తద్భజనాంతరాయకృ
త్పరమతి మాకు నిప్పు డరి, పద్దురాత్ముల నేఁడు గంటిరే. 524

వ. అని మఱియు సనకసనందనాదులు జయవిజయులం జూచి యిట్లనిరి యీమానసంబుల స్వామిహితార్థంబై నిష్కపటవర్తనులమైన మాబోఁటులఁ గుహకవృత్తి గలయి తరజనంబులు భగవత్సదనంబుఁ బ్రవేశింతురో యను శంకం జేసి కొందఱం బ్రవేశింపఁ జేయుటయుఁ గొందఱ వారించుటయు దౌవారికస్వభావం బని వారింపం దలంచితిరేని బ్రశాంతదివ్యమంగళవిగ్రహుండును గతవిగ్రహుండును భగవంతుండును విశ్వగర్భుండును నైన యీశ్వరునకు వ్యాప్యంబును వ్యాపకంబును బ్రాప్తయు ననుభేదశూన్యుండుగావున మహాకాశంబునందు ఘటపటాద్యాకాశంబులు వేఱు లేక యేకంబై తోఁచుచందంబున విద్వాంసు లగువా రమ్మహాత్ముని సకలాత్మభేదరహితునింగాఁ బొడగందు రదియునుం గాక లోకంబునందుల రాజులు సాప

1. సుహృత్తు ననిన నీశ్వ..

రాధు లయినకింకరజనంబుల నాజ్ఞాపించు చందంబున నీశ్వరుండు దండించునో
యనుభయంబునం జేసి వారించితి మని తలంచితి రేని భూసురవేషధారుల వైన
మాకును వైకుంఠనాయకుం డైన సర్వేశ్వరునకును భేదంబు లే కుండుటం జేసి
శంక సేయం బని లే దిట్లగుట నెఱుంగ మందబుద్ధుల రై మమ్ము వారించినయ
నుచితకర్ము లగుమీరలు మదీయశాపార్హు లగుదురు గావున భూలోకంబున
లోభమోహంబు లనుశత్రువులు బాధింపం బుట్టుం డని పలికిన. 525

క. వారలు విని తమమనముల, భూరిస్ఫుటచండకాండపూగంబులచే
వారింప రాని భూసుర, దారుణవాక్యముల కులికి తల్లడపడుచున్. 526

క. పరితాపంబును బొందుచు, సరసిజలోచనునిభటులు సనకాదిముని
శ్వరులపదాంబుజములకుం, గర మర్థిన్ మ్రొక్కి నిటలఘటితాంజలులై. 527

వ. ఇట్లనిరి. 528

మ. వరయోగీశ్వరులార మమ్ము మది నొవ్వ న్నిట్లు మీ రన్నని
ష్ఠురవాక్యంబుల కింక మామనముల న్శోకింపఁగా రాదు స
త్పురుషశ్రేణిఁ బరాభవించినవృథాభూతాత్ములన్ మమ్ము మా
దురితం బింతకుఁ దెచ్చె మీఁద శుభముం బూకొందు మే మారయన్. 529

వ. అని మఱి యిట్లంటి రేని. 530

ఉ. మీకరుణావలోకనసమేతులఁ గా మముఁ జేయఁ జిత్తముల్
మాకొనె నేని మాచనవుఁ ద్రోయక యీఁదగు లోభమోహముల్
గైకొని పుట్టుచోట నవకంజదళాక్షునినామవిస్మృతిం
బైకొన కుండ దానన శుభం బగు మీఁదిమదీయజన్మముల్. 531

వ. అనుసమయంబున. 532

మ. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁ డాకలకలం బాలించి పద్మాలయా
సరసాలాపవినోదసౌఖ్యరచనల్ సాలించి శుద్ధాంతమం
దిరమాణిక్య[1]కవాటముల్ గడచి యేతెంచెం బ్రసన్నార్తిసం
హారుఁ డై నిత్యవిభూతిశోభనకరుం డై మానితాకారుఁ డై. 533

వ. మఱియును. 534

చ. శరనిధికన్యకామణియు సంభ్రమ మొప్పఁగఁ దోడ రా మహో
హారనిజలీలమైఁ బరమహంస[2]మునీంద్రగవేషపాదపం
కరుహముల న్వినూత్నమణికాంచననూపురమంజుఘోషముల్
వరుసఁ జెలంగ నార్యజనవంద్యుఁడు యోగిజనైకసేవ్యుఁ డై. 535

చ. కరమణిహేమకంకణనికాయఘృణాంకృతు లుల్లసిల్ల న
చ్చర లిడుహంసపక్షసితచామరగంధవహోచ్ఛలత్సుధా

1. సుగేహముల్. 2. 'మునీశ్వరవంద్యపాద' అ. ప్ర.

కనకరుచిరాతపత్రఘటితప్రవిలంబితహారవల్లరీ
పరఁగశశిప్రభాకిరణజాలవిరాజితవైభవంబునన్ దై. 536

వ. మఱియును. 537

సీ. నిఖిలమునీంద్రహృన్నిర్మలస్మితప్రసన్నాననాంబుజమునఁ జెలఁగువాఁడు
విశ్రుతస్నేహార్ద్రవీక్షణనిరీక్షభక్తజనానుగ్రహశ్రీయుఁ దనరువాఁడు
మానితశ్యామాయమానోరస్థలమున సంచితవైజయంతి రాజిల్లువాఁడు
నతజనావనకృపాపూర్ణతరంగితములై భాసిల్లులోచనాబ్జములవాఁడు
తే. నఖిలయోగీంద్రజనసేవ్యుఁడైనవాఁడు
సాధుజనముల రక్షింపఁ జాలువాఁడు
భువనచూడావిభూషణభూరిమహిమ
మించువైకుంఠపురిమధ్యభూమిఁ దనరు. 538

సీ. కటివిరాజితపీతకౌశేయశాటితో, వితతకాంచీగుణద్యుతి నటింప
నాలంబికంఠహారావళిప్రభలతోఁ, గౌస్తుభరోచులు గ్రందుకొనఁగ
నిజకాంతిజితతటిద్వ్రజకర్ణకుండల, రుచులు గండద్యుతుల్ ప్రోదిసేయ
మహనీయనవరత్నమయకిరీటప్రభా, నిచయంబు దిక్కుల నిండఁ బర్వ
తే. వైనతేయాంసవిన్యస్తవామహస్త, కలితకేయూరవలయకంకణము లొప్ప
నన్యకరతలభ్రమణీకృతాంబుజమోద, సుందరాకారలీలారవింద మమర. 539

వ. మఱియుఁ జరణారవిందమంజుకింజల్కపుంజప్రభారంజితతులసీమకరందబంధురగంధానుబంధసుగంధిగంధవహాస్వాదకలితసేవాతత్పరులై చనుదెంచుయోగీంద్రులకు మానసానందకారియు బహిఃకరణాంతఃకరణపరితోషప్రకీర్ణరోమాంచరుచిదాయకంబును బ్రభాపూర్తియుక్తంబును నగుమూర్తితోడ నిజసౌందర్యవరకళావిసర్జితశ్రీరమణీసౌందర్యభాసమానుం డగుచుఁ బాదచారి యై యఖిలవిశ్వగురుం డైన సర్వేశ్వరుండు వేంచేసె నప్పుడు. 540

చ. స్థిరశుభలీల నట్లరుగుదెంచినయవ్విభువిద్రుమారుణా
ధరనవపల్లవస్ఫురదమందదంచితకుందరుచిస్మితైకసుం
దరవదనారవిందము ముదంబునఁ దప్పక చూచి యమ్మునీ
శ్వరులు నిజాత్మలం దనివిఁ జాలక వెండియుఁ జూచి రిమ్ములన్. 541

చ. సునిశితభక్తిఁ దన్ముఖముఁ జూచినచూడ్కులు ద్రిప్ప లేకయుం
గనుఁగొని రట్టికేలకు నకల్మషభక్తవిఘాతఖేదముల్
మునిజనచిత్తమోదములు ముక్తినివాసకవాటభేదముల్
వినుతవినూత్ననూపురనివేదము లప్రమహానీయపాదముల్. 542

చ. కని నఖపద్మరాగమణికాంతిప్రభాసితపాదపద్మము
లర్చనములయందుఁ గీల్కొలిపి లబ్ధమనోరథయుక్తులై పునః

ఘనతరభవ్యవందనంబులు విభూతి కలిర్చి నొసర్చి యోగమా
ర్జితచిత్తులై వెదకి కానఁగ లేని మహానుభావునిన్. 543

క. మానుగ యమిన్ [illegible] తద్ధ్యానాస్పదుఁ గ్రాననాని [illegible] జ్ఞులకుం
గానఁగ రాని భక్తజనానంద కరైకమూర్తి [illegible]న్. 544

వ. మఱియుం జక్షురింద్రియగ్రాహ్యుం బగుచున్న [illegible] బ్రకటంబు సేయుచున్న
ఆ పురుషోత్తము నుదాత్తతేజోనిధిం జూచి సనకాదు లిట్లని స్తుతియించిరి. 545

సనకాదులు నారాయణదేవుని స్తుతియించుట.

చ. వనజదళాక్ష భక్తజనవత్సల దేవ భవత్సుతుండు మ
జ్జనకుఁడు నైనపంకరుహజాతుఁడు మాకు రహస్య మొప్పఁ జె
ప్పినభవదీయమంగళగభీరపరిగ్రహవిగ్రహంబు నే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మైతిమి [illegible]. 546

సీ. దేవ దుర్జనులకు భావింప నశక్యంబు గతుండ వైన దీవు చెలువుగాను బడవు
కడఁగి నీదివ్యమంగళవిగ్రహంబును జేసి సముచితార్చనల నెల్లఁ
జేకొని సంప్రీతచిత్తుండ గాఁ జేయు, దతిశయకారుణ్యమతిఁ దనర్చు
కమలాక్ష సర్వలోకప్రజాధిప ¹భవ,దనుదర్శనాభిలాషాపరాత్మ

తే. యిదియదృఢభక్తియోగప్రవీణు లగుచు, నర్థిమై వీతరాగు లైనట్టియోగి
జనమనఃపంకజాతనిషణ్ణమూర్తి, వని యెఱుంగుదు రయ్య [illegible].

క. యుక్తిం దలఁప భవద్వ్యాప్తి,నిక్కము [illegible]
ముక్తినము లయిన నీపద,భక్తులు తత్కర్మములను భావింప రిలన్. 548

ఉ. కావునఁ గీర్తనీయగతకర్మమనంగళతీర్థకీర్తిసు
శ్రీవిభవప్రశస్తసుచరిత్రుఁడ వైనభవత్పదాబ్జసే
వావిమలాంతరంగబుధవర్గ మనర్గళభంగి నవ్యముక్
భావము నం దలంచునె కృపాగుణభూషణ పాపశోషణా. 549

చ. పరమతపోవిధూతభవపాపుల మై చరియించుమాకు నేఁ
డరయ భవత్పదాశ్రితుల నల్గి శపించిన భూరిదుష్కృత
స్ఫురణ ననల్పఘోరపరిభూతుల మై నిజధర్మహాని గా
నిరయము నొందఁగా వలసె నేరము వెట్టక మమ్ముఁ గావవే. 550

చ. కర మనురక్తి షట్పదము గమ్రసుగంధమరందవాంఛచేఁ
దర మిడి శాతకంటకవృతస్ఫుటనవ్య²తరప్రసూనముం
జరుఁగను డాయుపోలిక భృశం బగువిఘ్నములన్ జయించి నీ
చరణసరోజముల్ గొలువ సమ్మతి వచ్చితి మయ్య కేశవా. 551

చ. అలరుభవత్పదాంబుజయుగార్పిత మై పెను పొందునట్టియా

1. 'భవ, దనుసరణాఖిలాపానలాప' అ. ప్రి. 2. 'దరతప్రసూన' వా. ప్రి.

తులసి పవిత్ర మైనగతిఁ ద్రోయజనాభ భవత్కథాసుధా
కలితము లైనవాక్కుల నకల్మషయుక్తిని విన్నఁ గర్ణముల్
విలసితలీలమై భువిఁ బవిత్రము లై విలసిల్లు మాధవా. 552

చ. మహితయశోవిలాసగుణమండన సర్వశరణ్య యింద్రియ
స్పృహలకుఁ గాన రాక యతసీకుసుమద్యుతి నొప్పుచున్న నీ
సహజశరీర మిప్పుడు ప్రకాశంబుగఁ జూచి మదీయ[1]దృక్కు లిం
దహహ కృతార్థతం బొరసె నచ్యుత మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 553

క. అని సనకాదులు దత్పద,వనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశమానసు లై
వినిపించిన గోవిందుఁడు, మునివరులం జూచి పలికె ముదితాత్ముం డై. 554

వ. ఈయిరువురు జయవిజయాభిధానంబులు గల మదీయద్వారపాలకులు వీరు మిమ్ముం గైకొనక మదీయాజ్ఞాతిక్రమణు లయి చేసినయపరాధంబునకుఁ దగిన దండంబు గావించితి రది నాకు నభిమతం బయ్యె నదియునుం గాక భృత్యవర్గంబు సేయు నపరాధంబు స్వామిదియ కాన యీతప్పునకు మానసీయుండ నై నన్ను మన్నించి ప్రసన్ను లగుదురు గాక యని వెండియు నిట్లనియె. 555

చ. తనువునఁ బుట్టినట్టిబెడిదం బగుకుష్ఠమహాగదంబుచే
వనరి తదీయచర్మము [2]వివర్ణత నొందినరీతి భృత్యులొ
ప్పనిపని సేసినన్ విభులు బంధురచారుయశంబుఁ బేరుఁ బెం
పును జెడి పోయి దుర్యశముఁ బొందుచు నుందురు లోకమందునన్. 556

చ. అలవడ నాకు మీవలన నబ్బినతీర్థసుకీర్తనీయస
ల్లలితపనిర్మలామృతవిలాసయశోవిభవాభిరామ మై
వెలయువికుంఠనామ మపవిత్రమనశ్శ్వపచాధమాదిలో
కులచెవి సోఁకఁ దత్క్షణమ కోరి పునీతులఁ జేయు వారలన్. 557

తే. అట్టినేను దలంప మీయట్టిసాధుజనుల కపకార మర్థిఁ జేసిన మదీయ
బాహుసము లైనఁ ద్రుంతు నుత్సాహలీల, నన్ననితరులమీమోలనెన్ననేల.

క. ధరణీసురోత్తమసేవా,పరిలబ్ధం బగునయట్టిపాతకనాశం
కరనిఖిలభువనపూత,స్ఫురితాంఘ్రిసరోజతోయములు గలనన్నున్. 559

క. అలఘుమతి విరక్తునిఁ గాఁ, దలఁపక నిజశుభకటాక్షదామకకలితా
ఖిలసంపద్విభవశ్రీలలనారత్నం బురస్స్థలంబును జెందున్. 560

చ. క్రతువులు సేయుచో శిఖిముఖంబున వేలుచునట్టిసద్ఘృత
ప్లుతచరుభక్షణన్ ముదముఁ బొందదు నిస్పృహధర్మమార్గసం
గతుఁ డగుభూసురోత్తముముఖంబున వేడ్కఁ భుజించునట్టి వి
స్తృతకబళంబునన్ మనము తృప్తి వహించినరీతి నిచ్చలున్. 561

1. 'నేత్రముల్, అహహా' వ్రా. ప్ర. 2. 'వివర్ణము' వ్రా. 3. 'పవిత్రుల' వ్రా. ప్ర.

సీ. సతతంబు నప్రతిహతయోగమాయావి,భూతిచేఁ బ్రఖ్యాతిఁ । బొందునేను
నేమహీసురులప్రసిద్ధనిర్మలపాద,నలినరజోవితానములు భక్తి
హాటకనవరత్నకోటీరమునఁ దాల్తు, నట్టినాచరణాంబుజాంబువులను
దవిలి ధరించి సద్యఃపునీతాత్ములై, రర్థిఁ జంద్రావతంసాదిదేవ
తే. చయము లెవ్వాఁడు బ్రాహ్మణజనులు దమకు
నపకృతుల్ సేసిరేని మా । ఱలుగఁ డతఁడు
విప్రులను సన్నుఁగాఁగ భావించునతఁడు
ధర్మపద్ధతి నాప్రియతముఁడు వాఁడు. 562
ఉ. గోవితతిన్ ధరాదివిజకోటిని నన్నును దీనవర్గమున్
వావిరి భేదబుద్ధిఁ గనువార లధోగతిఁ బొంద నందు నా
శీవిషరోషవిస్ఫురణఁ । జెంది కృతాంతభటుల్ మహోగ్రగృ
ధ్రావలిపోలెఁ జంచువుల । నంగము లుద్ధతిఁ జింతు రెప్పుడున్. 563
చ. ధరణిసురోత్తముల్ బహువిధంబులఁ దమ్ముఁ బరాభవించినన్
దరహసితాస్యులై యతిముదంబున నిచ్చలుఁ బూజ సేయుచున్
సరసవచోవిలాసముల సన్నుతి సేయుచుఁ దండ్రి నాత్మజుల్
గర మనురక్తిఁ బిల్చుగతిఁ । గైకొని పిల్చినవారు నాసముల్. 564
క. వినుఁ డయ్యనఘచరిత్రుల, కనయముఁ బ్రియతముఁడనగుచు । నమ్ముడువోదున్
మును నన్ను భృగువు దన్నినఁ, గనలక పరితోషయుక్తిఁ । గైకొంటిఁ గదే.
సీ. ఏలుచు నా¹ చిత్తమందు నభిప్రాయంబు, దెలియంగలేక యు।ద్వృత్తులగుచుఁ
గడఁగి మీ యానతిఁ । గడచినఁ దద్దోష, ఫలము వీరలకు సం।ప్రాప్తమయ్యె
మునులార నాచిత్తమున నున్న తెఱఁగున, నిట్టి భూమిస్థితిఁ । బుట్టి వీర
లచిరకాలమున నా।యంతికంబునకును,నరుదెంచునట్లుగా । ననుమతింప [రేణ్య
తే. వలయు నని యమ్ముకుందుఁడు। పలుకుటయును,విని మనంబున సనకాది।మునివ
లమ్మహాత్మునిమృదులభా।షామృతంబుఁ, దవిలి క్రోలియు రోషసం।తప్తులగుచ.
సీ. మునివరుల్ దమచిత్తములఁ దృప్తిఁ బొందక, పంకజాక్షుఁడు । వలికినట్టి
పరిమితగంభీర।బహుళార్థదురవగా,హములును విస్ఫుర।దతిసుధోప
మానమాధుర్యస।మన్వితమ్ములు విని,ర్గతశబ్దరోమని।కాయములును
నైనవాక్యములకు । నాత్మలఁ బరితోష,మంది² యుల్లసిరి నె।య్యమున మనల
తే. నొడయఁ డిప్పుడు నందించె।నో తలంప,నర్థి నిందించెనో మత్కృ।తైకదండ
మునకుసంకోచమందెనో।యనుచుసంశ,యాత్ములగుచువివేకించి । యంతలోన.
క. నలినాక్షుఁడు దమదెసఁ గృప, గలిగినభావంబుఁ దెలిసి । కౌతుక మొలయం
బులకీకృతాంగులై యుత్కలికన్ హర్షించి నిటల।ఘటితాంజలులై. 568

2. 'మానసాంభోజాతభావంబు' అ. ప్ర. 2. 'యుల్లముల...మనిచె' అ. ప్ర.

క. ధరితనిజయోగమాయా,స్ఫురణం దనరారునతివిభూతియు బలముం
బరమోత్కర్షముఁ గలయీశ్వరునకు నిట్లనిరి మునులు సద్వినయమునన్.
తే. పాలుష దీక్షింప నిత్యవిభూతినాయకుండవు భగవంతుఁడవు సనఘుఁడవు నీవు
మత్కృతం బిప్పు నీ కభిమత మంటంటి వీశ భవదీయచారిత్ర మెఱుఁగఁ దరమె
ఉ. దేవగణాలి కెల్లఁ బరదేవత లై తనరారు నట్టివి
ప్రావలి కాత్మనాయకుఁడ వై పెను పొందిననీకు నీధరా
దేవత లెల్ల నెన్న నధిదేవత లై రట యెట్టిచోద్యమో
దేవ సమస్తపావన సుధీజనతావన విశ్వభావనా.
చ. కమలదళాక్ష నీవలనఁ గల్గినధర్మము దావకావతా
రముల సురక్షితం బగుఁ దిరంబుగ నీశ్వర నిర్వికారత
త్త్వమునఁ దనర్చు నిన్నరయఁ దత్ఫలరూపముఁ దత్ప్రధానగో
ప్యము నని పల్కుచుందురు కృపామయలోచన పాపమోచనా.
చ. మహిఁ దలపోయ నెవ్వనిసమగ్రపరిగ్రహముం లభింప ని
స్స్పృహమతు లై మునీశ్వరులు మృత్యుభయంబునుఁ బాతు రట్టిస
న్మహితవివేకశాలి గుణమండన నీ కిల నన్యసత్పరి
గ్రహ మది యెట్టిచోద్యము జగత్పరిపాలన నిత్యఖేలనా. 573
సీ. సతతంబు నర్థార్థిజనశిరోలంకార, పదరేణువులు గలపద్మ [1]నేడు
జలజకింజల్కనిష్యందమరందలో, భాగతభ్రమర[2]నాయకివిధమున
ధన్యజనార్పితోదంచితతులసికా, దామంబునకు నిజధామ మగుచు
వాసిల్లుభవదీయపాదారవిందముల్, విలసితభక్తి సేవించుచుండఁ
తే. కమలనయన కృపావలోకనము లోలయ, నర్థిఁ [3]జూడవు భాగవతానురక్తిఁ
జేసి భవదీయమహిమంబు చిత్రమరయ, చిరశుభాకార యిందిరాచిత్తచోర.
మ. చిరభాగ్యోదయ దేవ దేవ లలితశ్రీవత్సలక్ష్మాంగ యీ
వరవిప్రానుపదైకపుణ్యరజమే వర్ణింప నీమేని కా
భరణం బంటివి సర్వలోకులకు విప్రశ్రేణిమాహాత్మ్య మి
వెఱుఁగం జెప్పుట కై ధరించితిగదా యెన్నం బునీతాకృతిన్. 575
వ. అదియునుం గాక. 576
సీ. ధర్మమూర్తివి జగత్కర్తవు నగునీవు, ప్రోవంగఁ దగువారిఁ బ్రోవ వేని
నవిరళవేదోక్త మగుధర్మమార్గము, సన్మార్గ మగుఁ గాన సత్త్వగుణవి
శిష్టుండ వగుచు నీజీవరాసులసేమ, మరసి రక్షింతు నీదైనశక్తి
చేతను ధర్మవిఘాతుల దండించు, నీకు నంచితమైననిగమధర్మ
తే. మార్గనాశకరంబులు మదికి నింపు, గావు విప్రులయందు సత్కరుణ మెఱసి

1. 'మసెడు. 2. నాయకునిపగిది. 3. బూడనూపు' అ. ప్ర.

ఘనతఁ బలికినవినయవాక్యములు విని. యుక్తమగుచుండ నతతంబున్ భక్తవరద.

వ. అట్లయిన జనులయొక్క వినయంబులు వలికినఁ బ్రాభవహాని యగు నని తలం చితివేని. 57[illegible]

తే. విశ్వమున కెల్లఁ గర్తవు విశ్వవిభుఁడవు. విశ్వపాలకుఁ డనఁ బరఁగితి వై నెలయునీకుఁ
గర్తకుఁ బ్రాభవహాని యెక్కడిది దలంప, వినయవాక్యములు నీకుఁ బ్రీతిగా నెఱయఁ గాన.

తే. మునుల మగుడ మమ్ము నతిమోదమున నను పిడ్పు, సత్కరించుచు నెల్ల జగత్పతి గ
హర్షమెయ్యుం గాదె మహాత్మ యొకటి, విన్నవించెద మీజయవిజయులకును.

తే. అలిగి యేము శపించిన యంతకంటెఁ, బెడిద మగునాజ్ఞసేయ నభీష్ట మేనిఁ
జేయు మదిగాక సమధికశ్రీదనర్పఁ, జేసి రక్షించి తేని రక్షింపు మీశ. 581

వ. అట్లయిన మాకుం బ్రియం బగుం గావున ననపరాధులు నతినిర్మలాంతఃకర
ణులు నైన వీరలకు నన్నృతంబులు వలికితిమేనియు మమ్మును నం జిత్తంబుకొలంది
నాజ్ఞాపింపు మని కరకమలంబులు మోడ్చి కృతాంజలు లై యున్నమునులం
గరుణార్ద్రదృష్టిం గనుంగొని. 582

క. ఆ రఘుడు భగవంతుం డిట్లనియె మునులార వీర లనయము భువికిం
జని యచట నసురయోనిన్, జనియించి మహోగ్రలోభసంగతు లగుచున్. 583

క. దేవజనావళి కుపహతిఁ, గావించుచు నిఖిలభువనకంటకవృత్తిన్
జీవించుచు నాయెడ సం,భావితవైరానుబంధభావను లగుచున్. 584

క. ఆహవముఖమున నను నతి,సాహసమున నెదిరి పోరి చక్రనిశితధా
రాహతిఁ దెగి వచ్చెద రు,త్సాహ మెలర్పంగ నాదుసన్నిధి కంతన్. 585

వ. అదియునుం గాక. 586

క. నను వైరంబున నైనను, మనమునఁ దలఁచుటను నాసమక్షమున సదా
నన మీక్షించుచు నిల్చుట, ననఘాత్మకు లై వసింతు రస్మత్పదవిన్. 587

క. వినుఁ [1]శిలమీఁద నీఁ కెన్నటికిని బుట్టువు లేదు వీరికిని మీరలు వ
ల్కినయట్ల నాదు చిత్తము,ననుఁ దలఁతుం గాన మీమనంబుల నింకన్. 588

ఉ. దీనికిఁ జింతఁ దక్కుఁడు సుధీజనపుంగవులార నావుడు
న్నానలినాసనాత్మజు లనంతునిభావము దా మెఱింగి పెం
పూసినవేడ్కఁ దేలి తెలివొందిన చిత్తములన్ నుతించి రం
భోనిధిశాయి నార్తజనపోషణభూషణుఁ బాపశోషణున్. 589

వ. మఱియును. 590

ఉ. ఆసనకాదు లంతఁ బులకాంకురముల్ నన లొత్త బాష్పధా
రాసుభగాత్ము లై మునిశరణ్యువరేణ్యు నగణ్యు దేవతా
గ్రేసరుదివ్యమంగళశరీరముఁ జారుతదీయధామమున్

1. డిట మీఁదటి కెన్నఁటి.

భాసురలీలఁ జూచి నవపద్మదళాక్షునకున్ వినమ్రులై. 591

క. తమపలికినభాషణములు, కమలోదరు[1]వాక్యసరణిఁగాఁ దలఁచుచు నె
య్యమునన్ వైష్ణవలక్ష్మిం, బ్రమదంబునఁ బ్రస్తుతించి పరమేశ్వరుచేన్. 592

క. ఆమంత్రితులై తగ నిజధాములకుఁ జనిరి వారు దడయక లక్ష్మీ
రాముఁడు జయవిజయుల నభిరామంబుగఁ జూచి పలికె రయ మొప్పారన్.

క. మీ రసురయోనియం దని, వారితులై జనన మంద వలసెను నే దు
ర్వారబలాఢ్యుఁడ నయ్యును, వారింపఁగ నోప విప్రవచనము లెందున్. 594

క. అది గాన దనుజయోనిం, బదపడి జనియించి మద్విపక్షులరై మీ
మది నెపుడు నన్ను తలఁచుచు, వదలక నాచేతఁ జచ్చి వచ్చెద రిటకున్. 595

ఉ. పొం డని యానతిచ్చి హరి ఫుల్లసరోరుహపత్త్రనేత్రుఁ డా
ఖండలముఖ్యదిగ్వరనికాయకిరీటలసన్మణిప్రభా
మండితపాదపీఠుఁడు రమారమణీమణి దోడ నేఁగు దే
నిండినవేడ్క నేఁగె నిజనిర్మలమందిర పుణ్యభూమికిన్. 596

వ. అంత. 597

క. నిజతేజోహాని గ జయ,విజయులు ధరఁ గూలి రపుడు విహ్వలు లగుచుం
ద్రిజగముల సురవిమాన,వ్రజముల హాహారవంబు గ్రందుగఁ జెలఁగన్. 598

క. వారలువో దితిగర్భా,గారంబున నున్నవారు గడఁగి తదీయో
దారఘన తేజ మిప్పు డని, వారణ మీ తేజ మెల్ల వమ్ముగఁ జేసెన్. 599

ఉ. ఇంతకు మూల మాహరి రమేశ్వరుఁ డర్థి నొనర్చు కార్యముల్
వింతలె సర్వభూతభవవృద్ధివినాశనహేతుభూతుఁ డా
ద్యంతవికారశూన్యుఁడు దయానిధి మీ యెడ మేలు సేయు నీ
చింత దొఱంగి వేచనుఁడు చేకుఱు మీఁద మనోరథార్థముల్. 600

క. అని వనజాసనుఁ డాడిన, విని తద్వృత్తాంత మెఱిఁగి విబుధులు నాకం
బున కేఁగిరి దితి నిజనా,థునిమాటలు దలఁచి యపరితోషముతోడన్. 601

— జయవిజయులు దితియందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులై పుట్టుట. —

తే. ఇంతి తనసుతుల్ సురలఁ గారింతు రనుచుఁ, దలఁచుచుండంగ నంత వత్సరశతంబు
సనఁగ నటమీఁద గనియెఁ గశ్యపునిదేవి, యఖిలలోకైకకంటకులైన సుతుల.

వ. అయ్యవసరంబున. 603

తే. ధరణి గంపించెఁ గులపర్వతములు వడఁకె
జలధులు గలంగెఁ దారకావళులు డుల్లె
గగన మగలెను మ్రొగ్గె దిక్కరులు దిశల
మిడుఁగుఱు చెదరెఁ బిడుగులు పుడమిఁ దొరఁగె. 604

1. 'భాషణములు' అ. ప్ర.

సీ. హోమానలంబుల ధూమంబు లడరెను, బ్రతికూలవాయువుల్ ప్రబలి వీచెఁ
దరువు లెల్లెడ విద్యుత్పాతంబులై కూలె, గ్రహతారకావళికాంతి మాసె
బెరసి యుల్కలు నక్షత్రపథాన గురిసెను, మెఱుఁగులు దెసల మిక్కుటిల్లి గోలిపె
స్వర్భానుఁ డొగి సహస్రాంశుని ఘనముగఁ బట్టెఁ, గైకొని చిమ్మచీఁకట్లు పర్వె
తే. మొనసి కుక్కలు మొఱఁగె నామోర లెత్తి, పగలు నక్కలు వాపోయె ఖగము లార్త
రవము లిచ్చెను దేవతాప్రతిమ లొరగెఁ, గన్నులను నశ్రుకణములు గ్రమ్ముకొనఁగ.
క. మొదవులు నెత్తురుఁ జేపెను, బిదికెన్ గార్దభరవంబు భీషణ మయ్యెన్
మద ముడిగెఁ గరులకటములఁ, బొదివెఁ దురంగములవాలధుల నిప్పు లొగిన్.
క. గుహలు రొద లిచ్చెఁ బాపగ్రహమిత్రతఁ జెంది వక్రగతులను సౌమ్య
గ్రహములు వర్తించెను దుస్సహతేజో దితితనూజసంభవవేళన్. 607
మ. భయదప్రక్రియ నిట్లు దోఁచినమహోత్పాతంబు లీక్షించి సం
శయకాలం బిది కాని సాధుజనవర్గక్రూరజీవాహితో
దయసంక్షోభము గా నెఱుంగక సమస్తప్రాణిజాతంబు ను
ద్భయ మందెన్ సనకాదియోగిజనముల్ దక్కన్ బుధేంద్రోత్తమా. 608
వ. అట్లావిర్భవించిన యనంతరంబ. 609
మ. కులశైలాభశరీరముల్ దనర రక్షోనాథు లత్యుగ్రదో
ర్బల మొప్పం బదఘట్టనన్ ధర చలింపన్ రత్నకేయూరకుం
డలకాంచీకటకాంగుళీయకకిరీటస్వర్ణమంజీరని
ర్మలకాంతుల్ దులకింప నాత్మరుచిచే నుద్దీకృతార్కాంశులై. 610
వ. ఉన్నసమయంబున గశ్యపుండు నిజతనూభవులఁ జూడం దలంచి దితిమందిరంబు
నకుఁ జనుదెంచి సుతులం గనుంగొని వారలకు నామకరణంబు సేయం దలంచి.
చ. దితిజఠరంబునందుఁ దనతేజము మున్నిడినట్టిపుత్త్రు న
ద్భుతచరితున్ హిరణ్యకశిపుం డను పేరుఁ బ్రసూతివేళ నా
దితి మును గన్నపట్టి రవితేజునిఁ గాంచనలోచనుండు నా
హితమతిఁ బేరుఁ బెట్టి చనియెన్ నిజనిర్మలపుణ్యభూమికిన్. 612
వ. అయ్యవసరంబున నతులతేజోవిరాజితుం డైన హిరణ్యకశిపుండు హిరణ్యగర్భవర
దానగర్వంబునను దుర్వారపరిపంథిగర్వనిర్వాపణాఖర్వభుజావిజృంభణంబునను
నిఖిలలోకపాలాదుల జయించి (స్వవశం బొనర్చి) సంతుష్టాంతరంగుం డై
యొదునుం దనకు మృత్యుభయంబు లేక నిర్భయుండై సుఖం బుండెఁ దత్సోదరుం
డైన హిరణ్యాక్షుండు ప్రతివాసరంబుఁ జండవేదండశుండాదండమండితభుజాదం
డంబున గదాదండంబు ధరియించి తన్ను నెదిరి కదనంబు సేయంజాలిన యరివీ
రునిం గానక భూలోకం బెల్లఁ గ్రుమ్మరి దివంబునకు దాడివెట్టి యందు సమర
విముఖు లయిన బర్హిర్ముఖులం గనుంగొని వనజాసనవరప్రదానంబుఁ జింతించి

హీరములు సొంపొరఁ బహితులు గలుఁగ సుమహితమై జయంతికాదామం బభిరామం
బై వెలుఁగ జరిణాంబుల మణిమయాభరణంబులు మెఱయ నిజదేహద్యుతి దిక్కు
లం బిక్కటిల్లం జెలువొందుచుండం గని విస్మితచిత్తులయి దేవతాగణంబులు గరు
డునిం గని పఱచు నురగనికరంబులుం బోలె నిజనివాసంబు లర్కనివాసంబులుఁ
గాంచనావాసంబులుం గా నొనర్చి యొక్కెడ కేగియుండ జనిన. 613

ఉ. శౌర్యము వోవఁ బట్టి నిజసాహసముల్ దిగఁద్రోడి యొక్క మా
దార్యపరాక్రమక్రమము దప్పఁగ భీతిలి హాటి రక్కటా
కార్యముఁ దప్పి నాకమును గైకొని యార్చి సుమేరుపర్వత
స్థైర్యము నాక్రమించి సతతార్జితభూరిభుజావిజృంభి యై. 614

వ. ఇట్లు సొచ్చిన. 615

క. వరుణునిబలములు దనుజేశ్వరు తేజమునఁ దేజి చూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము సెడి యొందెనియుఁ, గుఱచెం దజ్జలధిమధ్యభాగమునందున్. 616

క. అమరారివిపులసైన్యసముదయం బ్రభవించుట్టి జలనిధికల్లో
లములను విపులగదాదండమునం బో నడిచె నతివృద్ధిం బగుశక్తిన్. 617

చ. మఱియును నమ్మహాజలధిమధ్యమునన్ సురవైరి పెక్కువ
త్సరములు గ్రీడ సల్పి రిపుసైన్యవిదారణశౌర్యఖేలనా
పరతఁ జరించి యవ్వరుణపాలిత మైనలసద్విభావరీ
పురమున కేగి యందుఁ బరిపూర్ణత నున్నపయోధినాథునిన్. 618

వ. మఱియును. 619

సీ. యాదోగణాధీశుఁ డగుచుఁ బాతాళభువనపరిపాలుఁ డై తనరు చున్న
వరుణునిఁ గనుఁగొని పరిహాసితోక్తుల, ని ట్లను విశ్వమం దెన్నఁ గలుగు
సకలలోకైకపాలకులలో నతిబలాధికుఁ డని జగము నుతింపఁ దగిన
శూరుండ విపుడు నీపౌరుష మొప్పంగఁ గదనరంగమున న న్నెదిరి చూడు.

తే. నీభుజావిక్రమంబును బ్రాభవంబు
నడఁతు నని పల్కులయు విని యబ్ధివిభుఁడు
పగఱజయమును వృద్ధియు బలము నాత్మ
బలముఁ దలపోసి దనుజుతో బవరమునకు. 620

క. సమయము గా దని తనచిత్తమునం గలరోషవహ్నిఁ దాలిమి యనుతో
యములం దగ నార్పుచు నుపశమితోక్తులఁ బలికె దనుజసత్తముతోడన్. 621

చ. మనమున శాంతిఁ బూని నియమంబున సంగరము జగించి యే
మనయము నున్నవార మిపు డాహవకేళిఁ జరింప రాదు నీ
ఘనభుజవిక్రమస్ఫురితగాఢవిజృంభణమున్ జయింపఁ జా

1. దవ్వగ.

లిన ప్రతివీరు లెవ్వరును లేరు కుమారమయము సక్క [illegible]న్. 622

చ. కొనకొని యమ్మహాత్ముఁడు వికుంఠపురంబున నున్నవాఁడు దా
నని మొనఁ జెక్కుమాఱు లభిమానముతోల నోలి జయించి కీర్తిఁ
బ్రక[illegible]నవీరుఁ డని భూజనకోటి నుతింప [illegible]డు దే
[illegible] నతఁ డిచ్చు నీకు నని [illegible]న్. 623

ఉ. సందడి నొర్చి యాజి మొన నివ్వెఱ నొవక పొంగి వాఁడు పో
నందఱ వెంటఁబెట్టి మగఁటంతమె సర్వశరణ్యుఁ డైన గో
వింకుఁడు దీర్చు నీపని వివేకవిహీన చనంగ నోపుదే
నందుల కేఁగు మాతఁ డమరారులఁ బోర జయించు నిచ్చలున్. 624

వ. అదియునుం గాక. 625

క. పురుషాకృతిఁ బ్రతియుగమునఁ, బురుషోత్తముఁ డవతరించి భూరిభుజావి
స్ఫురణన్ దుష్టనిశాటుల, హరియించుచు నుండు మునిజనార్చితపదుఁ డై 626

ఉ. కావున నావిభుం డొకఁడె కయ్యమునం దయ్య నీకుఁ జేసి ద
ర్పోవర నీభుజాబలము సొంపఱ డీఁ దినిఁ గూలి పోరమే
యావలి కాశ్రయం బగుదు వచ్చటి కిప్పుడ యేఁగు దేని నీ
చేవయు లావు నేర్పును జెప్పఁగ నేటికి మీఁదికార్యముల్. 627

చ. అని వరుణుండు వల్కిన దురాగ్రహమెత్తి హిరణ్యలోచనుం
డనయము మానసంబున భయంబు గొఁకయు లేక సంగరా
వని నెదిరింతు నేఁ డమరవర్ధను దుష్టవిమర్దనున్ జనా
ర్దను నసురారి వికుంఠనగరస్ఫుటసంచితమార్గవర్తి యై. 628

క. చనునవసరమున నారదమునివరుఁ డెదు రేఁగుదెంచి ముదము దలిర్పన్
దనుజేంద్ర యెందుఁ బోయెద, వని యడిగిన నారదునకు నతఁ డిట్లనియెన్.

చ. సరసిరుహోదరుం డొకఁడ సంగరమే నొనరించి యిందిరా
వరుని ననంతుఁ ద్రుంచి సురవైరికులంబుల కెల్ల మోదవి
స్ఫురణ ఘటింపఁ జేయుటకుఁ బూని వికుంఠపురానువర్తి నై
యరిగెద నన్న నమ్మునికులాగ్రణి దానవనాథు కిట్లనున్. 630

చ. గురుభుజుఁ డమ్మహాత్ముఁడు వికుంఠపురంబున నేఁడు లేఁడు భూ
భరము వహింప నాదికిటిభావము దాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుగ నున్నవాఁ డచటి కేఁగఁగ నోపుదువేని నేఁగు మం
దరయఁగఁ గల్గు నీకు నసురాంతకుతోడి రణం బవశ్యమున్. 631

హిరణ్యాక్షుఁడు యజ్ఞవరాహం బగుహరి నెదిరించి పోరుట.

చ. అనవుడు దానవేంద్రుఁడు హుతాశనుకైవడి మండి పద్మలో
చను నెదిరించు వేడుకలు సందడిఁగొల్ప ననల్పతేజుఁ డై

ఘనగదఁ గేలఁ బూని దితి । గర్భజుఁ డాకృతిఁ దాల్చి వ్రేల్మిడిం
జనియె రసాతలంబునకుఁ । జండభుజాబలదర్ప మేర్పడన్. 632

వ. చని జలమధ్యంబున. 633

క. దివిజారి యెదురఁ గాంచెను, నవిరళదంష్ట్రాభిరాము । నమరలలాముం
గువలయభరణోద్దాముఁ, నవనమయ స్తబ్ధరోము । జలదశ్యామున్. 634

వ. ఆ య్యవసరంబున సూకరాకారుం డైన హరియు. 635

క. వనజరుచిసన్నిభము లగు, తనలోచనయుగళదీప్తిఁ । దనరఁ దదాలో
కనముల దనుజాధీశుని, తనుకాంతి హరింపఁ జేసెఁ । దత్క్షణమాత్రన్. 636

వ. మఱియు నయ్యాదివరాహం బవార్యశౌర్యంబున మాఱు లేనివిహారంబునం
జరియించునట్టియెడ. 637

సీ. తుదమొదళ్లకుఁ జిక్కఁ । దునిసిపాఱఁగ మోరఁ, గులశైలములఁ జిమ్ముఁ । గొంతదడవు
బ్రహ్మాండభాండంబు । పగిలి చిల్లులువోవఁ, గొమ్ములఁ దాటించుఁ । గొంతదడవు
జలధు లేడును బంక । సంకులంబై యింకఁ, ఖురముల మట్టాడుఁ । గొంతదడవు
నుడురాజుసూర్యుఁడు । నొక్కమూలకుఁ బోవఁ, గుఱుచవాలము ద్రిప్పుఁ । గొంతద
[డవు

తే. గునియుఁ గుప్పించు లంఘించుఁ । గొప్పరించు
నెగయు ధరఁ ద్రవ్వ బొఱియఁగా । నేపు మిగిలి
దానవేంద్రునిగుండెలు । దల్లడిల్లఁ
బంది మెల్లన రణపరి । స్పంది యగుచు. 638

వ. మఱియును. 639

క. కనుఁగవ నిప్పులు రాలఁగ, సునిశితదంష్ట్రాగ్రయుతవ । సుంధరుఁ డగుచుం
దన కెదు రేతేరఁగ నీ, వనచర మేరీతి నిపుడు । వనచర మయ్యెన్. 640

క. అని యశ్చర్యభయంబులు, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ । దనుజాధిపుఁ డి
ట్లనియెన్ భీకరసూకర, తను వొంది చరించుదనుజ । దర్పాపహుతోన్. 641

క. ఘనసూకర మూర్త్యాత్మక, వనరుహసంభూతదత్త । వరదానమునం
గనినరసాతలగతభువి, యనయంబును నాయధీన । మై వర్తించున్. 642

క. గొనకొని నీ వీధరణిం, గొని పోకుము విడుము కాక । కొని యేఁగెద వే
గొనియెద నీప్రాణముఁ గై,కొను నావచనములు సలము । కొన నేమిటికిన్. 643

క. మాయావి వగుచు నిప్పుడు, వాయక యీపుడమిఁ జోర । భావంబున [1]నీ
వీయెడఁ గొని పోఁ జూతువె, యాయత భుజబలముచేత । నడఁపక యనుచున్.

సీ. అవిరళయోగమా । యాబలంబునఁ జేసి, యల్పపౌరుషమున । నలరునిన్ను
వర్థి సంస్థాపించి । యస్మత్సుహృద్భృత్య,కులుల కెల్లను మోద । ములయఁ జేయఁ
జెలు వేది మద్గదా । శీర్ణుఁడ వగునిన్నుఁ, గనుఁగొని దేవతా । గణము లెల్ల

1. గొంపోయెద నా శత్రుపులక్, ద్రయత విత్రండపాలెఁ జంపు కేళ్ళన్. త్రా. ప్ర.

నిర్మూలులై చాల నెఱి నశించెద రన్న, విని యజ్ఞపోత్రి యై వెలయుచున్న

తే. హరి సరోజాతభవముఖామరుల కెల్ల, వచ్చె దురవస్థ కాత్మలో నంత నొంది
నిశితదంష్ట్రాగ్ర[1]లసిత యై నెగడుధరణి, దేవితో నొప్పె నాదేవదేవుఁ డంత.

క. [2]సురరిపువాక్యాంకుశముల, గురుకుపితస్వాంతుఁ డగుచుఁ గోమరారి వసుం
ధరతో క్షితి నొందిన, కరిణిం గలకరికులేంద్రు కరణిం జెలుచన్. 646

తే. నిశితసితదంష్ట్రరోచులు నింగిఁ బర్వఁ, గంధి వెడలి భయంకరాకారలీల
నరుగుక్షపణామఖవరాహావతార, మొనరఁ దాల్చినపద్మలోచను నివెనుక. 647

క. కరిసనుకఁ దగులు నక్రము, కరణిం జని దైత్యవిభుఁడు గదిసి యిటు లనున్
ధరితపయోనిధితరికిం, గిరికిన్ ఖురదళితమేరుగిరికిన్ హరికిన్. 648

క. నిందకు రోయక లజ్జం, జెందక వంచనను రణము సేసి జయంబుం
బొందెద నని [3]తలఁచుచు నిటు, పందగతిం బాఱె బంటుపంతమె నీకున్. 649

వ. అని యాక్షేపించినం బుండరీకాక్షుండు కోపోద్దీపితమానసుం డై. 650

క. తోయములమీఁద భూమి న, నాయాసత నిల్పి దాని కాధారముగాఁ
దోయజనాభుఁడు దనబల. మాయతమతిఁ బెట్టె సురలు హర్షము నొందన్.

తే. కుసుమములవృష్టి బోరనఁ గురిసె నంత
విభవ మొప్పార దేవదుందుభులు మొరసెఁ
గడఁక వీతెంచె గంధర్వగానరవము
నందితము లయ్యె నప్సరోనర్తనములు. 652

వ. అయ్యవసరంబున నయ్యజ్ఞవరాహమూర్తిధరుం డైన కమలలోచనుండు గనక కుండల కేయూర గ్రైవేయ కటకాంగుళీయక భూషణరోచులు నింగిఁ బర్వ సమర సన్నద్ధుం డై. 653

చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని మణికాంచనసవ్యవిచిత్రవర్మ మిం
పొనరఁగఁ దాల్చి దానవనియుక్తదురుక్తినిశాతబాణముల్
దనఘనమర్మముల్ గలఁప దానవహంత నితాంతశౌర్యుఁ డై
కనలుచు వచ్చునద్దనుజుఁ గన్గొని రోషవిభీషణాకృతిన్. 654

వ. ఇట్లనియె. 655

మ. వినరా హారి యమంగళాచరణ యుద్యద్వృత్తిన్ నను న్నీమది
న్ననయంబున్ వనగోచరం బగు మృగం బంచుం దలం తౌర నే
నెనయన్ వన్యమృగంబ యౌదు బలిమి న్నెంతెంచు నీజోటి యా
శునకశ్రేణి వధింతు నేఁ డని మొనం జోఁ గోర్చి వర్తించినన్. 656

క. బలిమి గలదేని నాతోఁ, గలనను నెదిరించి పోరఁ గడఁగుము నీకో

1. శోరకవసితధరణి. 2. వరజలయతజలచరగణసరటీజాకలశలోల భావమతోవం. ధరిశాంత్రితి నొందిన, కరణిం గల వ్రా, ప్ర. 3. మదిఁ దలఁచిటు

క్రాలు సేఁసు క్రీడ్ర నూరక, తలపోయ నిక్కానంబు దగదు దురాత్మా. 657

చ. కినుక మిడిగాక సంగరవివేకవిశారదు లైనయట్టిస
జ్జనములు మృత్యుపాశములఁ జాల నిబద్ధులు నయ్యు నీవలెన్
గొనకొని యాత్మసంస్తుతులఁ గూయుదు రందఱు రేల యీ విక
త్థనములు బంటుతనము లె దైత్యకులాధమ యెన్ని చూడఁగన్. 658

మ. ధృతిఁ బాతాళమునందు నీ వనెడిసందీప్తోగ్రనిక్షేప మే
గతిదర్పంబునఁ గొందుఁ జూడు మిదె దేవారాతి నన్నన్న దా
గతలజ్జం దన దాఁగి యుండి రణముం గావింతు యుష్మద్గదా
వితతద్రావితుఁ డన్న నన్నెదురుమా వే తీర్తు నీకోరికల్. 659

ఉ. ఎన్నఁ బదాతియూథముల కెల్ల విభుండవు పోటుబంటవై
నన్ను రణోర్విఁ నేఁ డెదిరినన్ భవదీయబలంబు నాయువున్
మిన్నక కొందుఁ జూడు మిది మేరఁగ మేదిని వీతదైత్యమై
వన్నెకు నెక్కఁ జేసెద సవార్యపరాక్రమవిక్రమంబునన్. 660

చ. నను నెదురంగఁ జాలినఘనం బగుశౌర్యము ధైర్యమున్ బలం
బును గలవేని నిల్వు రణభూమిని నీహితు లైనవారికిం
గనుఁగవ బాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగ మాన్పఁగ నోపుదేనిఁ జ
య్యనఁ జనఁ బొమ్ము దానవకులాధమ యూరక రజ్జులేటికిన్. 661

క. నను నిట సంస్థాపించెద, నని పలికితి వంతవాఁడ వౌదువు నీకున్
నెన రైనచుట్టములఁ బొడ,గని రాఁబదె యమునిపురికిఁ గాఁపుర మరుగన్.

మ. అని యిబ్భంగి సరోరుహాక్షుఁడు హిరణ్యాక్షున్ విడంబించి ప
ల్కిన హాసోక్తుల కుల్కి రోషమదసంగీభూతచేతస్కుఁ డై
కనుఁగ్రేవన్ మిడుఁగుర్లు సాలఁ బొడమంగాఁ గిన్కమైఁ దోఁకఁ ద్రొ
క్కినకృష్ణోరగరాజుమాడ్కి మదిలోఁ గీడ్పాటు వాటిల్లఁగన్. 663

క. చలితేంద్రియుఁ డై నిట్టూ,ర్పులు నిగిడించుచును బొమలు ముడివడ రోషా
కులమానసుఁ డై గదఁ గొని, జలజాక్షుని కెదురునడచె సాహస మొప్పన్.

వ. అత్తఱి హిరణ్యాక్షుం డతిభయంకరాకారుం డై. 665

మ. గద సారించి మదాసురేంద్రుఁడు సమగ్రక్రోధుఁ డై మాధవుం
గుదియన్ వ్రేసిన వ్రేటు గైకొనక రక్షోహంత శౌర్యోన్నతిన్
గద కేలన్ ధరియించి దానిఁ దునకల్ గావించినం దైత్యుఁ డు
న్మదుఁ డై యొండుగదన్ రమావిభుని భీమప్రక్రియన్ వేసినన్. 666

చ. అది దను దాఁకకుండ దనుజారి గదారణకోవిదక్రియా
స్పదకరలాఘవక్రమముఁ బైకొని చూపి విరోధివేరురం
బదయత వ్రేయ వాఁడు వివశాకులభావము నొంది యంతలో

మదిఁ దెలివొంది వ్రేసె రిపుమాననిమర్దను నాజనార్దనున్. 667

వ. ఇట్లు దలపడి యన్యోన్యజయకాంక్షల నితరేతరభంగతరంగతాడితంబు లగు దక్షిణోత్తరసముద్రంబులకైవడిం బరస్పరతుండాదండఘట్టిత మదాంధగంధ సింధురయుగంబు చందంబున రోషభీషణాటోపంబులం దలపడు దెబ్బ లుఱఁగబ్బన నతిదర్పాతిరేకంబున నెదిర్చి ఱంకెలు వైచు వృషభంబులవిధంబున నసహ్యసింహపరాక్రమంబున విక్రమించి పోరు నెడ హిరణ్యాక్షుండు సవ్యమండల భ్రమణంబునఁ బరివేష్టించినం బుండరీకాక్షుండు దక్షిణమండలభ్రమణంబునం దిరిగి విపక్షువక్షం బశనిసంకాశం బగుగదాదండంబునం బగిల్చిన వాఁడు దెప్పఱి తెలివొంది లేచి దనుజరిపుఫాలంబు నొప్పించె నప్పు డమ్మేటివీరులు శోణితసిక్తాంగు లై పుష్పితాశోకంబులం బురుడించుచుం బాయుచు డాయుచు వ్రేయుచు రోయుచు నొండొరులరుధిరంబు లాఘ్రాణించుచుఁ దిరస్కారపరిహాసోక్తు లిచ్చుచుఁ బోరుసమయంబున నమ్మహాబలుసమరంబుఁ జూచు వేడ్కఁ బద్మసంభవుండు నిఖిలమునీంద్రసిద్ధసాధ్యదేవగణంబులతోడఁ జనుదెంచి ధరిత్రీనిమిత్తంబున నసురవరునితోడం బోరుయజ్ఞవరాహున కిట్లనియె. 668

ఉ. అంచితదివ్యమూర్తి పరమాత్మక యీ కలుషాత్ముఁ డైన న
క్తంచరుఁ డస్మదీయవరగర్వమునన్ భువనంబు లెల్లఁ గా
రించు మదించి యిట్టివిపరీతచరిత్రునిఁ ద్రుంప కిట్లుపే
క్షించుట గాదు వీని బలిసేయు వసుంధరకున్ శుభం బగున్. 669

క. బాలుండు గరమున నుగ్రవ్యాళము ధరియించి యాడుసవువున రక్షః
పాలునిఁ ద్రుంపక యూరక, పాలార్చుట నీతియే శుభప్రద యుంకన్, 670

వ. అదియునుం గాక. 671

మ. అనఘా యీ యభిజిన్ముహూర్తమున దేవారాతి మర్దింపవే
ననయంబున్ మఱి దైత్యవేళ యగుసంధ్యాకాల మేతెంచినన్
ఘనమాయాబలశాలి యైనదనుజుం ఖండింపఁగా రాదు గా
వున నీవేళన ద్రుంపు సజ్జనహితప్రోద్యోగరక్తుండ వై. 672

క. అని సరసిజగర్భుఁడు వల్కినవచనము లర్థి విని నిలింపులు గుంపుల్
గొని చూడ సస్మితాననవనజము నెలువొంద నసురవరు కభిముఖుఁ డై. 673

తే. పుండరీకాక్షుఁ డయ్యాదిభూరిపోత్రి, నిరతిఁ దరుణారుణాంభోజనేత్రుఁ డగుచు
ఘనగదాదండ మెత్తి రాక్షసునిహనువు, నుగ్రగతి మొత్తె వాఁడు నున్నోసరించె.

క. పరువడి దితిసుతుఁ డతిభీకరగదఁ జేఁ బూని చిత్రగతులను బద్మో
దరు డాసి చేతిగద సాగరమునఁ బడ నడిచె బాహుగర్వ మెలర్పన్. 675

వ. అంత. 676

తే. హరి నిరాయుధుఁ డైన సురారి సమర, ధర్మ మాత్మను దలఁచి యుద్ధంబుఁ దక్క

నిక్కి చూచుచు నుండెను నింగి యసుర, వరుల హాహారవంబుల భరిత మయ్యె.

క. సరసిజనేత్రుఁడు దనుజే, శ్వరుసంగరధర్మమునకు సముచితశౌర్య
స్ఫురణకుఁ దనచిత్తంబునఁ, గర మాశ్చర్యంబు నొందెఁ గడుఁ దలిర్పన్. 678

మ. కుతలోద్ధర్తమనంబునం దలఁచె రక్షోరాజ్యధ్వాంతంబుగా
దితిసంతానకులాటవీమహితసందీప్తప్రభాశుక్రముం
సతతోద్యజ్జయశబ్దసన్ముఖరభాస్వచ్ఛక్రముం సంతతా
శ్రితనిర్వక్రముఁ బాలితప్రకటధాత్రీచక్రముం జక్రమున్. 679

వ. అదియునుం బ్రచండమార్తాండమండలప్రభాపటలచటులవిద్యోతమానంబును బటువటజ్జ్వాలికాపాస్తసమస్తకుటిలారాతిబలాఖర్వదుర్వారబాహాగర్వాంధకారంబును నసహ్యాకహాకహానినదాధరీకృతసాగరఘోషంబును సకలదేవతాగణజేగీయమానంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును నిజప్రభాపటలపూరితబ్రహ్మాండకటాహంబును నైరయంబునం జనుదెంచి దనుజారిదక్షిణకరసరోజంబు నలంకరించిన నాశుభాంగుండు రథాంగపాణి యై దివంబున నమరగణంబులు జయజయశబ్దంబులు వలుక నసురవిభున కెదురుగా నడచిన. 680

క. పొడగని దనుజుఁడు పెదవులు, దడుపుచుఁ బొలివోనిబంటుతనమున బీరం
బుడుగక భీషణగదఁ గొని, యడిచెం మఖమయవరాహు ననిమితోత్సాహున్.

క. త్రిదశారి దన్ను వ్రేసినఁ, గదఁ బదమునఁ బోవఁ దన్ని కమలాక్షుఁడు పెం
పొదవఁగ మనమున మోదము, గదురఁగ లేనగవు వదనకమలముఁ[1] బొదువన్.

వ. ఇవ్విధంబున గదఁ బోవం దన్ని యసురవిభునితో నిట్లనియె. 683

చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని భుజగర్వ మెలర్పఁగ నన్ను సంగరా
వని నెదిరించు రార యనివారణ దైత్యకులేశ్వరాధమా
యనవుడు వాడు [2]నుబ్బి గద నంబుజనాభుని వ్రేసె వ్రేసినం
దనుజవిభేది పట్టికొనెఁ దార్క్ష్యుఁ డహీంద్రునిఁ బట్టుకైవడిన్. 684

క. దితిజుఁడు దనబల మప్రతి, హతతేజుం డగు సరోరుహాక్షునిశౌర్యో
న్నతిమీఁదఁ బెట్ట కుండుట, మతి నెఱిఁగియుఁ బెనఁగె దురభిమానము పేర్మిన్.

వ. అంత. 686

సీ. కాలానలజ్వాలజ్జ్వాలావిలోలక, రాళమై పెంపొందుశూల మంది
సురవైరి యజ్ఞసూకరరూపధరుఁ డైన, వనజనాభునిమీఁద వైవ నదియు
సద్ద్విజోత్తముమీఁదఁ జపలత గావించు, నభిచారకర్మంబునట్ల బెండు
పడి పఱతేఁ గని పద్మోదరుఁడు దానిఁ, జక్రధారాహతిఁ జండవిక్ర

తే. మమున నడుమన వడిఁ ద్రుంచె నమరభర్త, మహితదంభోళిచే గరుత్మంతుపత్త్ర
మతిరయంబునఁ ద్రుంచినగతిఁ జెలంగి, సురలు మోదింప నసురులు సొంపుడింప.

---

1. మ్రోవన్. 2 నవ్వి.

వ. అయ్యవసరంబున నయ్యసుర దనశూలంబు చక్రంబుచేత నిహతం బగుటం గని.

క. దితిజుఁడు రోషోద్ధతుఁడై, యతినిష్ఠురముష్టిఁ బొడిచె హరి వాలోకో
న్నతుఁ డొప్పెఁ గుసుమమాలాహతి దిగ్గజరాజుఁబోలె నతిదర్పితుఁడై. 689

మ. హరిమీఁదన్ దితిసంభవుండు ఘనమాయాకోట్లు పుట్టించినన్
ధరణీచక్రము ధూళిపాంసుపటలధ్వాంతంబునం గప్పె భీ
కరపాషాణపురీషమూత్రఘనదుర్గంధాస్రరక్తావళుల్
గురిసెన్ మేఘము లభ్రవీథిని మహోగ్రక్ష్వేళక్రియాలోలమై. 690

వ. మఱియును. 691

చ. తవిలి విముక్తకేశపరిధానము లుగ్రకరాళదంతతా
లువులును రక్తలోచనములుం గలభూతపిశాచఢాకినీ
నివహము లంతరిక్షమున నిల్చి నిజాయుధపాణులై మహో
రవముగ యక్షదైత్యచతురంగబలంబులఁ గూడి తోఁచినన్. 692

వ. అంత. 693

క. త్రిసవనపావనుఁ డగునా, బిసరుహనేత్రుండు లోకభీకర మగునా
యసురాధిపు మాయావి సి, రసనకరం బైనశస్త్రరాజముఁ బనుపన్. 694

క. ఆచక్రభానుదీప్తి ధ, రాచక్రమునందు నిండి రయమున నమ్మా
యాచక్రము నడఁగించెను, నీచక్రముఁ డైనయాముష్కునిచరు నెదురన్. 695

వ. అంత నక్కడ. 696

క. దితి దనవిభువాక్యంబుల, గతి దప్పద యనుచుఁ దలఁపఁగాఁ జన్నుల శో
ణితధార లొలికె రక్షః, పతి యగుకనకాక్షుపతనభావము దోఁపన్. 697

వ. అయ్యవసరంబున నసురవిభుండు దన వేసినమాయాశతంబులు కృతఘ్నునకుం
గావించినయుపకారంబులుంబోలె హరియందుఁ బని సేయక విఫలంబు లయినం
బొలివోవనిబంటుతనంబునఁ బుండరీకాక్షుఁ జేరం జనుదెంచి బాహుయుగళంబు
సాఁచి పూఁచి పొడిచి రక్షోవైరివక్షంబుఁ బీడించిన నయ్యధోక్షజుండు దప్పిం
చుకొని తలంగినం జెలంగి దైత్యుండు నిష్ఠురం బగుముష్టిం బొడిచిన నసురాంత
కుండు మిసిమింతుండు గాక రోషభీషణాకారంబున వాసవుండు వృత్రాసురుం దెగ
టార్చినచందంబున వజ్రసన్నిభం బగునఱచేతం [1]గఱకుటసురకటితటంబుఁ
జటులగతి వ్రేసిన (నాహిరణ్యాక్షుండు దిర్రిరం దిరిగి యున్మత్తలోచనుండై సోలి
యెట్టకేలకు నెదుర నిలువంబడె నంత) 698

క. దిటచెడి లోఁబడె దైత్యుఁడు, సటికిన్ దంష్ట్రావిభిన్నశత్రుమహోర
స్తటికిన్ ఖరఖురపుటికిం, గటితటహతకమలజాండఘటికిం గిటికిన్. 699

వ. ఇట్లు లోఁబడిన. 700

---

1. గఱకు దనుజకటి.

మ. [1]దివిజేంద్రాదులు సంతసింప హరి యుగ్రత్వం గర్జమూలంబునం
బలిసంకాశకఠోరహస్తమున శుంభద్భల్లి లన్మై బడిన దా
నవలోకేశుఁ డుదస్తనేత్రుఁ డగుచున్ దైన్యంబు వాటిల్లఁగా
భువిమీఁదన్ బడెఁ గూలె మారుతహతోద్యన్మాలావనీజాకృతిన్. 701

క. బుడబుడ నెత్తురు గ్రక్కుచు, వెడరూపుసు బొల్చి గ్రుడ్లు వెలికుఱుక నిలం
బడి పండ్లు గీటుకొనుచును, విడిచెం బ్రాణములు దైత్యవీరుం డంతన్. 702

తే. పడినదనుజేశ్వరునిఁ జూచి పద్మసంభ, వాదిదివిజులు వెఱఁగంది రాత్మలందు
నితఁడు వొందుట యెట్లొకో యీయవస్థ, పరితలంచుచు మఱియు నిట్లనిరి వరుస.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గకుల నెవ్వానిన్ మనోవీథి సు
స్థిరతన్ లింగశరీరభంగమునకై చింతింతు రాపంకజో
దరుపాణ్యాహతి నమ్మఖాంబురుహముం దర్శించుచుం జచ్చె దు
ర్భరి[2]తోత్తంసుఁడు దైత్యవల్లభుని[3] సౌభాగ్యంబు దా నెట్టిదో. 704

చ. సమమతి వీరు దైత్యకులసంభవపారిషదుల్ మునీంద్ర శా
పమున నికృష్టజన్మమునఁ బైకొని పుట్టియు నేఁడు విష్ణుచే
సమయుటఁ జేసి మీఁద నగుజన్మమునన్ జలజాక్షునిత్యవా
సమున వసింతు రెన్నఁటికిఁ జావును బుట్టువు లేవు వీరికిన్. 705

క. అని వెఱఁగందుచుఁ ద్రిదశులు, తను వొందినయట్టిపికచరతామరసాక్షు
న్ననిమిషమునియోగిజనా, వననతున్ దనుజకరటికవరహర్యక్షున్. 706

వ. కనుంగొని. 707

చ. వనజదళాక్షు యీజగతి వారలమర్మము లీ వెఱింగి యీ
సునఁ బగఁ బుట్టునీదివిజసూదనుఁ జంపితి గాన యింక శో
భన మగు నంచు హస్తములు ఫాలములం గదియించి యందఱున్
వినమితులై నుతించిరి వివేకవిశాలుని బుణ్యశీలునిన్. 708

వ. అంత. 709

చ. సవనవరాహమూర్తి సురశాత్రవుఁ ద్రుంచినమీఁద భారతీ
ధవముఖదేవతానికదంబము దన్ను నుతించునట్టిసం
స్తవమున కాత్మలోనఁ బ్రమదంబునఁ బొంది సమగ్రమంగళో
త్సవము దలిర్ప నందఱఁ బ్రసాదవిలోకన మొప్పఁ జూచుచున్. 710

చ. అరిగె వికుంఠధామమున కమ్మహితోత్సవసూచకంబు గా
మొరసె సుపర్వదుందుభులమోఘము లై ధరణీతలంబునం

1. 'దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి యుద్రేకం బనేకంబుగాఁ, బలిసంకాశకఠోరహస్తమున శుంభద్భల్లి లన్మై ద్రేయ దానవ'—వ్రాఁతప్రతులు. 2. తోదాత్తుఁడు. 3. యీభాగ్యంబు.

గురిసెఁ బ్రసూనవృష్టి నిఖిలాండము లెల్లడఁ జేజరిల్లె భా
స్కరశశిమండలంబులు నిజద్యుతితోఁ వెలుఁగొందె నత్తఱిన్. 711

క. అని యీపుణ్యచరిత్రము, వనరుహసంభవుఁడు శ్రీనివాసుఁడు కరుణ నె
ప్పినయట్టి మైత్రేయుఁడు విదురునకు నెఱిఁగించినవిధంబు నీకథము గానన్.

క. శుకయోగి పరీక్షిత్తున, కకుటిలమతి నెఱుఁగఁ జెప్పె నని సూతుఁడు శౌ
నకముఖ్యులైన మునివరులకుఁ దెలియఁగఁ జెప్పె వాఱియుఁ దాలన మొప్పన్.

వ. ఇవ్విధంబున మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుండు సంతసిల్లె నని. 714

క. అనఘం బగునీచరితము, వినినఁ బఠించిన లభించు విష్ణుకీర్తుల్
వనజోదరుపదభక్తియు, ఘనముగొని యిహపరసుసౌఖ్యగతులు జనములకున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు సూతుండు మహర్షుల కిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని మునీంద్రా హిరణ్యాక్షవధానంతరంబున వసుంధర సమస్థితిం బొందినవిధంబును స్వాయంభువమనువుం బుట్టించినయనంతరంబున విరించి దిర్యగ్గాతిజంతుసృష్టినిమిత్తంబు లైనమార్గంబు లెన్ని సృజించె మహాభాగవతోత్తముం డయినవిదురుండు గృష్ణున కపకారంబు దలంచినపాపవర్తను లగుధృతరాష్ట్రపుత్త్రులం బాసి జనకుం డగుకృష్ణద్వైపాయనునకు సముం డగుచుఁ దనమనోవాక్కాయకర్మంబులు గృష్ణునందు చేర్చి భాగవతజనోపాసకుం డై పుణ్యతీర్థసేవాసమాలబ్ధయశోవిగతకల్మషుం డగుచు మైత్రేయమహామునిని నేమిప్రశ్నంబు లడిగె నవి యెల్లం దెలియ నానతి య్యవలయు నని రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 716

సీ. విమలాత్ముఁ డైనయవ్విదురుండు మైత్రేయ, మునివరుఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతిఁ
జతురాత్మ సకలప్రజాపతి యైనట్టి, జలజగర్భుఁడు ప్రజాసర్గమందు
మును ప్రజాపతులను బుట్టించి వెండియుఁ, జిత్తమం దేమి సృజింపఁ దలఁచె
మును సృజించినయట్టిమును లమ్మరీచ్యాదు, లబ్జజునాదేశ మాత్మ నిలిపి

తే. యర్థి నెట్లు సృజించిరి యఖిలజగము, మెఱసి మఱివారు భార్యాసమేతు లగుచు
నేమి సృజియించి రది గాక కామినులను, బాసియేమి సృజించిరి భద్రయశులు.

క. అందఱు, దమలో నైక్యముఁ, జెందినచో నేమి దగ సృజించిరి కరుణా
కందళితహృదయ యిన్నియుఁ, బొందుగ నెఱిఁగింపు మయ్య బుధనుత నాకున్.

—— చతుర్ముఖుం డొనర్చుయక్షాదిదేవతాగణసృష్టిఁ దెలుపుట. ——

సీ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లనియె జీవదృష్ట, పరుఁడు మాయాయుక్తపురుషవరుఁడుఁ
గాలాత్మకుఁడు ననుకారణంబున నిర్వి, కారుఁ డైనట్టిజగన్నివాసుఁ
డాది జాతక్షోభుఁ డయ్యె నమ్మేటివ, లనను గుణత్రయంబును జనించె
నాగుణత్రయమునం దయ్యె మహత్తత్త్వ, మది రజోగుణహేతు వైన దాని

తే. యం దహంకార మొగిఁ ద్రిగుణాత్మకమునఁ

బొడమె మఱి దానివలనఁ బ్రభూత మయ్యెఁ
బంచతన్మాత్ర లందు సంభవము నొందె
భూతపంచక మీసృష్టిహేతు వగుచు. 719

వ. అవియును దమలోనఁ బ్రత్యేకంబ భువననిర్మాణకర్మంబునకు సమర్థంబులు గాక యన్యోన్యసంఘాతంబునఁ బాంచభౌతికం బైనహిరణ్మయాండంబు సృజియించె నదియును జలాంతర్వర్తి యై వృద్ధిఁ బొందుచుండె నందు. 720

సీ. నారాయణాఖ్య సన్నతి నొప్పు బ్రహ్మంబు, సహస్రదివ్యవర్షంబు లోలి
వసియించి యుండె నావాసుదేవునినాభి, యందు సహస్రసూర్యప్రదీప్తిఁ
దనరుచు సకలజీవనికాయయుత మగు, పంకజాతంబు సంభవము నొందెఁ
బరఁగంగ నందులో భగవదధిష్ఠితుం, డై స్వరాట్టగుచతురాననుండు
తే. జనన మందెను దత్పద్మసంభవుండు [1]నామరూపగుణాదిసంజ్ఞాసమేతుఁ
డగుచు నిర్మాణ మొనరించె నఖిలజగము, వనజజుండు నిజచ్ఛాయవలన మఱియు.

సీ. తామిస్రమును నంధతామిస్రమును దమ, మును మోహనము మహామోహనంబు
ననుపంచమోహరూపాత్మక మైనయవిద్యఁ బుట్టించి యవ్వేధఁ దనకు
నది తమోమయదేహ మని మది రోసి తత్తనువు విసర్జించె ధాతృముక్త
దేహంబు సతతక్షుత్తృష్ణల కావాస, మును రాత్రిమయము నయ్యెను దలంప
తే. నందులో యక్షరక్షస్సులను జనింప, వారి కప్పుడు క్షుత్తృష్ణలవలనఁ గొంద
ఱాచతుర్ముఖు భక్షింత మనిరి కొంద, ఱతని రక్షింత మని తగనాడి రంత.

వ. ఇట్లు వలుకుచు భక్షించువార లయి ధాతసన్నిధికిం జనిన నతండు భయవిహ్వలుండై యేను మీజనకుండను మీరలు మత్పుత్త్రులరు నన్ను హింసింపకుం డనుచు మా మా జక్షత రక్షత యనుశబ్దంబులు వలుకం దన్నిమిత్తంబున వారలకుం గ్రమంబున యక్షరక్షోనామంబులు ప్రకటంబు లయ్యె వెండియుం బ్రభావిభాసితం బైనయొక్క కాయంబు ధరియించి సత్త్వగుణగరిష్ఠులుం బ్రభావంతులు నగుసుపర్వులం బ్రముఖులంగా సృజియించి తత్ప్రభామయగాత్రవిసర్జనంబు సేసిన నది యహోరూపం బై దేవతాళికి నాశ్రయం బయ్యె మఱియు జఘనంబువలన నతిలోలుపు లైనయసురలం బుట్టింప వార (లతికాముకు లగుటం జేసి య)య్యజునిం జేరి మిథునకర్మం బపేక్షించిన విరించి నగుచు నిర్లజ్జు లయినయసురులు దనవెంటం దగులం బఱచి ప్రపన్నార్తిహరుండును భక్తజనానురూపసందర్శనుండు నైననారాయణుం జేరి తత్పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యిట్లనియె.

క. రక్షింపుము రక్షింపుము, పేక్షింపక వినుతనిఖిలబృందారక వి
శ్వక్షేమంకర విను మిట్టు, దక్షత నీయాజ్ఞ నేను దల నిడి వరుసన్. 724

తే. ఈప్రజాసృష్టికల్పనం బే నొనర్ప, నందుఁ బాపాత్ము లైనయీయసురు లిపుడు

---

1. నామధేయాభిరూపసంజ్ఞా.

నను రమింపఁగ డాయ వచ్చినఁ గలంగి, యిటకు వచ్చితి నన్నుఁ గావు సిద్ధచరిత.

వ. అని యనుం గాక లోకంబువారలకుం గ్లేశంబు నొసరింపం గ్లేశంబునం బొందిన వారల క్లేశంబు లపనయింపను నీవ కాక (యితరులు గలరే) యని స్తుతియించినఁ బద్మజు కార్పణ్యం బెఱుంగ నవధరించి విధి కాత్మఘోరతనువు విడువుమనఁగ నతఁడు భవదాజ్ఞ తనుత్యాగంబు సేయుదునని యానతిచ్చిన నతండు నట్ల చేసె నంత నదియును. 726

సీ. సవ్యకాంచనరణన్మణినూపురారావ, విలసితపాదారవిందయుగళ
కాంచీకలాపసంకలితదుకూలవ, ద్విస్ఫారపులినసన్నితంబబింబ
రాజితాన్యోన్యసక్తరుచిరపీనకుచకుంభ, పృథుకుచభారకంపితవలగ్న
మధురాధరస్వాదమదవిఘూర్ణితచారు, సితనవవికచరాజీవనయన

తే. యుపరవక్త్రోష్ఠవిమలశశాంకకాంతి నిటల, షట్పదాలికులకుటిలోపమానచికుర
లలితచంపకకుసుమవిలాసనాస, హాసలీలావలోకన యబ్జపాణి. 727

క. అనఁ దగి సంధ్యారూపం, బున లలనారత్న మగుచుఁ బుట్టిన దానిం
గనుఁగొని దానవు లుగ్రా, హ్వాన మొగిం గావించి పలికి రందఱుఁ దమలోన్.

క. ఈ సౌకుమార్య మీవయ, సీ సౌందర్యక్రమంబు నీ స్థైర్యంబు
న్నీ[1] సౌభాగ్యవిశేషము, నేసతులకుఁ గలదు చూడ నిది చిత్ర మగున్. 729

చ. అని వెఱఁగంది యద్దనుజు లందఱు నిట్లని కీతలోదరిం
గని మన మంతనుండియును గాముకవృత్తిఁ జరించుచుండఁగా
మనయెడ డించి తమున మక్కువ లేమికి నేమిహేతువో
యని బహుభంగులం బలికి రా ప్రమదాకృతి యైనసంధ్యతోన్. 730

వ. ఇట్లనిరి. 731

క. ఓ కదళీస్తంభోరువ, యేకల మేజాడ దాన వెవ్వరిసుత వి
శ్లోకాంతంబున నిచ్చట, నేకారణమునఁ జరించె దెఱిఁగింపు తగన్. 732

క. భవదీయచారురూప, ద్రవిణలసత్పుణ్యభూమిఁ దగు మోహమునం
దవిలిన దుర్భరులను మముఁ, గవయవు పుష్పాస్త్రబాధ ఘన మయ్యెఁ గదే.

వ. [2]అని యంత. 734

సీ. గురుకుచభారసంకుచితావలగ్నంబు, దనరారు నాకాశతలము గాఁగ
లలితపల్లవపాణితలమునఁ జెన్నొందు, చెండు పతత్పతంగుండు గాఁగ
సలలితనీలకేశలసత్పృథుధమ్మిల్ల, బంధంబు ఘనతమఃపటలి గాఁగఁ
బ్రవిమలతరకాంతభావవిలోకన, జాలంబు దారకాసమితి గాఁగఁ

తే. గడఁగి మైపూఁత సాంధ్యరాగంబు గాఁగ
నంగనాకృతి నొప్పుసంధ్యావధూటిఁ

1. సొబగు నీవిశేషము. 2. మఱియుఁ దదీయసౌందర్యంబుగ్గడింప నలవిగాక చింతించుచు,

గదిసి మనముల మోహంబు § గడలుకొనఁగ
నసురు లందఱుఁ గూడి యు § ట్లనిరి మఱియు. 735

క. తెలియఁగఁ బద్మం బేక,స్థలము ననే యొప్పఁ గాని § త్వత్పదపద్మం
బిల బహుగతుల ననేక,స్థలములఁ దనరారఁ గాదె § తరుణాబ్జముఖీ. 736

క. అని దనుజులు దమమనముల, ననురాగము లుప్పతిల్ల § నందఱు నాసం
ధ్యను బట్టికొనిరి వనజా,సనుఁ డప్పుడు హృదయమందు § సంతస మందెన్. 737

క. సరసిజభవుఁ డమ్మెయిఁ దన, కర మాఘ్రాణింప నప్పుడు § గంధర్వులు న
ప్సరసలుఁ బుట్టిరి ధాతయుఁ, బరువడి నాత్మీయతనువుఁ § బాసిన నదియున్. 738

వ. చంద్రికారూపం బైనం దద్గాత్రంబు (విశ్వావసుపురోగము లగు) గంధర్వాప్సరోగణంబులు గైకొనిరి వెండియుం గమలగర్భుండు తంద్రోన్మాదజృంభికానిద్రారూపం బైనశరీరంబు దాల్చి పిశాచగుహ్యకసిద్ధభూతగణంబులం బుట్టించిన వారలు దిగంబరులు ముక్తకేశులు నయినం జూచి ధాతలోచనంబులు ముకుళించి తద్గాత్రంబు విసర్జనంబు గావించిన నది వారలు గైకొనిరి వెండియు నజుండు దన్ను నన్నవంతునిఁ గాఁ జింతించి యదృశ్యదేహుం డగుచుం బితృసాధ్యగణంబులం బుట్టించిన వారలు దమ్ముఁ బుట్టించినయదృశ్యశరీరంబునకుం గార్యం బగుదేవభాగంబుఁ గైకొనినం దత్కారణంబునం బితృసాధ్యగణంబుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుల హవ్యకవ్యంబు లాచరింతురు మఱియును. 739

సీ. సజ్జనస్తుత ఘను § చతురతఁ బంకజా,సనుఁడు దిరోధానశక్తివలన
నరసిద్ధవిబుధకి§న్నరులను బుట్టించి, తవిలి వారికిఁ దిరో§ధాననామ
ధేయ మైనట్టియాత్మ§దేహంబు నిచ్చెను, వెండియు భారతీ§విభుఁడు దనకుఁ
బ్రతిబింబ మగుశరీ§రమునఁ గిన్నరులఁ గిం,పురుషులఁ బుట్టింపఁ బూని వారు

తే. ధాతృ ప్రతిబింబదేహముల్ § దాల్చి వరుస,నిద్దఱిద్దఱు గవగూడి § యుండ్లలోదవ
బ్రహ్మపర మైనగీతముల్ § పాడుచుండి. రంతఁ బంకజసంభవుఁ § డాత్మలోన.

క. తనసృష్టి వృద్ధి లేమికి, గనలుచు శయనించి యంతఁ § గరచరణాదుల్
గానకొని కదలింపఁగ రా,లినరోమము లుగ్రకుండలిప్రజ మయ్యెన్. 741

క. వనజజుఁడు దనునుఁ గృతకృ,త్యునిఁ గా భావించి యాత్మఁ § దుష్టి వహింపన్
మనమున నిఖిలజగత్పా,వను లగు[1] మనులం ద్రిలోక§వరుల సృజించెన్. 742

సీ. పుట్టించి వారికిఁ § బురుషరూపం బైన, తనదేహ మిచ్చినఁ § దగిలివారు
గనుఁగొని మున్ను పు§ట్టినవారిఁ గూడి యా,వనజసంభవునకు § ట్లనిరి దేవ
యఖిలజగత్సృష్టి § యైననీచేతఁ గా,వింపఁగఁబడిన యా§వితతసుకృత
[2]మాశ్చర్యకరము యజ్ఞాదిక్రియాకాండ, మీమనుసర్గ మం § దీడ్య మయ్యెఁ

1. బ్రహ్మణ్యముఖ్యవరుల. 2. మాశ్చర్యకర మయినందు యజ్ఞాదిక్రియాకాండ మిది నిశ్చయంబు నొందె.

తే. దక్షపిర్జాగములు వరాకఁ దసకలె జిహ్వ
లందు నానావ్యసనములు సేయుచుండఁ గలరె
ననుచు మునుల హర్షంబు నందెదియుల్ల
వినుతి సేసిరి ధాత్రీశ వినుతి సేసి 743

వ. పరతపోయోగవిద్యాసమాధియుక్తం బగుచు బుద్ధిచేఁ ... కాత్మ్యం
బును నై బుధగణంబులం బ్రేరేచి సమాధియోగవైభవ ... క్తం
బగునాత్మీయాలంకారాంశంబు వారికి గమ్యంబుగా ... నిమిత్త
యనఁ జెప్పిన విని విదురుండు పరమానందంబునం బొంది గోవిందచరణార
విందంబులు డెందంబునం దలంచి వెండియు మైత్రేయుం జూచి యి ట్లనియె.

సీ. మునినాథ స్వాయంభువమనువంశంబు, పరమపవిత్రము ప్రస్తుతింపఁ
గాఁ దగుకొని తద్వంశమునఁ బ్రథనక్రియఁ, జేసి ప్రజావృద్ధిఁ జెప్పితివి
అదియును గాక స్వాయంభువమనువునకుఁ, బుట్టిన ప్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనునందనులు గలరు కంటిని వారు స, ప్తద్వీపవతి యైన ధాత్రి నెల్ల

తే. ధర్మమార్గంబు దప్పక, సనఘులై యెట్లు పాలించిరయ్య వారి
చరిత మెల్లను సత్కృపానిరతబుద్ధిఁ దెలియఁగ వినిపింపు నాకు మునీంద్రచంద్ర.

వ. అదియునుం గాక తన్మనుపుత్త్రియు యోగలక్షణసమేతయు నగు దేవహూతియును
కన్యాకారత్నంబును స్వాయంభువుండు కర్దమునకు వివాహంబునఁ బెండ్లిచేసె నా
దేవహూతియందు మహాయోగి యయిన కర్దముండు ప్రజల నేలాగునం బుట్టించె
నదియునుం గాక కర్దముండు రుచి యను కన్యను దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె నని
చెప్పితి వారుచియందు సమ్మహాత్ముం డీసృష్టి యేలాగునం బుట్టించె నవి యన్ని
యుం దెలియ నానతీయ వలయు నని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం డి ట్లనియె.

కర్దముఁడు భగవదనుజ్ఞ వడసి దేవహూతిని బెండ్లియాడుట.

క. విను మనఘ కృతయుగంబున, మునినాథుం డయిన కర్దమునుండు ప్రజల సృజిం
పను వనజసంభవునిచేత నియుక్తుం డగుచు మది ముదము సంధిల్లన్. 747

తే. ధీరగుణుఁడు సరస్వతీతీరమందుఁ దవిలి పదివేలదివ్యవత్సరము లోలిఁ
దపము సేయుచు నొకనాఁడు జపసమాధి, నుండి యోగాగ్రచిత్తుఁడై యుండు వేళ.

క. వరదుఁ బ్రసన్నమనోరథ, వరదానసుశీలు నమరవంద్యు రమేశున్
దురితవిదూరు సుదర్శన, కరు బూజించిన నతండు కరుణాకరుఁ డై. 749

వ. అంతరిక్షంబునం బ్రత్యక్షం బైన. 750

సీ. తరణిసుధాకర[1]కిరణసమంచిత, సరసీరుహోత్పలస్రగ్విలాసుఁ
గంకణనూపురగ్రైవేయముద్రికా, హారకుండలకిరీటాభిరాముఁ
గమనీయసాగరకన్యకాకౌస్తుభ, మణిభూషణోద్భాసమానవక్షు

1. కిరణపరాంచిత.

సలలితదరహాసవిచంద్రికాధవళిత, చారుదర్పణవిరాజితకపోలుఁ

తే. శంఖచక్రగదాపద్మ చారుహస్తు, నలికులాలకరుచిభాస్వదలికఫలకుఁ
పీతకౌశేయవాసుఁ గృపాతరంగి, తస్మితేక్షణుఁ బంకజోదరుని హరిని. 751

వ. మఱియు శబ్దబ్రహ్మశరీరవంతుండును సదాత్మకుండును జ్ఞానైక వేద్యుండును వైన తార్క్ష్యాంసవిన్యస్తచరణారవిందుండు నయినగోవిందునిఁ గనుంగొని సంజాత హర్షలహరీపరవశుండును లబ్ధమనోరథుండును నగుచు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించి తదనంతరంబ. 752

క. ముకుళితకరకమలుం డయి, యకుటిలసద్భక్తిపరవశాత్మకుఁ డగుచున్
వికచాంభోరుహలోచను, నకు నిట్లనియెం దదాననముఁ గనుఁగొనుచున్. 753

సీ. అబ్జాక్ష సకలభూతాంతరాత్ముఁడ వగుఁ, దసరు చుండెడిభవద్దర్శనంబుఁ
దలకొని సుకృతసత్ఫలభరితంబు లై, నట్టియనేకజన్మానుసరణిఁ
బ్రకటయోగక్రియాభ్యాసనిరూఢు లై, నట్టియోగీశ్వరు లాత్మ నిచ్ఛ
యింతురు యోగీశ్వరేశ్వర యే భవ, త్పాదారవిందసందర్శనంబు

తే. గంటి భవవార్ధిఁ గడవంగఁ గంటి మంటిఁ, గడఁగి నాలోచనంబులకలిమి నేఁడు
తఱలి సఫలత నొందె మాధవ ముకుంద, చిరదయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార.

వ. అదియునుం గాక దేవా భవదీయమాయావిమోహితు లై హతమేధస్కు లై సంసారపారావారోత్తారకంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు దుచ్ఛవృత్తి కాము లయి సేవించి నిరయగతు లైనవారికిం దత్కామయోగ్యంబు లగు మనోరథంబుల నిత్తు వట్టిసకాము లైనవారి నిందించునేనును (గృహమేధధేనువు నశేషమూలయుం) ద్రివర్గకారణయు సమానశీలయు నయినభార్యం బరిణయంబుగా నపేక్షించి కల్పతరుమూల (సదృశ)ంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు సేవించితి నయిన నొక్కవిశేషంబు గలదు విన్నవించెద నవధరింపుము బ్రహ్మాత్మకుండ వయినభవద్వచస్తంత్రీనిబద్ధు లై లోకులు కామహతు లైరంట యేనును వారల ననుసరించినవాఁడ నై కాలాత్మకుండ వైననీకు నభిమతం బగునట్లుగాఁ గర్మమయం బైనభవదాజ్ఞాచక్రంబు ననుసరించుటకుఁ గాని మదీయకామంబు కొఱకుఁ గాదు భవదీయమాయావినిర్మితంబును ([1]గాలాత్మకభూరివేగసమాయుక్తంబును నక్షరంబును నైనబ్రహ్మంబునందు భ్రమణశీలంబును) నధిమాససమేతత్రయోదశమాసారంబును షష్ట్యుత్తరశతత్రయాహోరాత్రమయపర్వంబును ఋతుషట్కసమాకలితనేమియుం జాతుర్మాస్యత్రయవిరాజితనాభియు నపరమితక్షణలవాదిపరికల్పితపత్త్రశోభితంబునుం గాలాత్మకభూరివేగసమాయుక్తంబును నైనకాలచక్రంబు సకలజీవనికరాయుర్గ్రసనతత్పరం బగుంగాని కామాభిభూతజనానుగతపశుప్రాయు లగులోకుల విడిచి భవపరితాపనివారణకారణం బయిన

1. 'బ్రహ్మాత్మకంబును' అని వ్రాఁతప్రతులు.

భవదీయ [illegible] మాత్ర [illegible] లై [illegible] కథా [illegible] సుధా స్వాదన
[illegible] లహరీ [illegible] లై [illegible] జనార్దన [illegible] వర్గంబు గా
[illegible] నని వెండియు. 755

మ. [illegible] నొక్క [illegible]
[illegible] కీనికాయస్థితి [illegible]
వసిరూఢిం [illegible]
ఘనలీలామహిమార్ణవం [illegible] వచ్చితి యేరికిన్. 756

వ. దేవా శబ్దాదివిషయ [illegible] జేయు [illegible] త్రివను
గ్రహార్థంబు [illegible] లోకతంత్రంబు గలిగి
మదీయ [illegible] సుధా [illegible] నుంచెద. 757

మ. అని [illegible] బుద్ధి [illegible]
వినతానందన [illegible] మానా [illegible]
స్మితానురాగ [illegible] కలిత [illegible] నై ముని
ద్రుం గారుణ్య [illegible] పలికెన్ [illegible] వేడ్కన్. 758

క. మునివర యే [illegible] వి, మనమున [illegible] నను [illegible] భక్తిన్
నెనరునం బూజించితి [illegible] నయము [illegible] మయ్యెడు జుమ్మీ. 759

వ. అని [illegible] ప్రజాపతిపుత్రుం [illegible] సమ్రాట్టు [illegible] నైన స్వాయంభువమనువు
బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు సప్తార్ణవమేఖలామండితమహీమండలంబుం బరిపాలించు
చున్నవాఁ డమ్మహాత్ముం [1]డపరదివసంబున నిందులకు శతరూప యనుభార్యా
సమేతుం డై భర్తృకామ యగుకూఁతుం దోడ్కొని భవదీయసన్నిధికిం జను
దెంచి నిను ననురూపవయశ్శీలసంకల్పగుణాకర యైనతనపుత్త్రిం బరిణయంబు
గావించు భవదీయమనోరథంబు సిద్ధించు ననుం జిత్తంబున సంస్మరించు చుండు
నమ్మనుకన్య నీవు వరించి భవద్వీర్యంబువలన నతిసౌందర్యవతు లయినకన్యలం
దొమ్మండ్రం గను నాకన్యకాసవంశంబునందు మునీంద్రులు పుత్త్రోత్పాదనంబులు
సేయంగలరు నీవు మదీయశాసనంబు ధరియించి మదర్పితాశేషకర్ముండవగుచు
నైకాంతికస్వాంతంబున భూతాభయప్రదానదయాచరితజ్ఞాని వై నాయందు జగం
బులు గల వనియు నీయందు నేఁ గల ననియు నెఱింగి సేవింపుము చరమకాలం
బున ననుం బొందఁగలవు భవదీయవీర్యంబువలన నేను నీభార్యాగర్భంబుఁ బ్రవే
శించి మత్కళాంశంబునఁ (బుత్త్రుండ నై) సంభవించి నిఖిలం దత్త్వసంహితనుప
న్యసింతు నని జనార్దనుండు గర్దమునకుఁ దెలియఁజెప్పి యతండు గనుంగొను చుండ
నంతర్హితుం డై. 760

చ. అతులసరస్వతీసరిదుదంచితబాలరసాలసాలశో

1. డ ట్లుండి యుందులకు.

చేతశ్శుద్ధిం గోరి [illegible] బిందుసరంబు [illegible] యుం
చిత్తం [illegible] సేసి తపియింగ త్వ్రష్టృ [illegible]
[illegible] జితనామము [illegible] మోది నై. 761

చ. అరిగి విశాలతీర్థమున [illegible] సత్వర్దముం
[illegible] మోహ నై [illegible] పలిముంపటి [illegible] కోటికల్
[illegible] బిందుసరంబున [illegible] వివిరా
[illegible] జనవంద్యుఁడు భక్తినితాంతచిత్తుఁ డై. 762

వ. అంత నా స్వాయంభువమను [illegible] డగుచు నిజభార్యాసమేతుండై భర్తృవాంఛాపర [illegible] పుత్రికం దోడ్కొనుచు నిజతనూజకుం దగినవరు నన్వేషించుచు భువనంబులం గలయం గ్రుమ్మరి యెందునుం గానక వచ్చి వచ్చి. 763

ఉ. [illegible] గాంచె నంత బుధసన్నుతుఁడు విష్ణుఁడు గర్దముఁ దయా
నంద మెలర్పఁ జూచి నయనంబుల రాలిన బాష్పముల్ ధరం
బిందువులై [illegible] పేర్చి సరస్వతిఁ జుట్టి పాఱుటన్
బిందుసరోవరం బనెడిపేరఁ దనర్చిన పుణ్యతీర్థమున్. 764

ఉ. అందుఁ దమాల సాల బకుళార్జున నింబ కదంబ పాటలీ
చందన నారికేళ ఘనసార శిరీష లవంగ లుంగ మా
కంద కుచందన క్రముక కాంచన బిల్వ కపిత్థ మల్లికా
కుంద మధూక మంజులనికుంజములం దనరారి వెండియున్. 765

క. పరిపక్వఫలభరానత, తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహగో
త్కరబహునానారవచయ, భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్. 766

క. అతిసరస చంచుగళిత, ఘృతసర్గలితపక్వఫలరసాస్వాదనమో
దితరాజశుకపచోర్ధ్వ, కలితఘోషము సెలఁగ శ్రవణసుఖదం బగుచున్. 767

క. లలితసహకారపల్లవ, కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర, కలనాదము లుల్లసిల్లఁ గడు రమ్యము లై. 768

క. అతులతమాలమహీజ, ప్రతతిఘనాజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవకేళీవిల, సితపింఛవిభాసిబర్హిశిఖిసేవ్యం బై. 769

క. కారండవ జలకుక్కుట, సారస బక చక్రవాక షట్పద హంసాం
భోరుహ కైరవ నవకల్హార విరాజితసరోవరాకలితము నై. 770

క. కరి పుండరీక వృక కా, సర శశ భల్లూక హరిణ చమరీ హరి సూ
కర ఖడ్గ గవయ వలిముఖ, శరభ ముఖోగ్ర వన్యసత్త్వాశ్రయ మై. 771

వ. ఒప్పు నప్పరమతాపసోత్తముని యాశ్రమంబుఁ గనుంగొని మితపరిజనంబులతోడం జొచ్చి యందు. 772

సీ. అంచితబ్రహ్మచర్యవ్రతయోగ్య మై, విలసిల్లుఘనతపోవృత్తిచేత

దేహంబు సుచిరతపస్సిద్ధి ఫలము నొందఁ, గనుఁ గృతీభూతాత్మకాయుండ నయ్యె
నలినోదరాలాపనవసుధాపూరంబు, శ్రోత్రాంజలులఁ ద్రావి సొక్కి యున్న
కతనఁ గృతీభూతకాయుండ గాకఁ బూతకర్ణుండ నైతి నిక్కముగను
తే. కమలపత్త్రవిశాలనేత్రములు గనఁగఁ గలిగె నంతఁ బూర్ణచంద్రసన్నిభాత్మ
రత్నమును బోలియున్నకరములఁ బట్టి భక్తి నమస్కరించె నీ పాదములకు.
వ. ఇట్లు వందనంబు గావించి నక్కర్దముండు తన గృహంబునకుం జనుదెంచిన యమ్మనువు నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులఁ బరితుష్టునిం గావించి పూర్వోక్తం బైనభగవదాదేశంబు సంస్మరించి స్వాయంభువున కిట్లనియె. 774
సీ. పరగుణాకర భగవద్భక్తియుక్తుండ, వైన త్వదీయప్రవర్తనంబు మెల్ల
శిష్టపరిగ్రహశీలదుష్టనిగ్రహములఁ, జేయఁ గదా ధర్మపాలనము మఱియు
వనజహితాహితవహ్నిసమీరనై సంస్థితవార్ధిపరీతనానాత్మ
కుండవు హరిస్వరూపకుండవై నీవు, మానితభక్తి నస్మదుపాసనంబు
తే. ననఘ నీ విట్టి నేమి నరయఁ గలుగు లోకశత్రు మదుగుహేతుమహోదయపాదసంబు
నెక్కి కోదండపాణివై యుద్ధసైన్యపదవిఘట్టనచే భూమిభాగ మగల. 775
మ. తరణింబోలెఁ జరింప కున్న ఘననిర్ద్రం బొంది [1]యొండేని భూ
వర పద్మోదరకల్పితంబు లగు వీ వర్ణాశ్రమాచారవి
స్తరపాథోనిధిసేతుభూతసుమహామర్యాదచారక్రియల్ దప్పి సం
కర మై చోరభయంబునన్ నిఖిలలోకంబుల్ నశించుం జుమీ. 776
వ. అని పలికి భవదాగమనంబునకు నిమిత్తం బెయ్యది యనవుడు సమాహితసకల నిత్యకర్మానుష్ఠానుం డైన మునీంద్రునకు స్వాయంభువుం డిట్లనియె. 777
క. సరసిజగర్భుఁడు దనచే, విరచిత మైనట్టి వేదవితతుల నెల్లన్
ధర వెలయించుట కై బుధవర నిమ్ముఖమున విప్రకులంబు నాన సృజించెన్. 778
క. దురితస్వరూపపాపు, చ్చరపీడం బొంద కుండ సకలక్షోణిం
బరిపాలించుట కై మము, నరవిందభవుండు భుజములందు సృజించెన్. 779
క. నెఱి నట్టి జలజభవునకుఁ, [2]గరుణాంతఃకరణగాత్రకములై యెసఁగం
బరఁగిన బ్రహ్మక్షత్త్రము, లరయ సమాధీశ్వరునకు నవయవయుగంబుల్. 780
వ. కావున హరిస్వరూపుండ వైన దుర్జనదుర్దర్శనుం డవు [3]నిన్నుఁ గనుట మదీయ భాగ్యంబున సిద్ధించె భవత్పాదకంజకింజల్కపుంజరంజితం బైన మదీయమస్తకంబును దావకవచనసుధాపూరితంబు లైన శ్రవణంబులును మంగళాకారత్వంబున సాఫల్యంబునం బొందె నేను గృతార్థుండ నైతి దుహితృస్నేహదుఃఖపరిచ్ఛిన్నాంతఃకరణుండ (నైన సకలదేశభ్రమణఖిన్నుండ) నయిన నా విన్నపం బవధరింపు మని యిట్లనియె. 781

1. యొండేని. 2. 'కరుణాంతఃకరణ. 3. భవద్దర్శనంబు మదీయ' వ్రా' ప్ర'

మ. కర మొప్పారెడు దేవహూతి యను కన్యామౌళి మత్పుత్త్రి దా
వరలావణ్యగుణాఢ్యలైన క్రియ నేర్పాటన్ మది గోర కా
తుర నై నారదు చెప్పగా విని భవచ్చారిత్ర మెన్నంచు నే తెంచె నీ
తరుణిం దీనిం బరిగ్రహింపుము శుభోదాత్తక్రియాలోలతన్. 782

క. అమలినగృహమేధికళ, క్రమములకు ననురూపగుణవిరాజితశీల
క్రమములు గలిగినతరుణిం, బ్రమదంబున బెండ్లియాడుమయ్య భవ్యచరిత్రా. 783

క. అనఘ విరక్తుల కైనం, దనయంతట లభించుసౌఖ్యతతి వర్జింపం
జన దటు కాముకులకు న, ప్పిన మానిని దూరమే లభించుప్రియసౌఖ్యంబుల్. 784

క. వినుము ఫలారంభుఁడు నృప, యని యడిగినఁ దనయశంబు నుం దగ మానం
బును జెడుఁ గావున నీవును, నెనయ వివాహేచ్ఛ గలుగుట[1]ఎఱిఁగి యిచటికిన్.

క. చనుదెంచితి మత్ప్రార్థనఁ, గైకొని మత్తనూజఁ దగ వరియింపుం
డని మని స్వాయంభువునిం, గనుఁగొని మఱలంగఁ బలికెఁ గర్దముఁడు దమొప్పన్.

సీ. అనఘ నీచేత నర్థనవ్యదత్తముగఁ బ్రతిష్ఠితం బైనయీ సతీవఁబోఁడి
కమనీయరూపరేఖావిలాసంబుల, మానితలక్ష్మిసమాన యగుచు
నొకనాఁటిరాత్రియం దుడురాజచంద్రికా, ధవళితనిజసౌధతలమునందు
మహిత[2]హిరణ్మయమంజీరశోభిత, చరణయై నిజసఖీసహిత యగుచుఁ

తే. గందుకక్రీడఁ జరియింప గగనమందు, వరవిమానస్థుఁ డగుచు విశ్వావసుండు
నాఁగఁదనరినగంధర్వనాయకుండు, తరుణిఁ జూచి విమోహితుఁడై ధరణిఁ బడియె.

తే. పుండరీకాక్షు నెఱుఁగనిపురుషపశువు, లీతలోదరిఁ బాడగాన రేమి సెప్ప
నట్టి[3]కోమరాలు భాగ్యోదయమునఁ దాన వచ్చి కామింపనొల్లనివాఁడు గలఁడె.

క. ఈ కన్యారత్నమునకు, నాకును గుణరూపవర్తనంబులయెడ నా
లోకింప సమము కావునఁ, గైకొని వరియింతు విగతకల్మషవృత్తిన్. 789

క. విమలాత్మ దీని కొకసమ, యము గల దెఱిఁగింతు విను గుణాకర యగునీ
రమణికి నపత్యపర్యం, తము వర్తింపుదు గృహస్థధర్మక్రియలన్. 790

ఆ. అంతమీఁద విష్ణునాజ్ఞయాదలఁ దాల్చి, శమదమాదియోగసరణిఁ బొంది
సన్న్యసించువాఁడ జలజనేత్రునివాక్య, కారణమునఁ జేసి ధీరచరిత. 791

క. శ్రీవిభునివలన నీలో, కావళి యుదయించుఁ బెరుఁగు నడఁగును విను రా
జీవభవాదుల కతఁడే, భూవర నిర్మాణహేతుభూతుం డరయన్. 792

వ. అది గావున నమ్మహాత్మునియాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయ రా దని కర్దముండు పలికిన విని స్వాయంభువుండు నిజభార్య యైనశతరూపతలంపును బుత్త్రి యైన దేవహూతిచిత్తంబును నెఱింగినవాఁడై మునిసమయంబున కియ్యకొని ప్రహృష్టహృదయుం డగుచు సమంచితగుణగణాఢ్యుం డయినకర్దమునకు దేవహూతిని విధ్యు

1. 'ఎఱిఁగి నీ చటకిన్' వ్రా. ప్ర. 2. రణన్మణీమంజీర. 3. 'కోమలి' వ్రా. ప్ర.

క్తప్రకారంబున వివాహంబు సేసెను. తదనంతరంబ శతరూపయును బారిబర్హ సంజ్ఞకంబులైన వివాహోచితదివ్యాంబరాభరణంబులు దేవహూతికర్దముల కొసంగి నిర్విఘ్నంబున నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించి విగతచింతాభరుం డై స్వాయంభువుం డనుమహీపతి వియోగవ్యాకులితచిత్తుం డగుచుం గూతుం గౌఁగిలించుకొని చుబుకంబుఁ బుడుకుచుఁ జెక్కిలి మూర్కొని శిరంబు మూర్కొని ప్రేమాతిరేకంబున బాష్పధారాసిక్తమస్తకం జేసి తల్లీ పోయివచ్చెద నని చెప్పి కర్దము నిచేత నామంత్రితుం డై నిజభార్యాసమేతుం డై రథం బెక్కి సపరివారుం డై.

చ. తరళతరంగవీచిసముదంచితబిందుసరస్సరస్వతీ
సరిదరవిందతుందిలలసత్తరుశీకరనివాససన్మునీ
శ్వరనికరాశ్రమాకలితసంపదలం గనుఁగొంచు వేడ్క ము
ప్పిరిగొన నేఁగె నాత్మపురభేదనవిస్ఫుటమార్గవర్తియై. 794

వ. ఇట్లు సనిచని బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు. 795

సీ. ఎందేనిఁ దొల్లి లక్ష్మీశుండు యజ్ఞసూ,కరమూర్తి యై కొని సరభసమున
నొడలు జాడించినఁ బుడమిపై రాలిన,రోమజాలంబులు రుచిరహరిత
వర్ణ మై పొలుపారు వరకశకాశమ,యంబును యజ్ఞక్రియాకలాప
యోగ్యంబు నై చాల నొప్పారి బర్హిస్సు, సంభవించిన దాన సకలఋషులుఁ

తే. క్రతువు లొనరించి తద్విఘ్నకారు లైన, యసురులను ద్రుంచి రట్లు స్వాయంభువుండు
విష్ణుపరముగ మఖముఁ గావించి రుచిర, మేధఁ జెలువొందె నట్టియాత్మీయపురము.

క. డాయం జనఁ బురజనము లు,పాయనములు దెచ్చియిచ్చి బహుగతుల నుతుల్
సేయంగ మంగళతూర్యము, లాయతగతి మొరయఁ జొచ్చె నంతఃపురమున్.

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి తాపత్రయోపశామకం బగు భగవద్భక్తి వృద్ధిఁ బొందించుచుఁ బుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రసుహృద్బాంధవసహితుం డై పరమానందంబున. 798

మ. అతిభక్తిం బ్రతివాసరంబును హరివ్యాసంగుఁ డై మాధవాం
కితగంధర్వవిపంచికాకలితసంగీతప్రబంధానుమో
దితుఁ డై యిష్టవిభూతులందు ననురక్తిం జెంద కేప్రొద్దున
చ్యుతసేవైకపరాయణుం డగుచు నస్తోకప్రభావోన్నతిన్. 799

మ. హరిపాదాంబురుహద్వయార్పితతులస్యామోదముం గొంచుఁ ద
చ్చరితంబుల్ దలపోయుచుం బొగడుచుం జర్చించుచుఁ జూచుఁ ద
త్పరిచర్యావ్యతిరిక్తసంసరణసద్ధర్మార్థకామంబులం
బరిభూతంబులఁ జేసి మోక్షపదసంప్రాప్తిక్రియారంభుఁ డై. 800

క. నిగమార్థగోచరుం డనఁ, దగు హరిచరితప్రసంగతత్పరచిత్తుం
డగు నతనికి [1]మన్వంతర, మగుయామము లొగి నయాతయామము లయ్యెన్.

1 'స్వాంతరగము' లగుయామము.

సీ. కాంచీయు [illegible] విస్తృతము [illegible] గానను తోరణ
సలుపును [illegible] తప్పు [illegible] లలి[illegible]ంచి [illegible] ఖ్యాతమును దాను
[illegible] దాసుడు [illegible] కవచ్ఛము
[illegible] సమ్మృ[illegible] మధురస[illegible]
తే. దన్ను కూడంగ నడపుచుఁ గోరి సర్వభూతహితత్వ[illegible] విఖ్యాతలీల
నేక[illegible] రహితంబు [illegible] జగమున వరించె [illegible] మోద [illegible] ఉల్ల.
క. [illegible] యముప్రమును [illegible] మునిప్రవర [illegible]
[illegible] మెలంగించెన్. 803

—కర్దమప్రజాపతి యోగప్రభావంబుచే విమానంబు గల్పించి భార్యతోఁ గూడ
దాను విహరించుట...

వ. ఇట్లు స్వాయంభువుండు దేవహూతిం గర్దమునికి వివాహంబు సేసి మరలి చనినం దదనంతరంబ దేవహూతియుఁ బతిభక్తి గలిగి భవునికి భవాని పరిచర్య సేయు చందంబునం బతి[illegible] గా నెఱింగి యమ్మునీంద్రుని చిత్తవృత్తి గోరుచు దినదినంబునకు భక్తితాత్పర్యస్నేహాభయంబులు రెట్టింపం బ్రియము [illegible] విరాజితయై యగుచుఁ గామక్రోధదంభ లోభాదిగుణవిరహితయై శరీరశుద్ధి వహించి చతురసౌహార్ద స్నేహంబులు గలిగి పతియ దైవంబుగా భావించి మృదుమధురవచనరచనయై పతిభక్తి యేమఱక [illegible] దైన్యరోగంబులైనను [illegible] కర్దముండు నిజసేవా [illegible] యున్న దేవహూతిం [illegible] డై కనుంగొని [illegible] నిట్లనియె. 804

ఉ. మానితధర్మమార్గమహి[illegible] భూరితపస్సమాధివి
ద్యానికృతాత్మయోగసను[illegible] విష్ణుకటాక్షలబ్ధ
భాసురదివ్యభోగ[illegible] లస్మదీయసే
వానిరతిఁ [illegible] దివ్యదృష్టియున్. 805
తే. నెలఁత తద్దివ్యదృష్టి [illegible] నీకుఁ, గానవచ్చు విలోకింపు [illegible] కమలపత్రి
[illegible] తనకు [illegible] భోగంబు [illegible] లేమి సెప్ప
సీ. అను[illegible] చేతను[illegible] వులకు
దృతిఁ బొంద [illegible] దివ్యభోగంబులు. నీదు [illegible] జేసి
సంప్రాప్తములు [illegible] సమత భోగింపుము, [2]కార్యసిద్ధియు నగుఁ[1]గాక నీకు
ననుటయు [illegible] యోగమాయావిచక్షణశాలి [illegible] యైనకర్ద
తే. మునిఁ గనుంగొని [3]వి[illegible] నవాంగ, కలితలజ్జానతాస్యపంకజయునగుచు
[4]వినయసౌహార్దములఁ జేసి [illegible] లంబు, లయినపలుకులఁ బతికి నిట్లనియెఁ బ్రీతి.

---

[1]'కిందగఁ' అ.ప్ర. [2]'కార్యసిద్ధ్యయ్యెడుఁగాక' వ్రా.ప్ర. [3]నిశ్చింతయును. [4]'ప్రణయములం జేసి' వ్రా.ప్ర.

వ. అనఘా! (ఘోరతపో) యోగప్రభావంబున [illegible] నీవు
నుత్తమదివ్యభోగంబులు గలుగు [illegible] భవత్ప్రసాదంబున [illegible]
యు నాకుం గలుగ నవధరింపు దేవా [illegible] త్రివిష్టపసంభోగసమ్యక్పాంతరం బైన [illegible]
సంగమసముచితంబు చిత్తంబునం దలంచి భవదంగసంగమంబుఁ గృశీభూత
పుము భవదీయసంయోగవాంఛాపరతం గృశీభూతం బయిన యా దేహం బేవిధం
బున మజ్జనభోజనపానాద్యంబులం బరితుష్టిం బొందు [illegible] నేత్రోత్సవంబుఁ దీర్చు
రతితంత్రం బగు కామశాస్త్రప్రకారం బుపదేశించి యుచితములు నుచితంబులును
వివిధాంబరాభరణమాల్యానులేపన సుందరారామ ప్రముఖ నిఖిలవస్తువిస్తారంబు
గావించి నన్నుం గరుణింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు నిజయోగమాయాబలంబునం
దత్క్షణంబ. 808

సీ. దివ్యకుసుమ స్తంభదీప్తిఁ జెన్నొందుచు, మరకతస్థల [illegible] దసర
వరవజ్రవైడూర్యకవాటశోభితము లై, విద్రుమవేదికా [illegible]
[illegible] నవరత్నకాంచనసంఘటితము లై, హంసతూలికాతల్పశోభ మెఱయఁ
[illegible] మొగడలఁ జెలువొందు, పైపూర్వ ధూపసుగంధంబు నిండ
తే. దరళతరఘూర్ణత కేతుపతాక లొలయ, మంజులోదంచితిమధుపకలిత
సురుచిరాలంబమానప్రసూన రాజి, మాలికల నొప్పు వివిధగృహాళి దనరె. 809

క. మణిమయ మకరాలంబినాం బరకౌశేయాదివివిధకుసుమావృతమున్
దిరసుభగాకారం బై, యమర విచిత్ర పట్టికాలంకృత మై. 810

మ. లలితోద్యానవనాంతసంచరణలీలాలోలహంసాళికో
కిలపారావతచక్రవాకశుకశారికావ్యూహ మంజుత్వము
త్కలికం గృత్రిమపక్షు [illegible] నివహాగ్రశ్రేణి యందుం గుతూ
హలి యై పల్కుచు నాదు [illegible] బ్రతిశాఖాభోగావ్యాప్తమున్. 811

వ. వెండియు. 812

క. ఘనసౌధాంతరశయ్యా, సన కేళీగృహాకృతక [illegible] శిఖరతో
భనచంద్రకాంతచారుభ, వనఫలభరితావనిజ [illegible] తము లగుచున్. 813

క. సకలర్తుశోభితంబును, సకలశుభావహము సకలసంపత్కరమున్
సకలోపభోగయోగ్యము, సకలేప్సితకామదంబు సకలంకృతమున్. 814

వ. అగుచు నొప్పుదివ్యవిమానంబుఁ గల్పించి తదీయసుషమావిశేషవిచిత్రంబులు
నిర్మించిన తానును దెలియం జాలనియద్భుతకర్మం బైన విమానంబు దేవహూ
తికిం జూపినం జూచి యమ్ముద్దియ సంతసింప కుండుట యెఱింగి సర్వభూ
తా(ంతరా)శయాభిజ్ఞుండును సంతుష్టాంతరంగుండును నైన కర్దముం డిట్లనియె.

1. వనసుందరపు. 2. హాళి, [illegible] ములఁ గనంగవివిధ గేహములఁ గలిగె. 3. శుకశారికానేకము' (వా. ప్ర.)

తే. ఇత్తెఱఁగ భగవత్ప్రసాదంబున నీ కఖిలముం గల్గెఁ, గాకరంబున నగునె కామ్యలాభయమునఁ
జనిత క్రూరకృతజంతువిహారాశ్రమములకు, నాశ్రమఫలసిద్ధి సేయుదానఁ గాని సేవ. 816

క. కజ్జలముల నతిభక్తిని మజ్జన మొనరించి యావిమానము వేడ్కన్
లజ్జావతి యెక్కెద నని, బుజ్జగనఁ దగఁగఁ దోఁపఁ గర్దముఁడు పలుకుటయున్.

వ. అని మూకుళితకరాంబుజయై పతిసేవాయాసమలినాంబరయును వేణీభూతశిరోజయు ధూ
ళిధూసరి¹తాత్మశరీరభూషితాంగయు శబలస్తనయు నై భర్తృనియోగంబున సర
స్వతీసలిలసంభూతజలచరాశ్రయం బగు బిందుసరోవరంబుఁ బ్రవేశించి తజ్జలం
బులఁ గ్రుంకు లిడునవసరంబునఁ దద్వారిపూరమధ్యంబున ²రుచిరసూక్ష్మాంశుక
ధారిణులుఁ గిశోరవయఃపరిపాకశోభితలు నుత్పలగంధులు నగుకన్యాసహస్రం
బులు దేవహూతిం గనుంగొని యిట్లనిరి. 818

క. తరుణీ సంచితకర్మాచరణల మగుమేము నీకు సదమలభక్తిం
బరిచర్య సేయ నేర్తుము, కరుణాకలితేక్షణములఁ గనుఁగొను మమ్మున్. 819

సీ. అని పల్కి దాసి యయ్యతివకు నభ్యంజనోద్వర్తనములు పెంపు పొనరఁ జేసి
మలయజకర్పూరమహితవాసితహేమకలశోదకంబుల జలక మార్చి
ధవళవస్త్రంబులఁ దడియార్చి సర్వాంగభూషణంబు లొసఁగి కస్తూరి యలఁది
మంజులశింజన్మణిమంజీరకంకిణీ, కలరవాకలితమేఖలలు ³పూన్చి

తే. కనకతాటంకముద్రికాకంకణాది, సముచితానర్ఘహేమభూషణము లొసఁగి
భవ్యమాల్యానులేపనాంబరము లిచ్చి, మద్రసోపేతవివిధాన్నసమితిఁ దనిపి.

వ. మఱియుం గనకపాత్రరచితంబు లయినకర్పూరనీరాజనంబుల నివాళించి రుచిరాస
నంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి దర్పణంబు సేతి కిచ్చినం దత్ప్రతిఫలితనిజదేహంబు
గనుంగొని కర్దముని మనంబునం దలంచిన నతండును గన్యకాసహస్రంబును
దత్క్షణంబునఁ దనసన్నిధి నుండుటం జూచి నిజభర్తృయోగమాయాప్రభావంబు
నకు నద్భుతంబు నొందె నంతఁ గర్దముండును గృతస్నాన యైనదేవహూతిం
గనుంగొని వివాహంబునకు మున్నట నేచందంబునం దనకు నుండె నాచందం
బునం జెన్నొందుచుండుటకు నానందభరితుం డై భార్యాసహితంబుగఁ
దత్కన్యకాసహస్రంబు గొలువ నిజవిమానారూఢుం డై తారాగణపరివృత
రోహిణీయుక్తుం డగుసుధాకరుండునుబోలె నొప్పుచుం దదనంతరంబ. 821

చ. చిరశుభమూర్తి యమ్ముని యశేషదిగీశవిహారయోగ్యముల్
సురుచిరమందగంధవహశోభితముల్ నికటప్రధాతుని
ర్ఝరసదంబుశీతలతుషారము నై తనరారు మేరుకం
దరమున కేఁగి దేవవనితాయుతుఁ డై నకుబేరుచాడ్పునన్. 822

1 'శకుచసమేతయు నై'. 2 'రుచిరమందిరావాసులు'. 3 'రత్నఖచితతాటంక' ప్రా. ప్ర.

వ. మఱియును. 823

మ. అమరోద్యానవనప్రదేశములయం దస్వారామభూముల్ దశ
త్కుముదాంభోజవిభాసిమానససరస్తీరాలంబులున్ మంజుకుం
జకులంబై చైత్రరథంబు విస్ఫురితవిస్రంభంబునం జూచె నె
య్యమునం గర్దమయోగి గామవిమానారూఢుఁడై చెచ్చెరన్. 824

వ. ఇవ్విధంబున సమస్తభూభాగంబులను వాయువేగంబున గలయం గ్రుమ్మరి నిఖిల వైమానికలోకంబు నతిశయించి (లోకంబులం జరించె) మోక్షదాయకుండును దీర్ఘపాదుండు నగు పుండరీకాక్షుని సన్నుతించి సేవించు పుణ్యాత్ములకుం బొందరాని పదార్థంబులు గలవే యిట్లు కర్దముండు దేవహూతికి నిఖిలధరాచక్రం బంతయుం జూపి మరల నిజనివాసంబునకుం జనుదెంచి కామకేళీవినోదాత్మకయై యున్న భార్య నుపలక్షించి రతిప్రసంగవ్యాసంగంబు గైకొని బహువిధంబు లయిన యిష్టోపభోగంబుల బహువత్సరంబు లొక్కముహూర్తంబుగా జరుపుచు నన్యోన్యసరసావలోకనంబుల సముచితాలింగనసంభాషణంబులం గాలక్షేపణంబు సేయ నేరక శతవత్సరంబులు గడపి తదనంతరంబ. 825

క. మునివరుఁ డొకనాఁ డిమ్ములఁ, దననిజదేహంబు నవవిధంబులు గావిం
చి నయంబునఁ దద్వీర్యముఁ, దనసతిగర్భమున నవవిధంబుగ నిలిపెన్. 826

క. అది కారణంబు గాఁ బెం, పొదవినముని వలన [1] దేవహూతియుఁ గూఁతుల్
ముదమునఁ గనెఁ దొమ్మండ్రన్, ముదితయు నది సంతసించె మునివరుఁ డంతన్

తే. సన్న్యసింపంగఁ గోరుట సతి యెఱింగి, యాత్మఁ బొడమిన సంతాప మగ్గలింపఁ
జింత వాటిల్లఁ జెక్కిటఁ జేయి సేర్చి, పదమునను నేల వ్రాయుచుఁ బలికెఁ బతికి.

సీ. అనఘ సంతానపర్యంతంబు నను గూడి, వర్తింతు ననుచుఁ బూర్వమునఁ బలికి
కూఁతుల నిచ్చితి కోమ రార నిప్పుడీ, తరుణులు పతులను దమకుఁ దార
యరసి వర్తింతురో యని భీతి నొందెదఁ, గావున నీపుత్రికలకుఁ దగిన
వరుల సంపాదించి పరిణయంబులు సేసి, తత్త్వసంహిత నాకుఁ దవిలి తెలుపు

తే. సుతునిఁ గృప సేసి ననుఁ గావు సుజనవినుత, దుర్ధిసంసారదుఃఖంబు నపనయింప
నర్హుఁడవు నీవ కావె మోహమున నింత, కాల మూరకపోయె నేగతియు లేక.

చ. [2] ఉపరతి వుట్టె నైహికసుఖోపగతానుభవంబులందు మున్
చపలతఁ గామభోగరతిసంగముఁ గోరి మహాత్మ నిన్ను న
చ్చపుఁదలఁ బొప్పఁగాఁ దెలియఁ జాలకయున్ వరియించుటన్ భవ
త్కృప ఫలియించె ముక్తి నినుఁ గేవలభక్తి భజింపఁ గల్గదే. 830

వ. అదియునుం గాక. 831

---

1. 'దేవహూతికిఁ గూఁతు, లుదయించిరి తొమ్మండ్ర, మ్ముదితయు' వ్రా. ప్ర. 2. 'అపరతి వుట్టె నీయిహసుఖానుభవంబులయందు మున్ను నేఁ జపలత' వ్రా. ప్ర.

చ. [illegible] నీ
[illegible]
[illegible]
[illegible] 832

క. [illegible] మనుపుత్త్రిం
[illegible] సతి కిట్లనియెన్. 833

క. మనుపుత్త్రి [illegible] భగవంతుం
[illegible] గర్భమందు, [illegible] జనియించున్. 834

క. [illegible] చరణాంబుజాక్రాంత [illegible]
[illegible] పూర్వము [illegible].

మ. హరి [illegible] సద్గుణ [illegible] బూజింపు
[illegible] భవత్పూజాసనంబీఠుఁడై
[illegible] భవద్గర్భస్థుఁడై యుండఁ
గరుణం జేయు [illegible] గ్రంథివిచ్ఛేదమున్. 836

—❀ దేవహూతిగర్భంబున విష్ణుండు గపిలాచార్యుండు గాఁ బుట్టుట. ❀—

చ. అనవుడు దేవహూతి హృదయంబున సంతస మంది యమ్మునీం
ద్రునివచనక్రమంబునఁ బొరుఁగ భగవంతు ననంతుఁ బద్మలో
చను [1]హరి విష్ణు నర్చనము సల్పుచు నుండఁగఁ గొన్నియబ్దముల్
చనఁ [illegible] దానవాంతకుఁడు సమ్మతిఁ గర్దమ [illegible]. 837

క. [illegible] తరుణీగర్భంబునందు [illegible]
[illegible] జనియించెన్. 838

సీ. అయ్యవసరమున [illegible] దేవతూర్యఘోషంబులు [illegible]
నందిత [illegible] కురిసిరి మందార [illegible] వృష్టి
గంధర్వకిన్నర [illegible] గానంబు వినిపించె, నప్సరోగణములు [illegible]
[illegible] దిక్కులు [illegible] పరిసెను, దవిలి [illegible] తలును మానె

తే. సాధుజన [illegible] సంతసిల్లె, హోమ [illegible] ప్రభలఁ [illegible] నొందె వెలిఁగెఁ
[illegible] జనములెల్ల, సర్వసన్న్యాసు [illegible] జగతియెల్ల.

వ. ఇట్టిమహోత్సవంబున దేవహూతిసంద [illegible] గావించుకొఱకుఁ దదీ
యగర్భంబున నుదయించినపరబ్రహ్మస్వరూపుం డైననారాయణుని దర్శించు
కొఱకు మరీచిప్రముఖమునిగణసమేతుం డై చతుర్ముఖుండు సను దెంచి యమ్మహా
త్ముని దర్శించి కర్దమదేవహూతులం గనుంగొని యిట్లనియె. 840

క. నుతచరితులార మీరలు, కృతకృత్యులు విష్ణుబూజఁ [illegible] కేవలభక్తిన్

1. 'చరణాంబుజార్చనలు. 2. కలంపవులు' వ్రా. ప్ర.

మతి నిష్కలంకులై చేసితిరి తపంబు [illegible] 341

క. శ్రీ నగధరయుహారణుండు [illegible] నన్ [illegible] సిద్ధి
వితతంబుగఁ, గావించితి [illegible] 342

క. విను [illegible] కామునకై [illegible] కీర్తి [illegible]
లును విరాడ్రూపంబై [illegible] 343

వ. అని వెండియుం గర్దముండు [illegible] వలెం బ్రకట
శీలవ్రతాచారసంపన్నలైన [illegible] వారి
వలనం బ్రజాసృష్టి [illegible] సిద్ధి [illegible] ని చెప్పి మఱియు [illegible]

చ. అనఘ భవత్సుతుం [illegible] తేజుండు [illegible] నైన [illegible]
త్మునిఁ బరమేశు నీశు [illegible] నయ్యా [illegible]
న్ననఘుని నతిరక్తి [illegible]
ఘనుఁడు సుపుత్రచేతని [illegible] 345

సీ. మానితజ్ఞానవిజ్ఞానయోగంబులు నానుపాయంబుల [illegible]
యోగాలిమైఁ గర్మజన్మల నుద్ధరించు [illegible] వ్యక్తిహితాత్ముఁడు [illegible]
హాటకరుచిజటాజూటుండు నుత్ఫుల్ల పంకజనేత్రుండు [illegible] వజ్ర
హలకులిశాంకుశ [illegible] లలితరేఖాంకిత చరణతలుండు [illegible] గుణుండు

తే. నగుచు [illegible] సరసీరుహాక్షి నీదు గర్భమునందు [illegible] నుదయించు [illegible] నుఁడు నీకుఁ
దత్త్వ [illegible] గావించు [illegible] నీకు [illegible] 347

వ. అని చెప్పి.

క. నతి కెక్కి సిద్ధగణసేవితుఁడై ఘనసాంఖ్యయోగవిలసితతత్త్వ
స్థితిరతుఁ డగుచుఁ గపిలాఖ్యతఁ దనరి చరించు నీజగత్త్రయ మెల్లన్. 348

క. అని పలికి యమ్మరీచిం, గని యుద్వాహార్థ మనిచి కమలజుఁ డంతం
దనసందను లగునారద, సనకాదులఁ గూడి యాత్మసదనము కరిగెన్. 349

వ. అంత నా కర్దముండు కమలసంభవచోదితుండగుచు యథోచితంబుగా నాత్మీయ
దుహితల వివాహంబు సేయం దలంచి మరీచికిం గళ యనుకన్యకను నత్రికి
ననసూయను నంగిరసునకు శ్రద్ధను బులస్త్యునకు హవిర్భువను బులహునకు
గతిని గ్రతువునకుఁ గ్రియను భృగునకు ఖ్యాతిని వసిష్ఠునకు నరుంధతిని నథ
ర్వునకు శాంతిని గా నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించిన వారును
గృతదారపరిగ్రహులును గర్దమకృతసంభావనాసంభావితులును నగుచు నతని
చేత ననుజ్ఞాతులై జాయాసహితు లగుచు నిజాశ్రమభూములకుం జని రిట్లు
వర్తింప యుగ తయంబు సనుటయుం గర్దమునందు (దేవో త్తముం డగువిష్ణుండు
దనమందిరంబున నవతరించి వసించియుండుం) దనచిత్తంబునఁ దలంచి [illegible]

1. 'నాయాసమె చాలును' వ్రా. ప్ర.

బునకుం జని యచ్చటఁ గపిలునికి వందనం బాచరించి యిట్లనియె. 850

సీ. చతురాత్మ! యేను మాత్మకృతము లైన సత్క్రియా, మంగళభూతకర్మంబు లనెడి
దావాగ్నిశిఖలచే దందహ్యమానులై, నట్టిజీవులు దూద ముట్టలేక
పాయకసంసారబద్ధులై యుందురు, [1]తద్భవహేతుభూతంబు లయిన
సకలదేవతలుఁ [2]బ్రసన్నులు నగుదురు, బహుజన్మపరిచితప్రాప్తయోగ
తే. చిరసమాధితపోనిష్ఠచే వివిక్త, దేశముల యోగిజనములు ధృతుల నేమ
హానుభావు విలోకింతు రట్టిదివ్య, పురుషరత్నంబ నాయింటఁ బుట్టితీవు. 851

వ. మఱియు సంసారచక్రపరిభ్రామ్యమాణుల మగుచు గ్రామ్యుల మయిన మా వర్తనంబులు గణింపక మదీయగృహంబునం బూర్వంబునం బ్రతిశ్రుతంబులైన భవదీయవాక్యంబులు దప్పకుండ ననుగ్రహింపను దయించితని వెండియు నిట్లనియె.

క. తలపోయఁగ నప్రాకృత, బలయుక్తచతుర్భుజాదిభవదవతారం
బులు నీ కనురూపములై, పొలుపొందుం గాదె పరమపురుష మహాత్మా. 853

వ. అదియునుం గాక. 854

క. అనయము భవదీయాశ్రిత, జనసంరక్షణముకొఱకు సమ్మతితోఁ దా
ల్చినమానవరూపంబులు, ననురూపము లయ్యెఁ గాదె హరి నీ కెపుడున్. 855

క. సుమహితతత్త్వజ్ఞానా, ర్థము విద్వజ్జనగణంబు దవిలి నమస్కా
రము లోలిఁ జేయు [3]పదపీఠము గలనినుఁ బొగడ వశమె తవణిల్లంగన్ 856

సీ. సమధికమద్గుణైశ్వర్యకారణుఁడవు, పరమేశ్వరుండవు ప్రకృతిపురుష
మహదహంకారతన్మాత్రతత్త్వోద్భవ, హేతువు లాత్మవిఖ్యాతధృతివి
జగదాత్మకుఁడవు చిచ్ఛక్తివి నాత్మయ, జఠరస్థితవిశ్వప్రపంచ
మును గలసర్వజ్ఞమూర్తివి స్వచ్ఛందశక్తియుక్తుండవు సర్వసాక్షి
తే. వగుచుఁ గపిలాఖ్యఁ దనరారు నట్టినీకు, ననఘ మ్రొక్కెదఁ బుత్రుండ వగుచు నీవు
నాకుఁ బుట్టినకతన ఋణత్రయంబు, వలనఁ బాసితి నిక్కమో వరద నేను.

తే. మానితవ్రతయోగసమాధినియతిఁ, జెంది భవదీయపాదారవిందయుగము
డెందమునఁ జేర్చి శోకంబులందుఁ దొలఁగి, సంచరించెద నంచితస్థలములందు.

క. అని యిట్లు విన్నవించిన, మునిపుంగవుఁ డైన కర్దమునివచనంబుల్
విని భగవంతుం డగున, య్యనఘుఁడు కపిలుండు వలికె నర్మిలి దోఁపన్. 859

సీ. నాచేతఁ బూర్వంబునం బ్రతిశ్రుత మైనవచనముల్ దప్పక వరమునీంద్ర
నీయింటఁ బుట్టితి నీదునిర్హేతుక, భూరిదయాగుణంబున సమాప్త
సకలకాముఁడ నేను సన్మతివేషంబు ధరియించు టెల్ల నాకొఱకుఁ గాదు
వినుము మహాత్ములైన మునులకు బరమాత్మ, గురుసద్వివేకంబు నరసి చూపు

1. 'బహుళ కాలం బిట్లు కలలు చుండ, 2. బ్రసన్నత నొందిరి, 3. పద, యుగ్మము గల... గణుతింపంగాన్' వ్రా. ప్ర.

తే. తత్త్వబోధంబు కొలఁకను దాల్పఁబడిన, యంచితవ్యక్తమార్గ మై యనఁగ దేవ
మని తలంపుము మత్పదధ్యానభక్తి, ధీపరాయణమహిమంబు దేజరిల్ల. 860

క. సమధికనిష్ఠం గృతయోగముననె సన్న్యస్తసకలకర్ముండ వై మో
హముఁ బాసి భక్తిచే మోక్షము[1]కై భజియింపు నను విశంకారహితుండై. 861

క. ననుఁ బరమేశుఁ బరంజ్యోతిని ననఘు ననంతు దేవదేవు సకలభూ
తనికాయగుహాశయు నాద్యుని నజు నాద్యంతశూన్యు దురితవిదూరున్. 862

క. తిరముగ భవదీయాంతఃకరణసరోజాతకర్ణికాతలమున సు
స్థిరుఁ జేసి యింద్రియంబుల, నిరసించి మనోంబకమున నెఱిఁ గను మనఘా.

వ. అట్లని. 864

క. తనరిన మోక్షము నొందెదఁ వని పలికినఁ గర్దముండు నమ్మునికులచం
ద్రుని వలగొని వందనములు, ఘనముగ నతిభక్తిఁ జేసి కౌతుక మలరన్. 865

క. మునిగణసేవిత మగువన,మునకుం జని యందు మౌనమున నిస్సంగుం
డును వహ్నిరహితుఁ డనికే,తనుఁడును నాత్మైకశరణతత్పరుఁ డగుచున్. 866

వ. పరబ్రహ్మంబుఁ జిత్తంబున నిల్పి యహంకారంబు విడిచి మమత్వంబు నిరసించి దయాగుణంబునం జేసి సకలభూతంబులందు సమత్వంబు భజియించి శాంతశేముషీగరిష్ఠుం డగుచు నిస్తరంగం బగువార్ధి చందంబున ధీరుండై నిఖిలప్రపంచంబును వాసుదేవమయంబుగాఁ దలంచుచు భక్తియోగంబున భాగవతగతిం బొందె నని చెప్పి వెండియు మైత్రేయుండు విదురునిం గనుంగొని కర్దముండు వనంబునకుం జనిన యనంతరంబ మాతృవత్సలుం డయినకపిలుండు బిందుసరంబున వసియించి యుండ దేవహూతి తత్త్వమార్గప్రదర్శకుం డయినసుతునిం గనుంగొని బ్రహ్మవచనంబులు దలంచుచు ని ట్లనియె. 867

దేవహూతి పుత్త్రుం డైనకపిలునిచేఁ దత్త్వజ్ఞానంబు వడయుట.

క. అసదింద్రియ[2]ఘర్షణమున, వసుమతి నిర్విణ్ణ నగుచు వనరెడినా కీ
యసదృశమోహతమోపహ, రసనం బనఘాత్మ యే వెరవున ఘటించున్. 868

క. పటుఘననీరంధ్రతమః, పటలపరివృతజగత్ప్రపంచమునకు నె
క్కటి లోచన మై మహితో,త్కటరుచి వెలుఁగుదువు భానుకైవడి ననఘా. 869

ఉ. భూరిమదీయమోహతమముం బెడఁబాప సమర్థులన్య లె
వ్వారలు నీవ కాక నిరవద్య నిరంజన నిర్వికారసం
సారలతాలవిత్ర బుధసత్తమ సర్వశరణ్య ధర్మవి
స్తారక సర్వలోకశుభదాయక నిత్యవిభూతినాయకా. 870

చ. నిను శరణంబు సొచ్చెద ననిందితపోనిధి నన్నుఁ గావవే
యని తను దేవహూతి వినయంబున సన్నుతి సేసి వేఁడిన

---

2. 'భజియింపుము వివిక్తకాననమందున్' బ్రా. ప్ర. 2. మర్షణమున.

సన్నుతమహత్త్వప్రాకలితుఁ గైకొలుచు జనులకు మొప్ప న
జ్ఞానవిధయావన్నిత్య సాధన మై యొసఁగు వాక్యములన్. 871

క. విని మందస్మితలలితాననకమలుం డగుచు గపిలుఁ డనూనం బమోదగ్న
బనయంబుఁ గడలుకొన నిజజనని కి ట్లనియెఁ గరమకరాంతుం డగుచున్. 872

క. విను జీవునికిఁ జిత్తము దా గుణభవబంధాపవర్గకారణ మది యే
చినఁ ద్రిగుణాసక్తం బయినను సంసృతిబంధకారణం బగు మఱియున్. 873

తే. అదియు నారాయణాసక్త మైనమోక్షకారణ మగు నని కపిలమునిసూర్య
చంద్రుఁ డగు కపిలుఁడు జననితోడ నర్థవిధముఁ జెప్పి మఱియు నిట్లనియెఁ బ్రీతి.

వ. మఱియుఁ జిత్తం బహంకారమమకారరూపాభిమానజాతంబు లగు (కామలోభాది) కలుషవ్రాతంబులచేత నెప్పుడు విముక్తం బై పరిశుద్ధం బగు నప్పుడు సుఖదుఃఖవివర్జితంబు (నేకరూపంబు) నై ప్రకృతికంటెఁ బరుండును బరమపురుషుండును నిర్భేదుండును స్వయంజ్యోతియు సూక్ష్మస్వరూపుండును నితరవస్త్వంతరాపరిచ్ఛిన్నుండును నుదాసీనుండును నైనపరమాత్ముని దదీయమహామహత్త్వ ప్రకాశం బైన ప్రపంచంబును (జ్ఞానవైరాగ్యభక్తియుక్తం బగు మనంబుచేత) బొడగాంచి యోగిజనులు పరతత్త్వసిద్ధికొఱకు నిఖిలాత్మకుండైన నారాయణునందు సంయుజ్యమానం బయినభక్తిభావంబువలన నుదయించినమార్గంబునకు నితరమార్గంబులు సరిగావండు [1]విద్వాంసులు సంగం బింద్రియార్థాసక్తమయంబుగ నొనరింపంబడి జీవునకు శిథిలం బగు బంధంబునకుఁ గారణం బగు నదియ నదియె సద్విషయం బైన నంతఃకరణసంయమన హేతుభూతం బగుచు సాధుజనులకు ననర్గళమోక్షద్వారం బగు నియుఁ దెలియుదురు (సహనశీలురు) సమస్తశరీరధారులకు సుహృత్తులును బరమశాంతులును గాఁగనికులును నై పరిత్యక్తకర్మఫలస్వభావులును (విసృష్టస్వజనబంధుజనులును) నై మత్పాదాశ్రయులును మద్గుణధ్యానపారీణులును మత్కథాప్రసంగశ్రవణులును నగుచు (మదీయకథల నొడువుచు వినుచు) నుండు పరమభాగవతోత్తములు (నాధ్యాత్మికాది) తాపత్రయంబు దపింపఁ జేయం జాలరు యట్టిసర్వసంగవివర్జితు లగు పరమభాగవత (జనుల సంగం బపేక్షణీయం బది సకలదోషనివారకం బగు నట్టి) సత్సంగంబునను (సర్వప్రాణిహృత్కర్ణరసాయనంబు లగుమదీయకథాప్రసంగంబులు గలుగు) మద్గుణాకర్ణనంబునం జేసి శీఘ్రంబుగఁ గ్రమంబునం [2]గైవల్యమార్గదంబులగు శ్రద్ధాభక్తు లుదయించు (నదియునుం గాక) యేపురుషుండైననేమి మద్విరచితజగత్కల్పనాది విహారచింతనంబున నుదయించినభక్తిం జేసి యింద్రియసుఖంబులవలనను దృష్టశ్రు

---

1. 'ఇదియ విద్వాంసులు సత్సంగంబునుం గా పజరంబును గా నంతఃకరణసంయమనపాశభూతంబునుం గా సాధుజనులకు ననర్గళమోక్షద్వారంబునుం గాఁ దెలియుదురు' వ్రా. ప్ర. 'కైవల్యమార్గదం బగుభక్తి యుదయించు' వ్రా. ప్ర.

తంబులైన యైహికాముష్మికంబుల వలనను విముక్తం బగుచుఁ జిత్తగ్రాహ్యార్థంబు
బుజన్ను [illegible] యో[illegible] [illegible] ప్రవృత్తిగుణ
సేవనంబున [illegible] వైరాగ్య [illegible] జ్ఞానయోగం [illegible]తను మదర్పిత
భక్తియోగంబుచేత [illegible] నైన [illegible] నంతఃకరణనియుక్తంబు
గావించు నని చెప్పిన విని దేవహూతి గపిలున కిట్లనియె. 875

క. ఏభక్తి భవద్గుణపర, మై భవపాపప్రణాశ మై ముక్తి
లాభము రయమునఁ జేయునొ, యాభక్తిభేదంబు దెలియ నానతి యీవే. 876

వ. అదియునుం గాక భవదుదితం బగుయోగంబును దదంగంబులును దద్గతత
త్త్వావబోధంబును సకలంబుగ మందబుద్ధి నైన నాకు స్ఫుటంబుగాఁ దెలియ
నానతి మ్మనినఁ గపిలుం డిట్లనియె. 877

సీ. జనయిత్రి విను మఱి సకలభూతార్థప, ర్జ్ఞాన తత్త్వార్థ గుణము
నామ్నాయవిహితకర్మాచారములు గల్గి, తివ్విభుండై వర్తించు దేవగణము
ప్రాక నైసర్గికం బైనవిష్ణువునకు, శుభభావవృత్త దగిలి ముక్తి
కంటె గరిష్ఠంబు గావున నదియు భుక్తాన్నంబు జీర్ణంబు నందఁ జేయు

తే. దీప్తజఠరాగ్నిగతి లింగదేహనాశ, కంబు గావించు నట్టియు గాక విష్ణు
భక్తివైభవములఁ జేసి పట్టు విను, సద్గుణవ్రాత యోగలక్షణసమేత.

చ. అమలినభక్తిఁ గొందఱు మహాత్ములు మచ్చరణారవిందయు
గ్మము పదాంబుజంబులకుఁ గలిసి కౌతుకులై యితరేతరానులా
పముల మదీయదివ్యతనుపౌరుషముల్ గొనియాడుచుండి మో
క్షము మనఁ గోర నొల్లరని శంబు మదర్పితసర్వకర్ము లై. 879

సీ. పరికింపఁ గొందఱు భాగవతోత్తముల్, ఘనతఁ గెక్కినపురాతనము లైన
చారుప్రసన్నవక్త్రావలోచనములు గల్గి వరదానశీలితములుగఁ
దనరుచు దివ్యావతారవైభవములు, మది నొప్ప దమయోగమహిమఁ జేసి
యనుభవించుచుఁ దదీయాలాపములు సంస్తుతించుచుఁ దిరుగుచు దద్దివ్యవిలస

తే. దవయవోదారసుందర నవవిలాస, మందహాసమనోహర మధురవచన
రచనచే నపహృతమనఃప్రాణులగుచు, నెలమి నుందురు నిశ్శ్రేయసేచ్ఛ లేక. 880

ను. కడఁగి వారలు వెండి మోక్షనిరపేక్షస్వాంతులై యుండియు
న్నణిమాద్యష్టవిభూతిసేవితము నిత్యానందసంధాయియుకా
గణనాతీతము నప్రమేయమును సమగ్రశ్రీకముం గా సర్వల
క్షణయుక్తంబును నైనమోక్షపదవిం గైకొందు రత్యున్నతిన్. 881

వ. ఇట్లు పొంది. 882

1. 'యోగయుక్తం బగుచుఁ బ్రకృతిగుణంబులఁ గైకొనక జ్ఞానవైరాగ్య...మదర్పితభక్తిం జేసియు నతిసూక్ష్మరూపం బైననన్ను నంతఃకరణ' వ్రా. ప్ర.

క. తనరెడు రక్షణ్యాత్ములు, జనయిత్రీ మదీయకాలచక్రగ్రసనం
బున నొందక నిత్యంబును, ననుపమసుఖవృత్తి నుందు రది యె ట్లన్నన్. 883

మ. [1]సముఁ డై స్నేహముచే సుతత్వమును విశ్వాసంబుచేతన్ సఖి
త్వముఁ జాలన్ హితవృత్తిచేతను సుహృత్త్వంబున్ సుమంత్రోపదే
శముచేతన్ నిజదేశికుం డనఁగ విశ్వంబుల్ ప్రోచుట నిష్టదై
వము నై వారికిఁ గాలచక్రభయముల్ వారింపుదుం గావునన్. 884

వ. అని యిట్లు దెలుపుచు మఱియు నిట్లనియె. 885

చ. విను మదిగాక యీభువి దివంబు బలువాఱుఁ జరించు నాత్మదా
ధనపశుపుత్త్రమిత్త్ర వనితాకృతిమై, దగులంబు మాని న
న్ననఘుని విశ్వతోముఖు ననన్యగతిన్ భజియించెనేని వా
నిని ఘనమృత్యురూపభవవారిధి నేఁ దరియింపఁ జేయుదున్. 886

సీ. రూఢిఁ బ్రధానపూరుషనాయకుండను, భగవంతుఁడను జగత్ప్రభుఁడ నైన
నాకంటె నన్యులఁ గనఁగరాని తగిలిన, యాత్మలు భవభయంబుఁ బొందు నెపుడుఁ
గావున నాయాజ్ఞఁ గడవంగ వోపుటఁ, జేసి వాయువు వీచుఁ శిఖి వెలుంగు
నినుఁడు దపించుఁ దానింద్రుండు వర్షించు, భయమంది మృత్యువు పరువువెట్టుఁ

తే. దాన విజ్ఞానవైరాగ్యకలిత మైన, భక్తియోగంబునం జేసి పరమపదము
గోరుకొను యోగివరులు మచ్చరణభజను, లగుచుఁ జరియింతు రురు నిర్భయాత్మ [లగుచు.

క. గురుభక్తిం జిత్తము మత్పర మై విలసిల్లు నంతపర్యంతము స
త్పురుషుల కిహలోకంబునఁ జిరతరమోక్షోదయంబు సేకుఱుచుండున్. 888

క. అని యిట్లు సన్మునీంద్రుఁడు జననికి హరిభక్తియోగసంగతి నెల్లన్
వినిపించి వెండియును ని, ట్లనియెన్ సమ్మోదచిత్తుఁ డగుచుం గడంకన్. 889

వ. అవ్వా యివ్విధంబున భక్తియోగప్రకారంబు సెప్పితి నింకఁ దత్త్వలక్షణంబు వేఱువేఱ యెఱింగింతు నే తత్త్వగుణంబుల నెఱింగినవారలు ప్రకృతిగుణంబులవలన విముక్తు లగుదురు హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకంబు(నాత్మదర్శనరూపంబు)నగు నాజ్ఞానం బాత్మకు నిఃశ్రేయసకారణంబు గావున దాని నెఱింగింతు నంతయు నాత్మకు స్వరూపం బెట్టి దనిన ననాదియుఁ బురుషుండును సత్త్వాదిగుణశూన్యుండును బ్రకృతిగుణవిలక్షణుండును బ్రత్యక్స్వరూపుండును స్వయంప్రకాశుండును నెవ్వం డెవ్వని తోడ నీవిశ్వంబు సమన్వితం బగు నతండు [2]గుణత్రయాత్మకత్వంబున వ్యక్తంబును భగవత్సంబంధియు నగు ప్రకృతియందు యదృచ్ఛచే లీలావశంబునం బ్రవేశించిన నా ప్రకృతి గుణత్రయమయం బై స్వరూపం బయిన ప్రజాసర్గంబుఁ జేయం గనుంగొని యప్పుడు మోహితుం డయి విజ్ఞానతిరోధానంబునం జేసి గుణత్రయాత్మకం బయిన ప్రకృత్యధ్యాసంబున నన్యోన్యమేళనం బగుటయు నంతం బ్రకృతి

1. సమతన్. 2. 'దేవసంబంధి యై గుణత్రయమయ యవ్యక్తప్రకృతియందు లీలావశ' వ్రా. ప్ర.

గుణంబులఁ దన సంగం బారోపించుకొని క్రియమాణంబులగు కార్యంబులవలనం గర్తృత్వంబు గలిగి సంసారబద్ధుం డై స్వాతంత్ర్యంబు గలిగియుండుఁ గర్తృత్వశూన్యుం డగునీశ్వరుండు సాక్షి యగుటం జేసి యాత్మకుఁ గార్యకారణకర్తృత్వంబులు ప్రకృత్యధీనంబు లనియు సుఖదుఃఖభోక్తృత్వంబులు ప్రకృతివిలక్షణుం డయినపురుషుని వనియు నెఱుంగుదు రని చెప్పిన విని దేవహూతి గపిలున కిట్లనియెఁ బురుషోత్తమా ప్రకృతిపురుషులు (సదసదాత్మక ప్రపంచంబునకుఁ) గారణభూతులు గావున వానిలక్షణంబు సదసద్వివేక పూర్వకంబుగా నానతిమ్మ నిన భగవంతుం డైనకపిలుం డిట్లనియె. 890

క. క్రమమునఁ ద్రిగుణము నవ్యక్తము నిత్యము సదసదాత్మకము మఱియుఁ బ్రధా
నము ననఁగఁ బ్రకృతివిశేషము లదియు విశిష్ట మనుచు ; సద్విదు తెలియన్. 891

వ. అందుఁ బ్రకృతి చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకం బై యుండు నది యె ట్లనినఁ బంచమహాభూతంబులును బంచతన్మాత్రలును జ్ఞానకర్మాత్మకంబు లయిన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులు ననుదశేంద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబు లను నంతఃకరణచతుష్టయంబును నను చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకం బైన సగుణబ్రహ్మసంస్థానంబు సెప్పితి నిట మీఁద[1] గాలం బను పంచవింశతితత్త్వంబు సెప్పెద నది గొందఱు పురుషశబ్దవాచ్యుం డైన యీశ్వరునిపౌరుషంబు గాలశబ్దంబునఁ జెప్పంబడు నంశ మందు నహంకారమోహితుం డై (ప్రకృతి నొందు జీవుం డుభయంబుఁ జెందు) ప్రకృతిగుణసామ్యంబునం జేసి వర్తించి నిర్విశేషుం డగుభగవంతునిచేష్టావిశేషంబు (దేనివలన నుత్పన్నంబగు నదియు) కాలం బని చెప్పంబడు[2] నదియు జీవరాశ్యంతర్గతం బగుటం జేసి పురుషుం డనియు వాని బహిర్భాగవ్యాప్తిం జేసి కాలం బనియుఁ జెప్పంబడు నాత్మమాయం జేసి తత్త్వాంతర్గతుం డయినజీవునివలనఁ క్షుభితం (బయి జగత్కారణం) బగు ప్రకృతియందుఁ బరమపురుషుండు దనవీర్యంబు వెట్టిన నా ప్రకృతి హిరణ్మయం బైనమహత్తత్త్వంబు పుట్టించె నంత సకలప్రపంచ[3]బీజభూతుండును లయవిక్షేపశూన్యుండును నగునీశ్వరుండు దనసూక్ష్మవిగ్రహంబునందు (నాత్మగతం బైన) మహదాదిప్రపంచంబుల[4] వెలిఁగించుచు స్వతేజోవిపత్తిం జేసి యాత్మప్రస్వాపనంబు[5] సేయునట్టి తమంబును గ్రసించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 892

క. దివ్య మగువాసుదేవా, దివ్యూహచతుష్టయంబు ; త్రిజగములందున్
సేవ్యం బని చెప్పంబడు, భవ్యగుణా దాని నెఱుఁగఁ ; బలికెద నీకున్. 893

సీ. సత్త్వప్రధాన మై ; స్వచ్ఛ మై శాంత మై ; యూర్మిషట్కంబుల ; నోసరించి

1. గాలపురుషుండు పంచవింశకుం డనంబడు 2. నదియు నంతఃప్రదేశంబునఁ బురుషుం డనియు బహిఃప్రదేశంబునఁ గాలం బనియుఁ జెప్పంబడు. 3 కారణుండును. 4. జూచుచు స్వతేజో. 5. సేయు నది తమ స్సయ్యె నని చెప్పి వెండియు' వ్రా. ప్ర.

సురుచిరషాడ్గుణ్యపరిపూర్ణమై నిత్యమై భక్తజనసేవ్యమై తనర్చి
వఱ నొప్పుచుండు నవ్వాసుదేవవ్యూహ, మంత మహత్త్వమందు నోలి
రాజిఁ గ్రియాశక్తిరూపంబు గల్గు న,హంకార ముత్పన్నమయ్యె నదియు

తే. సరవి వైకారికంబుఁ దైజసముఁ దామ
సంబు నా మూఁడుతెఱఁగుల జరుగు నందుఁ
దనరు వైకారికము మనస్సునకు నింద్రి
యములకును గగనముఖభూతముల కరయ. 894

వ. అది దేవతారూపంబున నుండుఁ దైజసాహంకారంబు బుద్ధిప్రాణంబులం గలిగి యుండుఁ దామసాహంకారం బింద్రియమేళనంబున నర్థసూత్రంబై యుండు మఱియును. 895

సీ. అట్టియహంకారమం దధిష్ఠించి సాహస్రఫణామండలాభిరాముఁ
డై తనరారు ననంతుండు సంకర్షణుం డనఁ దగుపురుషుండు ఘనుఁడు
మహితభూతేంద్రియమానసమయుఁడు నై, కర్తృత్వకార్యత్వకారణత్వ
ప్రకటశాంతత్వఘోరత్వమూఢత్వాది, లక్షణలక్షితోల్లాసి యగుచు

తే. నుండు నమ్మేటి రెండవవ్యూహ మనఁగ, ఘనవికారంబుఁ బొందు వైకారికంబు
వలనవినుము[1]మనస్తత్త్వమెలమిఁ బుట్టె మఱియు వైకారికంబునమూతవినుము.

వ. [2]సామాన్యచింతయు విశేషచింతయు ననం దగుసంకల్పవికల్పంబులం జేసి కామసంభవం బయ్యె నదియు ననిరుద్ధాఖ్యం బయినవ్యూహం బదియ హృషీకంబులకు నధీశ్వరం బయి సకలయోగీంద్రసేవ్యం బగుచు శరదిందీవరశ్యామం బయి యుండు వెండియుం దైజసంబువలన బుద్ధితత్త్వంబు పుట్టె దానిలక్షణంబులు ద్రవ్యప్రకాశకం బైనజ్ఞానంబును నింద్రియానుగ్రహంబును సంశయంబును మిథ్యాజ్ఞానంబును నిద్రయు నిశ్చయంబును స్మృతియు ననం దగి యుండు మఱియుఁ దైజసాహంకారంబువలన జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబులును క్రియాజ్ఞానసాధనంబులును గలిగి యుండు బ్రాణంబునకుం గ్రియాశక్తియు బుద్ధికి జ్ఞానశక్తియు నగుటం జేసి యింద్రియంబులకుఁ దైజసత్వంబు గలిగి యుండు భగవచ్ఛక్తిప్రేరితం బయిన తామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు పుట్టె దానివలన నాకాశంబును నాకాశంబువలన శ్రోత్రేంద్రియంబును బుట్టె శ్రోత్రంబు శబ్దగ్రాహి యయ్యె శబ్దం బర్థంబునకు నాశ్రయంబై శ్రోతకు [3]జ్ఞానజనకం బయ్యె మఱియు శబ్దతన్మాత్రంబువలన నాకాశం బయియాయాకాశంబు భూతంబులకు బాహ్యాభ్యంతరంబుల నవకాశం బిచ్చుటయు నాత్మప్రాణేంద్రియాదులకు నాశ్రయం బగుటయు ననులక్షణంబులు గలిగి యుండుఁ [4]గాలగతిచే

1. తమస్తత్త్వ. 2. 'అది యెట్లు లంచేని సామాన్య... కామసంభవం బనంబడు నొద్ది యనిరుద్ధ' ఉ. ప్ర. లి. 3. జ్ఞాపకం బయ్యె 4. నభశ్శబ్దతన్మాత్రంబువలన స్పర్శంబును.

వికారంబునొందు శబ్దతన్మాత్రలక్షణం బగునభంబువలన [2]స్పర్శంబును స్పర్శంబు వలన వాయువును వాయువుచే స్పర్శగ్రాహి యై త్వగింద్రియంబును (బుట్టె) మృదుత్వంబును కఠినత్వంబును శైత్యంబును నుష్ణత్వంబును ననునివి (స్పర్శంబునకు స్పర్శత్వం బని) చెప్పంబడు మఱియు వాయువునకుఁ జాలనంబును (బరస్పరవిభాగకరణంబును) ద్రవ్యాక్షేపణంబును [1]ద్రవ్యశబ్దనేతృత్వంబును నగు నందు గంధవంతం బగు ద్రవ్యంబును ఘ్రాణేంద్రియంబు నొందించుట ద్రవ్యనేతృత్వంబు మూర్తస్థం బగు శబ్దంబును శ్రోత్రేంద్రియగ్రాహ్య మగున ట్లొనరించుట శబ్దనేతృత్వంబు సర్వేంద్రియాత్మకత్వంబు ననునవి లక్షణంబు లై యుండు (దైవప్రేరితం బై) [2]స్పర్శతన్మాత్రగుణకం బగు వాయువువలన రూపంబును దాని వలనఁ దేజంబును బుట్టె (రూపంబు నేత్రేంద్రియగ్రాహకం బయ్యె) నేత్రగతం బయిన రూపంబునకు నుపలంభకత్వంబును ద్రవ్యాకార [3]సమత్వంబును ద్రవ్యంబునకు నుపసర్జనం బగుటయు ద్రవ్యపరిణామప్రతీతియు నివి రూపవృత్తు లనంబడుఁ దైజసంబునకు సాధారణంబు లగు ధర్మంబులు ద్యోతం బనం బ్రకాశంబు పచనం బనఁ దండులాదులపాకంబు పిపాసానిమిత్తం బైన పానంబు (క్షున్నిమిత్తకం బైన (యోదనంబు (హిమమర్దనం బగు) శోషణంబు ననునివి వృత్తు లై యుండు రూపతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబు నొందు తేజస్సువలన రసతన్మాత్రంబు పుట్టె రసతన్మాత్రంబువలన జలంబు పుట్టె జిహ్వ యనురసనేంద్రియంబు రసగ్రాహకం బయ్యె నారసం బేకం బై యుండియు భూతవికారంబునం జేసి కషాయ తిక్త కట్వామ్ల మధు రాదిభేదంబుల ననేకవిధం బయ్యె వెండియు సాంసర్గిక ద్రవ్యవికారంబునం జేసి యార్ద్రం బగుటయు ముద్ద గట్టుటయుఁ దృప్తిదాతృత్వంబును జీవనంబును దద్వైక్లబ్యనివర్తనంబును మృదూకరణంబును దాపనివారణంబును గూపగతం బయినజలంబు దివియ మఱియు నుద్గమించుటయు ననునివి జలవృత్తు లనంబడు రసతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబునం బొందినజలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు పుట్టె దాని వలనం బృథ్వియుఁ గలిగె ఘ్రాణంబు గంధగ్రాహకం బయ్యె నందు గంధం (బేకం బయ్యు వ్యంజనాదిగతం బయి హింగ్వాదినిమిత్తం బయిన (మిశ్రమగంధంబును కరంభంబును గృంజనాదిగతం బయిన) పూతిగంధంబును ఘనసారాదినిమిత్తం బైనసుగంధంబును (శతపత్త్రాదిగతం బగుశాంతగంధంబును లశునాదిగతం బైనయుగ్రగంధంబును బర్యుషితచిత్రాన్నాదిగతం బయినయామ్లగంధంబును ద్రవ్యావయవవైషమ్యంబునం జేసి) యనేకవిధం బై యుండు నదియునుం గాక ప్రతిమాదిరూపంబులం జేసి సాకారతాపాదనం బగుభావనంబును జలాదివిలక్షణ

---

1. ద్రవ్యసంబంధంబును ద్రవ్యశబ్దంబులకుం బ్రాపకత్వంబును సర్వేంద్రియవ్యాపకత్వంబు నను లక్షణంబు లై యుండు, 2. వాయుస్పర్శతన్మాత్రంబువలన రూపంబును. 3. సమర్థకత్వంబు.

త్రయాంతర్నివేశం బనుస్యూతం [illegible] ధారిత యనుధారణంబును నాకా శావకాశప్రదత్వంబును [illegible] స్వాభివ్యక్తీకరణంబును ననునివి పృథ్వి వృత్తులగుటం [illegible] చెప్పి [illegible] యనిక్కువమై నభోసాధారణ)గుణ(శబ్ద)విశేష (గ్రాహక)ంబు [illegible] బును [illegible](యసాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక) ంబు స్పర్శం బును తేజోసా(ధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు చక్షురింద్రియంబును నంభోసా (ధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు రసనేంద్రియంబును భూ(మ్యసాధారణ) గుణ విశేష(గ్రాహక)ంబు ఘ్రాణేంద్రియంబును నాకాశాదిగుణంబు లగుచు శబ్దాది కార్యంబు [illegible] కారణాన్వయంబున నన్నింటికిం బృథ్వీసంబం ధంబు [illegible] భూమియందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గలుగుట మహదాదిపృథివ్యంతంబు లగు నీయేడు తత్త్వంబులును పరస్పరమిళితంబు లై భోగాయతనం బగుబ్రహ్మాండంబు గల్పింప సమర్థంబు లై యున్నం జూచి (కాలా దృష్టసత్త్వాదులం గూడి) జగత్కారణుండును దైవగుణ్యావిశిష్టుండును నశేష నియామకుండును నిరంజనాకారుండును నగు సర్వేశ్వరుం డందుఁ బ్రవేశించు నంత నన్యోన్యక్షుభితంబు లై మిళితంబు లైనమహదాదులవలన నధిష్ఠాతృ చేతనరహితం బగులోకయండంబు పుట్టె నందు. 897

సీ. గురుశక్తితో విరాట్పురుషుండు సంభవం, బయ్యె నయ్యండంబు నర్థిఁ బాదివి
యంబుముఖావరణంబు లొక్కొకటికి, దశగుణితంబు లై తవిలి యావ
రణము లై యుండును క్రమమున లోకంబు,లకు మేలుకట్లపోలిక దనర్చు
పంకజోదరునిరూపము విలసించును, లోలత జలములోఁ దేలు చున్న

తే. హేమమయమైన యండంబులో మహాను,భావుఁ డభవుండుహరిదేవ దేవుఁడఖిల
జేత నారాయణుఁడు ప్రవేశించి యపుడు,విష్ణుపద భేదనంబు గావించి యందు.

సీ. కరమొప్పఁగా విరాట్పురుషుండు వెలుఁగొందు,నావిరాట్పురుషునియాననంబు
వలనను వాణియు వాణితో వహ్నియు, నాసంబువలనఁ బ్రాణములఁ గూడి
ఘ్రాణేంద్రియంబు నయ్యెఘ్రాణంబువలనను, వాయువులును బ్రాణవాయువులును
నందు నక్షులు చక్షువందు సూర్యుండును, నం దభిధ్యానంబు నర్థిఁ జేయఁ

తే. గర్ణములు జాతి యయ్యెఁ దత్కర్ణసమితి
వలన శ్రోత్రేంద్రియంబు దిక్కులును గలిగెఁ
దద్వక్కుచే శ్మశ్రురోమవితానకములు
నోషధివ్రాతములు భవ మొందె మఱియు. 899

తే. దానివలనను మేఢ్రంబు గానఁబడియెఁ, బరగ రేతంబువలన నాపంబు పుట్టె

1. 'వాయువీర్యకారణంబు లగుటంజేసి శబ్దస్పర్శములు వాయుగతంబు లిన్నింటికిం బృథ్వీ...గంధంబులు గలుగుట నివి యన్నియు ససంహతంబులై యున్నం జూచి 2. జలధిలో 3. ఘ్రాణమును. 4. బులు రకుధారణంబును. 5. త్వక్కువలనను రోమవితానములును' వ్రా. ప్ర.

గుదమువలన నపానంబు § నుదయంబయ్యెం, దానివలనను మృత్యువ్వుదగ జనించె.

క. కరములవలనను బలమును, గిరవ్రుగ నారెంటివలన § నింద్రుఁడు బాహాం
బురుహంబులవలన గతియు, నరుసుగ నారెంటివలన §[1]హరియునుఁగలిగెన్. 901

క. ఘననాడీపుంజములవ ను రక్తము దానివలన § నదులును నుదరం
బున నాఁకలియును దప్పియు, ననయము నారెంటివలన § నబ్ధులు వ్రుట్టెన్. 902

క. విను హృదయమువలనను మనస్సును మనమునం దుపహిమాంశుఁడును § బుద్ధియుఁ జిత్తం
బుఁ [2]బ్రహ్మయు క్షేత్రజ్ఞుండును గలిగిరి యవ్విరాజ్జనకుడుం బూనుమతన్. 903

వ. ([3]మఱియు విరాట్పురుషునం దుదయించినవ్యష్టిరూపంబు లగునాకాశాదిభూతం
బులును శబ్దంబు మొదలగు భూతతన్మాత్రంబులును వాగాదీంద్రియజాతంబును
దదధిదేవతలును దమంతన సమష్టిరూపుం డగుక్షేత్రజ్ఞుం బ్రవృత్తిప్రవర్తకుం
జేయ నసమర్థంబు లయ్యె నట్లనిన దేవాధిష్ఠితంబులగు నింద్రియంబులు దాము
వేర్వేఱ యయ్యాత్మస్వరూపం బ్రవృత్త్యున్ముఖుం జేయ నోపక క్రమంబునం దత్త
దధిష్ఠానాదుల నొందె నందు నగ్ని వాగింద్రియంబుతోడ ముఖంబు నొంది
ప్రవర్తించిన విరాట్కార్యం బగువ్యష్టిశరీరజాతం బనుత్పన్నం బయ్యె నంత
నాసయు ఘ్రాణేంద్రియంబుతోడ వాయువుం గూడిన నట్టిద యయ్యె నాది
త్యుండు చక్షురింద్రియంబుతోడ నేత్రంబుల నొందిన వృథాభూతం బయ్యె
దిగ్దేవతాకం బగు కర్ణంబు శ్రోత్రేంద్రియంబుతోఁ గూడిన విరాట్కార్య
ప్రేరణాయోగ్యం బయ్యె నోషధులు రోమంబులం ద్వగింద్రియంబుఁ జెంద
విఫలం బయ్యె నద్దైవం బగు మేఢ్రంబు రేతంబు నొందినఁ దత్కార్యకరణా
దక్షం బయ్యెఁ బదంపడి గుదంబు మృత్యువుతోడ నపానేంద్రియంబుఁ జేరిన
నది హైన్యంబు నొందె విష్ణుదేవతాకంబు లగుచరణంబులు గతితోఁ గూడిన
ననీశ్వరంబు లయ్యెఁ బాణీంద్రియంబు లింద్రదైవతంబు లగుచు బలంబు
నొందిన శక్తిహీనంబు లయ్యె మఱియు నాడులు ననదీకంబులై లోహితంబు
నొందిన నిరర్థకంబు లయ్యె నుదరంబు సింధువులతోడం జేరి క్షుత్పిపాసలం
బొందిన వ్యర్థం బయ్యె హృదయంబు మనంబుతోడం జంద్రు నొందిన నూరక
యుండె బుద్ధి బ్రహ్మాధిదైవతంబై హృదయంబు నొందిన నిష్ఫలం బయ్యెఁ జిత్తం
బభిమానంబుతో రుద్రునిం జెందిన విరాట్కార్యజాతం బనుద్భూతం బయ్యె
నంతఁ జైత్యుండగు క్షేత్రజ్ఞుండు హృదయాధిష్ఠానంబు నొంది చిత్తంబుతోడం
బ్రవేశించిన విరాట్పురుషుండు సలిలకార్యభూత బ్రహ్మాండంబు నొంది ప్రవృత్త్యు
న్ముఖుండయ్యె సుప్తుండగు పురుషునిం బ్రాణాదులు దమబలంబుచే భగవ
దపేరితంబు లగుచు నుత్థాపనాసమర్థంబు లగు చందంబున నగ్న్యాదులు
స్వాధిష్ఠానభూతంబులగు నింద్రియంబులతోడ దేవాదిశరీరంబుల నొందియు

1. నాడియు. 2. నెగడిన క్షేత్ర. 3. ఇది వ్రాతప్రతుల నెల్లలేదు.

నశక్తంబు లయ్యెనని) మఱియు [1]నప్పరాత్పురుషుని ననన్యభక్తిం జేసి విరక్తులై యాత్మలయందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింపుదు రనియుఁ బ్రకృతిపురుష వివేకంబున మోక్షంబును బ్రకృతిసంబంధంబున సంసారంబును గలుగుననియుఁ జెప్పి మఱియు నిట్లనియె 904

సీ. జననుత సత్త్వరజస్తమోగుణమయం, బైనప్రాకృతకార్యమగుశరీర [వలనఁ
గతుఁ డయ్యుఁ బురుషుండు గడఁగిప్రాకృతములు, నగుసుఖదుఃఖమోహముల
గర మనురక్తుండు గాఁడు వికారవిహీనుఁడు ద్రిగుణరహితుండు నగుచు
బలసి నిర్మలజలప్రతిబింబితుం డైన, దినకరుభంగి వర్తించునట్టి

తే. యాత్మ ప్రకృతిగుణంబులయందుఁ దగులు
వడి యహంకారమూఢుఁడై తొడర నేను
గడఁగి నిఖిలంబునకు నెల్లఁ గర్త నని ప్ర
సంగవశతను బ్రకృతిదోషములఁ బొంది. 905

క. సుర తిర్యఙ్మనుజ స్థావరరూపము లగుచుఁ గర్మవాసనచేతం
బర మైనమిశ్రయోనులఁ, దిరముగ జన్మించి సంసృతిం గైకొని తాన్. 906

క. పూని చరించుచు విషయధ్యానంబునఁ జేసి స్వాప్నికార్థాగమసం
ధానమురీతి నసత్పథ, మానసుఁ డగుచున్ భ్రమించు మతిలోలుం డై. 907

వ. అట్లు గావున. 908

తే. పూని మోక్షార్థియగువాఁడు దీని దీవ్ర, భక్తియోగంబుచేత విరక్తిఁ బొంది
మనమువశముగఁ జేసి యమనియమాది, యోగమార్గక్రియాభ్యాసయుక్తిఁ జేసి.

సీ. శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁడై సత్య మెనట్టిమ, ద్భావంబు మత్పాదసేవనంబు
వర్ణితమత్కథాకర్ణనంబును సర్వ, భూతసమత్వ మజాతవైర
మును బ్రహ్మచర్యంబు ఘనమౌన [2]మాదిగాఁ, గలసిజధర్మసంగతులఁ జేసి
సంతుష్టుఁడును మితాశనుఁడు నేకాంతియు, మననశీలుఁడు వీతమత్సరుండు

తే. నగుచు మిత్రత్వమునఁ గృపఁ దవగిలి యాత్మ, కలితవిజ్ఞాని యై బంధకంబు నైన
ఘనశరీరపరిగ్రహోత్కంఠయందు, నాగ్రహము సేసి వర్తింపనగును మఱియు.

వ. జీవేశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబునం జేసి నివృత్తం బయినబుద్ధ్యవస్థానంబునుం గలిగి దూరీభూతేతరదర్శనుండై జీవాత్మజ్ఞానంబునం జేసి చక్షురింద్రియంబున సూర్యుని దర్శించుచందంబున నాత్మనాయకుం డయిన శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి

1. 'సన్మహాత్ముని ననన్యభక్తిఁ జేసి విరక్తులై యాత్మలందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింతురని చెప్పి వెండియు నిట్లనియెఁ బ్రకృతిపురుషవివేకజ్ఞానంబు మోక్షం బెఱుంగుము ప్రకృతిసంబంధంబువలన నైనసంసారస్వరూపం బెఱింగించెద నాకర్ణింపుము' వ్రా. ప్ర.

2. మును నాది, గాఁ గలధర్మసంగతులఁ జేసి,

[1]నిరుపాధికం బై మిథ్యాభూతం బగు నహంకారంబున సద్రూపంబుచేఁ బ్రకాశ
మానం బగుచుఁ బ్రధానకారణంబునకు నధిష్ఠానంబును గార్యంబునకుఁ జక్షు
వుం బోలెఁ బ్రకాశంబును సమస్తకార్యకారణానుస్యూతంబును బరిపూర్ణంబును
సర్వవ్యాపకంబును నగు బ్రహ్మంబును బొందు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

సీ. విను మాత్మవేత్తకు విష్ణుస్వరూపంబు, నెఱుఁగంగఁబడు నది యెట్లటన్న
గగనస్థుఁ డగుదినకరుకిరణచ్ఛాయ, జలముల గృహకుడ్యజాలకముల
వలనఁ దోఁచిన ప్రతిఫలితంబుచేత నూహింపంగఁబడినయట్టి యినునిపగిది
నర్థి మనోబుద్ధ్య[2]హంకరణత్రయ, నాడీప్రకాశముల నను నెఱుంగ
తే. వచ్చు నాత్మస్వరూపంబు వలఁతిగాఁగఁ, జిత్తమునఁ దోఁచు సంచితశ్రీఁ దనర్చి
యమ్మహామూర్తి సర్వభూతాంతరాత్ముఁ డగుట నాత్మజ్ఞులకుఁ గాన నగును మఱియు.

వ. జీవుండు సుషుప్త్యాద్యవస్థలయందుఁ బరమాత్మానుషక్తుం డైన భూతాదితత్త్వం
బులు లీనంబు లై ప్రకృతియందు వాసనామాత్రంబు గలిగి యకార్యకరణం
బులు గాకున్న సుషుప్తిసమయంబునం దాను నిస్తంద్రుం డగుచు నిరంతరంబు
చేతఁ గప్పంబడినవాఁడై పరమాత్మానుభవంబు సేయుచుండు నని చెప్పిన
విని దేవహూతి యిట్లనియె. 913

సీ. విమలాత్మ యీపృథివికిని గంధమునకు, సలిలంబునకును రసంబునకును
నన్యోన్య మగునవినాభావసంబంధ, మైనసంగతిఁ బ్రకృత్యాత్మలకును
సతతంబు నన్యోన్యసంబంధ మై యుండు, బ్రకృతితో నయ్యాత్మ పాయు టెట్లు
దలపోయ నొకమాటు తత్త్వబోధము చేత, భవభయంబు లెల్ల బాయు టెట్లు
తే. చచ్చి క్రమ్మఱఁ బుట్టని జాడ యేది, యిన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్ను
గరుణ రక్షింపవే దేవగణనిషేవ్య, భక్తలోకానుగంతవ్య పరమపురుష. 914

వ. అనిన భగవంతుం డిట్లనియె ననివృత్తంబయిన స్వధర్మంబునను నిర్మలాంతఃకర
ణంబునను సునిశ్చితం బైన మద్భక్తియోగంబునను (సత్కథా)శ్రవణసంపాదితం
బైన వైరాగ్యంబునను [3](దృష్టప్రకృతిపురుషాధ్యాత్మ్యం బగు జ్ఞానంబునను బలి
ష్ఠంబయి కామానభిష్వంగం బగు విరక్తివలనఁ) దపోయుక్తం బయిన యోగంబు
నను దీవ్రంబయిన చిత్తైకాగ్రతం జేసి పురుషుని దగు ప్రకృతి దందహ్యమానం బై
తిరోధానంబునం బొందు నదియునుం గాక యగణితం బైన వహ్ని (చే నరణి
దహింపఁబడు చందంబున) జ్ఞానంబునను దత్త్వదర్శనంబునం జేసి నిరంతరంబు
బలవంతంబును [3]దృష్టదోషంబును నగు ప్రకృతి జీవునిచేత భుక్తభోగయై విడువం
బడు నని చెప్పి. 915

1, 'విముక్తలింగశరీరుం డై సదాప్రకాశమానజ్ఞానంబు గలిగి సత్పురుషబాంధవుం డై శత్రుమిత్రసమదర్శనుం డైన యాత్మసమానాధికరహితుండును బ్రహ్మత్వాదిశబ్దవాచ్యుండును సమస్తపదార్థానుస్యూతుండును నగుచు సర్వేశ్వరుం బొందు నని వెండియు. 2 'హంకారత్రితయనాడీప్రకాశము చేత' లీల నెఱుఁగ, వ్రా. ప్ర. 3 'దృష్టదోషంబులం గలప్రకృతి, వ్రా. ప్ర.

క. ఏను ప్రకృతి నైజమహిమం, బునఁ దనలో నున్నయట్టి పురుషునకు మహో
ఘనతను నశుభస్ఫురణం, బునయము గాంచంగ జాలఁ డది యెట్లనినన్. 916

చ. కలఁ గనువాఁడు నిద్ర వొఁగఁ గలలఁ బొందు నవర్థకములౌ ప్రబోధమున్
దెలియఁగ మిథ్యలై పురుషునందు ఘటింపనికైవడిం బరే
శ్వరునకు నాత్మనాథునకు సర్వశరీరికి గర్మసాక్షికిం
బరువడిఁ బొంద వెన్నఁటికిఁ బ్రాకృతదోషము లంగనామణీ. 917

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 918

సీ. అధ్యాత్మతత్పరుం డగువాఁడు పెక్కుజ, న్మంబులఁ బెక్కుకా లంబులందుఁ
బ్రహ్మపదప్రాప్తిపర్యంతమును బుట్టు, సర్వార్థవైరాగ్యశాలి యగుచుఁ
బూని నాభక్తుఁడుచే నుపదేశింపఁ, బడినవిజ్ఞానసంపత్తిచేతఁ
బరఁగఁ బ్రబుద్ధుఁడై బహువారములు భూరి, మత్ప్రసాదప్రాప్తిమతిఁ దనర్చు

తే. నిజపరిజ్ఞానవిచ్ఛిన్న నిఖిలసంశ
యుండు నిర్ముక్తలింగదేహుండు నగుచు
ననఘ యోగీంద్రహృద్గేయ మగుమదీయ
దివ్యధామంబు నొందు సందీప్తుఁ డగుచు. 919

వ. మఱియు నణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు మోక్షంబున కంతరాయంబులు గావున వానియందు విగతసంగుండును మదీయచరణసరోజస్థితలలితాంతరంగుండును నగువాఁడు మృత్యుదేవత నపహసించి మోక్షంబునం బొందు నని చెప్పి వెండియు యోగలక్షణప్రకారంబు వివరించెద వినుమని భగవంతుండైన కపిలుండు నృపాత్మజ కిట్లనియె. 920

క. ధీనిధు లయ్యును యోగవిధానంబునఁ జేసి మనము దగ విషయంబై
మానిత మగుమత్పదమును, బూనెడు యోగధర్మకము నెఱిఁగింతున్. 921

వ. అది యెట్లనిన [1]శక్తికొలఁది స్వధర్మాచరణంబును శాస్త్రవినిషిద్ధధర్మకర్మంబులు మానుటయు దైవికంబై వచ్చినయర్థంబువలన సంతోషించుటయు మహాభాగవతశ్రీపాదారవిందార్చనంబును గ్రామ్యధర్మనివృత్తియు మోక్షధర్మంబులయందు రతియు మితంబై శుద్ధంబు నైనయాహారంబుసేవయు విజనంబు నిర్బాధకంబు నైనస్థానంబున నుండుటయు హింసారాహిత్యంబును సత్యంబును నస్తేయంబును దన కెంతయర్థం బుపయోగించు నంతయర్థంబ స్వీకరించుటయు బ్రహ్మచర్యంబును దపశ్శౌచంబులును స్వాధ్యాయపఠనంబును బరమపురుషుండైన సర్వేశ్వరునియర్చనంబును మౌనంబును నాసనజయంబును దానంజేసి స్థైర్యంబును [2]బ్రాణవాయుస్వవశీకరణంబును నింద్రియనిగ్రహరూపంబైన ప్రత్యాహారం

1 'త్రైవర్ణికకర్మంబులు మానుటయు' వ్రా. ప్ర. 2 ప్రాణజయంబును నింద్రియ.

బును మనంబుచే నింద్రియంబుల విషయంబులవలన మరలించి హృదయమందు నిలుపుటయు (దేహాగతంబైన మూలాధారాదిస్థానంబులలో నొక్కస్థానంబు నందు హృదయగతం బయిన మనస్సుతోడం గూడఁ బ్రాణధారణంబును వైకుంఠుండైన సర్వేశ్వరుండు ప్రవర్తించిన దివ్యలీలాచరిత్రధ్యానంబును మానసైకాగ్రీకరణంబును) బరమాత్మయగు పద్మనాభుని సమానాకారత యనుసమాధానంబునుం గావించి యింతియుం గాక తక్కిన వ్రతదానాదులం జేసి మనోదుష్టం బయినయసన్మార్గంబును బరిహరించి జితప్రాణుండై మెల్లన యోజించి శుచియైన దేశంబునం బ్రతిష్ఠించి విజితాసనుండై యభ్యస్తకుశాజిన చేలోత్తరాసనంబైన యాసనంబుసేసి ఋజుకాయుండై [1]ప్రాణమార్గంబును గుంభక రేచకపూరకంబులం (గోశశోషణంబు) సేసి కుంభకపూరకంబులచేతం బ్రతికూలంబు గావించి చంచలంబయిన చిత్తంబును స్థిరంబు గావించి తీవ్రంబయిన యమంబునం బ్రతప్తం బయి [2]విగతసమస్తదోషంబగు చామీకరంబుకరణి విరజంబుసేసి జితమారుతుండగు యోగికిం గ్రమ్మఱం బ్రాణాయామం బను పావకునిచేత వాతపిత్తశ్లేష్మంబు లనుదోషంబుల భస్మీకరణంబుసేసి ధారణంబుచేతం గిల్బిషంబులను బ్రత్యాహారంబుచేత సంసర్గంబులను దమనంబుసేసి ధ్యానంబుచేత రాగంబుల సత్త్వాదిగుణంబులను నివారించి స్వనాసాగ్రావలోకనంబు సేయుచు. 922

సీ. దరదరవిందసుందరపత్త్రరుచిరాక్షు, సలలితశ్రీవత్సకలితవక్షు
నీలనీరదనీలనీలోత్పలశ్యాము, నళికులాలకమాలికాభిరాముఁ
గౌస్తుభరుచిరముక్తాహారయుతకంఠు, యోగిమానసపంకజోపకంఠు
సతతప్రసన్నసుస్మితవదనాంభోజు, దినకరకోటిసందీప్తతేజు
తే. సలలితానర్ఘరత్నకుండలకిరీటు, హారకంకణకటకకేయూరముద్రి
కాతులాకోటిభూషు భక్తప్రపోషుఁ, గింకిణీయుతమేఖలాకీర్ణజఘను. 923

వ. మఱియు. 924

సీ. కంజాతకింజల్కపుంజ[3]రంజితపీత, కౌశేయవాసు జగన్నివాసు
శత్రుభీకరచక్రశంఖగదాపద్మ, విహితచతుర్బాహు విగతమోహు
నుతభక్తలోకమనోనేత్రవర్ధిష్ణు, లాలితసద్గుణాలంకరిష్ణు
వరకుమారకవయఃపరిపాకు సుశ్లోకు, సుందరాకారు యశోవిహారు
తే. సకలలోకనమస్కృతచరణకమలు, భక్తలోకపరిగ్రహప్రకటశీలు
దర్శనీయమనోరథదాయిఁ గీర్తనీయతీర్థయశోమహనీయమూర్తి. 925

వ. వెండియు. 926

క. [4]అనుపమగుణసంపూర్ణుని, ననఘుని సుస్థితుని గతుని నాసీను శయా

---

1. ప్రణవమార్గ. 2. విగతసమస్తదోషంబులంగలచామీకరం. 3. వద్రుచిపీత. 4. అనుపమసంపూర్ణాంగుని.

నుని భక్తహృత్సుమహాశయు, నని సర్వేశ్వరు ననంతు నుతసచ్చరితున్. 927

మ. విమలంబై పరిశుద్ధమై తనమనోవిజ్ఞానతత్త్వప్రభో
దమతిన్ నిల్పి తదీయమూర్తివిభవధ్యానంబు గావించి చి
త్తము సర్వాంగవిమర్శనక్రియలకుం దార్కొల్పి ప్రత్యంగమున్
సుమహాధ్యానము సేయఁగా వలయుఁ బో శుద్ధాంతరంగంబునన్. 928

వ. అది యెట్టి దనిన. 929

సీ. హలకులిశాంకుశజలజధ్వజచ్ఛత్త్ర, లాలితలక్షణలక్షితములు
సలలితనఖచంద్రచంద్రికానిర్ధూత, భక్తమానసతమఃపటలములును
సురుచిరాంగుష్ఠనిష్ఠ్యూతగంగాతీర్థ, మండితహరజటామండలములు
నంచితధ్యానపారాయణజనభూరి, కలుషపర్వతదీప్తకులిశములును

తే. దాసలోకమనోరథదాయకములుఁ, జారుయోగిమనఃపద్మషట్పదములు
ననఁగఁ దనరినహరిచరణాబ్జములను, నిరుపమధ్యానమున మది నిలుపవలయు.

చ. కమలజమాతయై సురనికాయసమంచితసేవ్యమానయై
కమలదళాభనేత్రములు గల్గి హృదీశ్వరభక్తి నొప్పున
క్కమల నిజాంకపీఠమునఁ గైకొని యొత్తుపరేశుజానుయు
గ్మము హృదయారవిందమున మక్కువఁ జేర్చి భజింపఁగాఁ దగున్. 931

ఉ. చారువిహంగవల్లభభుజంబులమీఁద విరాజమానసు
శ్రీరుచి నుల్లసిల్లి యతసీకుసుమద్యుతిఁ జాల నొప్పు పం
కేరుహనాభు నూరువు లకిల్బిషభక్తి భజించి మానసాం
భోరుహమందు నిల్పఁ దగుఁ బో మునికోటికి నంగనామణీ. 932

క. పరిలంబితమృదుపీతాం, బరకాంచీగుణనినాదభరితం బగున
ప్పురుషోత్తముని నితంబముఁ, దరుణీ భజియింపవలయుఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 933

క. విను భువనాధారత్వం, బునఁ దగి విధిజననహేతుభూతం బగున
వ్వనజాతము చేఁ గడు మించిన హరినాభీసరస్సుఁ జింతింపఁ దగున్. 934

తే. దివ్యమరకతరత్నసందీప్తలలిత, కుచములను మౌక్తికావళిరుచులఁ దనరి
యిందిరాదేవిసదనమై యెసకమెసఁగు, వక్షమాత్మను దలపోయ వలయుఁ జుమ్ము.

మ. నిరతంబున్ భజియించుసజ్జనమనోనేత్రాభిరామైకసు
స్థిరదివ్యప్రభ గల్గుకౌస్తుభరుచిశ్లిష్టంబునై యొప్పునా
వరయోగీశ్వరవంద్యమానుఁ డగు సర్వస్వామి లక్ష్మీశు కం
ధర మాత్మం గదియించి తద్గుణగణధ్యానంబు సేయం దగున్. 936

క. ఘనమందరగిరిపరివ, ర్తననికషోజ్జ్వలితకనకరత్నాంగదముల్
దనరార లోకపాలకు, లనఁ గలిగిన బాహుశాఖలను దలఁపఁ దగున్. 937

వ. మఱియు విమతజనాసహ్యంబులైన సహస్రారంబులు గలుగు సుదర్శనంబును

సరసిజోదరకరసరోరుహాంబండు రాజహంసరుచిరం బయినపాంచజన్యంబును న
రాతిభటశోణితకర్దమలిప్తాంగం బైన భగవత్ప్రీతికారిణి యగుకౌమోదకియును
బంధురసుగంధగంధానుబంధమంధరగంధవహోహూయమాన మధుపంధయ ఝం
కారనినదవిరాజితం బైన వైజయంతీ వనమాలికయును జీవతత్త్వం బైన కౌస్తుభ
మణియును బ్రత్యేకంబ ధ్యానంబు సేయం దగు వెండియు భక్తసంరక్షణార్థం
బంగీకరించు దివ్యమంగళవిగ్రహంబున [1]కనురూపంబును మకరకుండలమణి
నిచయమండితముకురోపమాననిర్మలగండమండలంబును [2]సంతతశ్రీనివాసలోచన
పంకజకలితంబును లాలితభ్రూలతాజుష్టంబును మధుకరసమానరుచిచికురవిరా
జితంబును నైనముఖకమలంబు ధ్యానంబు గావింప వలయు మఱియు శరణాగ
తుల కభయప్రదంబు లగుచు నెగడుపాణిపంకేరుహంబుల మనంబునం దలంప
వలయు. 938

క. గురుఘోరరూపకం బై, [3]పరం గెడుతాపత్రయం బుపశమింపంగ శ్రీ
హరిచేత నిస్సృష్టము లగు, కరుణాలోకములం దలంపం గాం దగు బుద్ధిన్. 939

క. ఘనరుచి గలమంద స్మిత,మున కనుగుణ మగు ప్రసాదమును జిత్తమున
న్ననిచియు ధ్యానము సేయం, జను యోగిజనాళి కెపుడు సౌజన్యనిధీ. 940

తే. పూని నతశిరు లైనట్టిభూజనముల, శోకబాష్పాంబుజలధిసంశోషకంబు
నత్యుదారతమము హరిహాస మెపుడుం,దలంపంగావలె నాత్మలోం [illegible]విలివినుము.

సీ. మునులకు మకర కేతనునకు మోహనం, బైనస్వకీయమాయావిలాస
మున రచితం బైనభూమండలంబును, మునిమనఃకుహరసమ్మోదమానుం
డగునీశ్వరునిమందహాసంబు నవపల్ల,వాధర కాంతిచే నరుణ మైన
మొల్ల మొగ్గలకాంతి నుల్లసం బాడెడు, దంతపంక్తిని మదిం దలంపవలయు

తే. వెలయ నీరీతి నన్నియు వేఱువేఱ, నంచితధ్యాననిర్మలస్థానములుగ
మనములోంగనుమని చెప్పి మఱియుంబలికె, దేవహూతికింగపిలుండు దేటపడంగ.

సీ. ఈ ప్రకారమున సర్వేశ్వరునందును, బ్రతిలబ్ధభావసంపన్నుం డగుచుం
జిరతరసద్భక్తిచేం బ్రవృద్ధం బైన,యతిమోదమునం బులకితశరీరుం
డగుచు మహోత్కంఠ నానందబాష్పముల్, జడిగొనం బరితోషజలధిం గ్రుంకి
భగవత్స్వరూప మై భవగుణగ్రాహక, [4]మగుచు మత్సంబంధ మనుకరించి

తే. సుమహిత[5]ధ్యానమునం బరంజ్యోతియందు
మనముం జాల నియోజించి మహిమం దనరు
మోక్షపద మాత్మలోన నపేక్ష సేయు
ననఘవర్తనుం డైనమహాత్ముం డెపుడు. 943

---

1. కనురూపం బైననాసంబును. 2. సంతతశ్రీనివాసంబు లైన. 3. జరిగెడుతాపత్రయోప
శమనార్థము. 4. మగు మత్పరిబంధంబు నమకరించి. 5. ధ్యేయమున.

వ. అది గావున ముక్తిని పేక్షించుచు మహాత్ముం డగువాని చిత్తంబు విముక్తంబైన భగ
వద్భక్తిరక్తాశయంబు గలిగి విషయాంతరశూన్యం బై విరక్తిం బొందుటం జేసి
పురుషుండు శరీరభావంబులు ననశ్వరభావం బగు నిర్వాణపదంబు సూక్ష్మం బగు
తేజంబు దానికంటె నధికం బగు తేజంబుతోడి సమానాకారంబు నగుచుండంబు
నిశ్చయించు వెండియు. 944

సీ. పురుషుండు చరమమై బుద్ధి నన్యవిషయవృత్తమై తగ నివర్తించుచిత్త
వృత్త్యాదులను గల్గి వెలయంగ నాత్మీయమగు మహిమను నిష్ఠుఁడై లభించు
సుఖదుఃఖముల మనస్సునఁ దలంపక యహంకారధర్మంబులుగాఁ దలంచి
యనయంబు సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వము గల్గు నతఁడు జీవన్ముక్తుఁ డండ్రు బుధులు
తే. నతఁడు స్వచ్ఛందమున నుండు ననిన వినుము
తనశరీరంబు నిలుచుటయును జరించు
టయును గూర్చుండుటయు నిఁక కేమియు నెఱుంగ
కర్థి వర్తించు విను తల్లి యతఁడు మఱియు. 945

వ. మదిరాపానంబునం జేసి మత్తుం డగువాఁడు దనకుఁ బరిధానం బగు నంబరంబు
మఱచి వర్తించుచందంబునఁ దనశరీరంబు దైవాధీనం బని నశ్వరం బని తలంచి
యాత్మతత్త్వనిష్ఠుం డై యుపేక్షించు నదియునుం గాక సమాధియోగంబునం
జేసి సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వంబు గలవాఁ డయి స్వాప్నికశరీరంబుచందంబున
యావత్కర్మఫలానుభవపర్యంతంబు పుత్త్రదారసమేతం బగు ప్రపంచంబు నను
భవించి యటమీఁదఁ బుత్త్రదారాదిసంబంధంబువలనం బాసి వర్తించు. 946

సీ. సుతదారమిత్రానుజులకంటె మర్త్యుండు, భిన్నుఁడై వర్తించుచున్నరీతి
విస్ఫులింగోల్ముకవిస్ఫురద్ధూమములచేఁ హవ్యవాహనుఁడు వేఱయినరీతి
వల నొప్ప దేహంబువలన నీజీవాత్మ, పరికింప భిన్నరూపమున నుండుఁ
దవిలి భూతేంద్రియాంతఃకరణంబుల, భాసిల్లుచున్నయీప్రకృతిరూప
తే. బ్రహ్మమున కాత్మ దాఁ బృథగ్భావ మగుచు
ద్రష్ట యయి బ్రహ్మసంజ్ఞచే దనరుచుండు
నఖిలభూతప్రపంచంబులందుఁ దన్నుఁ
దవిలి తనయందు నఖిలభూతములఁ గనుచు. 947

వ. వెండియు. 948

సీ. వరుస ననన్యభావంబులఁ జేసి భూ, తావళియందుఁ దదాత్మకత్వ
మునఁ జూచు నాత్మ యఘనతరోపాదాన, ములయందుఁ దవిలి యగ్నుల వెలుంగు
నిద్ధదివ్యజ్యోతి యేక మయ్యును బహు, భావంబులను దోఁచు ప్రకృతిగతుండు
నగుచున్న యాత్మయుఁ బొంగ డొందు దేవతి, ర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదివివిధ
తే. యోనులను భిన్నభావంబు నొందుటయును, జాలఁ గల్గు నిజగుణవైషమ్యమునను

ఱిస్నుఁడై వెల్గుఁగావునఁ బేర్చియదియు, దేహసంబంధి యగుచు వర్తించుచుండు.

క. భాసింప సదసదాత్మక, మై వెలయుచు దుర్విభావ్య మగుచు స్వకీయం
బై వర్తించుఁ బ్రకృతిని, భావమునం దిరస్కరించు భవ్యస్ఫూర్తిన్. 950

వ. ఈయాత్మ నిజస్వరూపంబునం జేసి వర్తించు నని కపిలుం డెఱింగించిన విని దేవహూతి యిట్లనియె మహాత్మా మహదాదిభూతంబులకుం బ్రకృతికిని బురుషునకుం గల్గినపరస్పరవిలక్షణంబులను దత్స్వరూపంబులను నెఱింగించితి వింక నీ ప్రకారంబుల సాంఖ్యంబునందు నిరూపింపంబడునట్టి ప్రకారంబును భక్తియోగమాహాత్మ్యంబును బురుషుండు భగవద్భక్తియోగంబునం జేసి సర్వలోకవిరక్తుం డగునట్టి యోగంబును బ్రాణిలోకంబునకు సంసారం బనేకవిధం బయి యుండుఁ గావునఁ బరాత్పరుండవై కాలస్వరూపి వైన నీస్వరూపంబును నే నీవలనిభయంబునం జేసి జనులు పుణ్యకర్మంబులు సేయుచుందురు మిథ్యాభూతం బైన దేహంబునందు నాత్మాభిమానంబు సేయుచు మూఢుండై కర్మంబులందు నాసక్తం బైనబుద్ధిం జేసి విభ్రాంతుం డగుచు సంసారస్వరూపం బగుమహాంధకారంబునందు జిరకాలప్రసుప్తుండైన జనునిం బ్రబోధించుకొఱకు యోగభాస్కరుండ వై యావిర్భవించినపుణ్యాత్ముండవు గావున నాకు నన్నియుం దెలియ సవిస్తరంబుగా నానతియ్య వలయు ననిన దేవహూతికిఁ గపిలుం డిట్లనియె. 951

కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును దెలియఁజేయుట.

క. నలినాయతాక్షి విను జన, ములఫలసంకల్పభేదములఁ జేసి మదిం
గలభక్తియోగమహిమము, బలవడఁగ ననేకవిధములఁ దగు నవియున్. 952

వ. వివరించెదఁ దామసరాజససాత్త్వికాదిభేదంబులం ద్రివిధం బై యుండు నందుఁ దామసభక్తిప్రకారం బెట్టి దనిన. 953

తే. సతతహింసాతిదంభమాత్సర్యరోష, తమములను జేయుచును భేదదర్శి యగుచు
బరఁగ నాయందుఁ గావించుభక్తి దలఁపఁ, దామసం బనఁదగు వాఁడు దామసుండు.

క. ఘనవిషయప్రావీణ్యము, లను [1]సుమహైశ్వర్యయశములను బూజాద్య
ర్థాని నను నర్థి భజించుట, చను రాజసయోగ మనఁగ సౌజన్యనిధీ. 955

చ. అనుపమపాపకర్మపరిహారము కై భజనీయుఁ డైనశో
భనచరితుం డితం డనుచు భావమునం దలపోసి భక్తిచే
ననితరయోగ్యతన్ భగవదర్పణబుద్ధి నొనర్చి కర్మముల్
జనహితకారి యై నెగడ సాత్త్వికయోగ మనంగఁ జొప్పడున్. 956

చ. మనుసుత మద్గుణశ్రవణమాత్ర లభించినయట్టిభక్తిచే
ననఘుఁడ సర్వశోభనగుణాశ్రయుఁడం బరమేశ్వరుండ నై
తనరిననన్నుఁ జెందినయుదాత్తమనోగతు లవ్యయంబు లై

1. మహా దైశ్వర్యయశము.

వనసిధిగామి యైనసురవాహినిఁబోలె ఫలించు నిమ్ములన్. 957

క. హేయగుణరహితుఁ డనఁ గల, నాయందులభక్తిలక్షణముఁ దెలిపితి నఱ
బాయక నిర్హేతుకమై, చేయు మదీయవ్రతైకచిరతరభక్తిన్. 958

వ. (నిష్కామము లయినమదీయభక్తులకు నట్టిభక్తియోగంబు) సాలోక్య (సార్ష్టి) సామీప్యసారూప్యసాయుజ్యంబులకు సాధనంబు గావున మహాత్ములగువారు నిజమనోరథఫలదాయకంబు లయినను మదీయసేవావిరహితంబు లయిన యితరకర్మంబు లాచరింప నొల్లరు దీని నాత్యంతికభక్తియోగం బని చెప్పుదురు సత్త్వరజస్తమోగుణవిహీనుం డయినజనుండు మత్సమానాకారతం బొందు నని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 959

సీ. నిత్యనైమిత్తికనిజధర్మమున గురు, శ్రద్ధాగరిష్ఠతఁ జతుర పాంచ
రాత్రోక్తహరిసమారాధన క్రియలను, నిష్కామనంబున నెఱి మదీయ
విగ్రహదర్శనవినుతిపూజావంద, నధ్యానసంశ్రవణములఁ గర్మ
సంగిగాకుండుట సజ్జనప్రకరాభి,మానంబు నొందుట హీనులందుఁ
తే. జాల ననుకంపసేయుట సములయందు, మైత్రి నెఱపుట యమనియమక్రియాది
యైనయోగంబుచేత నాధ్యాత్మికాధి,భౌతికాదులఁ దెలియుట పలుకుటయును.
వ. మఱియును. 961

క. హరిమంగళగుణకీర్తన, పరుఁ డవుటయు నార్జవమున భగవత్పరులం
గర మనురక్తి భజించుట, నిరహంకారమునునుంట నిశ్చలుఁ డగుటన్. 962

క. ఇవి మొదలు గాఁగఁ గలుగుభ, గవదుద్దేశాభిధర్మకలితుం డై వీ
నివలనఁ బరిశుద్ధగతిం, దవిలినమది గలుగుపుణ్యాతముఁ డెయ్యెడలన్. 963

తే. గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టుఁ, డనఁగ నొప్పిననినుఁ బొందు నండ గొనక
పవనవశమునఁ బువ్వులపరిమళంబు, ఘ్రాణమున నావరించినకరణి మెఱసి.

చ. అనిశము సర్వభూతహృదయాంబుజవర్తి యనం దనర్చునీ
శు నను నవజ్ఞ సేసి మనుజుం డొగి మత్ప్రతిమార్చనావిడం
బనరుచున మూఢుఁ డై యుచితభక్తిని నన్ను భజింపఁ డేని న
మ్మనుజుఁడు భస్మకుండమున మానక వేల్చినయట్టివాఁ డగున్. 965

సీ. అబ్జాక్షి నిఖిలభూతాంతరాత్ముఁడ నైన, నాయందు భూతగణంబునందు
నతిభేదదృష్టి మాయావులై సతతంబుఁ, బాయక వైరానుబంధనిరతు
లగువారిమనములఁ దగులదు శాంతి యెన్నటికైన నేను నాకుటిలజనుల
మానక యెపుడు సామాన్యాదిక ద్రవ్య,సమితిచే మత్పదార్చన మొనర్ప
తే. నర్థినాచిత్తమున ముదంబందకుందు, ననుచు నెఱిఁగించి మఱియు ని ట్లనియెఁ గరుణఁ
గలితసద్గుణజటిలుఁ డకల్మషుఁ డెలమిఁ, దల్లితోడ గుణవతిమతల్లితోడ. 966

సీ. తరళాక్షి విను మచేతనదేహములకంటెఁ, జేతనదేహముల్ శ్రేష్ఠ మందుఁ

ప్రాణవంతంబు లై స్పర్శనజ్ఞానంబు, గలుగుచైతన్యవృక్షములకంటె
ఘనరసజ్ఞానసంకలితచేతను లుత్తములు రసజ్ఞానంబు గలుగువాని
కంటె గంధజ్ఞానకలితభృంగంబులు, గడు[1]నుత్తములు వానికంటె శబ్ద

తే. వేదు [2]లగుసర్పముల్ శ్రేష్ఠమై వెలయు శబ్ద,విదులకంటెను సద్రూపవేదు లైన
వాయసాదులు శ్రేష్ఠముల్ వానికంటె,వరుసబహుపాదములు త్తముల్ వానికంటె.

క. తలఁపఁ జతుష్పదు లధికులు, బలకొని మఱి వానికంటెఁ బాదద్వయముం
గలమనుజు లలఘుతము లి,మ్ముల వారలయందు వర్ణములు నాల్గరయన్. 968

వ. అందు. 969

సీ. [3]తలఁప బ్రాహ్మణు లుత్తములు వారికంటెను, వేదవేత్తలు వేదవిదులకంటె
విలసితవేదార్థవిదులు వారలకంటె, సమధికశాస్త్రసంశయము మాన్పు
మీమాంసకులు మఱి మీమాంసకులకంటె, నిజధర్మవిజ్ఞాననిపుణు లరయ
వారికంటెను సంగవర్జితచిత్తులు, దగ వారికంటె స్వధర్మపరులు

తే. ధార్మికులకంటె నుత్తమోత్తములు వినుము
మత్సమర్పితసకలధర్మస్వభావ
మహిమములు గల్గి యితరధర్మములు విడిచి
సమత వర్తించునప్పుణ్యాత్ముఁడు ఘనుఁడు. 970

వ. అట్టివాని. 971

క. కని సకలభూతగణములు, మనమున నానందజలధిమగ్నము లగుచున్
ఘనబహుమానపురస్సర, మనయముఁ బాటిల్ల వినుతు లర్థిం జేయున్. 972

వ. అంత నీశ్వరుండు జీవస్వరూపానుప్రవిష్టుం డై యుండు నట్టిభగవంతుం జూచి
భక్తియోగంబున (నేని యోగంబున నేని) బురుషుండు పరమాత్మం బొందుఁ
(బ్రకృతిపురుషాత్మకంబును దద్వ్యతిరిక్తంబును నైన దైవంబు నై కర్మచేష్టితం
బగుచు నుండు) నదియు [4]భగవద్రూపం (బట్టిభగవద్రూపంబు భేదాస్పదం
బగుచు నద్భుతప్రభావంబు గలకాలం బనియుఁ జెప్పంబడు, నట్టికాలంబు మహ
దాదితత్త్వంబులకును [5]మహత్తత్త్వాభిమాను లగుజీవులకును భయావహం
బగుటం జేసి సకలభూతంబులకు నాశ్రయంబయ్యును (నంతర్గతం బై) భూతంబుల
చేత భూతంబుల గ్రహించుచు యజ్ఞ(ఫల)ప్రదాత గావున వశీకృతభూతుం డై
ప్రభుత్వంబు భజియించి విష్ణుండు ప్రకాశించుచుండు నతనికి మిత్రుండును
శత్రుండును బంధుండును లేఁ డట్టివిష్ణుండు సకలజనంబులయందు నావేశించి యప్ర
మత్తుం డై ప్రమత్తు లయినజనంబులకు సంహారకుం డై యుండు నతనిభయంబు

---

1. శ్రేష్ఠములు, 2. "లగుదురు శ్రేష్ఠు లై. 3. తలపోయ బ్రాహ్మణు లుత్తములు వారలకంటె
4. భగవద్రూపంబు ప్రకృతిపురుషకాలాత్మకం బై యుండు కాలస్వరూపం బొక్కరూపం బై
యుండు నట్టికాలంబు, 5. మమత్వాభి." వ్రా. ప్ర.

నంజేసి వాయువు వీచు సూర్యుండు దపియించు నింద్రుండు వర్షించు నక్షత్రగణంబు వెలుంగుఁ జంద్రుండు ప్రకాశించుఁ దత్తత్కాలంబుల వృక్షలతాదు లోషధులతోడం గూడి పుష్పఫలభరితంబు లగు సరిత్తులు ప్రవహించు సముద్రంబులు చెలియలి దప్పక యుండు నగ్ని ప్రజ్వరిల్లు భూమి గిరులతోఁ గూడ బరువునఁ గ్రుంగ వెఱచు నాకాశంబు సకలజనంబులకు నవకాశం బిచ్చు మహత్తత్త్వంబు జగత్తునకు నంకురస్వరూపంబు గావున సప్తావరణావృతం బగులోకం బను స్వదేహంబు విస్తరింపం జేయు గుణాభిమాను లగు బ్రహ్మాదులు సర్వేశ్వరునిచేత జగత్సర్గంబునందు నియోగింపంబడి ప్రతిదినంబు నయ్యయిసర్గంబు సేయ నప్రమత్తులై యుందురు పితరులు పుత్రోత్పత్తిఁ జేయుదురు కాలుండు మృత్యుసహాయుండై మారకుండై యుండుఁ (జరాచరాత్మకం బగు సకలప్రపంచంబు భగవదధీనం బై యుండు) నని చెప్పి కపిలుండు వెండియు నిట్లనియె. 973

క. నెఱి నిట్టి నిఖిలలోకే, శ్వరునిపరాక్రమముఁ దెలియ సామర్థ్యం బె
వ్వరికిని గలుగదు మేఘము, గరువలివిక్రమముఁ దెలియఁగా లేనిగతిన్. 974

క. మగువా విను సుఖహేతుక, మగు నర్థము దొరకమికి మహాదుఃఖము నం
దగుచుండు రిది యంతయు నా, భగవంతుని యాజ్ఞఁ జేసి ప్రాణులు మఱియున్.

సీ. పూని యనిత్యంబు లైన గృహక్షేత్ర, వసుధనసుతవధూబాంధవాది
వివిధవస్తువులను ధ్రువముగా మది నమ్మి, వఱలు దుర్మతి యగువాఁడు జంతు
సంఘాత మగు దేహసంబంధమున నిల్చి, యర్థి నయ్యైయోనులందుఁ జొరఁగ
ననుగమించును వానియందు విరక్తుండు, గాక చరించు దుర్గతినిఁ బడిన

తే. దేహి యాత్మీయదేహంబు దివిరి వదల, లేక తన కది పరమసౌఖ్యాకరంబు
గాఁగ వర్తించునదియుఁ గాక యతఁడు, దేవమాయావిమోహితభావుఁ డగుచు.

క. ఘన మగుతనయవధూపశు, ధనగృహరక్షణమునందు దత్తత్క్రియలన్
మనమునఁ దలపోయుచు దిన, దినమును దందహ్యమానదేహుం డగుచున్. 977

క. అతిమూఢహృదయుఁ డగుచు దు, రితకర్మారంభములఁ జరించుచుఁ దరుణీ
కృతగోప్యభాషణములను, సుతకలసంభాషణములఁ జొక్కుచు మఱియున్.

క. వినుమింద్రియపరవశుఁడై, మునుకొని తత్కూటధర్మములు గలదుఃఖం
బనయము సుఖరూపంబుగ, మనమునఁ దలపోసి తదభిమానుం డగుచున్.

క. సతతముఁ దమఃతమసంపా, దిత మగు నర్థములచేత ధృతిఁ బరులకుఁ గు
త్సితమతి హింసలు సేయుచు, నతిమూఢమనస్కుఁ డగుచు నాత్మజనములన్.

తే. పూని రక్షించుచును వారి భుక్తశేష
మనుభవించుచు నంత జీవనము వోకఁ
గడఁగి మఱి మఱి యపరార్థకాముఁ డగుచు.

సత్త్వ మెడలి కుటుంబపోషణమునందు. 980

సీ. బలిమి చాలక మందభాగ్యుఁడై క్షీణమతియై, పూనియుపాయక్రియాహీనుఁ డగుచుఁ
దవిలి వృథాప్రయత్నంబులు సేయుచు, మూఢుఁడై కార్పణ్యమునఁ జరించు
నట్టి యకించనుఁ డగు వానిఁ జూచి త,త్పుత్రదారసుతాదు లాత్మలను వీఁడు
గడునశక్తుఁడు బ్రోవఁగాఁ జాలఁ డిత, డని, నెగ్గింతు రర్థిఁ గృషీవలుండు

తే. బడుగుముసలెద్దు రోసిన పగిది నంత
నతఁడు నేవెంటలను సుఖంబు బొంద లేక
[1]తాను బోషించుజనులు దన్ను దనరఁ బ్రోవ
బ్రదుకు ముదిమియు మిక్కిలి బాధపఱుప. 981

క. వెఱరూపుఁ దాల్చి బాంధవు, లడలఁగ నిర్యాణమునకు నభిముఖుఁ డై యి
ల్వెడలఁగఁ జాలక శునకము, వడువునఁ గుడుచుచును మేను వడవడ వడఁకన్.

సీ. అతిరోగపీడితుండై మంద మగుజఠ రాగ్నిచే మిగుల నల్పాశి యగుచు
మెఱసి వాయుప్రేత యూఁదికి నెగసిన,కన్నులు కఫమునఁ గప్పఁబడిన
నాళంబులను గంఠనాళంబునను ఘుర ఘుర మనుశబ్దంబు దొరయ బంధు
జనులమధ్యంబున శయనించి బహువిధ,ములఁ దన్నుఁ బిలువంగఁ బలుకలేక

తే. చటులతరకాలపాశవశంగతాత్ముఁ, డగుచు బిడ్డలఁ బెండ్లాము నరసి ప్రోచు
[2]చింత వికలములైనహృషీకములును, దొలిగి విజ్ఞానము బాసి కష్టుఁ డగుచు.

వ. అంత మరణావసరంబగు సమయంబున నతిభయంకరాకారులు సరభసేక్షణులు
నగుయమదూత లిద్దఱు దనముందటఁ నిలిచినం జూచి త్రస్తహృదయుం డై శకృ
న్మూత్రంబులు విడుచుచు యమపాశబద్ధుం డై శరీరంబువలన నిర్గమించి యాత
నాశరీరంబు నవలంబించి (బలాత్కారంబున) దీర్ఘం బై దుర్గమం బగుమార్గంబు
ను బొంది రాజ (భటులచే నీయమానుం డగుచు) దండనంబున కభిముఖుం డై
[3]చనుభటునిచందంబునఁ జనుచుండి. 984

చ. అనయము మూర్ఛ నొందు శునకావళిచేతను భక్ష్యమాణుఁ డై
యనుపమకాలకింకరభయంకరతర్జనగర్జనంబులన్
మనము గలంగ దేహము సమస్తముఁ గంపము నొందఁ గాఁ బురా
తనభవపాపకర్మసముదాయముఁ జిత్తములోఁ దలంచుచున్. 985

సీ. అనుపమక్షుత్తృష్ణ లంతర్వ్యథలఁ జేయ, ఝంఝూనిలజ్వాలజ్వలనచండ
భాను ప్రకీక్షితతప్తంబైనవాలుకా,మార్గానుగతతప్యమానగాత్రుఁ
డై వీఁపుఁ గశలచే నడువంగ వికలాంగుఁ,డగుచు మార్గమునందు నచట నచట
జాలమూర్ఛిల్లుచు నాశ్రయశూన్యమగునీళ్ళ, మునుఁగుచు లేచుచు మొనసి పాప

1 ‘కోరి తిరిసినవారల ♦ మాఱు తెరిని, బ్రదుకుచును ముది మిక్కిలి. 2 ‘చిత్తము వికలమైన హృషీక’ బ్రా. ప్ర. 3 ‘చనునపరాధిచందం’ అ. ప్ర.

తే. ఘూ[illegible] నరకంబునందే ని[illegible] [illegible]
నెలయుఁ [illegible] [illegible] యోని
నము[illegible] [illegible] [illegible]
బూ[illegible]ంబులో [illegible]వఁ [illegible]. 986

వ. ఇట్లు మహాయాతనాత్మకం బైన నరకంబు ముహూర్తత్రయకాలంబునను సామాన్య దోషి యంత్యకాలంబున మహార్తిద్వయంబునను నేఁగి యాతనం బొందు నందు.

క. పట్టుదురు కొం[illegible]లను [illegible], కట్టుదు రసికృత్తికలను [illegible] బెను మంటలయం
దొట్టుదురు [illegible] సుట్టుదు రసృక్ప్రవహత్తుఁ [illegible] మత్తుం బెలుచన్. 988

ఉ. ముంచెద[illegible] మొత్తుదు రుగ్ర[illegible]కారం
ద్రెంతురు [illegible] వధింతురు [illegible] సఘంద్రపంక్తి జూ
ప్పింతురు ఘోర[illegible] గఱచింతురు పాములచేత బిట్టు ద్రొ
బ్బింతురు మీఁద [illegible] [illegible]సింతురు దేహముఁ గోసి కండలన్. 989

వ. మఱియును [illegible] గుహ్యాంధకారం బగుచు సధర్మపరుం డై భూత ద్రోహంబున నతిపాపుం డై నిరయంబునం బొంది నిజధనంబులు గోలుపడి మొఱ పెట్టునా యన్నసంపాదనంబునం [1]బరస్పరసంబంధంబునం గల్పింపంబడిన తమిస్రాంధ తామిస్రరౌరవాద్య లగు నరకంబులం బడి తీవ్రంబు లయిన బహుయాతనలను భవించి క్షీణపాపుం డై పునర్నరత్వంబునం బొందు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 990

కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తిక్రమంబుఁ దెలుపుట.

సీ. కైకొని నుతి పూర్వ[illegible]కర్మ[illegible] వశమున, శ[illegible]త్త్ర[illegible]కశ[illegible] డీశ్వరుండు
పుటకుండు గావునఁ [illegible] గృత్త్రిమ జన్మంబు, దేహసంబంధంబుఁ దివిరి తొల్లి
దొరఁకొను పురుష రే[illegible]తోబిందుసంబంధి, యై పతిగర్భంబుఁ బొందుఁ జొచ్చి
కైకొని యొకరాత్రిఁ గలిలంబు పంచరా, త్రముల బుద్బుదమును దశమదివస

తే. మందుఁ [2]గర్కంధువంతయౌ నంతమీఁదఁ, బేశియగు నంతమీఁదటఁ బేర్చి యండ
కల్పమగు నొక్కనెలను [illegible] మాస, యయు[illegible]మైన [illegible] కర చరణములుఁ బొడము

వ. మఱియు త్రిమాసంబున నఖరోమాస్థిచర్మంబులు లింగచ్ఛిద్రంబులును గలిగి నాలవమాసంబున సప్తధాతువులును బంచమమాసంబున క్షుత్తృష్ణలును గలిగి [3]షష్ఠమాసంబున మావిచేతం బొదువంబడి తల్లికుక్షిని దక్షిణభాగంబునం దిరుగుచు మాతృభుక్తాన్నపానంబులవలనఁ దృప్తిం బొందుచు నేధమానధాతువులు గల్గి జంతుసంకీర్ణం బగు విణ్మూత్రగర్తంబునఁ దిరుగుచుఁ గ్రిమిభక్షితశరీరుం డై మూర్ఛలం బొందుచుఁ దల్లి భక్షించిన కటుతిక్తోష్ణలవణక్షారామ్లాద్యుల్బణంబు లైన రసంబులచేతం బరితప్తాంగుం డగుచు జరాయువునం గప్పంబడి

1. 'పరమం బగుతమిస్రాంధ. 2 గల్లంబు [illegible] [illegible]నంత. 3 సప్తమాసంబున' వ్రా.ప్ర.

బహుక్లేశంబులం బొందుచు నాలు బలహీనత బద్ధుండై కుక్షియందు శిరంబు మోపి
కొని భుగ్నాంగుండై నపృష్ఠగ్రీవోదరుండై (ఏడవ మాసంబునందు నసమర్థుం
డగుచు) పంజరంబునం దుండు పక్షికులంబు చందంబున నుండి దైవకృతంబైన
జ్ఞానంబునం బూర్వజన్మదుష్కృతంబులం దలంచుచు దీర్ఘోచ్ఛ్వాసంబు సేయు
చు నేసుఖలేశంబునం బొందక వర్తించుచు నంత నేడవ నెలయందు లబ్ధజ్ఞానుం
డై చేష్టలు గలిగి ¹విట్క్రిమిసోదరుండై యొక్కడకు నొక్కచో నుండక సంచరిం
చుచుం బ్రసూతివాయువుల చేత నతికంపితుండై యాచమానుండు
(దేహాత్మదర్శియుఁ బునర్గర్భవాసంబునకు భీతుండు నగుచు బంధకభూతం బగు
సప్తధాతువులచే బద్ధుండై) కృతాంజలిపుటుండును దీనవదనుండు నై జీవుండు
దా నెవ్వనిచే నుదరంబున నునిచియుంచ నియమింపంబడె నట్టి సర్వేశ్వరుని నిట్లని
స్తుతియించు.

— గర్భస్థుండగు జీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట. —

క. అనయమును భువనరక్షణమునకై స్వేచ్ఛానురూపకమునఁ బుట్టెడివి 992
ష్ణుని భయవిరహిత మగుపదవనజయుగం బర్థిఁ గొల్తు నే వారనివృత్తిన్. 993
వ. అదియునుం గాక పంచభూతవిరహితుం డయ్యుం బంచభూతవిరచితం బైనశరీ
రంబునందుఁ గప్పంబడి యింద్రియగుణార్థచిదాభాసజ్ఞానుం డైననేను. 994
సీ. ఎవ్వఁడు నిఖిలభూతేంద్రియమయ మగు మాయా²వలంబనమున విహితకర్మ
బద్ధుండై వర్తించు నట్టిది దండ్యమానం బగుజీవచిత్తంబునందు
నవికారుఁడై శుద్ధుఁడై యఖండజ్ఞానమున నుండు వానికి నే మఖ్యచరితు
నకు నకుంఠితశౌర్యునకుఁ బరంజ్యోతికి, సర్వజ్ఞునకుఁ గృపాశాంతమతికి
తే. గడఁగి యుఁబ్రకృతిపురుషులకంటెఁ బరముఁడయినవానికి మ్రొక్కెద నస్మదీయ
దుర్భరోదగ్రభీకరగర్భనరక, వేదనలఁ జూచి శాంతిఁ గావించుకొఱకు. 995
సీ. ³అనవుడు సుతునకు జనని యిట్లనుఁ దగ, మహితాత్మ యెవ్వనిమాయచేత
ఘనమోహులై గుణకర్మనిమిత్తసాంసారికమార్గసంచారము ...
ధృతి సెడి యలసి యే దిక్కు నెఱుంగక, హరిపదధ్యానంబు నాత్మ మఱచి
యుండువారలకు నే యుక్తియు సమ్మహాపురుషునను గ్రహబుద్ధి లేక
తే. తద్గుణధ్యానతన్మూర్తిదర్శనములు, గోచరించుట యెట్లు నాకును బ్రబోధ
కలితముగ నానతిమ్మన్నఁ గపిలుఁ డనియె, నంబతో నాసుగుణకదంబతోడ.
వ. అట్టి యీశ్వరుండు కాలత్రయంబునందును జంగమస్థావరాంతర్యామి యగుటం
జేసి జీవకర్మమార్గంబులం బవర్తింపు చుండు తాపత్రయమునిఁ ... భజి
యింతురని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 997
క. జనయిత్రీ గర్భమందుల, ఘనకృమివిణ్మూత్రరక్తగర్తములోన

1 విష్ఠాసోదరుండై. 2. వలంబిత. 3. నావుడు సుతునకు దేవహూతి యిట్లను.

మసలుచు జఠరాగ్ని దిన దినమున సంతప్యమానదేహుం డగుచున్. 998

ఆ. కినవడసం దగుచు దేహి యీ దేహంబువలన నిర్గమింపం దలంచి చనిన
నెలల నెన్నికొనుచు నెలకొని గర్భంబువలన వెడలం ద్రోయువాడు గలరె. 999

వ. అని తలంచుచు దీనరక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుండు దన్ను గర్భనరకంబువలన విముక్తునిం జేయ నమ్మహాత్మునికిం బ్రత్యుపకారంబు సేయలేమికి నంజలిమాత్రంబు సేయం దగునట్టి జీవుండ నైన నేను శమదమాదియుక్తం బైన శరీరంబునందు విజ్ఞానదీపాంకురంబునందుం బురాణపురుషు నిరీక్షింతు నని మఱియు నిట్లనియె. 1000

సీ. [1]నెలకొని బహుదుఃఖములకు నాలయ మైన యీ గర్భనరకము నేను వెడలఁ
జాల బహిఃప్రదేశమునకు వచ్చిన నను బము దేవమాయావిమోహి
తాత్ముండ నై ఘోర మైనట్టి సంసార చక్రమందును బరిభ్రమణశీలి
నై యుండవలయుఁ దా నది గాక గర్భంబునం దుండు శోకంబు నపనయించి
తే. యాత్మ కినయంబు సారథి యైనయట్టి రుచిరవిజ్ఞానమునఁ దమోరూప మైన
భూరిసంసారసాగరోత్తారణంబు సేసి యీ యాత్మ నరసి రక్షించుకొందు.

వ. మఱియును. 1002

చ. పరఁగుచు నున్న దుర్వ్యసనభాజన మై ఘనదుఃఖమూల మై
యరయఁగఁ బెక్కుతోంట్లు గల దై క్రిమిసంభవ మైనయట్టి దు
స్తరబహుగర్భవాసముల సంగతి మాన్పుట కై భజించెదన్
సరసిజనాభ భూరిభవసాగరతారకపాదపద్మముల్. 1003

క. అని కృతనిశ్చయుఁ డయి యేచిన విమలజ్ఞాని యగుచు జీవుఁడు గర్భం
బున వెడల నొల్లకుండం జననయోగ్య నవమాసములును జన నట యంతన్. 1004

వ. దశమమాసంబున వాని నధోముఖుం గావించిన నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసంబులు లేక ఘనదుఃఖభాజనుండు విగతజ్ఞానుండు [2]రక్తదిగ్ధాంగుండు నై విష్ఠాస్థక్రిమియుంబోలె నేలం బడి యేడ్చుచు [3]జ్ఞానహీనుం డై జడుండునుంబోలె నుండి యంత నిజభావాభిజ్ఞు లగు నితరులవలన వృద్ధిం బొందుచు నభిమతార్థంబుల జెప్ప నేరక యనేకకీటసంకులం బయిన పర్యంకంబునందు శయానుం డై యవయవంబులు గండూయమానంబు లైన గోఁక నేరక యాసనోత్థానగమనంబుల నశక్తుం డై తనశరీరచర్మంబు మశకమత్కుణమక్షికాదులు వొడువఁ (గ్రిములచే వ్యథంబడు క్రిమియుంబోలె) దోధూయమానుం డై రోదనంబు సేయుచు విగతజ్ఞానుం డై మెలంగుచు శైశవంబునం దత్తత్క్రియానుభవంబుఁ గావించి పౌగండవయోనురూపంబు లగు నధ్యయనాదిదుఃఖంబు లనుభవించి తదనంతరంబ యౌవనంబు ప్రాప్తం బైన నభిమతార్థఫలప్రాప్తికి సాహసపూర్వంబు లగు వృథాగ్రహంబులు సేయుచుఁ గాముకుం డై పంచమహాభూతారబ్ధం బగు దేహంబందుఁ బెక్కు-

1. నెలకొని: మునికొని 2. రక్తవిణ్మూత్రపంకిలుండు నై నేలం. 3 నంతఁ బరులచే వృద్ధిం

వగాఁజు నహంకారమమకారంబులం జేయుచుఁ దదర్థంబు లైనకర్మంబు లాచరించుచు సంసారబద్ధుం డగుచు దుష్పురుషసంగమంబున శిశ్నోదరపరాయణుం డై నష్టుండగుచు (నజ్ఞానంబునం జేసి వర్ధిష్ణువగు నారోషం బడుగుచుఁ) దత్ఫలంబు లగు దుఃఖంబు లనుభవించుచుఁ గాముకుం డై నిజనాశంబునకు హేతువు లగుకర్మంబులం బ్రవర్తించుచుండు మఱియును. 1005

సీ. జనని సత్యంబు శౌచంబు దయయును ధృతియు మానంబు బుద్ధియును సిగ్గు
క్షమయు నయశమును శమమును దమమును, మొదలుగాఁగలగుణంబులు నశించు
జనుల కసత్సంగమున నని యెఱింగించి, నెండియు నిట్లను వినుము మూఢ
హృదయులు శాంతివిహీనులు దేహాత్మ,బుద్ధులు నంగనామోహపాశ

తే. బద్ధకేళీమృగంబుల పగిదిఁ దగిలి, పరవశస్వాంతములు శోచ్యభావు లైన
వారిసంగతి విడఁ బంగవలయు నందు, నంగనాసంగమము దోషమంద్రు గాన.

వ. దీని కొక్కయితిహాసంబు గలదు తొల్లి యొక్కనాఁడు ప్రజాపతి దనకూఁతు రయినభారతి (మృగీరూపధారిణియై యుండం) జూచి తదీయరూప రేఖావిలాసంబులకు నోటువడి వివశీకృతాంతరంగుండును విగతత్రపుండును నై [1]తానును మృగరూపంబు నొంది తదనుధావనంబు హేయం బని తలంపక ప్రవర్తించెం గావున సంగనాసంగమంబు వలవ (దస్మదీయనాభికమలసంజాతచతుర్ముఖనిర్మిత మరీచ్యాద్యుద్భూతకశ్యపాదికల్పిత దేవమనుష్యాదులందు) నామాయాబలంబునం గామినీజనమధ్యంబున విఖండితమనస్కుండు గాకుండఁ బుండరీకాక్షుం డైన నారాయణఋషికిం దక్కనన్యులకు నెవ్వరికిం దీర దని యెండియు నిట్లనియె.

తే. రూఢి నామాయ గామినీరూపమునను
బురుషులకు నెల్ల మోహంబుఁ బొందఁ జేయుఁ
గాన పురుషులు సతీసంగంబు మాని
యోగవృత్తిఁ జరించుచు నుండవలయు. 1008

క. ధీరతతో మత్పదసర,సీరుహసేవానురక్తిఁ జెందినవారల్
నారీసంగము నిరయ,ద్వారము గా మనములందుఁ దలఁపుదు రెపుడున్. 1009

క. హరిమాయావిరచిత మై, తరుణీరూపంబుఁ దాల్చి ధరఁ బర్వినబం
ధురతృణపరివృతకూపము,కరణి నది యు మృత్యురూపకం బగు మఱియున్.

చ. ధనపశుపుత్త్రమిత్త్రవనితాగృహకారణభూత మైనయీ
తనువున నున్నజీవుఁడు పదంపడి యెట్టిశరీర మెత్తిన
న్ననుగత మైనకర్మఫల మందక పోవఁగ రాదు మిన్నుఁ బ్రాఁ
కిన భువిఁ దూఱినన్ దిశల [2]గిల్కొని యెచ్చట నైన డాఁగినన్. 1011

వ. అట్టి(పురుషరూపంబునొందిన)జీవుండు నిరంతరస్త్రీసంగంబుచే విత్తాపత్యగృహాది

1. తాను గారానిపని సేసెం గావున. 2 గ్రుమ్మరిన నెచ్చట నైన.

ష్పదం బగు క్షేత్రంబు నొందు నేకమంబున సంసారరూపం బగుజీవుండు
మన్మయమే బహురూపంబు నొంది ఘనాదిక్రమం బగుభర్తను నాత్మబంధ
కారణం బగువ్యాప్తిస్వరూప నెఱుంగ వలయు మఱియు జీవోపాధిభూతం
బగులింగదేహంబుచే స్వాపార్జితలోకంబులనుండి లోకాంతరంబు నొందు
చుం బ్రారబ్ధకర్మఫలంబుల ననుభవించుచు పరంగ కర్త్రాదులం దాసక్తుండగుచు
(వృత్తి యుండు గాన సంబున నన కాలసంభవ దండ్రైనను స్వర్గంబునకు మృత్యు
వగుచుండంబున జీవంబు భూతేంద్రియమనోమయం బైనదేహంబు గలిగి
యుండు నట్టి కేహరిరోధంబె మరణంబు నావిర్భావంబె జన్మంబుం గాన సకల
వస్తువిషయజ్ఞానంబు గలుగుటకు జీవునకు సాధనంబు చక్షురింద్రియంబు కావున
ద్రష్టృదృక్సియయోగ్యతాస్థానంబున (జీవునకు జన్మమరణంబులు లేవు
గావున) భయకార్పణ్యంబులు విడిచి సంభ్రమంబు మాని [1]జీవప్రకారంబుజ్ఞానం
బునం దెలిసి ధీరుండై ముక్తసంగుం డగుచు యోగవైరాగ్యయుక్తం బైన
సమ్యగ్జ్ఞానంబున మాయావిరచితం బైనలోకంబున (దేహాదులం దాసక్తిమాని)
వర్తింప వలయు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 1012

సీ. గృహమందు వర్తించు ¦ గృహమేధు లగువారు, మహితధర్మార్థకా ¦ మములకొఱకు
సంప్రీతు లగుచుఁ ద ¦ త్సాధనానుష్ఠాన, నిరతులై వేదని ¦ ర్ణీత [2]భూరి
భగవత్సుధర్మత ¦ ద్భక్తిపరాఙ్ముఖు, లై దేవగణముల ¦ ననుదినంబు
భజియించుచును భ ¦ క్తిఁ బైతృకకర్మముల్, సేయుచు నెప్పుడు ¦ శిష్టచరితు

తే. లగుచుఁ దగ దేవపితృపూ ¦ ర్వశ్రాద్ధు లయిన
కామ్యచిత్తులు ధూమాది ¦ గతులఁ జంద్ర
లోకమును జెంది పుణ్యంబు ¦ లుప్త మయిన
మరలి వత్తురు భువికి జ ¦ న్మంబు నొంద. 1013

వ. అదియునుం గాక. 1014

తే. ప్రవిమలానంతభోగిత ¦ ల్పంబునందు, యోగనిద్రాళువై హరి ¦ యున్నవేళ
నఖిలలోకంబులనువిల ¦ యంబునొందు, నట్టిసర్వేశ్వరునిఁగూర్చి ¦ యలఘుమతులు

మ. పరికింపన్ [3]నిజభక్తియుక్తిగరిమం ¦ బాటిల్లుపంకేరుహో
దరవిన్యస్తసమస్తధర్మముల శాం ¦ తస్వాంతులై సంగముం
బరివర్జించి విశుద్ధచిత్తు లగుచుం ¦ బంకేజపత్త్రేక్షణో
దరధర్మైకనివృత్తులై సతతముం ¦ దైత్యారిఁ జింతించుచున్. 1016

సీ. మఱియు నహంకార ¦ మమకారశూన్యులై, యర్థి వర్తించుచు ¦ నర్చిరాది
మార్గగతుండును ¦ మహనీయచరితుండు, విశ్వతోముఖుఁడును ¦ విమలయశుఁడు

1. జగత్ప్రకారంబు. 2. మైన, యఖిలభగవద్ధర్మములకుఁ బరా, 3 నిజకర్మధర్మగరిమఁ.

జన్మదుఃఖవినాశసంహారకారణుం. జిన్మయుం డజుండు బరాపరుండు
బురుషోత్తముండు నవ్యయుం డీశుండు. నైన నన్నొక్కని నొంది

తే. యని తాత్పర్యవృత్తి [illegible] ముననె, క్రమము తోడ తేజోవిరాజమాన
దివ్యపదమును సుఖమున ధీరవరులు. మరలి రారు కోరి జన్మములం బొంద.

వ. మఱియుఁ బరిమేశ్వరదృష్టిచే హిరణ్యగర్భు నుపాసించువారు సత్యలోకంబున
ద్విపరార్థావసానం బగు ప్రళయంబు దనుక. బరం జగుచతురాననుం బరమాత్మ
రూపంబున ధ్యానంబు సేయుచు నుండి) పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమానస
దిక్కు(శబ్దాది) భూతాదులతోడం గూడ (లోకంబును) బ్రకృతియందు లీనంబు
సేయు సర్వేశ్వరుండు సకలసంహారకుండగు సమయంబున గతాభిమానంబులు గలిగి
బ్రహ్మలోకవాసు లగువారలు బ్రహ్మతోడంగూడ [1]పరమానందరూపుండును
సర్వోత్కృష్టుండును సనాతనపురుషుం బొందుదురు గావున నీవు సర్వభూత
హృదయపద్మనివాసుండును [2]శ్రుతానుభావుండును నిష్కళంకుండును నిరంజనుం
డును నద్వంద్వుండును నగుపురుషుని భావంబుచే శరణంబు నొందు మని చెప్పి
మఱియు నిట్లనియె. 1018

మ. సకలస్థావరజంగమప్రతతికిం జెప్పంగ నాథుండై
యకలంకస్థితిగర్భుండు బరముండు నైనట్టియాతండు సే
వకయోగీంద్రకుమారసిద్ధమునిదేవశ్రేణి యోగప్రవ
ర్తకుండై తన్ను భజింపఁ జూపు సగుణబ్రహ్మంబు లీలాగతిన్. 1019

సీ. అట్టిసర్వేశ్వరుం డయ్యుఁ గాలంబు, లందును దద్గుణవ్యతికరమున
జనియించుచుండు నిట్టి చెప్పిన ఋషిదేవగణములు దమతమ కర్మనిర్మి
[3]తైశ్వర్యపారమేష్ఠ్యములను బురుషత్వ, ముఁ బొందియధికారకములు వహించి
వర్తించు క్రమ్మఱ వత్తురు మఱికొంద, ఱాయాకర్మానుసారమైన

తే. మనములను జాలఁ గలిగి స్వకర్మములయందు, శ్రద్ధతోఁ గూడి సుప్రసిద్ధమైన
నిత్యనైమిత్తికాచారనిపుణు లగుచుఁ, దగి రజోగుణాకలితచిత్తములు గలిగి.

వ. సకాములై యింద్రియజయంబు లేక పితృగణంబుల నెల్లప్పుడుఁ బూజించుచు
గృహంబులయందు వర్తించి హరిపరాఙ్ముఖు లగువారు త్రైవర్గికపురుషు లని
చెప్పంబడుదురు. 1021

[4]చ. వినుతగుణోత్తముండు నురువిక్రముఁడైనహరిన్ భజించి త

1. 'యమృతరూపుం డగుపురాణ. 2. మహానుభావుని శరణం' వ్రా. ప్ర. 3. తము లైనమై
శ్వర్యతము లగుపురుషులం బొంది యున్యధికార. 4. చ. వినుతగుణోత్తముండు నురువిక్రముఁడై
నగుణనిష్ణుకీర్తనరుచిరామృతంబు ప్రముదంబునఁ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్, విని మదమందు
వారలు వివేకవిహీనత నూరకుండి సాంప్రమునుపురాజ్యవశత్వముల మాని పురీషము మెస్కు చాన్ప
నన్. అని వ్రా. ప్ర.

న్మతిన లసత్కథామృతము ◊ మానుగఁ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్
విని మునుఁగుందు రుందురు వివేకవిహీనత నూరబంది యు
త్తమ మధురాజ్యభక్ష్యములు ◊ మాని పురీషము గోరుచాడ్పునన్. 1022

చ. అటువడ ధూమమార్గగతు ◊ లై పితృలోకముఁ బొంది పుణ్యముం
బోఁ జినవారు [1]దాఁటితము స్వపుత్త్రులకుం దగఁ దాము పుట్టి వి
హ్వలమతి గర్భగోళపతనాదిపరేతధరాగతాంత మై
వెలసినకర్మ మిం దనుభవింతురు గావున నీవు మానినీ. 1023

క. విను సర్వభావములఁ బరమునిఁ గనఘు ననంతు నీశుఁ ◊ బురుషోత్తము న
న్నెనయఁగ భజియించువారు మదమునఁ బునరావృత్తి లేనిముక్తి లభించున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె (భగవంతుం డగువాసుదేవునియందు బ్రయుక్తం బగుభక్తియోగంబు బ్రహ్మసాక్షాత్కారసాధనంబు లగువైరాగ్యజ్ఞానంబులం జేయు నట్టిభగవద్భక్తియుక్తం బైనచిత్తం (బిందియవృత్తులచే సమంబు లగు) సర్వంబులందు వైషమ్యంబును బ్రియాప్రియంబులును లేక నిస్సంగంబు సమదర్శనంబు హేయోపాదేయవిరహితంబు నై యారూఢం బైనయాత్మపదంబు నాత్మచేఁ) జూచు చుండుజ్ఞానపురుషుండును బరబ్రహ్మంబును బరమాత్ముండు నీశ్వరుండును నగుపరమపురుషుం డేకరూపంబు గలిగి (యుండియు) దృశ్యద్రష్టృకరణంబులచేతం బృథగ్భావంబును బొందుచుండు నిదియ యోగికి (సమగ్రం బగు)యోగంబునం జేసి ప్రాప్యం బగుఫలంబు గావున విషయవిముఖంబు లగు నింద్రియంబులచేత జ్ఞానరూపంబును హేయగుణరహితంబును నగుబ్రహ్మంబు మనోవిభ్రాంతిం జేసి [2]శబ్దాదిధర్మం బగునర్థరూపంబునం దోఁచు నది యెట్టులర్థాకారంబునం దోఁచు నది యెఱిఁగితివేని నహంకారంబు గుణరూపంబునం జేసి త్రివిధంబును భూతరూపంబునం బంచవిధంబును నింద్రియరూపంబున నేకాదశవిధంబును నై యుండు జీవరూపుం డగువిరాట్పురుషుండు జీవవిగ్రహం బైన యండం బగుజగంబునం దోఁచు చుండు దీని శ్రద్ధాయుక్తం బయినభక్తిచేత యోగాభ్యాసంబునం జేసి సమాహితమనస్కుం డై నిస్సంగత్వంబున విరక్తుం డైనవాఁడు వొడగనుచుండు నదియంతయు బుధజనపూజనీయచరిత్రవుగావున నీకుం జెప్పితి సర్వయోగసంప్రాప్యుం డగునిర్గుణుండు భగవంతుం డని చెప్పిన జ్ఞానయోగంబును మదీయభక్తియోగంబును నను రెండు నొక్కటియ యింద్రియంబులు భిన్నరూపంబులు గావున నేకరూపం బయినయర్థం బనేకవిధంబు లగునట్లు యేకం బగుబ్రహ్మం బనేకవిధంబులుగఁ దోఁచు మఱియును. 1025

సీ. అంబ నారాయణుం ◊ డఖిలశాస్త్రములను, సమధికానుష్ఠితక్రతుసవనతీర్థ
దర్శనజపతపోఽధ్యయనయోగక్రియా, దానకర్మంబులఁ ◊ గానఁబడఁడ

1 ద్రోచి-త్రో. వ. 2 యథార్థాకారంబునం దోఁచు.

యేచినమనము బాహ్యేంద్రియంబులఁ గెల్చి, సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి
లీలఁ గొని యాత్మతత్త్వజ్ఞానమున నొంది. యనఘ వైరాగ్యయుక్తిఁ దనరి
తే. మహితఫలసంగరహితధర్మములఁ దనరు
నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖిలమైన
గుణములను బాసి కల్యాణగుణవిశిష్టుఁ
డైనహరి నొందుఁ బరమాత్ముఁ డనఘుఁ డగుచు. 1026

వ. అది గావున నీకుం జతుర్విధభక్తియోగప్రకారంబుఁ జెప్పితి. కాలపక్ష మెఱింగించితి నది యునుం గాక కాలరూప యగుమదీయగతి జంతువులయందు నుత్పత్తినాశ రూపంబుల నుండు నవిద్యాకర్మనిర్మితంబు లైన జీవనిగతు లనేకప్రకారంబు లై యుండు నదియు జీవాత్మ యనియెడు బ్రవర్తించి యిట్టి దని యెఱుంగక యుండు నని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె (నిష్కపటహృదయాంబ!) సాంఖ్యయోగప్రకారంబు ఖలునకు నవినీతునకు జడునకు దురాచారునకు డాంభి కునకు నింద్రియలోలునకుఁ [1]బుత్త్రదారాగారాద్యత్యంతాసక్తచిత్తునకు భగవ ద్భక్తిహీనునకు విష్ణుదాసులయందు ద్వేషపడువానికి నుపదేశింప వలవదు శ్రద్ధాసంపన్నుండును భక్తుండును వినీతుండును ననసూయుండును సర్వభూత మిత్త్రుండును శుశ్రూషాభిరతుండును బాహ్యార్థజాతవిరక్తుండును శాంతచిత్తుం డును నిర్మత్సరుండును శుద్ధాత్ముండును మద్భక్తులయందుఁ బేమ గలవాఁడును నన్యకాంతావిముఖుండును నిష్కాముండును నగునధికారికి నుపదేశింప నర్హం బగు నీయుపాఖ్యానం బేపురుషుం డేనిఁ బతివ్రత యగు నుత్తమాంగన యేని శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి మదర్పితచిత్తంబునఁ బఠియించు నట్టిపుణ్యాత్ములు మదీయదివ్యస్వరూపంబుఁ బ్రాపింతు రని చెప్పె నని మైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు ని ట్లనియె నీప్రకారంబునం గర్దమదయిత యైన దేవహూతి గపిలుని వచనంబులు విని నిర్ముక్తమోహపటల యగుచు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తత్త్వవిషయాంకితసాంఖ్యజ్ఞానప్రవర్తకం బగుస్తోత్త్రంబు సేయ నుప క్రమించి కపిలున కి ట్లనియె. 1027

సీ. అనయంబు వినుమిం ద్రియార్థమనోమయం, బును భూతచయమయంబును నశేష
భూరిజగద్బీజభూతంబును గుణప్రవాహకారణమును వలను మెఱయు
[2]నారాయణాభిఖ్యఁ నాఁ గలభవదీయ, దివ్యమంగళమూర్తి దేజరిల్లు
జారుభవద్గర్భసంజాతుఁ డగునట్టి, కమలగర్భుండు సాక్షాత్కరిం[3]ప
తే. లేక మనమునఁ గనియె ననేకశక్తి, వర్గములు గల్గి సుగుణప్రవాహరూప
మంది విశ్వంబు దాల్చి స్వహస్తశక్తి, కలితుఁడై సర్వకార్యముల్ గలుగఁజేయు.

1. 'గృహక్షేత్రపుత్త్రదారాసక్తునకు. 2. నారాయణంబు ననంగల. 3. చెనదియు నానా విధంబు లై యలరుశక్తి...కలిత మై సర్వ' వ్రా. ప్ర.

వ. అంత. 1029

తే. ఇతఁడు భూరియుగాంతంబునందుఁ గుక్షి, నొక్కఁడై యుండి కుక్షినిక్షిప్తనిఖిల
భువనుఁడై యుండెఁ డై మహాంభోధినడుమఁ, బాలవటపత్రతల్పంబుపైన నగుచు.

తే. లీల నాత్మీయపాదాంగుష్ఠవినిర్గ, తామృతము గ్రోలు నట్టిమహాత్మ నీవు
గడఁగి నా పూర్వభాగ్యంబు కతన నిపుడు, పుట్టినాఁడవు నా గర్భమున జగత్పతివి యయ్య.

వ. అట్టిపరమాత్ముండ వయిన నీవు. 1032

సీ. పరగ పవిత్రమై పరమాత్మ నిశ్చయంబు నను జేసి, ఘనత మత్స్య వరాహ నార
సింహాదిమూర్తు లంగీకరించి, దుష్టనిగ్రహమును శిష్టపాల
నమును గావించుచు నయముగ సద్ధర్మ, నిరతిఁ దెల్పెదవు వర్ణింపఁ దగిన
చతురాత్మతత్త్వవిజ్ఞానప్రదుండవై, వర్తింతు వనఘ భగవన్మహాత్మ

తే. మజున కైనను వాక్రువ్వ నలవిగాదు, నిగమజాతంబు లయిన వర్ణింపలేవ
యొఱఁగి సంస్తుతిసేయ నే నెంతదాన, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల.

వ. అదియునుం గాక. 1034

క. ధీమహిత భవన్మంగళ, నామ స్మరణానుకీర్తనము గలహీనుల్
శ్రీమంతు లగుదు రగ్నిష్టోమాదిక్రతువులకంటె శుద్ధులు దలఁపన్. 1035

వ. అదియునుం గాక. 1036

క. నీనామస్తుతి శ్వపచుం, డైనను జిహ్వాగ్రమందు నని సంధింపన్
వానికి సరి భూసురుఁడుం, గా నేరఁడు చిత్రమిది జగంబుల నరయన్. 1037

ఉ. ఈవిధ మాత్మలం దెలిసి యొప్పెడు సజ్జనసంఘముల్ జగ
త్పావన మైన నీగుణకథామృత మాత్మలఁ గ్రోలి సర్వతీ
ర్థావళిఁ గ్రుంకినట్టిఫల మందుదు రంచు సనాతనవేదముల్
వావిరిఁ బల్కుఁ గావునను వారలు ధన్యులు మాన్యు లుత్తమల్. 1038

వ. అది గావునఁ బరబ్రహ్మంబవును బరమపురుషుండవును బ్రత్యఙ్మనోవిభావ్యుండ
వును సమస్తజనపాపనివారకస్వయంప్రకాశుండవును వేదగర్భుండవును శ్రీమహా
విష్ణుండవును నగునీకు వందనంబు లాచరించెద నని స్తుతియించినం బరమపురు
షుండును మాతృవత్సలుండును నగుకపిలుండు గరుణారసార్ద్రహృదయకమలుం
డై జనని కిట్లనియె. 1039

తే. తవిలిసుఖరూపమును మోక్షదాయకంబు, నైనయీయోగమార్గమే నంబనీకు
నెఱుంగ వివరించి చెప్పితి నిది దృఢంబుగాఁగ భక్తి ననుష్ఠింపు కమలనయన.

క. జీవన్ముక్తి లభించుం, గావున నేమఱక తలఁపు గైకొని దీనిన్
వావిరి నొల్లనివారికిఁ, దావల మగు మృత్యుభయము దవ్వగు సుఖమున్.

క. అని యిట్లు దేవహూతికి, మన మలరఁగఁ గపిలుఁ డాత్మమార్గం బెల్లన్
వినిపించి చనియె నని విదురునకున్ మైత్రేయమునివరుం డెఱిఁగించెన్. 1042

వ. అట్లు కపిలుం డానతిచ్చిన దేవహూతియుం బుత్త్రుండు సెప్పిన యోగమార్గం
బున విజ్ఞానంబు గలిగి యుండెనయ్యెడ నెవ్వనికి యైన కర్దముండు దనయుం డైన
కపిలునిం బాసి విరహవ్యాకులంబు గలిగినప్రకారంబునం దల్లడిల్లుచుఁ గపిలమహా
మునిం దలంచుచుం బుత్త్రవత్సలత్వాన్వితచిత్తం బైనయట్టి. 1043

ఉ. మానితసారభవ్యమణిమంజులకుడ్యము ప్రవాళభా
రానతచారుతోరణము పాలికేతనరాజకీరసు
మ్మానిసుభాషలాపపరిభావితకర్దమతాపసాశ్రమో
ద్యానవనప్రదేశ సుమలాకరతీరనికుంజపుంజముల్. 1044

వ. వెండియు. 1045

సీ. అంచితస్ఫటికమయస్తంభదీప్తిచేఁ, గోమలమరకతకుడ్యములను
సజ్జాతివజ్రప్రసక్తవేదికలచే, భాసిల్లుశిలసోపానములను
దీపించుచంద్రకాంతోపలవేదుల, విద్రుమగేహాళీవిలసితముల
హాటకరత్నకవాటశోభితముల, నానాసౌధశాలాంగణముల

తే. వరపయఃఫేనపటలపాండురకరండ, ముఖవిచిత్రితఖట్వాంగధవళపటవి
రచితశయ్యాళులను జటులకలితముల, కనకపీఠాదివస్తుసంఘముల నెల్ల. 1046

వ. మఱియు వికచకమలకువలయసౌగంధికబంధురసుగంధానుబంధిగంధవహాశోభితం
బును సరవిందనిష్యందకందళితమకరందరసపానమదవదిందిందిరసందోహఝంకార
సంకులంబును నై చెలువారు బావులు గలిగి పురందరసుందరీవందితం బైన
కర్దమాశ్రమంబుఁ బరిత్యజించి కుటిలంబు లైనకుంతలంబులు జటిలంబులుగా
ధరియించి సరస్వతీబిందుసరోవరంబులం ద్రిషవణస్నానంబు గావించుచు నుగ్ర
తపోభారంబునం గృశీభూతశరీర యై నిజకుమారుండును బ్రసన్నవదనుండును
గపిలనామధేయుండును నగునారాయణుని (సమస్తన్యస్తచింతలచే) ధ్యానంబు సే
యుచుఁ బ్రవాహరూపం బైనభక్తియోగంబునను నధికవైరాగ్యంబునను ²యుక్తా
నుష్ఠానజాతం బై బ్రహ్మత్వాపాదకం బగుజ్ఞానంబునను విశుద్ధమనంబును గలిగి.

సీ. అనయంబు నాత్మనాశ్రయుఁ డగు సువిశ్వతో, ముఖుఁ డనంతుఁడు పరముఁడు నజుండు
చతురుండు నిజపరిజ్ఞానదీపాంకుర, మహామనిరస్తసమస్తభూరి
మాయాంధకారుఁ డమేయుఁ డీశ్వరుఁ డగు, నాపరబ్రహ్మంబునం దవిరత
బద్ధతత్త్వజ్ఞానపరతచే సద్ముక్త, జీవభావమున విశిష్టయోగ

తే. భవ్యసంప్రాప్తనిర్మలబ్రహ్మభావ, ములను గలిగి సమాధిచే నెలమి దనరు
నపునరావృత్త మగుత్రిగుణప్రధాన, తత్త్వముల నొప్పి సంతతోదారనియతి.

తే. కలలఁ దోఁచినవస్తుసంఘముల మేలు, కని కనుంగొనఁగా లేనిక్రమము పోల్కిఁ

1. 'కేకినికరానులాప పరికీర్తిత...తీరనికుంజ'. 2. 'బ్రహ్మజ్ఞానంబుననుష్ఠానహేతువులైన యుక్తానుష్ఠానంబులను విశుద్ధ' వ్రా. ప్ర.

బొలుచు నమరాత్మసుఖమున మున్గి యధూమ, క్రైనపావకుగతి నుండెఁ దనంతలోన.

క. గురుయోగశక్తిచే నం బరితలంబున వెగసి సత్కృపామయుఁ డగునా
పరమేశు దేహచరణం బురుమాయ గన్న స్థితిత్రిముసు గల దగుచున్. 1050

వ. ఇట్లు కపిలోక్తమార్గంబున దేవహూతి శ్రీహరియందుఁ గలసె నయ్యంగనారత్నంబు మోక్షంబు నొందిన క్షేత్రంబు సిద్ధపదం బను పేరం బరఁగి ప్రసిద్ధి వహించె నంత నక్కపిలుండు తల్లిచేత ననుజ్ఞాతుం డై సిద్ధచారణగంధర్వాప్సరోగణసంస్తూయమానుం డగుచు సముద్రునిచేత దత్తార్ఘ్యపూజానికేతనంబున వసించి సాంఖ్యాచార్యాభిష్టుతం బగుయోగంబు నవలంబించి (లోకత్రయశాంతికొఱకు సమాహితుం డై (స్వపితృ ఆశ్రమంబు విడిచి) ప్రాగ్భాగంబునకుం జనియె నని మైత్రేయమహాముని విదురున కిట్లనియె వంద్రీ యుపాఖ్యానంబు నాకు గోచరించినరీతి నీకుం జెప్పితి నిది కపిలదేవహూతిసంవాదం బత్యంతపావనంబు కపిలప్రణీతంబు నయిన యోగంబు దీనిం బరమభక్తియుక్తుం డై యెవ్వండు పఠించు నెవ్వండు విను నట్టిపుణ్యాత్ములు విగతపాపు లై గరుడధ్వజుం డైన పుండరీకాక్షుని శ్రీచరణారవిందంబులం బొందుదు రని మైత్రేయుండు విదురున కెఱింగించినవిధంబున శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుఁ గథావృత్తాంతంబు సెప్పిన విని ప్రహృష్టహృదయు లై మునికులోత్తమా భవద్వ్యాఖ్యాపూర్వకం బగుభగవత్కథామృతంబులు గ్రోలుచుండ మా మనంబులు జలవొంద వింకను దదనంతరవృత్తాంతంబులు మాకు విశదంబులుగ వినిపింప నీవ యర్హుండ వని యడుగుటయు. 1051

చ. జనకసుతామనోజ్ఞముఖసారసకోమలచంచరీక చం
దన శరదిందు కుందహార తార మరాళ పటీర చంద్రికా
వినుతయశోవిశాల రఘువీర దరస్మితపద్మపత్త్రలో
చన పటలాంబకప్రకటచాపవిఖండన వంశమండనా. 1052

తరలము. పరమపావన విశ్వభావన బాంధవప్రకరావనా
శరధిశోషణ సత్యభాషణ సత్కృపామయభూషణా
చరితతారణ సృష్టికారణ దుష్టలోకవిదారణా
ధరణిపాలన ధర్మశీలన దైత్యమర్దనఖేలనా. 1053

మాలిని. దివిజగణశరణ్యా దీపితానంతపుణ్యా
ప్రవిమలగుణజాలా భక్తలోకానుపాలా
భవతిమిరదినేశా భానుకోటిప్రకాశా
కువలయహితకారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ. 1054

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్ర సహజ

వాంఛితశ్రోతృకామార్థప్రదంబయిన శ్రీమహాభాగవతంబను మహాపురాణంబు సంక్షేపవిస్తరప్రతిపాదకంబగు విదురుతీర్థాభిగమనంబును నుద్ధవసందర్శనంబును గౌరవ పాండవకృష్ణాదికుశలప్రశ్నంబులుం గృష్ణనిర్యాణంబును విదురుండు మైత్రేయునిం గనుట యును విదురమైత్రేయసంవాదంబును జగదుత్పత్తిలక్షణంబును మహదాదులసంభవ ప్రకారంబును మహదాదులు నారాయణు నభినందించుటయును విరాడ్విగ్రహప్ర కారంబును శ్రీమహావిష్ణుభక్తికారణంబగు పద్మసంభవు జన్మప్రకారంబును బ్రహ్మాత్మతపంబును బరమేష్ఠికిం బుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు బ్రహ్మకృతం బయినవిష్ణుస్తోత్రంబును గమలసంభవునిమానససర్గంబును బరమాణువులపుట్టువు ను భూర్భువస్సువరాదిలోకవిస్తారంబును గాలదివసమాససంవత్సరాదినిర్ణయంబును నాయుఃపరిమాణంబును జతుర్యుగపరిమాణంబును బద్మసంభవుసృష్టిభేదనంబును సనకాదులజన్మంబును స్వాయంభువమనువుజన్మంబును శ్రీహరివరాహావతారం బును భూమ్యుద్ధరణంబును సూకరాకారుండైన హరిని విధాత స్తుతియించుటయు దితికశ్యపసంవాదంబును గశ్యపుండు రుద్రుని బ్రశంసించుటయుఁ గశ్యపువలన దితి గర్భంబు ధరించుటయుఁ దత్ప్రభావంబునకు వెఱచి దేవతలు బ్రహ్మసన్నిధికిం జని దితిగర్భప్రకారంబు విన్నవించుటయు సనకాదులు వైకుంఠంబున కరుగుట యు నందు జయవిజయుల కలిగి సనకాదులు శపించుటయు శ్రీహరిదర్శనంబును బ్రాహ్మణప్రశంసయు సనకాదులు హరిని నుతించుటయు హిరణ్యకశిపుహిరణ్యా క్షులజన్మప్రకారంబును హిరణ్యాక్షునిదిగ్విజయంబును సవనవరాహహిరణ్యాక్షు లయుద్ధంబును బ్రహ్మస్తవంబును హిరణ్యాక్షువధయు నమరగణంబులు శ్రీహరి నభినందించుటయు హరి వరాహావతారవిసర్జనంబు సేయుటయును దేవతిర్యఙ్మను ష్యాదులసంభవంబును గర్దమమహామునితపంబునకు సంతసించి శ్రీహరి ప్రత్యక్షం బగుటయుఁ గర్దముండు స్వాయంభువమనువుపుత్రియైన దేవహూతిం బరిణయంబగు టయు దేవహూతిపరిచర్యలకు సంతసిల్లి కర్దముండు నిజయోగకల్పితం బగు విమానంబునందు నిలిచి సహస్రదాసీపరివృత యైన దేవహూతింగూడ భరతాది వర్షంబులు గలయం గ్రుమ్మరుటయు దేవహూతి గర్దమునివలనఁ గన్యకానవకం బును గపిలునిం గనుటయుఁ దత్కన్యకావివాహంబులును గర్దమునితపోయా త్రయుఁ గపిలదేవహూతిసంవాదంబును శబ్దాదిపంచతన్మాత్రలజన్మప్రకారంబును బ్రహ్మాండోత్పత్తియు విరాట్పురుషకర్మేంద్రియపరమాత్మప్రకారంబును బ్రకృ తిపురుషవివేకంబును నారాయణుని సర్వాంగస్తోత్రంబును సాంఖ్యయోగంబును భక్తియోగంబును జీవున కైనగర్భసంభవప్రకారంబును జంద్రసూర్యమార్గం బును బితృమార్గంబును దేవహూతినిర్యాణంబును గపిలమహాముని దపంబు నకుం జనుటయు ననుకథలం గలతృతీయస్కంధము. 1055

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

చతుర్థస్కంధము

క. శ్రీలసితధరణిజాస
ల్లీలావదనసరోజజ శక్రాధిప సితరా
జీవదళనయన నిఖిలధ
రావరణ తనుగుణధామ శ్రీరాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుండైన పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

సీ. జననాథ విను విదురునకు మైత్రేయమునినాథచంద్రుం డిట్లనియె మఱియు
స్వాయంభువున కర్థిఁ శతరూపవలనను, సూతులు ముగ్గు రాకూతిదేవ
హూతిప్రసూతులు నొనరఁ బ్రియవ్రతో,త్తానపాదులు ననుతనయయుగము
జనియింప నందగ్రసంభవయైనయా, కూతిని సుమహితభ్రాతృమతిని

తే. దనకు సంతానసంస్తవ్యార్థంబు గాఁగఁ, బుత్రికాధర్మమూఁది యాకూతిఁ బ్రోడిఁ
బ్రకటమూర్తిరుచి ప్రజాపతికి నిచ్చె, మనువు మును మొదిశతరూపయనుమతింప.

వ. అట్లు వివాహంబైన రుచిప్రజాపతి బ్రహ్మవర్చస్వియుఁ బరిపూర్ణగుణుండును గావునఁ జిత్తైకాగ్రతం జేసి యాకూతి యందు శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞరూపధరుం డగు పురుషుండుగను జగదీశ్వరి యగు నాదిలక్ష్మి యమ్మహాత్మునకు నిత్యానపాయిని గావునఁ దదంశంబున దక్షిణ యనుకన్యకారత్నంబుగను మిథునంబు సంభవించె నందు స్వాయంభువుండు సంతుష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బుత్రికాపుత్రుండును వితతతేజోధనుండును శ్రీవిష్ణుమూర్తిరూపుండును నగు యజ్ఞుని దనగృహంబునకుఁ దెచ్చి యునిచె రుచియుఁ గామగమనయైన దక్షిణ యనుకన్యకాలలామంబును దనయొద్దన నిలిపె నంత సకలమంత్రాధిదేవత యగు శ్రీయజ్ఞుండు దనుఁ బతిగాఁ గోరెడు దక్షిణ యనుకన్యకయం దతిసుందరాకారు లగు నాదిమిథునంబు

గావున నది నిషిద్ధంబు గాకుండె నని చెప్పి మైత్రేయుండు వెండియు నిట్లనియె.

క. ధీవర్తి తయంబు వారిం, యావమ్మలు గల కర్దమవారలకున్
వేడుక [1]సఖినందించిన, నా విధమున వారు బ్రహ్మ నతిబలయత్నై. 5

వ. వారు తోషుండును బ్రతోషుండును సంతోషుండును భద్రుండును శాంతియు నిడస్పతియు నిధ్ముండును గవియు విభుండును వహ్నియు సుదేవుండును రోచనుండు నను పండ్రెండ్రు జనియించిరి (వారలు స్వాయంభువమన్వంతరంబున దుషితు లను దేవగణంబులై వెలసిరి మఱియు) మరీచిమిశ్రులైన మునీశ్వరులును యజ్ఞుండను దేవేంద్రుండును మహాతేజోరూపసంపన్ను లయిన ప్రియవ్రతోత్తానపాదులును గలిగి పుత్రపౌత్రనప్తృజనసంకీర్ణంబయి యా మన్వంతరంబు (పాలితంబగుచు) నడచెను మనువు ద్వితీయపుత్రి యైన దేవహూతిం గర్దమున కిచ్చి తద్వంశవిస్తారంబు గావించె నని మున్న యెఱింగించితి వెండియు నమ్మనువు మూడవకూతురైన ప్రసూతి యనుకన్యకను (బ్రహ్మపుత్రుండగు) దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె నాదక్షునకుఁ బ్రసూతివలన నుదయించిన ప్రజాపరంపరలచేత ముల్లోకంబులు విస్తృతంబు లయ్యె మఱియుఁ గర్దమపుత్రికాసముదయంబు బ్రహ్మర్షిభార్య లగుటం జేసి వారివలనం గలిగినసంతానపరంపరల వివరించెద. 6

కర్దమప్రజాపతిసంతతిని దెలుపుట.

సీ. ఘనుఁ డౌ మరీచికిఁ గర్దమాత్మజ యగు,కళ యనునంగన వలనఁ గశ్య
పుం డనుకొడుకును బూర్ణిమ యనువాఁడు,బిడ్డలుఁ బుట్టిరి పేర్చి వారి
వలనఁ బుట్టిన ప్రజావళిపరంపరలచే, భువనంబు లెల్ల నాపూర్ణ మగుచు
జరిగెను బూర్ణిమునకు జన్మాంతరంబున, హరిపద ప్రక్షాళితాంబువులను
తే. గంగయనఁ బేరఁ బుట్టియ క్కన్య దేవ, కుల్యయనఁ బేరఁ దగునొక్క కూఁతు నఖిల
విశ్వసంవ్యాపకుం డగు విరజుఁ డనెడి,తనయు నొక్కని గాంచె మోదంబుతోడ.

క. అనఘుం డత్రిమహాముని, యనసూయాదేవివలన నజహరిపురసూ
దనులకళాంశంబుల నం,దనులను ముగ్గురఁ గనియెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 8

క. అనవుడు విదురుఁడు మైత్రేయునిఁ గనుఁగొని పలికె మునిజనోత్తమ జగతీ
జననస్థితిలయకారణు, లన వెలసినపద్మగర్భహరిహరు లెలమిన్. 9

క. ఏమినిమిత్తం బత్రిమహాముని మందిరమునందు ననసూయకు ను
ద్దామగుణు లుదయ మైరన, నా మైత్రేయుండు పలికె నవ్విదురునితోన్. 10

సీ. సుచరిత్ర విను విధిప్రచోదితుండై యత్రి, తప మాచరింపఁ గాంతాసమేతుఁ
డయి ఋక్షనామకకులాద్రితటంబున, ఘుమఘుమారావసంకులవిలోల
కల్లోలజాలసంకలితనిర్వింధ్యాన, దీజలపరిపుష్టరాజిత ప్ర

1. 'సఖినందించిరి...నమరగణంబుల్' వ్రా. ప్ర.

నూనఁగఁ బ్రచ్ఛ్వాసమానితాశేషలోకకాంతారక్కీలమునఁ గెలఁచి

తే. యోగియై శ్వాసనిర్జితుండై నిర్ద్వంద్వుఁడగుచఁ బ్రాణనియమమునఁ జేకదమఁగ నిలిచి గాలిఁ
దవ్వుటఁ గ్రోలి ఋక్షభూధరదేశమందుఁ దగుచుఁ, దపముఁ గావించె దివ్యవత్సరశతంబు.

వ. ఇట్లతిఘోరం బైన తపంబు సేయుచుఁ దనచిత్తంబున. 12

క. ఏవిభుఁడు జగదధీశ్వరుఁ డావిభు శరణంబు సొత్తు నతఁ డాత్మసమం
బై వెలసిన సంతతి నిడ, యావరమతి నిచ్చుఁగాక యని తలఁచు నెడన్. 13

చ. మునుకొని యత్తపోధనుని మూర్ధజమైన తపఃకృశానుచే
తను ద్రిజగంబులం గరఁగి తత్తప మైనను జూచి పంకజా
సనముర శాసన త్రిపురశాసను లచ్చటికేఁగి రప్పుడో
ఘనసరసిప్రసాధ్యమనిసన్నుతభూరియశోభిరాముఁ డై. 14

వ. అట్లు మునీంద్రునాశ్రమంబు డాయం జను సమయంబున. 15

చ. అనఘతపోభిరాముఁ డగు నత్రిమునీంద్రుఁడు గాంచెఁ దత్ప్రకాం
చనఘనచంద్రికారుచిరచారుశరీరుల హంసనాగసూ
దనవృషభేంద్రవాహుల సురారకమండల చక్ర శూలసా
ధనుల విరించివిష్ణుపురదాహుల వాక్కమలాంబికేశులన్. 16

వ. మఱియుఁ గృపావలోకనమందహాససుందరవదనారవిందంబులు గల మహాత్ముల సందర్శించి యమందానందకందళితహృదయారవిందుం డై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి పుష్పాంజలి గావించి నిటలతటఘటితకరపుటుం డై దుర్నిరీక్షం బైన తత్తేజోవిశేషంబు దేఱి చూడం జాలక ముకుళిత నేత్రుం డై తత్పరాయత్తచిత్తుం డగుచు సర్వలోకగరిష్ఠంబు లైన మృదుమధురగంభీరభాషణంబుల నిట్లని స్తుతియించె. 17

సీ. ప్రతికల్పమందు సర్వప్రపంచోద్భవ, స్థితివినాశంబులఁ జేయునట్టి
మహితమాయాగుణమయదేహములఁ బొల్చు, నజవాసుదేవశివాభిధాన
ములు గల మీ పాదజలజాతములకు నే, నతిభక్తి వందనం బాచరింతు
నఖిలచేతనమానసాగమ్యు మన నొప్పు, మూర్తులు గల మీరు ముప్పురందుఁ

తే. బరఁగ నా చేతఁ బిలువంగఁబడిన ధీరుఁ, డెవ్వఁడే నొక్కరుని బిల్వ నిపుడు మీరు
ముప్పురేతెంచుటకు నాదు బుద్ధి విస్మయంబు గదిరెడిఁ జెప్పరే యనఘులార.

వ. అదియునుం గాక సంతానార్థంబు నానావిధపూజలు గావించి నాచిత్తంబున ధరియించిన మహాత్ముం డొక్కరుండ యనిన నమ్ముమ్మువ్వురు విబుధశ్రేష్ఠులు నతనిం గనుంగొని సుధామధురంబు లయిన వాక్యంబుల నిట్లనిరి. 19

క. విను మేము ముగుర మయ్యును, ననుపమమతిఁ దలఁప నేకమై యుందుము నీ
మనమందు నేమి గోరితి, వనయము నాకోర్కి సఫలమయ్యెడుఁ జుమ్మీ. 20

క. మా ముగ్గురయంశంబుల, ధీమంతులు సుతులు పుట్టి త్రిజగము లెల్లన్

సీమంగళగుణకీర్తికి, శ్రీమహితులు సేయఁ గలరు సిద్ధము సుమ్మీ. 21

క. అని మునిచంద్రుఁడు దనమనమునఁ గామించినవరంబు బుధవరులు ముదంబున నొసఁగి యతనిచేఁ బూజనములఁ బరితృప్తులగుచుఁ జనిరి యథేచ్ఛన్.

ఉ. ఆసుచరిత్రదంపతు లుదంచితలీలఁ గనుంగొనంగ న
బ్జాసనవంశమందు సముద్యదంశుఁడు [1]విష్ణుకళన్ సుయోగవి
ద్యాసుభగుండు దత్తుఁడు బురాంతకభూరికళాంశమందు దు
ర్వాసుఁడు నై జనించి రనవద్యపవిత్రచరిత్రు లిమ్ములన్. 23

క. అంగిరసుఁ డనెడుమునికిఁ గులాంగన యగుశ్రద్ధయందు నంచితసౌందర్యాంగులు గూఁతులు నలువురు, మంగళవతు లుదయ మైరి మాన్యచరిత్రా.

క. వారు సినీవాలి యనఁ గుహూరాకానుమతు లనఁగ నొప్పిరి మఱియుం గోర సుతయుగము గలిగెను, స్వారోచిషమనువువేళ శస్తఖ్యాతిన్. 25

వ. వార లెవ్వ రనిన భగవంతుం డగు నుతథ్యుండును బ్రహ్మనిష్ఠుం డగుబృహస్పతియు ననం బ్రసిద్ధి వహించిరి పులస్త్యుండు హవిర్భుక్కనునిజభార్యయందు నగస్త్యునిం బుట్టించె నాయగస్త్యుండు జన్మాంతరంబున జఠరాగ్నిరూపం బై ప్రవర్తించె వెండియుఁ బులస్త్యుండు విశ్రవసునిం గలిగించె నావిశ్రవసునకు నిలబిల యనుభార్యవలనం గుబేరుండును గైకసి యనుదానివలన రావణకుంభకర్ణవిభీషణులుం బుట్టిరి పులహునకు గతి యనుభార్యవలనఁ గర్మశ్రేష్ఠుండును వరీయాంసుండును సహిష్ణుండును ననుమువ్వురు గొడుకులు జనియించిరి మఱియుఁ గ్రతువునకుఁ గ్రియ యనుభార్యయందు (బ్రహ్మతేజంబున జ్వలించుచున్న)షష్టిసహస్రసంఖ్యలు గలవాలఖిల్యు లనుమహర్షులు గలిగిరి వసిష్ఠుం డూర్జ యనుభార్యయందుఁ జిత్రకేతుండును సురోచియు విరజుండును మిత్రుండును నుల్బణుండును వసుభృద్ధ్యానుండును ద్యుమంతుండును ననుసప్తఋషులను భార్యాంతరంబున శక్తిప్రముఖపుత్త్రులనుం బుట్టించె నథర్వుం డనువానికిఁ జిత్తి యనుభార్యయందు ధృతవ్రతుండు నశ్వశిరస్కుండు నయిన దధ్యంచుండు వుట్టె మహాత్ముం డగుభృగువు ఖ్యాతి యనుపత్నియందు ధాతయు విధాతయు ననుపుత్త్రద్వయంబును భగవత్పరాయణ యగు శ్రీయనుకన్యకం బుట్టించె నాధాతృవిధాతృలు మేరు వనువానికూఁతు లయినయాయతినియతు లనుభార్యలవలన మృకండప్రాణు లనుకొడుకులం బుట్టించి రందు మృకండునకు మార్కండేయుండును బ్రాణునకు వేదశిరుం డనుమునియుం బుట్టిరి భృగువునకు నుశన యనుకన్యయందుఁ గవి యనువాఁడు వుట్టె నిట్లు కర్దమదుహిత లయినకన్యకానవకంబువలనం గలిగినసంతానపరంపరలచేత సమస్తలోకంబులుఁ బరిపూర్ణంబు లయ్యె నట్టిసద్యఃపాపహరంబును శ్రేష్ఠతమంబును నైనకర్దమదౌహిత్రసంతాన

1. 'విష్ణుకళందయోగ' వ్రా. ప్ర.

ప్రకారంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠచిత్తుండవై వసుపతీ కిం జెప్పితి నింక దక్షప్రజాపతివంశం బెఱింగించెద వినుము. 26

— దక్షప్రజాపతిసంతతిని దెలియఁజేయుట. —

క. వనజజునివలన బ్రభవం, బినయూ దక్షప్రజాపతికి మనునిజతనయ
దన యగు ప్రసూతివలనను. ఘనఘనాఘనయార్వు రుదయ మొందిరి కన్యల్. 27

వ. ఇట్లు జనియించిన యక్కన్యకాషోడశంబునందు శ్రద్ధయు మైత్రియు దయయు శాంతియుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గ్రియయు నున్నతియు బుద్ధియు మేధయుఁ దితిక్షయు హ్రీయు మూర్తియు నను నామంబులు గల పదుమువ్వురను ధర్మరాజున కిచ్చె నొక్కకన్యక నగ్నిదేవునకును నొక్కతెం బితృదేవతలకును నొక్కతె (జన్మమరణాదిభవరహితుం డగు) భవునకుం బెండ్లిసేసె నంత నాధర్మునిపత్నులయందు శ్రద్ధవలన శుతంబును మైత్రివలనఁ బ్రసాదంబును దయవలన నభయంబును శాంతివలన సుఖంబును దుష్టివలన ముదంబును బుష్టివలన స్మయంబును గ్రియవలన యోగంబును నున్నతివలన దర్పంబును బుద్ధివలన నర్థంబును మేధవలన స్మృతియుఁ దితిక్షవలన క్షేమంబును హ్రీవలనఁ బ్రశ్రయంబును మూర్తివలన సకలకల్యాణగుణోత్పత్తిస్థానభూతు లగు నరనారాయణు లను ఋషు లిద్దఱును సంభవించిరి వారలజన్మకాలంబున. 28

సీ. గంధవాహుండు మంద।గతి ననుకూలుఁడై, వీచె నల్దిక్కులు । విశద మయ్యె
నఖిలలోకంబులు।నానందమును బొందెఁ, దుములమై దేవదుం।దుభులు మొరసెఁ
గర మొప్ప జలధులు।కలఁకలు లేకుండెను, నుచితగతిఁ బ్ర।వహించె నదులు
గంధర్వకిన్నర।గానముల్ వీతెంచె, నప్సరోజనముల।నాట్యములు సెలఁగె

తే. సురలు గురియించి రందంద।విరులవాన, మునిజనంబులు సంతోష।మునఁ జెలంగి
వినుతు లొనరించి రవ్వేళ।విశ్వమెల్లఁ, బరమమంగళ మై యొప్పె।భవ్యచరిత.

వ. ఆసమయంబున బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మహాత్ములకడకుఁ జనుదెంచి యిట్లని స్తుతియించిరి.

సీ. గగనమందులఁ దోఁచు।గంధర్వనగరంబు, రూపంబులట్టు । రూఢి మెఱసి
యేయాత్మయం దేస । నేపారుమాయచే, నీవిశ్వ మిటు ర।చియింపఁబడియె
నట్టియాత్మప్రకా।శార్థమై మునిరూప,మున ధర్మగృహమునఁ । బుట్టినట్టి
పరమపురుషునికిఁ । బ్రణమిల్లెద మదియుఁ, గాక యీసృష్టి దు।ష్కర్మవృత్తి

తే. జరగనీకుండఁ గోరి ని।జసత్త్వగుణము,చే సృజించినయమ్మేటి । శ్రీనివాస
మైనసరసీరుహప్రభ । నపహసించు, నిక్కృపాలోకనంబుల । నెమ్మిఁ జూడు. 31

క. అని యిట్లు దేవగణములు వినుతింపఁ గృపాకటాక్ష।వీక్షణములచేఁ
గని వారు గంధమాదనమున కేఁగిరి తండ్రిముదము । ముప్పిరిగొనఁగన్. 32

క. ధరణీభర ముడుపుట కా, నరనారాయణులు భువి జ।నన మనయము నొం
దిరి యర్జునకృష్ణాఖ్యలఁ, గురుయదువంశముల స।త్త్వగుణయుతు లగుచున్. 33

వ. మఱియు నగ్నిదేవునకు దక్షపుత్త్రి యైన స్వాహాదేవి యను భార్యయందు హుత
భోజను లగు పావకుండును బవమానుండును శుచియు నను మువ్వురు కొడుకులు
గలిగిరి వారివలనం బంచచత్వారింశత్సంఖ్యలం గల యగ్ను లుత్పన్నంబు లయ్యె
నిట్లు పితృపితామహయుతంబుగా నేకోనపంచాశత్సంఖ్యలు గల యగ్నులు
బ్రహ్మవాదులచే యజ్ఞకర్మంబులం దగ్నిదేవతాకంబు లైన యిష్టుల దత్తనా
మంబుఁ చేతఁ జేయంబడుచుండు నాయగ్ను లెవ్వరనిన నగ్నిష్వాత్తులు బర్హి
షదులు సౌమ్యులు పితలు నాజ్యపులు సాగ్నులు నిరగ్నులు నన నేడుదెఱంగు
లై యుందురు దాక్షాయణి యగు స్వధ యనుధర్మపత్నియందు వారలవలన
వయునయు ధారిణియు నను నిద్దఱు కన్యక లుదయించి జ్ఞానవిజ్ఞానపారగ లగుచు
బ్రహ్మనిష్ఠ లయి పరఁగిరి వెండియు. 34

ఈశ్వరునకును దక్షప్రజాపతికిని విరోధము సంభవించుట.

సీ. దక్షప్రజాపతితనయ యీశ్వరుభార్య యనఁగాఁ దగు సతి యను లతాంగి
సతతంబుఁ బతిభక్తి సలుపుచుండియుఁ దనూజాతలాభము నందఁజాలదయ్యె
భర్గుని దెసఁ జాలఁ బ్రతికూలుఁడై నట్టి తమతండ్రి మీఁది రోషమునఁ జేసి
వల నేది తా ముగ్ధవలె నిజయోగమార్గంబున నాత్మదేహంబు విడిచె
తే. నని మునీంద్రుండు వినిపింప నమ్మహాత్ముఁ డైన విదురుండు మనమున నద్భుతంబు
గదురఁ దత్కథవినవేడ్క గడలుకొనఁగ, మునివరేణ్యునిఁ జూచి యిట్లని మఱియు.
సీ. చతురాత్మదుహితృవత్సలుఁడైన దక్షుండు, దనకూఁతు సతి ననాదరముఁ జేసి
యనయంబు నఖిలచరాచరగురుఁడు, నిర్వైరుండు శాంతవిగ్రహుఁడు ఘనుఁడు
జగముల కెల్లను జర్చింప దేవుండు, నంచితాత్మారాముఁ డలఘుమూర్తి
[1]శీలవంతులలోన శ్రేష్ఠుండు నగునట్టి, భవునందు విద్వేషపడుట కేమి
తే. కారణము సతి దా నేమికారణమున, విడువరానట్టి ప్రాణముల్ విడిచె మఱియు
శ్వశురజామాతృవిద్వేషసరణి నాకుఁ, దెలియ నానతి యిమ్ము సుధీవిధేయ. 36
క. అని యడిగిన నవ్విదురునిఁ, గనుఁగొని మైత్రేయుఁ డనియెఁ గౌతుక మొప్పన్
విను మనఘ తొల్లి బ్రహ్మలు, జననుతముగఁ జేయునట్టి సత్త్రముఁ జూడన్ 37
చ. సరసిజగర్భయోగిజనశర్వసుపర్వమునీంద్రహవ్యభు
క్పరమఋషిప్రజాపతులు భక్తిమెయిం జనుదెంచి యుండ [2]న
త్తరణిసమానతేజుఁ డగు దక్షుఁడు వచ్చినఁ దత్సదస్యులుం
దర మిడి లేచి రప్పుడు, పితామహభర్గులు దక్క నందఱున్. 38
క. చనుదెంచిన యా దక్షుఁడు, వనజజునకు మ్రొక్కి భక్తివశులై సభ్యుల్
దన కిచ్చినపూజలు గైకొని యర్హాసనమునందుఁ గూర్చుండి తగన్, 39
తే. తన్నుఁ బొడగని సభ్యులందఱును లేవ, నాసనము దిగనట్టి పురారివలను

1. శీలవ్రతులలోన. 2. 'నత్తతిఁ దరుణార్క తేజుఁ' వ్రా.ప్ర.

గన్నుఁగొనలను విస్ఫులింగములు సెదరఁ, జూచి యిట్లను రోషవిస్ఫురణ మెఱయ.
తే. (వినుఁడు మీరెల్ల రీదమానితబుద్ధి మునిజనాప్తులు నాదుసురోత్తములార మాహ
మత్సరోక్తులు గావు నామాట వినుఁడు, వాఁడు కడు నిచ్చ గాఫురేఁ డెఱిఁగి జూపి.)41
సీ. పరికింప నితఁడు దిక్పాల[1]యశోహాని,కరుఁడు క్రియాశూన్యపటుచేతఁ
గర మొప్ప సజ్జనాచరితమార్గము దూషితం బయ్యె నెన్నఁగ నిత్రపుండు
మహితసావిత్రీసమానను సాధ్వి మ,త్సుతను మృగశాబనేత్ర
ననలభూసురబంధుజనసమక్షమున మ,ర్కటలోచనుఁడు గరగ్రహణ మర్థిఁ
తే. జేసి తాశిష్యభావంబుఁ జెందఁ డాత్మఁ, దలఁచి ప్రత్యుద్గమాభివందనము లెలమి
నడపకుండిన మానినన్నుఁ గన్న, నోటిమాటకుఁ దన కేమి గొరవోయె. 42
సీ. ◆అనయంబు లుప్తక్రియాకలాపుఁడు మాన,హీనుఁడు మర్యాద లేనివాఁడు
మత్తప్రచారుఁ డున్మత్తప్రియుఁడు దిగం,బరుఁడు భూతప్రేతపరివృతుండు
దామసప్రమథభూతములకు నాథుఁడు, భూతలిప్తాంగుఁ డస్థిభూషణుండు
నష్టశౌచుండు నున్మదనాథుఁడును దుష్టహృదయుఁ డుగ్రుఁడును బ్రేతభూని
తే. కేతనుఁడు వితతస్రస్తకేశుఁ డశుచి, యయిన యితనకుఁ గౌక్క శివనామమను ప్రవాద
మలిగెఁ గాని యశివుఁ డనిశాన తెఱఁగి, యెఱిఁగి వేదంబు శూద్రునకిచ్చినటులు.
వ. ఇతనికి మత్సుతను విధివత్ప్రకారంబున నిచ్చితి. 44
క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ, చనములు దక్షుండు పలికి శపియింతును శ
ర్వుని నని జలమును గొని కర,మున నునిచి యిటు లనె రోషమున ననఘాత్మా.
క. ఇతఁ డింద్రోపేంద్రపరి,వృతుఁడై మఖసమయమున హవిర్భాగము దే
వతలం గూడఁగ మహితని, యతిఁ బొందక యుండుఁగాక యని శపియించెన్.
వ. ఇట్లు దక్షుండు పల్కినగర్హితవాక్యంబులు వినిందితంబు లగుం గాని యాథా
ర్థ్యంబున వాస్తవంబు లగుచు భగవంతుం డగురుద్రునందు ననిందితంబులై
స్తుతిరూపంబుల నొప్పెఁ దదనంతరంబ రుద్రునకు శాపం బిచ్చినకారణంబున
దక్షుండు సదస్యముఖ్యులచే నకృత్యం బని నిషేధింపంబడి ప్రవృద్ధం బయినక్రో
ధంబుతోడ నిజనివాసంబునకుం జనియెనంత గిరిశానుచరాగ్రేసరుం డగునందికే
శ్వరుండు దక్షుండు నిటలాక్షుని శపియించినశాపంబు నతఁడు పల్కినయనర్హవా
క్యంబులును విని కోపారుణితలోచనుం డై యిట్లను నీదక్షుండు మర్త్యశరీరంబు
శ్రేష్ఠంబుగాఁ దలంచి యప్రతిద్రోహియైన భగవంతునందు భేదదర్శియై యప
రాధంబుఁ గావించె నిట్టిమూఢాత్ముండు దత్త్వవిముఖుండగు మఱియుం గూట

1. కపరయశో, హానికరుఁడు క్రియా◆హీనుచేత. ◆42- 43 వ-పద్యములకు నడుమ 'ఇట్లను చున్నసమయంబున, క. శివు దక్షుఁడు నిందించుతెఁ,గునకున్ శిరమూఁచె రుచిభృ◆గుఁడు కనుఁగీఁటెం గవశివ నగియెను బూషుఁడు,దివిజులు ఋత్విజులు నసుమ◆తిన్ వినుచుండన్. వ. అంత దక్షుండు మఱియును,' అని యధికపాఠ మొకప్రతిని గానిపించుచున్నది.

ధర్మంబు (లయినవివాసంబు) లగ్రామ్యసుఖకాంక్షం జేసి సక్తుండై యర్థవాదంబు
లైన వేదంబులచేత నష్టమనీషం గలిగి కర్మతంత్రంబు విస్తృతంబు సేయు
చుండియు దేహాదికంబు లుపాదేయంబులుగాఁ గనుచు బుద్ధిచేత నాత్మత
త్త్వంబు మఱచి వర్తించుచుఁ బశుప్రాయుండై స్త్రీకాముండు నగు నితం డగుం
గాక దక్షుం డచిరకాలంబున మేషముఖుం డగు నని మఱియు. 47

మ. అనయంబుం దనమానసంబున నవిద్యన్ ముఖ్యాత్మతత్త్వంబు గాఁ
గని గౌరీశుఁ దిరస్కరించినయసత్కర్మాత్ముఁ డీదక్షుని
న్ననువర్తించినవాఁడు సంసరణకర్మారంభుఁ డై నిచ్చలున్
జననం బందుచుఁ జచ్చుచున్ మరల నోజం బుట్టుచున్ వర్తిలున్. 48

వ. అదియునుం గాక యీహరద్వేషు లైనద్విజు లర్థవాదబహుళంబు లైనవేద
వాక్యంబులవలన మధుగంధసమం బైనచిత్తక్షోభంబుచేత విమోహితమనస్కు
లయి కర్మాసక్తు లగుదురు మఱియును భక్ష్యాభక్ష్యవిచారశూన్యు లై దేహాది
పోషణంబుకొఱకు ధరియింపఁబడినవిద్యాతపోవ్రతంబులు గలవార లై ధన
దేహేంద్రియంబులయందుఁ బ్రీతిం బొంది యాచకు లై విహరింతు రని నంది
కేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజనంబుల శపియించినవచనంబులు విని భృగుమహాముని
మరల శపియింపం బూని యి ట్లనియె. 49

తే. వసుధ నెవ్వారు ధూర్జటివ్రతులు వారు, వారి కనుకూలు రగుదు రెవ్వారు వారు
నట్టిసచ్ఛాస్త్రపరిపంథు లైనవారు, నవనిఁ బాషండు లయ్యెద రని శపించె. 50

సీ. సకలవర్ణాశ్రమాచారహేతువు లోక,మునకు మంగళమార్గమును సనాత
నముఁ బూర్వఋషిసమ్మతము జనార్దనమూల,మును నిత్యమును శుద్ధమును బరంబు
[1]నార్యపథానుగం బగు వేదమును విప్ర,గణము నిందించిన కారణమున
నే శివదీక్షయం దేని మద్యమప్రాజ్యుఁ, డై భూతపతి దైవ మగుచు నుండు

తే. నందు మీరలు భస్మజటాస్థిధార,ణములఁ దగి మూఢబుద్ధులు నష్టశౌచు
లై నశింతురు పాషండు లగుచు ననుచు, శాప మొనరించె నాద్విజసత్తముండు.

వ. ఇట్లన్యోన్యంబును శాపంబులం బొందియు భగవదనుగ్రహంబు గలవారలగుటం
జేసి నాశంబు నొంద రై రట్టియెడ విమనస్కుం డగుచు ననుచరసమేతుం డై
భవుండు సనియె నంత. 52

సీ. అనఘాత్మ యేయజ్ఞమందు సర్వశ్రేష్ఠుఁ, డగుహరి సంపూజ్యుఁ డై వెలుంగు
నట్టియజ్ఞంబు సమ్యగ్విధానమున స,హస్రవత్సరములు నజుఁ డొనర్చెఁ
గర మొప్ప నమరగంగాయమునాసంగ,మావనిఁ గలుగు ప్రయాగయందు
నవభృథస్నానంబు లతిభక్తిఁ గావించి, గతకల్మషాత్ము లై ఘనత కెక్కి

తే. [2]తగ నిజాశ్రమభూములఁ దలఁచివార,లందఱును వేడ్కతోఁ జనిరనుచు విదురు

1. నార్యపథంబును నగు. 2. తమతమాశ్రమ.

నకు నవ్మైత్రేయుఁ డను ముని । నాయకుండు, నెఱుఁగ వినిపించి వెండియు । నిట్టు లనియె.

దక్షప్రజాపతియజ్ఞమునకు దాక్షాయణి పోఁ గోరుట.

వ. అంత శ్వశురుండగు దక్షునకు జామాతయైన భర్గునకు నన్యోన్యవిరోధంబు పెరుఁగు
చుండ నతిచిరం బగు కాలం బరిగె నంత దక్షుండు రుద్రవిహీనం బగు యాగంబు
చేసినది యైనను శర్వాదిపూర్వవిరోధంబునను బరమేష్ఠికృతంబైన సకల ప్రజా
పతివిభుత్వగర్వంబునను జేసి బ్రహ్మనిష్ఠులగు శర్వాదుల ధిక్కరించి యరుద్ర
కంబుగా వాజపేయసవనంబు గావించి తదనంతరంబ బృహస్పతిసవననామకం
బైన మఖంబు సేయ నుపక్రమించిన నచ్చటికిం గ్రమంబున. 54

చ. కరమనురక్తి నమ్మఖము । గన్గొను వేడుక దొంగలింపఁగా
బ్రహ్మముని ప్రజాపతిసు । పర్వమహర్షివరుల్ సభార్యులై
పరువడి వచ్చి యందఱు శుభస్థితి దీవన లిచ్చి దక్షుచేఁ
బొరిఁ బొరి నచ్చటన్ విహిత । పూజల నొంది[1]రి సమ్మదంబునన్. 55

తే. దక్షతనయ సతీదేవి । దవిలి యాత్మ, సదనమున నుండి జనకుని । సవనమహిమ
గగనచరులు నుతింప నా । కలకలంబు, విని కుతూహలిని యయి । వీథిఁ జూడ.

వ. అయ్యవసరంబునఁ దత్సవదర్శనకుతూహలులై సర్వదిక్కులవారును జనుచుండి
రా సమయంబున. 57

సీ. తనరారు నవరత్న । తాటంకరోచులు, చెక్కుటద్దములతోఁ । జెలిమి సేయ
మహనీయ తపనీయ । మయ పదకద్యుతు, లంసభాగంబుల । నావరింప
సంచితచీనిచీ । నాంబర ప్రభలతో, మేఖలాకాంతులు । మేలమాడఁ
జంచలాచంచల । చారువిలోచన, ప్రభలు నల్దిక్కులఁ । బ్రబ్బికొనఁగ

తే. మించు వేడుక భర్తృస । మేత లగుచు, మానితము లైన దివ్యవి । మానయాన
లగుచు నాకాశపథమున । నరుగుచున్న, ఖచరగంధర్వకిన్నరాం । గనలఁ జూచి. 58

క. సతి దనపతి యగు నా పశు, పతిఁ జూచి సముత్సుకతను । భాషించి ప్రజా
పతి మీ మామ మఖము సు, వ్రతమతి నొనరించుచున్న । వాఁ డట వింటే. 59

క. కావున నయ్యజ్ఞమునకు, నీవిబుధగణంబు లర్థి । నేఁగెద రదె వో
దేవ మన మిప్పు డచటికిఁ, బోవలె నను వేడ్క నాకుఁ । బుట్టెడు నభవా. 60

క. ఆ యజ్ఞముఁ గనుఁగొనఁగా, నాయనుజలు భక్తిఁ బ్రాణ । నాథులతోడం
బాయక వత్తురు మనముం, బోయిన నే వారి నచటఁ । బొడగనఁ గల్గున్. 61

క. జనకునిమఖమున కర్థిం, జని సీతోఁ బారిబర్హ । సంజ్ఞికతఁ గడుం
దనరిన భూషణములఁ గై, కొన వేడ్క జనించె నీశ । కుజనవినాశా. 62

క. నా తోడను స్నేహము గల, మాతను దత్సోదరీస । మాజము ఋషిసం
ఘాతకృతమఖసమంచిత, కేతువుఁ గన వేడ్క గగన । కేశ జనించెన్. 63

---

1. జరించి రిమ్ములన్.

వ. అదియునుంగాక దేవా మహాశ్చర్యకరంబై గుణత్రయాత్మకంబగు ప్రపంచంబు
భవదీయమాయావిరచితంబగుటం జేసి నీకు నాశ్చర్యకరంబు గాదయినను భవ
దీయతత్త్వం బెఱుంగంజాలక కామినీస్వభావంబు గలిగి కృపణురాల నై మదీ
యజన్మభూమిం గనుంగొన నిచ్చగించితి నని వెండియు నిట్లనియె. 64

చ. పదమునఁ దక్షమఖోద్భవ విభూతిఁ గనుంగొన నన్యకామినుల్
పదువులు గట్టి భూషణవిభాసిత లై నిజనాథయుక్త లై
మదకలహంస పాండురసమంచితదివ్యవిమానయాన లై
యదె చను చున్నవారు గను మభ్రపథంబున నీలకంధరా. 65

క. అక్షరా విను లోకంబుల, జనకుని గేహమునఁ గలుగు సకలసుఖంబుల్
తనయులు సని సంప్రీతిం, గనుఁగొన కేరీతి నిలువఁగా నగు నభవా. 66

క. అనయము బిలువక యుండం, జన నుచిత మంటివేని జనకగురుసుహృ
జ్జననాయకగేహములకుఁ, జనుచుందురు పిలువకున్న సజ్జను లనఘా. 67

వ. అని మఱియు నిట్లనియె దేవా నాయందుఁ బ్రసన్నుండ వై మదీయమనోరథం
బు దీర్ప నర్హుండవు సుబుద్ధిక జ్ఞానంబు గలని చేత నేను భవదీయ దేహంబునం
దర్ధంబున ధరియింపంబడితి నట్టినన్ను ననుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించిన మంద
స్మితవదనారవిందుం డగుచు [1]జగత్స్రష్టృసమక్షంబున దక్షుండు త న్నాడిన
మర్మభేదనంబు లైనకుహకవాక్యసాయకంబులం దలంచుచు ని ట్లనియె. 68

సీ. కల్యాణి నీమాట గడు నొప్పు బంధువుల్, పిలువ కుండినను సంప్రీతిఁ జనుట
[2]రంటి విదియు లెస్స యైనను దేహాభి, మానమదమున నమర్షమునను
గడఁగి యారోపితఘనకోపదృష్టులు, గారేని బోఁదగుఁ గాని వినుము
వినుతవిద్యాతపోవిత్తవయోరూపకులములు సుజనులకును గుణంబు

తే. లివియ కుజనుల కెల్ల దోషహేతుకంబు,లై వివేకంబు సెడుచు మహాత్ము లైన
వారిమాహాత్మ్య మాత్మగఁ బాయుటంజేసి, జనులు పొడగానఁ జాలరు జలజనేత్ర.

క. విను మట్టికుటిలు లగుదు, ర్జనులగృహంబులకు బంధుసరణిం బోవం
జనదు వినీతుల కది గను, ననుచిత మైనట్టి యుండునది యె ట్లనినన్. 70

ఆ. కుటిలబుద్ధు లయిన కుజనులయిండ్లకు, నాప్తులేఁగ వారి నాదరమున
బొమలు ముడివడంగ భూరిరోషాక్షు లై, చూతు రదియుఁగాక సుదతి వినుము.

చ. సమదరిపుప్రయుక్తపటుసాయకజర్జరితాంగుఁ డయ్యు దుః
ఖము[3]ను దొలంగి నిద్రఁ గనుఁగాని కృశింపఁడు మానవుండు నో
యుమ విను మిష్టబాంధవదురుక్తులు మర్మము లంటనాటఁ జి
త్తమున నహర్నిశంబుఁ బరితాపము నొంది కృశించు నెప్పుడున్. 72

క. విను లోకోత్కృష్టుండు దక్షునికిఁ దనూభవలలోనఁ గూరిమిసుత వై

---

1. బ్రహ్మాలసమక్ష. 2. నంటి. 3. నఁ గడంగి.

నను నాసంబంధంబున, జనకునిచేఁ బూజ వడయఁ జాలవు తరుణీ. 73

వ. అది యెట్లతనిచేత భవత్సంబంధవశంబునం జేసి పూజఁ బడయ లేమికి నతనికి నీకు విరోధంబునకు హేతు వెట్టి దని యంటి వేని. 74

మ. నిరహంకారనిరస్తపాపసుజనానీకోక్తసత్కీర్తిఁ గొం
దఱు కామించి యశక్తులై మనములన్ దంభవ్యామానేంద్రియా
తురులై యోర్వక మచ్చరింతురు మహాత్ముం డీర్ష్యాళుం డైనయా
హరితో బద్ధవిరోధముం దొడఁగు దైత్యశ్రేణిచందంబునన్. 75

వ. అదియునుం గాక నీ వతనికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింపకుండుటం జేసి తిరస్కృతుండ నైతి నంటి వేని లోకంబున జను లన్యోన్యంబును బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింతు రదియ ప్రాజ్ఞు లయినవారు సర్వభూతాంతర్యామి యైనపరమపురుషుండు నిత్యపరిపూర్ణుండు గావునఁ గాయికవ్యాపారం బయుక్తం బని తదుద్దేశంబుగా మనంబునందు నమస్కారాదికంబులు గావింతురు గాని దేహాభిమానంబులు గలుగుపురుషులందుఁ గావింపరు గాన యేను వాసుదేవశబ్దవాచ్యుండు శుద్ధసత్త్వమయుండు నంతఃకరణంబునందు నావరణవిరహితుండు నై ప్రకాశించు వాసుదేవునకు నెల్లప్పుడు నమస్కరించుచుందును నిట్లనపరాధి నైన నన్నుఁ బూర్వంబున బ్రహ్మలు సేయు సత్త్రంబునందు దురుక్తులం జేసి పరాభవించి మద్ద్వేషి యైన దక్షుండు భవజ్జనకుం డైన నతఁడును దదనువర్తు లయినవారలును జూడఁ దగరు గావున మద్వచనాతిక్రమంబు చేసి యరిగితి వేని నచట నీకుఁ బరాభవంబు సంప్రాప్తం బగు లోకంబున బహుజనంబులవలనఁ బూజ వడయక తిరస్కారంబుఁ బొందుట చచ్చుటయ కాదే యని పలికి మఱియు నభవుండు పొ మ్మని యనుజ్ఞ యిచ్చిన నచ్చట నవమానంబునం జేసి యశుభం బగు ననియు నిచ్చటఁ బొమ్మనక నివారించిన మనోవేదన యగు ననియు మనంబునఁ దలపోయుచు నూరకుండె నంత. 76

సీ. సతి సుహృద్దర్శనేచ్ఛాప్రతికూలదుఃఖస్వాంత యగుచు నంగములు వడఁక
నందంద తొరఁగెడు నస్రుపూరంబులు, గండభాగంబులఁ గడలుకొనఁగ
నున్నత స్తనమండలోపరిహారముల్, వేఁడినిట్టూర్పుల గ్రవచ్చఁ గంద
నతిశోకరోషాకులాత్యంతదోధూయమాన మైహృదయంబు మలఁగుచుండ

తే. మఱియుఁ గుపితాక్షి యై స్వసమానరహితు, నాత్మదేహంబు సగమిచ్చినట్టిభవుని
విడిచి మూఢాత్మ యగుచు నవ్వెలఁది సనియె, జనకుఁ జూచెడు వేడుక సందడింప.

వ. ఇట్లతిశీఘ్రగమనంబున. 78

సీ. మానిని చనుచుండ మణిమన్మదాది సహస్రసంఖ్యాతరుద్రానుచరులు
యక్షులు నిర్భయులై వృషభేంద్రుని, ము న్నిడికొనుచు సమ్ముదిత దాల్చి
కందుకాంబుజశారికాతాళవృంతద,ర్పణధవళాతపత్ర ప్రసూన

మాలికా సౌవర్ణమణివిభూషణాంశుక, సారకస్తూరికా చందనాది
తే. వస్తువులు గొంచు నేఁగి యక్కన్యఁ గదిసి, శంఖదుందుభివేణునిస్వనము లొప్ప
మహితంబైన వృషభేంద్రు నెక్కఁ జేసి, యజ్ఞభూమార్గులై యర్థి నరిగి రరిగి.
వ. మఱియును. 80
చ. మనమున మోద మందుచు సుమానినిమణి గాంచెఁ జాహవ్య
త్కనకకుశాజినాయసవికారాయవినిర్మితపాత్రపీఠము
స్సనుపమవేదఘోషసముదాత్తశుభంధనకర్మభూషముల్
మునివిబుధాభిరామము సముజ్జ్వలహోమము యజ్ఞధామమున్. 81
వ. ఇట్లు గనుంగొని యజ్ఞశాలం బ్రవేశించిన. 82
క. చనుదెంచినయమ్మానిని జననియు సోదరులుఁ దక్క సభఁ గలజను లె
ల్లను దక్షునిభయమునఁ, దనయను నప్డాదరింప రైరి మహాత్మా. 83
క. నెఱిఁ దల్లియుఁ బినతల్లులుఁ, బరిరంభణ మాచరింపఁ బరితోషాశ్రుల్
దొరఁగఁగ గద్గదికలతో, సరసిజముఖి సేమ మరయు సతియును దంతన్. 84
క. జనకుం డవమానించుట, యును సోదరు లర్థిఁ దనకు నుచితక్రియఁ జే
సినపూజల నందక శో, భన మరసిన మాఱుమాట పలుకక యుండెన్. 85
వ. ఇట్లు తండ్రిచే ననాదరింపంబడినదై విభుండైన యీశ్వరునందు నాహ్వానక్రియా
శూన్యత్వరూపం బైన తిరస్కారంబును నరుద్రభాగం బైన యజ్ఞంబునుం గనుం
గొని నిజరోషానలంబున లోకంబులు భస్మంబు సేయం బూనిన తెఱంగున నుద్రే
కించి రుద్రవిద్వేషియుఁ గ్రతుకర్మాభ్యాసగరిష్ఠుండు నగు దక్షుని వధియింతు మ
నుచు లేచిన భూతగణంబుల నివారించి రోషవ్యక్తభాషణంబుల నిట్లనియె లో
కంబున శరీరధారులైన జీవులకుఁ బ్రియాత్మకుం డైన యీశ్వరునకుఁ బ్రియా
ప్రియులును నధికులును లే రట్టి సకలకారణుండును నిర్మత్సరుండును నైన రుద్రు
నందు నీవు దక్క నెవ్వండు బ్రతికూలం బాచరించు నదియునుం గాక మిము
బోఁటివారలు పరులవలని గుణంబులందు దుర్గుణంబుల నాపాదింతురు మఱి
యుం గొందఱు మధ్యస్థులైన వారలు పరుల దుర్గుణంబులయందు దోషంబుల
నాపాదింపరు గొందఱు సాధువర్తనంబు గలవారలు పరులదోషంబుల నైన
గుణంబుల కా నను గ్రహింతురు మఱియుం గొంద ఱుత్తమోత్తములు పరుల
యందు దోషంబుల నాపాదింపక తుచ్ఛగుణంబులు గలిగినను సద్గుణంబులుగాఁ
గైకొందు రట్టి మహోత్తములయందు నీవు పాపబుద్ధి గల్పించితి వని వెండియు
నిట్లను మహాత్ము లగువారలపాదధూళిచే నిరస్తప్రభావులై జడస్వభావంబు
గలదేహంబు నాత్మ యని పల్కు కుజను లగువారు మహోత్తముల నిందించుట
కార్యంబు గా దదియు వారి కనుచితం బగు నని వెండియు నిట్లనియె. 86
సీ. అనయంబు శివ యను నక్షరద్వయ మర్థి, వాక్కునఁ బలుక భావమునఁ దలఁప

సర్వజీవులపాపసంఘముల్ సెడు నట్టిమహాత్మునందు నమంగళుండ
వగునీవు విద్వేషి వగుట యాశ్చర్యంబు, సందెడ వినుము నీ వదియుఁగాక
చర్చింప నెవ్వని చరణపద్మంబుల, నరసి బ్రహ్మానంద మను మరంద

తే. మతులు లభ్ధక్రీడ మహ్యాశ్రయంబు లనెడి, మునిముఖ్యులచేతఁ గ్రోలి సంతుష్టచిత్తు
లగుదు రట్టి యాత్మజ్ఞాను లట్టిదేవునందు ద్రోహంబు సేసి తేమందు నిన్ను.

క. మఱియును నమ్మహాత్ముని, చరణసరోజాతయుగము సకలజగంబుల్
నెఱిఁ [1]గొలువఁ గోరుకోర్కులు, దర మిడి వర్షించు నతనిఁ దగునే తెగడన్.

చ. పరఁగఁ జితాసిభస్మనృకపాలజటాధరుఁడుం బరేతభూ
చరుఁడు పిశాచయుక్తుఁ డని శర్వు నమంగళుఁ గాఁ దలంప రె
వ్వరు నొకఁ డీవు దక్క మఱి వాక్పతిముఖ్యులు నమ్మహాత్ము న
చ్చరణసరోజరేణువులు సమ్మతిఁ దాల్తురు మస్తకంబులన్. 89

చ. నెలకొని ధర్మపాలనవిసర్మలు భర్తఁ దిరస్కరించున
క్కలుషునిజిహ్వఁ గోయఁ దగుఁ గా కటు సేయఁగ నోపఁ డేనిఁ దాఁ
బోలియుట యొప్పు రెంటికిఁ బ్రభుత్వము చాలమిఁ గర్ణరంధ్రముల్
బలువుగ మూసికొంచుఁ జనఁ బాడి యటందురు ధర్మవర్తనుల్. 90

వ. అది గావున. 91

మ. జనుఁ డజ్ఞానమునన్ భుజించినజుగుప్సంబైనయన్నంబు స
య్యన వెళ్ళించి పవిత్రుఁడైనగతి దుష్టాత్ముండవై యీశ్వరున్
ఘను నిందించిననీతనూభవ యనంగా నొర్వ నీహేయభా
జన మైనట్టిశరీరమున్ విడిచి భాస్వచ్ఛుద్ధి వాటిల్లెదన్. 92

వ. అదియునుం గాక దేవతల కాకాశగమనంబును మనుష్యులకు భూతలగమనంబును స్వాభావికంబు లయినట్లు ప్రవృత్తినివృత్తి లక్షణకర్మంబులు రాగవైరాగ్యాధికారంబులు గా వేదంబులు విధించుటం జేసి రాగయుక్తులై కర్మతంత్రు లయిన సంసారులకు వైరాగ్యయుక్తులయి యాత్మారాము లయిన యోగిజనులకు విధినిషేధరూపంబు లయిన వైదికకర్మంబులు గలుగుటయు లేకుండుటయు నైజంబు లగుటం జేసి స్వధర్మనిష్ఠుం డగువాని నిందింప జన దాయుభయకర్మశూన్యుండు బ్రహ్మభూతుండు నయినసదాశివునిఁ గ్రియాశూన్యుం డని నిందించుట పాపం బగుఁ దండ్రి సంకల్పమాత్రప్రభవంబు లగుటం జేసి మహాయోగిజనసేవ్యంబు లయినయస్మదీయంబు లగునణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు నీకు సంభవింపవు భవదీయంబు లగునైశ్వర్యంబులు ధూమమార్గప్రవృత్తులై యాగాన్నభోక్తలైనవారిచేత యజ్ఞశాలయం దెచాల నుతింపంబడి యుండుఁ గాన నీమనం

1. గొరినకోరికలను.

బున నే నధికసంపన్నుండ ననియుఁ జితాభస్మాస్థిధారణుం డైనరుద్రుండు దరి
ద్రుం డనియును గర్వింపం జన దని వెండియు ని ట్లనియె 93

ఉ. నీలగళాపరాధియగు నీకుఁ దనూభవ నౌట చాలదా
చాలుఁ గుమర్త్య నీదుతనూజాత నన మది సిగ్గు పుట్టెడి
న్నేల ధరన్ మహాత్ములకు నెగ్గొనరించెడివారిజన్మముల్
గాలుపనే తలంప జనకా కుటిలాత్మక యెన్న చూడఁగన్. 94

చ. వరవృషకేతనుండు భగవంతుఁడు నైనహరుండు నన్ను నా
దరపరిహాసవాక్యముల దక్షతనూభవ యంచుఁ బిల్వ నేఁ
బురపురఁ బొక్కుచున్ మోదముఁ బొందక నర్మవచఃస్మితంబుఁ
దొఱఁగుదు నీతనూజ ననుదుఃఖము నొందెను జచ్చు టొప్పగున్. 95

వ. అని యిట్లు యజ్ఞసభామధ్యంబునం బ్రతికూలుం డగు దక్షు నుద్దేశించి పలికి కామక్రోధాదిశత్రువిఘాతిని యగు సతీదేవి యుదఙ్ముఖి యయి జలంబుల నాచమనంబు సేసి శుచి యై మౌనంబు ధరియించి జితాసన యై భూమియం దాసీన యగుచు యోగమార్గంబునం జేసి శరీరత్యాగంబు సేయం దలంచి. 96

సీ. వరుసఁ బ్రాణాపానవాయునిరోధంబు, గావించి వాని నేకముగ నాభి
తలమునఁ జేర్చి యంతట నుదానము దాఁక, [1]నెగయించి బుద్ధితో హృదయపద్మ
మున నిల్పి వాని మెల్లన కంఠమార్గమునను మఱి భ్రూమధ్యమున వసింపఁ
జేసి శివాంఘ్రిరాజీవచింతనముచే, నాథునిఁ దక్క నన్యంబుఁ జూడ

తే. కమ్మహాత్ముని యంకపీఠమ్మునందు, నాదరంబున నుండు దేహంబు దక్షు
వలనిదోషంబునను విడువంగఁ దలఁచి, తాల్చెఁ దనువున ననిలాగ్నిధారణములు.

వ. ఇట్లు ధరియించి గతకల్మషం బైన దేహంబు గలసతీదేవి నిజయోగసమాధిజని
తం బయినవహ్నిచేఁ దత్క్షణంబ దగ్ధ యయ్యె, నంత. 98

క. అది గనుఁగొని హాహారవ, మొదవఁగ ని ట్లనిరి మానవులుఁ ద్రిదశులు నీ
మదిరాక్షి యకట దేహము, వదలెఁ గదా దక్షుతోడివైరముకతనన్. 99

వ. మఱియు ని ట్లనిరి. 100

సీ. సకలచరాచరజనకుఁ డైనట్టియీ, దక్షుండు దనకూర్మితనయ మాన
వతి పూజనీయ యీసతి దనచే నవ, మానంబు నొంది సమక్షమందుఁ
గాయంబుఁ దొఱఁగంగఁ గనుఁగొనుచున్నవాఁ, డిట్టిదౌరాత్మ్య మెందేనిఁ గలదె
యనుచుఁ జిత్తంబుల నాశ్చర్యములఁ బొంది, రదియును గాక యిట్లనిరి యిట్టి

తే. దుష్టచిత్తుండు బ్రహ్మబంధుండు నయిన, యీతఁ డనయంబుఁ దా నపఖ్యాతిఁ బొందు
నిందఁ బడి మీఁద దుర్గతిఁ జెందుఁ గాక, యనుచు జనములు వలుకు నయ్యవసరమున.

క. దేహము విడిచినసతిఁ గని, బాహాబల మొప్ప రుద్రపార్షదులును ద

1, గదియించి,

ద్రోహిం ద్రుంచుటకై యు,త్సాహంబున లేచి రసికి దానవులు నై. 102
క. ఆ రవ మప్పు డీక్షించి మ,హారోషముతోడ భృగుమహాముని క్రతుసం
హారకమారక మగునభి,చారకహోమం బొనర్చె సరభసవృత్తిన్. 103
వ. ఇట్లు దక్షిణాగ్నియందు వేల్చిన నంత దహనం బొనర్చి సోమలోకంబున నుండు
సహస్రసంఖ్యలు గలఋభునామధేయులైన దేవత లుదయించి బ్రహ్మతేజంబునం
జేసి దివ్యవిమానులై యుల్ముకంబులు సాధనంబులుగా ధరియించి రుద్రపార్షదు
లయిన ప్రమథగుహ్యకగణంబులం బాఱం దోలిన వారును బరాజితులైరి తదనం
తరంబ నారదువలన సభయందు దండ్రి చే నసత్కృతురా లగుటం జేసి భవాని
పంచత్వంబు నొందుటయుం బ్రమథగణంబులు ఋభునామక దేవతలచేఁ బరా
జితు లగుటయు విని. 104
శా. ఆద్యుం డుగ్రుఁడు నీలకంఠుఁ డిభదైత్యారాతి దష్టోష్ఠుఁడై
మాద్యద్భూరిమృగేంద్రఘోషమున భీమప్రక్రియన్ నవ్వుచున్
విద్యుద్వహ్నిశిఖాసముచ్చయరుచిన్ వెల్గొందుచంచజ్జటన్
సద్యఃక్రోధముతోడఁ బుచ్చి వయిచెన్ క్ష్మాచక్రమధ్యంబునన్. 105
వ. ఇట్లు వెఱికి వైచినరుద్రునిజటయందు, 106

—•• శివుఁడు వీరభద్రునిచే దక్షయజ్ఞంబు ధ్వంసంబు సేయించుట. ••—

సీ. అభ్రంలిహాదభ్రవిభ్రమాభ్రభ్రమ, కృన్నీలదీర్ఘశరీర మమరఁ
బ్రజ్వలజ్జ్వలనదీప్తజ్వాలికాజాల, జాజ్వల్యమానకేశములు మెఱయఁ
జండదిగ్వేదండశుండాభదోర్దండ, సాహస్రధృతహేతిసంఘ మొప్ప
వీక్షణత్రయలోకవీక్షణద్యుతిలోక, వీక్షణతతిదుర్నిరీక్షముగను
తే. గ్రకచకఠినకరాళదంష్ట్రలు వెలుంగ, ఘనకపాలాస్థివనమాలికలును దనర
నఖిలలోకభయంకరుఁ డగుచువీర,భద్రుఁ డుదయించె మూర్తరుద్రుఁ డగుచు.
తే. వీరభద్రుండు విహతవిద్వేషిభద్రుఁ, డగుచుఁ దనవేయిచేతులు మొగిచి వినయ
మొసఁగ నేనేమిసేయుదు నెఱుఁగనాను, నాన తిమ్మన నతని కయ్యభవుఁ డనియె.
చ. గురుభుజశౌర్య భూరిరణకోవిద మద్భటకోటి కెల్ల నీ
వరయ వరూథినీవరుఁడ వై చని యజ్ఞము గూడ దక్షునిం
[1]బరిపరిసేసి ద్రుంపు మట బ్రాహ్మణతేజ మజేయ మంటి వే
నరిది మదంశసంభవుఁడ వై తగునీకు నసాధ్య మెయ్యెడన్. 109
వ. అని కుపితచిత్తుండై యాజ్ఞాపించిన నట్ల కాక యని. 110
చ. అనఘుఁడు రుద్రుఁ జేరి ముద మారఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి వీ
డ్కొని యనివార్యవేగమునఁ గుంభిని గ్రక్కదలన్ ఝుళంఝుళ
ధ్వని మణినూపురంబులు పదంబుల మ్రోయఁగ భీషణప్రభల్

1. బరపఱచి ద్రుంపు మీ వచట,

దనరఁ గృతాంతకాంతకశితస్ఫుటశూలము లూని చెచ్చెరన్. 111

చ. సరభసవృత్తి నట్టిగుణసైన్యపవనహతపాంసుధూళిధూ
సరిత కుబేరదిక్తటము సభ్యులు దక్షుఁడుఁ జూచి యెట్టిభీ
కరతమ ఘంచనం బవనముగాదు రజఃపటలం బటంచు ని
వ్వెఱపడి పల్కి రాత్మల విశంకవిహీనతఁ బొంది వెండియున్. 112

సీ. ఈ ధూళి పుట్టుట కెయ్యది హేతువో, విలయసమీరమా వీవ దిపుడు
ప్రాచీనబర్హి ధరాపతి మహితోగ్ర, శాసనుఁ డిపుడు రాజ్యంబు సేయఁ
జోరసంఘములకు రా రాదు పెఱిగాక, యాళిరాకకు సమయంబు గాదు
కావున నిస్సంశకల్పావసానంబు, గాఁబోలుఁ గాదటు గాకయున్న

తే. సట్టియూర్ధ్వత్రికరజమెందేనిఁ గలదె, యనుచు మనముల భయమంది రచట జనులు
సురలు దక్షుండు నంతఁ బ్రసూతిముఖ్యలగుభూసురకాంతలెల్లు వెఱియు.

క. తనకూఁతులు సూడఁగ నిజతనయను సతి ననపరాధఁ దగ మఱి యిట్లి
గ్గానరించిన యాదక్షుని, ఘనపాపవిపాక మిదియుఁ గాఁ దగు ననుచున్. 114

వ. అని వెండియు నిట్లనిరి కుపితాత్ముండై నదక్షుండు దనకూఁతుతోడి విరోధంబు
చాలక జగత్సంహారకారణుం డయిన రుద్రునిం గ్రోధింపంజేసె నమ్మహాత్ముండెంత
టివాఁ డంటేనిం బ్రళయకాలంబున. 115

సీ. సుమహితనిశితత్రిశూలాగ్ర[1]సంప్రోత, నిఖిలదిక్కరిరాజనివహుఁ డగుచుఁ
జటులోగ్రనిష్ఠురస్తనితగంభీరాట్ట,హాసనిర్భిన్నాఖిలాశుఁ డగుచు
భూరికరాళవిస్ఫారదంష్ట్రాహతి, పతితతారాగణప్రచయుఁ డగుచు
వివిధహేతివ్రాతవిపులప్రభాపుంజ,మండితచండదోర్దండుఁ డగుచు

తే. వికటరోషభయంకరభ్రుకుటిదుర్ని,రీక్ష్యదుస్సహతేజోమహిమఁ దనర్చి
ఘనవికీర్ణజటాబంధకలితుఁ డగుచు, నఖిలసంహారకారణుఁడయి నటించు. 116

తే. అట్టిదేవునిఁద్రిపురసంహారకరునిఁ, జంద్రశేఖరు సద్గుణసాంద్రు నభవు
మనము రోషింపఁజేసినయమంగళములఁ, బొందవచ్చునె పద్మగర్భునకు నైన.

వ. అని యివ్విధంబున భయవిహ్వలలోచన లై పలుకుచున్న సమయంబున మహా
త్ముండైన దక్షునకు భయావహంబు లైన సహస్రసంఖ్యాతంబు లైన మహోత్పా
తంబులు భూనభోంతరంబుల గానంబడు చుండె నాసమయంబున రుద్రాను
చరులు నానావిధసాధనంబులు ధరియించి కపిలపీతవర్ణంబులు గలిగి వామనా
కారులు మకరోదరాననులు నై యజ్ఞశాలాప్రదేశంబునం బరువులు వెట్టుచుఁ
గదియంజనుదెంచి దక్షాధ్వరవాటంబులువిటతాటంబులు సేయుచుం గొందఱు
ప్రాగ్వంశంబును గొందఱు పత్నీశాలయుఁ గొందఱు సదస్యశాలయుఁ గొంద
ఱాగ్నీధ్రశాలయుఁ గొందఱు యజమానశాలయుఁ గొందఱు మహానసగృహం

1. కుంఠిత.

బును విధ్వంసంబులు గావించిరి. మఱియుఁ గొందఱు యజ్ఞపాత్రంబుల నగ్ను
లనుం జెఱిచిరి వెండియుఁ గొందఱు హోమాగ్ను లార్చిరి పదంపడి కొందఱు
హోమకుండంబులయందు మూత్రంబులు విడిచిరి. కొందఱు ఉత్తరవేదికామేఖ
లలు ద్రెంచిరి కొందఱు మునుల బాధించిరి కొందఱు తత్పత్నుల వెఱపించిరి
మఱికొందఱు దేవతానిరోధంబుఁ గావించి రంత మణిమంతుండు భృగువును
వీరభద్రుండు దక్షునిఁ జండీశుండు పూషుని నందీశ్వరుండు భగునిఁ బట్టి
రవ్విధంబున సదస్యకేవర్త్విజ్ఞకాయంబుల శిలల నవ్వియు జానువులం బొడి
చియు నఱచేతుల నడిచియుఁ గూర్పరంబులం బొడిచియు వివిధబాధలు వఱచిన
వారు కాందిశీకులై యెక్కడెక్కడం జనిరి మఱియును. 118

క. మును దక్షుఁ డభవుఁ బలుకఁగఁ, గనుగీటిన భగుని కన్నులు పెకలిం
చెను నందీశ్వరుఁ డచ్చటి, జనములు హాహారవముల సందడి బెట్టన్. 119

తే. కుపితుఁడై నాఁడు భవుని దక్షుండు శపింపఁ, బరిహసించిన పూషుని పండ్లు డుల్లఁ
గొట్టి బలభద్రుఁ డాకళింగుని రథంబు, తెలమి డులిచిన పగిదిఁ జండీశ్వరుండు.

క. తగ వేది దక్షుఁ డా సభ, నగచాపుఁ దిరస్కరించునాఁ డట శ్మశ్రుల్
నగుచుం జూపుట నా భృగు, పగఁ గై శ్మశ్రువులు వీరభద్రుఁడు వెఱికెన్. 121

సీ. అతులదర్పోద్ధతుండై వీరభద్రుండు, గైకొని దక్షువక్షంబుఁ ద్రొక్కి
ఘనసితధారాసిఁ గొని మేను వాడిచియు, మంత్రసమన్వితమహితశస్త్ర
జాలావినిర్భిన్నచర్మంబు గలదక్షుఁ, జంపఁగా లేక విస్మయము నొంది
తద్వధోపాయంబు దనచిత్తమునఁ జూచి కంఠనిష్పీడనగతిఁ దలంచి

తే. మస్తకముద్రుంచి యంచితామర్షణమున, దక్షిణాగ్నిమున వేల్చె వదనుచరులు
హర్షమునఁ బొందనచటి బ్రాహ్మణజనంబు, లాత్మలను జాలదుఃఖంబులందుచుండ

వ. ఇట్లు వీరభద్రుండు దక్షునియాగంబు విధ్వంసంబు గావించి నిజనివాసంబైన కైలా
సంబునకుఁ జనియె నయ్యవసరంబున. 123

దేవతలు వీరభద్రాదులచేఁ బరాజితులై బ్రహ్మతో విన్నవించుట.

చ. హరభటకోటిచేత నిశితాసి గదా కరవాల శూల ము
ద్గరముసలాదిసాధనవిదారితజర్జరితాఖిలాంగులై
సురలు భయాకులాత్ము లగుచున్ సరసీరుహగర్భుఁ జేరి త
చ్చరణసరోరుహంబులకు సమ్మతిఁ జాగిలి మ్రొక్కి నమ్రులై. 124

క. తమ ధూర్జటిసైనికు లగు, ప్రమథులు దయ మాని పెలుచ బాధించుట స
ర్వముఁ జెప్పిరనుచు మైత్రే, యమునీంద్రుఁడు విదురుతోడ ననియెన్ మఱియున్.

తే. ఇంతయును మున్న మనమున నెఱిఁగి యున్న
కతన విశ్వాత్మకుండును కమలలోచ
నుండు నవ నొప్పనారాయణుండు నజుఁడుఁ

జూడ రాదైరి మును సరోజభవముఖంబు. 126

వ. అని చెప్పి సురలిట్లు విన్నవించిన. జతుర్ముఖుండు వారల కిట్లనియె. 127

క. ఘనతేజోనిధి పురుషుం డనయంబుఁ గృతాపరాధుఁ డయినను బాపం
బున ప్రతికారముఁ గావించినజనులకు లోకమునకు సేమము గలదే. 128

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 129

క. క్రతుభాగార్హుం డగు పశుపతి నీశ్వరు భవు శర్వు భర్గుని మాకి
కృతయజ్ఞభాగుఁ జేసిన, యతిదోషులు దుష్టమతులు నగుచు రింకన్. 130

సీ. పూని యే దేవు నెమ్మోముమాత్రన, లోకపాలకులును లోకములును
నాశ మొందుదు రట్టి యీశుండు ఘనుఁడు రు, ద్రుని కాయవిశుద్ధాంతరంగుఁ
డును బ్రియావిరహితుండును నైనవాఁ డమ్మ, హాత్ముని త్రిపురసంహారకరుని
ముఖపునస్సంధానమతి నపేక్షించు మీ, రలు సేరి శుద్ధాంతరంగు లగుచు

తే. భక్తినిష్ఠలఁ దత్పాదపద్మయుగళ, ఘనపరిగ్రహపూర్వంబు గాఁగ నాశ్ర
యం బొందుఁ డతండు ప్రసన్నుఁ డయినఁ, దివిరి మీకోర్కి సిద్ధించు దివిజులార.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె నద్దేవుని డాయం జన వెఱతు (మని తలంపకుం)డతనిం జేరను పాయం బెఱింగింపు మంటి రేని నేను నింద్రుండును మునులును మీరలును (మఱియు దేహధారు లెవ్వరేని) నమ్మహాత్ముని స్వరూపంబు నతని బలపరాక్రమంబుల కొలందియు నెఱుంగఁ జాల మతండు స్వతంత్రుండు గావునఁ దదుపాయం బెఱింగింప నెవ్వండును సమర్థుం (డగు నయిన నిపుడు భక్తపరాధీనుండును శరణాగతరక్షకుండు నగు నీశునిఁ జేరం బోవుద) మని వినం బలికి పద్మసంభవుండును దేవ పితృగణ ప్రజాపతులం గూడి కైలాసాభిముఖుండై చని చని. 132

ఉ. భాసురలీలఁ గాంచిరి సుపర్వులు భక్తజనైకమానసో
ల్లాసముఁ గిన్నరీజనవిలాసము నిత్యవిభూతిమంగళా
వాసము సిద్ధగుహ్యకనివాసముఁ జారువిరాజమానకై
లాసము గాంతినిర్జితసకలక్షితిభృత్సుమహద్విభాసమున్. 133

సీ. ధాతువిచిత్రితోదాత్తరత్న[1] వ్రజ, పుగ్విభాసితతుంగశృంగములును
గిన్నరగంధర్వకింపురుషాప్సరో, జననికాకీర్ణసానువులును
మానితనిఖిలవైమానికమిథునసం, ద్వారనైకశుభప్రదేశములును
గమనీయనవమల్లికాసుమనోవల్లి, కామతల్లీలసత్కందరములు

తే. నమరసిద్ధాంగనాశోభితాశ్రమములు, విబుధజనయోగ్యసంపన్నివేశములును
గలిగి బహువిధపుణ్యభోగములనొప్పు, వినుతసుకృతములకు దండ వెండికొండ.

వ. అది మఱియును మందార పారిజాత సరళ తమాల సాల తాల తక్కోల కోవిదార శిరీషార్జున చూత కదంబ నింబ నీప నాగ పున్నాగ చంపక పాటలాశోక

1. 'ప్రభాసంగతోజ్జ్వలతుంగ' అ. ప్ర.

వకుళ కుంద కురవక కనక కామ్రకేతకపత్త్ర కింశుక శైలాలుపాంగ మాలతీ మధూక
మల్లికా పనస మాధవీ కుటజ గోకంటక సాశ్వత్థ ప్లక్ష వట హింగుళ భూర్జపూగ
జంబూ ఖర్జూ రామ్రాతక ప్రియాళ నారికేళేంగుద వేణు కీచక ముఖ్యకతరుశో
భితంబును నీలకంఠ కాలకంఠ కలవింక రాజకీర మత్తమధుకరనానావిహంగకోలా
హలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబును సింహతరక్షుభల్లూక గవయ శరభ శాఖా
మృగవరాహ వ్యాఘ్రకుక్కుర రురు మహిష వృక సారంగ ప్రముఖవన్యసత్త్వస
మాశ్రయవిరాజితంబును గదళీషండసమావృతమండిత కమల కహ్లార కైరవ కలిత
పులినతల లలితకమలాకర విహరమాణ కలహంస కారండవ సారసచక్రవాకబక
జలకుక్కుటాదిజలవిహంగకులకూజితసంకులంబును సలిల కేళీవిహరమాణ సతీర
మణీరమణీయకుచమండలవిలిప్తమృగమదమిళితహరిచందన గంధసుగంధిజలపూ
రితగంగాతరంగిణీసమావృతంబును నైన కైలాసపర్వతంబు వొడగని యరవింద
సంభవపురందరాది దేవగణంబు లత్యద్భుతానందంబులం బొంది ముందటం దార
హీరహేమమణిమయవిమానసంకులంబును బుణ్యజనమానినీ శోభితంబును నైన యలకా
పురంబుం గడచి తత్పురోబాహ్య(ప్రదేశ)ంబునం దీర్ఘపాదుండైనపుండరీకాక్షు
పాదారవిందరజఃపావనంబును రతికేళీవ్యసంగపరిశ్రమనివారకసలిల కేళీవిలోల
దేవకామినీపీనకుచజఘనలిప్తకుంకుమపంకసంగతపిశంగవర్ణ వారిపూరవిలసితంబు
ను నైన నందాలకనందాభిధానంబులు గల నదీద్వితయంబు దాటి తత్పురో
భాగంబున వనగజసంఘృష్టమలయజ(పరిమిళిత మలయపవనాస్వాదనముహుర్ము
హురున్మథితమానసపుణ్యజనకామినీకదంబంబును వైడూర్యసోపానసమంచితకన
కోత్పలవాపీవిభాసితంబును గింపురుషసంచారయోగ్యంబును నగుసౌగంధికవన
సమీపంబునందు. 135

బ్రహ్మాదులు దక్షిణామూర్తిరూపుం డగునీశ్వరుని స్తుతించుట.

సీ. ఉజ్జ్వలంబయి శతయోజనంబులపొడవునుం బంచసప్తతియోజనముల
పఱపును గల్గి యేపట్టునం దఱుఁగని నీడ శోభిల్ల నిర్ణీత మగుచుం
బర్ణశాఖాసమాకీర్ణమై మాణిక్యములం బోలం గలఫలములః దనర్చి
కమనీయసిద్ధయోగక్రియామయ మయి, యనఘ ముముక్షుజనాశ్రయమును
తే. భూరిసంసారతాపనివారకమును, నగుచుం దరురాజ మనంగం బెంపు పగ్గలించి
భక్తజనులకు నిచ్చలుం బ్రమద మెసంగ, వలయుసంపదలందు నావటమువటము.
వ. ఆ వృక్షమూలతలంబున. 137
సీ. ఇద్ధసనందాదిసిద్ధసంసేవితు, శాంతవిగ్రహుని వాత్సల్యగుణునిం
గమనీయలోకమంగళదాయకుని శివు, విశ్వబంధుని జగద్వినుతయశుని
గుహ్యకసాధ్యరక్షోయక్షనాథ కుబేరసేవితుని దుర్వారబలుని
విదితవిద్యాతపోయోగయుక్తుని బాల, చంద్రభూషణుని మునీంద్రనుతునిం

తే. తాపసాభీష్టకరు భస్మదండలింగ ఘనజటాజినధరుని భక్తప్రసన్ను
నతసంధ్యాభ్రరుచివిరాజితవినూత్న, రక్తవర్ణసంహనను బ్రహ్మమయుని. 138

వ. మఱియును. 139

సీ. అంచితవామపాదాంభోరుహము దక్షిణోరుతలంబున నొయ్య నునిచి
సవ్యజానున్యస్త సవ్యబాహువు సాచి కలపలియుం జేత సలలితాక్ష
మాలిక ధరియించి మహనీయ తర్కముద్రాయుక్తుఁ డగుచుఁ జిత్తంబులోన
నవ్యయం బయిన బ్రహ్మానందకలితుఁ, మూర్ధనిష్ఠుండు వీతమత్సరుండు

తే. యోగపట్టాభిరాముఁడై యుండి తపోవృత్తిఁ, రోషసంగతిఁ బాసి కూర్చున్నవాని
యనువునను దర్భరచితాసనమున, నారదమునివినుతఖ్యానంచితయోగనిరతు.

క. అలఘుని నభవుని యోగీంద్రులు వినుతింపంగ నారదునితోఁ బ్రియభా
షలు జరుపుచున్న యుమేశు, సలలితపన్నగవిభూషు సజ్జనపోషున్. 141

క. కని లోకపాలురును మునిజనులును భక్తి నతనిచరణాంబుజముల్
వినతు లయి రప్పు డబ్జాసనుఁ గని యమ్మహాభవుఁ డధికసంభ్రమ మొప్పన్.

క. ఘనుఁడు మహోత్తముఁ డగు వామనుఁ డా కశ్యపున కెరఁగి నమస్కారము సే
సినగతి నజునకు నభివందన మొనరఁ గావించె హరుఁడు దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 143

తే. అంత రుద్రానువర్తను లైనసిద్ధ, *దేవమహాఋషిజనము లర్థిని బయోజ
గర్భునకు మ్రొక్కి రంతనా కమలభవుఁడు, శర్వుఁ గనిపల్కె మందహాసంబుతోడ.

తే. జగములకు నెల్ల యోనిబీజంబు లైన, శక్తిశివకారణుండవై జగతి నిర్వి
కారతత్త్వంబ వగునిన్నుఁ గడఁగి విశ్వ,నాథుఁగా నెఱిఁగెద నామనమున భవ.

తే. సమత నదిగాక తావకాంశంబు లైన, శక్తిశివరూపములఁ గ్రీడసలుపు దూర్ణ
నాభిగతి విశ్వజననవినాశవృద్ధి, హేతుభూతుండ వగుచుందు వీశ రుద్ర.

సీ. అనఘ లోకంబునందు వర్ణాశ్రమ సేతువు లనఁగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
బలసి మహాజనపరిగృహీతంబు లై, యఖిలధర్మార్థదాయకము లైన
వేదంబులను మఱి వృద్ధి నొందించుకొఱకు నై నీవ దక్షుని నిమిత్త
మాత్రునిఁ జేసి యజ్ఞముఖము గావించితి, వటు గాన శుభమూర్తి వైననీవు

తే. కడఁగి జగముల మంగళకర్మ లయిన, వారి ముక్తి నమంగళాచారు లయిన
వారి నరకంబు నొందింతు భూరిమహిమ, భక్తజనపోష రాజితఫణివిభూష.

వ. అట్లగుటం దత్కర్మంబు లొకానొకనికి విపర్యాసంబు నొందుటకుఁ గారణం బెయ్యదియో భవదీయరోషంబు హేతు వని తలంచితి. నేనిఁ ద్వదీయపాదారవిందభజను లైన సమస్తభూతంబులయందు నిన్నుం గనుంగొనుచు భూతంబుల నాత్మకు వేఱుగాఁ జూడక వర్తించుమహాత్ములయందు నజ్ఞు లైనవారియందుం బోలె రోషంబు దఱుచు వొరయ దంట నీకుఁ గ్రోధంబు గలదే యని. 148

* 'దేవమహాఋషి' యనియే వ్రాఁతప్రతులు.

సీ. మతిభేదబుద్ధిఁ గర్మప్రవర్తనులు, మదయుతు లయి దుష్టహృదయు లగుచుఁ
బరవిభవాసహ్యభవమనోవ్యాధులఁ, దగిలి [1]మర్మాత్మభేదకము లయిన
బహుదురుక్తులచేతఁ బరులఁ బీడించుచు, నుండుమూఢులను దైవోపహతులఁ
గాఁ దలపోసి యక్కపటచిత్తులకు నీ, వంటిసత్పురుషు లేవలన నైన
తే. హింసఁ గావింప కుంద్రు సమిద్ధచరిత, నీలలోహిత మహితగుణాలవాల
లోకపాలనకలిత గంగాకలాప, హర జగన్నుతచారిత్ర యది యుఁ గాక. 149
సీ. అమర సమస్తదేశములందు నఖిలకా, లములందుఁ దలఁప [2]దుర్లంఘ్యమహిమఁ
దగుపద్మనాభుమాయామోహితాత్ములు, భేదదర్శను లైనవారి
వలనను ద్రోహంబు గలిగిన నైనను, నది దైవకృత మని యన్యదుఃఖ
ముల కోర్వలేక సత్పురుషుండు దయసేయుఁ, గాని హింసింపఁడు గాన నీవు
తే. నచ్యుతునిమాయమోహమునందకుంటఁ, జేసి సర్వజ్ఞుఁడవు మాయచేత మోహి
తాత్ము లై కర్మవర్తను లయినవారి, వలన ద్రోహంబు గలిగిన వలయుఁ బ్రోవ.
వ. అది గావున యజ్ఞభాగార్హుండ వయిన నీకు సవనభాగంబు సమర్పింపని కతన నీచేత విధ్వస్తం బయి పరిసమాప్తి నొందని దక్షాధ్వరంబు మరల నుద్ధరించి దక్షునిఁ బునర్జీవితుం జేయుము భగునినేత్రంబులును (భృగుమునిశ్మశ్రువులును) బూషునిదంతంబులును గృపసేయుము భగ్నాంగు లయిన దేవఋత్విఙ్నికాయంబులకు నారోగ్యంబు గావింపు మీమఖావశిష్టంబు యజ్ఞపరిపూర్తిహేతుభూతం బయిన భవదీయభాగం బగుం గాక. 151

శివుఁడు బ్రహ్మాదులచేఁ బ్రార్థితుఁ డై దక్షాదుల ననుగ్రహించుట.

చ. అని చతురాననుండు వినయంబున వేఁడిన నిందుమౌళి స
య్యనఁ బరితుష్టిఁ బొంది దరహాసమునం గృప దొంగలింప ని
ట్లను హరిమాయచేత నవయంబును బాలురు లైనవారు సే
సినయపరాధదోషములు చిత్తములోఁ గణియింప నెన్నఁడున్. 152
వ. అట్లయ్యుండి, 153
క. బలియుర దండింపను దు,ర్బలులను రక్షింప ధర్మపద్ధతి యగుటం
గలుషాత్ములయపరాధము, కొలఁదిని దండించుచుందుఁ గొనకొని యేనున్. 154
వ. అని దగ్ధశీర్షుం డయిన దక్షుం డజముఖుం డగు భగుండు బర్హిస్సంబంధభాగంబులు గలిగి మిత్రనామధేయచక్షుస్సునం బొడగాంచుఁ బూషుండు పిష్టభుక్కగు (చు యజమానదంతంబులచే భక్షించు) దేవతలు (యజ్ఞావశిష్టంబు నొసంగుటం జేసి) సర్వావయవపూర్ణు లై వర్తింతురు ఖండితాంగు లైన యధ్వర్యుఋత్విగాదిజనంబు లశ్విదేవతలబాహువులచేతను బూషునిహస్తంబులచేతను లబ్ధబాహుహస్తు లై జీవింతురు భృగువు బస్తశ్మశ్రువులు గలిగి వర్తించు నని శివుం డానతిచ్చిన

1. పరాత్మభే. 2. దుర్లంఘనీయ మగు.

సమస్తభూతంబులు సంతుష్టాంతరంగంబులై తండ్రీ తండ్రీ యని సాధువాదం
బుల నభినందించి రంత (నాశంభునియామంత్రణంబు వడసి. సునాసీరప్రముఖు
లగుదేవతలు (ఋషులతోడం గూడి రా) నజుండును రుద్రునిం బురస్కరించు
కొని దక్షాధ్వరవాటంబునకుం జని రచ్చట. 155

క. శర్వనియోగక్రమమున సర్వావయవములు గలిగి సన్మునిఋత్వి
గ్గీర్వాణముఖ్యు లొప్పిరి, పూర్వాంగసుశ్రీల నార్యభూషణ యంతన్. 156

క. విను దక్షు నంత మేషము,ఖుం జేసిన నిద్రమేలుకొని లేచినపో
ల్కిన నిలిచె దక్షుం డభవుండు,గనుగొనుచుండంగ నాత్మం గౌతుక మొప్పన్.

వ. ఇట్లు లేచి నిలిచి పండఱ నున్నశివుంగనుంగొనినమాత్రన శరత్కాలంబున
నకల్మషంబైనసరస్సునుంబోలెం బూర్వరుద్రవిద్వేషజనితంబులైనకల్మషం
బులం బాసి నిర్మలుండై యభవుని నుతియింపం దొడంగి స్మృతిం బొందినసతీ
తనయుం దలంచి యనురాగోత్కంఠలబాష్పపూరితలోచనుండును గద్గదకంఠుం
డునై పలుకం జాలక యెట్టకేలకు దుఃఖంబు సంస్తంభించికొని ప్రేమాతిరేక
విహ్వలుం డగుచు సర్వేశ్వరుం డగుహరున కిట్లనియె. 158

క. విను నీ కపరాధుండ నగు,నను దండించుటిది దండనము గాదు మది
న్నను రక్షించుటగా మన,మునం దలంతును దేవ యభవ పురహర రుద్రా. 159

సీ. అనఘాత్మ తగ నీవు నబ్జనాభుండును, బరికింప బ్రాహ్మణాభాసు లయిన
వారలయెడల నెవ్వలన నుపేక్షింప, రంట దృఢవ్రతచర్యులైనవారి
యెడ నీ కుపేక్ష యెక్కడిది సర్గాదిని, నామ్నాయసంప్రదాయప్రవర్త
నము నెఱింగించుట కమరవిద్యాతపో, వ్రతపరాయణులైన బ్రాహ్మణులను

తే. వరుసం బుట్టించితివి గాన వారి నెప్పుడుం, గేల దండంబుం బూని గోపాలకుండు
బలసి గోవుల రక్షించుపగిది నీవు, నరసి రక్షించుచుండుదు గదయ్య రుద్ర. 160

సీ. తలపోయ నవిదితతత్త్వవిజ్ఞానుండ, నైననాచేత సభాంతరమున
నతిదురుక్తాంబకక్షతుండవయ్యును మత్కృ,తాపరాధముహృదయంబునందు.
దలంపక సుజననిందాదోషమున నధో,గతిం బొందుచున్నదుష్కర్ము నన్నుం
గరుణం గాచిననీకుం గడంగి ప్రత్యుపకార, మెఱింగి కావింప నే నెంతవాండ

తే. నుతచరిత్ర భవత్పరానుగ్రహాను,రూపకార్యంబుచేత నిరూఢమైన
తుష్టి నీ చిత్తమందు నొందుదువుగాక, క్షుద్రసంహార కరుణాసముద్ర రుద్ర

వ. అని యిట్లు రుద్రక్షమాపణంబు గావించి పద్మసంభవుచేత ననుజ్ఞాతుండై
దక్షుం డుపాధ్యాయఋత్విగ్గణసమేతుం డగుచుం గ్రతుకర్మంబు నిర్వర్తించు
సమయంబున బ్రాహ్మణజనంబులు యజ్ఞంబులు నిర్విఘ్నంబులై సాగుటకుం బ్ర
మథాదివీరసంసర్గకృతదోషనివృత్త్యర్థంబుగా విష్ణుదేవతాకంబును ద్రికపాల
పురోడాశద్రవ్యకంబును నైనకర్మంబుం గావింపనుపాత్తహవిష్యుం డగుభృగువు

తోడం గూడి నిర్మలాంతఃకరణుం డగుచు దక్షుండు ద్రవ్యత్యాగంబుఁ గావిం
పఁ బ్రసన్నుండై సర్వేశ్వరుండు 162

—•• దక్షాధ్వరంబునకు వచ్చిన నారాయణుని దక్షాదులు నుతించుట. ••—

సీ. మానితశ్యామాయమానశరీరదీ, ధితుల నల్దిక్కులఁ దేటుకొనఁగఁ
గాంచనమేఖలాకాంతులతోడఁ గా, శేయచేలద్యుతుల్ సెలిమిసేయ
లక్ష్మీసమాయుక్తలలితవక్షంబున, వైజయంతీప్రభల్ వన్నెసూప
హాటకరత్నకిరీటకోటిప్రభల్ బాలార్కరుచులతో మేలమాడ
తే. లలితనీలాభ్రరుచిఁగుంతలములు దనరఁ, బ్రవిమలాత్మీయదేహజప్రభ సరోజ
భవభవామరముఖ్యులప్రభలు మాప, నఖిలలోకైకగురుఁడు నారాయణుండు.
చ. సలలితశంఖ చక్ర జలజాత గదా శర చాప ఖడ్గస
ద్రత్నలరుచులన్ సువర్ణరుచి నున్ననికంకణముద్రికాప్రభా
వలులును దేజరిల్ల భుజవర్గ మనర్గళకాంతియుక్తమై
విలసితకర్ణికారపృథివీరుహముం బురుడింపఁ బట్టుగన్. 164
క. సరసోదారసమంచిత,దరహాసవిలోకనములఁ దగ లోకములన్
బరితోషము నొందించుచుఁ, బరమోత్సవ మొప్పవిశ్వబంధుం డగుచున్. 165
చ. మఱియును రాజహంసరుచిమద్భ్రమణీకృతతాలవృంతచా
మర లిరువంకలన్ దివిజమానిను లీయ సుధామరీచివి
స్ఫురితసితాతపత్రరుచిపుంజము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁగాఁ
గరివరదుండు వచ్చె సుభగస్తుతివర్ణసుపర్ణయానుఁడై. 166
చ. ఘనరుచి నట్లు వచ్చినవికారవిదూరు ముకుందుఁ జూచి బో
రన నరవిందనందనపురందరచంద్రకళాధరామృతా
శనముఖు లర్థి లేచి యతిసంభ్రమ మొప్ప నమోనమో దయా
వననిధయే యటంచు ననివారణ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తులై. 167
వ. అట్లు కృతప్రణాము లైన యనంతరంబ. 168
ఉ. ఆనలినాయతాక్షునియనంతపరాక్రమదుర్నిరీక్ష్య తే
జోనివహాత్తస్వతేజు లగుచున్ నుతి సేయ నశక్తులై భయ
గ్లాని వహించి బాష్పములు గ్రమ్మఁగ గద్గదకంఠులై తనుల్
మ్రానుపడంగ నవ్విభుని మన్ననఁ గైకొని యొట్టకేలకున్. 169
వ. నిటలతటఘటితకరపుటులై యమ్మహాత్ముని యపారమహిమంబెఱింగి నుతియింప
శక్తులు గాక యుండియు భక్తానుగ్రహపరిగ్రహుం డగుటం జేసి తమతమ
మతులకు గోచరించినకొలంది నుతియింపఁ దొడంగి రందు గృహీతంబు లగు
పూజాద్యుపచారంబులు గలిగి బ్రహ్మాదులకు జనకుండును సునందనందాదిపరమ
భాగవతసేవితుండును యజ్ఞేశ్వరుండు నగుభగవంతుని శరణ్యునిం గాఁ దలం

చి దక్షుం డిట్లనియె. దేవ నీవు స్వస్వరూపంబునం దున్నయప్పు (డుపర తంబులు గాని రాగాదిదోషంబు లవస్థలతో విముక్తుండవును నద్వితీయుండవును జప్రాపకుండవును భయరహితుండవును నై మాయం దిరస్కరించి మఱియు నామాయ ననుసరించి నటనతో జీవలీలామానుషరూపంబుల నంగీకరించి స్వతంత్రుండ వయ్యును మాయాపరతంత్రుండ వై రాగాదియుక్తుండునుం బోలె రామకృష్ణాద్యవతారంబులం గానంబడు చుందువు గావున నీలోకంబులకు నీవ యీశ్వరుండ వనియు నితరులైన బ్రహ్మరుద్రాదులు భవన్మాయావిభూతు లగుటం జేసి లోకంబులకు నీశ్వరులు గారనియును భేదదృష్టిగల నన్ను రక్షింపు మీవిశ్వకారణు లైనఫాలలోచనుండును బ్రహ్మయు దిక్పాలురును సకలచరాచరజంతుసంతానములును నీవ గాని వేఱొండు లేదని విన్నవించిన నదనంతరంబ ఋత్విగ్జనంబు లి ట్లనిరి. 170

సీ. వామదేవునిశాపవశమునఁ జేసి కర్మానువర్తులము మే | మైనకతన
బలసి వేదప్రతిపాద్యధర్మోపలక్ష్యం బైనయట్టిమఖంబునందు
దీపింప నింద్రాది | దేవతాకలితరూపవ్యాజమునఁ బొంది | పరగునిన్ను
యజ్ఞస్వరూపుండ | వని కాని కేవల, నిష్కించనుండవు | నిర్మలుండవు
తే. నరయ ననవద్యమూర్తివి | నైననీదు, లలితతత్త్వస్వరూపంబుఁ | దెలియఁజాల
మయ్య మాధవ గోవింద | హరి ముకుంద, చిన్మయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార 172

వ. సదస్యు లి ట్లనిరి.

సీ. శోకదావాగ్నిశిఖాకలితంబు పృథుక్లేశఘనదుర్గ | దుర్గమంబు
దండధరక్రూర | కుండలిశ్లిష్టంబు, పాపకర్మవ్యాఘ్ర | పరివృతంబు
గురుసుఖదుఃఖకా | కోలపూరితగర్త, మగుచు ననాశ్రయ | మైనయట్టి
సంసారమార్గసంచారు లై మృగతృష్ణి, కలఁ బోలువిషయసంఘములు నహమ్మ
తే. మేతిహేతుకదేహని | కేతనములు, నయి మహాభారవహు లైన | యట్టిమూఢ
జనము లేనాఁటమీపదా | బ్జములుగానఁ, జాలువారలు భక్తప్ర | సన్న దేవ. 173

వ. రుద్రుం డి ట్లనియె.

చ. వరద నిరీహ యోగిజన | వర్గసుపూజిత నీపదాబ్జముల్
నిరతము నంతరంగమున | నిల్పి [1]సమగ్రభవత్పరిగ్రహ
స్ఫురణఁ దనర్చునన్నుఁ నతి | మూఢులు సంతతము న్నమంగళా
[2]చరణుఁ డటంచుఁ బల్కు నది | సన్మతి నేగణియింప నచ్యుతా. 175

వ. భృగుం డి ట్లనియె. 176

మ. అరవిందోదర తావకీనఘనమా | యామోహితస్వాంతు లై
పరమం బైనభవన్మహామహిమముం | బాటించి కానంగ నో

1. 'భవత్పదనుగ్రహాదికస్ఫురణఁ. 2. చరణు...బల్కఁగ భవన్మతి నేగణి.' అ. ప్ర.

పరుఁ బ్రహ్మాదిశరీరధారులను నో పద్మాక్ష భక్తార్తిసం
హరణాలోకన నన్నుఁ గావఁ దగు నిత్యానందసంధాయివై. 177

వ. బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 178

సీ. సమధికజ్ఞానార్కసత్త్వాదిగుణముల, కాశ్రయభూత మైనట్టిపురుషుఁ
డగ్రపదార్థభేదగ్రాహకము లైన, చక్షురింద్రియముల సరవిఁ జూడఁ
గలుగునీరూపంబు గాదు మాయామయం, బగు నసద్వ్యతిరిక్త మైనయట్టి
నిరుపమాకారంబు నీకు విలక్షణ, మై యుండు ననుచు నేనాత్మఁ దలఁతు
తే. నిర్వికార నిరంజన నిష్కళంక, నిరతిశయ నిష్క్రియారంభ నిర్మలాత్మ
విశ్వసంపాద్య నిరవద్య వేదవేద్య, ప్రవిమలానంద సంసారభయవిదూర. 179

వ. ఇంద్రుం డి ట్లనియె. 180

మ. దితిసంతానవినాశసాధనసముద్దీప్తాష్టబాహాసమ
న్వితమై యోగిమనోనురాగకరమై యెల్లప్పుడు నీదేహ మా
యత మైనట్టి ప్రపంచముం బలెను మిథ్యాభూతముం గామి శా
శ్వతముం గా మదిలోఁ దలంతుఁ హరి దేవా దైవచూడామణీ. 181

వ. ఋత్విక్పత్ను లి ట్లనిరి. 182

చ. కడఁగి భవత్పదార్చనకుఁ గా నిటు దక్షునిచే రచింపఁ గాఁ
బడి శితికంఠరోషమున భస్మము నొంది పరేతభూమి యై
చెడి కడుశాంతమేధమునఁ జెన్నఱి యున్నమఖంబుఁ జూడు మే
ర్పడ జలజాభనేత్రములఁ బావన మై విలసిల్లు నచ్యుతా. 183

వ. ఋషు లిట్లనిరి. 184

మ. అనఘా మాధవ నీవు మా వలెనె కర్మారంభి వై యుండియున్
విను తత్కర్మఫలంబు వొంద వితరుల్ విశ్వంబునన్ భూతికై
యనయంబున్ భజియించు నిందిర ఋము న్నర్థించి యే తేఱఁ గై
కొన వే మందుము నీచరిత్రమునకున్ గోవింద పద్మోదరా. 185

వ. సిద్ధు లి ట్లనిరి. 186

చ. హరి భవదుఃఖభీషణదవానలదగ్ధతృషార్తమన్మనో
ద్విరదము శోభనంబును బవిత్రము నైన భవత్కథాసుధా
సరిదవగాహనంబునను సంసృతితాపము వాసి క్రమ్మఱం
దిరుగదు బ్రహ్మముం గనిన ధీరునిభంగిఁ బయోరుహోదరా. 187

వ. యజమాని యగు ప్రసూతి యి ట్లనియె. 188

చ. కరచరణాది కాంగములు గల్గియు మస్తము లేని మొండెముం
బరువడి నొప్ప కున్నగతిఁ బంకజలోచన నీవు లేనియ
ధ్వరము ప్రయాజులం గలిగి తద్దయు నొప్పక యున్నదయ్య యో

హరి యిటు నీదుకాన శుభ మయ్యె రమాధిప మమ్ముఁ గావవే. 189

వ. లోకపాలకు లిట్లనిరి. 190

సీ. దేవాదిదేవ యీదృశ్యరూపం బగు, సుమహితవిశ్వంబుఁ జూచు పత్త్ర
గాత్మభూతుండ వైనట్టి[1] నీవు నసత్ప్రకాశరూపంబు లై కలుగుమామ
కేంద్రియంబులచేత నీశ్వర నీమాయ, నొందించి పంచభూతోపలక్షి
తం బగుదేహవిగ్రహంబునఁ గానంగఁ, బడుదువు గాని యేర్పడినశుద్ధ

తే. సత్త్వగుణముక్తమైనభాస్వత్స్వరూప, ధరుఁడవై కానఁబడవుగాన పరమపురుష
యవ్యయానంద గోవింద యట్లుగాన, యెనయ మాజీవనమునకు నేమి సెలవు

వ. యోగీశ్వరు లిట్లనిరి. 192

సీ. విశ్వాత్మ నీయందు వేఱుగా జీవులఁ, గనఁ దెవ్వఁ డట హానికంటెఁ బ్రియుఁడు
నీకు లేఁ డయినను నిఖిలవిశ్వోద్భవ, స్థితివిలయంబులకు కతన దైవ
సంగతి నిర్భిన్నసత్త్వాదిగుణవిశి, ష్టాత్మీయమాయచే నజభవాది
వివిధభేదము లొందుదువు స్వస్వరూపంబు, నం దుండుదువు వినిహతవిమోహి

తే. యగుచు నుందువుగద నిన్ననన్యభక్తి, భృత్యభావంబు దాల్చి సంప్రీతిఁ గొల్చు
మమ్ము రక్షింపవే కృపామయ రమేశ, పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 193

వ. ప్రజాపతు లిట్లనిరి. 194

చ. హరి భవదీయతత్త్వము సమంచితభక్తి నెఱుంగ నేను నా
సరసిజసంభవాదులును జాలము సత్త్వగుణాశ్రయుండవున్
బరుఁడవు నిర్గుణుండవును బ్రహ్మము నన్నగు నీకు నెప్డు నిం
దఱముఁ జతుర్విధార్థఫలదాయక మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 195

వ. అగ్నిదేవుఁ డిట్లనియె. 196

మ. హవరక్షాచరణుండ వై నెగడుచున్ నయ్యగ్నిహోత్రాదిపం
చవిధంబుల్ మఱి మంత్రపంచక[2]సుపూజ్యాయోగ్యము న్నైనయా
హవరూపం బగునీకు మ్రొక్కెదను నీయాజ్ఞన్ భువిన్ హవ్యముల్
సవనవ్రాతములన్ వహింతు హరి యుష్మత్తేజముం బూనుచున్. 197

వ. దేవత లిట్లనిరి. 198

మ. మును కల్పాంతమునందుఁ గుక్షి నఖిలంబున్ దాఁచి యేకాకివై
జనలోకోపరిలోకవాసులును యుష్మత్తత్త్వమార్గంబు చిం
తనముం జేయఁ బయోధియందు నహిరాట్తల్పంబునం బవ్వళిం
చిన[3] నీరూపము నేఁడు చూపితివి లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 199

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 200

---

1. వివృత నసత్ప్రకాశరూప మై పరఁగుమామ. 2. 'సుస్పష్టంబైతగం బొల్చునాహవ' అ. ప్ర. 3. 'నీరూపముఁ జూడఁ గంటి మిదె రాజీవాక్ష సర్వాత్మకా' వ్రా. ప్ర.

మ. హరపంకేజభవామరాలియు మరీచ్యాదిప్రజానాథులు
న్నరవిందాక్ష రమాహృదీశ భవదీయాంశాంశసంభూతులై
పరఁగం బావకలీలకై నిఖిల బ్రహ్మాండముల్ సృష్టిఁజే
శ్వర నీకే మతిభక్తి మ్రొక్కెదము దేవా దేవచూడామణీ. 201

మ. [1]భవదంశాంశజు లీమరీచిముఖరుల్ బ్రహ్మేశురేంద్రాదిజా
ధవముఖ్యుల్ దివిషద్గణంబుఁ బరమాత్మా నీకు విశ్వంబు ను
త్సవలీలాకరకందుకోపమము నాథా వేదశాఖాశిఖా
స్తవనీయాంఘ్రికి నీకొనర్తుము నమస్కారంబు విశ్రాంతమున్. 202

వ. విద్యాధరు లిట్లనిరి. 203

సీ. నళినాక్ష విను భవన్మాయ నానరకంబునఁ, దేహంబు దాల్చి తద్దేహమందు
నాత్మ నహమ్మమేత్యభిమానముఁ బొంది, పుత్త్ర జాయాగృహక్షేత్ర బంధు
ధనపశుముఖవస్తుతతులనుఁ బ్రాపగవి, యోగసుఖంబుల నొందుచుండు
ధృతివిహీనుఁడు సుస్త్రీవిషయలాలసుఁడును, నతిదుష్టమతియు నైనట్టివాఁడు
తే. దవిలి భవదీయగుణసత్కథావిలోలుఁడయ్యెనేనియు నాత్మమోహంబువలనఁ
బాసి వర్తించువిజ్ఞానపరతఁ దగిలి, చిరసుఖాకార యిందిరాక్షచిత్తచోర. 204

వ. బ్రాహ్మణజనంబు లిట్లనిరి దేవా యీ క్రతువును హవ్యంబును నగ్నియు మంత్రంబులును సమిద్దర్భపాత్రంబులును సదస్యులును ఋత్విక్కులును దంపతులును దేవతలును నగ్నిహోత్రంబులును స్వధయు సోమంబును ధరియించిదంష్ట్రాదండంబున వారణేంద్రంబు నళినంబు ధరియించుచందంబున రసాతలగత యైనభూమి నెత్తితి వట్టియోగిజనస్తుత్యుండవును మఖరూపకుండవును నైననీవు పరిభ్రష్టకర్మలమై కాంక్షించుమాకుఁ బ్రసన్నుండ వగుము భవదీయనామకీర్తనంబుల సకలయజ్ఞవిఘ్నంబులు నాశంబు నొందు నట్టి నీకు నమస్కరింతుము. 205

క. అని తన్ను సకలజనములు, వినుతించిన హరి భవుండు విఘ్నము గావిం
చినయాదక్షుయజ్ఞము, ఘనముగఁ జెల్లించెఁ గొఱంత గాకుండంగన్. 206

క. సకలాత్ముఁడు దా నగుటను, సకలహవిర్భోక్త యయ్యు జలజాక్షుండుం
స్వకీయభాగమునను న,య్యకలంకుఁడు తృప్తిఁ బొంది యనె దక్షునితోన్. 207

వ. అనఘా కారణభూతుండును నీశ్వరుండును ద్రష్టయును స్వయంప్రకాశకుండును నైనయేను గుణమయంబయినయాత్మీయమాయం బ్రవేశించి జననవృద్ధివిలయంబులకు హేతుభూతంబు లగుతత్క్రియోచితంబులైన బ్రహ్మరుద్రాది నామభేదంబుల నొందుచుండుదు నట్టియద్వితీయ బ్రహ్మరూపకుండ నైననాయందు నజభవాదులను భూతగణంబులను మూఢుం డగువాఁడు వేఱుగాఁ జూచు

1. ఇది యొకానొక ప్రతిని జూపట్టెడి.

మద్భక్తుం డగువాఁడు శరీరంబునకుఁ గరచరణాదులు వేఱుగాఁ దలంపని చందం
బున నాయందు భూతజాలంబు భిన్నంబుగాఁ దలంపండు గావున మామువ్వు
రయందు నెవ్వండు వేఱుసేయకుండు వాఁడు కృతార్థుం డని యానతిచ్చిన
దక్షుండును. 208

క. విను విష్ణుదేవతాకం, [1]బనఁగాఁ ద్రికపాలలలిత ... యాగం
బునఁ దగ నవిష్ణునిపద,వనజంబుల పూజ సేసి వారసిభక్తిన్. 209

వ. మఱియును. 210

సీ. అంగప్రధానకయాగంబులను జేసి, యమకుల రుద్రుని నర్థిఁ బూజ
సేసి విశేషేష్టశిష్టభాగమున న,నవసానకర్మంబు దవిలి తీర్చి
దాను ఋత్విక్కులుఁ దగ సోమపానులై, యవభృథస్నానంబు లాచరించి
కడఁక నవాప్తసకలఫలకాముఁ డై, తనరుదక్షునిఁ జూచి ధర్మబుద్ధి

తే. గలిగి సుఖవృత్తి జీవింతు గాక యనుచుఁ
బలికి దివిజులు మునులును బ్రాహ్మణులును
జనిరి నిజమందిరముల కాజలజనయన
భవులు వేంచేసి రాత్మీయభవనములకు. 211

వ. అంత దాక్షాయణి యయినసతీదేవి పూర్వకళేబరంబు విడిచి హిమవంతునకు మేనకయందు జనియించి విలయకాలంబునం బ్రసుప్తం బయినశక్తిసృష్టికాలం బున నీశ్వరునిఁ బొందుచందంబునఁ బూర్వదయితుం డగురుద్రుని వరియించె నని దక్షాధ్వరధంసకుం డగురుద్రునిచరిత్రంబు బృహస్పతి శిష్యుం డయిన యుద్ధవునకు నెఱింగించె నతండు నాకుం జెప్పె నేను నీకుం జెప్పితి నని మైత్రేయుండు వెండియు విదురున కి ట్లనియె. 212

క. ఈయాఖ్యానముఁ జదివిన, ధీయుతులై వినినయట్టిధృతిమంతులకు
న్నాయుఃకీర్తులు గలుగును, బాయును దురితములు దొలఁగు భవబంధంబుల్.

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. 214

క. వినుసనకాదులునారదుఁ, [2]డునుహంసుఁడునరుణియుఋభుఁడుయతియుఁగమలా
సనజులు నైష్ఠికు లనికేతను లగుటం జాఁగ వయ్యె దద్వంశంబుల్. 215

వ. మఱియు నధర్మునకు మృష యనుభార్యయందు దంభుండును మాయ యను కామినియుం బుట్టిరధర్మసంతానం బగుట వారిరువురును మిథునం బైన వారిని సంతానహీనుం డగునిర్ఋతి గైకొనియె నాదంపతులకు లోభుండును నికృతియను సతియునుం గలిగి మిథునం బైరి నామిథునంబునకుఁ గ్రోధుండు హింస యను నంగనయుం బుట్టి మిథునం బైరి నామిథునంబునకుఁ గలియు దురుక్తియనుసతి

1. 'బున త్రికపాలపురోడాశమున నగుయాగం' వ్రా. ప్ర. 2. డును నరుణియుయతియు ఋభువుఁడును నజునకు నందనులును వ్రా. ప్ర.

వయు జన్మించి దాంపత్యంబు గైకొని రా దంపతులకు భయమృత్యువు లను మిథునంబు గలిగె దానివలన యాతనయు నిరయంబునుం బుట్టిరి వీరలు సంసారహేతు వగునధర్మతరుశాఖ లయి నెగడిరి దీని శ్రేయస్కాముం డగుజనుం డీవర్గాత్రంబు ననుసరింపం జనదు ఇది ప్రతిసర్గంబు సంగ్రహంబున వినిపించితి నిప్పుణ్యకథ నెవ్వండేని ముమ్మాఱు వినిన నతండు నిష్పాపుం డగు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 216

—శ్రీ ధ్రువోపాఖ్యానము.—

క. విను నిఖిలభువనపరిపా, లనమునకై చంద్రధరకళాకలితుం డై
వనజజునకు స్వాయంభువ మను వపు డుదయించెఁ గీర్తిమంతుం డగుచున్. 217

తే. రూఢి నమ్మనువునకు శతరూపవలన, భూనుతు లగు ప్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనఁగ నిద్దఱు పుత్త్రులై రందులోన, భవ్యచారిత్రుఁ డుత్తానపాదునకును. 218

క. వినుము సునీతియు సురుచియు, ననుభార్యలు గలరు వారియందును ధ్రువునిం
గనెను సునీతియు నప్రియ, యును సురుచియుఁ బ్రియయు నగుచు నున్నట్టియెడన్.

సీ. ఒకనాఁడు సుఖలీల నుత్తానపాదుండు, నెఱిఁ బ్రియురాలైన సురుచి గన్న
కొడుకు నుత్తముఁ దనతొడపైఁ నిడికొని, యుపలాలనము సేయుచున్నవేళ
నర్థిఁ దదారోహణాపేక్షితుం డైన, ధ్రువునిఁ గనుంగొని తివుట నాద
రింప కుండుటకు గర్వించి యా సురుచియు, సవతిబిడ్డం డైన ధ్రువునిఁ జూచి

తే. తండ్రితొడ నెక్కు వేడుక దగిలెనేని, బూని నాగర్భమున నాఁడు పుట్ట కన్య
గర్భమునఁ బుట్టి కోరినఁ గలదె నేఁడు, జనకుతొడ యెక్కు భాగ్యంబు సవతికొడుక.

క. అది గాన నీ వధోక్షజ, పదపద్మము లాశ్రయింపు పాయక హరి నా
యుదరమునఁ బుట్టనిచ్చును, వదలక యట్లయిన ముదము వఱలెడి నీకున్. 221

క. అని యీరీతి నసహ్యవ, చనములు పినతల్లి యపుడు జనకుఁడు వినఁగాఁ
దను నాడినదుర్భాషా, ఘనశరములు మనము నాటి కాఱియఁ బెట్టన్. 222

క. తను నట్లుపేక్ష సేసిన, జనకునికడఁ బాసి దుఃఖజలనిధిలోనన్
మునుఁగుచును దండతాడిత, ఘనభుజగముఁ బోలె రోషకలితుం డగుచున్. 223

క. ఘనరోదనంబు సేయుచుఁ, గనుగవలను శోకబాష్పకణములు దొరఁగన్
జననికడ కేఁగుటయు నిజ, తనయునిఁ గని యాసునీతి దద్దయుఁ బ్రేమన్. 224

వ. తొడలపై నిడికొని. 225

క. కర మనురక్తిని మోము ని, విరి తద్వృత్తాంత మెల్ల వెలఁదులు నంతః
పురవాసులుఁ జెప్పిన విని, పఱపుగ నిట్టూర్పు లెసఁగ బాష్పాకులయై. 226

తే. సవతి యాడినమాటలు సారెఁ దలఁచి, కొనుచుఁ బేర్చినదుఃఖాగ్ని గుందుచుండె
దావపావకశిఖలచేఁ దగిలి కాంతి, వితతిఁ గందినమాధవీలతిక వోలె. 227

వ. అంత నా సునీతి బాలకునిం జూచి తండ్రీ దుఃఖింపకు మని యి ట్లనియె. 228

క. శోకభయ రోగదుఃఖములఁ, దనిసె జన్ములకు నొందియ బలవంతం బై
తనప్రాక్తనజన్మకృత, ఘనకర్మము వెంట నంటఁ గా నవ్వాలన్. 229

వ. కావున. 230

క. వినుమిటిచేతఁ జెందఁ దగ్గ నుని యోగి సత్కృష్టదాసి యైయుండు బిలువం
గను జానిమగ్నగుణా. లక్ష్మీకాంతుని పుత్రయ మందినకతనన్. 231

క. నిను గాసిన తల్లిగర్భమున, జనుదెంచిలి సత్త్వంబు లగును సర్వేశ్వరుం
డనఁ జాలహరిచరణాంబుజ, మునఁ జనకుని యంక మెక్కఁగాఁ దలఁచేసిన్. 232

వ. కావునం బినతల్లి యైన సురుచి యాదేశంబున నధోక్షజు నాశ్రయింపు మని
వెండియు ని ట్లనియె. 233

సీ. పరికింప నీవిశ్వపరిపాలనమునకై, యర్థి గుణవ్యక్తుఁ డై యట్టి
నారాయణునిపాదనలినముల్ సేవించి, తగ బ్రహ్మ బ్రహ్మపదంబు నొందె
ఘనుఁడు మీతాత స్వాయంభువు సర్వాంతరు, స్వామిత్వ మగునేక మైనదృష్టిఁ
జేసి యాగములు యజించి తా భోగసుఖములను దివ్యసుఖమున మోక్ష

తే. సుఖములను బొందె నట్టియుత్పత్తిని బట్టి, యతియోగీంద్రనికరసం వేష్ట్యమాణ
చరణసరసిజయుగళు శాశ్వతు శ్రీకాంతు, భక్తవత్సలు విశ్వసంపాద్యు హరిని. 234

వ. మఱియును. 235

క. [1]కరసరసీజగృహీతలీలాంబుజు మహాయు నరవిందగర్భముఖగీర్వాణుల్
పరికింపం గలలక్ష్మీ, తరుణీమణి చేత వెదకఁ దగుపరమేశున్. 236

—ధ్రువుఁడు నారదోపదేశంబు వడసి తపంబు సేయుట.—

వ. నిజధర్మపరిశోభితం బైన యేకాగ్రచిత్తంబున నిలిపి సేవింపు మమ్మహాత్మునికంటె నీదుఃఖం బపనయించువాఁ డన్యుం డొక్కరుండు గలండే యని పలికినఁ బరమార్థప్రాప్తిహేతుకంబు లైన తల్లివాక్యంబులు విని తన్నుఁ దాన నియమించుకొని పురంబు వెడలి చనునవసరంబున నారదుండు తద్వృత్తాంతం బెఱింగి యచ్చటికిం జనుదెంచి యతనిచికీర్షితంబు దెలిసి పాపనాశకరం బైనతనకరతలంబున నాధ్రువునిశిరంబు ముట్టి మానభంగమునకు సహింపనిక్షత్త్రియులప్రభావం బద్భుతంబు గదా బాలకుం డయ్యుఁ బినతల్లి యాడినదురుక్తులు చిత్తంబునం బెట్టి చనుచున్నవాఁ డని మనంబున నాశ్చర్యంబు నొంది (యో బాలక సకలసంపత్సమృద్ధం బగుమందిరంబు దెగడి యొంటి నెందు నేఁగెదవు స్వజనకృతం బగునవమానంబుచే నిను సంతప్తుంగాఁ దలంచెద ననిన ధ్రువుం డి ట్లనియె సపత్నిమాతృవాగిషుక్షతం బగువ్రణంబు భగవద్ధ్యానయోగరసాయనంబున మాపికొందు ననిన విని) ధ్రువునికి నారదుం డి ట్లనియె. 237

క. విను పుత్త్రక బాలుఁడవై యనయంబును క్రీడలందు నాసక్తమనం

---

1 కరకమలగృహీతలీలాం.

బుఁ దిరిగెడునిక్కాలంబున నీ కవమానమానములు లే వెంచఁగన్. 238

తే. కాన మనమునఁ బద్వివేకంబు నీకుఁ, గలిగెనేనియు సంతోషకలితు లయిన
పురుషు లాత్మీయకర్మవిస్ఫురణఁ జేసి, వితతసుఖదుఃఖములు ననుభవింతు రెపుడు.

వ. కావున వివేకంబు గలపురుషుండు దైవవశంబున బ్రాప్తంబు లగు సుఖదుఃఖంబులు
దైవవశంబులుగాఁ దలంచి తావన్మాత్రంబునం బరితుష్టుం డగు నీవును దల్లి
చెప్పిన యోగమార్గప్రకారంబున సర్వేశ్వరానుగ్రహంబునం బొందెద నంటివేని.

సీ. అనఘాత్మ! యోగీంద్రు లనయంబు ధరఁ బెక్కు, జన్మంబులం దసంగస్సంగ మైన
మతిని బ్రయోగసమాధినిష్ఠఁ జేసి, యైనను దెలియలే రతసమార్గ
మది గాన యతఁడు దుష్కరారాధ్యుఁ డగు నీవు, నేఁ డగుము నిష్ఫలోద్యోగ మిపుడు
గాక నిశ్శ్రేయసకాముండ వగుదేని, వంద్రి వర్తించు తత్కాలమందు

తే. బూని సుఖదుఃఖములు రెంటిలోన నెద్ది, దైవవశమునఁ జేకుఱు దానఁ జేసి
చెందమునఁ జాలసంతుష్టి నొందువాఁడు, విమలవిజ్ఞాని యన ధర వెలయుచుండు.

వ. మఱియు గుణాఢ్యుం డగువానిం జూచి సంతోషించుచు నాభాసుం డగువానిం
జూచి కరుణించుచు సమానునియెడ మైత్రి సలుపుచు వర్తించుచున్నవాఁడు
తాపత్రయాదికంబులం దోఁడంగఁ డని నారదుండు వలికిన విని ధ్రువుం డిట్లని
యె ననఘా యీశమంబు సుఖదుఃఖహతాత్ము లగు పురుషులకు దుర్గమం బని
కృపాయత్తుండ వైన నీచేత వినంబడె నట్లయినం బరభయంకరం బగు క్షాత్త్ర
స్వభావంబు నొందిన యవినీతుండ నగు నేను సురుచి దురుక్తిబాణవినిర్భిన్నహృద
యుండ నగుట మదీయచిత్తంబున శాంతి నిలువదు కావునం ద్రిభువనోత్కృ
ష్టంబు నన్యాధిష్ఠితంబు నగుపదంబునం బొంద నిశ్చయించిన నాకు సాధుమార్గం
బు నెఱింగింపుము నీవు భగవంతుం డగు నజునియూరువువలన జనించి వీణావాదన
కుశలుండ వై జగద్ధితార్థంబు సూర్యుండునుం బోలె వర్తింతు వనిన విని. 242

క. నారదుఁ డిట్లను ననఘ కుమారక విను నిన్ను మోక్షమార్గంబునకుం
జేరిచినవాఁ డిప్పుడు, ధీరజనోత్తముఁడు వాసుదేవుం డగుటన్. 243

వ. నీవు నమ్మహాత్ముని పదధ్యానప్రవణచిత్తుండ వై భజింపుము. 244

క. పురుషుఁడు దవిలి చతుర్విధ, పురుషార్థశ్రేయ మాత్మఁ బొందెదననినన్
ధరఁ దత్ప్రాప్తికి హేతువు, హరిపదయుగళంబు దక్క నన్యము గలదే. 245

వ. కావున. 246

క. వరయమునానదితటమున, హరిసాన్నిధ్యంబు శుచియు నతిపుణ్యమునై
పరఁగినమధువనమునకును, సరసగుణా చనుము మేలు సమకుఱు నచటన్. 247

క. ఆ యమునాతటినీశుభతోయములం గ్రుంకి నిష్ఠతో నచ్చట నా
రాయణునకును నమస్కృతు, లాయతమతిఁ జేసి చేయు మనియమములన్.

వ. మఱియు బాలుండ వగుటం జేసి వేదాధ్యయనాద్యుచితకర్మానర్హుండ వయ్యు

నుచితంబు లగు కుశాజినంబులం జేసి స్వస్తిక ప్రముఖాసనంబులం గల్పించుకొని
త్రివృత్ప్రాణాయామంబులచేతం బ్రాణేంద్రియమనోమలంబు లనుచాంచల్యదో
షంబులం బ్రత్యాహరించి స్థిరం బగు నచిత్తంబున. 249

సీ. ఆశ్రితసత్ప్రసాదాభిముఖుండును, నిత్యప్రసన్నాననేక్షణుండు
సురుచిరనాసుండు సుభ్రూయుగుండును, సుకపోలతలుండును సుందరుండు
హరినీలసంశోభితాంగుండు తరుణుండు, నవకావలోకనోత్సాహకరుండు
గరిమానసముద్రుండు బుధసాన్నిధియును, బ్రణతాశ్రయుండు శోభనకరుండు

తే. లలితశ్రీవత్సలక్షణలక్షితుండు, సర్వలోకశరణ్యుండు సర్వసాక్షి
పురుషలక్షణయుక్తుండు బుణ్యశాలి, యసితమేఘనిభశ్యాముం డవ్యయుండు. 251

వ. మఱియును.

సీ. హారకిరీటకేయూరకంకణఘన,భూషణుండు డాశ్రితపోషణుండు
లాలితకాంచీకలాపశోభితకటి,మండలుం డంచితకుండలుండు
మహనీయకౌస్తుభమణికీలితోచ్చగ్రీ, వేయకుం డానందదాయకుండు
సలలితఘనశంఖచక్రగదాపద్మ,హస్తుండు భువనప్రశస్తుఁ డజుఁడుఁ

తే. గమ్రసౌరభవనమాలికాధరుండు, హతవిమోహుండు నవ్యపీతాంబరుండు
లలితకాంచననూపురాలంకృతుండు నిరతిశయసద్గుణుఁడు దర్శనీయతముఁడు.

క. సరసమనోలోచనము, త్కరుఁడు సుహృత్పద్మకర్ణికానివసితవి
స్ఫురదురునఖమణిశోభిత, చరణసరోజాతుఁ డతులశాంతుఁడు ఘనుఁడున్. 253

వ. అయినపురుషోత్తముం బూజించు మ హృదయగతుండును సానురాగవిలోకనుం
డును వరదశ్రేష్ఠుండును నగునారాయణు నేకాగ్రచిత్తంబునం ధ్యానంబు సే
యుచుఁ బరమనివృత్తిమార్గంబున ధ్యానంబు సేయంబడ్డపురుషోత్తమునిదివ్య
మంగళస్వరూపంబు చిత్తంబునం దగిలి మరల మగుడ నేర దది యునుం గాక
యేమంత్రం బేని సప్తవాసరంబులు పఠియించిన ఖేచరులం గనుంగొనుసామ
ర్థ్యంబు గలుగు నట్టి ప్రణవయుక్తం బగుద్వాదశాక్షరకలితంబును దేశకాలవి
భాగవేది యగుబుధానుష్ఠితంబును నయినవాసుదేవమంత్రంబునం జేసి. 254

సీ. దూర్వాంకురంబుల దూర్వాంకురశ్యాము, జలజంబులను జారుజలజనయనుఁ
దులసీదళంబులఁ దులసికాదాముని, మాల్యంబులను సునైర్మల్యచరితుఁ
బత్త్రంబులను బక్షిపత్త్రునిఁ గడు వన్య, మూలంబులను నాదిమూలఘనుని
నంచితభూర్జత్వగాదినిర్మితవివి,ధాంబరంబులను బీతాంబరునిని

తే. దనరుభక్తిని మృచ్ఛిలాదారురచిత,రూపములయందుఁ గాని నిరూఢమైన
సలిలములయందుఁ గాని సుస్థలములందుఁ, గాని పూజింపవలయు నక్కమలనాభు.

క. ధృతచిత్తుఁడు శాంతుండు ని,యతపరిభాషణుఁడు సుమహితాచారుఁడు వ
ర్ణితహరిమంగళగుణుఁడును, మితవన్యాశనుఁడు నగుచు మెలఁగుచు మతియున్.

వ. ఉత్తమశ్లోకుం డగు పుండరీకాక్షుండు నిజమాయాస్వేచ్ఛావతారచరితంబుల
చేత నచింత్యంబుగా నెద్ది సేయు నెద్దియు హృదయగతంబుగా ధ్యానంబు సేయం
దగు నట్టియుం గార్యంబు గాంజేసి చేయుం బ్రపూజావిశేషంబులు వాసుదేవ
మంత్రంబునం సర్వేశ్వరుని సంకల్పించి వంచియు నిట్టి మనోవాక్కాయకర్మం
బులచేత మనోగతం బగునట్లుగా భక్తియుక్తంబు లయిన పూజలచేతం బూజిం
పంబడి సర్వేశ్వరుండు మాయాభిభూతులు గాక సేవించుపురుషులకు ధర్మాది
పురుషార్థంబులలోన నభిమతార్థంబు నిచ్చు విరక్తుం డగువాండు నిరంతరభావం
బునం భక్తియోగంబునం జేసి మోక్షంబునం బొందు భజియించు నని చెప్పిన విని
ధ్రువుండు నారదమునకుం బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగ నమస్కరించి (మహర్షిజన
సేవ్యం బై సకలసిద్ధుల నొసంగునది) భగవత్పాదసరోజాలంకృతం బైనమధు
వనంబునకుం జనియె నంత. 257

తే. పద్మభవుం డుత్తానపాదుకడకు, నరిగి యారాజుచే వివిధార్చనముల
నందెనం బ్రీతుం డై యచ్చి పీఠమున, నెలమి నాసీనుం డై యాతనిం బలనుసూచి. 259

వ. ఇ ట్లనియె.

క. భూనాయక నీ విపుడు ధ్యానాస్యుండ వగుచుం జాల మదిలోం జింతం
బూనుట కేమికతం బన, నానారదుతోడ నాతం డని యెం మరలన్. 260

క. మునివర వివేకశాలియు, ననఘుం డు నైదేండ్ల బాలుం డస్మత్ప్రియనం
దను డదయుండ నగునాచే,తను బరిభవ మొంది చనియెం దల్లియుం దానున్.

మ. చని యుగ్రాటవిం జొచ్చి యచ్చటం బరిశ్రాంతుండు క్షుత్పీడితుం
డును నామ్లానముఖాంబుజుండు ననఘుం డుగ్ర బాలుండు నైనమ
త్తనయుం ఘోరవృకాహిభల్లుకఖరశ్రేణి నిరోధించెనో
యని దుఃఖించెద నాదుచిత్తమున నాకార్యస్తుత్యయి శ్లాఘనన్. 262

తే. అట్టి యుత్తమబాలు నాదయం కపీఠ, మందుం గూర్చుండ నీక నిరాకరించి
యంగనాసక్తచిత్తుండ నైనయట్టి,నాదు దౌరాత్మ్య మిది మునినాథచంద్ర.

ఉ. నా విని నారదుండు నరనాథున కి ట్లను నీకుమారుం డా
దేవకిరీటరత్నరుచిదీపితపాదసరోజుం డైనరా
జీవదళాక్షురక్షితుం డశేషజగత్పరికీర్తనీయకీ
ర్తివిభవప్రశస్తసుచరిత్రుండు వానికి దుఃఖ మేటికిన్. 264

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముండు సుకర్మముచేత సమస్తలోకపా
లావళి కందరానిసముదంచితనిత్యపదంబునం బ్రభు
శ్రీ విలసిల్లం జెందుం దుల సీదళదాము భజించి యాజగ
త్పావనుం డైననీసుతు ప్రభావ మెఱుంగవు నీవు భూవరా. 265

వ. అదియునుం గాక. 266

క. ఆక్రియ జగములయం, బ్రాకటముగ నొనరఁ జేయు నంచితగుణర
త్నాకరుఁ డిటఁ గీర్తించుచు, శోకింపకు మనుచుఁ బూర్ణ సుభగచరిత్రా, 267

క. అని నారదుండు వలికిన, విని నరపతి నిశ్చలింపఁ విభుఁడును బ్రియమం
దనుఁ జింతించుచు నాదర మునఁ జూడఁ డయ్యె రాజ్యమును బూజ్యముగన్.

వ. అంత నక్కడ నా ధ్రువుండు. 269

క. చని ముందటఁ గనుఁగొనె మధు, వనమును మునియోగిదేవవర్ణితగుణపా
వనమును దుర్భవజలదప,వనమును నిఖిలైకపుణ్యవరభవనంబున్ 270

వ. అట్లు గని డాయంజని యమునానదిం గృతస్నానుం డై నియతుండును సమాహితచిత్తుండును నై సర్వేశ్వరుని ధ్యానంబు సేయుచుం [1]ద్విరాత్ర త్రిరాత్రంబుల కొక్కమాఱు కృతకపిత్థబదరీఫలపారణుం డగుచు దేహస్థితి ననుసరించి యొక్కమాసంబు హరిం బూజించి యంతనుండి యాఱేసి దినంబుల కొక్కపరి కృతజీర్ణతృణపర్ణాహారుం డగుచు రెండవమాసంబున విష్ణుసమారాధనంబు సేసి యంతనుండి నవరాత్రంబుల కొకమాఱు ఉదకభక్షణంబు సేయుచు మూఁడవమాసంబున మాధవు నర్చించి యంతనుండి ద్వాదశదినంబుల కొకతోయంబు వాయుభక్షణుం డగుచు (జితశ్వాసుం డై) నాలవమాసంబునం బుండరీకాక్షుని భజియించి యంతనుండి మనంబున (నలయక నిరుచ్ఛ్వాసుం డై యేకపదంబున నిలిచి పరమాత్మం జింతించుచు) నచేతనం బైన స్థాణువుం బోలె నైదవమాసంబును జరపె నంత. 271

సీ. సకలభూతేంద్రియాశ్రయ మగుహృదయంబు,నందు విషయములఁ జెంద నీక
మహదాదితత్త్వసమాజమ్ములకును నా,ధారభూతమును బ్రధానపూరు
షేశ్వరుఁ డై నట్టి శాశ్వతబ్రహ్మంబుఁ, దన హృదయపద్మమున నిలిపి
హరిరూపమునఁ గాక యన్యంబు నెఱుఁగక, చిత్త మవ్విభునందుఁ జేర్చియున్న

తే. కతన ముల్లోకములు సాలఁ గంపమొందె, వెండియును బేర్చి యయ్యర్భకుండు ధరణి
నొక్కపాదంబు చేర్చి నిల్చున్న వేళఁ, బేర్చి యబ్బాలునంగుష్ఠపీడఁ జేసి. 272

తే. వసుమతీతల మర్ధము వంగఁ జొచ్చె,భూరిమదదుర్నివారణవారణేంద్ర
మెడమ కుడి నొరగఁగ నడుగడుగునకును,జలన మగు నుదధిస్థితకలము వోలె.

చ. అతఁడు ననన్యదృష్టిని జరాచరదేహశరీరధారణా
స్థితి గలయీశునందుఁ దనజీవితముం ఘటియింపఁ జేసి యే
కతఁ గనఁ దన్నిరోధమునఁ గైకొని కంపము నొందె నీశ్వరుం
డతఁడు చలింప నిజ్జగము లన్నియుఁ జంచల మయ్యె భూవరా.

క. ఆలోకభయంకర మగు, నాలోకమహావిపద్దశాలోకము లై
యాలోకపాలు రందఱు, నాలోకశరణ్యుఁ గాన నరిగిరి భీతిన్. 275

1. ద్విరాత్రోపవాసంబులఁ గృత.

వ. అట్లరిగి నారాయణు నుద్దేశించి కృతప్రణాములై కరంబులు ముకుళించుకొని
యిట్లనిరి. 276

చ. హరి పరమాత్మ కేశవ చరాచరభూతశరీరధారి వై
పరఁగుదు వీవు నిట్టులుగఁ బ్రాణనిరోధము లెందు మున్న నే
మెఱుఁగ మనాథనాథ జగదీశ్వర సర్వశరణ్య నీపదాం
బురుహము లర్థిమై శరణు బొందెద మార్తి హరించి కావవే. 277

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన నీశ్వరుండు వారల కిట్లనియె నుత్తానపాదుం డను
వాని తనయుండు విశ్వరూపుండ నయిన నాయందుఁ దనచిత్తం బైక్యము సేసి తపం
బు గావించుచుండ దానం జేసి భవదీయప్రాణనిరోధం బయ్యె నట్టి దురత్యయం
బైన తపంబు నివర్తింపఁ జేసెద వెఱవక మీమీనివాసంబులకుం జనుం డని యా
నతిచ్చిన నా దేవతలు నిర్భయాత్ములై యీశ్వరునకుం బ్రణామంబు లాచరించి
త్రివిష్టపంబునకుం జనిరి తదనంతరంబ. 278

సీ. హరి యీశ్వరుండు విహంగకులేశ్వర, యానుఁడై నిజభృత్యుఁడైన ధ్రువుని
గనుఁగొను వేడుకఁ జనియింప నా మధు,వనమున కప్పుడు సని ధ్రువుండు
పరువడి యోగవిపాకతీవ్రం బైన, బుద్ధిచే నిజమనోంబురుహముకుళ
మందుఁ దటిత్ప్రభాశ్రయతమూర్తి యటఁ దిరో,ధానంబునను బొంది తత్క్షణంబ

తే. తనపురోభాగమందు నిల్చినను బూర్వ
సమధికజ్ఞాననయనగోచరసమగ్ర
మూర్తిఁ గనుఁగొని సంభ్రమమునను సమ్మ
దాశ్రువులు రాలఁ బులకీకృతాంగుఁ డగుచు. 279

— సాక్షాత్కరించిన భగవంతుని ధ్రువుండు స్తుతించుట. —

తే. నయనముల విభుమూర్తిఁ బానంబు సేయు
పగిదిఁ దనముఖమునను జుంబనము సేయు
లీలఁ దగిలి భుజముల నాలింగనంబు
సేయుగతి దండవన్నమస్కృతు లొనర్చె. 280

వ. ఇట్లు దండప్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యై స్తోత్రంబు సేయ నిశ్చయించి
స్తుతిక్రియాకరణసమర్థుండు గాకయున్న ధ్రువునకును[1] సమస్తభూతంబులకు నంత
ర్యామి యైన యీశ్వరుం డాతనితలం పెఱింగి వేదమయం బయిన తన శంఖంబు
చేత నబ్బాలునికపోలతలం బంటిన జీవేశ్వరనిర్ణయజ్ఞుండును భక్తిభావనిష్ఠుండును
నగు ధ్రువుండు నిఖిలలోకవిఖ్యాతకీర్తి గల యీశ్వరుని (భగవత్ప్రతిపాదితంబు
లగుచు) [1]వేదాత్మకంబు లైన తనవాక్కుల నిట్లని స్తుతియించె దేవా నిఖిలశక్తి
ధరుండవు నంతఃప్రవిష్టుండవు నైన నీవు లీనంబు లైన మదీయవాక్కులం బ్రా

1. తనవేదస్వరూపంబు లైన.

ర్మేంద్రియంబులం గరచరణాది వజత్కర్మేంద్రియంబులను జిచ్ఛక్తిచేఁ గృపఁజేసి జీవింపం జేసితి భవదంశంబైన ప్రాణంబు ప్రాణశక్తిచేత సమస్తకర్మలను సలుపుచున్నాను గరిమ తెలిసి నమస్కరింతును వాక్కు రుంక వస్తువు మహాబాహ్యం బైన నానావస్తువిశేషంబు మాయాభ్యంతరం బయిన సూక్ష్మయశక్తిచేతం గల్పించి యాదుంబ్రవేశించి యింద్రియంబులం[1]దు వసించుచుం దత్తద్దేవతారూపంబులచే నానాప్రకారంబుల దారువులం దున్న వహ్నిచందంబునం బ్రకాశింతు వనియెడు నీకు మ్రొక్కెద. 281

చ. వరమతి నార్తబాంధవ భవద్ఘనబోధసమేతుఁడై భవ
చ్చరణముఁ బొందినట్టివిధిసర్గము సుప్తజనుండు బోధమం
దరయఁగఁ జూచురీతి గను నట్టిముముక్షుశరణ్యు మైననీ
చరణములం గృతజ్ఞుఁ డగుసజ్జనుఁ డెట్లు దలంప కుండెడున్. 282

సీ. మహితాత్మ మతిజన్మమరణప్రణాశన, హేతుభూతుండవు నిద్ధకల్ప
తరువవు నగునిన్నుఁ దగ నెవ్వరే నేమి, పూనిమాయావిమోహితాత్మ
లగుచు ధర్మార్థకామాదులకొఱకుఁ[2]దా, మర్చించుచును దివ్యగుణాఢ్య మైన
దేహోపభోగ్య మై దీపించుసుఖముల నెఱయంగ మదిలోన నెంతు రట్టి

తే. విషయసంబంధజన్యమై వెలయుసుఖము, వారికి నిరయమందును వఱలు దేవ
భూరిసంసారతాపనివారగుణక, థామృతాపూర్ణ యీశ మాధవ ముకుంద.

మ. అరవిందోదర తావకీనచరణధ్యానానురాగోల్లస
చ్చరితాకర్ణనజాతభూరిసుఖముల్ స్వానందక బ్రహ్మమం
దరయన్ లే వటె దండభృద్భటవిమానాకీర్ణులై కూలునా
సురలోకస్థులఁ జెప్ప నేల సుజనస్తోమైకచింతామణీ.

చ. హరి భజనీయమూర్తి నియతాత్మకులై భవదీయరూప మై
వఱలినభక్తియుక్తు లగువారి సంగతిఁ గల్గఁజేయు స
త్పురుషసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడ నై తరించెదన్. 285

చ. సిరతముఁ దావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలుబ్ధు లై
న్వారిమదిఁ బొందఁగాఁ గలుగు వారలు తత్ప్రియమర్త్యదేహము
న్నరయఁ దదీయదారతనయాదిసుహృద్గృహబంధువర్గమున్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా. 286

సీ. పరమాత్మ మర్త్యసురపర్వతిర్యఙ్మృగ, దితిజసరీసృపద్విజగణాది
సంవ్యాప్తమును సదసద్విశేషంబును, గైకొని మహదాదికారణంబు
నైనవిరాడ్విగ్రహంబు నే నెఱుఁగుదుఁ, గాని తక్కినసమంగళము నైన
సంతతసుమహితైశ్వర్యరూపంబును, భూరిశబ్దాదివ్యాపారశూన్య

1. జేష్టింపఁజేయుచు దారువులందు. 2. గా భజియించుచును గుణప్రథిత మైన.

గీ. మఱి బ్రహ్మస్వరూపకమై నాత్మ నెఱుఁగు బ్రవిమలాకార సంసారభయవిదూర
పరమహంసగేయ సంతతభాగధేయ, నలిననేత్ర రమాలలనాకళత్ర. 287

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసమయంబునందు నీ, వఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు వేషసహాయుండ వై శేష,పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతి నుండి నాభిసింధు,జస్వర్ణలోకకంజాతకర్ణి
కందు జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు, రుచి నొప్పు బ్రహ్మస్వరూపి వైన
తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప, భవ్యచారిత్ర పంకజపత్త్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద 288

వ. అట్లు యోగనిద్రాపరవశుండవు నగుచు జీవులకంటె నత్యంతవిలక్షణుండ వై యుండుదు వది యెట్లనిన బుద్ధ్యవస్థాభేదంబున నఖండితంబు లగు స్వశక్తిం జేసి చూచు లోకపాలననిమిత్తంబు యజ్ఞాధిష్ఠాతవు గావున నీవు నిత్యముక్తుండవును బరిశుద్ధుండవును జిద్రూపకుండవును నాత్మవును గూటస్థుండవును నాదిపురుషుండవును భగవంతుండవును గుణత్రయాధీశ్వరుండవును నై వర్తింతువు భాగ్యహీనుండైన జీవుని యందు నీ గుణంబులు గలుగవు వేగ సర్వేశ్వరా నం దేమి విరుద్ధగతులై వివిధ శక్తియుక్తంబులైన యవిద్యాదు లానుపూర్వ్యంబు జేసి ప్రలీనంబు లగుచుండు నట్టి విశ్వకారణంబు నేకంబు ననంతంబు నాద్యంబు నానందమాత్రంబు నవికారంబు నగు బ్రహ్మంబునకు నమస్కరించెద మఱియు దేవా నీవు సర్వవిధ ఫలం బని చింతించు నిష్కాము లయిన వారికి రాజ్యాదికామితంబులలోనఁ బరమార్థంబు నఫలంబు సర్వార్థరూపుండవైన భవదీయపాదపద్మసేవనంబ యిట్లు నిశ్చితంబ యైనను సకాములైన దీనులను గోవు వత్సంబును స్తన్యపానంబు సేయించుచు వృకాదిభయంబువలన రక్షించు చందంబున నకామప్రదుండ వై సంసారభయంబువలనం బాపుదు వని యిట్లు సత్యసంకల్పుండును సుజ్ఞానియు నయిన ధ్రువునిచేత వినుతింపంబడి భృత్యానురక్తుండైన భగవంతుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యిట్లనియె. 289

క. ధీరవ్రత రాజన్యకుమారక నీహృదయమందు మసలిన కార్యం
బారూఢిగా నెఱుంగుదు, నారయ నది వొందరాని దైనను నిత్తున్. 290

వ. అది యెట్టి దనిన నెం దేని మేధియందుఁ బరిభ్రామ్యమాణగోచక్రంబునుం బోలె గ్రహనక్షత్రతారాగణజ్యోతిశ్చక్రంబు నక్షత్రరూపంబు లయిన ధర్మాగ్నికశ్యపశక్రులును సప్తర్షులును దారకాసమేతులై ప్రదక్షిణంబు దిరుగుచుండుదు రట్టి దురాపంబును నన్యాధిష్ఠితంబును లోకత్రయప్రళయకాలంబునందు నశ్వరంబు గాక ప్రకాశమానంబును నయిన ధ్రువక్షితి యను పదంబు ముందట నిఱువదియాఱువేలేండ్లు సనఁ బ్రాపింతువు తత్పదప్రాప్తిపర్యంతంబు భవదీయజనకుండు వనవాసగతుం డైనం దద్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగా ధర్మమార్గంబున జితేం

ప్రియుండ వై చేయుచున్న భవదనుజుం డగు నుత్తముండు మృగయార్థంబు వనం
బునకుం జని మృతుం డగుటం దద్దుఃఖార్తంబు తదాహితచిత్తయై తన్మాతయు
వనంబునకుం జని యందు దావదహనంబునం బడి యడఁగె నంత. 291

సీ. అనఘాత్మ మఱి నీవు యజ్ఞస్వరూపుం డవు, యజ్ఞపురుషు సంపూర్ణదక్షిణంబు
లగుమఖంబులం జేసి నర్చించి సౌఖ్యంబు లగునిహామూత్రంబు లనుభవించి
యంత్యకాలమునందు నాత్మ నన్నుఁ దలంచుచు, మఱి సర్వలోకనమస్కృతమును
మహితంబు నావృత్తిరహితంబు సప్తర్షిమండలోన్నత మగుమామకీన

తే. పదము నగఁ బొందఁ గలవని పరమపురుషుఁ
డతనియభిలషితార్థంబు లర్థి నిచ్చి
యతఁడు సూడఁగా నుండంగ నాత్మపదికి
గరుడగమనుఁడు చనియెఁ గౌతుకమున. 292

తే. అంత ధ్రువుఁడును బంకేరుహాక్షపాదకమలసేవోపపాదితమనోర
థములఁ దనరియుఁ దనదుచిత్తంబులోన, దుష్టిఁ బొందక చనియె విశిష్టచరిత.

క. అని మైత్రేయుఁడు ధ్రువుఁ డట్లనయము హరిచేఁ గృతార్థుఁ డైనవిధం బె
ల్లను వినిపించిన విదురుఁడు, విని మునివరుఁ జూచి పలికె వినయం బెసఁగన్.

క. మునినాయక విను కాముకజనదుష్ప్రాపంబు విష్ణుచరణాంబురుహా
ర్చనమునిజనసంప్రాప్యము, ననఁ గలపంకేరుహాక్షునవ్యయపదమున్. 295

వ. పెక్కుజన్మంబులం గాని పొందరానిపదంబు దా నొక్కజన్మంబుననే పొంది
యుం దనమనంబునం దప్రాప్తమనోరథుండ నని పురుషార్థవేది యైనధ్రువుం
డెట్లు దలంచె నసిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 296

తే. అనఘ పినతల్లి దనుఁ బల్కినదురుక్త
బాణవిద్ధాత్ముఁ డగుచుఁ దద్భాషణంబు
చిత్తమందుఁ దలంచుటం జేసి ముక్తి
కోరమికి నాత్మలో వగఁ గూరుచుండె. 297

వ. అంత నాధ్రువుండు. 298

చ. అనఘ జితేంద్రియుల్ సుమహితాత్ములు నైవసనందనాదు లెం
దనయము నైకజన్మసముపార్జితయోగసమాధిఁ జేసి యె
వ్వనిచరణారవిందములు వారనిభక్తి నెఱుంగుచుందు రా
ఘనుఁ బరమేశు నీశు నవికారు సమేతు నజయ్యు నాద్యునిన్. 299

వ. ఏను షణ్మాసంబులు భజియించి తత్పాదపద్మచ్ఛాయం బ్రాపించియు భేదదర్శ
నుండ నైతి నక్కటా యిట్టిభాగ్యహీనుండ నైనయేను భవనాశకుం డైనయ
తనిం బొడగనియు నశ్వరంబు లైనకామ్యంబు లడిగితి నిట్టిదౌరాత్మ్యం బెం
దేనిం గలదే తమపదంబులకంటె నున్నతపదంబునం బొందుదునో యని సహిం

పంజాతనియై దేవతలచేత మదీయమతి గలుషితం బయ్యెం గాక నాఁడు నార
దుం డాడినమాట తథ్యం బయ్యె నతని వాక్యంబు లంగీకరింపక దేహసత్త్వముండ
నైన స్వప్నావస్థలం బొందినవాఁడు దైహికం బైనమాయం జెంది భిన్నదర్శనం
బగుచందంబున నద్వితీయుండ నైనను భ్రాతృ యనుశత్రువుచేఁ బ్రాప్తం బైన
దుఃఖంబు నొంది జగదాత్మకుండును సుప్రసాదుండును భవనాశకుండును నైన
యీశ్వరు నారాధించి తత్ప్రసాదంబు వడసియు నాయుర్విహీనం బైన రోగికిం
బ్రయోగించు నౌషధంబుం బోలె నిరర్థకంబు లైన నశ్వరంబు లైన యీ కామితం
బులు గోరితి నని వెండియు. 300

మ. ధనహీనుండు నృపాలుఁ జేరి [1]మిగులన్ ధాటిన్ ఫలీకార మి
మ్మని యర్థించినరీతి ముక్తిఫలదుం డైనట్టిపంకేజలో
చనుఁ డే చాలఁ బ్రసన్నుఁ డైన నతనిన్ సాంసారికం బర్థిఁ గో
రిననావంటివిమూఢమానసులు ధాత్రిం గల్గిరే యెవ్వరున్. 301

—ధ్రువుండు మరలఁ దనపురంబునకు వచ్చుట.—

సీ. అని యిట్లు చింతించుచు నమ్మైత్రేయ,ముని విదురునకు నిట్లనియెఁ దండ్రి
కమనీయహరిపాదకమలరజోభిసం,స్కృతశరీరులును యాదృచ్ఛికముగ
సంప్రాప్త మగుదాన సంతుష్టచిత్తులై, వఱలుచు నుండు నీ యట్టివారు
తగ భగవత్పాదదాస్యంబు దక్కంగ, నితరపదార్థమే యెడఁదలందు
తే. మఱచియును గోరనొల్లరు మనుచరిత్ర, తవిలి యిట్లు హరిప్రసాదంబు నొంది
మరల వచ్చుచు నున్నకుమారుఁ డర్థిఁ, జారుచే విని యుత్తానచరణుఁ డంత.
వ. మనమ్మున నిట్లని తలంచె. 303

క. చచ్చినవారలు క్రమ్మఱ, వచ్చుటయే కాక యిట్టివార్తలు గలవే
యిచ్చలు నమంగళుఁడ నగు, నిచ్చట మఱి నాకు శుభము లేల ఘటించున్.
క. అని విశ్వసింప కుండియు, మనమున నానారదుఁడు గుమారుఁడు వేగం
బున రాఁగలఁ డనుచును బలికినపలుకులు దలఁచి నమ్మి కృతకృత్యుం డై.
క. తనసుతునిరాక సెప్పిన, ఘనునకు ధనములును మౌక్తికహారములున్
మన మలర నిచ్చి తనయునిఁ, గనుఁగొనుసంతోషమాత్మఁ గడలుకొనంగన్.
సీ. వలను మీఱినసైంధవంబులఁ బూన్చిన, కనకరథంబు నుత్కంఠ నెక్కి
బ్రాహ్మణకులవృద్ధబంధుజనామాత్య, పరివృతుం డగుచు విస్ఫురణ మెఱసి
బ్రహ్మనిర్ఘోషతూర్యస్వనశంఖకా, హళవేణురవము లంతంత చెలఁగ
శిబిక లెక్కియు విభూషిత లై సునీతి సు,రుచు లుత్తముండును నారూఢి నడవ
తే. గరిమ దీపింప నతిశీఘ్రగమన మొప్ప, నాత్మనగరంబు వెలువడి యరుగుచుండి
బలసి నగరోపవనసమీపంబునందు, వచ్చుధ్రువుఁ గని మేదినీశ్వరుఁడు నంత.

1. 'మిగులన్ దాక్షిణ్యతో లేశ మిమ్మని' వ్రా. ప్ర.

చ. అమితముదమ్ము డిగ్గి ప్రేమ దొలఁకాడ ససంభ్రముఁడై రమామనో
హరచరణారవిందయుగళార్చనదగ్ధితాఖిలాఘుఁ డీ
శ్వరకరుణావలోకనసుజాతసమగ్రమనోరథుండు సుతుం
గర మనురక్తి డాసి పులకల్ నన లొత్తఁ బ్రమోదితాత్ముఁడై. 308

తే. ప్రియమునఁ గౌఁగిటం జేర్చి నెమ్మొగము నివిరి శిరము మూర్కొని చుబుకంబుఁ జేతఁబూని
యవ్యయానందబాష్పధారాభిషిక్తుఁ, జేసి యాశీర్వదించె నాచిరయశుండు.

క. జనకునియాశీర్వచనము, లనయముఁ గైకొని ప్రమోదియై తత్పదముల్
దనఫాలతలము సోఁకఁగ, వినతుఁడు గావించి భక్తివిహ్వలుఁ డగుచున్. 310

తే. అంత నాగజనాగ్రణియైన ధ్రువుఁడు, దల్లులకు భక్తి వినతుఁడై తగ నొనర్చె
సురుచి మ్రొక్కినయర్భకుఁ జూచి యెత్తి, నగుమొగంబున నాలింగనంబుసేసి

సీ. కర మొప్పు నానందగద్గదస్వరమున, జీవింపు మనుచు నాశీర్వదించె
భగవంతుఁ డెవ్వనిపై మైత్రి పాటించు, సత్కృపాపరతఁ బ్రసన్నుఁ డగుచు
నతనికి దమయంత ననుకూలమై యుండు, సర్వభూతంబులు సమతఁ బర్వి
మహిఁ దలపోయ నిమ్నప్రదేశములకు, ననయంబుఁ జేరుతోయములపగిదిఁ

తే. గాన ఘను నమ్మహాత్ముని గారవించె, సురుచి పూర్వంబుఁ దలఁపక సుజనచరిత
విష్ణుభక్తులు ధరను బవిత్రు లగుట, వారి కలుగరు ధరణి నెవ్వారు మఱియు.

వ. కావున నుత్తముండును ధ్రువుండును బ్రేమవిహ్వలు లగుచు నన్యోన్యాలింగితు
లై పులకాంకురాలంకృతశరీరులై యానందబాష్పంబు లొప్పిరంత సునీతియుఁ
దనప్రాణంబులకంటెం బ్రియుం డగుసుతు నుపగూహనంబు సేసి తదవయవస్ప
ర్శనంబుచేత నానందంబు నొంది విగతశోక యయ్యె నప్పుడు సంతోషబాష్ప
ధారాసిక్తంబులై చనుఁబాలునుం గురిసె నంత. 313

సీ. అప్పుడు సంతోషము ప్పతిల్లఁగఁ బౌరజనము లాధ్రువతల్లి నెనయఁ జూచి
తొడరినభవదీయదుఃఖనాశకుఁ డైన, యిట్టితనూజుఁ డెం దేని బెద్ద
కాలంబు క్రిందటఁ గడఁగి నష్టుం డైన, వాఁ డిప్డు నీభాగ్యవశముచేతఁ
బ్రతిలబ్ధుఁ డయ్యెను నితఁడు భూమండల, మెల్లను రక్షించు సిద్ధమహిమఁ

తే. గమలలోచనుఁ జింతించుఘనులు లోకదుర్జయం బైనయట్టిమృత్యువును గెల్తు
రట్టిప్రణతార్తిహారుఁ డైనయబ్జనాభుఁ, డర్థి నీచేతఁ బూజితుం డగుట నిజము.

వ. అని ప్రశంసించి రట్లు పౌరజనంబులచేత నుపలాల్యమానుండును (సంస్తూయ
మానుండును)నగుచు నుత్తానపాదుం డుత్తమసమేతంబుగా ధ్రువుని గజారూఢు
నిం జేసి ప్రహృష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బురాభిముఖుండై చనుదెంచి. 315

సీ. స్వర్ణపరిచ్ఛదస్వచ్ఛకుడ్యద్వార, రాజితగోపురాట్టాలకంబు
ఫలపుష్పమంజరీకలితరంభాస్తంభ, పూగపోతాదివిభూషితంబు
ఘనసారకస్తూరికాగంధజలబంధు, రాసిక్తవిపణిమార్గాంచితంబు

మానితనవరత్నమయరంగవల్లీవి,రాజితప్రతిగృహాంగణంబు

తే. శుభనదీజలకుంభసంశోభితంబు తండులస్వర్ణలాజాక్షతప్రసూన
ఫల[1]బలిపాత్రకలితవిభ్రాజితంబు; నగుచు సర్వతోలంకృతమైన పురము. 316

వ. ప్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదెంచునప్పుడు. 317

మ. హరిపుత్త్రుల్ పురకామినీజనులు సౌధాగ్రంబులందుండి భా
స్వరసిద్ధార్థఫలాక్షతప్రసవదూర్వావ్రాతదధ్యంబులున్
గరవల్లీమణిహేమకంకణఝణత్కారంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యాభాగవతోత్తమోత్తమునిపై లీలాప్రమేయంబుగన్. 318

వ. ఇట్లు వాత్సల్యంబునం జల్లుచు సత్యవాక్యంబుల దీవించుచు సువర్ణపాత్రరచిత మణిదీపనీరాజనంబుల నివాళింపం (బౌరజానపదమిత్రామాత్యబంధుజనపరివృతుం డై) చనుదెంచి. 319

సీ. కాంచనమయమరకతకుడ్యమణిపరి,చ్ఛదవిరాజిస్వచ్ఛసౌధములను
వరసుధాఫేనపాండురరుక్మపరికరో,దాత్తసమంచితతల్పములను
[2]సురతరుశోభితశుకపికమిథునాళి,గానవిభాసితోద్యానములను
సుమహితవైదూర్యసోపానవిమలశో,భితజలపూర్ణవాపీచయముల

తే. వికచకహ్లారదరదరవిందకైర,వప్రదీపితబకచక్రవాకరాజ
హంససారసకారండవాదిజలవి,హంగనినదాభిరామపద్మాకరముల. 320

వ. మఱియును. 321

తే. చారుబహువిధవస్తువిస్తార మొప్ప
నంగనాయుక్త మగుచుఁ బెంపగ్గలించి
యర్థిఁ దనరారు జనకుగృహంబు సొచ్చె
నెలమిఁ ద్రిదివంబు సొచ్చు దేవేంద్రుపగిది. 322

వ. ఇట్లు ప్రవేశించిన రాజర్షి యైన యుత్తానపాదుండు సుతుని యాశ్చర్యకరం బైన ప్రభావంబు వినియుం జూచియు మనంబున విస్మయంబు నొంది ప్రజానురక్తుండును బ్రజాసమ్మతుండును నవయౌవనపరిపూర్ణుండును నైన ధ్రువుని రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి వృద్ధవయస్కుం డైన తన్నుం దాన యెఱింగి యాత్మగతిం బొందనిశ్చయించి విరక్తుం డై వనంబునకుం జనియె నంత నా ధ్రువుండు శింశుమార ప్రజాపతికూఁతు రైన భ్రమి యనుదాని వివాహం బై దానివలనఁ గల్పవత్సరు లను నిద్దఱు గొడుకులం బడసి వెండియు వాయుపుత్త్రి యైన యిళ (యనుభార్యయందు నుత్కలనామకుం డైన కొడుకు నతిమనోహర యైన కన్యారత్నంబు)నుం గనియె నంతఁ దద్భ్రాత యైన యుత్తముండు వివాహంబు లేకుండి మృగయార్థంబు వనంబున కరిగి హిమవంతంబున యక్షునిచేత హతుం డయ్యె నతని తల్లియుఁ దద్దుః

1 పర్ణపాత్ర 2. స్ఫురితప్రశోభిత.

ఖంబున వనంబున కేఁగు నెడ గహనదహనుచేత మృతిం బొందె ధ్రువుండు భా
తృమరణంబు విని శోకసంకలితస్వాంతుండై జైత్రం బగు రథం బెక్కి యుత్తరా
భిముఖుండై చని హిమవద్ద్రోణియందు భూతగణసేవితంబును గుహ్యకసంకులం
బును నైన యలకాపురంబు వొడగని యమ్మహాబాహుండు. 323

ధ్రువుఁడు కుబేరానుచరులైన గుహ్యకులతో యుద్ధము సేయుట.

మ. ఘనశౌర్యోన్నతితోడ సర్వకకుబాకాశంబులందుం బ్రతి
ధ్వను లోలిన్ నిగుడంగ శంఖము మహోద్యల్లీలఁ బూరింపఁ ద
న్నినదంబున్ విని యక్షకాంతలు భయోద్విగ్నాత్మలై రుగ్రసా
ధ్వసలై యక్షభటుల్ పురిన్ వెడలి రుద్యత్సాహంబు సంధిల్లఁగన్. 324
వ. ఇట్లు వెడలి యాధ్రువుం దాఁకిన. 325
చ. కరము మహారథుండు భుజగర్వపరాక్రమశాలియున్ ధను
ర్ధరుఁడును నైన యాధ్రువుఁడు దన్ను నెదిర్చిన యక్షకోటిఁ జె
చ్చెరఁ బదమూఁడువే లొకటఁ జీకికఁ గెకొని యొక్కపెట్ట భీ
కరముగ మూఁడుమూఁడు శితకాండములం దగ గ్రుచ్చ నేసినన్. 326
ఉ. వారు లలాటముల్ వగిలి వారక సోలియుఁ దేఱి యమ్మహో
దారుపరాక్రమప్రకటధైర్యముఁ దత్కరలాఘవంబుఁ బ
ల్మాఱు నుతించుచుం గుపితమానసులై పదతాడితప్రదు
ష్టోరగకోటివోలెఁ జటులోగ్రభయంకరరోషమూర్తులై. 327
ఉ. ఆరథికోత్తముం దొడరి యందఱు నొక్కటఁ జుట్టుముట్టి యా
రాజశిలీముఖంబులను నంగములం బగిలించి వెండి వి
స్ఫారగదాశరక్షురికపట్టిసతోమరశూలఖడ్గముల్
సారథియుక్తుఁడైన రథిసత్తముపైఁ గురియించి రేపునన్. 328
వ. అట్లు గురియించిన నతండు. 329
క. పెంపతి యుండెను ధారాసంపాతచ్ఛన్న మైన శైలముభంగిన్
గుంపులు గొని యాకసమునఁ, గంపించుచు నపుడు సిద్ధగణములు వరుసన్.
క. హాహాకారము లెసఁగఁగ, నోహో యీరీతి ధ్రువపయోరుహహితుఁ డు
త్సాహముసెడి యిటు దైత్యసముహార్ణవమందు నేఁడు మునిఁగెనె యకటా.
వ. అని చింతించునవసరంబున. 332
క. తా మాతని గెలిచితి మని, యామనుజాశనులు వలుక నట నీహార
స్తోమము సమయించు మహోద్దాముం డగు సూర్యుఁ బోలి తద్దయుఁ దోఁచెన్.
వ. అట్లు దోఁచిన. 334
మ. అరిదుఃఖావహమైన కార్ముకము శౌర్యస్ఫూర్తితోఁ దాల్చి భీ
కరబాణావళిఁ బింజఁ బింజ గఱవంగా నేసి ఝంఝానిలుం

ఘనమేఘావళిఁ జాలఁ దోలుగతి నత్యుగ్రాహిమాంశూరబా
ధునిశస్త్రావళి రూపు మాపె నిజసద్దోర్లీల సంధిల్లఁగన్. 335

చ. మఱియును నమ్మహోత్తముఁ డసహ్యమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱి గఱిఁ దాఁకఁ జేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధివర్గముల్
పఱిపఱి సేసి యంగములు భంగము నొందఁగఁ జేసె వేల్మిడిన్
[1]గిఱికొని పర్వతంబుల నొగిం దెగఁ గొట్టెడునింద్రుకైవడిన్. 336

వ. అయ్యవసరంబున. 337

చ. అలఘుచరిత్రుఁ డమ్మనుకులాగ్రణిచే వికలాంగులైనవా
రలసకిరీటకుండలవిరాజితమస్తకకోటిచే సము
జ్జ్వలమణికంకణాంగదలసద్భుజవర్గముచేత సంగర
స్థల మతిరమ్యమై తనరె సంచితవీరమనోహరాకృతిన్. 338

వ. అంత హతశేషులు. 339

క. వరబలుఁ డగుమనుమనుమని, శరసంఛిన్నాంగు లగుచు సమరవిముఖులై
[2]హరిరాజముఁ గని పఱచిన, కరిబృందముఁబోలెఁ జనిరి కళవళపడుచున్. 340

క. అప్పుడు రాక్షసమాయలు, గప్పిన ధ్రువుఁ డసురవరులకార్యం బెఱుఁగం
జొప్పడక వారిఁ బొడగని, దెప్పర మగుటయును సారథిం గని యంతన్. 341

క. తలపోయఁగ భువి మాయావులకృత్యం బెఱుఁగ నెవ్వరోపుదు రనుచుం
బలుకుచుఁ దత్పురిఁ జొరఁగాఁ, దలఁపఁగ నది గానరాక తద్దయు మానెన్.

వ. అట్లు పురంబున కరుగుట మాని చిత్రరథుం డైన యాధ్రువుండు సప్రయత్నుం డయ్యును [3]పరప్రతియోగశంకితుం డై యుండె నయ్యెడ మహాజలధిఘోషంబు ననుకరించుశబ్దంబు వినంబడె నంత సకలదిక్తటంబుల వాయుజనితం బయినరజఃపటలంబు దోఁచెఁ దత్క్షణంబ యాకాశంబున విస్ఫురత్తటిత్ప్రభాకలితగర్జారవయుక్తంబు లగుమేఘంబు లమోఘంబులై భయంకరాకారంబులై తోఁచె నంత.

మ. అనయంబున్ ధ్రువుమీఁద దైత్యకృతమాయాజాల మశ్లేచి బో
రన మస్తిష్క-పురీషమూత్రపలదుర్గంధాస్థిమేదశ్శరా
సన నిస్త్రింశ శరాసి తోమర గదా చక్ర త్రిశూలాదిసా
ధనభూభృద్భుజగావళిం గురిసె నుద్యద్దండక్రియాలోలతన్. 344

వ. మఱియు మత్తగజసింహవ్యాఘ్రసమూహంబులును నూర్మిభయంకరం బై సర్వతఃప్లవనం బయినసముద్రంబును గానంబడియె వెండియుం గల్పాంత(oబునందుం బోలె) భీషణం బైనమహాహ్రదంబునుం దోఁచె నివ్విధంబున నానావిధంబులు ననేకంబులును నవిరళభయంకరంబులు నయినయసురమాయలు గ్రూరప్రవర్తను

1. 'గఱిగొనఁ బర్వతంబులఁ బగిల్చుమహాశనికోటిరూపునన్' వ్రా. ప్ర. 2. 'హరియూథముఁ గని' వ్రా. ప్ర. 3. 'పరోద్యోగశంకితు' వ్రా. ప్ర.

లగుయక్షులచేత సృజ్యమానంబులై యడఁగె నాసమయంబున. 345

క. ఆ సమయంబున నయ్యక్షుల, ఘనమాయ నెఱింగి మునినికాయము వరుసన్
మనుమనుమని మను మను మని, మనుమని సదయాంతరంగమతకంబునకున్.

వ. చనుదెంచి ధ్రువునిం గని యిట్లనిరి. 347

సీ. అనఘాత్మ లోకు లెవ్వనిదివ్యనామంబు సమత నాకర్ణించి సంస్మరించి
దుస్తరంబైన మృత్యువ్యాప్తినైన సుఖవృత్తిఁ దాఁటంతు రట్టి యాశ్రితులకుఁ బరుఁడు
భగవంతుఁ డగు శార్ఙ్గపాణియు సక్తజనార్తిహరుండును నైనవిభుఁడు
భవదీయవిమతులఁ బరిమార్చుఁగాక యని, పలికిన మునుల సంభాషణములు

తే. విని కృతాచమనుఁ డయి మానవవిభునిపాద
కమలముఁ దలంచి రిపుభయంకరమహోగ్ర
కలితనారాయణాస్త్రంబుఁ గార్ముకమునఁ
బూనఁ దొడవఁ దదీయసంధానమునను. 348

తే. కడఁగి గుహ్యకమాయాంధకారమపుడు, వెరవు సెడి దవ్వుదవ్వులకు విరిసిపోయె
విమలమైనవివేకోదయమునఁ జేసి, సమయు రాగాదికంబులసరణి నంత. 349

మ. వరనారాయణబాణరాడ్జనితదుర్వారప్రభాహేమపుం
ఖరుచిస్ఫారమరాళరాజశితపక్షక్రూరధారారణ
చ్ఛరసాహస్రము లోలి భీషణవిపక్షశ్రేణిపై వ్రాలె భీ
కరరావంబునఁ గానఁ జొచ్చు శిఖిసంఘాతంబుచందంబునన్. 350

వ. అట్లేసిన. 351

చ. ఖరనిశితప్రదీప్తఘనకాండపరంపరవృష్టిచేఁ బొరిం
బొరి వికలాంగులై యదరి పుణ్యజనుల్ పృథుహేతిపాణులై
గరుడునిఁ జూచి భూరిభుజగప్రకరంబు లెదిర్చి పేర్చి చే
చ్చెర నడతెంచుచందమునఁ జిత్రరథుం బలుపూని తాఁకినన్. 352

ఉ. వారలఁ జండతీవ్రశరవర్గముచేత నికృత్తపాదజం
ఘోరుశిరోధరాంబకకరోదరకర్ణులఁ జేసి యోగిపం
కేరుహమిత్రమండల[1]సకృద్భిద నెట్టి పదంబుఁ జెందు నా
భూరిపదంబునం బెలుచఁ బొందఁగఁ బంపె భుజావిజృంభియై. 353

వ. ఇవ్విధంబున నాచిత్రరథుం డగు ధ్రువునిచేత హన్యమానులును నిరపరాధులును నయినగుహ్యకులం జూచి యతనిపితామహుండైన స్వాయంభువుండు [2]ఋషిగణపరివృతుండై చనుదెంచి ధ్రువునిం జూచి యిట్లనియె వత్సా నిరపరాధులైన యీపుణ్యజనుల నెట్టి రోషంబున వధియించితి విట్టి [3]నిరయహేతువైన రోషంబు చాలు భ్రాతృవత్సల భ్రాతృవధాభితప్తుండవై కావించు నీయత్నం బుడుగు మని.

1. 'నికృత్తశ నేమిపదంబు' వ్రా. ప్ర. 2. ఋషిసమేతుం డై. 3. నిరయహేతు వైన రోష' వ్రా. ప్ర.

క. అనఘా మనుకులమున కిది, యనుచితకర్మంబ యొకనికై పెక్కండ్రన్
ద్రుంపి మానఁ ద్రుంగిరి యడ నీ, కనయంబును వలవ దుడుగు కలహ్యక్షమ రా.

వ. అదియునుంగాక దేహాభిమానంబునం బశుప్రాయులై భూతహింస గావించుట హృషీకేశానువర్తులయిన సాధువులకుం దగదు నీవు సర్వభూతంబుల నాత్మభావంబునం (దలంచి) సర్వభూతావాసుండును దురారాధ్యుండును నైన విష్ణుని పదంబులం బూజించి తత్పరమపదంబునం బొందితివి పరమభాగవతుండని హృదయంబున (ననుధ్యాతుండవు) భాగవతులచిత్తంబులకును (సమ్మతుండవు మఱియు) సాధువర్తనుండవు నైన నీవు పాపకర్మం బెట్లు సేయ సమకట్టితి వేపురుషుం డైన నేని మహాత్ములయందుఁ దితిక్షయు సములయందు మైత్రియు హీనులయందుఁ గృపయు నితరంబు లగు సమస్తజంతువులయందు సమత్వంబును గలిగి వర్తించువాని యందు సర్వాత్మకుం డైన భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగు నతండు ప్రసన్నుం డయిన వాఁడు ప్రకృతిగుణంబులఁ బాసి లింగశరీరభంగంబు గావించి బ్రహ్మానందంబునం బొందు నదియునుంగాక కార్యకారణసంఘాతరూపం బయిన విశ్వం బయస్కాంతసన్నిధానంబు గలిగినలోహంబుచందంబున నేసర్వేశ్వరుండు నిమిత్తమాత్రంబుగాఁ బరిభ్రమించు నట్టియీశ్వరుని మాయాగుణవ్యతికరంబున నారబ్ధంబు లయినపంచభూతంబులచేత యోషిత్పురు(ష వ్యవాయంబువలన యోషిత్పురు)షాదిరూప(సంభూతి యగు నివ్విధంబునఁ ద)త్సర్గంబుఁ దత్సంస్థానంబుఁ దల్లయంబు నగుచు నుండు నిట్లు దుర్విభావ్యం బైనకాలశక్తిం జేసి గుణక్షోభంబున విభజ్యమానవీర్యుండు ననంతుండు ననాదియునై జనంబులచేత జనంబులం బుట్టించుచుండుటం జేసి జగదాదికరుండును మృత్యుహేతువు లగుజనంబుల లయంబు నొందించుటం జేసి యంతకరుం[1]డును ననాది యగుటం జేసి యవ్యయుండును నైనభగవంతుండు జగత్కారణుం డగుం గావున నీసృష్టిపాలనవిలయంబులం గర్త గానివాఁడునుం బలెఁ జేయుచుండు నిట్లు మృత్యురూపుండును బరుండును సమవర్తియు నైనయీశ్వరునికి స్వపక్షపరపక్షంబులు లేవతనికిఁ గర్మాధీనంబు లయిన భూతసంఘంబును మహావాయువు ననుసరించు రజంబులచాడ్పున (నస్వతంత్రంబు లగుచు) ననువర్తించు నతండును (జంతువుల) యాయురుపచయాపచయకరణంబులం దస్పృష్టుండును (నగు జీవుండు) కర్మబద్ధుం డగుటం జేసి కర్మంబ వానికి నాయురుపచయాపచయంబులం జేయుచుండు మఱియు (సర్వజగత్కర్మసాక్షి యగు) సర్వేశ్వరుని. 356

క. కొందఱు కర్మం బందురు, కొందఱు స్వాభావ్య మందురు కొందఱు కాలం
బందురు కొందరు దైవం, బందురు కొంద ఱొగిఁ గామ మందురు మహాత్మా.

వ. ఇట్లు లవ్యక్తరూపుండును నప్రమేయుండును నానాశక్త్యుదయహేతుభూతుం

1. డౌనై యవ్యయుం డైన భగ.

డును నైన భగవంతుండు సేయు కార్యంబులు బ్రహ్మరుద్రాదు లెఱుంగ రట్టి యాతని తత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగ నోపుదురు [1]భాగవంతుండు సృష్టిస్థితిలయంబులు సేయుచుండియు ననహంకారుం డగుట గుణకర్మంబులం బొరయండు సర్వభూతాత్మకుండును సర్వభూతనియంతయు సర్వభూతభావనుండు నైన భగవంతుండు తన మాయాశక్తిం గూడి భూతసృష్టిస్థితిసంహారంబులు సేయుచుండుం గావునఁ బుత్త్రా యిట్లుత్పత్తిస్థితిలయంబులకు దైవంబు కారణం బై యుండు నీ ధనదానుచరులు భవదీయభ్రాతృహంత లగుదురే యదియునుం గాక యీ ప్రజాపతులు విశ్వసృష్ట్యాదంబుల నియంత్రితులై ముకుఁద్రాళ్ళు పెట్టినపశువులుం బోలె నెవ్వాని యాజ్ఞాధీనవర్తు లై వర్తింతు రట్టిదుష్టజనమృత్యువును సుజనామృతస్వరూపుండును సర్వాత్మకుండును జగత్పరాయణుండును నైన యీశ్వరుని సర్వప్రకారంబుల శరణంబుఁ బొందు మదియునుంగాక. 358

సీ. అనఘాత్మ నీవు పంచాబ్దవయస్కుండ, వై పినతల్లి నిన్నాడినట్టి
మాటల నిర్భిన్నమర్ముండ వగుచును, జనయిత్రి దిగనాడి వనము కేగి
తపమునఁ జేసి యచ్చపుభక్తి నీశ్వరుఁ, బూజించి మహితవిభూతి మెఱసి
రమణఁ ద్రిలోకోత్తరం బైనపదమును, బొందితి వది గాన భూరిభేద
తే. రూప మైన ప్రపంచంబు రూఢి నేమహాత్మునందుఁ బ్రతీత మైయలరునట్టి
యగుణుఁ డద్వితీయుం డనశ్వరుండు, నైన యీశ్వరుఁ బరమాత్మ ననుదినంబు.
సీ. కైకొని శుద్ధంబు గతమత్సరంబును, నమలంబు నగుహృదయంబునందు
పొలవ కన్వేషించుచును బ్రత్యగాత్ముండు, భగవంతుఁడును బరబ్రహ్మమయుఁడు
నానందమాత్రుండు నవ్యయుఁ డుపపన్న, సకలవీర్యుండును సగుణుఁ డజుఁడు
నయిన సర్వేశ్వరునం దుత్తమం బైన, సద్భక్తిఁ జేయుచు సమత నొప్పి
తే. రూఢి సోహమ్మమేతి ప్రరూఢ మగుచు, ఘనత కెక్కనవిద్యయన్ గ్రంథి నీవు
ద్రెంచి వైచితి కావున ధీవరేణ్య, సర్వశుభహాని యైనరోషంబు వలదు. 360
క. విను రోషహృదయుచేతను, ననయము లోకము నశించు నౌషధములచే
ఘనరోగములు నశించిన, యనువున నది గాన రోషమడఁపు మహాత్మా. 361
తే. అనఘ నీదుసహోదరహంత లనుచుఁ, బెనఁచి యీపుణ్యజనులఁ జంపితి కడంగి
పరఁగ నిదియె సదాశివభ్రాత యైన, యర్థవిభునకు నపరాధ మయ్యెఁ గాన.
క. నతినుతులచేత నీ విపు, డతనిఁ బ్రసన్నునిఁగఁ జేయు మని మనువు దయామతిఁ జెప్పి ధ్రువునిచే సత్కృతుఁ డై నయ మొప్పఁ జనియెఁ బుషియుక్తుం డై.
వ. అంత. 364

1. 'భూతాత్మకుండు భూతేశుండు భూతభావనుండు సర్వేశ్వరుండుఁ బరాపరుండు నగు నీశుండు మాయాయుక్తుం డై స్వశక్తిచే సృష్టిస్థితిలయంబులం జేయు నయిన ననహంకారంబునం జేసి గుణకర్మంబులచే నస్పృశ్యుం డగుచు వర్తించు నదియునుం గాక' అ. ప్ర.

తే. యక్షచారణసిద్ధవిద్యాధరాది, జనగణస్తూయమానుఁడై ధనదుఁ డంతఁ
బుణ్యజనవైశసనివృత్తు భూరికోపరహితుఁ డైన యట్టిధ్రువునిఁ జేరంగ వచ్చె.

సీ. చనుదెంచి వెసఁ గృతాంజలి యైన ధ్రువుఁ జూచి, తివుటని ట్లనియె నో క్షత్రియకుమార
తగ భవదీయపితామహాదేశంబు, నను దుస్త్యజం బైన ఘనవిరోధ
ముడిగితి వటు గాన యొనరంగ నిపుడు నీ, యందుఁ బ్రసన్నుండ నైతి భూత
జననలయంబుల కనయంబుఁ గాలంబె, కర్తయై వర్తించుఁ గాన యుష్మ
తే. దనుజుఁ జంపినవారలే యక్షవరులు, గారు తలపోయ నీ యక్షగణము నిట్లు
నెఱి వధించినవాఁడవు నీవు గావు వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల. 366

వ. అదియునుం గాక యే బుద్ధిం జేసి కర్మసంబంధదుఃఖా(దిక)ంబులు దేహాత్మానుసంధానంబునం జేసి సంభవించు నట్టి యహంత్వమ్మను నపార్థజ్ఞానంబు స్వప్నమందుం బోలెఁ బురుషునకుం దోఁచు నది గావున సర్వభూతాత్మవిగ్రహుండును నధోక్షజుండును భవచ్ఛేదకుండును భజనీయపాదారవిందుండును ననంతామేయశక్తియుక్తుండును గుణమయాత్మమాయావిరహితుండును నైన యీశ్వరుని సేవింపుము నీకు భద్రం బయ్యెడు భవదీయమనోగతం బైన వరంబుఁ గోరుము నీ వంబుజనాభపాదారవిందసేవనంబుఁ దిరంబుగఁ జేయుదు వని యెఱుంగుదు ననిన రాజరాజుచేత నట్లు మహామతియు భాగవతోత్తముండు నైన ధ్రువుండు ప్రేరేపింపంబడి యే హరిస్మరణంబుచేత నప్రయత్నంబున దురత్యయం బైన యజ్ఞానంబుఁ దరియింతు రట్టి హరిస్మరణం (బచలితం బగున ట్లొసంగు మని యడిగిన నట్ల కాక యని) యంగీకరించి యంతం గుబేరుండు సంప్రీతచిత్తుం డయి ధ్రువునికి శ్రీహరిస్మరణం బట్లుపదేశించి యంతర్ధానంబు నొందె నంత ధ్రువుండు (యక్షకిన్నరకింపురుషగణసంస్తూయమానవైభవుం డగుచు) నాత్మీయపురంబునకు మరలి చనుదెంచె నంత. 367

సీ. గణుతింప భూరిదక్షిణలచేఁ గడు నొప్పు, యజ్ఞముల్ సేయ నయ్యజ్ఞవిభుఁడు
ద్రవ్యక్రియాదేవతాఫలరూపసత్కర్మఫలప్రదాతయును నైన
పురుషోత్తముని నర్థిఁ బూజించి మఱియు సర్వోపాధివర్జితుఁ డుత్తముండు
సర్వాత్మకుఁడు నగు జలజాక్షునందుఁ దీవ్రం బై ప్రవాహరూపంబు నైన
తే. భక్తిసలుపుచు నఖిలప్రపంచమందు, నలరఁ దనయందు నున్న మహాత్ముహరినిఁ
జిదచిదానందమయుని లక్ష్మీవరుఁ బరము, నీశ్వరేశ్వరుఁ బొడగనె సిద్ధచరిత.

వ. ఇట్లు సుశీలసంపన్నుండును బ్రహ్మణ్యుండును ధర్మసేతురక్షకుండును దీనవత్సలుండు నయి యవని పాలించు ధ్రువుండు దన్నుఁ బ్రజలు దండ్రి యని తలంప నిరువదియాఱువే లేండ్లు భోగంబులచేతం బుణ్యక్షయంబును నభోగంబు లైన యాగాదులచేత నశుభక్షయంబునుం జేయుచు బహుకాలంబు దనుకఁ ద్రివర్గసాధనంబుగా రాజ్యంబు సేసి కొడుకునకుఁ బట్టంబు గట్టి యచలితేంద్రియుండై య

విద్యారచితస్వప్నగంధర్వనగరోపమం బయిన దేహాదికం బగు విశ్వంబు భగవన్మా
యారచితం బని యాత్మం దలంచుచు వెండియు. 369

చ. మనునిభుఁ డంత భృత్యజనమంత్రిపురోహితబంధుమిత్రనం
దనపశువిత్తరత్నవనితాగృహరమ్యవిహారశైలవా
రినిధిపరీతభూతలహయకరిద్విపశాఖ్యపదార్థజాలముల్
ఘనమతిచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుఁ డై. 370

సీ. పురము వెల్వడి చని పుణ్యభూబదరికాఘనవిశాలానదీకలితమంగ
ళాంబుపూరంబులను నురక్తిమైఁ గ్రుంకి, కమనీయపరిశుద్ధకరణుఁ డగుచుఁ
బద్మాసనస్థుఁ డై పవనుని బంధించి, నెలకొని ముకుళితనేత్రుఁ డగుచు
హరిరూపవైభవధ్యానంబు సేయుచు, భగవంతు నచ్యుతుఁ బద్మనేత్రు

తే. మనము సతతంబు నిశ్చలం బైనయట్టి
భక్తిఁ బ్రవహింపఁ జేయుచుఁ బరమమోద
బాష్పధారాభిషిక్తుండు భవ్యయశుఁడు
బులకితాంగుండు నగుచు నిర్మలఁ దనర్చె. 371

వ. మఱియు విగతక్లేశుండును ముక్తలింగుండును నై ధ్రువుండు తన్నుఁ దా మఱచి
యుండు సమయంబున దశదిక్కుల నుద్యద్రాకానిశానాయకుండునుం బోలె వెలిం
గించుచు నాకాశంబుననుండి యొక్కవిమానంబు సనుదేర నందు దేవశ్రేష్ఠులు
ను జతుర్భుజులును రక్తాంబుజేక్షణులును శ్యామవర్ణులును గదాధరులును సువా
సులును గిరీటహారాంగదకుండలధరులును గౌమారవయస్కులును నుత్తమశ్లోక
కింకరులు నయినవారల నిద్దఱం గని సంభ్రమంబున లేచి మధుసూదను నామం
బులు సంస్మరించుచు వారల భగవత్కింకరులం గాఁ దలంచి దండప్రణామంబు
లాచరించినం గృష్ణపాదారవిందవిన్యస్తచిత్తుండుఁ గృతాంజలియు వినమితకంధ
రుండు నై నధ్రువునిం గనుంగొని పుష్కరనాభ భక్తులైన సునందనందనులు ప్రీ
తియుక్తులై మందస్మితు లగుచు నిట్లనిరి. 372

ఉ. ఓ నృప నీకు భద్ర మగు నొప్పగుచున్న మదీయవాక్యముల్
వీనులయందుఁ జొన్పుము వివేకముతో నయిదేండ్లవాఁడు మే
ధానిధి వై యొనర్చినయుదాత్తతపోవ్రతనిష్ఠచేతఁ దే
జోనయశాలి వైనమధుసూదనుఁ దృప్తి వహింపఁ జేయవే. 373

ఆ. అట్టిశార్ఙ్గపాణి యఖిలజగద్భర్త, దేవదేవుఁ డతులదివ్యమూర్తి
[1]మమ్ముఁ బనుప మేము మాధవపదమున, కర్థి నిన్నుఁ గొనుచు నరుగుటకును.

వ. వచ్చితిమి యేపదంబునేని సూరిజనంబులు (సర్వోత్తమం బని) పొందుదురు దేని
జంద్రదివాకరగ్రహనక్షత్రతారాగణంబులు ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరుగు చుండు

1. పార్షదులము మేము ♦ భగవత్పదంబున.

(మఱియు నీపితరులచేతను సప్తర్షులచేతను ననధిష్ఠితంబును జగద్వంద్యంబును భక్తజనాశ్రిత)[1]దుర్జయంబునగు నయ్యనవిష్ణుపదంబుం బొందుదువు రమ్మిదె విమానశ్రేష్ఠంబు ఉత్తమశ్లోకజనమౌళిమణి యైన శ్రీహరి పుత్తెంచె దీని నెక్క నర్హుండ వనిన నురుక్రమప్రియుం డయిన ధ్రువుండు తన్మధురవాక్యంబులు విని కృతాభిషిక్తుం డయి యచ్చటిమునులకుఁ బ్రణమిల్లి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని విమానంబునకుం బ్రదక్షిణార్చనంబులు గావించి హరిపార్షదు లైన సునందనందులకు వందనం బాచరించి భగవద్రూపవిన్యస్తచక్షురంతఃకరణాదికుం డగుచు విమానాధిరోహణంబు గావించుటకు హిరణ్మయరూపంబు ధరియించె నప్పుడు. 375

క. సురదుందుభిపణవానక, మురజాదులు మొరసె విరులు సురలు గురిసెఁ గి
న్నరగంధర్వుల పాటలు, భరితము లై చెలఁగె నపుడు భవ్యచరిత్రా. 376

వ. అట్టిసమయంబున ధ్రువుండు దుర్గమం బగు త్రివిష్టపంబునకు నేఁగువాఁ డగుచు దీన యగుజనని దిగనాడి యెట్లు వోవుదు నని చింతించువానిం బార్షదు లవలోకించి యగ్రభాగంబున విమానారూఢ యై యేఁగుచున్నజననిం జూపిన సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు. 377

క. జనని సునీతిని మున్నిడి, కొని యతులవిమాన మెక్కి కొనకొని విబుధుల్
దనమీఁదఁ బుష్పవర్షము, లనయముఁ గురియింప ధ్రువుఁడు హర్షముతోడన్.

క. చని చని వెస గ్రహమండల, మును ద్రైలోక్యంబు సప్తమునిమండలమున్
ఘనుఁ డుత్తరించి యవ్వలఁ, దనరెడుహరిపదము నొందెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

వ. అని మఱియు నిజకాంతిచేతం ద్రిలోకంబులం బ్రకాశింపం జేయుచు నిర్దయాగమ్యంబును శాంతులు సమదర్శనులు శుద్ధులు సర్వభూతానురంజనులు నచ్యుతభక్తబాంధవులు నయినభద్రాచారులకు సుగమ్యంబును నయి గంభీరవేగం బనిమిషంబు నను జ్యోతిశ్చక్రంబు సమాహితం బై గోగణంబు మేధియందుం బోలె నెందుఁ బరిభ్రమించుచుండు నట్టియచ్యుతపదంబునం బొంది విష్ణుపరాయణుం డైన ధ్రువుండు త్రిలోకచూడామణి యై యొప్పుచుండె నప్పుడు భగవంతుం డైన నారదుండు ధ్రువునిమహిమం గనుంగొని ప్రచేతస్సత్త్రంబునందు వీణ వాయించుచు. 380

సీ. పతియె దైవంబుగా భావంబులోపలఁ, దలఁచుసునీతి నందనుతపఃప్ర
భా[2]వము క్రియ ధర్మభవ్యనిష్ఠలఁ బొందఁ, జాలరు బ్రహ్మర్షిజనము లనిన
క్షత్రియకులు లెన్నఁగా నల యెవ్వఁడు, పంచసంవత్సరప్రాయమునను
సురుచిదురుక్తోగ్రశరభిన్నహృదయుఁ డై, మద్వాక్యహితబోధమతిఁ దనర్చి

తే. వనమునకు నేఁగి హరిభక్తివశతనొంది, యజితుఁ డగుహరి తనవశుఁ డై చరింపఁ
జేసి వెసఁ దత్పదంబును జెందె నట్టిహరిపదంబును బొంద నెవ్వరికిఁ దరము.

1. నట్టిదుర్జయంబును. 2. భగవద్ధర్మ.

క. అని పాడె ననుచు విదురున కనఘుఁడు మైత్రేయుఁ డనియె ◊ నంచితభక్తిన్
వినుతోద్ధవయశునకుఁ, దనరఁగ యాధ్రువనిచరిత ◊ మార్యసంస్తుత్యా. 382

సీ. మహితసత్పురుషసమ్మతమును ధన్యంబు, స్వర్గప్రదంబు యశస్కరంబు
నాయుష్కరంబుఁ బుణ్యప్రదాయకమును, మంగళకర మఘక్షయకరంబు
సౌమనస్యముఁ బ్రశంసాయోగ్యమును బాప,హరమును ధ్రువపదప్రాపకంబు
నైన యీధ్రువునియుపాఖ్యానంబుఁ దగ నీకు, నెఱిఁగించితిని దీని ◊ నెవ్వఁ డేని

తే. దివ్యుఁడై శ్రద్ధఁగరిష్ఠుఁడై ◊ తీర్థపాద
చరణసరసీరుహాశ్రయుఁ డైన
భవ్యచరితు[1]దినాంత ప్రభాత వేళ
సలఘుమతిఁ బూర్ణిమావస్యలందు మఱియు. 383

తే. ద్వాదశిని బర్వమునఁ, శ్రవణనక్షత్రమున దినక్షయమునందుఁ
బరఁగ సంక్రమణవ్యతీపాతలందు, సభల భక్తిని వినునట్టిసజ్జనులకు. 384

వ. క్లేశనాశంబును మహాప్రకాశంబును నైనభగవద్భక్తియు శీలాదిగుణంబులును గలుగు మఱియుఁ దేజఃకామునకుఁ దేజంబును మనఃకామునకు మనంబును నిష్కామునకుఁ దత్త్వవిజ్ఞానంబును గలుగు దీని వినుపించువారికి దేవతానుగ్రహంబు గలుగు నట్టియుపాఖ్యానంబు నీ కెఱింగించితి నని మైత్రేయుండు విదురునకుఁ జెప్పిన క్రమంబున శుకయోగి పరీక్షిత్తున కెఱింగించిన తెఱంగు సూతుండు శౌనకాదులకు వినిపించి వెండియు నిట్లనియె నట్లు సెప్పినమైత్రేయునిం గని విదురుం డిట్లనియె. 385

సీ. అనఘాత్మ నారదమునిపతి ధ్రువచరిత్రము ప్రచేతసులసత్త్రంబునందు
సరిపైఁ గీర్తించె ◊ నంటి ప్రచేతసు, లన నెవ్వ రెవ్వరితనయు లెట్టి
వంశజుల్ సత్త్ర మెవ్వలను జేసి ర,ధ్వరమందు నిష్కామధర్మశీలు
రగు ప్రచేతసులచే ◊ యజియింపఁబడునట్టి,యజ్ఞపూరుషుఁ డగునచ్యుతాంఘ్రి

తే. భక్తియుక్తుఁడు విదితసద్భాగవతుఁడు, దివిరివారిపాదసేవావిధిప్రయుక్త
దేవదర్శనుఁ డగునట్టిదివ్యయోగి, నారదుం డెట్లు గొనియాడె ◊ శౌరికథలు.

క. నా కిప్పు డెఱిఁగింపుము సుశ్లోకనిచరితామృతంబు ◊ శ్రోత్రాంజలులం
బైకొని జుఱ్ఱియుఁ దనివిం, గైకొన దిన్నది మనంబు ◊ గరుణోపేతా. 387

క. అని యడిగిన విదురునిఁ గనుఁగొని మైత్రేయుండు వలికెఁ గొనకొని ధ్రువుఁడున్
వనమునకుఁ జనిన నాతని, తనయుం డగునుత్కలుండు ◊ దళితాఘుం డై. 388

సీ. చతురుఁ డాజన్మప్రశాంతుండు నిస్సంగుఁడును సమదర్శనుండును ఘనుండు
నై యాత్మయందు లోకావళి లోకంబు,లందునాత్మను జూచు ◊ చనఘ మైన
యనుపమయోగక్రియాపావకాదగ్ధ,కర్మమలాశయుఁ ◊ కలనఁ బేర్చి

1. 'ఁడు సాయముప్రాతలందు' వ్రా. ప్ర.

జడునికైవడిఁ జీకుచందంబునను మూఢుపగిది నున్మత్తునిభంగిఁ జెవిటి

తే. వడువునను గానఁబడుచు సర్వజ్ఞుఁడై ప్రశాంతకీలహుతాశనుసరణిఁ బొల్చి
సతతశాంతంబు సంచితజ్ఞానమయము, నైన బ్రహ్మస్వరూపంబు నాత్మఁ దలఁచి.

క. జనకం బెనితర మొకటెఱుఁ, గనికతమున సార్వభౌమకశ్రీఁ బొందన్
మనమునఁ గోరక యుండుటఁ, గని కులవృద్ధులును మంత్రిగణములు నంతన్.

వ. అతని నున్మత్తునింగాఁ దెలిసి యనుజుండైన వత్సరునికిఁ బట్టంబు గట్టి రావత్స
రునికి సర్వర్ధి యనుభార్యయందుఁ బుష్పార్ణుండును జంద్రకేతుండును నిషుండును
నూర్జుండును వసువును జయుండును నను నార్వురుతనయులు గలిగి రందుఁ బు
ష్పార్ణుం డనువానికిఁ బ్రభయు దోషయు నను నిద్దరు భార్యలై రందుఁ బ్రభ
యను దానికిం బ్రాతర్మధ్యందినసాయంబు లనుసుతత్రయంబును దోష యను
దానికిం బ్రదోషనిశీథవ్యుష్టు లనువారు మువ్వురును బుట్టి రందు వ్యుష్టుం డ
ను వానికిఁ బుష్కరిణి యనుపత్నియందు సర్వతేజుం డనుసుతుండు పుట్టె వానికి
నాకూతి యనుమహిషివలనఁ జక్షుస్సంజ్ఞుం డయినమనువు జనియించె వానికి
నడ్వల యనుభార్యయందుఁ బురువును గుత్సుండును ద్రితుండును ద్యుమ్నుం
డును సత్యవంతుండును ఋతుండును వ్రతుండను నగ్నిష్టోముండును నతిరాత్రుం
డును సుద్యుమ్నుండును శిబియును నుల్ముకుండును నను పన్నిద్దఱు తనయులు గ
లిగి రందు నుల్ముకునకుఁ బుష్కరిణి యనుదానివలన నంగుండును సుమనసుండును
ఖ్యాతియుఁ గ్రతువును నంగిరసుండను గయుండును సత్యవంతుండును నను నార్వు
రు గొడుకులు పుట్టి రందు నంగునికి సునీథ యనుధర్మపత్నివలన వేనుం డను
పుత్త్రుం డుదయించిన. 391

మ. క్షితినాథోత్తముఁ డాత్మనందనునిదుశ్శీలంబు వీక్షించి దుః
ఖితుఁడై యొంటిగఁ దత్పురిన్ వెడలి యేఁగెన్ వేగ మెందేనిఁ ద
ద్గతి వీక్షించి మునీశ్వరుల్ గుపితులై దంభోళిసంకాశవా
క్యతతిన్ జావ శపింప వాఁ డపుడు వీఁకం గూలె నమ్మేదినిన్. 392

సీ. కైకొని యపుడు లోకం బరాజక మైనఁ, బ్రజలు దస్కరపీడఁ బల్లటిల్లఁ
గనుఁగొని దుఃఖించి మునులు గతాసుఁడై, పడిన వేనునివామపాణిభుజంబు
నర్థి మథింప నారాయణాంశంబున, నాదిరాజన నొప్పునట్టిపృథుఁడు
జనియించె నవుడు కవిని విదురుఁడు మునిఁ, గనుఁగొని పలికె నోయనఘచరిత

తే. సాధువు సుశీలనిధియును సజ్జనుండు, నలఘుబ్రహ్మణ్యుఁడును నైనయట్టియంగ
ధరణివిభునకు దుష్టసంతాన మెట్లు, గలిగె నయ్యంగపతి యేమికారణమున.

వ. విమనస్కుం డగుచుఁ బురంబు విడిచె ధర్మకోవిదు లైనమునులు దండవ్రతధ
రుండును రాజునగు వేనునియందు నేపాపంబు నిరూపించి బ్రహ్మదండంబొనర్చిరది
యనుంగాక లోకంబున రాజులు లోకపాలతేజోధరులుఁ (బ్రజాపాలనాసక్తులుఁ)

గావునఁ గల్మషంబు గలిగినం బ్రజలచేత [1]నవజ్ఞాతవ్యు లై యుండుదురు గావున
నావేనుచరిత్రంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠుండవై యాకర్ణింపుము నీ వాకర్ణింప నర్హుండ
వయిన నెఱింగింప నర్హుండ నని మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె. 393

అంగపుత్త్రుం డగువేనునిచరిత్రము.

సీ. అనఘాత్మ రాజర్షి యైనట్టి యంగుండు, మేదినీశ్వరుఁ డశ్వమేధమఖము
గావింప ఋత్త్విజ్నికాయంబుచేత నాహూతులై యమరులు తమ తమ భాగంబు
లాత్మహవిర్భాగ మంద రాకుండిన, నప్పుడు ఋత్త్విజు లద్భుతంబు
నందుచు యజమానుఁ డైనయయ్యంగమహీవరుఁ జూచి రాజేంద్ర యిట్లు
తే. త్రిదశు లిదె పిల్వఁబడియు సంప్రీతి నాత్మ
భాగములఁ బొంద రారైరి భవ్యచరిత
యేమి హేతువొ యిది మాకు నెఱుఁగఁబడదు
కనఁగ హోమంబు దుష్టంబు గాదు సుఁడియు. 394

వ. శ్రద్ధాయుక్తులై దృఢవ్రతులైన యీబ్రహ్మవాదులచేత సంప్రయుక్తంబులైన
యీచ్ఛందస్సులు వీర్యవంతంబు లయి యున్నయవి యందు దేవతాపరాధం
బణుమాత్రంబయిన నెఱుంగ మిట్టిచోటం గర్మసాక్షు లయిన దేవతలు స్వకీయ
భాగంబు లంగీకరింపకుండుటకుఁ గతం బెయ్యదియో యనిన నయ్యంగుండు
దుఃఖితస్వాంతుం డై తన్నిమిత్తంబు సదస్యుల నడుగం దలంచి వారలయను
మతిం బడసి మౌనంబు మాని యిట్లనియె. 395

ఆ. అనఘచరితులార యీ హూతు లయ్యును, సర్వగణము లాత్మభాగములను
స్వీకరింప రేను జేసినయపరాధ, మెట్టి దనిన వార లిట్టు లనిరి. 396

క. నరనాథా యిది యిప్పుడు, వొరసినదుష్కృతము గాదు పూర్వభవమునం
బరఁగినదురితం బిది యా, నరమున నెఱిఁగింతు మంత నధ్యచరిత్రా. 397

క. నీ వింతవాఁడ వయ్యును, భూవర సంతానలాభమును బొందమి నా
దేవతలు యాగభాగము, లీవేళ భుజింప రైరి యిందుకు నీవున్. 398

తే. పుత్త్రకామేష్టిఁ గావించి పుత్త్రుఁ బడయు, మట్లు సేసిన దేవత లాత్మభాగ
మర్థి నంగీకరింతు రయ్యజ్ఞపురుషు, హరి భజించిన సకలకార్యములుఁ గలుగు.

వ. అనిన నాతండు సంతానార్థంబు శిపివిష్టదేవతాకం బయినపురోడాశంబుచే హో
మంబు గావించినం దదీయహోమకుండంబునందు హేమమాల్యాంబరాభరణుం
డయినపురుషుండు హిరణ్మయపాత్రంబున స్నిగ్ధపాయసంబు గొనుచు నుదయిం
చిన నప్పుడు విప్రానుమతంబున నారాజు దత్పాయసంబు నంజలిచే గ్రహించి
సంతోషయుక్తుం డగుచు భార్య కొసంగె నంత. 400

చ. కమలదళాక్షి పాయసము గౌతుక మొప్ప భుజించి భర్తృసం

1. నవధ్యు లై యుండురు.

గమమునఁ జేసి తత్క్షణమ గర్భముఁ దాల్చి కుమారుఁ గాంచె న
క్కొమరుఁడు నంత మాతృజనకుం డగుమృత్యువుఁ బోలి తా నధ
ర్మమునఁ జరించుచుండె గుణరహితుండన వేనుఁ డనంగ నిచ్చలున్. 401

చ. ఎనయఁగ బాల్యమందుఁ దనయీడుకుమారులఁ గ్రీడఁ బోలె నె
మ్మనమున భీతి లేక కృప మాలి పశుప్రకరంబు నొంచు పో
ల్కిని నఱకట్టి చంపుచును గిల్బిషలుబ్ధకవృత్తి మెచ్చి తా
సనశరముల్ ధరించి మృగజాతి నసాధుగతిన్ వధించుచున్. 402

వ. ఇట్లు మాతామహదోషంబునం బాపప్రవర్తనుండై చరియించు కొడుకుం జూచి
యంగుండు వివిధశాసనంబుల దండించియు నతనిదుశ్చేష్టితంబులు మానుపం
జాలక దుఃఖితాత్ముండై మనంబున. 403

క. అనయము నిట్టికుపుత్త్రునిఁ, గని పరితాపంబుఁ బొందఁగలం డెను ధరణి
న్ననపత్యుం డగు టొప్పును, వనజాక్షు భజించునట్టివాఁ డగువాఁడున్. 404

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 405

సీ. జనులకు దుష్పుత్త్రకునిచేత నపకీర్తియు నధర్మమును సర్వజనవిరోధ
మును మనోవ్యథయును ననయంబు ప్రాపించు, నట్టికుపుత్త్రు మోహంబునను విడువఁ
జాలక బహుమానసంగతిఁ గను నెవ్వఁ, డతనిగేహంబు దుఃఖాలయంబు
నగు నని మఱియు నిట్లను మనుజుండు శోకస్థాన మగుపుత్త్రకతనఁ జేసి
తే. యనుపమక్లేశభాజనం బయినగృహము
విడుచుఁ గావున నిట్టివివేకహీనుఁ
డగుకుపుత్త్రు సుపుత్త్రుగా నాత్మఁ దలఁతు
ననుచు నారాజు బహుదుఃఖితాత్ముఁ డగుచు. 406

క. తగుసుమహైశ్వర్యోదయ, మగుగృహమును బ్రజల నిద్ర నందినభార్యన్
దిగవిడిచి యొక్కఁడేనియు, జగదీశుఁడు సనె నిశీథసమయమునందున్ 407

వ. అంతఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు సుహృద్బాంధవపురోహితామాత్యప్రభృతు
లయిన ప్రజ లెఱింగి దుఃఖించుచున్న సమయంబున భూమియం దెల్లయెడలం
దదన్వేషణం బాచరించి గూఢుం డయిన పరమపురుషునిం గాన లేని కుయోగి
చందంబున నారాజుం బొడగాన లేక విఫలోద్యోగు లయి మగిడి పురంబునకు
వచ్చిరి తదనంతరంబ. 408

సీ. సమధికబ్రహ్మనిష్ఠాతిగరిష్ఠు లా, భృగ్వాదిమౌనీంద్రబృంద మపుడు
[1]లోకావనైకావలోకనోత్సుకు లైన, జనులు స్వరక్షకజనవిభుండు
లేమిఁ బశుప్రాయు లై మెలంగుటఁ గని, యంత వేనునిమాత యగుసునీథ
యనుమతి నఖిలప్రజావళికప్రియుం, డైన నవ్వేనుఁ బట్టాభిషిక్తుఁ

1. కైకొని లోకరక్షకు నెల్ల నీలోక,జనరక్షకుం డగుజనవిభుండు.

తే. జేసి రంతట మహీసురాగ్రణు లాసనుఁ డగు వేనుఁ బట్టంబు గట్టుటకు వినిరమ స్త
[1]తస్కరులు సర్పభీతిచే నకులముఁ గను మూషికములకై వడి నడఁగిరి గహనములను.

వ. అంత నతండు. 410

చ. పరువడి నష్టలోకపరిపాలకసంపద్విభూతియుక్తుఁ డై
పరఁగి నృపాసనంబున విభాసితుఁ డౌట స్వభావసిద్ధ మై
వఱలు మహావలేపమున వారక సంతతమాననీయస
త్పురుషుల నెల్ల నెంతయుఁ బరిభూతులఁ జేయుచు నుండె నిచ్చలున్ 411

చ. మఱియు నతండు భూగగనమార్గములం దొకవేళ నొక్కఁడు
న్నరదము నెక్కి క్రమ్మఱు నిరంకుశవృత్తిఁ జరించు మత్తసిం
ధురకుంభుపోల్కి సత్పురుషభాషితవర్తన నొప్పచుఁ నిరం
తరసుజనాపరాధకృతతత్పరమానసుఁ డై క్రమంబునన్. 412

క. దివ్యులు వెఱఁగందఁగఁ బృథ్వీవ్యోమములు లగల భేరి వేయించె నయ
ష్టవ్య మదాతవ్య మహోతవ్యం విప్రా యనుచు నుగ్రదాత్త్యోక్తులన్. 413

క. అని యిట్టులు భేరీరవమునఁ జేసి సమస్తధర్మకర్మములు వారింపక్
మును లపినేతుం డగు వేనుని దుశ్చరితంబు జనమనోభయ మగుటన్ 414

తే. కని కృపాయత్తు లగుచు ని ట్లనిరి యిట్టి
రాజచోరభయంబు లీభూజనులను
బలసి యిరువంకలను బాధపఱుపఁ జొచ్చె
దారువందులవహ్నిచందమునఁ బెలుచ. 415

చ. అరయ నరాజకం బగుమహాభయమున్ దొలఁగింపఁ గోరి యి
ట్లెఱుఁగక యీయనర్హుని మహీపతిఁ జేసినయట్టిదోషమున్
బరువడిఁ జెందె దుగ్ధపయఃపానమునం బరివృద్ధి నొందున
య్యురగముభీతి పోషకుని నొందినరీతి ననర్థహేతు వై. 416

వ. అదియునుం గాక 417

క. మునుకొని సునీథగర్భంబున జనియించియు స్వభావమున దుర్జనుఁ డై
యెనయఁ బ్రజాపాలనమునకును బాల్పడి ప్రజల మన్నిగొనఁ జొచ్చెఁ గదే.

వ. అవిగాన యీవేనుండు పూర్వంబున జ్ఞానసంపన్నులచేత రాజుగాఁ జేయంబడియెఁ గావున నిట్టివాని మన మందఱమును గూడి ప్రార్థితము లోకరక్షణార్థం బగుటఁ దద్దోషంబు మనల స్పృశింపదు సమీచీనోక్తులం జేసి వీని ననునయింప వాని గ్రహింప కుండెనేని మున్న లోకధిక్కారాగ్నిసందగ్ధుం డగువీని మన తేజోమహాగ్నిచేత భస్మీభూతుం జేయుద మని యాలోచించి గూఢమన్యులగుచు వేనునిం గదియం జని యతని కి ట్లనిరి. 419

1. జనులు మార్జాలమును గని ♦ చనెడి మూషికములకైవడి వడచిరి ♦ గహనములట,

క. నరపాలక నీ కిట్టుల, సిరియును బలమును యశంబుఁ జేకుఱు వృద్ధిం
బొరయును ... నాశీర్వదించి వినుతియొనరించుచునన్. 420

వ. ఇట్లు సకలజనులం జూచి విస్తరించిన సువర్ణరంధ్రము ప్రసుష్టలకు వాఙ్మనఃకాయవృత్తులవలన నాచరించుధర్మంబు సమస్తలోకంబులను నిశోకంబులం జేయు ననంతంబయిన నాకమోక్షంబు నిచ్చు నట్టిధర్మంబు ప్రజలకు క్షేమకారణంబు గావున నీకుం దెలుపఁ గుందుం గాక యని పలికి మఱియు ధర్మంబు నాశంబునొందిన నైశ్వర్యంబువలన మోసపోవుటచే రాజు వినువంబడు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనిరి దుష్టనిగ్రహగుణమాత్యులవలనను దస్కరులవలనను ప్రజలు నాశంబు నొందకుండ రక్షించుచు యథాన్యాయంబుగ వారలచేఁగరంబు గొనుచు నుండుమహీపతి యిహపరసౌఖ్యంబుల నందు నదియునుం గాక మోక్షప్రాప్తింబొందిన నేత్రంబు యజ్ఞేశ్వరుండయినపురుషోత్తముండు నిజవస్థాశ మోక్షింబు బడసినస్థానంబు గలవానిచేత యజియింపంబడు నట్టి జశాసనవక్త్ర యశుకారావలన సర్వభూతభావనుండును మహాభాగుండును భగవంతుండును నగుసర్వేశ్వరుండు సంతుష్టుండగునట్టి సకలజగదీశ్వరుండైనసర్వేశ్వరుండు సంతోషించిన రాష్ట్రాధిపతికి సర్వసౌఖ్యంబులుఁ బ్రాపించు లోకపాలకు లగువారు సర్వేశ్వరునికొఱకు బలిప్రదానంబులు సేయుదురు సమస్తలోకదేవతాయజ్ఞాదిసంగ్రహుండును వేదమయుండును ద్రవ్యమయుండును దపోమయుండు నగునారాయణుని విచిత్రంబులైనయజ్ఞంబులచేత యజనంబు సేసిన నీకు నభయం బగు మోక్షంబునుం గలుగుం గావున నీరాజ్యంబున మఖంబులు సేయుమని యాజ్ఞాపింపుము నీదేశంబునఁ జేయంబడినయజ్ఞంబులచేత హరికళాయుక్తంబు లగుదేవగణంబులు స్విష్టంబులై తుష్టంబు లగుచు భవదీయవాంఛితార్థంబుల నిత్తురు గావున దేవతాతిరస్కారంబు నీకు యుక్తంబు గాదు వేదచోదితంబు లగుధర్మంబులం దాసక్తుండవు గమ్మనిన వేనుం డిట్లనియె. 421

క. మునులార మీర లిప్పుడు, నను నీగతిఁ బలుచుఁదనమునం బలికితి రై
నను నది యధర్మ మందుల, నెనయఁగ ధర్మమనఁ గలదె యెచ్చటనైనన్.

వ. అదియునుం గాక. 423

చ. ఎనయఁగ జారకామిని నిజేశుని ముచ్చిలి జారపూరుషుం
దనపతి గాఁ దలంచుగతిఁ దద్దయు మూఢమనస్కులై తన
ర్చిననరపాలరూపము ధరించిన యీశ్వరు సన్నుతింగ క
న్యుని భజియింప మీ రిహపరోన్నతసౌఖ్యము లంద రెన్నఁడున్. 424

వ. అని మఱియు నిట్లనియె యజ్ఞపురుషుండన నెవ్వం డెవ్వనియందు మీకు భక్తిస్నేహంబు లుదయించె భర్తృస్నేహవిదూరములైనకుయోషిద్గణంబులు జారునందుఁ జేయు భక్తిచందంబునఁ బలికెద రదియునుం గాక.

క. హరి హర హిరణ్యగర్భ, స్సురాధీశ్వర వహ్ని శమనఁ జలధిపతి మరు
న్నరవాహన శశి ధరా రవి, సురవర ముఖ్యులు నృపశరీరసూచకు లగుటన్. 426

క. పరికించి నను భజింపుఁడు, ధరణీశుఁడు సర్వదేవతామయుఁ డగు మ
త్పర మగుఁడు నాకంటెను, బురుషుఁడు మఱియెవ్వఁ డగ్రపూజార్హుం డిలన్.

వ. అది గాన మీరు నాయందుఁ బలివిధానంబులు సేయుం డని పాపకర్ముండు నన త్ప్రవర్తకుండు విపరీతజ్ఞానుండు నష్టమంగళుండు నగు వేనుండు పండితమాని యగుచుం బలికిన మునులా వచనంబు లాకర్ణించి యూరకున్న నమ్మునులు భగ్నమనోరథు లై తమలో నిట్లని రీదారుణకర్ముం డయినపాతకుండు హతుం డగుం గాక వీఁడు జీవించెనేని వీనిచేత నీజగంబులు భస్మంబులు గాఁగల విధి నిశ్చితంబు దుర్వృత్తుం డగువీఁడు మహారాజసింహాసనంబున కర్హుండు గాఁడు వీఁడు మున్న నేసర్వేశ్వరునను గ్రహంబున నట్టివిభూతియుక్తుం డయ్యె నట్టియజ్ఞపతి యైనశ్రీమహావిష్ణుని నిందించుచున్నవాఁడు గావున నిర్లజ్జుండై నహరినిందకుని హననంబు సేయు వలయు నని మును లుద్యోగించి యాత్మప్రకాశితం బైనక్రోధంబునం జేసి హుంకారమాత్రంబున నాయీశ్వరనిందాహతుం డగు వేనుని బొలియం జేసి రంత. 428

క. అరసి సునీథయు శోకా, తుర యై తనసుతుఁడు దనువుఁ దొఱఁగినఁ దదనం
తరమునను యోగశక్తిం, బరువడి నిజరాజ్య మరసఁ బరిపాలించెన్. 429

వ. అంతనొక్కనాఁడు. 430

సీ. మునివరేణ్యులు భక్తిఁ దనర సరస్వతీ, సలిలంబులను గృతస్నాను లగుచు
మునుకొని తత్తీరమున నగ్నిహోత్రముల్, విలసిల్ల నియతిఁ గావించి యచటఁ
దవిలి సత్పురుషకథావిశేషంబులు, సలుపుచు నుండంగఁ సకలలోక
భయదంబు లగుమహోత్పాతముల్ దోఁచిన, మునిలోకంబు లమంగళములు

తే. వారయకుండెడుఁ గాక నిర్బుద్ధిలోనఁ, దలఁచుచుండఁగఁ బెలుచ నుగ్రమగుచు
సర్వదిశలను బాంసువర్షంబు గురిసెఁ, దస్కరులు సర్వజనులవిత్తమును గొనిరి.

వ. ఇట్టి లోకోపద్రవం బెఱింగి జననాథుం డుపరతుం డగుటం జేసి జనపదంబు లరాజకంబు లై యన్యోన్యహింసల నొందుచుం దస్కరబాధితంబు లగుచునుండుట యెఱింగియుఁ దన్నివారణంబునకు సమర్థు లయ్యును జోరాదిబాధలం గనుంగొనుచు మునులు వారింపక యుండిరి. మఱియు సమదర్శనుండు శాంతుండు మనశ్శీలుండు నగు బ్రాహ్మణుండు దీనుల నుపేక్షించిన నతనితపంబు భిన్నభాండగతంబు యున క్షీరంబుచందంబున క్షయించుం గావున నంగవసుధాధీశవంశోద్భవులు హరిపదాశ్రయు లగుటం జేసియు నమోఘసత్త్వనిష్ఠు లగుటం జేసియు విరల వంశంబు విచ్ఛిత్తి నొందింప ననర్హంబు గాన స్థాపనీయం బగు నని నిశ్చయించి మృతుం డైన వేనుని కళేబరంబు డగ్గఱ వచ్చి తదూరుమథనంబు గావింప నందు. 432

సీ. ఘనకాకకృష్ణసంకాశవర్ణుండును, హ్రస్వావయవుఁడు నగ్రహనుండు
హ్రస్వబాహుండును హ్రస్వపాదుండును, నిమ్ననాసాగ్రుండు నెఱయురక్త
నయనుండుఁ దామ్రవర్ణశ్మశ్రుకేశుండు, నతినీచజనుండు నైనయట్టి
యొక్కనిషాదకింకరుఁ డుదయించి యేమి సేయుదు నని పలుకుచు నున్నఁ జూచి
తే. వరమునులు నిషీద యనుచుఁ బలికిరి కాన
వాఁడు నిషాదాఖ్యుఁ డయ్యె
నతనివంశ్యులు గిరికాననాళి వేన
కల్మషముఁ దెల్పుచుండిరి కడఁగి జాతియు. 433
క. అనయము నాపత్యంబగు మనుజేంద్రుని బాహు లంత మథియించిన నం
దనఘం బగు నొకమిథునము, జనియించెను సకలజనులు సమ్మద మందన్. 434
వ. అందు లోకరక్షణార్థంబుగా నారాయణాంశంబున నొక్కపురుషుండును హరికి
నిత్యానపాయిని యగు లక్ష్మీకళాకలిత యై గుణంబు లనుభూషణంబులకు నలం
కారపాత్రి యగు కామినియు జనియించె నందుఁ బృథుశ్రవుండును బృథు
యశుండు నగుట నతండు పృథుచక్రవర్తి యనుపేరం బ్రసిద్ధుం డయ్యె నయ్యంగ
నయు నర్చి యను నామంబునం దనరుచు నతని వరియించె నాసమయంబున. 435
సీ. ఆనందమునఁ గురియించి రమరులు మునినాథ, పితతి మోదంబు నంద విరులవానఁ
బరమానురక్తి శంఖభల్లీలఁ జూపట్టె, సురపతివీట నచ్చరలమాట
కర్ణరసాయనక్రమమునఁ దోఁచెఁ, బలు వైన తేటికిన్నరులపాట
య మిషకరమాతం బై చాలఁ జెలఁగెను, విభవోత్సవంబు దుందుభిరవంబు
తే. మునినుతి సెలంగె [1]శిఖి గుండములు వెలింగె, నంతనచటికి సరసీరుహాసనుండు
గరుడగంధర్వదేవతాగణముతోడ, నర్థిఁ జనుదెంచె సమ్మోద మతిశయిల్ల.
వ. అంత. 437
కవిరాజవిరాజితము. అరయఁగ వైన్యునిదక్షిణహస్తమునం దరవిందరమారమణీయమనో
హరలలితాయుధ[2]చిహ్నము లంఘ్రులయందు సమగ్రహలాంకుశభా
స్వరకులిశధ్వజచాపసరోరుహశంఖవిరాజితరేఖలు వి
స్ఫురగతి నొప్పఁ బితామహముఖ్యులు సూచి సవిస్మయు లైరి తగన్. 438
వ. (ఇతండు నారాయణాంశసంభూతుండు నితనియంగన రమాంశసంభూతయుం గా
నోపుదు రనితలంచి) యయ్యవసరంబున బ్రహ్మవాదు లగుబ్రాహ్మణోత్తములత
నికి విధ్యుక్తప్రకారంబున రాజ్యాభిషేకంబు గావించిరి తదనంతరంబ. 439
క. సరిదంభోధిఖగమృగ, ధరణీధరవర్షపర్వతప్రముఖములై
పరఁగినభూతశ్రేణులుఁ నరవరునకుఁ దగ నుపాయనము లిచ్చె నోగిన్. 440
తే. సమధికఖ్యాతి నాపృథుచక్రవర్తి

---

1. రవిచంద్రములు వెలింగె. 2. చిహ్నలు పాదములందు.

దేవి యగునర్చిఁ గూడి దివ్యవస్త్ర
గంధమాల్యవిభూషణాకలితుఁ డగుచుఁ
బావకుండునుబోలె నప్పుడు భాసిల్లె. 441

సీ. రాజరాజప్రముఖరాజకులోత్తముఁడయిన నైనవీరవరాసనంబు
జలపతి జలకణాసారకంబగు పూర్ణ, చంద్రసన్నిభసితచ్ఛత్రకంబు
జనమారుతుఁడుతులశోభన మగు వాలవ్యజనములు వెలిఁగ దనిలతాయుధరతులు
ధర్ముండు నిర్మలోద్యత్కీర్తి మయ మగు, మహనీయనవపుష్పమాలికయును

తే. జంభవైరి కిరీటంబు శమనుఁ డభయ,దనియామకదండంబు జలజభవుఁడు
నిగమమయకవచంబు వాణీలలామ, స్వచ్ఛ మగు నవ్యహారము నమరి చ్చె.

సీ. దామోదరుండు సుదర్శనచక్రంబు, సర్వాత్మ యైనపద్మజపాణి
చంద్రార్ధధరుఁ డర్ధచంద్రరేఖాంకిత, కమనీయకోశసంగళితఖడ్గ
మంబిక శతచంద్రమనుఫలకముఁ జంద్రుఁ, డమృతమయహయచయంబు
త్వష్ట రూపశ్రీయోగ్యరథంబును, భానుండు ఘృణిమయబాణములను

తే. [1]శిఖియు నజగోవిషాణసంచితమహాజ,గవమనం దగుచాపంబు నవని దేవి
యోగమయ మైనపాదుకాయుగముగగన,చరులు గీతంబు లిచ్చిరి సంతసమున.

వ. వెండియుం బ్రతిదివసంబు నాకాశంబు పుష్పంబులు గురియింప మహర్షులు సత్యంబు లైనయాశీర్వచనంబులు పలుప సముద్రుండు శంఖంబును నదంబులు పర్వతంబులు నదులును రథమార్గంబు నొసంగెఁ దదనంతరంబ సూతమాగధ వందిజనంబులు దన్ను నుతియించినం బ్రతాపశాలి యగువైన్యుండు మంద స్మితసుందరవదనారవిందుం డై చతురవచనుం డగుచు మేఘగంభీరభాషణం బుల వారల కి ట్లనియె. 444

సీ. వంధిమాగధసూతవరులార నాయందు, గమనీయగుణములు గలిగె నేని
నర్హంబు నుతిసేయ నవి లేవు నాయందు, నది గాన మీనుతి వ్యర్థమయ్యె
నిటమీఁద గుణముల నేపారి యుండిన, నపుడు నుతించెద మంటి రేని
చతురభాషణు లైనసభ్యులు నుత్తమ,శ్లోకునిగుణము లస్తోకభూప్ర

తే. సిద్ధములు గాన సన్నుతి సేయుఁ [2]డజుని, నతనిబహువిధభావంబు లభినుతింప
నలవి గాదయె యుండు దరదియుఁగాక, చతురమతులార మాగధజనములార.

వ. మఱియు మహాత్ములగుణంబులు దనయందు సంభావితంబులు సేయుసామర్థ్యం బులు గలిగిన నందు మహాత్ములగుణంబులు ప్రసిద్ధంబులు గావునం దత్సమంబు గా నెట్లు నుతింపవచ్చు నెవ్వండే నొకండు శాస్త్రాభ్యాసంబునం దనకు విద్యా తపోయోగగుణంబులు గలుగు నని పలికిన వానిం జూచి సభ్యులు పరిహసింతు రది కుమతి యగువాఁ డెఱుంగం డదియునుం గాక. 446

1. శిఖీ యజాగోవి, 2, వేళ, లందు సర్వార్చనంబుల నభినుతింప నలవి గా దని,

క. అతిపరిశుద్ధులు లజ్జావినీతులు నన్నుగునట్టిసభ్యనికరము లాత్మ
 నతిపావనిందల దోషము లతిహేయములని తలంతు రాత్మల నెపుడున్. 447
క. వందిజనంబులు లోకము, లందును బరికీర్తితగుణు లగుభూపతులన్
 నందించుట నర్హం బై, నం దగదు నుతింప శిశుజనంబులపగిదిన్. 448
క. అని సూతవందిమాగధ, జను లారని నాయకునివచనములు విని యుక్త
 మనిచోదితులై క్రమ్మఱ, ననురాగము లుప్పతిల్ల నమ్మనుజేంద్రున్. 449
వ. అమ్మునీశోపదానంబు లయినమధురవాక్యంబుల నిట్లనిరి. 450
క. దేవాంశసంభవుండవు, శ్రీనాథకళాంశజుఁడవు చిరతరగుణ
 మాన్యాద్యుండవ చరిత్ర, సైరిభవన్మహిమఁ బొగడ నలవియె మాకున్. 451
క. అని వెండియు నిట్లని రై,నను నొక్కమార్గంబు గలదు నందింప భవ
 ద్ఘనచరితామృతపానం,బున జేసియు మునులవచనములఁ జేసి తగన్. 452
వ. శ్లాఘ్యంబు లైనభవదీయచరిత్రంబుల స్తోత్రంబులు సేసెద మని యిట్లనిరి. 453
సీ. ఈవైన్యుఁ డఖిలలోకావలి ధర్మాను,వర్తనకుల నెప్పు వఱలఁ జేసి
 ఘనధర్మమార్గవర్తనులతోఁ దుల్యుఁ డై. ధర్మసేతువుఁ బ్రీతిఁ దగిలిప్రోచు
 ధరను శాత్రవులను దండించు నవ్వది, క్ష్మాలకాయవసంకలితుఁ డగుచు
 నయ్యాయికాలంబులందు భావనదాన,ములఁ బ్రజారంజనములఁ దనరు
తే. [1]సవనసద్వృష్టికరణాదిసత్కృతుఁ డగుట
 నుభయలోకంబులకుఁ బ్రీతి నొదవఁ జేయు
 న్యాయమార్గంబునను భూజనాళిధనముఁ
 బుచ్చుకొని యిచ్చు సూర్యుఁడుఁబోలె నితఁడు. 454
వ. మఱియును. 455
సీ. సర్వభూతములకు సముఁడును బర్యాప్తి, క్రమమున లోకాపరాధములను
 నతిశాంతసంయుక్తుఁడై సహించుచునార్తు,లగువారియెడఁ గృపాయత్తుఁ డగుచు
 నరరూప ధారిహరిమూర్తి గావున, నింద్రుండు వర్షించి యెల్లప్రజల
 రక్షించుగతిఁ దాను రక్షించు నమృతాంశు,సన్నిభవదనాబ్జసస్మితాను
తే. రాగమిళితావలోకనరాజిఁ జేసి, సకలజనులకు సంప్రీతిసంభవింపఁ
 జేయు సంతతమును గూఢచిత్తుఁ డగుచు, శత్రువరులకగమ్యుఁడై సంచరించు.
వ. అని వెండియుఁ బ్రవేశనిర్గమశూన్యమార్గనిరూఢకార్యుండును నపరిమితమహాత్త్వాదిగుణాగణైకధాముండును సముద్రునిభంగి గంభీరచిత్తుండును సుగుప్తవిత్తుండును వరుణుండునుంబోలె సంవృతాత్ముండును శాత్రవాసహ్యప్రతాపయుక్తుండును దురాసదుండును సమీపవర్తి యయ్యును దూరస్థునిభంగి వర్తించుచు వేనారణిజనితహుతాశనుండుగావున హుతాశనుచందంబున నన్యదుస్స్పర్శనుం

1. 'సవనకరణాదికాచారసమితిచేత' వ్రా. ప్ర. 2. నై క్రమ మతిక్రమమున.

యును నై వానిలవలన సకలప్రాణిబాహ్యాభ్యంతరకర్మంబుల దెలియుచు (దేహ ధారులకు సాక్షిభూతుండై యాత్మస్వరూపుండై) వాయువుభంగి వర్తించుచు నాశ్రితజనపీడితులైన ... (ధర్మపథంబున వర్తించుచు) నాత్మీయసుహృత్పుత్రులైన నదండ్యులగుదురేని దండించుచు శత్రుపుత్రుల నైన నదండ్యులగుదురేని దండింపక ధర్మమార్గవర్తియై యుండుచు దనయాజ్ఞాచక్రంబు ప్రతి హతంబగుచు ... సూర్యుండు ... చేత నెంతపర్యంతంబు భూమండల ప్రకాశంబు జేయు నంతపర్యంతంబు నిజగుణంబులచేత లోకంబుల రంజిల్లఁజేయుచు నదియునుంగాక ప్రకృతిరంజకంబులైన గుణంబులచేత దృఢవ్రతుండును సత్యసంధుండును బ్రహ్మణ్యుండును సర్వభూతశరణ్యుండును వృద్ధసేవకుండును మానప్రదుండును దీనవత్సలుండును బరవనితామాతృభావ ముండును దనపత్ని నర్ధశరీరంబుగాఁ దలంచువాఁడును నగుచుఁ బ్రజలయెడఁ దండ్రియట్లఁ బ్రీతి సేయుచు రక్షించుచుండు మఱియును. 457

సీ. తలపోయ బ్రహ్మవిద్యావిష్టజనముల, కనయంబు గింకరుండైనవాఁడు
నఖిలశరీరగుఁ డాప్తసుహృజ్జన, తానందకరుఁ డన నలరువాఁడు
సంసారఘనకర్మసంగహీనులయందు, సంగసంప్రీతుఁడై జరగువాఁడు
దుర్మార్గమనుజసంద్రోహంబునకు నుగ్ర, దండధరుం డనఁ దనరువాఁడుఁ

తే. ప్రకృతిపురుషకళావేశుఁడై పరఁగువాఁడు
భగవదవతారయుక్తుఁడై నెగడువాఁడు
నగుచు వర్తించు సమ్మోద మతిశయిల్లఁ
జారుతరమూర్తి యీ రాజచక్రవర్తి. 458

వ. మఱియుఁ (ద్వ్యర్థిసుండుఁ) గూటస్థుండుఁ బరమాత్మయు బ్రహ్మకళారూపుండు నగువాఁడును నై యుదయించెం గావున నితనియందు నవిద్యారచితం బైన భేదంబు నిరర్థం బగు నని పెద్ద లగువారలు చూతు రని మఱియు ని ట్లనిరి.

సీ. ఉదయాద్రిపర్యంత మూర్వీతలం బేక, వీరుఁడై రక్షించి వెలయునీతఁ
డొకనాఁడు విజయయాత్రోత్సవం బేపార, సన్నద్ధుఁడై మణిస్యందనంబు
నెక్కి చాపముఁ బూని దిక్కుల నూర్వ్యుని,పగిదిని శత్రుభూపాలతమము
విరియింతు నని చాల వెలుఁగొందుచును ధరా,చక్రప్రదక్షిణశాలి యగుచు.

తే. దిరుగునెడ సర్వదిక్పాలవరసమేత, పార్థివోత్తమనికర ముపాయనంబు
లిచ్చి తనుఁ జక్రపాణినిఁ బెనయునాది, ధరణివిభుఁ డని నుతియించి తలఁతు రెదల.

క. ఈ నృపతి ధరాచక్రము, ధేనువు గాఁ జేసి పిదుకు ధృతి నఖిలపదా
ర్థానీకము విబుధులు సన్మానింపఁగఁ బ్రజకు జీవనప్రదుఁ డగుచున్. 461

చ. అమరవరేణ్యుఁ బోలి యనయంబును నీతఁడు గోత్రభేదన

త్వమునఁ జెలంగుచున్ జగత్ప్రపదరాపనశీలుఁడై నినా
దమున విరోధిభూపతుల కుల్లము ఝల్లన ననన్యసింహావి
క్రమమున సంచరించు నని కొందఱు మెచ్చఁగఁ బల్కి వెండియున్. 462

వ. ఇట్లనిరి. 463

చ. సకలదిగంతరాళములఁ జారుతురంగనిధి యశ్వమేధముల్
ప్రకటముగా [1]శతంబు ఘనపావనమైన సరస్వతీతటిన్
నికటధరిత్రిఁ జేయుతఱి నేర్పుల నంతిమయాగమందుఁ గొం
జక మఖసాధనాశ్వమును జంభవిరోధి హరించు నద్ధతిన్. 464

సీ. ఒకనాఁడు నిజమందిరోపాంతవనమున, జని యందు సద్గుణశాలి యైన
ఘనుని సనత్కుమారునిఁ గాంచి యమ్మునివరు బ్రహ్మతేజుఁగా నెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి [2]విజ్ఞానమును బొందు నచ్చటి, బ్రహ్మవేత్తలు మునిప్రవరులవలన
మానితలబ్ధవిజ్ఞానుఁడై వర్తించె, నమ్మహారాజు మహీతలంబు
తే. నందు విశ్రుతవిక్రముఁ డైనయట్టి, తనకథావళి భూప్రజాతతి నుతింప
నక్కడక్కడ వినుచు శౌర్యమున నఖిల, దిక్కులను గెల్చి వర్తించు ధీరయశుఁడు.

వ. ఇట్లు విపాటితవిరోధిశల్యుండును సురాసురజేగీయమాననిజవైభవుండు నై ధరా చక్రంబునఁ గీర్తుఁడు రాజయ్యెడి నని యిమ్మాధంబున స్తోత్రంబు సేసినవందిమా గధసూతజనంబులం బృథుచక్రవర్తి పూజించి మఱియుం బ్రాహ్మణభృత్యా మాత్యపురోహితపౌరజానపదశ్రేణికతాంబూలికనయోజ్యప్రముఖాశేషజనంబు లం దత్తమచితక్రియలం బూజించె నని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుం డి ట్లనియె. 466

పృథుచక్రవర్తి గోరూపిణి యగుభూమివలన నోషధులఁ బిదుకుట.

సీ. ఏమినిమిత్త మై భూమి [3]గోరూపిణి, యయ్యె దానికి వత్స మయ్యె నెద్ది
గొనకొని దోహదక్షమునకు నర్హం బైన, పాత్ర మెయ్యది దలఁపంగ దోగ్ధ
యైనయాపృథు వేపదార్థముల్ పిదికెను, బరికింప నవని స్వభావమునను
విషమ మై యుండియు వెలయంగ నేరీతి, సమగతిఁ [4]జెందెను జంభవైరి
తే. క్రతుహయంబును గొనిపోవఁగా నార్య మెద్ది, ధిసధియాతఁడు సనత్కుమారువలనఁ
గలితవిజ్ఞానుఁ డగుచు నేగతిఁ బొందె, ననఘచారిత్ర మైత్రేయ యది యుఁగాక.

వ. మఱియుఁ (బరబ్రహ్మంబును) భగవంతుండును బుణ్యశ్రవణకీర్తనుండును సర్వ నియామకుండును నగుకృష్ణునియవతారాంతరాశ్రయం బగుదివ్యకథలను భగ వంతుం డైనపుండరీకాక్షుండు పృథ్వవతారంబు ధరియించి గోరూపిణి యగు

---

1. 'నొనర్చుటకు భారతిసన్నిధినుండి వెండియున్నకుటిలభక్తిఁ దత్సవన మాదర మొప్పఁగఁ జేయుచుండఁ గొంజక' వ్రా. ప్ర. 2. తత్ఫలములఁ బొందు. 3. 'గోరూపమై వఱలెడు దానికి వత్స మెద్ది' వ్రా. ప్ర. 4. కేఁపెను.

పృథివిం బిదికెదని మొగి [illegible] నలిగిన [illegible] దాసుండ నయిన నాకు నెఱింగింపు మనిన వాసుదేవకథా [illegible] ప్రశం సించి మైత్రేయుం డిట్లనియె నట్లు బ్రాహ్మణాననంబులచేత [illegible]ంబున నభి షిక్తుం డగుచు సకలప్రజా [illegible]యుక్తుండై [illegible] నంత (నిరన్న యగుధరిత్రియం [illegible]రహితు [illegible] క్షుత్పిపాసాక్షీణ దేహులై వైన్యునిం జూచి యిట్లనిరి. 468

క. అరయంగ నేము బుభుక్షా పరిపీడన బడిత మయ్య ◆ పైకొని తరుకో
టరజనితవహ్నిచేతను, దరికొను వృక్షముల [illegible] బోలె ◆ ధరణీనాథా. 469

క. శరణశరణ్యుండ వగుదను, శరణము చేకొనము మాకు ◆ సత్కృప నన్నం
బరసి కృప సేసి ప్రోవుము, నరనాయక యనుచుఁ బ్రజలు ◆ నతులై పలుకన్.

క. విని దానికి నదుపాయము, జననాయకుఁ డాత్మఁ దలఁచి ◆ సక్రోధుం డై
ధనువున బాణముఁ దొడిగెను, ఘనరౌద్రుం డైన త్రిపురఘ్నునకు సరిగిదిన్. 471

వ. ఇట్లు దొడిగిన. 472

క. మహిపతి నప్పుడు గనుఁగొని, [1]మహి గోరూపమునఁ గంప్య ◆ మానయు నగుచున్
గుహకుం డగు లుబ్ధకుఁ గని, గహనంబునఁ బాఱుహరిణి ◆ క్రైవడిఁ బాఱెన్. 473

వ. ఇట్లు ధరణి పాఱిన నతండు కుపితారుణేక్షణుండై వెంటం దగిలి నలుదిక్కులను విదిక్కులను భూభాగనభోభాగంబుల నెక్కడఁ జనియె నక్కడికి వెనుదగిలి యుద్యతాయుధుండై చనుచుండ నవ్వైన్యునిం [2]గని మృత్యుగ్రస్త యగు ప్రజలచందంబున ననన్యశరణ్యయై యతిభయంబునం బరితప్యమానహృదయ యగుచు వైన్యా ధర్మవత్సలుండవును నాపన్నరక్షకుండవును మహాత్ముండవును సకలప్రాణిపరిపాలనావస్థితుండవును నయిన నీ వీదీనయుం బాపరహితయుం గామినియు నగునన్ను వధియింపం బూని యేల వెనుదగులుచున్నవాఁడవు (ధర్మతత్త్వం బెఱుంగువారు) సతీజనులు గృతాపరాధులైనం దీనవత్సలతం జేసి వధింప రని పలికి మఱియు నాధరణీదేవి పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె. 474

క. జననాథచంద్ర యీభూ,జనకోటికి యానపాత్ర ◆ సదృశస్థితితో
ఘనదృఢశరీర నగుచును, ననయము నాధారభూత ◆ నగుచుఁ జరింతున్. 475

తే. ఇట్టినన్నుఁ గృపామతి ◆ యెడలి యిటు వి,పాటనము సేసి త్రుంచెదు ◆ ప్రజలు నీట
మునుఁగకుండంగ నేరీతి ◆ ననఘచరిత, యరసి రక్షింతు వన నతం ◆ డవని కనియె.

వ. ధరిత్రి మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయుచున్నదాన వది యెట్లనుంగాక నీవు యజ్ఞంబులందు హవిర్భాగంబుల ననుభవించుచు ధాన్యాదికంబుల విస్తరింపం జేయక గోరూపంబు ధరియించి యనయంబుఁ దృణభక్షణంబు సేయుచుఁ బాలం బిదు

1. మహీతలయము కంపమానస. 2. 'మృత్యుసమునిఁగా భావించి విత్రాసంబు నొందుచుండ నాసమయంబునఁ గంపమానహృదయయై వసుంధర యిట్లనియె వైన్యా.'

తక నీయందె యడంచికొంటివి; నీయం దున్న యోషధీబీజంబులు బ్రహ్మచేతం
బూర్వంబునందె కల్పింపంబడినయవి; వాని నిగ్రహంబునంద యడంచికొని
యిప్పుడీయక మూఢహృదయవు, మందమతివియు నై యపరాధంబు సేసినదా
నాత్మురాల వగుదాన నిను బాణంబులచే జర్జరీభూతశరీరం జేసి వధియించి నీమేని
మాంసంబునం జేసి క్షుద్బాధితులు దీనులు నగు నీ ప్రజల యార్తి నివారించెద నీవు
కామినిని గంటివి స్త్రీపురుషనపుంసకులలో నెవ్వరేని భూతదయ లేక స్వమాత్ర
పోషకు లగుచు నిరనుక్రోశంబుగ భూతద్రోహు లై వర్తించు వారి రాజు
లు వధించిన నది వధంబు గాదు గాన దానం బాపంబు వొరయదు నీవు కామిని
వైనను దుర్మదవు స్తబ్ధవు నగుచు మాయామృగరూపంబునం బాఱి పోవుచున్న
నిన్నుం దిలలంతలఖండంబులు సేసి నా యోగమహిమం బ్రాణికోటి నుద్ధరించెద
నని పలికి రోషభీషణాకారంబు ధరియించి దండధరునివడువున వర్తించు పృథునిం
జూచి వడంకుచు మేదిని ప్రాంజలి యై యి ట్లని వినుతింపం దొడంగె. 478

క. ఓ నాథ పరమపురుషుఁడ, వై నిజమాయాగుణంబు లం దినకతనన్
నానావిధ దేహములం, బూనుదు వగుచుందు వగుదు పుణ్యచరిత్రా. 478

వ. అట్టినీవు. 479

క. నను సకలజీవతతికిని, మును నీ వాధారభూతగా నిర్మింపన్
విను నాయందుఁ జతుర్విధ, ఘనభూతవిసర్గ మొదవెఁ గైకొన వలసెన్. 480

వ. అట్లయి యుండ. 481

క. నను నుద్యతాయుధుఁడ వై, మనుజేంద్ర వధింపఁ బూని మసలెదు నీకం
టెను నన్యుని నెవ్వని నే, ఘనముగ శరణంబు సొత్తుఁ గరుణాభరణా. 482

వ. అదియునుం గాక. 483

సీ. అనఘ స్వకీయంబు నై యతర్కితము నై, మహిమ నొప్పినభవన్మాయచేత
సకలచరాచరసర్గంబు నిర్మించి, ధర్మార్థపరుఁడ వై తనరు దీశ
నీవిక్రమము నవనీరజలోచన, సకలలోకులకు దుర్జ్ఞేయమువ వలఁపఁ
దగు నట్టినీవు స్వతంత్రుఁడ వగుటను, బ్రహ్మఁ బుట్టించి యా బ్రహ్మచేత
తే. సకలజగములఁ జేయింతు సమతఁ బేర్చి
యేక మయ్యు మహాత్మ యనేకవిధము
లగుచు వెలుఁగొందు చుందు వీశ యఖిలమందుఁ
జారుతరమూర్తి యో పృథుచక్రవర్తి. 484

వ. మఱియు మహాభూతేంద్రియకారకచేతనాహంకారంబు లనుశక్తులం జేసి యీ
జగంబుల కుత్పత్తిస్థితివిలయంబులఁ గావించుచు సముత్కటవిరుద్ధశక్తులు గల
పురుషునకు నమస్కరించెద నట్టిపరమపురుషుండ వయిననీవు నిజనిర్మితంబును
భూతేంద్రియాంతఃకరణాత్మకంబును నైనయీవిశ్వంబు సంస్థాపింపం బూని. 485

సీ. ఆదివరాహంబ వై యా రసాతలగత నైన నన్ను [1]నఖకోటికతోడ
నుద్ధరించితి వట్టి యుష్కాగ్రభాగంబు నం దర్థి నున్నానే నసనె నావ
యం దున్న నిఖిలప్రజావళి రక్షింపఁ గోరి యీ పృథురూపధారి వైతి
వట్టి భూభరణుండ వైన నీ విప్పుడు పయోనిమిత్తంబుగా నను గవయుచుంట
తే. వగుచు నన్ను వధించెద ననుచు బుద్ధిఁ, గలఁగొనుచున్నాఁడ విది విచిత్రంబు గాదె
విశ్వసంభార్య నిరవద్య వేదవేద్య, భవ్యగుణసాంద్ర వైన్యభూపాలచంద్ర.
వ. కావున నీశ్వరగుణసద్రూపం బైన మాయావిమోహితాంతఃకరణులు నైన మా
వంటివారలచే హరిభక్తులచేష్టితం బెఱుఁగంబడ దన్న హరిచేష్టితం బె
ఱుఁగంబడు నట్టి జితేంద్రియ యశస్కరులైన వారలకు నమస్కరింతు నను
చు నివ్విధంబున గోత్రస్ఫురితాధరుం డైన పృథుని నతినుతించి ధైర్యం బవ
లంబించి వెండియు నిట్లనియె. 487
క. విమలాత్మ నాకు నభయము, సమకూరెడునట్లు గాఁగ సన్మతి నీ క్రో
ధము నుపశమించి కరుణింపుము నా విన్నపము వినుము పురుషనిధానా. 488
క. ధర విరులు గంధ కుండంగ, సరసగతిం బూవుఁదేనెఁ జవి గొనునిందిం
దిరవిభు వైవడి బుధుఁ డగు, పురుషుఁడు సారాంశమాత్రంబు గ్రహించున్.
సీ. వినవయ్య తత్త్వదర్శను లైన యట్టి సన్మునులచే నైహికాముష్మికంబు
లైన ఫలప్రాప్తి కర్థి కృష్యాద్యగ్నిహోత్రాద్యుపాయంబు లర్థి నీఁద
దృష్టంబులును నాచరితములు నగుచుండఁగా, నెనయఁగ నుపాయ మెవ్వఁ డాచ
రించును వాఁడు పాపించుఁ దత్ఫలములను, విద్వాంసుఁ డైనను వెలయ దీని
తే. నాదరింపక తనయంత నాచరించెనేని నాయాసమే యగుఁ గాని తత్ఫ
లముఁ బొందఁడు బహుళకాలము నకైన, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల.
వ. అని మఱియు మహి యిట్లనియె. 491
చ. జలరుహగర్భుచేత మును చాల సృజింపఁగఁ బడ్డ యోషధుల్
కలుషమతిన్ ధృతవ్రతులు గాని యసజ్జనభుజ్యమానమై
[2]వెలయుటఁ జూచి యే నృపతి వీరులు మాన్పమిఁ జోరబాధలన్
బలుమఱుఁ బొందుచు న్నపరిపాలిత నై కృశియించి వెండియున్. 492
క. అనుపమమఖకర్మక్రియ, లనయము లేకుంట నే ననాదృత నగుచున్
జననాయక యీ లోకము, ఘనచోరీభూత మగుటఁ గనుఁగొని యంతన్. 493
క. సవనాదిసిద్ధి కొఱకై, తవిలి తదీయౌషధీవితతులను ధరణీ
ధవ యే నప్పుడు గ్రసించితి, నవియును నాయందు జీర్ణ మయ్యెం గడంకన్.
క. విను వాని నొకయుపాయంబునఁ గ్రమ్మఱ బడయ వచ్చు భూవరచంద్రా
విను మది యెఱిఁగించెద నీకును వత్సలు రాల నగుట గురుతరచరితా. 495

1. నత్కోటికతోడ. 2. మెలఁగుట...మీరలు.

క. అనయము నా కొక వత్సము, ననురూపసుదోహపాత్రమ్మును ననురూపక దో
గ్ధను గల్పింపుము యట్టు,ననఘ భూతముల కొసఁగ నాయక చాలన్. 496

క. పరఁగ నభీప్సితములు బహు,కరములుఁ దగుచున్న దుగ్ధకలితము లగుభా
సుర కామంబులఁ బిదికెద, నరనాయక సంతత వినుము నా వచనంబుల్ 497

చ. మనుజవరేణ్య యేను విషమస్థలి నై యుఁడుట నిష్ఫలదానఁ గా
వున జలదాగమోదితపయోనివహంబు తొలంగిపోవు నా
యునికిఁ దదంబుపూరముల్ పుడమి నెంతకు యంతట నిల్చునట్లుగా
మనుపఁగ నన్ను నిమ్నమును సమస్థలి నై పెను పొందఁ జేయవే. 498

క. అని యివ్విధమున నాభూ,వనితామణి పలుకు మధుర వచనంబులు దా
విని యనురాగము దనమన,మునఁ గడలుకొనంగ రాజముఖ్యుం డంతన్. 499

చ. మనువును ¹దూడఁ జేసి కరిమఁ గా నిజపాణితలంబు లీల దో
హనము గఁ జేసి యంత సకలౌషధులం బిదికెం గ్రమంబునం
దనరఁగ నద్విధంబునను దత్పృథువత్సలయై భూమియుం
దనయము వారువారును బ్రియం బగు కోర్కులు వొంది రున్నతిన్. 500

సీ. బలసి ఋషుల్ బృహస్పతిని వత్సంబు గా, నర్థించి తమ యింద్రియంబులందు
నంచితచ్ఛందోమయక్షీరమును దేవ,తలు సురరాజవత్సకము గాఁగఁ
గనకపాత్రమునందుఁ దనరు నోజోబల, ²వీర్యామృతంబు నై వెలయు పయసు
దైత్యదానవులు దైత్యశ్రేష్ఠుఁ డగుగుణ,శాలిఁ బ్రహ్లాదు వత్సంబుఁ జేసి

తే. ఘనసురాసవరూపదుగ్ధంబు వరుస,నప్సరోజనగంధర్వు లలరి యపుడు
³ఒనర విశ్వావసువు వత్సముగఁ జేసి, పద్మమయనిర్మితంబైన పాత్రమందు

వ. మాధుర్యసౌందర్యసహిత గాంధర్వక్షీరంబును పితృదేవతలు సూర్యవత్సకంబుగా నామపాత్రంబునందు గవ్యం బను దుగ్ధంబును సిద్ధులు గపిలవత్సకంబుగా నాకాశపాత్రమందు సంకల్పనారూపాణిమాదిసిద్ధి యను క్షీరంబును విద్యాధరాదులు తద్వత్సకంబును దత్పాత్రికంబునుం గా ఖేచరత్వాదివ్యాపారరూపక్షీరంబును గింపురుషాదులు మయవత్సకంబుగా నాత్మపాత్రంబున సంకల్పమాత్ర ప్రభవంబు నంతర్ధానాద్భుతాత్మ⁴సంబంధియు నగు మాయ యను క్షీరంబును యక్షరక్షోభూతపిశాచంబులు భూతేశవత్సకంబుగాఁ గపాలపాత్రంబుగా రుధిరాసవం బను దుగ్ధంబును నహిదందశూకసర్పనాగంబులు దక్షకవత్సంబు బిలపాత్రంబునుం గా విషరూపక్షీరంబును బశువులు గోవృషవత్సకంబుగా నరణ్యపాత్రంబునందుఁ దృణం బను క్షీరంబును గ్రవ్యాదమృగంబులు మృగేంద్రవత్సకంబును నాత్మకళేబరపాత్రికంబునుంగాఁ గ్రవ్యం బను దుగ్ధంబును విహంగంబులు సుపర్ణవత్సకంబు

1. వత్సఁ. 2. వీరస్వరూప మై. 3. వలను మెఱయ విశ్వావసు వత్సఁ జేసి. 4. సంబంధిని యగుబుద్ధి యను క్షీరంబు.

గా నిజకాయపాత్రంబులం దుగ్గీటకఫలాదికం బను దుగ్ధంబును వనస్పతులు వట
వత్సకంబుగా భిన్నరోహరూపపయస్సును గిరులు హిమవద్వత్సకంబుగా శిఖరసాను
పాత్రలయందు నానాధాతువు లను దుగ్ధంబులుంగా నిర్వర్తించిరి సమస్తచరాచర
వర్గంబు స్వముఖ్యవత్సకంబు స్వస్వపాత్రంబునుం గా భిన్నరూపంబు లైన క్షీరం
బులం బిదికె నని చెప్పి మఱియును, 504

క. క్రమమున నిటు పృథ్వ్యాదులు, సమత సుకాంక్షితము లొగిఁ దగఁ బిదికి క్షీ
రసము దోహనవత్సవిశేషములం దగఁ బిదికి రంత, ధరణీధవుఁకున్. 505

తే. సముచితాసనములు పొందు సర్వకామ, దుఘ యనందగు భూమిని సమహితముగఁ
గాంచి కైకొని నిజచాపకోటిచేత, భూరిగిరికూటములఁ జూర్ణములుగఁ జేసి

తే. చండదోర్దండలీల భూమండలంబు, సమతలంబు గఁ జేసి శాశ్వతసిద్ధి
నొంది యవ్విభుఁ డీలోకమందు నెల్ల, ప్రజకుఁ దండ్రియు జీవనప్రదుఁడు నగుచు

తే. అక్కడక్కడఁ బూర్వంబునందు లేని, గ్రామపట్టణదుర్గఖర్వాటపుళింద
ఖేటశబరాలయప్రజావాటఘోష, వివిధనిలయము లర్థిఁ గావించె నంత. 506

క. వారును భయవిరహితు లై, వారనఁ దత్తన్నివాసములయందు సుఖ
శ్రీరుచి నొప్పుచు నుండిరి, వారక యాపృథుని భాగధేయవశమున ధరిత్రిన్.

సీ. అని చెప్పి మునినాథుఁ డైన మైత్రేయుఁ డప్పురుషరత్నమునకు విదురుతోడ
ననఘాత్మ రాజర్షి యైన వైన్యుం డశ్వమేధశతంబు సన్మేధతోడఁ
గావింతు నని దీక్ష గైకొని ప్రతినిష్ఠఁ, దివిరి బ్రహ్మావర్త దేశమందు
నలరుమనుక్షేత్రమందు సరస్వతీ, నదిప్రాంతఁ దా మహోన్నతి నొనర్చు

తే. సవన కర్మక్రియకు నతిశయవిశేష
ఫలము గలిగెడి నని బుద్ధిఁ దలఁచి యచట
వరుసఁ గావించు నతిశయాధ్వరమహోత్స
వము సహింపక యుండె నయ్యమరవిభుఁడు. 508

—•• పృథుచక్రవర్తియశ్వమేధంబున నింద్రుం డశ్వము నపహరించుట. ••—

సీ. అట్టియధ్వరకర్మమందు సాక్షాద్భగవంతుఁడు, హరి రమేశ్వరుఁడు లోక
గురుఁడును సర్వాత్మకుండును బ్రభుఁడును, నిరజభవభవాన్వితుఁడు లోక
పాలకనిఖిల సుపర్వానుగుండును, యజ్ఞాంగుఁ డఖిలాధ్వరాధివిభుఁడు
గంధర్వముని సిద్ధగణ సాధ్య విద్యాధ, రాప్సరో దైత్య గుహ్యాళి దాన

తే. వాదిజేగీయమానుఁ డత్యలఘుయశుఁడు, ప్రకటనందసునందాదిపార్షదుండు
కపిలనారదసనకాదిక ప్రముఖ్య, మహిత యోగీంద్ర సంస్తూయమానుఁ డజుఁడు.

వ. మఱియుం బరమభాగవత సేవితుండును నారాయణాంశ ప్రభవుండును నైనపృథు
చక్రవర్తికి భూమి హవిరాదిదోగ్ధ్రి యయ్యును సర్వకామదుఘ యై సమస్తపదా
ర్థంబులం బిదుకుచుండె మఱియుఁ దరువులు ఘనతరాకారంబులు గలిగి మకరంద

స్రావు లగుచు నిక్షుద్రాక్షాదిరసంబులును దధిక్షీరాజ్యతక్రపానకాదికంబులును
వర్షింపఁ నవియెల్ల నదులు వరంబులై సముద్రంబులు హీరాదిరత్నవిశేషంబుల నీ
నుచుండెఁ బర్వతంబు లశేషభక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యంబులఁ జతుర్విధాన్నంబులు
గురియుచుండె లోకపాలసమేతు లైన సకలజనంబులు నుపాయనంబులు దెచ్చి
యిచ్చుచుండె నిట్టి పరిపూర్ణ విభవాభిరాముం డై యధోక్షజ సేవాపరాయణుం
డగుపృథుచక్రవర్తి యేకోనశతాశ్వమేధంబులు సన్మార్గంబునం గావించి నూఱవ
యాగంబునందు యజ్ఞపతి యైన భగవంతుని యజించుచుండం దదీయపర
మోత్సవంబు సహింపం జాలక. 510

క. అమరేంద్రుండు ఘనుఁ డహోద్ధతుఁ డై పాషండవేషకలితశిరోభా
వమునం దశ్వముఁ గొని, గ్రమమేది హరించి చనియెం గగనంబునకున్. 511

వ. అట్లు చనునప్పుడు. 512

క. అనఘుం డగు నత్రిమహాముని చోదితుఁ డగుచుఁ బృథుతనయుఁడు బాణా
సనతూణీరధరుం డై, యనిమిషపతి వెనుకఁ జనియె నతివేగమునన్. 513

వ. అట్లు చని ముందట. 514

సీ. యజ్ఞాధ్వరహరుఁ డై వధియించు, ధర్మంబు నందు నధర్మ మనెడి
బుద్ధిఁ బుట్టఁగఁ జేయ భూరిమాయావేష, ధారి యై యరుగుచు త్రాముఁ గదిసి
నిలు నిలు మని యార్చి విలుగుణధ్వని సేసి, ఘనజటాభస్మాస్థికలిత మయిన
మూర్తిఁ గనుంగొని మూర్తిభవింపన, ధర్మంబ కా బుద్ధిఁ దలఁచి యమర

తే. నాయకుని మీఁద సాయకము లేయఁజాల, కున్నఁ గనుఁగొని యత్రి విద్వన్నుతుండు
వైన్యజునకనె వాసవు నవలను సూపి, మనములోపల రోషంబు మల్లడింప. 515

క. విను మితఁడు యజ్ఞహంతయు, ననిమిషనికరాధముండు నగు నింద్రుండు గా
వున నితనిఁ జంపు మని, వని ముమ్మా రుచ్చరింప నవ్వైన్యజుఁడున్. 516

మ. వినువీధిం జను దేవవల్లభుని పై వీరుండు క్రోధాంతరం
గనిరూఢిన్ మృగరాట్కిశోరము మహాగంధద్విపేంద్రంబు మీఁ
దను లంఘించువిధంబునం బడిన నాతం డశ్వచౌర్యైకసా
ధనరూపంబుఁ దదశ్వమున్ విడిచి యంతర్ధానముం బొందినన్. 517

క. వీరుఁడు పృథుభూపాలకుమారుఁడు నిజయజ్ఞపశువు మరలం గొని దు
ర్వారబలుఁ డగుచు జనకుని, భూరిసవనరాజపుణ్యభూమికి వచ్చెన్. 518

వ. అయ్యవసరంబున నచ్చట నున్న పరమర్షి పుంగవు లతనియద్భుతకర్మంబు గనుం
గొని యాశ్చర్యంబు నొంది యతనికి జితాశ్వుం డను నన్వర్థనామంబు వెట్టి
యున్నసమయంబున. 519

చ. మఱియును దేవతాపతి తమఃపటలంబు జనింపఁ జేసి యె
వ్వరుఁ దనుం గానకుండ నని వారణఁ గాంచనపాశబద్ధ మై

సురుచిరయూపదండపరిశోభిత హైమపాత్రముల్ గొంచుఁ జె
చ్చెర విను వీధి నేగఁగ బుత్తి పవమానుఁ డత్రి నప్పిరన్. 520

క. విని పృథుభూవరతనయుఁడు ... జటాకపాలఖట్వాంగియునై
లిని ధరియించి భయంబున, జనవంద్యుని గాంచి నొంపఁ జాలక యుంతన్.

ఉ. క్రమ్మఱ నత్రిచేఁ దెలుపఁగాఁ బడి వైన్యసుతభూభవుండు రో
షమ్మున నేర్చుద్రోహి నని చంపుమని బంగరువాలు పోలి ముగుదై
య మ్మరలంగ నేసినఁ దని సురాధిపుఁ డప్పటియట్లఁ బాఱె న
శ్వమ్మును రూపముం విడిచి గాలిఁ దిరోహితుఁడై రయంబునన్. 522

వ. అట్లు చనిన బహువ్రతుం డనుమరలి యశ్వరోత్తముండు పితృయజ్ఞశాలకుం జను
దెంచె నంత. 523

సీ. హరినాయుఁడు పట్టిన హరు సహారమార్గమై, మెఱయ కైకొని విసర్జించినట్టి
భూరియుపుండ్ర ఘోర ... మూహము, లుర్వి ధరించిరి మూఢజనులు
పాషండచిహ్నముల్ పరగుట వలన, జగతిపై నగ్నవేషములు గలుగు
జైనులు భూరికాషాయవస్త్రంబులు, ధరియించు బౌద్ధులుఁ దగ జటాస్థి

తే. భస్మధారులు నయిన కాపాలికులును, నరుగ వెలసిరి లోకంబులందుఁ జాలఁ
దలఁపఁ బాషండమతము లన్ దగుననఁ, బంపు నభిరతి వొందమి నల్పబుద్ధిజనులు.

వ. తదీయచిహ్నంబులు పారంపర్యంబుగా ధరియింపం దొడంగిరి తద్వృత్తాంతంబు
భగవంతుం డయినపృథుచక్రవర్తి యెఱింగి కుపితుం డై యుద్యతకార్ముకుం
డగుచు నింద్రుమీఁద బాణంబు నేయ నుద్యమించిన ఋత్విక్కులు శక్రవధో
ద్యుక్తుండు నసహ్యారంహుండు నయినపృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని యిట్లనిరి.

క. జననాయక యజ్ఞములం, దనుపమవిధిచోదితంబు లనఁ దగు పశుబం
ధనహింసలకాఁ కితరుల, ఘనదీక్షితునకు వధింపఁ గాదండ్రు బుధుల్. 526

వ. కావున నీ విప్పు డింద్రవధోద్యోగం బుపసంహరింపుము భవదీయధర్మవిరోధి
యైనయట్టియింద్రుని. 527

క. జనపాల వీర్యవంతము, లనఁ దగుమంత్రములచేత నాహ్వానము సే
సిన నతఁ డిచటికే వచ్చును, జనుదెంచినయమరవిభుని సరభసత దగన్. 528

క. ధృతి సెవరఁ బట్టి శిఖి కాహుతిఁ గా వేల్చెదము దాన నుర్వీవర నీ
వితతమహోహితవిద్వి, న్నతుఁడై చెడి పోవు నమరనాథుం డంతన్. 529

వ. అని పృథుని వారించి ఋత్విగ్గణంబులు గుపితస్వాంతులై హస్తంబుల స్రుక్స్రు
వంబులు ధరియించి వేల్చునయ్యవసరంబున జతుర్ముఖుండు సనుదెంచి ఋత్విజులం
గనుంగొని యిట్లనియె యజ్ఞంబులందు యజింపంబడు దేవత లెవ్వనియంశంబు
లెవ్వండు యజ్ఞనామకం బగుభగవదంశం బగు నట్టియింద్రుండు మీచేత వధా

---

1. జనించిరి. 2. యకాని పరుల.

ష్ఠానము ... యాగవిధ్వంసకంబు దగుట నీయాజ్ఞకర్మవిధ్వంసనేచ్ఛం జేయు దానం జేసి పాషండ ధర్మంబులు నూతనంబు లగుచుండ వలయుం గాని ప్రతీకారంబు గర్తవ్యంబు గాదు పృథుకీర్తి యగునీపృథునకు నేకోనశతం బగునధ్వర ప్రయోగఫలంబు సిద్ధించుం గాక యని పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె. 530

సీ. మనుజేంద్ర మోక్షధర్మజ్ఞుడ వగుట నీ, కవనముల్ సేయుట ♦ చాలు వినుము
నీకు భద్రం బగు నైన దేవేంద్రు డనమునం, గై కొని రోషంబు ♦ గదురకుండ
వర్తింప వలయును ♦ వాసవుండును నీవు, బూని సుశ్లోకులు ♦ గాన మీకు
మంగళం బగుం గాక ♦ మానవనాథ నీ, చిత్తంబులోపల ♦ జింతం దొఱఁగి

తే. మింప నిబ్బాతి వ్రతముల నాదరించి వినుము, దైవహతమగుయజ్ఞంబు ♦ దగిలి చేయు
కొఱకు భవదీయచిత్తంబు ♦ గలంచి రోష, కలుషితంబైన నజ్ఞానసకలిత మగును.

వ. భవదీయయజ్ఞహననార్థం బశ్వాపహరణుం డైనయింద్రుండు దేవతలలోన దురాగ్రహుం డగుటం జేసి యతనిచేత నిర్మింపంబడి చిత్తాకర్షకంబు లైనయీపాషండధర్మంబుల చేత ధర్మవ్యతికరంబు గలుగుం గాన యీయజ్ఞంబు పాలింపు మని మఱియు నిట్లనియె. 532

సీ. అది గాక వినుము వేనాపచారంబునం, బూని విలుప్తంబు ♦ లైనయట్టి
యలఘునానాసమయానుధర్మంబులం, బరిపాలనము సేయం ♦ బరంగి వేను
దేహంబువలనను ♦ దివిరి జనించి యున్నాఁడవు నారాయణాంశజుఁడవు
గావున నీసర్గకలితలోకంబునం, బుట్టినతెఱంగు నీబుద్ధిం దలంచి

తే. మొదటినే నెమ్మితికి సృజియింపఁబడితి, వట్టి యూబ్రహ్మసంకల్ప ♦ మవనినాథ
తప్ప కుండంగం బాలింపు ♦ ధర్మగతిని, జారుశుభమూర్తి యోపృథుచక్రవర్తి.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె నుపధర్మమాతయుం బ్రచండపాషండమార్గంబు నైన యీయింద్రకృతం బగుమాయను జయింపు మని వనజసంభవుం డానతిచ్చినం బృథుచక్రవర్తియుం దదాజ్ఞాపితుం డై దేవేంద్రునితోడ బద్ధసఖ్యుం డయ్యె నంత నవభృథానంతరంబున. 534

చ. సురుచిరలబ్ధదక్షిణలసత్సొంపునం బొంపిరి వోయి భూసురుల్
వరుసను బెక్కుదీవన లవారణ నిచ్చిరి సర్వదేవతల్
భరితముదంతరంగములఁ ♦ బాయనివేడ్క వరంబు లిచ్చి రా
నరవరుం డైనవైన్యునకు ♦ నందితకీర్తికిం బుణ్యమూర్తికిన్. 535

వ. అంత నచ్చటిజనంబు లిట్లనిరి. 536

తే. అనఘ నీచేత నాదృతు ♦ లైరి సర్వ,జనులు మఱి దానమానోపచారములను
బితృదేవర్షిమానవవితతి పూజ, నొంది యంచితమోదంబు ♦ నొందెనయ్య.

నారాయణుండు పృథుచక్రవర్తి ననుగ్రహించుట.

వ. అని పలుకుసమయంబున యజ్ఞభోక్తయు యజ్ఞవిభుండును భగవంతుండు నైన

సర్వేశ్వరుం డింద్రసమేతుం డై యప్పాటికిం జనుదెంచి మహాత్ముం డప్పృథున కిట్లనియె.

క. జనవర భవదీయం బై జనకత మఖనవనత శతకమున కిప్పు డీ
యనిమిషపతి భంగము సేసినకతన క్షమాకరణంబు సేసెదు గాకం. 539

వ. కావున నితని క్షమింపుము సజ్జనులకుం గోపాదు లుండనేరవు గా కుండు
టం జేసి భూతంబుల యెడ ద్రోహం బాచరింపకుండుటం జేసి సజ్జనులు
దేవమాయామోహితు లై పరోపతాపంబులు సేసినను శిక్షాపరం బైన సత్పురుషజన
సేవ వ్యర్థంబు గాదె యదియునుం గాక యీశరీరంబు విద్యాకామకర్మంబులచేత
నారబ్ధం బని తెలిసినభూతద్రోహి గానిపరమజ్ఞాని యీదేహంబునందు నను
క్తుండు గాకుండుట సహజం బగు దేహోత్పాదకంబు లైన గృహదారాదులయం
దు మమత్వంబు లేకుండుటం జెప్ప నేల యిట్టిదేహంబునం దాత్మ యేకం
బును శుద్ధస్వరూపంబును స్వయంజ్యోతియు నిర్గుణంబును గుణాశ్రయంబును
వ్యాప్యవ్యాపకంబును నసంవృతంబును సాక్షిభూతంబును నిరాత్మకంబును నగు
దీని దేహంబుకంటె వేఱుగా నెవ్వండు దెలియువాఁడు మత్పరుం డగుటం జేసి
దేహధారి యై యుండియుఁ దద్గుణంబులం బొరయక వర్తించు మఱియు నెవ్వం
డేని స్వధర్మాచారపరుండును నిష్కాముండును శ్రద్ధాయుక్తుండు నై నన్నెల్లప్పు
డు భజియించు నట్టివానిమనంబు క్రమంబునఁ బ్రసన్నం బగు నట్లు ప్రసన్న మన
స్కుండును ద్రిగుణాతీతుండును సమ్యగ్దర్శనుండును నై నయతండు మదీయస
మవస్థానరూపశాంతి నొందు నదియ కైవల్యపదం బనం బరఁగు కూటస్థం బైన
యీయాత్మ యుదాసీనభూతం బైనను దీని ద్రవ్యజ్ఞానక్రియామనంబులకు నీశ్వ
రుం గా నెవ్వండు దెలియువాఁడు భవంబు నొందకుండు నీసంసారంబు ద్రవ్యక్రి
యాకారకచేతనాత్మకం బగుటం జేసి ప్రభిన్నదేహోపాధికంబు గావునఁ బ్రాప్తం
బు లైనయాపత్సంపదలయందు మత్పరు లైనమహాత్ములు వికారంబు నొందరు
గావున నీవు సుఖదుఃఖంబులయందు సమచిత్తుండవును సమానోత్తమమధ్యమా
ధముండవును జితేంద్రియాశయుండవును నై వినిష్పాదితాఖిలామాత్యాదిసంయు
తుండ వై యఖిలలోకరక్షణంబు సేయు మని వెండియు నిట్లనియె. 540

సీ. పార్థివోత్తములకుఁ బ్రజల రక్షించుట, పరమధర్మం బగు నరవరేణ్య
ధరణీశులకుఁ బ్రజాపరిపాలనంబునఁ, బూని లోకులు సేయు పుణ్యమందు
షష్ఠాంశ మర్థిని సంప్రాప్త మగు నట్లు, ప్రజలఁ బ్రోవనిరాజు ప్రజలచేత
నపహృతసత్పుణ్యుఁ డై వారు గావించు,ఘనపాపఫలముఁ దా ననుభవించుఁ

తే. గాన నీవును విప్రవరానుమతము, సాంప్రదాయికవిధము నై జరగుధర్మ
మహిమఁ జేపట్టియర్థకామములఁ జెందు,సమత నమ్మూఁటియందు నాసక్తి లేక.

వ. ఇవ్విధంబున. 542

క. జనులకు ననురక్తుండ వై, జననాయక నీవు ధరణి సముచితుండ వై

యాయము జరిపాలించిన, సనకాదులు గాంచి రాత్మనంద నందన్. 543

వ. అని కొండియు నిట్లని చూపెడిచ్చె. 544

సీ. భూవర యోగతపోమఖంబులచేతఁ గైకొని సంతుష్టుఁడఁ గాను యేను
ననఘాత్ముఁడై సజ్జనుల చిత్తంబుల సద్వినుతమతుల సగుణ
చేసి లోకశమశీలవివత్సుఁ, [1]క్రన్నము లేక ప్రకాశుఁడ నైతి
నెనక నొకపరం బిన్నాద వేదము, నాన్య కిని మేదినీవరుండు

తే. లోకగురుఁడైనయప్పుండు లేకనడుమ, డాచిన్నవమ్మదుల తామృతోప
మానవాక్యములాత్మియమస్తకమునఁ, దాల్చిసమ్మోదితాత్ముఁడై ధరణివిభుఁడు.

క. తనపాదములకు భక్తిన్, వినతుండై యాత్మగర్వవితతికి లజ్జం
దనరుచు నన్నసురేంద్రునిఁ, గనుఁగొని సన్ప్రియ మొదవఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్.

వ. ఇట్లు గౌఁగిటం జేర్చి గతద్వేషుం డై యున్నయనంతరంబ. 547

మ. భగవంతుండును విశ్వరూపకుఁడు నై భాసిల్లు నవ్విష్ణుఁ డా
జగతీనాథకృతార్చనాగతులచే సంప్రీతచేతస్కుఁడై
సిగృహీతాంఘ్రిసరోరుహద్వయుఁడు నై నిల్వం బ్రయాణాభిము
ఖ్యగతప్రాత్మకుఁ డయ్యు నాపృథునిపైఁ గారుణ్యావేశపరుఁగన్. 548

వ. ఇట్లు దనమీఁదియనుగ్రహంబువంజేసి విలంబితుండగుటయు నయ్యాదిరాజ
న్యుం డైనపృథుచక్రవర్తి యమ్ముకుందసందర్శనానందబాష్పజలబిందుసందోహ
కందళితనయనారవిందుం డై యవ్విభుమూర్తిఁ గనుంగొని కనుంగొన లేక గద్గ
దకంఠుం డై పలుకలేకయుండియు నెట్టకేలకుఁ దనహృదయంబున నద్దేవుని నుప
గూహనంబు గావించి తన్మూర్తి ధరియించి కన్నులం దొరఁగునానందబాష్పం
బులు దుడిచికొని విలోకనంబు సేయుచు నతృప్తదృగ్గోచరుండును గరుడస్కంధ
విన్యస్తహస్తుండును వసుధాతలస్థితపాదకమలుండును నై యొప్పునద్దివ్యపురుషున
కిట్లనియె. 549

క. వరదా యీశ్వర నిను సత్పురుషుఁడు దేహాభిమానిక[2]భోగములకు నీ
వర మెట్లు గోరు నిహసుఖ,వరములు నారకులకైన వలులవె చెపుమా. 550

చ. ఘన మగు దేవ యీవరమె కాదు మహాత్మక వాగ్వినిర్గతం
బనఁ దగుతావకీనచరణాంబుజచారుమరందరూప మై
తనరినకీర్తియుక్ విని ముదంబును బొందఁగ లేనిమోక్ష మై
నను మదిఁ గోర నొల్ల నఘనాశ రమేశ సరోజలోచనా. 551

క. అది గాన పద్మలోచన, సదమలభవదీయఘనయశము వినుటకు నై
పదివేలచెవులు కృప ని, మ్మదియే నా కభిమతంబు నగును ముకుందా. 552

చ. అనఘ మహాత్మ వాగ్గళిత మైనభవత్పదపంకజాతసం

1. గుణములచే. 2. భోగ్యం బగునీవర.

జనితసుధాకణాలవశేషంబున విస్మృతతత్త్వమార్గుల
గు లగుదుష్టయోగులకుఁ గ్రమ్మఱఁ దత్త్వముఁ జూపఁ జాలుఁ గా
వున నిది దక్క నన్యవరకాంక్షలు [illegible] మహాత్మ [illegible] లోచనా. 553

సీ. వినుతమంగళయశోవిభవ [illegible] సుందర [illegible] జేసి
యే [illegible]
చెలఁగుచుఁ [illegible] నుండి [illegible] దేని [illegible] కముఁ
జేసియు నొకమాటు [illegible] నిన్ను [illegible] యంబును గుణాఢ్య [illegible] నేని

తే. [illegible] బొందుదు [illegible] బహువుఁ, [illegible] దనుజభేది
గాన యుత్సుకమతి నైనయేను లక్ష్మికరణి నిన్ను భజింతు నో [illegible]. 554

వ. ఇట్లు భవదీయసేవాతత్పరుల మైనయు మిందిరయు నేను నేకపదార్థాభిలాషంజేసి స్పర్ధమానుల మగుచున్న మాయిద్దఱకును బర్యాయసేవంజేసి కలహంబు లేకుండ ని ట్లట్లు గాక భవదీయచరణసరోరుహసేవాసక్తమనోవిషాదుల మగుటంజేసి యేన యేన మున్ను భజియింతు ననుతలంపులం గలహం బయిననుం గానిమ్ము దేవా యని వెండియు ని ట్లనియె. 555

సీ. జగదీశ దేవ యుష్మత్పదకైంకర్యపరతఁ దనర్చునాగరతమూజ
కృత్యంబునందు నక్లిష్టబుద్ధి నేఁ, బ్రీతిఁ గోరుట జగన్మాత యైన
యాదిమాసతితోడఁ గ్రైర మవశ్యంబుఁ, గల్గు నైనను దయాకార నీవు
దీనవత్సలుఁడవు గాన స్వల్పంబును, నధికంబు సేయుదు వట్లు గాన

తే. భవ్యచరిత నిజస్వరూపంబునందు, నభిరతుండ వైననీవు నన్నాదరించు
పగిది నిందిర నాదరింపవు మహాత్మ, భక్తజనలోకమందార భవవిదూర. 556

వ. ఇట్లగుటంజేసి సత్పురుషు లైనవారలు నిరస్తమాయాగుణసముదయంబు గల నిన్ను భజియింతురు వారలు భవత్పాదానుస్మరణరూపం బయినప్రయోజనంబు దక్క నితరప్రయోజనంబుల నెఱుంగరు దేవా సేవకజనంబులకు వరంబులు వేఁడు మని జగద్విమోహనంబు లైనవాక్యంబులు పలుకుదు వట్టిభవదీయవాక్య తంత్రీనిబద్ధులు లోకులు గాకుండిరేని ఫలకాము లై కర్మంబుల నెట్టులాచరింతు రీశా భవదీయమాయావిమోహితు లై జను లేమికారణంబున నికంబె నితరంబులఁ గోరుచుందు రిట్లగుటంజేసి తండ్రి తనంతన బాలహితం బాచరించు నట్లు మాకు నీవ హితాచరణం బాచరింప సమర్థుండ వని పలికిన నాదిరాజర్షి యైన పృథుచక్రవర్తియర్థవంతంబు లయినవచనంబులు విని విశ్వద్రష్ట యగు నారాయణుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యి ట్లనియె మహారాజా దైవప్రేరితుండ వై నాయెడ నిట్టిబుద్ధి గలుగుటంజేసి యచలాచలంబగుభక్తివాదము దానిచే దుస్తరంబగుమదీయమాయం దరింతువు నీవు నాచే నాదిష్టం బగుకృత్యం

యప్రమత్తుండ వగుచు నాచరించిన సకలకర్మంబులం బొందుదావు మదీయ భక్తజనంబులు స్వర్గాపవర్గనరకంబులం దుల్యంబులుగా నవలోకింతురు గావున నీయర్థవసాయంబు నీకిచ్చియు వాఁడియు మదీయాదేశంబున దుస్త్యజంబగు రోషంబును త్యజించి నాయెడ భక్తి గలిగితివి గాన యిదియె నాకుం బరమ హర్షదంబగు నని యభినందించి యనుగ్రహించి యప్పుడు గావించు పూజలు గయికొని గమనోన్ముఖుండయ్యె నయ్యవసరంబున. 557

సీ. నర సిద్ధ చారణ సుర ముని గంధర్వ, కిన్నర పితృ సాధ్య పన్నగులును
పక్షిజనంబులు హరిపార్శ్వవర్తులు, నానందమగ్నులై నెగడుచు వేడ్క
యజ్ఞేశచింతనుండైనయా పృథుచే, సత్కారములఁ బొంది సమ్మదమునఁ
జనిరి నిజాధివాసములకు భగవంతుఁ, డైన నారాయణుం డచ్యుతుండు
తే. తగ నుపాధ్యాయసహితుఁడై తనరు పృథుని
విమలమతు లయి చూచుచు నమరవరులు
దన్ను జయజయకలితశబ్దములఁ బొగడఁ
జనియె నప్పుడు వైకుంఠసదనమునకు. 558

వ. అంతఁ బృథుచక్రవర్తియు నింద్రియాగోచరుం డయ్యును దర్శితాత్ముండును దేవదేవుండును నయిన వాసుదేవునకు నమస్కరించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచు సమయంబున మౌక్తికకుసుమమాలికాదుకూలస్వర్ణతోరణాలంకృతంబును లలిత సుగంధధూపవిలసితంబును రత్నమయరంగవల్లికావిరాజితంబును ఫలపుష్పలాజాక్షతదీపమాలికాస్తంభపూగపోతాభిరామప్రతిగృహాంగణంబును మృగమదఘనసారచందనాగరువాఃపూరసంసిక్తరథ్యావళీవిభాసితంబును దరుపల్లవాభిశోభితంబును నైనపురంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదేర మండిత రత్నకుండలమణిమరీచులు గండఫలకంబులం దాండవంబులు సలుపం బుర కామినులు కనకపాత్రవిరచితంబు లయిన యశేషమంగళనీరాజనంబుల నివాళింప శంఖదుందుభిప్రముఖతూర్యఘోషంబులును ఋత్విజ్ఞికాయాశీర్వచనంబులును జెలంగ వందిమాగధజనసంస్తూయమానుం డగుచు విగతగర్వుం డై యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి యనంతరంబ. 559

సీ. సమధికమతిఁ బౌరజనజానపదులచేఁ, దనరారువివిధపూజనము లొంది
రాజు సంతుష్టాంతరంగుండుఁ బ్రియవర, ప్రదుఁడునై వారల బహువిధములఁ
బూజించె నివ్విధంబున మహత్తరములై, నట్టికర్మంబుల నాచరించు
చును నిరవద్యచేష్టుండై మహత్తముఁ, డన నొప్పి నాపృథుమనుజవిభుఁడు
తే. మించి భూమండలంబుఁ బాలించి విశద, యశము సర్వధరాచక్రమందు నిలిపి
చారుశుభమూర్తి రాజన్యచక్రవర్తి, పరమమోదమునఁ బరమపదము నొందె
క. అని మైత్రేయమహాముని, యనఘుండు విదురునకుఁ జెప్పె నని శుకుఁ డభిమ

స్వాయపుతులకుఁ జెప్పిన తెఱఁగు, నని సూతుండు సెప్పె శౌనకాదులతోడన్. 561

పృథుచక్రవర్తి సభాసదులకు సద్ధర్మము నుపదేశించి బ్రాహ్మణప్రశంస సేయుట

వ. అట్లు వర్ణించి వెండియు ని ట్లనియె నివ్విధంబున నాదిరాజన్యుం డైన పృథుచక్రవర్తి యశేషగుణవిజృంభితంబును నిర్దోషంబును సత్పురుషసత్కృతంబును నగు యశంబును బ్రకటంబుగాఁ జేయం జాలు మైత్రేయునిం జూచి మహాభాగవతుం డైన విదురుం డి ట్లనియె. 562

సీ. మునినాథ నీను పృథుజనపాలచంద్రుండు, సాల గొప్ప మేదినీసురులచేత
రాజ్యాభిషేకసంప్రాప్తుం డై దేవతా, గణముచే లబ్ధార్థగుణుఁడు నగుచు
వైష్ణవతేజంబు నవల నొప్ప ధరియించి. యర్థి నేయేకర్మ మాచరించె
నది నాకు నెఱిఁగింపు మహాత్మ్యభూమి యే,రూఢి గవాక్కృతిరూఢ యెవని
తే. విక్రమోద్దీప్తయై యొప్పు వెలయు నట్టి,కర్మమున నిప్పు రాజన్యగణము బ్రదుకు
నట్టిపృథుకీర్తి ధరలోన నతివివేకి, దవిలి యెవ్వఁడు విన కుండు ధన్యచరిత.
క. నావుడు విని మైత్రేయుం, డా విదురునిఁ జూచి పలికె నతివినయమునం
బావనచరితుఁడు పృథుఁడు మ,ధావరనుతుఁ డలఘుయశుఁడు ప్రమదంబలరన్.
సీ. రంగదుత్తుంగతరంగగంగాయము,నామధ్యమందు నున్నతి వసించి
కైకొని ప్రారబ్ధకర్మక్షయార్థ మై, యఖిలపుణ్యంబుల ననుభవించు
చును సర్వదేశంబులను దనయాజ్ఞ య,ప్రతిహతపత్రితాపమునఁ జెల్లఁ
బూని సప్తద్వీపములకుఁ దా నొక్కండ, వైష్ణవభూసురావలికిఁ దక్కఁ
తే. దక్కఁగల్గిన ప్రజకెల్ల దండధరుని, బోలిన ర్తించుచును గొంతకాలమరుగ
దవిలి యొకనాఁడు దీర్ఘసత్త్రంబుసేయ, నర్థిఁ గైకొని దీక్షితుం డయ్యె నందు.
తే. రాజఋషి దేవఋషిపితృ బ్రహ్మఋషులు, జనవరునిచేత విహితపూజనము లొంది
సమధికైశ్వర్యగతి నున్నసమయమునను, జిరశుభాకారుఁ డారాజశేఖరుండు.
సీ. ఉన్నతోన్నతుండు సముత్తుంగభుజుండు స,న్మహానియతరశోభమానముఖుండు
జాతసంపుల్లకంజాతనేత్రుండు సు,నాసాపుటుండు సుందరస్మితుండు
వక్రసూక్ష్మస్నిగ్ధవరనీలకేశుండు, గమనీయరుచికంబుకంధరుండు
సుభగవిశాలవక్షుండును ద్రివళికో,భితమధ్యభాగుండు బృథునితంబ
తే. మండలుండు నావర్తసమానునాభి
వివరుఁడును గాంచనస్తంభవిలసదూరు
రాజితుండును నరుణచరణుఁడు లలిత
నవదుకూలోత్తరీయుఁ డున్నతయశుండు. 567

వ. మఱియు నియమనిమిత్తంబునం బరిత్యక్తభూషణుం డగుటం జేసి వ్యక్తాశేషగాత్రశ్రీకుండును గృష్ణాజినధరుండును శ్రీయుతుండును గుశహస్తుండును గృతోచితుండును శశిరస్నిగ్ధతారాక్షుండు నైన పృథుచక్రవర్తి సభామధ్యంబునం

తారాగణమధ్యవిభాసితుండును సకలజనాహ్లాదకరుండును నగు సుధాకరుండునుం బోలె వెలుంగుచు లేచి నిలుచుండి సదస్యసంతోషప్రదాయకంబులును జిత్రపద విరాజితంబులును బ్రసన్నంబులును బరిశుద్ధంబులును గంభీరార్థంబులును నవ్యాకులంబులును నైన భాషణంబుల నిట్లనియె. 568

క. వినుఁడీ సభ్యులు ధర్మిష్ఠు, లనయము నెఱుఁగంగఁ గోరు నట్టి జనుఁడు దాఁ
దనతలఁపునఁ గలయర్థము, జను లెఱిఁగింపంగ ధీరసత్పురుషులకున్. 569

సీ. ఏను నీలోకవితానంబు నెల్లను శాసించి భూప్రజాసంతతులను
దత్తద్వృత్తిప్రదానంబులను జేసి, రక్షింప నియమితమర్యాదఁ దప్పి
పోషింప నిలుపుటకై కర్తలఁజేసె, నియోగింపఁబడితి నిట్లొనరి యుంట
నిట్టి ప్రజాపాలనాధ్యక్షస్థానసంశ్రయంబునఁ బ్రాక్తనకర్మసాక్షి యీశుఁ

తే. డెట్టివానికి సంతుష్టి నెసఁగుచుండు, నట్టివాని నేలోకము లందు బుధులు
గామదుఘములు నైనలోకములు నాకుఁ, బరవఁ గలుగు ననుష్ఠానపరుఁడ నగుట

వ. ఇట్లు ప్రజలకు ధర్మంబులయందు ననుశాసింపక యర్థకాముండై వారివలన నప్పనంబులు గొను నేని వారలపాపంబు దనకుం బ్రాపింపం దేజోహీనుండై భూవిభుండు సెడుఁ గావునం బ్రజలు భూపతిహితార్థంబునకు స్వార్థంబునకు ననసూయారహితులై వాసుదేవార్పణబుద్ధిం జేసి ధర్మంబు నెప్పుడు నాచరింప వలయు నిదియు నన్ను ననుగ్రహించుట యగుటయునుం గాక పితృదేవర్షితుల్యులగు మీర లనుమోదించి కర్తయు ననుశాసకుండు ననుజ్ఞాతయు నయిన నాకుఁ బరలోకంబున నేఫలంబు గలుగు నట్టిఫలంబునకు నర్హులై యేకకర్మం బాచరింప వలయు నట్లయిన సంతోషంబు నొందుదు ననిన వారలా రాజేంద్రున కిట్లనిరి. 571

క. జననాయక ప్రజ లిరవొం, దిన ధర్మము లెల్ల వాసుదేవార్పణబు
ద్ధిని జేయ వలయు నంటివి, యనయంబును వాసుదేవుఁ డనఁ గలఁడె మహిన్.

సీ. అన విని వారికి నను జేశుఁడను నర్హాత్ములార వినుఁ డయ్య యివిలి మీరు
యజ్ఞాధిపతి యైన యఖిలేశ్వరుఁడు గొన్ని, మతములఁ గలఁడు ధీమంతులార
యట్లైన మీరలు నందును విప్రతి, పత్తిఁ గల్గుటను బ్రపన్న మరయఁ
గా దంటి రేని న్యాయమునచే రచితమై, కాంతిమంత మగు జగంబు గానఁ

తే. బఱచు నున్నది యిట్టి ప్రపంచరచిత
కర్మవైచిత్ర్య మమ్మేటి గలుగ కున్న
నమర నది తమకుఁ బ్రపన్నములు గావు
గాన యవ్వాసుదేవుండు గలఁడు మఱియు. 573

వ. అదియునుం గాక యీ జగద్వైచిత్ర్యంబు గర్తయైన యీశ్వరుండు లేకున్నం
గర్మవశంబునం జేసి యుపపన్నం బగు నంటి రేని. 574

సీ. పూని ప్రియవ్రతోత్తానపాదఘనుని, మనుల కస్మత్పితామహుఁ దనరఁగ
నగుణాగ్రగమేదినీధవునకు మఱియును వినుతి కెక్కినపృథ్వీపతులకుఁ
బద్మసంభవభవప్రహ్లాదబలిచక్రి సత్త్రిప్రముఖభాగవతుల కర్థి
వ్వినుతస్వర్గాపవర్గంబులకు నసదృగతకారణంబు దనరు ఘనత కెక్కి
తే. హీనులగుమృత్యుదాహిత్యుఁ గైనవేఁ, ముఖమహాత్ములు ధర్మవిమోహితులును
దక్కఁ దక్కినవారికిఁ గాఁ బ్రసన్న, లగుచు నై యిచ్చు నభిమతార్థవితతులను.
వ. ఇట్టివిశ్వశుభదంబున భువనహితుం డగు వాసుదేవుండు లేఁ గనుఁగొని యుప
పన్నంబు గా నదియునుం గాక. 576
ఉ. భూరితపోభిరామముని[1]పూజనుఁ డెవ్వని పాదపద్మసే
వారతి వృద్ధిఁ బొంది యనిశాహరణాఁ బూర్వభవానుసారసం
సారమహోగ్రతాపము ఘృణాకలనంబునఁ బాపఁగ నోపుఁ దత్పదాం
భోరుహజాతదేవనదిఁ బోలి యశేషమనోఘహారి యై. 577
వ. మఱియు. 578
చ. అనుపమభక్తి నెవ్వనిపదాంబుజమూలము మందిరంబు గా
ననయముఁ బొందువాఁడు నిహతాఖిలభూరిమనోమలుండు స
ద్వినుతవిరక్తిబోధధృతివీర్యవిశేష[2]సమన్వితుండు దా
ననఁ బగిఁ ఘోరసంసృతిమహార్తిఁ బుఃఖము నందఁ డెన్నఁడున్. 579
క. నారాయణుండు జగదా, ధారుం డగు నీశ్వరుండు దలఁప నతనికిన్
లే రెందు సములు నధికులు, ధీరోత్తముఁ డతఁడు నద్వితీయుం డగుటన్. 580
వ. అదియునుం గాక. 581
ఉ. కర్మవశంబునన్ జగము గల్గును హెచ్చు నడంగు [3]నన్నచోఁ
గర్మము బుద్ధిఁ జూడ జడకార్యము గాని ప్రపంచకల్పనా
కర్మమునందుఁ గర్త యనఁగా విలసిల్లఁగఁ జాల దీజగ
త్కర్మకకార్యకారణము గావున నీశుఁడు విష్ణుఁ డారయన్. 582
వ. కావున మీర లవ్వాసుదేవుని యధికారానుసారంబున నిశ్చితార్థఫలసిద్ధి గలవార
లై మనోవాక్కాయకర్మంబుల నిష్కపటవృత్తిం దగిలి వినుతినతిపరిచర్యా
పూర్వకంబు గాఁ గామదుఘంబు లయినయతనిపాదపంకజంబులు భజియింపుం
డదియునుం గాక. 583
సీ. రూఢి నీశ్వరుఁడు స్వరూపంబు గాఁ జేసి, పూని విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుఁడు
నగుచుండు నయినఁ దా నరయనికర్మమార్గమునందు వ్రీహ్యాదిద్రవ్యములను
శుక్లాదిగుణము విస్ఫురదవఘాతాద, సత్క్రియలును మంత్రసంచయంబు
సంకల్పమును యాగసాధ్య మైనట్టియు, ఖండోపకారంబు ఘనపదార్థ

---

1. పూజ్యుఁ డెవ్వని. 2. ‘మనిపదంపుఁడున్. 3. నంచులో’ వ్రా. ప్ర.

తే. శక్తియు మఱి జ్యోతిష్టోమసవనముఖ్య, నామత బహువిశేషగుణాతను మెఱయు
నట్టియధ్వరరూపమై యఖిలజగము, నందు ననిశంబుఁ బ్రఖ్యాతి నొందుచుండు.

వ. అదియునుం గాక దారుసంస్థితం బైన యనలంబు తద్దారుగుణంబు లయిన దైర్ఘ్య
వక్రత్వాదికంబుల ననుసరించు చందంబున సవ్యక్తంబు తత్క్షోభకం బయిన కాలం
బును వాసనయు నదృష్టంబు ననుకారణంబులచేతం బుట్టిన శరీరంబునందు విష
యాకారం బయిన బుద్ధి నొంది తద్విషయాభివ్యంగ్యం బైన యానందస్వరూపుం
డగుచుఁ గ్రియాఫలంబునం బ్రసిద్ధి నొందు నని చెప్పి వెండియు నిట్లను మదీ
యజనంబు లిమ్మేదినీతలంబున దృఢవ్రతులై యజ్ఞభుగీశ్వరుండును గురుండును
నయిన సర్వేశ్వరుని హరిని నిరంతరంబును స్వధర్మయోగంబునం బూజించు
చున్నవారలు వారు నన్నాశ్చర్యకరంబుగా ననుగ్రహించువా రని హరిభక్తి
రతులైన మహాత్ముల నుతియించి వెండియు నిట్లనియె. 585

మ. వరసంపద్విభవప్రతాపసుమహైశ్వర్యంబులం బోల్పనీ
ధరణీనాథుల తేజ మంచిత తపోదాంతిక్షమావిద్యలం
గర మొప్పారు ధరాసుపర్వహరిభక్తశ్రేణులం దెప్పుడుం
ధరలోనం బ్రభవింప కుండు నని యద్ధాత్రీవిభుం డిట్లనున్. 586

చ. అరయఁగ నేధరామరపదాంబుజరేణువు లర్థిఁ దాల్చి య
ప్పరమపురాణపూరుషుఁడు బ్రాహ్మణదేవుఁడు నైన యట్టియీ
శ్వరుఁడు సదానపాయినిని సాగరకన్యను సర్వలోకవి
స్ఫురితపవిత్రకీర్తియును బొంది విభూతిఁ దనర్చెఁ గావునన్. 587

సీ. ఏవసుధామరసేవను జేసి య, శేషగుణాన్వితస్థితిఁ దనర్చు
సర్వేశ్వరుఁడు మఱి సంతుష్టుఁ డగు నట్టి, ధరణీదివిజులఁ దద్ధర్మపరులు
నలఘువినీతులు నై యవశ్యంబును, సేవింపరే ధరాదేవనిత్య
సేవచేఁ బురుషుఁడు చిరతరజ్ఞానవి, ద్యాభ్యాసి గాకున్న నైన నతఁడు

తే. వేగమున నంతరంగంబు విశద మగుటఁ, జేసి కైవల్యపదమును జెందునట్లు
గాన లోకులు భూదేవతానికరముఁ, దగిలి భజియింపవలయు నుదాత్తమతిని.

వ. మఱియు. 589

సీ. విజ్ఞానఘనుఁ డన వెలయునీశ్వరుఁడు త, త్త్వజ్ఞానయుతులైన వారిచేత
దీపింప నింద్రాదిదేవతోద్దేశంబు, నను భూమిసురముఖంబున హుతంబు
లగుహవిస్సులఁ దృప్తి నందినగతి నచే, తన మైనయాహుతాశనముఖంబు
వలన వేల్చినహవిస్సులచేతఁ దృప్తుండు, గాకుండుఁ గావున లోకమందు

తే. నగ్నిముఖమునకంటె ధరామరేంద్ర, ముఖము పరిశుద్ధమత్యంతముఖ్యమనఁగఁ
దనరు నదిగాన భూసురార్చనము సకల, జనులుఁ గావింపఁ దగు నార్యజనములార.

వ. అదియునుం గాక. 591

సీ. ఏవేషమందేని యీవిశ్వమెల్లను, దర్పణప్రతిబింబితప్రభాస
నివహంబుకైవడి నవిలి ప్రకాశించు, నట్టివిశ్వజమును నవ్యయమును
నగుచు సనాతనం బగువేద మే ధరా, దేవతాజన ముఖోదితముగ నగిలి
మహితశ్రద్ధాతపోమంగళమౌనసం,యమసమాధులం బాలు పరుచుచుండు

తే. యర్థిసదసద్విచారులై యధికరింతు, రట్టివారల పదరజం బర్థిఁ దాల్చు
కలుషులకు సర్వపాపక్షయంబు నగు,సద్గుణావాప్తియును నగు జతురులార.

వ. కావున నట్టివిప్రపాదసరోజరేణువు లేనును గిరీటంబున ధరియింతు నిట్లు బ్రాహ్మణ భజనంబునం జేసి యేవాఁ డసకలగుణుండును శీలధనుండును గృతజ్ఞుండును శ్రద్ధాయుక్తుండును నైన మహాత్ము నఖిలసంపదలు ప్రాప్తించుం గావున గోబ్రాహ్మణకులంబును ననుచరసమేతుం డయిన జనార్దనుండును నాయెడం బ్రసన్నులయ్యెదరు గాక యని పలుకుచున్న పృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని పితృదేవద్విజసత్పురుషులు సంతుష్టాంతరంగులై సాధునాదంబుల నభినందించి యిట్లనిరి. 593

క. మనుజేంద్ర నీకతంబున, ననుపమఘన బ్రహ్మదండ హాతుఁ డత్యఘవ
ర్తనుఁడు నగునట్టివేనుం, డనయము నరకంబువలన నర్థిఁ దరించెన్. 594

వ. కావునం బుత్రేణ లోకాన్ జయతి యను వేదవచనంబు నిశ్చయం బదియునుం
గాక. 595

చ. పురుషవరేణ్య హేమకశిపుండు రమాలలనేశునిందచే
నరకము నొందఁ గోరియు గుణజ్ఞుఁడు భాగవతుండు నైనయా
వరతనయు ప్రభావమున వాసికి నెక్కి విధూతపాపుఁడై
నిరయముఁ బొందఁ డయ్యె నతి.నిర్మలకీర్తిఁ [1]దనర్చెఁ గావునన్. 596

క. అని పలికి వీరవర్యుం, డనఁ దగుపృథుశాశ్వతంబు లగుహాయనముల్
దనరఁగ జీవింతువు గా, కని తగ నాశీర్వదించి యభిమత మొప్పన్. 597

వ. వెండియు నిట్లనిరి దేవా నీకు సకలలోకభర్తయగు నారాయణునందు నిట్టిభక్తి వొడముటం జేసియు బ్రహ్మణ్యదేవుండు నుత్తమశ్లోకుండు నైన సర్వేశ్వరుని సత్కథాజాలంబు వ్యక్తంబు సేయుచున్న నీవు మాకు నాథుండ వగుటం జేసియు నేము ముకుందదాసుల మైతి మీ భవదీయ ప్రజానుశాసనంబు ప్రజానురాగంబు గలకారుణ్యమూర్తులైన మహాత్ములకు స్వభావంబులు గావున నాశ్చర్యంబు గాదు దైవసంజ్ఞితంబు లయిన కర్మంబులచేత వినష్టజ్ఞానులమై పరిభ్రమించు మాదగుతమఃపారంబుఁ గంటిమే సర్వేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజాతి నధిష్ఠించి క్షత్త్రియులను క్షత్త్రియజాతి నధిష్ఠించి బ్రాహ్మణులను నీయుభయంబు నధిష్ఠించి విశ్వంబును భరియించు నట్టివివృద్ధసత్త్వుండు సర్వరూపుండు మహాపురుషుండు

1. ధరించెఁ.

నైన పృథునకు నీశ్వరబుద్ధిం జేసి యేము నమస్కరింతు మనుసమయంబున. 598

పృథుచక్రవర్తియొద్దకు సనకాదు లరుగుదెంచుట

క. వినువీధినుండి మెల్లన, చనుదెంచిరి బాలసూర్యసంకాశతనుల్
జనవినుతసిద్ధవర్యులు, సనకాదులు శేముషీవిశదచక్షులు లంతన్. 599

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 600

క. అనఘాత్ము లతిథిరూపం,బున రా గృహమేధి ప్రాణములు సద్గతిచేఁ
దనరినఁ బ్రత్యుద్గతివం,దనముల [1]మరలం బ్రతిష్ఠితము లగు ననుచున్. 601

క. వినఁబడువచనన్యాయం,బున నుద్గతము లగు ప్రాణములఁ గ్రమ్మఱఁ బొం
దను గోరువాఁడునుంబలె, ననుచరఋత్విక్సదస్యుఁడై పృథుఁ డంతన్. 602

తే. ఇంద్రియేశుఁడు గంధాదికేష్టగుణముఁ గూర్చి యుద్గమన క్రియఁ గోరిచేయు
పగిదిఁ బృథుచక్రవర్తి సంభ్రమముతోడ మహితభక్తిని బ్రత్యుద్గమంబు సేసె.

క. ఘనగౌరవమున సమ్మని,జనచిత్తవశీకృతుండు సభ్యుఁడు బ్రియుఁడున్
వినయానతకంధరుఁడై, జనవరుఁ డాపరమయోగిచంద్రుల నెలమిన్. 604

సీ. పూని యర్హాసనాసీనులఁ గావించి, కర మర్థి విధివత్పురస్కారమునను
బూజించి తత్పాదపంకజక్షాళన, సలిలంబు లాత్మమస్తమునఁ దాల్చి
హాటకకలితసింహాసనాసీనులై, విహితాగ్నులను బోలి వెలుఁగుచున్న
శర్వాగ్రజన్ముల సనకాదులను జూచి, యతులశ్రద్ధాసంయమాన్వితుండు

తే. బరమసంప్రీతిమతియునై పలికె రాజు, గోరి యోమంగళాయనులార పూర్వ
భవమునం దెద్ది మంగళప్రదసుకర్మ, మేను జేసితి మిముఁ జూడనిపుడు గలిగె.

వ. అని వెండియు. 606

క. భువి నెవ్వనియెడ విప్రులు, భవుఁడును విష్ణుఁడుఁ దదీయభక్తులును బ్రస
న్నవదను లగుదురు వానికి, భువి దివిని నసాధ్యకర్మములు లే వరయన్.

వ. అని మఱియు ననఘాత్ములారా లోకంబుల నీక్షించుచుం బర్యటనంబు సేయు మిమ్ము సర్వదర్శనుం డయినయాత్మం గనుంగొనఁ జాలనిసర్వదృశ్యంబుచందంబున నీలోకంబు గనుంగొనఁ జాలకుండు నట్టిమహాత్ముల రయిన మీదర్శనంబునం జేసి యేను ధన్యుండ నైతి నదియునుం గాక 608

చ. అరయ ధరిత్రి నెవ్వనిగృహంబు మహార్హజనోపయోగ్యవి
స్ఫురితతృణాంబుభృత్యగృహభూముల సారెఁ దనర్చు నట్టిమం
దిరపతి పేద యైన జగతిం గడు ధన్యుఁ డటండ్రు గాన సు
స్థిరమతి మీరు వచ్చుట నశేషశుభంబుల నేను బొందెదన్. 609

వ. అదియునుం గాక. 610

చ. పరమతులార యెవ్వనినివాసముఁ [2]దీర్థపదాంతరంగులై

---

1. మఱలఁ బ్రతిష్ఠి. 2. దీర్థపదాంబుజాతులై.

పరఁగినయట్టిభాగవతసపానజలంబులు సోఁక వేలిఁ ద
త్పురుషుఁడు భూరిసంపదలఁ బొంపిరివోయిన నైన వానిమం
దిర ముఁగ ప్రకీర్ణ జగతీజనులఁ బోలు నటంద్రు కోవిదుల్. 611

వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 612

సీ. పరమపావనులార బాల్యంబునందుండి, మాతృ శ్రద్ధాపసమన్వితులును
గుణాఢ్యుల్ ధైర్యయుక్తులు ముముక్షువులు నై, యధి వతంబు నాచరించు
రట్టిపుణ్యుల భవదాగమనంబు స్వాగత మస్తు సత్కృపాకలితులార
యనివారితవ్యసనార్ణవం బయినట్టి భూరిదుర్లంఘ్యసంసారమందు

తే. [1]మతివిహీనస్వకీయకర్మములఁ జేసి, యడరి మగ్నులమై యింద్రియార్థముల నె
తివిరిపురుషార్థములుగాఁగ దెలియుమాకుఁ, గుశలమున్న దెలోకై కకుశలలార.

వ. మీర లాత్మారాము లగుటం జేసి మీయందుఁ గుశలాకుశలరూపంబు లయిన
మతివృత్తులు సంభవింపవు గావునం గుశలప్రశ్నం బుపపన్నంబు గాదు నేను
గృతవిశ్వాసుండ నై సంతప్తు లయినవారలకు సుహృత్తులై నమిమ్ము నాకు నీసం
సారంబునందు నేమిట వేగం బె క్షేమంబు గలుగు నని యడిగెద నాత్మవంతులకు
నాశ్రయ నాత్మభావనుండు నయినయీశ్వరుండు భక్తానుగ్రహంబుకొఱకు నీ
లోకంబుల మీవంటిసిద్ధరూపంబున వర్తించు చుండు నని పలికినయతనిగంభీ
రార్థగౌరవంబులును శుభకరంబులును న్యాయసహితంబులును మితాక్షరంబు
లును శ్రోత్రప్రియంబులును నయినవచనంబులు విని సంప్రీతచేతస్కుండును
మందస్మితుండును నై సనత్కుమారుం డి ట్లనియె. 614

మ. ధరణీశోత్తమ సర్వభూతహితచేతస్కుండ వై ధర్మను
స్థిరభాగ్యోదయశాలి వై యెసఁగునీచే సాధులోకోత్తరో
త్తరసంప్రశ్నము సేయఁగాఁబడె మహాత్మా సాధులోకైకస
చ్చరితంబుం దలపోయ నిట్టిద కదా చర్చింప లోకత్రయిన్. 615

తే. ధరణి సజ్జనసంగంబు దలఁప నుభయ,సమ్మతం బగువారలు సలుపునట్టి
సరససంభాషణ ప్రశ్నసరణి నిఖిల,జనము లకు సుఖకర మగుజనవరేణ్య. 616

వ. అని యభినందించి మోక్షసాధనోపదేశకాముం డై నపృథుచక్రవర్తికి వెండియు
ని ట్లనియె. 617

సీ. ధరణీశ మధునిషూదనుఁ డై నయట్టినా,రాయణులలితపాదారవింద
వరగుణధ్యానధీపరిణతత్వంబున, సకలాత్మమలవిమోచనము లైన
రతియును నిత్యవైరాగ్యంబు మొదలు గా, లోకోత్తరుఁడ వైననీకుఁ గలవు
సమ్యగ్విచారశాస్త్రములందు జనులకు, సేమంబునకును నిశ్చితము లయిన

తే. యాత్మవ్యతిరిక్తవస్తువులందు ప్రీత, రాగతఁ దలంప నిర్గుణబ్రహ్మ మయిన

1. మరగి యెపుడు స్వకీయ.

యాత్మయందుల రతియును గననఁగ నివియు, హేతువులు బుద్ధిఁ జింతింపు శుద్ధచరిత.
వ. కావున శ్రద్ధయు భగవద్ధర్మచర్యయుఁ దద్విశేషజిజ్ఞాసయు నాధ్యాత్మికయోగ
నిష్ఠయు యోగీశ్వరోపాస్తియుఁ బుణ్యోపాఖ్యుండును బుణ్యశ్రవణుండును
నైన నారాయణుకథాలాపంబులు సర్వేంద్రియారాములు నైనవారలతోడిసంగతుల
యందు విరక్తియు వారల కభిమతంబులైన యర్థకామంబులందు ననాకాంక్షయు
సర్వేశ్వరునిగుణకీర్తనామృతపానంబు దక్క నితరపదార్థంబులందు వైరాగ్యంబు
నొంది యాత్మారామత గలిగి విజనస్థలంబులందులనుచి గలుగుటయును నహిం
సయు శమాదిప్రధానవృత్తియు నాత్మహితానుసంధానంబును భగవత్కథాను
స్మరణంబును నకామ్యంబులయిన యమనియమంబులును నితరభక్తిమార్గాగర్హ
ణంబును యోగక్షేమార్థకృత్యారాహిత్యంబును శీతోష్ణాదిద్వంద్వసహిష్ణుతయు
భాగవతకర్ణాలంకారభూతం బగుభగవద్గుణాభిధానంబును వీనిచేత విజృంభమా
ణం బయినభక్తియోగంబునం జేసి యనాత్మయందు నసంగంబును గార్యకారణ
రూపం బగునిర్గుణబ్రహ్మంబునందు రతియును నెప్పుడు గలుగు నప్పుడ సదాచా
ర్యానుగ్రహవంతుం డయినపురుషుండు బ్రహ్మనిష్ఠులతోడం జెలిమి సేయుచు నీషణ
త్రయంబు వర్జించి ప్రకృతిం జేరక జ్ఞానవైరాగ్యవేగంబునం జేసి. 619
సీ. అనఘ సాక్షాత్కార మగుభక్తియోగాగ్నిఁ, గడఁగి జీవాధారకమును బంధ
భూతాత్మకంబు నై పొలుచుహృద్గ్రంథిని, బూని స్వకారణభూత మయిన
యరణి దహించుహుతాశనుకైవడి, నిర్దహించిన నిట్లు నెఱసి సిద్ధ
చిత్తుఁ డై ముక్తనిశ్శేషాత్మగుణుఁడు [1]స, ద్ధర్ముఁడు నైనయతండు మిగుల
తే. నర్థిబాహ్యంబులయినఘటాదికములు, నాంతరము లైనసౌఖ్యదుఃఖాదికములు
ననువిభేదము లాత్మ[2]భేదనము లగుట, నయ్యుపాధివినాశంబు నందఁగలఁడు. 621
వ. అది యెట్లనిన.
చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ బొందినయాత్మసుఖైక హేతు వై
పరఁగిన రాజభృత్యజనభావగుణంబులు సంప్రబోధమం
దరయఁగ మిథ్య యైనగతి నాంతర బాహ్యగుణప్రభేదముల్
పరువడిఁ గానకుండు జనపాలనశీలన నిత్యఖేలనా. 622
వ. మఱియును ద్రష్ట యైనయాత్మయు దృశ్యం బయినయింద్రియార్థంబు ననువీనికి
నహంకారంబు సంబంధహేతు వగుటంజేసి యది యంతఃకరణంబునం గలుగు
చుండు జాగ్రత్స్వప్నంబులయం దీభేదంబు గనుంగొను చుండు నిట్టియంతః
కరణంబు లేనిది యగుసుషుప్తికాలంబునం బురుషుండు జలదర్పణాదినిమిత్తా
భావం బగునప్పుడు బింబప్రతిబింబభేదంబు గనుంగొననిచందంబున దృశ్య
భేదంబు గనుంగొన కుండుం గావున నంతఃకరణవిలయంబు నొందిన బాహ్యం

1. సమ్యాదయుఁడు. 2. సాధనము అగుట.

తరభేదంబు గన కుండుట విశ్వాసం బని వెండియు ని ట్లనియె. 623

సీ. భువి విషయాకృష్ట భూతంబు లయినయం, ద్రియములచేతను దివిరి మనసు
దగ విషయాసక్తిఁ దవిలి యంతర మైన, సహితవిచారశాస్త్రమర్థ్య మెల్ల
[1]శరకుశాది స్తంబ జాలంబు హ్రదతోయ, ములు గ్రోలుగతిఁ గ్రమంబున హరించు
నీరీతి నంతర్విచారసారస్యంబు, నపహృతం బయినఁ బూర్వాపరాను
తే. మేయసంధానరూపసంస్మృతి నశించు; నది నశించిన విజ్ఞాన మంతఁ దొలఁగు
నట్టివిజ్ఞాననాశంబు నార్యజనులు, స్వాత్మ కిది సకలాపహ్నవంబ టండ్రు. 624

వ. అదియునుం గాక "యాత్మన స్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి" యను వేద వచనంబునం జేసి విషయంబులకుం బ్రియతమత్వం బైనయాత్మోపాధికంబు నొంది యాత్మాపహ్నవంబునం బాటిల్లుస్వార్థనాశం బెద్ది గలుగు దానికంటెలోకంబున నధికం బైనస్వార్థనాశంబు లే దది యె ట్లనిన సర్వార్థనాశంబునకు స్థైర్యంబు నొందించునట్టియర్థకామాభిధ్యానంబునం దద్ధేతుకం బైనస్వార్థనాశంబునం బరోక్షాపరోక్షరూపజ్ఞానంబునం జేసి నశించుం గావున నాత్మాపహ్నవంబున కంటె నధికతరం బైనసర్వార్థనాశంబు లే దని వెండియు ని ట్లనియె. 625

సీ. అనఘ యీసంసార మతిశయంబునఁ దరి, యింపంగ మది నిశ్చయించువాఁడు
గైకొని ధర్మార్థకామమోక్షములకు, నతివిఘాతుక మెద్ది యట్టిదాని
వలన సంగము సేయ వలన దాధర్మాదు, లందుఁ ద్రివర్గంబు నంతకోగ్ర
భయయుతంబగుటను బరమమోక్షంబె ము, ఖ్యార్థమై విలసిల్లు నండ్రు బుధులు
తే. భువి గుణవ్యతికరమునఁ బుట్టినట్టి, యబ్జజాతాదులకు నస్మదాదులకును
గాలవిధ్వంసితాఖిల క్రమము గల్గుఁ, గలుగ దెన్నఁడు క్షేమంబు గాని వినుము.

వ. కావున మోక్షంబె పరమపురుషార్థం బని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె నరేంద్రా దేహేంద్రియప్రాణబుద్ధ్యహంకారపరివృతంబు లయిన యీస్థావరజంగమంబుల హృదయంబులందు వ్యాపకుండుఁ బ్రత్యక్షభూతుండుఁ బ్రత్యగ్రూపుండు భగవంతుండు నయిన యీశ్వరుం డంతర్యామిరూపంబునం బ్రకాశించుచుండు నది నారాయణునిసద్రూపంబుగాఁ దెలియు మని వెండియు ని ట్లనియె. 627

ఉ. భూవర యేమహాపురుషభూషణునందుల నీసమస్తవి
శ్వావళి లీలమై సదసదాత్మక భావము నొంది భూరిమా
యావిభవంబులం దగి సమగ్రవివేకనిరోధి స్రగ్ఘనా
శీవిషబుద్ధిఁ దోఁచుచు విశేషగతిన్ వెలుఁగొందు నెప్పుడున్. 628

చ. సుమహితనిత్యముక్తపరిశుద్ధవిబుద్ధసుతత్త్వుఁ డై యురు
క్రముఁ డభిభూతసత్ప్రకృతి [2]కర్మకళంకుఁడు నైన యట్టియు
త్తమచరితుం గృపాకరు నుదాత్తగుణోన్నతు నీశ్వరేశుఁ జి

---

1. శరసంస్తంబాదిజాలంబు, 2. కర్మకలంకుఁడు నైన.

త్తమునఁ దలంపు మయ్య జనతాపరిరక్షణ దక్షశిక్షణా. 629
సీ. వసుమతీనాథ మోక్షప్రదపాదపద్మప్ర,లాశవిలాససల్లలితభక్తి
సంస్మరణంబుచే సజ్జనప్రకరంబు ఘనకర్మసంచయగ్రథిత మగు న
హంకార మనుహృదయగ్రంథి జెఱుతురు. విచరింతు రట్లు నిర్గ్రంథమునిమతులు
మహి నిరుద్ధేంద్రియమార్గులు నైనట్టి,మునులకుఁ జేరంగ నలవి గాని
తే. యట్టిపరమేశుఁ గేశవు నాదిపురుషుఁ వాసుదేవుని భువనపావనచరిత్రు
నర్థి శరణంబుగాఁ దత్పదాంబుజములు, భక్తిసేవింపుగుణసాంద్రపార్థివేంద్ర.
మ. అరిషడ్వర్గమహోర్మినక్రనికరవ్యాకీర్ణసంసారసా
గర మజ్జోదరకీర్తనాతరణసాంగత్యంబునం బాసి తా
మరు జారంగ నఘాపహప్రకటయోగాదిక్రియాయుక్తిచేఁ
దరియింపక మదిఁ గోరువారలకు దుర్దాంతం బగుం గావునన్. 631
మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసముద్యద్భక్తి ధీయుక్తివై
పరగోవిందపదారవిందయుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితదుర్దాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమోత్సాహంబుదీపింపఁగన్. 632
క. అని యీగతిఁ బంకరుహా,సనసుతుఁడును బ్రహ్మబోధశాలియు నగునా
ఘనయోగివల్లభునిచే,తను దెలియఁగఁబడిన బ్రహ్మతత్త్వం బగుచున్. 633
క. జనపతి మునిఁ బొగడి ముదం,బున ని ట్లనుఁ బూర్వజన్మమున నే కీనా
వనుఁ డైనయీశ్వరునిచే,తను నిక్క మనుగ్రహింపఁ దగితి మునీంద్రా. 634
క. వినుఁ డట్టియనుగ్రహసా,ధనమున కై మీర లిపుడు దగ నిచ్చటికిం
జనుదెంచితిరి దయాళురు, ననఘులు భగవత్తములును నగుమీచేతన్. 635
సీ. నిరతంబు నాయందు నిష్పాదితము లగు, దేహసమేతమదీయరాజ్య
సర్వసంపదలును సద్ద్విజదత్తముల్, గావునఁ బ్రాణకాంతావిభూతి
మందిరసుతరాజ్యమహాబలకోశప,రిచ్ఛదంబుల నెల్ల ధృతిఁ దలంప
రాజుకు భృత్యుండు రాజకీయము లగు, తాంబూలముఖపదార్థములఁ జేసి
తే. రమణసంతర్పణోపచారములు నడపు,గతిని వారల కవి నివేదితము లయ్యెఁ
గాన మీ కుపచార మేగతి నొనర్తు, [2]నతులగుణసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర.
వ. అది యెట్లు బ్రాహ్మణాధీనం బంటి రేని సేనాధిపత్యరాజ్యదండనేతృత్వసర్వలో
కాధిపత్యంబులు వేదశాస్త్రవేది యైనబ్రాహ్మణునకు కాని యితరులకు యోగ్యం
బులు గావు గావున బ్రాహ్మణులకు భోజనవసనదానంబులు స్వకీయంబు లై
యుండు క్షత్త్రియాదులకు బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున నన్నమాత్రంబు దక్కం
దక్కినవస్తుస్వాతంత్ర్యంబు లేదు గావున మీకు గురుదక్షిణ యేమి సమర్పించు

1 నీపదార్చనమున. 2. నతులగుణసాంద్రులార మహాత్ములార.

వాఁడ నదియునుం గాక స్వాతంత్ర్యంబు గలిగిన నిట్టియధ్యాత్మవిచారులు వేదాంతవేదులు నై భగవద్భక్తి నుపదేశించెడుమీవంటిపుణ్యాత్ములకుం బరితోషాస్పదుండఁ దక్క నక్కట నా డెవ్వం డంజలిమాత్రంబు దక్క నెక్కడి ప్రత్యుపకారంబు సేయఁ దలంచు నది గావున దయాళువు లైనమీరలు స్వకృతోపచారంబులం జేసి సంతుష్టాంతరంగు లగుదురు గాక యని పలుకుచున్న యాదిరాజగు నప్పృథుచక్రవర్తిచేతఁ బూజితు లై యాత్మయోగక్షేము లైన సనకాదులు తనిస్వభావంబుఁ బ్రశంసించుచు సమస్తజనంబులుఁ జూచుచుండ నాకాశగమనంబునం జని రయ్యవసరంబున. 637

పృథుచక్రవర్తి జ్ఞానవైరాగ్యవంతుం డై ముక్తి నొందుట.

ఆ. విను మహాత్మ ముఖ్యుఁ డనఁ నొప్పు వైన్యుఁ డే, కాగ్రచిత్తుఁ డగుచు నాత్మనిష్ఠుఁ
డై నయట్టితను నవాప్తకామునిఁ గాఁగ, బుద్ధిలోనఁ దలఁచె భూవరుండు 638

వ. అంత. 639

సీ. కర్మంబులను యథాకాలదేశోచిత, బలవిత్తములు గాఁగఁ బరఁగుధర్మ
ములను బ్రహ్మార్పణబుద్ధిని జేసి క, ర్మాసక్తుఁ డగుచు సమాహితుండు
ప్రకృతికంటెను దన్నుఁ బరమైనయాత్మను, గర్మసంచయసాక్షిఁ గాఁగ బుద్ధి
నర్థిఁ దలంచుచు నాచరించుచు నట్లు, మెఱసి సామ్రాజ్యలక్ష్మిసమేత

తే. మందిరోద్యానవనభూములందు రాజ్య
గరిమ వర్తింపఁగా నహంకారరహితుఁ
డగుచుఁ దనచిత్తమున నింద్రియార్థములను
దగులకయ యుండె సన్మహోదారుఁ డగుచు. 640

వ. ఇట్లధ్యాత్మయోగనిష్ఠుం డై కర్మంబుల నాచరించుచు నర్చి యనుభార్యయందు విజితాశ్వుండు ధూమ్రకేశుండు హర్యక్షుండు ద్రవిణుండు వృకుండు ననునాత్మసము లైనపుత్త్రుల నేవురం గనియె నంత. 641

క. జనవినుత భూమివలనను, ధనముల మర్యాదఁ గొనుచు దాననిమిత్తం
బునఁ గ్రమ్మఱఁ దా నిచ్చుచు, దిననాయకుఁ బోలి వసుమతీపతి యొప్పెన్. 642

వ. అతండు మఱియు నగ్నిచందంబునం దేజోదుర్ధర్షుండును మహేంద్రునిపగిది దుర్జయుండును ధరణికరణి సతతక్షమాయుక్తుండును స్వర్గంబునుంబోలె నభీష్టదుండును బర్జన్యునిభాతిఁ గామితప్రవర్షణుండును సముద్రుకైవడి గాంభీర్యయుక్తుండును మేరువుపోలికె ధైర్యవంతుండును ధర్మరాజుకైవడి ననుశాసకుండును మహేంద్రునివిధంబున నైశ్వర్యవంతుండును గుబేరునిమాడ్కి ధనవంతుండును వరుణునిసరణి గుప్తార్థుండును సర్వాత్మకుం డగువాయువుచెలువున బలౌజస్తేజోయుక్తుండును రుద్రునిపగిది నసహ్యతేజుండును గందర్పునియట్ల సౌందర్యవంతుండును మృగరాజునోజ నధికశౌర్యవంతుండును మనువునపువు వాత్సల్య

యు క్షమను నజునిచందంబునం బ్రభుత్వసమేతుండును బృహస్పతిగరిమ బ్రహ్మ
వాదియు సర్వేశ్వరునిజాడ జితేంద్రియుండును నై విష్వక్సేనానువర్తను లైన
గోసురవిప్రజనంబులందు భక్తి గలిగి లజ్జావినయశీలంబులందు బరోపకా
రంబునందు నిరుపముండై యివ్విధంబున సర్వలోకపాలకపృథగ్విధగుణంబుల
నన్నింటిని దా నొక్కరుండ ధరియించి. 643

క. అనఘాత్మక లోకత్రయమున సజ్జనకర్ణరంధ్రములు వినఁబడు నా
వినుతయశోమహనీయుఁడు, జనవినుతుండైన రామచంద్రునిమాడ్కిన్. 644

చ. సరసవచోర్థసత్పురుషసంఘసమంచితగీయమానసు
స్థిరవరకీర్తిపూరములు దిగ్గజకర్ణములందు నించి తా
నిరుపమసౌమ్యభాషణములు నీమలచేతఁ బ్రజానురంజి యై
ధరణిని రాజనామమునఁ దాఁ దగు రంజనచంద్రుఁడో యనన్. 645

వ. మఱియు నమ్మహాత్ముండు విజ్ఞానియు వర్ధితాశేషస్వానుసర్గుండును బ్రజాపాలకుం
డును స్థావరజంగమవృత్తిదాయకుండును సత్పురుషధర్మవర్తనుండును నిష్పాది
తేశ్వరాదేశికుండును నైనపృథుం డొక్కనాఁడు దనవార్ధకంబు వీక్షించి నిజా
త్మజ [1]నాత్మజులయందు నిలిపి ప్రజలు చింతాతురచిత్తు లగుచుండ నిజభా
ర్యాసమేతుండై యప్రతిహతనియమంబున వైఖానససమ్మతం బైనయుగ్రతపం
బునందుఁ బూర్వంబున దిగ్విజయప్రవృత్తుం డగుచందంబునం బ్రవృత్తుండై
తపోవనంబునకుం జని యందు. 646

మత్తకోకిలము. కందమూలఫలాశి యై బహుకాల ముగ్రతపఃపరి
స్పందుఁడై యటమీఁదటం దృణపర్ణభక్షణ సేసి యా
చంద మేది జలాశి యై నృపసత్తముం డది మాని తా
మందగంధవహాశి యయ్యెఁ గ్రమంబునన్ దృఢచిత్తుఁడై. 647

వ. ఇట్లు వర్తించుచు. 648

సీ. మెండుగా మిటమిట మండు వేసవియందుఁ, దప్తపంచాగ్నిమధ్యమున నిలిచి
మానక జడి గొన్న వానకాలంబునఁ, బైఁ గోక వేయక బయట నిలిచి
జనులు హాహా యను చలివేళఁ గుత్తుక, బంటితోయములలోపల వసించి
శిశిరంబు సాల నల్దిశలఁ బర్వినవేళ, నెలయ భూశయనుఁడై విశ్రమించి

తే. మహితనియతిఁ దితిక్షాసమన్వితుండు
నియతపరిభాషణుండు జితానిలుండు దాంతుఁ
డిద్ధమతి యీశ్వరార్పితబుద్ధి యనఘుఁ
డూర్ధ్వరేతస్కుఁడును నై క్రమోచితముగ. 649

వ. అతిఘోరం బయినతపం బాచరించె నివ్విధంబునం గ్రమానిరుద్ధం బయినత

1. నాత్మజులయందు నిలిపి జితాశ్వునకుఁ బట్టంబు గట్టి ప్రజలు.

పంబున విధ్వస్తాశేషకర్మ మలాశయుండును బ్రాణాయామంబులచే జితారిషడ్వర్గుండును ఛిన్నబంధనుండును నై పురుషశ్రేష్ఠుం డైనపృథుచక్రవర్తి భగవంతుం డైనసనత్కుమారుం డెఱింగించినయోగమార్గంబున సర్వేశ్వర భజనంబుగావించె నిట్లు భగవద్ధర్మపరుండును సాధువర్తనుండును శ్రద్ధాసమన్వితుండును నైన పృథునకు నారాయణునందు భక్తి యనన్యవిషయం బై ప్రవృద్ధం బయ్యె నివ్విధంబున. 650

క. నరలోకోత్తర భగవ,త్పరిచర్యారాధనమునఁ దతశుద్ధాంతః
కరణుం డగునాపృథునకు, సరసిరుహోదరు కథానుసంస్మరణమునన్. 651

క. పరిపూర్ణం బగుభక్తిని, గర మనిశము సంశయాత్మకం బై చాలన్
వఱలినహృదయగ్రంథిని, నిరసించువిరక్తియుతమనీష జనించెన్. 652

వ. దానం జేసి యతండు సంఛిన్నదేహాత్మజ్ఞానుండు నధిగతాత్మస్వరూపుండు నై గదాగ్రజుం డయిన శ్రీకృష్ణునికథాసక్తి నొందినసమస్తయోగసిద్ధులందు నిస్పృహుం డగుటను హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకం బయిన జ్ఞానయోగంబును విడిచి యాత్మయందు నాత్మయోగంబుఁ గావించి బ్రహ్మభూతుం డయి నిజకళేబరంబు విడువ నిశ్చయించి. 653

సీ. కోరి మడమలచేఁ గుదపీడనము సేసి, పూని యుక్తాసనాసీనుఁ డగుచుఁ
దనరుమూలాధారముననుండి వాయువు, నొయ్యన నెగయించి యొనర నాభి
కలితంబు గావించి క్రమమున హృద్వత్స, కంఠశిరఃకోష్ఠకములఁ జేర్చి
కైకొని మూర్ధభాగమునకు నెగయించి, ప్రాణముల్ విడిచి యాపవను బవను

తే. నందు నాకాశ మాకాశమందుఁ దేజ,మందు దేజంబునుదకంబునందు నుదక
మర్థిఁ గాయంబు మేదినియందుఁ గలిపెఁ, బూని వానియథోచితస్థానములుగ.

వ. మఱియు భూమి నుదకంబునందును నుదకంబును దేజమందుఁ దేజంబును వాయువున వాయువు నాకాశంబునందు నాకాశంబును మనంబున మనంబు నింద్రియంబుల నింద్రియతన్మాత్రల భూతాది యైనయహంకారంబునందు నహంకారంబు మహత్తత్త్వంబునందును గూర్చి యట్టి సర్వకార్య హేతుభూతం బైన మహత్తత్త్వంబును జీవోపాధిభూతం బయిన ప్రకృతియందుఁ గలిపి జీవభూతుం డయినపృథుండు జ్ఞానవైరాగ్యంబులచేత బ్రహ్మనిష్ఠుం డై మాయోపాధిం బాసి ముక్తుం డయ్యెనని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 655

సీ. అంత నా పృథునిభార్యామణి యగునర్చి, పుడమిపై వడి నడుగిడినఁ గందు
సుకుమారపాదాబ్జసుందరీరత్నంబు, సతులపతివ్రతయగుటఁ జేసి
యాత్మేశకృతసువ్రతాచరణంబును, సుమహితభక్తిశుశ్రూషణమును
నార్షేయ మగుదేహయాత్రయు ననువీని,చేత మిక్కిలికృశీభూతదేహ

తే. యయ్యుఁ బ్రియనాథకృతకరుణావలోక

కరతలస్పర్శనాది సత్కారములను
సకల సుఖవృత్తిఁ జెంది యస్మద్వపుఁ డిందుఁ
గృశత మదిఁ దోఁపకుండఁ జరించినవాఁడు. 656

క. తనకును నేదుఃఖము, ననయంబు నెఱుంగనట్టి యర్చి నిజాధీ
శునిప్రాణరహితదేహముఁ, గనుఁగొని విలపించె విగత కౌతుక యగుచున్. 657

సీ. మారుతమందరసాను ప్రదేశంబునందుఁ జితారోపణముఁ జేసి
లలితమహానదీసలిలసుస్నాత యై, కలితమహోదారకర్ముఁ డయిన
నాథున కుదకదానక్రియల్ గావించి, యతిభక్తి సురలకు నతు లొనర్చి
వహ్నికి ముమ్మాఱు వలగొని పతిపాద, కమలయుగంబుఁ జిత్తమున నిలిపి

తే. పతి వరుఁ డైనపృథుపృథ్వీపతి లేక, యుండ ననుగమనము సేయ నట్టిసాధ్వి
నర్చిఁ గనుఁగొని దేవభార్యాసహస్ర, మాత్మనాథులఁ గూడి నెయ్యంబుతోడ.

క. పరమోత్కంఠను నమ్మం, దరగిరిసానుప్రదేశతలమున వరుసం
గురియించిరి నవసురభిత, వరమందారప్రసూనవర్షము లంతన్. 659

క. తర మిడి యచ్చర లాడిరి, మొరయించిరి శంఖతూర్యములు దివిజులు వా
డిరి కిన్నరజనులు పరస్పరనుతు లొనరించి రాసుపర్వాంగనలున్. 660

వ. మఱియు నిట్లనిరి. 661

సీ. చర్చింప నిట్టియాశ్చర్య మెం దేనిని, గనుఁగొంటిరే యర్చి యనులతాంగి
ధన్యాత్మురాల్ గదా తనవిభుతోఁ గూడి, యిందిరారమణి యజ్ఞేశుఁ గూడి
వెనుచను కైవడి ననుగమనము సేసె, నియ్యమ నిజహృదయేశుఁ డయిన
ఘను వైన్యు నూర్ధ్వలోకమ్మును బొందును, నేఁ డింతవట్టు ననిశ్చితంబు

తే. పరమయోగీంద్రులకు దుర్విభావ్య మైన, దృఢసుకర్మమువలన నతిక్రమించి
వైన్యభూమీశు వెనుచని వరుస నూర్ధ్వ, [1]గామినియు నయ్యె నీయింతి ఘనత నొంది.

వ. కాన పతివ్రతలకు నసాధ్యం బెందునుం గలదే యని మఱియును. 663

క. పరికింపఁగ నే మనుజుఁడు, హరిపదమును బొందఁ జేయునట్టి వివేక
స్ఫురణం దనర్చు వానికిఁ, బరువడి నిలఁ బొందరానిపదముం గలదే. 664

తే. అట్టియపవర్గసాధనమైన మనుజ, భావ మొందియు విషయసంబద్ధుఁ డగుచు
వసుధ నెవ్వఁడు వర్తించువాఁడు ధరణి, ననయము నిజాత్మవంచకుఁ డనఁగఁ బరఁగు.

క. అని వారలు దన్నర్థిని, వినుతింపఁగ నర్చి యాత్మవిభుఁ డగుపృథుఁ డొం
దినయచ్యుతలోకంబున, ననుపమవిభవమును బొందె నని విదురునకున్. 666

క. మునివరుఁ డగుమైత్రేయుఁడు, వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ దగని
ట్లను నమ్మహానుభావుం, డనఘుఁడు భగవద్వరుండు నగుఁ బృథుఁ డనఘా. 667

క. ఏ నీ కిప్పుడు సెప్పితి, మానుగ నీపుణ్యకథను మహిత శ్రద్ధా

1. గామి యగు చున్న దీయింతి ♦ గాన యిపుడు.

ధీనుం డై విస్ఫురదవధానుం డై యెవ్వఁ డేనిఁ దనరినభక్తిన్. 669

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసిన, వినిపించిన వాఁడు పృథుఁడు విమలగతిం బొం
దిన క్రియ హరిపద మొందెడు, ననయము నిర్ధూతపాపుఁ డగుచు మహాత్మా.

సీ. బ్రాహ్మణుం డంచితభక్తిఁ బఠించిన బ్రహ్మవర్చసము సంప్రాప్త మగును
క్షత్త్రియుం డర్థిమైఁ జదివిన విన్నను, జగతీవిభుత్వంబు సంభవించు
వైశ్యుండు విని ధనేశ్వరుం డై యొప్పును, శూద్రుండు వినిన సుశ్లోకుఁ డగును
మఱియును భక్తి మై నిమ్మాడ్కి బఠించిన, విత్తవిహీనుండు విత్తపతియు

తే. సుప్రసిద్ధుండు ప్రఖ్యాతియశుఁడుఁ బ్రజలు
లేనియధముఁడు వితతసంతానయుతుఁడు
మూర్ఖచిత్తుండు విజ్ఞానబోధమతియుఁ
నగుచు నుతి కెక్కుదురు మహితాత్మ మఱియు. 670

వ. లోకంబునం బురుషులకు స్వస్త్యయనంబును నమంగళనివారణంబును ధనప్ర
దంబును యశస్కరంబును నాయుష్కరంబును స్వర్గదాయకంబును గలిమలాప
హంబును నైనయీపుణ్యచరిత్రంబు చతుర్విధపురుషార్థకాము లైనవారికిఁ జతు
ర్విధపురుషార్థకారణం బగుం గావున వినం దగు సంగ్రామాభిముఖుం డైనరా
జీచరిత్రంబు ననుసంధించి విరోధి నెదిర్చిన నవ్విరోధి పృథునకుంబోలెఁ గప్పంబు
లిచ్చు ముక్తాన్యసంగుండును భగవద్భక్తుండును నైనవాఁడు పుణ్యంబును వైన్య
మాహాత్మ్యసూచకంబును నైనయీచరిత్రంబు వినుచుం బఠియించుచుం గృత
మతి యై దినదినంబును నాదరంబునం బ్రకటంబు సేయువాఁడు భవసింధుపోత
పాదుం డైనసర్వేశ్వరునియందు నచలం బయినభక్తిగలిగి పృథుచక్రవర్తి వొం
దినవిష్ణుపదంబుం బొందు నని యిప్పుణ్యచరిత్రంబు మైత్రేయుండు విదురున
కెఱింగించి వెండియు ని ట్లనియె. 671

క. పృథునకు నర్చికిఁ బుట్టిన, పృథుకీర్తిఘనుండు ఘనుఁడు పృథుతుల్యుం డై
[1]పృథుశౌర్యధైర్యధుర్యుఁడు, పృథివి విజితాశ్వుఁ డొప్పెఁ బృథివీపతి యై.

క. (విను మంతర్ధానగతిం, దనరుసునాసీరువలనఁ దగ విదితాఖ్యుం
డును మఱి యంతర్ధానుం, డనుపేరఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యె నతిచతురుం డై). 672

సీ. స్థిరమతి రాజ్యాభిషిక్తుఁ డై యమ్మేటి, సమమతి నయ్యనుజన్ము లైన
హర్యక్షునకు సమాదరమునఁ దూర్పు దక్షిణదిశఁ దగ ధూమ్రకేశునకును
బరఁగంగ వృకునకుఁ బశ్చిమభాగంబు, ద్రవిణున కర్థి నుత్తరపుదిశను
గామ రొప్ప నలువురకును బంచి యిచ్చి స్వ, కాంత యైనట్టిశిఖండినికిని

తే. మనుజయోనిని జనియింపుఁ డనుచు మును ప, లికినట్టివసిష్ఠశాపమునఁ జేసి
పూని త్రేతాగ్నులతనికిఁ బుత్త్రు లగుచు, జనన మొందిరి సజ్జనస్తవ్యచరిత.

1. 'పృథుశ్రవసుం డనుపేరను...విజితాశ్వుఁ డనెడిపేరం గడఁకన్' వ్రా. ప్ర.

వ. వారలు పావకుండుఁ బవమానుండు శుచియు నను నామంబుల మనుష్యయోనిం
బుట్టియు నాత్మప్రభావంబునం గ్రమ్మఱ నగ్ను లయి చనిరి తదనంతరంబ. 675

క. అతఁడు నభస్వతి యనియెడి, ద్వితీయసతివలనను హవిర్ధానుఁడు నా
సుతుఁ గని విజితాశ్వుం డా, నతవిమతుఁడు రాజ్యవర్తనము దలపోయున్. 676

క. విపులాత్మ కరాదానము, దమశుల్కాదికము గరము దారుణ మని ధై
ర్యమునం దీర్ఘమఖవ్యాజమునం దద్వర్తనంబు సమమతి విడిచెన్. 677

వ. ఇట్లు విడిచి. 678

క. అతఁ డాత్మదర్శనుం డయి, చతురతఁ బరమాత్ము హంసు సర్వేశ్వరుఁ ద
త్క్రతువున యజించి కుశలా, ద్భుతయోగసమాధి ముక్తిఁ బొందె మహాత్మా.

వ. అంత విజితాశ్వుండు పరలోకగతుం డయిన హవిర్ధానుండు హవిర్ధాని యను
భార్యవలన బర్హిష్మదుండు గయుండు శుక్లుండు గృష్ణుండు సత్యుండు జితవ్ర
తుండు నను పుత్త్రుల నార్వురం గాంచె నందు బర్హిష్మదుండు. 680

సీ. సంతతసవనదీక్షాశాలి యగుచు ధరాతలం బెల్లను గ్రతువులకును
విలసిల్లు యజనశాలలు వేఱువేఱ కల్పించి యజ్ఞములు గావించుచుండి
చిరకీర్తి యతఁడు ప్రాచీనాగ్రకుశలచే, క్షితితలం బెల్ల నాస్తృతము సేయ
వసుధయెల్లను యజ్ఞవాట మై విలసిల్ల, సత్క్రియాకాండనిష్ణాతుఁ డగుచు
తే. సుభగయోగసమాధినిష్ఠుఁడు ప్రజాపతియు గుణనిధి యనఁ జనము నుతింప వెలయు
[1]నట్టిఘనుఁడు హవిర్ధానిసుతుఁ డఖిలజగతిఁ, బఱపి కుశలను బ్రాచీనబర్హి యయ్యె.

వ. మఱియు నతండు. 682

చ. అలవడ నేసతీమణి సమంచితలీల వివాహవేళ ను
త్కలికఁ బ్రదక్షిణంబు లిడఁగాఁ గని హవ్యవహుండు దొల్లి యి
మ్ముల శుకిఁ జూచి మోహమునుఁ బొందినరీతి విమోహి యయ్యె నా
లలితవినూత్నభూషణ యలంకృతచారుశుభాంగి వెండియున్. 683

చ. సురుచిరభంగి నానతి గిశోరవయఃపరిపాక యై రణ
ద్వరమణిహేమనూపురరవంబు సెలంగఁగ నాడుచుం దివా
కరరుచిరేఖ నొప్పెసఁగఁ గాఁ గని నిర్జితు లైరి దేవకి
న్నరనరసిద్ధసాధ్యమునినాగనభశ్చరముఖ్యులందఱున్. 684

వ. అట్టిసౌందర్యఖనియు సముద్రపుత్త్రియు నయినశతధృతి యనుకన్యం బ్రహ్మాదే
శంబునం బాణిగ్రహణంబు సేసె నాశతధృతివలనం బ్రాచీనబర్హికిఁ బదుగురు
గొడుకులు జనియించిరి వారలు తుల్యనామవ్రతులును ధర్మపారగులును నయిన
ప్రచేతసులు ప్రజాసర్గంబునందుఁ దండ్రిచేత నాజ్ఞాపితు లయి తపంబు గావింప
నర్ణవంబునకుం జనుసమయంబునం దన్మార్గంబునఁ బ్రసన్నుం డగుచు దృశ్యమా

1. 'నట్టిఘనుఁడు హవిర్ధానిసుతుఁడు నెసఁగెఁ, బఱఁగ జనియించెఁ బ్రాచీనబర్హి యనఁగ' వ్రా.ప్ర.

నం బైన శ్రీరుద్రునిచేత నేది యుపదేశింపఁబడె [1]దాని వస్తుధ్యానపూజానియమంబునఁ దపంబు సేయుచుండఁ దపఃపతి యైననారాయణుం బదివేలదివ్యసంవత్సరంబులు పూజించి రని చెప్పిన విని విదురుండు మైత్రేయున కిట్లనియె.

సీ. తాపసోత్తమ ప్రచేతసులకు నరణ్య, మార్గంబునందు నాగభర్తృతోడ
సంగ మెట్లయ్యెఁ బ్రసన్నుఁడై హరుఁ డెద్ది, యవుట వారల కుపదేశ మిచ్చె
జీవరాసులకు నాశివుతోడిసంగంబు, కడుదుర్లభం బీజగంబునందు
జర్చింప నమ్మేటి సన్మునీంద్రులకును, సంచితధ్యానగోచరుఁడు గాని

తే. పురుషమిఁ బ్రత్యక్షమునఁ గానఁబడఁడుమఱియు, నంచితాత్మసదారాముఁడఖిలలోక
రక్షణార్థంబుగా విరూపాక్షుఁ డాత్మ,శక్తితోఁ గూడి జగతిపై సంచరించు.

— రుద్రుండు ప్రచేతసులకు యోగాదేశ మనుస్తోత్రముం జెప్పుట. —

క. కావున భగవంతుం డను, దేవస్తుతుఁ డయిన దేవదేవునిసంగం
బే వెరవున ఘటియించెనొ, యీవిధ మంతయును దెలియ నానతి యీవే.

క. అనవుడు విదురున కమ్ముని, జననాయకుఁ డనియె నట్టిసాధుమనీషం
దనరు ప్రచేతసులును నిజ, జనకునిపరిభాషణములు సమ్మతిఁ గొనఁగన్. 688

క. శిరసా వహించి ప్రాగ్దిశ, కరిగెడుసమయమున నెదుర నంబుధికంటెం
బఱ పగునొకసరసి మనో,హరనిర్మలసలిలపూర్ణ, యైనదిమఱియున్. 689

సీ. రక్తోత్పలేందీవర ప్రఫుల్లాంభోజ,కమనీయకల్హార కలితమగుచుఁ
గంజాతకింజల్కపుంజవిక్షేపక, మందగంధానిలానంద మగుచు
రమణీయహంససారసచక్రవాక కా,రండవనినదాభిరామమగుచు
వరమత్తమధుపసుస్వరమోదపల్లవాం,కురితలతాతరుభరిత మగుచు

తే. [2]సిద్ధచారణగంధర్వసేవ్య మగుచుఁ
బుణ్యములకాలయం బయి పొలుపు మిగిలి
లలిత మై చూడ నొప్పగు లక్షణములఁ
బరఁగి శుచిలఘుమధురాంబు భవ్యమగుచు. 690

తే. [3]సజ్జనునిహృదయముఁ బోలిస్వచ్ఛమగుచు, హరిపదాకృతిదివిజవిహారమగుచు
ఘనునిసిరిభంగి నర్థిజీవనము నగుచు, మానవతివృత్తిగతిని నిమ్నంబునగుచు.

తే. శశికరంబులఁబోలె విశదము లగుచు
హరికథలఁ బోలి కల్మషహరము లగుచు

---

1. 'దాని జపధ్యానపూజానియమంబుల సేవించుచు.' అ. ప్ర. 2. భువనపాలనిర్మలస్ఫూర్తి నెఱసి, నిర్మలం బైనజీవనాన్వితము నగుట, మహితయోగీంద్రసంసేవ్యమానమగుచు, లోకపావన మన నొప్పునొకసరస్సు' అని యొక ప్రతి. 3. సజ్జనునిహృదయముఁబోలెస్వచ్ఛమగుచు, మత్స్యకచ్ఛపమకరసంపాది యగుచు, భేకదర్వీకరావళీభీమ మగుచు, సుదధినందన కనిశంబు నునికి యగుచు—అని పాఠాంతరము

వహ్నులునుబోలె భువనపావనము లగుచుఁ
బొగడఁ దగువారిచేఁ బ్రశస్తపూర్ణ మగుచు. 692

వ. అప్పు డట్టిసరోవరంబుఁ బొడగని యందు నొక్క దివ్యపురుషునిం గనిరంత.

మ. సమదశ్రీమృదంగవేణుముఖఘోషస్వానాఢ్య మై దివ్యమా
ర్గమనోరంజక మై తనర్చువిలసద్గాంధర్వగానంబు నె
య్యము సంధిల్లఁగ వించుఁ దన్మహిమకున్ దత్యాశ్చర్యముం బొంది వే
గమునం దత్కమలాకరంబు వెడలెం గౌతూహలోల్లాసు లై. 693

వ. ఇట్లు వెడలి వచ్చిన. 694

మ. కని రాజాపసపుంగవుల్ దివిజలోకశ్రేష్ఠుని దప్తకాం
చనవర్ణున్ సనకాదియోగిజనభాస్వద్దీయమానుం ద్రిలో
చను భక్తానుగుణానుగున్ సుమహితైశ్వర్యున్ బ్రసాదాభిశో
భనవక్త్రున్ నిహతార్తభక్తజనసంపద్భద్రునిన్ రుద్రునిన్. 695

క. కని వారలు దమమనముల, ననురాగము నద్భుతంబు ననయముఁ బొడమన్
వినయము దోఁపఁగఁ దత్పదవనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశగతు లగుచున్.

వ. భగవంతుండును (నఖిలధర్మండును గృపాళుండును) ధర్మవత్సలుండును (నఖిల పాపహరుండును) నయినహరుండు (ప్రీతుం డగుచుం) బ్రసన్నాంతఃకరణులు ధర్మజ్ఞులు శీలసంపన్నులు సంప్రీతులు నయినవారల కిట్లనియె. 697

సీ. వినుఁడు నృపాలనందనులార మీమదిఁ, గలతలం పెల్లను గానవచ్చె
మీకు భద్రం బగు మీయెడ నే నను, గ్రహబుద్ధిచే నిటు గానఁబడితిఁ
గైకొని యెవ్వఁడు సూక్ష్మము ద్రిగుణాత్మక, మగు నా ప్రకృతికంటె నెఱుఁగు ధరణిని
బరఁగు జీవునికంటెఁ బరుఁ డైనవాసుదేవుని చరణాబ్జముల్ సదనరు భక్తి

తే. నర్థి నెవ్వారు భజియింతు రట్టివారు
నాకుఁ బ్రియతముల్ వారికి నయచరిత్రు
లార యేను బ్రియుండ నై భూరిమహిమ
వెలయుచుండుదు నదిగాక వినుఁడు మీరు. 698

వ. స్వధర్మనిరతుం డైనపురుషుం డనేకజన్మాంతర సుకృతవిశేషంబులం జతుర్ముఖత్వంబు నొంది తదనంతరంబునం బుణ్యాతిరేకంబున నన్నుం బొంది యధికారాంతంబున నేనును దేవతాగణంబులును నవ్యాకృతం బైనయే హరిపదంబును బొందుదు మట్టిపదంబు భాగవతుండు దనంతనె బొందుం గావున మీరు భాగవతత్వంబు నొందితిరి నాకుం బ్రియంబు ఘటియించుచుండు భాగవతజనంబులకు నాకంటె నధికప్రియుండు లేఁడు గాన వివిక్తంబును జప్యంబును బవిత్రంబును మంగళంబును నిశ్శ్రేయసకరంబును నైననావచనంబు నాకర్ణింపుఁడు సర్గాదిని బ్రహ్మ నిజనందనుల కెఱింగించిన శ్రీహరిస్తోత్రంబు మీకు నెఱింగింతు

వినం డది యెట్టి దనిన. 699

క. వనజాసనుఁ డాత్మజు లగు, సనకాదులఁ జూచి పలికె సమ్మతితోడన్
వినుఁడు కుమారకులారా, వనజోదరు మంగళస్తవం బెఱిఁగింతున్. 700

వ. (అని హరినుద్దేశించి వారలు విన నిట్లనియె) యోగాదేశ యాత్మవేదులైనవార లకు భవదీయోత్కృష్ట నప్రతిహతాకారంబు గావున నట్టి సౌఖ్యానందలాభంబు మాకుం గలుగ వలయును నీవు పూర్ణానందస్వరూపుండవు నిష్కామ్యాత్మకుండ వైన నీకు నమస్కరింతు నని [illegible]యు నిట్లనియె. 701

సీ. పంకజనాభాయ సంకర్షణాయ శాంతాయ విశ్వప్రబోధాయ భూత
సూక్ష్మేంద్రియాత్మనే సూక్ష్మాయ వాసుదేవాయ పూర్ణాయ పురుషాయ నిర్వి
కారాయ కర్మనిస్తారకాయ క్షేత్రపాలాయ త్రైలోక్యపాలకాయ
సోమరూపాయ తేజోబలాఢ్యాయ స్వయంజ్యోతిషే దురంతాయ కర్మ

తే. సాధనాయ పురాపురుషాయ యజ్ఞ రేతసే జీవతృప్తాయ పృథ్వీరూప
కాయ లోకాయ నభసేఽనంతకాయ విశ్వ, యోనయే విష్ణవే వేధసే నమోఽస్తు.

సీ. స్వర్గాపవర్గసుద్వారాయ సర్వరసాత్మనే పరమహంసాయ [1]కర్మ
పాకాయ తదితరఫలరూపకాయ కృష్ణాయ ధర్మాత్మనే సర్వశక్తి
యుక్తాయ ఘనసాంఖ్యయోగీశ్వరాయ హిరణ్యవీర్యాయ రుద్రాయ శిష్ట
నాథాయ దుష్టవినాశాయ శూన్యప్రవృత్తాయ కర్మణే మృత్యవే వి

తే. రాట్ఛరీరాయ నిఖిలధర్మాయ [2]వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ సత్పుణ్యభూరి
వర్చసేఽఖిలధర్మదేవాయ చాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమోఽస్తు.

తే. సర్వసత్త్వాయ దేవాయ సన్నియామకాయ బహిరంతరాత్మనే కారణాత్మ
నే సమస్తార్థలింగాయ [3]నిర్గుణాయ, వేధసే జితాత్మకసాధవే నమోఽస్తు. 704

వ. అని మఱియుఁ బ్రద్యుమ్నుండవును ననంతరాత్మవును సమస్తశేషకారణుండవును జాతుర్హోత్రరూపుండవును ననంతకుండవును సర్వజ్ఞుండవును జ్ఞానక్రియారూపుం డవును నంతఃకరణవాసివియు నైన నీకు నమస్కరింతు నని. 705

క. అనఘా దేవ భవత్పద, వనరుహసందర్శనేచ్ఛ వఱలిన మాకున్
విను వైష్ణవసత్కృతమై, యొనయు భవద్దర్శనంబు నీవె మహాత్మా. 706

వ. అది యెట్టి దనిన. 707

క. అనఘ సకలేంద్రియగుణాం, జనమును భక్తప్రియంబు జలదశ్యామం
బును సౌందర్యసనుగ్రము, ననుపమమును నిఖిలమంగళావహ మగుచున్. 708

వ. మఱియును. 709

1. 'ధర్మపాలాయ సద్గితఫల' ఆ. ప్ర. 2. 'భూతివర్చసే శిష్టదేవాయ వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ వరహృషీకేంద్రియాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమస్తే' వ్రా. ప్ర. 3. నిర్వికల్ప మేధసేహం కృతాత్మనే' వ్రా. ప్ర.

సీ. అక్షీణలావణ్యసదలకశోభిత ముఖ, నవ్యతాంశుశోభాసనమును
సముక్త దివ్యభూషా ప్రభాకలితంబు, సుందరభూషణాసనుర చితంబు
లలితకుండలకాంతిల్మల[1]సన్నిభద్విజ, పూరితస్నిగ్ధ కపోలయుగము
పద్మపలాశశోభనలోచనంబును, మందస్మిత సాంగ సుందరమును
తే. సస్మితాలోకసతత ప్రసన్నముఖము, గంబుసుందరరుచిరమంగళగళంబు
కనకకుండల ప్రభాపూరకలిత, చారునాసా రాజసన్నిభ కాయ ఘనము.
వ. నెఱిఁ బెంపుమీఱు శంఖచక్రగదాపద్మకలితాయతబాహాచతుష్టయంబును వైజయంతీవనమాలికాకౌస్తుభమణిశ్రీవిరాజితంబును నిత్యానపాయిని యగు నిందిరా సుందరరత్నపరిస్ఫురితంబునం దనరి తిరస్కృతసికతాపులిన వైనవక్షస్స్థలంబును నిశ్వాసనిశ్వాసంబులం జంచలంబు లైన వళిత్రయరుచిర ప్రకాశమానదళోదరంబును బూర్వవినిర్మితనిఖిలవిశ్వంబునుం బ్రవిష్టంబు సేయు రీతి నొందు సలిలావర్తసన్నిభగంభీరనాభివివరంబును బంకజకింజల్కవిభాసితదుకూలనిబద్ధ కనకమేఖలాకలాపశోభితశ్యామపృథునితంబబింబంబును గలితకదళీస్తంభ రుచిరోరుయుగళంబును సమచారుజంఘాయుగంబును నిమ్నజానుయుగళంబును బద్మపత్రాభాసురపాదద్వయంబును మదీయాంతరంగతమోనివారకనిర్మలచంద్రకళాసన్నిభనఖంబును గిరీట కుండల గ్రైవేయ హార కేయూర వలయాంగుళీయక కాంచీనూపురాదివివిధభూషణభూషితంబును నిరస్తసమస్తజనసాధ్వసంబును భక్తజనమనోహరంబును సర్వమంగళాకరంబును నైన భగవద్దివ్యరూపంబు దామసజనసన్మార్గప్రదర్శకుండ వైన నీవు మాకుఁ జూపి మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయు మని వెండియు ని ట్లనియె. 711

సీ. ఆత్మకుఁ బరిశుద్ధి నర్థించువారికి, ధ్యేయవస్తువు భవద్దివ్యమూర్తి
యుంచితస్వర్గరాజ్యాభిషిక్తు లైన, సమధికస్పృహణీయ మతముగ నీవు
సద్భక్తియుతభక్తజనసులభుండవు, దుష్టాత్ములకుఁ గడు దుర్లభుండ
వాత్మదర్శనులకు నరయ గమ్యుండవు, నైయార్థి విలసిల్లు ననఘచరిత
తే. యిట్టినిఖిలదురారాధ్యుఁ డైన నిన్ను, నెఱయ సుజనుల కైన వర్ణింప రాదు
వెఱల నెవ్వఁడు పూజించువాఁడు విడువఁ, జాలునే పద్మదళనేత్ర సచ్చరిత్ర.
చ. ఎనసినభక్తియోగమున నీ భవదీయపదాబ్జమూలము
న్ననయముఁ బొందువాఁడు చటులాగ్రహభీషణవీర్యశౌర్యత
ర్జనములచే ననూనగతి సర్వజగంబులు సంహరించున
య్యనుపముఁ డైన కాలునిభయంబును బొందఁడు దాను గావునన్. 713
తే. ఇట్టినీపాదమూలంబు లెవ్వఁడేని, బొంది ధన్యాత్ముఁడై సత్పుణ్యుఁ డొందు
మనములోపలఁ గోరునేమతముచిదైన, సవ్యయానంద గోవింద హరిముకుంద.

1. నిభద్విజకంబు.

క. హరి నీభక్తులతోడను, నిరుపమగతిఁ జెలిమి సేయు నిమిషార్ధముతో
సరి గాదు మోక్ష మనినను, జిరసుఖమగు మర్త్యసుఖముఁ జెప్పఁ గనేలా. 715
క. దురితవినాశకకరుణా,కరుణాహ భవత్కీర్తి కణచయబాహ్యాం
తరసేకధూతకల్మష, పురుషులు ధరణిమీఁదఁ దీర్థభూతులు గారే. 716
వ. అట్టిభూతదయాసమేతులును రాగాదివిరహితచిత్తులును నార్జవాదిగుణయుక్తులు
ను నగుభాగవతజనులసంగంబు మాకుం గలుగఁజేయు మిదియ మమ్మనుగ్ర
హించుట యని వెండియు ని ట్లనియె. 717
చ. సరసిజనాభ సత్పురుషసంగసముంచితభక్తియోగవి
స్ఫురణ ననుగ్రహింపఁబడి శుద్ధము నొందినవానిచిత్తము
స్థిరబహి[1]రంగమునుం గనదు చెందదు భూరితమస్స్వరూపసం
సరణగుహాగతంబుఁ గనఁ జాలు భవన్మహనీయతత్త్వమున్. 718
వ. అది యెట్టి దనిన. 719
సీ. అరయంగ నేమిటి యందు నీవిశ్వంబు, విదిత మై యుండు నీ విశ్వమందు
నేవి ప్రకాశించు నెప్పుడు నట్టి స్వ,యంజ్యోతి నిత్యంబు నవ్యయంబు
నాకాశమును బోలి యవిరళవ్యాపక, మగునాత్మతత్త్వంబు నధికమహిమ
నమరుపరబ్రహ్మ మగు నని పల్కి యి, ట్లనియె నవిక్రియుం డైనవాఁడు
తే. నెవ్వఁ డాతఁడు దనయందు నెపుడు నాత్మ, కార్యకరణసమర్థంబు గానిభేద
బుద్ధిజనకంబు నౌఁ దగుభూరిమాయఁ, జేసి విశ్వంబు సత్యంబు గా సృజించె.
ఆ. మరల మరలఁ బెక్కుమాఱు లీవిశ్వంబు, జననవృద్ధివిలయసంగతులను
నందఁజేయుచుండు నట్టియీశ్వరుఁడ వై, తనరునిన్ను నాత్మతత్త్వము గను.
వ. తెలియుదు మని వెండియు నిట్లనియె యోగపరాయణు లగువారు శ్రద్ధాసమ
న్వితు లై క్రియాకలాపంబుల నంతఃకరణోపలక్షితం బయినభవదీయరూపంబు
యజింతురు వారు వేదాగమతత్త్వజ్ఞానులు నీ వాద్యుఁడవును ననాదియు నద్వి
తీయుండవును మాయాశక్తియుక్తుండవు నై విలసిల్లుచుండుదు వట్టిమాయా
శక్తిచేత. 722
సీ. చతురాత్మ సత్త్వరజస్తమోగుణములు, వరుస జనించెను వానివలన
మహదహంకారతన్మాత్రనభోమరు,దనలజలావనులను సుపర్వ
భూతగణాత్మకస్ఫురణ నీవిశ్వంబు, భిన్నరూపమున నుత్పన్న మయ్యె
దేవ యీగతి భవదీయమాయను జేసి, రూఢిఁ జతుర్విధరూప మైన
తే. పురము నాత్మాంశమునఁ జెందుపురుషుఁ డింద్రి
యములచే విషయసుఖము లనుభవించు
మహిని మధుమక్షికాకృతమధువుఁ బోలి

1. రర్మముం.

యతనిఁ బురవర్తి యగుజీవుఁ డెఱుంగ నేర్చు నుజీవియు. 723

వ. ఇట్టిజగత్స్రష్టకుండ వైననీకు. 724

క. భూతగణంబులచేతనె, భూతగణంబులను మేము పుంజంబుల ని
ర్ధూతముగఁ జేయ ననిలసఖ భూతిని జరియింపఁ జేసి పోషణ మొప్పన్. 725

తే. రూఢిఁ దత్తత్క్రియాలబ్ధరూపుఁ డగుచు, సుమహితస్ఫురితదంత తేజుఁడవుఁ జండ
వేగుఁడవు నయి ఘనభుజావిపులమహిమ, విశ్వసంహార మూర్తిఁ గావింతు వీశ.

వ. అది యెట్లనిన. 727

క. ఇతికర్తవ్యవిచారత, మతిచేత ననూనముగఁ బ్రమత్తంబును సం
చితవిషయలాలసము, నూర్జితలోభమునై యట్టిసృష్టి గడంకన్. 728

తే. అప్రమత్తుండ వగుచుఁ బదద్మాక్షి సెవ్వ, మ్రింగుసువ్వు చాలనాకటఁ ద్రేగుచుండి
నాలుకలుగ్రోయుభూరిపన్నగవరంబు, బసిన యెలుకను భక్షించుపగిదినయ్య.

చ. అనిశము నస్మదీయగురుఁడై ఘనసరోరుహసంభవుండు న
మ్మనువులు నాత్మసంశయము మాని భజించుభవత్పదాబ్జముల్
మనమున నిల్పి యుష్మదవమాననమహావ్యథఁ జెందునట్టిస
జ్జనుఁడు పరిత్యజించునె భుజంగమతల్పక భక్తకల్పకా. 730

క. కావున నాకును సూరిజ, నావళికిని సర్వసంశయంబులు వాపం
గావను బ్రోవను దగుగతి, నీవని వినుతించినట్టియీ స్తవ మెలమిన్. 731

వ. రుద్రుండు ప్రచేతసుల కెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె నో ప్రచేతసులారా యిట్టి యోగాదేశనామకంబైనయీస్తోత్రంబు[1] బహువారలవృత్తిచేఁ బఠించి మనంబున ధరియించి సమాహితచిత్తులై మీరందఱు నాదరంబున విశ్వాసయుక్తులును స్వధర్మాచారవంతులును భగవదర్పితాశయులును నై జపియించుచు సర్వభూతావస్థితుండు నాత్మారాముండు నైన సర్వేశ్వరుని [2]నుతించుచు ధ్యానంబు సేయుచుఁ బూజించుచుండుఁడు తొల్లి యీస్తోత్రంబు భగవంతుండైన పద్మసంభవుండు (సిసృక్షు వగుచు) నాత్మజుల మైనమాకును (సృజియింపనిచ్ఛగించు)భృగ్వాదులకును నెఱింగించె నేము (నాభృగ్వాదులును) బ్రజాసర్గంబునందు బ్రహ్మచోదితులమై యీస్తోత్రంబునం జేసి విధ్వస్తసమస్తతమోగుణుల మై వివిధప్రజాసర్గంబు గావించితిమి కావున నీస్తోత్రంబు నెల్లప్పుడు నేకాగ్రచిత్తుండును వాసుదేవపరాయణుండు నై యెవ్వండు జపియించు వాఁడు వేగంబె శ్రేయస్సును బొంది తదీయజ్ఞానప్లవంబున వ్యసనార్ణవరూపం బయినసంసారంబును సుఖతరంబుగఁ దరియించు నట్టిమదుపదిష్టం బయినయీహరిస్తవంబు నెవ్వండు సదువుచు దురారాధ్యుండైన శ్రీహరిం బూజించు వాఁడు మదుక్తస్తోత్రగానసంతుష్టుండును శ్రేయస్సులకు నేకాశ్రయభూతుండును నగు శ్రీమన్నారాయణునివలన సమస్తాభీష్టం

1. 'నానాశ్లోకోపదేశంబునం బఠించి' వ్రా. ప్ర. 2. ధ్యానయుక్తంబుగాఁ బూజింపుఁడు.

బుం బొంగమ నెక్కొం [illegible] శ్రద్ధాసమ్వి
తుండ వై యీ పుంశ్చల స్వభావజంబులు వినుము కలికింపను గాడు కర్మబంధ
నివహ క్షుం డగు నని యిట్లనియె. 732

క. నరదేవతనయులారా, [illegible] సాధికంబుగ [illegible]
శ్వాసనుస్తోత్రము [illegible] నెఱిఁగి [illegible] 733

క. ఏకాగ్రచిత్తులను సుశ్లోకులు నై జనులు [illegible]
గైకొని చేసిన విని, జేసిలు మహోత్కృష్ట్రార్థసిద్ధి గనఁ గన్. 734

క. ఆ యీగతి నుపదేశం బొనరించి [illegible] చారించే
తను బూజితుండై వారలు, గన నంతర్ధానమునొందె కౌతుక మొప్పన్. 735

వ. అంత. 736

తే. [illegible]టవారలు మహోపదిష్టమైన, యర్థతత్త్వము జపించుచు చయములను
వత్సరములు గ్రతపము మఱి [illegible] జేయు [illegible]నుసంను.

—— నారదుండు ప్రాచీనబర్హికి జ్ఞానమార్గంబు దెలియఁజేయుట. ——

వ. ఘనకర్మాసక్తచిత్తుం డై యున్న ప్రాచీనబర్హికి వసుధ్యాత్మ వేదియుం గృపాళువు
నైన నారదుండు సనుదెంచి యా రాజునకు జ్ఞానబోధంబు సేయుకొఱకు నతనితో
ని ట్లనియె రాజా యీ కర్మంబునం జేసి యెట్టి శ్రేయస్సు నభిలషించుచున్నవాఁడ
వట్టియనిష్టనిరసనేష్టప్రాప్తికరంబు నయిన శ్రేయం బీ కర్మంబువలన లభింప దన
నం బ్రాచీనబర్హి నారదున కిట్లనియె. 738

సీ. అనఘ మునీంద్ర మహాభాగ యేను గర్మాత్మపవిద్ధజ్ఞాని నెఱుఁగ మోక్ష
మెఱుఁగంగ లే నైతి నిట్టి నా కిప్పుడు, గడువిమలంబును గర్మబంధ
నాశకంబును నగు జ్ఞానోపదేశంబు, గావింపు మతివ మూఢకారకమున
ధర్మంబు లగు గేహాసక్తులందుఁ జెంది జా, యాతనయాత్మధనాదికము లె

తే. భూరిపురుషార్థము లుగాఁగ బుద్ధిఁదలఁచు, మతిపహీనుండు సంసారమార్గములను
దగఁ బరిభ్రామ్యమాణుండై తొలఁగి మోక్షపదమునొందఁగఁజాలఁడు భవ్యచ

క. అనవుడు నతనికి నిట్లను, ననఘా యీయధ్వరంబులం దనుగ్రుప మూ [రిత.
లినసీచే విశసింపం, జని కూలినపసుల వేలసంఖ్యలఁ గనుమా. 740

వ. కావునం బశువ్రాతంబులు త్వదీయవైశసంబును స్మరించుచున్నవై లోహాయం
త్రమయశృంగంబులచేత నెప్పుడు నీవు పరలోకంబు నొందెద వప్పుడ నిన్ను
హింసింతు మని భవదీయమృతికి నెదురుచూచుచున్న విట్టి సంకటంబు నొందం
గల నీకు నిస్తారకం బగు నయొక్క యితిహాసంబు గల దెఱింగింతు విను మని
యి ట్లనియె. 741

—— పు రం జ నో పా ఖ్యా న ము . ——

సీ. భూమీశ విన వయ్య పూర్వకాలమునఁ బురంజనుం డను నొక్క రాజు గలఁడు

నతనికి విజ్ఞాతుఁ డైన పేరఁ దగినవి, జ్ఞాతదేష్టితుఁ డగుచు గాఁడు
నాప్తరంజనుఁడు పుణ్యరాశ్యేషి యై ధరాచక్రంబు గలయంగ సంచరించి
తన కభిరూపమై పెంపొందు పురవరము, వీక్షింపఁ జాలక విమనుఁ డగుచు

తే. నేపురమున నుల్లెఁ బాయని నాపురములు
గాములఁ గోరుతనకు సాకాంక్షమునను
బొందుటకు వానిని సమర్థంబులు గాఁ దనదు
నమునఁ దలఁచి సౌకాలోకనాఁ జేరెంజా. 742

వ. చనుచున్నసమయంబున నీపునత్సరస్థితదక్షిణపార్శ్వమునందు.

సీ. వరనవద్వారకవాటగవాక్షతో రణదేహళీగోపురములు నొప్పి
ప్రాకారయంత్రవప్రప్రతోళీపరిఖాట్టాలకోపచయనాళిఁ దనరి
సౌవర్ణరాజ్యాయసఘనశృంగంబుల, రమణీయవివిధగేహములు మించి
రథ్యాసభాచత్వరధ్వజక్రీడాయతనసుచైత్యాపణాళిఁ దనర్చి

తే. మరకతస్ఫటికవిచిత్రమణిశిలాప్రభాత్త, మౌక్తికాయుతఖచితహర్మ్యములు గలిగి
విద్రుమప్రమదవేదుల వెలయునొక్క, పురముఁ గనె భోగవతి కెనఁబోలుదాని.

వ. ఇట్లు గనుంగొని యనంతరంబ మంటపంబు పురబాహ్యాంతరంబున దివ్యద్రుమ
లతాకుంజపుంజంబును సమదవదద్విహంగమత్తమధుకరకులకోలాహలసంకులజ
లాశయశోభితంబును హిమనిర్ఝరబిందుసందోహపరిస్పందకందలితసురభిమలయ
మరుదుచ్చలితప్రసూనావలిబహళీకృతటంబును నాంభోజనముపోరంజనాహ్వానబుద్ధిజ
నకకలహంసరాజకైరవకోకలాలాపభిరామంబును మునివ్రతారాధనవన్మృగ
వ్రాతబాధారహితంబును నైనపురబాహ్యోద్యానవనంబునందు యామిచ్ఛికం
బుగ నేకైకశతనాయకంబై రమణీయనుచరదశకంబును బంచముస్తకసన్ప్రతీ
హారంబును దోఁడ రాఁ జనుదెంచుచున్న భర్తృస్నేహిణియును గామరూపిణియు
నవోఢయును నయిన యుట్టి. 745

సీ. ఘనసమవిన్యస్తకర్ణకుండలరుచుల్, గండభాగంబుల నిండి పర్వఁ
దమ్మితేకులసిరి దటమలరింపఁగఁ జాలు, మెఱుఁగుఁ గన్నులు దళుకొందిరి రాఁగ
జఘనసంకలితపిశంగనీవీద్యుతి, కనకకాంచీరుచిఁ గరము పెరుపఁ
జరణసరోజభాగమున చలన్నూపుర, ఝణఝణధ్వని నర్మసరణిఁ జూప

తే. లలితయౌవనలక్ష్మీవిలాసభాసు, రోదయవ్యాజకప్రభాయుక్తవీన
సమరకంతరకుచకుట్మలములు వ్రీడఁ, జెంది పయ్యెదఁ గప్పుబాలికం దలంచి.

వ. మఱియును బాలయు సుదతియు గజగామినియు నయిన యొక్క ప్రమదోత్తమం
గాంచి. 747

క. తర మిడి ప్రేమోద్గత మై, మరువిరులకొమరు నగుబాణములు గలతనుఁడై
సరసాపాంగవిలోకనశరపరివిద్ధాంగుఁ డగుచు జనవిభుఁ డయ్యెన్. 748

క. ఎవ్వరిదానవు జనకుం, డెవ్వఁడు నీ పేరు ధాత్రి నీపని యొకరుం
డెవ్వరు నీతో నెవ్వరు వెలఁది యిక్కడను నుండఁ గార్య మెఱిఁగ మృగాక్షీ. 749
క. భవదీయపురస్సరఁ దగు నవనాథుఁ డెవ్వఁ డతి ప్రాభవముతి నాకున్
వివరింపు మనుచు వెండియు, నవశేక్షణఁ జూచి విరణ్యాద్రుఁ డిట్లనియెన్. 750
సీ. తరళాక్షి పతి యగు ధర్ము నన్వేషింపఁ, జరియించు హ్రీయను సతివొ కాక
రుద్రు నన్వేషించు రుద్రాణివో కాక, బ్రహ్మను వెదకు శారదవొ కాక
నారాయణుని భక్తిఁ గోరి యన్వేషించు, సింధుజవో కాక యిందువక్త్ర
త్వాత్పాదకామనత్వమునను సంప్రాప్తసకలకాముం డగు సరసు నెట్టి
తే. వాని వెదకెదు తరుణి భవత్కరాగ్రపద్మకోశంబు వెదకెడఁ జలిత మత్స్య
నాకు నెఱిఁగింపఁ దగుదు వివేకచరిత, యని నృపాలుఁడు మఱియు నిట్లనియె సతికి.
క. కర మొప్పఁగ నీ విటు భూ, చర వగుటను హ్రీవి శివవు శారదవును సా
గరకన్యవుఁ గాకుండుటఁ, దరుణీ పొడగంటి నని పరువడి పలికెన్. 752
సీ. మొనసి యదభ్రకర్ముఁడ నైన నాచేత, నిపుడు పాలిత మైన యీపురంబు
సరసిజోదరునిభుజాపాలితోదాత్త, లలిత వైకుంఠ మలంకరించు
నిందిరాసుందరి చందంబునను నీవ, లంకరింపఁ గదంగు పంకజాక్షి
యది గాక తావకీనాపాంగరుచి మోహి, తాంతరంగుండ నైనట్టి నన్ను
తే. మహితసవ్రీడభావసన్మందహాస, చారువిభ్రమభ్రూలతాప్రేరితుండు గాఁ
దనరు భగవంతుఁ డగునట్టి మనసిజుండు, పడఁతి యుడుగక పీడింపఁ దొడఁగె నిపుడు.
వ. కావున. 754
చ. తరుణి సుతారలోచనయుతంబును మంజుసుధాసమానభా
సురమృదువాక్యయుక్తమును శోభితకోమలలంబమానసుం
దరచికురాభిరామము సుదారము నైన భవన్ముఖాబ్జముం
సురుచిరలీల నెత్తి ననుఁ జూడుము సిగ్గును జెంద నేటికిన్. 755
వ. అని యివ్విధంబున నధీరుండై పలుకు పురంజనుం జూచి యా ప్రమదోత్తమ వీర
మోహిత యై సస్మితానన యగుచు నానందంబు నొంది యిట్లనియె. 756
క. పురుషవర నాకు నీకును, గురువును నామమును గులముఁ గోరి యెఱుంగ నీ
పురమున నుండుదుఁ గాకీ, పురమును నిర్మించినట్టి పురుషు నెఱుంగన్. 757
క. వీరలు నా సఖు లీబల, నారత్నము లార్యవినుత నా చెలు లీ వృ
ద్ధోరగ మే నిద్రింపఁగ, ధీరత మేల్కాంచి పురముఁ దృఢతఁ బాలించున్. 758
వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 759
సీ. మనుజనాయక నీవు మద్భాగ్యవశమున, నిటకు నేతెంచితి విపుడు నీకు
మంగళం బగు నీవు మహితేంద్రియగ్రామ, భోగ్యంబు లగు కామపుంజము లను
నర్థి సంపాదింతు వనఘాత్మ యీనవ, ద్వారప్రయుక్త మై తనరుపురము

[1]నీవు గాక కొని యేలు ॥ నీకగాక దీనికి, నధిపుఁ డెవ్వండు లేఁ ॥ డనఘ యింద
తే. [illegible] తము [illegible] నుభ. [2][illegible] గతి మధిపింపు మేలిమిఁ
[illegible] యాలు [illegible] నాయదియుఁగాక.
వ. [illegible] విశ్రాంతముగా [illegible] త్యాగాన్యుంగాఁ బహుప్ర
[illegible] ద్యానస్థలం [illegible] గృహస్థాశ్రమమందు ధర్మార్థ
కామమోక్షప జానందంబులు [illegible] బను [illegible] గాని జగమ్మో
[illegible] లోకంబు [illegible] భోగంబులు [illegible] నకు
[illegible] లోకంబు గృహస్థాశ్రమంబు [illegible] శ్రమం బందు గా
[illegible] వదాన్యుండ [illegible] విభ్రాంతుండవై [illegible] స్వాధీనపాపుండవు
[illegible] భోగభాగ్య [illegible] భుజాదండంబులచే [illegible] దగిలి మాదృశ
యగుకన్య వరియింప [illegible] యని వెండియు 761
క. కరుణారసపరిపూర్ణ, స్ఫురితస్మితరుచిని లోకరక్షణ [illegible] చేతం
[illegible] వర్ధి దీనజనభయ,హారిణుండవై సంచరింప ॥ నఖిలజగములన్. 762
క. అని యీగతిఁ బలికినయా, వనజాక్షిం బురంజనుండు ॥ వరియించి ముదం
బున నన్యోన్యము మైత్రిం, దనరుచుఁ దత్పురము సొచ్చి ॥ ధన్యుం డగుచున్.
చ. శతసమకాల మప్పురి నజస్రము భూరిసమస్తసౌఖ్యసం
గతులఁ దనర్చి వాదిజన[illegible]గాయకసద్వినుతోరుగానమో
దితమతి నొప్పి సుందరసతీజనసేవితుఁ డై నృపాలకో
చితలలితస్థలంబుల వసించుచుఁ గేళుల సల్పుచుండఁగన్. 764
క. నరనాథుఁడు లోకభయం, కరగతి వర్తించు గ్రీష్మకాలము దోఁపం
దరళలహరీ[4] మనోహర, వరహ్రదినిసలిలమందు ॥ వసియించె దగన్. 765
వ. ఇట్లు వసియించి కతిపయదినంబు లరుగుసమయంబున. 766
సీ. అవనీశ్వరోత్తమ ॥ యప్పురంబున నాల్గు,గడల [illegible] ద్వారంబులు వినుము
తూర్పుదిక్కునను నైదును దక్షిణోత్తరంబుల రెండును బశ్చిమంబునను రెండుఁ
గాఁగ నాతొమ్మిదిగవనుల నుపరిది,క్కున నేఁడును గ్రిందిదిక్కునను రెండు
నయి యుండు మఱి వానియందుఁ బృథగ్వి, షయగత్యర్థమై ॥ వెలయునీశ్వ
తే. రుం డొకం డరయఁ గలండు ॥ రూఢిఁ దత్పురంబుఁ బాలించునట్టిపురంజనుండు
నాపురద్వారనవకంబునందులోన, నర్థిఁ బ్రాగ్ద్వారపంచకమందు వరుస. 767
వ. ఖద్యోతయు నావిర్ముఖియు ననునామంబులు గలద్వారయుగంబున ద్యుమ
త్సఖుండై విభ్రాజితాఖ్యజనపదంబును బొందు వెండియు నళినియు నాళినియు

1. నందును వసియించి యనుదినంబును మన్మనోభీష్టనిరత మై ప్రబాధవనమున; నందు నా చెలులచే నభిమతకామముల్, నెమ్మి నరిందమ నీవుఁగూరు. 2. వించుచును సమశత. 3. వ్యాద్యంబులు గాని, 4. [illegible]మునో, హరశీతలసలిలప్రవాదమునందు వసించెన్.

ననుపేళ్లు గలవాకిళ్లు రెంటియందు బహుధాతసకుండై సౌరభరూపంబు లయిన విషయంబులం బొందు మఱియు ముఖ్యనామకం బైనప్రధానప్రాగ్ద్వారంబున రసజ్ఞావిపణాన్వితుం డై యాపణబహూదనంబు లనువిషయంబులఁ బొందుఁ బిత్రుహూనామకం బయినదక్షిణద్వారంబున శ్రుతధరాన్వితుండై దక్షిణపాంచాలం బనురాష్ట్రంబు నొందుఁ దేవహూనామకం బయిన యుత్తరపువాకిట శ్రుతధరాన్వితుం డై యుత్తరపాంచాలం బనురాష్ట్రంబు నొందుఁ బెంపుయుం బడమటి వాకిళ్లు రెంటియందు నాసురీనామకం బైనవాకిట దుర్మదసమేతుం డై గ్రామక నామకం బైనవిషయంబును నిర్ఋతినామకం బయినవాకిటియందు లుబ్ధక యుక్తుం డై వైశసం బనువిషయంబు నొందు చుండు వెండియుం బురంజనుం డప్పురంబునం బౌరజనంబులందు నిర్వాగ్పేశస్కరు లన నిద్ధ ఆంధులు గలయు వారలచేత గమనకరణంబులను క్రియల నొందుచు నంతఃపురగతుండగునప్పుడు విషూచీసమన్వితుం డై జాయాత్మజోద్భవంబు లైనమోహప్రసాదహర్షంబుల నొందు చుండు నవ్విధంబునం గర్మాసక్తుండుఁ గామాత్మకుండు నై బుద్ధి యను మహిషిచేత వంచితుం డయ్యె నక్కాలునియు. 768

సీ. పానంబుసేసినఁ దానుఁ బానముసేయుఁ, గుడిచినఁ దానును గుడుచు మఱియు
భక్షింపఁ దానును భక్షించు నడచిన, నడచును నవ్విన నవ్వు నేడ్వ
నేడుచుఁ బాడినఁ బాడు విన్నను వినుఁ, జూచినఁ జూచుఁ గూర్చున్న నుండు
దుఃఖింప దీనుఁ డై దుఃఖించు నిలిచిన, నిలుచు నిద్రింపంగ నిద్రవోవు

తే. ముట్టినను ముట్టు మూర్కొన్న మూరుకొనును
బలుకఁ బలుకును బవళింపఁ బవ్వళించు
హర్షమును బొంద నాత్మను హర్ష మొందు
మోదమును బొంద దానును మోద మందు. 769

వ. ఇవ్విధంబున నతండు మహిషీవిప్రలబ్ధుండును వంచితస్వభావుండును నై పారవశ్యంబునం జేసి యజ్ఞుండును నిత రేచ్ఛావిరహితుండును నై క్రీడామృగంబుచాడ్పున వర్తించుచు నాపురంబునఁ గాఁపురం బుండఁ గొన్నిదినంబుల కాపురంజనుండు ధనుర్ధరుం డై. 770

సీ. పంచాశ్వయుక్తంబు పంచబంధనముఁ జ, క్రద్వితయమును యుగద్వయంబు
నాశువేగంబు నేకాక్షంబు కూబర,ద్వయమును 'బతాకాత్రితయయుతంబు
నేకప్రగ్రహమును నేకసారథికంబు, సప్తవరూథంబు స్వర్ణభూమ
మును బంచవిక్రమమును నేకనీడంబుఁ, బ్రకటపంచప్రహరణము నయిన

తే. రథము కాంచనరచితవర్మము ధరించి, విలసదక్షయతూణీరకలితుఁ డగుచుఁ
గడఁక దీపింప నెక్కి యేకాదశప్రసంఖ్యసేనాసమేతుఁ డై సరభసముగ.

1. 'ద్రితయపతాకయుతము' వ్రా. ప్ర.

వ. ఘోరంబు వెడలి పంచప్రస్థం బను వనంబునకుం జని యందు విడువరాని మహిషిని
విడిచి మృగయాసక్తుం డై తృప్తుం డగుచు ధనుర్బాణంబులు ధరియించి
సంచరించుచు నాసురవర్తనంబునం దగిలి ఘోరాత్ముండును నదయుండును నై నిశి
తసాయకంబులచేత నమ్మృగవ్రాతంబులం బరిమార్చె రాజులకు మృగయావినో
దంబు విహితానుష్ఠానం బగుచుండ నాసురవృత్తి యెట్లయ్యె నని యంటివేని
నది రాగప్రాప్తం బగుటను విహితంబు [1]గాదు వినుము శ్రాద్ధాదులందే ప్రఖ్యా
తశ్రాద్ధదివసంబులయందే రాజైనవాఁడే మేధ్యంబు లయినపశువులనే వనంబు
నందె యథోపయుక్తంబుగానే వధియింపం జను ననునియమమాత్రంబు గల
దు గావున జ్ఞానియైనవిద్వాంసుండ యాచరింపందగు గాక యాచరించినం గర్మాను
ష్ఠానజనితం బయినజ్ఞానంబునం జేసి యందుం బొరయం డట్లు గాక నియమోల్లం
ఘనంబునం గర్మాచరణంబు సేయువాఁ డభిమానంబు నొంది కర్మబద్ధుండై గుణ
ప్రవాహపతితుండును నష్టప్రజ్ఞుండును నై యధోగతిం గూలు నిట్లగుటం జేసి
సాధుజనులకు సర్వప్రకారంబుల నాసురవృత్తి హానం దగు నని వెండియు ని
ట్లనియె నంతం బురంజనుం డవ్వనంబున. 772

క. వరచిత్రపక్షసునిశిత, శరములచే శశ వరాహ చమరీ రురు కా
సర గవయ శల్య హరిణీ, కరి హరి వృక పుండరీక కపి ఖడ్గములన్. 773

వ. వధియించి మఱియును. 774

సీ. వరుస మేధ్యామేధ్యవనమృగంబుల [2]ఘృణ, సన దుస్సహక్రీడ సంహరించి
శ్రమయుక్తుఁ డై వేఁట చాలించి మరలి మందిరమునకు నేతెంచి యందు
సముచితస్నానభోజనకృత్యములు తీర్చి, యతివిశ్రమమునను శయానుఁ డగుచుఁ
బరిమళమిళితఘనసారవ్రాతవాసిత, సర్వాంగుఁ డగుచు స్రక్చందనములు

తే. వివిధభూషణచేలముల్ వెలయఁ దాల్చి
తనమనోహారియందుఁ జిత్తంబు వెట్టి
తుష్టుఁడును హృష్టుఁడుఁ మఱి దృప్తుఁ డై య
నన్యజాకృష్టచిత్తుండు నై రతిప్ర
సంగకౌతుక మాత్మను దొంగలింప. 775

వ. అంత స్వకీయప్రాణవల్లభ యగుమహిషియందు మనంబు నునిచిన నావరారో
హాయు గృహమేధినియు నయినగృహిణిం గానక విమనస్కుం డై నిజాంతః
పురకామినులం గనుంగొని యి ట్లనియె. 776

క. రామాజనసంఘములా, రామానవతీలలామ రామామణి నా
రామకృప వడసి మెలఁగుదు, రా మానుఁగుఁ గుశలమా పరామర్శింపన్. 777

ఉ. సారవివేకలార గృహసంపద [3]లీమెఱుఁ బూర్వరీతి చే

1. 'గాదు వినుము ప్రఖ్యాతతీర్థనివసంబులయందే' వ్రా. ప్ర. 2. గృహాజనదుస్సహ. 3. లంచుబు రాతన క్రియన్

నారయఁ గా రుచింపవు గృహస్థునకుం గృహమందు మాత గా
నీ రమణానుకూలరమణీమణి యై తన కాకుభార్యగా
నీ రుచి నొందఁ కున్నఁ గన నేర్చునె తద్గృహమేధి సౌఖ్యముల్. 778

వ. అదియునుం గాక. 779

క. పొగ డొందుజనని గాసి, తగవున వర్తింపఁ గట్టిఁ దనయ కాని
తగ నింపనిగృహమున నుం, టగుఁ జక్రవిహీనరథము గడు టకయన్,

వ. కావున. 781

చ. తలకొని నాకుఁ దాను సుపథంబునఁ బజ్ఞ జపింపఁ జేసి సం
చలదురుదుర్భరవ్యసనసాగరమగ్నుఁ డనైననన్ను ని
శ్చలమతి నుద్ధరించి యనిశంబునుమత్ప్రియ యైనభార్య యేఁ
వలనఁ జరించు చున్న దనివారణ నాకెఱిఁగింపరే దయన్. 782

క. అనవుడు విని యక్కాంతలు, జనపతి కి ట్లనిరి రాజసత్తమ యిదిగో
దనకొంగ్రైనను బఱపుగ, నొనరింపక నేలఁ బొరలు చున్నది వగలన్. 783

తే. ఏమికతమున నున్నదో యెఱుఁగ మేము, నీవునూడుమటన్న నా భూవరుండు
నేలఁ బడిపొరలెడుభార్యఁ బోలఁజూచి, మనములో దుఃఖతాపంబు మల్లడింప.

వ. అంత. 785

ఆ. జలజనేత్ర ప్రణయసంజాతరోషభావమున నయనయట్టివక్రదృష్టి
జనవిభుండు సూచి యనునయకోవిదుఁ, డగుచు నప్పయోరుహాక్షిఁ జేరి. 786

క. పొలఁతుకఁ దనయుత్సంగం,బుల నిడి తత్పాదయుగళమును నంటుచు మం
జులమృదుభాషణముల నా,లలనామణిఁ జూచి పలికె లాలన మొప్పన్. 787

చ. రమణిరొ భృత్యులందు నపరాధము గల్గిన నాయకుల్ స్వప
క్షముఁ దలపోసి యుగ్రతరశాసనముం దెగి చేయ రట్లు గా
క మనములోనికిన్కఁ దమకంబున నాజ్ఞ యొనర్చి రేని ని
క్కముగ ననుగ్రహించుటయ కాక తలంపఁగ నాజ్ఞసేయుటే. 788

క. కమలానన బాంధవకృ,త్యముఁ దలఁపక రోషచిత్తుఁ డగుకుటిలాత్ముం
డమదామర్షుఁడు నీతి,క్రమరహితుఁడు నైనబాలుఁ గా నెన్నఁ దగున్. 789

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె సుదతీ హృదయేశ్వరి వైననీవు 790

మ. సరసోదారసుధారసోపమవచశ్చాతుర్యసౌభాగ్యమై
హరినీలోపమకోమలాలకయుతం బై విభ్రమభ్రూలతా
పరిజుష్టస్మితసద్విలోకనము నై భాసిల్లుయుష్మన్ముఖాం
బురుహంబున్ భవదీయదాసునకుఁ బూర్ణేందుఁ డీ కృపం జూపవే. 791

క. విను వీరపత్ని నీయెడ, ననయంబును బ్రాహ్మణులును హరిభక్తులుఁ ద

క్కను నితరు లెగ్గు సేసిన, వనితా శిక్షింతు నెంతవారల నయినన్. 792
క. ఈముల్లోకములందును, నామనమున రోష మొదవిన న్భయరహితుం
డై మడిలోఁ బరితోషము,తో మెలఁగెడువాఁడఁ గానఁ దోయజనేత్రా. 793
సీ. ఇందీవరేక్షణ యే నెందు భవదీయ,తిలకవిరహితము మలినయుతము
హర్షశూన్యంబు మనఃప్రకాశకమునై, యత్యమర్షయుతంబు నయినముఖము
గళితాస్రబిందుసంకలితసంచితశోభ, మానపీన స్తనమండలమును
రమణీయతాంబూలరాగవిహీన మై,నట్టిసుపక్వబింబాధరంబు
తే. గాఁగ నిట్లుంట కిపు డేమికతము నాకు, నర్థి నెఱిఁగింపవే మృగవ్యసన మంది
యబల నీ కెఱిఁగింపక యరిగినట్టి,తప్పు సైరించి కావఁగఁ దగుదు నేను.
క. వనితాజనపరవశుఁ డై, మనసిజశర బాధ్యమానమానసుఁ డగువా
నిని దగఁ గర్తవ్యార్థము,లను భజియింపక తొలంగు లలసలు గలరే. 795
వ. అనుచుం దదీయవిభ్రమవశంగతుం డై పలికిన విని 796
క. కంజాతపత్త్రనేత్ర ప్ర,రంజను డెస రోషముడిగి రమణీయశ్రీ
మంజులమృదూక్తుల మనము, రంజించుచుఁ బలికె సదనురాగ మెలర్పన్.
వ. అంత. 798
సీ. అమ్మహాదేవి నెయ్యంబున మంగళ,స్నాతయై మృదులవస్త్రంబు గట్టి
స్రక్చందనాదిభూషణములు ధరియించి, కమనీయమోహనాకార యగుచుఁ
బతికడ నిలిచిన నతఁడు సంతుష్టాంత,రంగుఁ డై యభ్యంతరమున నుండి
యన్యోన్యసరసగాఢాలింగనంబులు, గావించి గోష్ఠవాక్యముల చేత
తే. నతఁడు ప్రమదాపరిగ్రహవ్యసనమునను
* గడఁక నపకృష్టఘనవివేకంబు గలిగి
పగలు రేయని ప్రొద్దు లేర్పఱుప రాక
యెనసి యాయుర్వ్యయంబు దా నెఱుఁగఁ డయ్యె. 799
వ. మఱియు నతం డున్నద్ధమదుండును మహామనుండును సర్వాశయాశయానుం డును మహీభుజోపధానుండును నై యజ్ఞానాభిభూతుం డగుటం జేసి స్వరూపభూతపరమపురుషార్థంబు నెఱుంగక నిజమహిషియె పరమపురుషార్థంబు గాఁ దలంచుచు రమించుచు గామకశ్మలచిత్తుం డైన నతనికి నవయౌవనం బైన కాలంబు క్షణార్థంబునుంబోలె గతం బయ్యె నంత. 800
క. విశదయశోజలనిధి యా, శశిముఖ యగుభార్యవలన సమ్మతి నేకా
దశశతపుత్త్రుల రణక,ర్కశదేహులఁ గాంచి కౌతుకంబున మఱియున్. 801
క. గురుశీలౌదార్యగుణో, త్తరలను సల్లలితగుణకదంబలఁ బ్రియలన్
వరకులపావనల దశో, త్తరశతదుహితలను గాంచెఁ దత్సతివలనన్ 802
వ. ఇటు పుత్త్రపుత్త్రికాజనంబులం గని యున్నంత. 803

క. విను మాఱనియాయువ్వలో, నను సర్గం బరఁగెనంత ॥ నరపతికులవ
ర్ధను లగుసుతులకుఁ బరిణయ, మొనరించెన్ సద్వంశ లయినకన్యల ప్రియలతోడన్.
క. నరనాథుఁ డాఁడుబిడ్డల, వరరూపవయోవిలాసవైభవములచేఁ
బరఁగిననిజతనయసదృశ,వరులకు సంప్రీతితో వివాహము చేసెన్. 805
వ. అట్లు వివాహంబులు గావించియున్న సమయంబున. 806
క. విను తత్సుతు లొక్కొకనికి, ననయముఁ బాంచాలదేశవిభుఁ డల పౌరం
జనకులవర్ధను లగుచున్, జనియించిరి నూర్వు రేసి ॥ శౌర్యబలాఢ్యుల్. 807
ఆ. అనఘ యట్టిరిక్తహారులు గేహకో,శానుజీవయుతులు ॥ నయిన యట్టి
నందనాదులందుఁ జెందినమమత నీ,బద్ధుఁ డయ్యె నంతఁ ॥ బార్థివుండు. 808
చ. తిర మగునిష్ఠతో నతఁడు ॥ దీక్షితుఁడై పశుమారకంబులు
న్నరిది భయంకరంబులును ॥ నైనమఖంబులఁ జెక్కు చేసి యా
దరమున నీవునుంబలెను ॥ దత్తదనూనఫలాప్తికాముఁడై
సురపితృభూతసంఘము నశనాయఁ దనర్ప భజించె భూవరా.

వ. ఇట్లాత్మహితంబు లైనకర్మంబులయం దనవహితుండునుగుటుంబాసక్తమానసుండును నై యున్నయతనికి విరోధి యై ప్రియాంగనాజనంబులకు నప్రియం (బగుకాలంబు సంభవించినం) జండవేగవిఖ్యాతుం డనుగంధర్వాధీశుండు షష్ట్యుత్తరశతత్రయసంఖ్యాకు లైనగంధర్వులును నందఱు గంధర్వీజనంబులును (సితాసితవర్ణంబులు గలిగి మిథునీభూతు లగుచు) ననుగమింపం జనుదెంచి (స్వపరిభ్రమణంబుచేతనే సర్వకామంబుల నిర్మితం బగు) నాపురంబు నిరోధించిన నప్పు డాచండవేగానుచరు లైన గంధర్వులాపురంజనుపురంబు [1]వ్యాకులత్వంబునొందించుచు నపహరింప నుపక్రమించుసమయంబునఁ బురంజనపురాధ్యక్షుండైన ప్రజాగరుం డనువాఁడు వింశత్యుత్తరసప్తశతంబు లైన గంధర్వగంధర్వీజనంబుల నివారించి బలవంతుండై సంవత్సరశతంబు యుద్ధంబు గావించి యొక్కరుండయ్యు నప్పెక్కండ్రతో నిట్లు పోరి క్షీణుం డైనం బురంజనుండు దాన నిలిచి తత్పురంబున నల్పసుఖంబు లనుభవించుచుఁ బాంచాలదేశంబులందు నిజపార్షదులచేత నానీతంబు లైన పదార్థంబుల నొందుచుం గామినిజనసమేతుం డై భయపర్యాలోచనంబు సేయ నేరక రాష్ట్రపురబాంధవసమేతుం డై యార్తి నొంది చింతాక్రాంతుఁ డై యుండె నంత. 810

క. అనయంబు, గాలపుత్త్రిక, యనునొకకామిని వరేచ్ఛ ॥ నఖిలజగంబుం
దనయంతఁ గలయఁ దిరుగుచుఁ, జని చని యొకనాఁడు రాజసత్తమ వింటే.
సీ. అనఘాత్మ రాజర్షి ॥ యైనయయాతికు,మారకుం డయినట్టిపూరుచేత
వరియింపఁగాఁ బడి ॥ వల నొప్ప నతనికి, వర మిచ్చి దౌర్భాగ్యవశత నొంది

---

1. 'బర్యాయంబున విశీర్ణత్వంబు నొందిం' ప్రా. ప్ర.

ప్రఖ్యాతి గనుట దౌర్భాగ్య యనుపేరను, బరఁగు కన్యాకాంత నేకపురుషవరుఁడు
వరియింపఁడయ్యె నాతరుణియు నొకనాఁడు గరమొప్ప బ్రహ్మలోకమ్మునుండి

తే. వసుధ కేతెంచి విను బృహద్వ్రతుఁడ నగు
నన్ను వరియింపఁ గోరి మన్ననముఁ గాము
శరవిమోహిత యై వేఁడఁ గరము నేను
సమ్మతింపక యున్న రోషమున నలిగి. 812

వ. ఇట్లు నను సేవించ్రా మద్విషయాశావిముఖుండ వైన నీవు నేకత్రానస్థానంబు లేక యుండుము గాక యని శపించి విహతసంకల్ప యై మదుపదేశంబునం జని యవనేశ్వరుండును భయనామకుండును నయినవానిం గదిసి యిట్లనియె. 813

క. అవనీపతి భయనామక, యవనకులాధీశ్వరుండ వగు నిన్నుఁ బతిం గాఁ
దవిలి వరింపఁగ వచ్చితి, సవినయమునఁ గ వినుము భూతసంకల్పమునన్. 814

వ. కలుగు మత్కామితంబు వృథ గాదు లోకంబునందు దేయద్రవ్యరూపం బైన వస్తువు యాచ్యమానం బగుచుండ నెవ్వండేని దెవ్వండేని దీయమానం బగుచుండం గోరం డట్టివార లిద్దఱును జడస్వభావు లని సత్పురుషులు శోకంబు నొందుదురు గావున నిన్ను భజియించుచున్న నన్నుం గరుణార్ద్రచిత్తుండ వై భరియింపు మిట్టి యార్తానుకంపయుఁ బురుషధర్మం బని పలికిన నక్కాలపుత్త్రిక వచనంబులు విని యవనేశ్వరుండు దేవరహస్యంబిక్కు నగువానిం గనుంగొని మందస్మితవదనుం డగుచు నిట్లనియె. 815

క. విను తరుణి యాచ్యమానం, బనఁ దగు నీలోకమందు నత్యశుభవు స
జ్జనముల కసమ్మతవు నగు, నిను నభినందింప కుండ్రు నెఱి నెవ్వారున్. 816

వ. కావున నేను జ్ఞానదృష్టిం జేసి నీకుం బతినిరూపణంబు సేసెద నదియెట్లనిన మదీయసేనాసాహాయ్యంబు వడసి ప్రజానాశం బొనరించునట్టి నీ వవ్యక్తగతి వై కర్మనిర్మితం బైన లోకంబు ననుభవింపు మీప్రజ్వారుం డనువాఁడు నాకు సహోదరుండు నీవు మదీయభగినివి మీరిద్దఱుం గూడి యీలోకంబునందు నవ్యక్తుండును భీమసైనికుండును నై యేను వర్తింతు ననిన నాభయనామకుం డయిన యవనేశ్వరునిర్దిష్టకారు లైన సైనికులు ప్రజ్వారకాలకన్యాయుక్తు లై భూమండలంబెల్లఁ దిరుగుచు నొక్కనాఁ డతివేగంబున భౌమభోగాఢ్యంబును జరత్పన్నగపాలితంబును నయినపురంజనుపురంబు నావరించి యున్నంత స్వాభిభూతుం డయిన పురుషునకు నిస్సారత్వంబు గలిగించునట్టి కాలకన్యక బలాత్కారంబున నాపురంజనుపురంబు ననుభవించె నట్లు కాలకన్యకోపభుజ్యమానం బైనపురంబు సర్వద్వారంబులందును సర్వతోధికంబు గా నయ్యవనులు ప్రవేశించి తత్పురంబు సమస్తంబును బీడింప నిట్లు పురంబు ప్రపీడ్యమానం బగుచుండ నభిమాని యైనపురంజనుండు. 817

సీ. అనఘ యెంతయు మమతాకులచిత్తుఁ డై, బహువిధభూరితాపములఁ బొంది
ఘనకుటుంబియుఁ గాలకన్యోపగూఢుండును, నష్టసంపదుండు వినష్టమతియు
విషయాత్మకుండును వివిహతైశ్వర్యుండుఁ, గృపణుండుఁ జాల నకించనుండు
నగుపురంజనుఁడు శోకాకులభావుఁ డై, గంధర్వయవనసంఘములచేత

తే. నోజ సెడ వికలత నొందు నైజపురముఁ
దవిలి ప్రతికూలురును ననాదరణయుతులు
నయినపుత్త్రులఁ బౌత్త్రుల ననుచరులను
సచివపౌరోహితుల నిజసతినిఁ జూచి. 818

వ. మఱియుం గాలకన్యాగ్రస్తుం డయినతనచేతను బరిపాలితంబు లైనపాంచాల
బలంబులనుం జూచి యపారచింత నొంది తత్ప్రతీకారంబు సేయ నెఱుంగక
కాలకన్యాపహృతవీర్యంబు లయినం గామంబుల నభిలషించుచు దీనుండును
విగతాత్మగతికుండును స్నేహంబునం జేసి పుత్త్రదారోపలాలనపరుండును నై
కాలకన్యోపమర్దితంబును గంధర్వయవనాక్రాంతంబును నైనపురంబు విడువ
నిచ్చ లేకయు విడువ నుపక్రమించె నప్పుడు. 819

క. అనఘా భయనామాగ్రజుఁ, డనఁ గల ప్రజ్వారుఁ డపుడు యరుదెంచి పురం
బును సకలంబును భయనామునికిం బ్రీతిగ దహించె ముదముకొని యంతన్.

వ. అట్లు పురంబు దహ్యమానం బగుచుండఁ బౌరభృత్యవర్గాదిసమన్వితుండును
గౌటుంబికుండును బుత్త్రాదిసమన్వితుండును యవనోపరుద్ధాలయుండును గాల
కన్యాగ్రస్తుండును నయినపురంజనుం డప్పురంబునందుఁ బ్రజ్వారసంస్పృష్టుండై
యనుతాపంబు నొంది తత్పురపాలనంబునందు సమర్థుండు గాక పురుకృచ్ఛ్రో
రువేపథుం డయి యుండ నశక్తుం డయ్యె నంత. 821

క. దవశిఖియుతతరుకోటర, నివసితపన్నగముపగిది నిజపురి వెడలం
దివురుచు నతఁడు శిథిలవయవయుఁడును గంధర్వగణవిహతశౌర్యుండున్. 822

సీ. అయి చాల ఘురఘురయనుశబ్దము వెడలంగ, మనమునఁ జింతానిమగ్నుఁ డగుచుఁ
గొడుకులఁ గోడండ్రఁ గూఁతుల నల్లుర, మనుమల నాప్తుల ననుచరాళి
ననయంబు నల్పమాత్రావశిష్టం బైన, గృహకోశనివహపరిచ్ఛదముల
మసలు నహంకారమమకారములఁ జేసి, మతిహీనుఁ డగుచు నెమ్మనములోనఁ

తే. గడఁకఁ దలఁచుచు విప్రయోగమునఁ దాను, గటకటా యిట్లు నరలోకగతుఁడ నైన
యిట్టిభార్య యనాథ యై యీకుమారవరుల నేరీతిఁ బ్రోచునో యరసి యనుచు.

వ. మఱియు ని ట్లని తలంచు. 824

సీ. పడఁతి యే మును భుజింపక భుజింపదు నేను, నిద్రవోవక మఱి నిద్రవోదు
నేను నీళ్ళాడక నీళ్ళాడ నొల్లదు, పదరి యేఁ గోపింప భయము నొందు
భర్జించినను మాఱు బలుకక వా యోము, బుద్ధిహీనుఁడ నైన బుద్ధి సెప్పు

ఎవి పేరుల ఘట్టకళత్రంబుతో నేను, గనుంగి దేహాంతరప్రాగతుండ నైన

తే. తనయమును దాను బుత్త్రిణి యగుటఁజేసి
నాత్మశోచని యగుచు గృహస్థధర్మ
మాచరించుచు నెట్టులో యనుగమనము
సేయునో యని మనమునఁ జింత నొంది. 825

క. తనపుత్త్రులు దత్తనయులు, తనయలుఁ దాఁ జనినయెడ నిరాశ్రయు లగుచున్
వననిధిమధ్యంబున నవి, భిన్నకలముం బోలె నెట్లు జీవించెదరో. 826

క. అని యిట్టివిధమునఁ గృపణుని, యనుపమ ఘనదుఃఖవిహ్వలానర్హుం డ
య్యును దుఃఖించు పురంజనుఁ, డనయముఁ గొనిపోవ నిశ్చితాత్ముం డగుచున్.

క. చనుదెంచెను భయనాముం, డనుజుఁ డప్పుడు ప్రజ్వారనాఖ్యుఁడు వెలుచన్
బినుతాత్మ పశువుభంగిని, మనము గలఁగ యవనసీయుఁ గమానుం డయ్యెన్.

వ. అనుచరవర్గంబు భృశాతురులును దుఃఖితులు నై వెంటఁ జనుచుండ నుపరుద్ధం బగుభుజంగమం బప్పురంబు నెప్పుడు వాసె నప్పు డాపురంబు పురంజనుం బాసి విశీర్ణంబై ప్రకృతిం బొందె బలవంతుం డగుయవనునిచేత బలాత్కారంబున వికృష్యమాణుం డైనపురంజనుండు దమఃపిహితుం డై పూర్వసుహృత్తగు సఖు నీశ్వరు నెఱుంగకుండె నంతం బరలోకగతుం డైనపురంజనుం గదిసి పూర్వంబున నదయుం డైనయతనిచేత హింసింపం బడినయజ్ఞపశువులు క్రోధోద్రేకంబునఁ గుఠారంబుల నతని నఱకె నిట్టివిధంబునఁ బ్రమదాసంగదోషదూషితుండును నపారతమోనిమగ్నుండును నష్టజ్ఞానుండును నయి పురంజనుం డనేక కాలంబు పరలోకంబున నార్తి ననుభవించి తద్భార్య యైన ప్రమదోత్తమం జిత్తంబున నశ్రాంతంబును దలంచుచుండం దదీయసంస్మరణంబునం జేసి తరువాతిజన్మంబున విదర్భరాజగృహంబునం బ్రమదోత్తమ యై జన్మించె నంత.

సీ. అవనికి వీర్యపణార్త యై యొప్పి వైదర్భి మలయకేతుఁ డనంగఁ
బరపురంజయుఁ డైనపాండ్యభూనాథునకు, దాను సంగరస్థలమునందు
శక్తి ననేకరాజన్యుల నిర్జించి, పరిణయం బయ్యె నాభుజగభుజుండు
నావిదర్భాత్మజయందు దసితేక్షణ, యైనకూఁతును ద్రవిడాధినాథు

తే. లైనకొడుకుల నేడ్వుర నర్థిఁ గనియె, వారలకు నెల్ల నొక్కొక్కరు వరుస నర్బు
దార్బుదసుతులు సంజాతు లైరి యతని, సుతధృతవ్రతనాయకస్త్యుఁడు వరించె.

క. అతఁ డాకన్యకవలనను, జతురుం డై యిధ్మవాహజనకుఁ డగుదృఢ
చ్యుతుఁ డనుమునీంద్రుఁ గనియెను, మతి నంతవిరక్తుఁ డగుచు మలయధ్వజుఁడున్.

తే. ధాత్రితలం బెల్ల నిజతనూజాతులకును, బంచి యిచ్చి సరోజాక్షపాదపంక
జార్చనాయత్తుఁ డగుచుఁ గులాద్రికరుగ, నంత మదిరాక్షిసతి యగు నావిదర్భి.

తే. కడఁకఁ గృహములు నఖిలభోగములు విడిచి
చంద్రు వెనుచను చంద్రిక చందమునను
భక్తి దలఁకొత్తఁ బాండ్యభూపాలుఁ డైన
మలయకేతను వెనుకొని మగువ సనియె. 833

వ. ఇట్లు ధర్మపత్ని వెంట రాఁ జని యచటఁ జంద్రవసాతామ్రపర్ణి వటోదక లను నదులపుణ్యజలంబుల సుస్నాతుండయి ప్రక్షాళితబాహ్యాభ్యంతరమలుండును కందమూలఫలబీజపుష్పపర్ణతృణతోయాహారుండును నై కాయకర్శనం బైన తపం బాచరించుచు శీతోష్ణవర్షవాతంబులు క్షుత్పిపాసలుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖంబులు నను ద్వంద్వంబుల సమదర్శనుండై జయించి తపోవిద్యాయమనియమంబులం జేసి పక్వకషాయుండై బ్రహ్మంబునందు నిజాత్మ ననుసంధించి విజితేంద్రియప్రాణచిత్తుండై స్థాణువుం బోలె దివ్యవర్షశతంబు తపంబు సేసి భగవంతుండయిన వాసుదేవునియందుఁ బ్రీతివహించుచు నన్యం బెఱుంగక వర్తించుచుఁ దన్ను స్వప్నమందు మమేదం శిరశ్ఛిన్న మిత్యాది ప్రతీతియందుం బోలె వ్యతిరిక్తునిఁగా వ్యాపకునిఁ గా నంతఃకరణవృత్తిసాక్షినిం గా నెఱింగి. 834

సీ. సాక్షాత్కృతుండును సర్వేశ్వరుండును, భగవంతుఁడును గృపాపరుఁడు నైన
హరి యనులోకైకగురునిచే నుక్తమై, సర్వతోముఖమును స్వప్రకాశి
తము నగుమహితశుద్ధజ్ఞానదీపప్ర,భాతతిచేఁ బర బ్రహ్మమందుఁ
దన్నును దనయందుఁ దగఁ బర బ్రహ్మంబు, నెనయఁగన్గొనుచుఁ దర్కేంధనాగ్ని

తే. భంగి నీమములఁ బెడఁబాసి భూరి,వ్యసనసాగరసంసృతివలనఁ జాల
నుపరతుం డయ్యె నామహీపోన్నతుండు, నవనినాయక వినుమప్పుడతనిభార్య.

క. పతిదైవత శీలసమం,చిత వేణీభూతచికుర చీరాంబర సు
వ్రతచర్యాక్షామాంగి వి,గతదోష విదర్భరాజకన్యక యచటన్. 836

తే. కమలలోచన నిఖిలభోగములఁ దొఱఁగి, మలయకేతనుఁ బరమధర్మజ్ఞుఁ జేరి
నిరుపమైకపతివ్రతానియమ మొప్ప, సాధ్వియై భక్తిఁ బరిచర్య సలుపుచుండె.

క. విమలమతి నిజేశుసమీ,పమునన్ సతి ధూమరహిత[1]పవమానసఖా
గ్రిమున వెలుఁ గొందుకీలవి,ధమునఁ బ్రకాశించుచుండెఁ దద్దయు వేడ్కన్.

క. సతి దనప్రాణేశ్వరుఁ డుప,రతుఁ డగుట మనంబులో[2]నెఱుఁగకయె పూర్వ
స్థితి నుపచారక్రియ లం,చితమతిఁ గావింపఁ దలఁచి చిరతరభక్తిన్. 839

క. అనుపమసుస్థిరనియమా,సనుఁ డగునిజనాథుఁ డాయఁ జని పూర్వగతిన్
వినమిత యై సతి తత్పద,వనజము లర్చించునపుడు వరుపాదములన్. 840

క. విను మూష్మత లేకున్నను, గని యూథభ్రష్టహరిణికైవడి సతి నె
మ్మనమున బెగడుచు దీనత, ననయుంబును బంధురహితయై శోకించెన్. 841

1. 'వహ్నిపురోభాగమున, 2. నెఱుఁగకయు.' వ్రా. ప్ర.

చ. అనయము నిట్లు శోకవశప్రలాపయుతాననసిక్తవాన్నిత
స్తనయుగయై విమోహపరితాపమునన్ హృదయంబు నొవ్వ శో
భనలలితాధరోష్ఠ నవపద్మముఖ న్గదుగ సుస్వరంబు గా
వనజదళాక్షి యేడ్చె సుమవారణ దద్విపినాంతరంబునన్. 842

ఉ. హా నరనాథ హా సుమహితాత్మక హా గుణశాలి యింక నం
భోనిధిమేఖలాకలితభూతల మెల్లను నెట్లు చోరపీ
డానిరతిం గృశింప నకటా తగు నెయ్యది యుపేక్ష సేయ శో
భానయశాలి నీవు పరిపాలనసేయుము లెమ్ము భూవరా, 843

చ. అని విలపించుచున్ సరసిజాక్షి సరోజపదారవిందముల్
దనవిటలంబు సోఁకఁ బరితాపమునం బడి బిట్టు చాల రో
దన మొనరించుచుం గఠినదారువులం జితిఁ జేర్చి దానిలోఁ
బెను పగు తత్కళేబరముఁ బెట్టి శిఖిం దరికొల్పి యుమ్మలన్. 844

క. తా ననుగమనము సేయం, బూనుటయును నంతలోనఁ బూర్వసఖుఁడు వి
జ్ఞానస్వరూపకుండును, నైనధరాదివిజుఁ డొక్కఁ డబలం గనుచున్. 845

క. చనుదెంచి యత్తలోదరి, సునయోక్తుల ననునయించుచుం దగ ననియెన్
వనితా నీ వెవ్వతె వెవ్వనిదాన [1]వితం డెవండు వగచెద వేలా. 846

క. అని యడిగి వెండియును ని,ట్లనియెను నీసృష్టిపూర్వమందును నీ వె
వ్వనితోడి సఖ్యసౌఖ్యం, బనయంబు ననుభవించి యట్టిసఖుండన్. 847

క. న న్నెఱుఁగు దేని మనమున, న న్నెఱుఁగక యున్న నైన నలినదళాక్షీ
నన్నుఁ బురాతనసఖుఁ గా, నెన్నం గలదాన వైన నెఱుఁగవె చెప్పుమా. 848

వ. కావున నీవును నేనును బూర్వంబునందు మానసనివాసుల మైనహంసల మై యుండి గృహంబుఁ బాసి సహస్రవత్సరంబులు సఖుల మై వర్తించునంత నీవు నన్నుం బాసి భూమిభోగరతుండ వై మహీంబున నివాసంబు నిచ్ఛయించుచు మహీమండలంబుగలయం గుమ్మరి నప్పు డొక్కకామినీనిర్మితంబుం బంచారామంబు నవద్వారసమేతంబు నేకపాలకంబుఁ ద్రికోష్ఠంబు షట్కులంబుఁ బంచవిపణంబుఁ బంచప్రకృతియు స్త్రీనాయకంబు నైనయొక్కపురంబు వొడగంటి వది యెట్టి దనినం బంచారామంబు లనం బంచేంద్రియార్థంబులు నవద్వారంబు లన నాసికాదిద్వారంబు లేకపాలకం బనం బ్రాణపాలనంబు త్రికోష్ఠంబు లనం దేజోభిన్నంబులు షట్కులంబు లన నింద్రియసంగ్రహంబు విపణంబు లనం గర్మేంద్రియంబులు పంచప్రకృతి యనం బంచభూతంబులు ప్రకృతి యను కామిని యన బుద్ధి యట్టిపురంబునకుం బ్రవిష్టుం డైనపురుషుం డంగనాపరతంత్రుఁడు నజ్ఞుం డు నైననీవ యప్పురంబునం గామినీసంస్పృష్టుండ వై రమియించుచుఁ దత్సంగమం

1. వు నిట్లు పడినవాఁ డెవ్వఁ డిలన్.

బున నష్టస్మృతి వై వైదర్భీజన్మంబు భావితస్త్రీభావంబు లగు దుఃఖంబులచే నిట్టి సాక్షిస్థం బైనదశం బొందితివి గావున. 849

సీ. నీవు వైదర్భివి గావు వీరుఁడ వీతఁడు, విదర్భరాజాత్మజ విభుఁడు నీకు
నొగి మున్ను పురమున నుపరుద్ధుఁ జేసిన, పురంజనపతి వరయ గావు
1మఱియు నీ వన్యసీమంతినీతనయుఁడవు, జర్చింపఁగాఁ బూర్వజన్మమందుఁ
బురుషుండ వనియును బుద్ధిఁ దలంపకు, యది మాయాప్రభవము నసత్య

తే. మింతయును మామకీన మై యెసఁగుమాయఁ
జేసి కల్పితమయ్యెఁ జర్చింప మనము
పూర్వమున హంసలము యని పూని యెఱుఁగ
బలికితిఁ దెలియ మనలరూపంబుఁ జూడు. 850

వ. నేనే నీవు గాని యన్యుండవు గావు నీవే నేఁ గాని యన్యుండఁ గా నిట్లని యెఱుంగుము విద్వాంసులు మన యిద్దఱియందు నంతరంబు వీక్షింపరు పురుషుండు దన నొక్కనిని దర్పణచక్షువులయందు భిన్నరూపునిం గాఁ గలంచు చందంబున మనయిద్దఱికిని భేదంబు గలిగినయట్లు తోఁచు నని యివ్విధంబున హంసం డతనిచేత నీవు పూర్వంబున మదీయసఖుండ వైనహంస వని తెలుపంబడి స్వస్థుం డై తద్వియోగనష్టం బైనజ్ఞానంబు గ్రమ్మఱం బొందె నని చెప్పి నారదుండు ప్రాచీనబర్హిం జూచి యీయధ్యాత్మతత్త్వంబు రాజకథామిషంబున నీకు నెఱింగించితి ననిన. 851

క. విని భూమీశుఁడు నారదముని కను భవదీయవచనములు నూరులు ద
క్కను గర్మమోహితుల మై, వనరెదమనే మెట్లు దెలియువారము చెపుమా.

వ. అనిన యోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె నరేంద్రా యేమికతనంబున నాత్మచేత నేకద్విత్రిచతుష్పాదంబును బహుపాదంబును నపాదంబు నగుచుఁ బురంజను దేహంబు ప్రకటం బగుచుండు నాకతంబునం బురజనుండు పురుషుం డయ్యె నట్టిపురుషునకు నామక్రియాగుణంబుల విజ్ఞాయమానుండు గాకుండుటం జేసి యవిజ్ఞాతశబ్దంబునం జెప్పంబడుసఖుం డీశ్వరుండు పురుషుండు సాకల్యంబునం జేసి దేహపరిగ్రహంబు సేయ నిశ్చయించునప్పుడు నవద్వారకలితంబును ద్విహస్తచరణయుక్తంబును నయినపురం బేది గల దదియ లెస్స యని తలంచి యప్పురం బను దేహంబునందుఁ బురుషుం డింద్రియంబులం జేసి యేబుద్ధి నధిష్ఠించి విషయంబుల ననుభవించు నహంకారమమకారంబులకు నేబుద్ధితత్త్వంబు గారణం బగు నట్టి బుద్ధి ప్రమదోత్తమ యనంబడు దానికి సఖులు జ్ఞానకర్మకారణంబు లైనయింద్రియగుణంబులు సఖీజనంబులు దద్వృత్తులు పంచముఖోరగం బనం బంచవృత్తి యైనప్రాణంబు నేకాదశమహాభటులు లన బృహద్బలుండు నుభ

1. వర్తి నీ విపుడు పరాంగన వనియును.

శేంద్రియనాయకుండు నైన మనంబు నవద్వారసమేతం బైన యప్పురంబు చుట్టి వచ్చినపాంచాలదేశంబు లనం బంచవిషయంబులు నవద్వారంబు లన నక్షినాసికాకర్ణముఖగుదశిశ్నంబులు నందు నక్షినాసాస్యంబు లైదునుం బ్రాగ్ద్వారపురస్కృతంబులు దక్షిణోత్తరకర్ణంబులు దక్షిణోత్తరద్వారంబులు గుదశిశ్నంబులు పశ్చిమద్వారంబు లందు [1]నేకస్థలనిర్మితంబు లై యున్నఖద్యోతావిర్ముఖులు నేత్రంబులు విభ్రాజితం బన రూపంబు ద్యుమంతుం డనం జక్షురింద్రియంబు నళినీనాళిను లన నాసికాద్వారంబులు సౌరభం బన గంధంబు నవధూత యన ఘ్రాణేంద్రియంబు ముఖ్య యన నాస్యంబు విపణం బన వాక్కు రసజ్ఞుం డన రసం బాపణం బన వ్యవహారంబు బహూదనం బన వివిధాన్నంబు పితృహూ వన దక్షిణకర్ణంబు దేవహూ వన నుత్తరకర్ణంబు చండవేగుం డనం గాలోపలక్షకం బైనసంవత్సరంబు గంధర్వు లన దివసంబులు గంధర్వీజనంబు లన రాత్రులు పరివర్తనం బన నాయుర్హరణంబు గాలకన్యక యన జర యవనేశ్వరుం డన మృత్యు వతనిసైనికు లన నాధివ్యాధులు ప్రజ్వారుం డనం బ్రాణిహింస యందు శీఘ్రవేగంబు గలిగి శీతోష్ణభేదంబులం ద్వివిధం బైనజ్వరంబు దక్షిణపాంచాలం బనం బితృలోకప్రాపకంబును బ్రవృత్తిరూపకంబును నైనశాస్త్రం బుత్తరపాంచాలం బన దేవలోకప్రాపకంబును నివృత్తిసంజ్ఞికంబు నగుశాస్త్రంబు శ్రుతధరుం డన శ్రోత్రంబు నాసురీనామకం బనం బశ్చాద్ద్వారం బైనమేఢ్రంబు గ్రామకం బన సురతసుఖంబు దుర్మదుం డన గుహ్యేంద్రియంబు నిరృతినామకం బైనపశ్చిమద్వారం బన గుదంబు వైశసం బన నరకంబు లుబ్ధకుం డనం బాయువు సంధు లన హస్తపాదంబు లంతఃపురం బన హృదయంబు విషూచి యన మనం బని వెండియు నిట్లనియె. 853

సీ. అనఘాత్మ వినుము జాయాత్మజు [2]లనుగుణాత్మకం బగు మఱి బుద్ధికృతత్త్వ మర్థి
వెలయ నేయేగతిఁ [3]వికృతి సేయంబడు, నేయే తెఱంగులఁ నింద్రియములు
వికసించు నాయాయి[4]విధమునం దద్గుణాన్వితుండును వరుసం దద్వృత్తులకును
ఘనుడుం నుపద్రష్టయును దగునాత్మయుం, దద్వృత్తులును బలాత్కారమునను

తే. ననుకరింపంగ నర్థిం జేయంగం బడుట
ననయమును నాత్మమహిమనిఁ ననుసరించు
టయు నెఱుఁగం జెప్పి యిట్టు లనియెను మఱియు
జనవరేణ్యునితో యోగిసత్తముండు 854

వ. మఱియు నరదం బన దేహంబు దురంగంబు లన నింద్రియంబు లీషాద్వయం బన సంవత్సరంబునుం దత్కృతవయస్సును జక్రద్వయం బనం బుణ్యపాపకర్మ

1. 'నేత్రనిర్మితం' వ్రా. ప్ర. 2. లన గుణత్రయ మగు మతి బుద్ధి' వ్రా. ప్ర. 3. 'వివరింపం గాబడు' వ్రా. ప్ర. 4. వికృతిని బొందు నావిధము' అ. ప్ర.

ద్వయంబు వేణుత్రయం బన గుణత్రయంబు పంచబంధురం బనం బంచప్రాణంబులు రశ్మియన మనంబు సారథి యన బుద్ధి రథికోపవేశస్థానం బన ద్వంద్వయుంబు కూబరంబులన శోకమోహంబులు పంచప్రహరణంబు లనం బంచేంద్రియార్థప్రక్షేపంబు పంచవిక్రమం బన రజోగుణం బక్షయతూణీరం బన ననంతవాసనాహంకారోపాధి యేకాదశ చమూపతియన యేకాదశేంద్రియం బైన మనం బాసురీవృత్తి యనం బాహ్య విక్రమంబు పంచేంద్రియంబుల చేత మృగయావినోదంబు[1] చందంబున హింసాదులం జేసి పంచవిషయంబు లనుభవించుటయు మృగయాచరణంబును గా నీప్రకారంబున నుండ జీవుండు దేహంబున స్వప్నసుషుప్తిజాగ్రదవస్థలయందు నాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లైన బహువిధదుఃఖంబులం జేసి క్లేశంబుల ననుభవించుచు నజ్ఞానావృతుం డయి వర్షశతంబు నిర్గుణుం డయ్యును బ్రాణేంద్రియమనోధర్మంబులం దనయందు నధ్యసించి కామలవంబుల ధ్యానంబు సేయుచు నహంకారమమకారసహితంబు గాఁ గర్మాచరణంబు సేయుచుండు. 855

క. పురుషుఁడు నిజప్రకాశతఁ, బరఁగియు నలఘుఁడుఁ బరుండు భగవంతుండున్
గురుఁడును నగునయ్యాత్మను, బరువడి నెఱుఁగంగ లేక ప్రకృతిగుణములన్.

క. విను మెప్పుడు దగులు నప్పుడ, యొనరంగ గుణాభిమాని యగుచును గర్మవశుం
డనఁ దగు నాపురుషుఁడు దా, ఘన మగు త్రైగుణ్యకర్మకలితుం డగుచున్.

సీ. ధృతి నొప్పుచున్న సాత్త్వికకర్మమునను బ్రకాశభూయిష్ఠలోకముల భూరి
రాజసప్రకటకర్మమున దుఃఖోదర్క, లోలక్రియాయాసలోకములను
గైకొని తామసకర్మంబునను దమ, శ్శోకమోహోత్కటశోకములను
[2]బొందుచుఁ బుంస్త్రీనపుంసకమూర్తుల, దేవతిర్యఙ్మర్త్యభావములను

తే. కలుగుఁ గర్మానుగుణములు గాఁగ జగతిఁ, బుట్టి చచ్చుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టుచిట్లు
దివిరి కామాశయుం డైన దేహి యెప్డు, నున్నతానతపదములఁ బొందుచుండు.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 859

మ. ఎనయన్ క్షుత్పరిపీడఁ గుంది శునకం బింటింటికిం బోవఁ బూ
నినఁ దద్దైవిక మైనదండహతి గానీ కాక చౌర్యాన్న మై
నను గానీ తగఁ బొందుచందమున నెన్నన్ దైవయోగంబు పెం
పున నీజీవుఁడు దాఁ బ్రియాప్రియములం బొందుం ద్రిలోకంబులన్. 860

చ. గొనకొని యట్టిదుఃఖములకుం బ్రతికారము మానవేంద్ర క
ల్గిన విను తత్ప్రతిక్రియ నకించనవృత్తి జనుండు మస్తకం

---

1. 'నన్యాయంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర. 2. 'గడఁక నొందుచుఁ ద్రిలింగస్వరూపములను' వ్రా. ప్ర

బున నిజమోహమహాంధకారనికరంబు దర్పకదాంబు మాత్మఁ జా
యంగతి జెందుచుం ద్రివిధతాపతపోదుఃఖముఁ బొరయఁ డెన్నఁడున్. 861

క. ఘనదుఃఖహేతువగుటం, బున సంసృతి కారణంబగు ననుమాయా
జననము లొందుచు బుధులు తదంఘ్రి గొల్చెదరు దోషరహితపదంబున్.

వ. సహాసనోచ్ఛేదకంబు గాదని కానీయుఁ జెప్పెదను. 863

సీ. నరనాథ వినుము స్వప్నమ్ము, చలనంబున, విజ్ఞానవిలసితంబగుటఁ జేసి
తివిరి మిథ్యాభూతమైన దెసను లెక్క, నరయ నివర్తనోపాయ మేటి
కని యంటి వేయుమార్గంబు లేకున్న. నర్థభోపాధికంబైన మనము
వాంఛతో స్వప్నమునఁ బవర్తించు పురుషునకు, బూని జాగ్రద్బోధచే నుపాధి

తే. జడక స్వాప్నికసంసృతి వీడువగిది, తత్త్వవిజ్ఞానమున నవిద్యానివృత్తి
దారదేహాదికనివృత్తిఁ దగుల కున్నఁ, దివుట సంసృతి నానివర్తింపకుండు.

చ. ఘనపురుషార్థభూత మనఁగాఁ దగునాత్మకు నేనిమిత్తమై
యొనర ననర్థహేతు వనఁగనూలొందు సంసృతి [illegible]
ట్లనయముఁ దన్నిమిత్తపరిహారకమూర్తి జగద్గురుండు నాఁ
దనరిన వాసుదేవ పదతామరసస్ఫుటభక్తి యారయన్. 865

క. ప్రాగినతత్త్వ[illegible] సమీచీనగతిం దెలియ ననఘ రుచిరవైరాగ్య
జ్ఞానకరంబగు భక్తిని, దానవరు గోవింద చరణతామ్రాశ్రయమ యగున్. 866

వ. కావున నది తత్కథాకర్ణనగాననిరతుండు విశ్వాససంయుక్తుండు నైనవానికి
సంభవించు మఱియును. 867

క. ధర సాధులు విమలాంతఃకరణులు భగవద్గుణానుకథనశ్రవణ
స్ఫురితస్వాంతులు ననఘులు, [1]వరధిషణులు నైనభాగవతజనులసభన్. 868

క. సరసోదారమహాత్మ్యము, చరితము లగుమధువిరోధికథలు యగుణో
త్కరసురుచిరచరితామృత, పరిపూరితవాహినులను బరమప్రీతిన్. 869

క. మన మలరఁగ శ్రోత్రాంజలులను బానము సేయుపుణ్యులకు క్షుత్తృష్ణా
ఘనభయశోకవిమోహము, లనయంబును బొరయ కుండు నవనీనాథా. 870

వ. కావున నిట్టిభాగవతసహవాసంబు లేకయున్నఁ (దనంతన భగవద్భాగవతగుణాభి
వర్ణనకథానుచింతనాదులయందుం బ్రవర్తింపఁడు) నాలస్యాదిదోషంబు లొంది
యీజీవలోకంబు సహజక్షుధాదికంబున నుపద్రుతంబై సర్వేశ్వరకథామృత
వాహినియందు రతిం జేయ దిది నిశ్చితం బని మఱియు నిట్లనియె. 871

సీ. పద్మసంభవుఁడును భవుఁడును మనువులు, సమితి దక్షాది ప్రజాపతులును
నైష్ఠికులైన సనకముఖ్యమునులును, పుల్యుండు భృగువుఁ బులహుండుఁ గ్రతువు
నత్రి మరీచియు నంగిరసుండు, న, రుంధతీవిభుఁడును ఋషి మెఱయ

1. పరమమతులు నైనభాగవతనిలయములన్.

బహుపుణ్యులై కడకఁ బలగాఁగఁ గల బ్రహ్మాదులు నంతఁ జూడ నాకున్నెఱుఁగుదురు
తే. నను భక్తిపరులై యుండియు నను సమగ్ర, సుకృతదపోయోగ విద్యాసమాధిపరవి
చారపరులై యుండియును సర్వసాక్షియైన, యీశ్వరుని నెఱుఁగరు, గాన కీర్తిచరిత. 873
వ. అది యెట్లంటేని.
మ. ఘన విస్తార మపార మద్వయ మనంతంబై నొప్పిన వేదము
న్ననువర్తించుచు మంత్రయుక్తి విధినంతన్ బైపెట్టెడి వాక్యములో
భనసామర్థ్యముచేత నింద్రముఖరూపం బిష్టదైవంబు గాఁ
గని వేడ్కన్ భజియించువారలు గనంగా నేర్తురే యీశ్వరున్ 874
క. విను మాత్మ భావితుండగు, ననఘ యీ భగవంతుఁ డెప్పు డెవ్వనిఁ గరుణా
న్వయమున ననుగ్రహించును, మనుజేశ్వర యప్పుడు వాఁడు మహితాత్మకుఁడై.
క. ధీరత నీలోకవ్యవహారంబును వైదికంబు నగు కర్మా
చారములందు నిస్పృహతఁ, దై రూఢిఁ దనర్పు బుద్ధి నవ్వఁ విడుచున్. 876
సీ. కావున రాజేంద్ర నీవును బహుమార్గ,[1]రూపంబు లగుచుఁ బ్రరోచమాన
ములను గర్ణప్రియంబులగు నస్పృష్టవస్తువులను నైజయోగవిధకర్మ
ములయందుఁ బరమార్థబుద్ధి గావింపకు, మతిఘనస్ఫురంతులైనట్టివారు
పరగుజనార్దనుఁ బ్రతిపాదకంబైన శ్రుతి గర్మపరమని చూపుచుండు
తే. వారు వేదజ్ఞులనఁ దగువారు గారు, రూఢి మఱి వారు నిత్యస్వరూపభూత
మైనయీ యాత్మతత్త్వంబు నలరు వేద,కలితతాత్పర్యమని యాత్మఁ దెలియ లేరు.
వ. కావునం బ్రాగగ్రంబులైన దర్భలచేత సకలక్షితిమండలా స్తరణంబు గావించి
యహంకారయుక్తుండవు నవినీతుండవు నై పెక్కుపశువులఁ జంపనే కాని కర్మ
స్వరూపంబును విద్యాస్వరూపంబును నెఱుంగవు నాకర్మవిద్యాస్వరూపంబు లె
ట్టి వనిన సర్వేశ్వరుని సంతోషకరం బేది యగునది కర్మంబు సర్వేశ్వరుని యందు
నెమ్మిగల మతి సంభవించునది యది విద్య యతండు దేహులకు నాత్మయు నీశ్వరుండు
నగుచుండుఁ గావునఁ బురుషులకు క్షేమకరంబైన యాశ్రయంబు వదాన్య
మూలంబ యతండు ప్రియతముండును సేవ్యమానుండును నగుచుండు నట్టిమా
త్రంబు నైన దుఃఖంబు లేదట్టి యీ భగవత్స్వరూపం బెవ్వం డెఱుంగును వాఁడు
విద్వాంసుండును గురుండును హరియు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.
క. అవనీశ యీవిధంబున, భవదీయ ప్రశ్న మిట్లు పరిహృత మయ్యెం
దవిలి యిఁక నొక్క గోప్యము, వివరించెదఁ జిత్తగింపు విమలచరిత్రా. 879
సీ. లలి సుమనోవాటికాకలయందు నల్పప్రసూనమకరందగంధానుమోద
సంచారియును మృగీసహితముఁ దన్నివేశితచిత్తమును మధువ్రతనినాద
మేదుర శ్రవణానుమోదితమును బురో, భాగ చరన్నిజప్రాణహారి

1. కలితంబు లగుచుఁ బ్రకాశమాన.

దీపితస్వకగణాధిష్ఠితనాగ లబ్ధ, కక్రూరఘనసాయకప్రభిన్న

తే. స్ఫుటదేహుండై [1]తగ నెవను మృత్యుభీతి వాటిల్ల నొందు దప్పింప నెఱవు
గాన కడవిఁ జరించుమృగంబు పగిది, భూవరోత్తమ వినవయ్య పురుషుఁ డెపుడు.

వ. అంగనానివాసంబులయందు క్షుద్రతమం బగు కామ్యకర్మపరిపాకజనితంబైన జిహ్వోపస్థాదికామజనితసుఖలేశంబుల నన్వేషించుచుఁ గామినీయుక్తుండును దన్నివేశితమానసుండును నతిమనోహరవాంఛితవనితాజనాలాపశ్రవణతత్పరచిత్తుండును బ్రత్యక్షంబున నాయుర్హరణకారణాహోరాత్రాదికాలశేషగణనాపరుండును గాక పరోక్షంబునం గృతాంతశరసంభిన్నగాత్రుండును నగుచు నీజీవుండు విహరించుచుండుం గావున నీవు నీజీవుని [2]మృగచేష్టితంబుగా విచారించి శ్రోత్రాదులం దున్న [3]శబ్దాదులంబోలె బాహ్యవృత్తు [4]లగు శ్రౌతస్మార్తాదిరూపకర్మంబులను హృదయంబునందు నియమించుచు సజ్జనయూథవార్తాసహితంబైన గృహాశ్రమంబు విడువుము సకలజీవాశ్రయుండైన యీశ్వరుని భజింపు మిట్లు సర్వతోపరతుండవు గమ్మని నారదుండు వలికినఁ బ్రాచీనబర్హి యిట్లనియె.

క. మునివర భగవంతుండవు, సనుపమవిజ్ఞానసిద్ధివిదనవు దగ నీచే
తను వివరింపంగాఁ దగి, యొనసిన యీయాత్మతత్త్వ మిట నాచేతన్. ౯౮౨

వ. శ్రుతంబును విచారితంబును నయ్యెఁ [5]గర్మనిష్ఠు లగు నుపాధ్యాయులైనవారలీయాత్మతత్త్వంబు నెఱుంగ రెఱింగి సేసి నుపదేశింపరు గావునఁ దత్కృతం బయిన మహాసంశయంబు నీచేత నివృత్తం బయ్యెనని వెండియు నిట్లనియె.

సీ. అనఘాత్మ యేమిటియందు నీ యింద్రియవృత్తులు దగఁ బ్రవర్తింప కుండు
టను జేసి ఋషులైన ఘనముగ మోహింతు, రట్టియర్థమునందు నాత్మసంశ
యము గల్గుచున్నది యది యెట్టి దనినను, బురుషుఁ డేయే దేహమునను జేసి
కర్మముల్ సేసి తత్కాయంబు నీలోకమందునే విడిచి తా నన్యదేహ

తే. మర్థితో ఘటియించి లోకాంతరమునఁ
బొంది తత్కర్మఫలమును బొందు ననుచు
బ్రకటముగ వేదవేత్తలు వలుకుచుందు
రన్న నది యెట్లు విన నుపపన్న మగును.

వ. అదియునుంగాక యాచరితంబైనకర్మంబు తత్క్షణంబ వినష్టం బగుటంజేసి దేహాంతరలోకాంతరభావి యైనఫలం బెట్లు సంభవించు ననినఁ బ్రాచీనబర్హికి నారదుం డిట్లనియె నరేంద్రా స్వప్నావస్థయందు లింగశరీరాధిష్ఠాత యైనజీవుండు జాగ్రద్దేహాభిమానంబు విడిచి తాదృశంబ కాని యతాదృశంబ కాని యైన శరీరాంతంబు నొంది మనంబునందు సంస్కారరూపంబున నాహితంబైనక

1. మనంబునను. 2. యొక్కమృగ. 3. నదులంబోలె 4. లు ధరియించుచు నీచిత్తంబునందు నియ. 5. నిష్ఠోపదేష్ట లైనవారు.

ర్మంబు ననుభవించుచందంబునం బురుషుం డాలింగశరీరంబునం జేసి కర్మంబు నాచరించు నాలింగశరీరంబున లోకాంతరంబున దేహవిశేషంబు నొందక తత్ఫలం బనుభవించు నదియుం గాక దానప్రతిగ్రహాదులయందు స్థూలదేహంబునకుం గర్తృత్వంబు గల దంటివేని సహంకారమమకారయుక్తుం డయినపురుషుండు మనంబునం జేసి యేయేదేహంబు పరిగ్రహించు నాయాదేహంబున సిద్ధం బైన కర్మంబు జీవుం డనుభవించు నట్లు గాకున్నఁ గర్మంబు పునర్భవకారణం బగుట యుపపన్నంబు గాకుండుం గావున మనఃప్రధానం బైనలింగశరీరంబునకే కర్తృత్వం బుపపన్నం బగు నని వెండియు నిట్లనియె. ౮౮౫

క. క్షితి నుభయేంద్రియకర్మ, స్థితు లనుభవ మందఁబడిన చిత్తముఁ గిరిక
ధృతిఁ జిత్తవృత్తులను ల, క్షిత మగుఁ దత్పూర్వదేహకృతకర్మంబుల్. ౮౮౬

వ. అది యె ట్లనిన నీదేహంబునం జేసి యేరూపంబు నేప్రకారంబున నెప్పు డెచ్చట నగు నది యననుభూతంబును నదృష్టంబును నశ్రుతంబును నైయుండు నట్టిది యొకానొకకాలంబున వాసనాశ్రయుం డయినపురుషునకుఁ (దదనుభవాదియుక్తం బగు) పూర్వదేహంబున ననుభూతంబును దృష్టంబును శ్రుతంబును నని విశ్వసింపు మీమనంబున ననుభూతార్థంబు గోచరింపఁ జాల దీమనంబె పురుషులకు శుభాశుభనిమిత్తంబు లైనపూర్వాపరదేహంబులం బ్రకాశింపం జేయుచుండు నీమనంబునందు నదృష్టంబు నశ్రుతంబు నైనయర్థంబు స్వప్నాదికమందుం దోఁచు నంటి వేని నది దేశకాలక్రియాక్రియం బని తలంపం దగు నీసమస్తవిషయంబులుఁ గ్రమానురోధంబున మనంబునం జేసి భోగ్యంబు లగు నని మఱియు నిట్లనియె. 887

చ. సుమహితశుద్ధసత్త్వగుణ, శోభితముం గరసీరుహోదరో
త్తముగుణచింతనాపరము ధన్యము నైనమనంబునందు భూ
రమణ సుధాంశునందు నుపరాగమువోలె దివిన్ దోఁచు రాహుచం
దమునను గోచరం బగు నుదారత నీయఖిలప్రపంచమున్. ౮౮౮

వ. అని వెండియు నిట్లనియె లింగదేహమునకుఁ గర్తృత్వాభోక్తృత్వంబులు స్థూలదేహద్వారకంబు లగుటం జేసి స్థూలదేహవినాశంబు గలుగన్ జీవునకుఁ గర్తృత్వాభోక్తృత్వంబులు లేకుండుటం జేసి ముక్తి గలుగు నంటి వేని నీస్థూలదేహసంబంధంబు జీవునియందు బుద్ధిమనోమాత్రార్థగుణవ్యూహరూపాదిలింగశరీరభంగపర్యంతంబు గలుగుచుండును సుషుప్తిమూర్ఛాదులయందు (నిష్టవియోగాదిదుఃఖమందు) సహంకారంబు గలిగి యుండు నది యింద్రియోపహతిం జేసి యమావాస్యయందలిచంద్రుండునుం బోలెఁ దరుణపురుషునకు గర్భబాల్యావస్థలయందు నింద్రియపౌష్కల్యంబు లేకుండుటం జేసి యేకాదశేంద్రియస్ఫురణసమర్థం బైనయహంకారంబు (గర్భాదులకుఁ) బ్రకాశింపనిచందంబునం దోపఁ

కుండుఁ గావున స్థూలదేహవిచ్ఛేదకంబులే కాండ్రుటంజేసి పశుభూతార్థంబులే
కున్న యీసంసారంబు (విషయంబులయం దాసక్తుండగుజీవునకు) స్వాప్నికాన
ర్థాగమనంబునుంబోలె నివర్తింప దితరుఁ బంచతన్మాత్రాత్మకంబును (త్రిగుణా
త్మకంబును) షోడశవికారయుక్తంబును నయినలింగశరీరంబు నధిష్ఠించి చేతనా
యుక్తుం డైనజీవుం డని చెప్పంబడు మఱియును. 889

సీ. తివిరి యప్పురుషుండు దేహంబునను జేసి, యనయంబు నెక్కుడు దేహాంతరముల
నంగీకరించుచు నవి విసర్జించుచు, సుఖదుఃఖభయమోహశోకములను
[1]బొలుపొందుతద్దేహములనె పొందుచు నుండు, నది యెట్లు లన్నను నగ్రభాగ
తృణమూఁది మఱిపూర్వతృణపదత్యాగంబు, గావించుతృణజలూకయును బోలె

ఆ. జీవుఁ డవనిఁ గొంత జీవించి మ్రియమాణుఁ, డగుచు నొందుదేహమర్థిఁ జెంది
కాని పూర్వమైనకాయంబు విడువఁడు, గాన మనమె జన్మకారణంబు. 890

తరలము. నరవరోత్తమ యట్లు గాన మనంబె జీవుల కెల్ల సం
సరణకారణ మట్టికర్మవశంబునన్ సకలేంద్రియా
చరణుఁ డౌట నవిద్య గల్గును సంతతంబు నవిద్యచేఁ
బరఁగుటన్ బహుదేహకర్మనిబంధముల్ గలుగుం జుమీ. 891

చ. విను మది గాన భూవర యవిద్య లయించుటకై రమాపతిన్
ఘనజననస్థితిప్రళయకారణభూతుఁ బయోజపత్రలో
చనుఁ బరమేశు నీశ్వరుని సర్వజగంబుఁ దదాత్మకంబు గాఁ
గనుఁగొనుచుం దదీయపదకంజము లర్థి భజింపు మెప్పుడున్. 892

క. అని యీగతి భగవంతుం, డనఘుఁడు ఘనభాగవతుఁడు నగునారదుఁ డా
ఘనునకు జీవేశ్వరగతి, ఘనకృప నెఱిఁగించి సిద్ధగతిఁ జనినయెడన్. 893

సీ. రాజర్షి యైనట్టిప్రాచీనబర్హి డాఁ, దగఁ బ్రజాపాలనార్థంబు సుతుల
ధరకు నియోగించి [2]తపము సేయుటకునై, కపిలాశ్రమంబున కపుడు వోయి
యచ్చట నియతి నేకాగ్రచిత్తుండును, ముక్తసంగుండును భూరిధైర్య
యుక్తుండు నగుచు సద్భక్తియోగంబున, ననఘ గోవిందపదారవింద

తే. చింతనామృతపానవిశేషచిత్తుఁ, డగుచు విధిరుద్రముఖ్యుల కంద రాని
యవ్యయానందమయపదమందె నప్పు, డనుచు మైత్రేయముని విదురునకుఁ జెప్పి

వ. వెండియు నిట్లనియె నిట్లు ముకుందయశంబునం జేసి భువనపావనంబు మనశ్శుద్ధి
కరంబు సర్వోత్కృష్టఫలప్రదాయకంబు దేవర్షివర్యముఖవినిస్సృతంబు నైన
యీయధ్యాత్మపారోక్ష్యంబు నెవ్వండు పఠియించు నెవ్వండు విను నట్టివారు
లింగశరీరవిధూననంబు గావించి ముక్తసమస్తబంధులయి (విదేహకైవల్యంబు
నొంది) సంసారంబునందుఁ బరిభ్రమింప రనిన మైత్రేయునకు విదురుం డిట్లనియె.

1. 'పురుషుండు తద్దేహ. 2. ద్వాదశవర్షంబుఁ, బూని కపిలాశ్రమమునకు నేఁగి' వ్రా. ప్ర.

క. మునినాథ [1]ప్రచేతసు లా,ఘనమగు రుద్రోపదిష్టకమలోదరకీ
ర్తనమున నేగతిఁ బొందిరి, వనజాక్షుఁడు సంతసింప వారికి నెట్లన్. 896

ప్రచేతసులతపంబునకు భగవంతుఁడు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట.

తే. కడఁగి మఱివారు యాదృచ్ఛికమునిఁ జేసి, హరికి నిత్యప్రియుండగు నారదునిఁ గాంచి
[2]యతనివలని యనుగ్రహ మందిమోక్ష, మందిరనిచేప్రచోదనిశ్శ్రేయసంబు మఱియు.

క. హరిదర్శనపూర్వంబిహ, పరలోకములందు నాకు పాదార్చనలం
దఱు నేఫలముల నందిరి, యెఱిఁగింపు మటన్న నమ్మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 898

క. వినుఁ జనకాదేశము మదిఁ, గొనఁ దాల్చి నృపాత్మజులు సముద్రోదరమం
దనుపమజపయజ్ఞంబున, నొనరఁ దపం బూని మునిసమున్నతిఁ బొందుచు నుండన్.

క. పదివేలేఁడులు నిష్ఠను, వదలక తప మాచరింప వారికిఁ గరుణా
సదయాంతరంగుఁ డభయప్రదుఁడు సనాతనుఁడు నైన సర్వాత్ముఁడు దాన్. 900

క. అనుపమశాంతము లగు నిజ, తనుకాంతులచే నృపాలకతనయాంతర్వే
దనలు శమింపఁగఁ జేయుచు, ఘనయశుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యె నచ్యుతుఁ డంతన్.

సీ. ఘనమేరుశృంగసంగతనీలమేఘంబు, నెఱి గరుడస్కంధనివసితుండు
గమనీయనిజదేహకాంతివిపాటితా, ఖిలాఖిలాశాంతరాళతముఁడు
సుమహితాష్టాయుధసుమనోమునీశ్వర, సేవకపరిజనసేవితుండు
మండితకాంచనకుండలరుచిరోప, లాలితవదనకపోలతలుఁడు

తే. చారునవరత్నదివ్యకోటీరధరుఁడు, కౌస్తుభప్రవిలంబమానకగళుండు
లలితపీతాంబరప్రభాలంకృతుండు, హారకేయూరవలయమంజీరయుతుఁడు.

క. లలితాయతాష్టభుజములఁ, దలమధ్యస్ఫురితరుచివిడంబితలక్ష్మీ
లలనాకాంతిస్ఫూర్తాకలితలసద్వైజయంతికాశోభితుఁడై. 903

క. సురగరుడయక్షకిన్నర, నిరుపమజేగీయమానవిమలాశాంత
భరితయశోమహనీయ, స్ఫురణుండగు నప్పురాణపురుషుం డెలమిన్. 904

క. కరుణావలోకనంబుల, నిర వొందఁ నృపాలసుతుల నీక్షించి రమా
వరుఁ డంబుదగంభీరమధురభాషలఁ బలికెఁ బ్రియము మీఱఁగ నంతన్. 905

తే. తాపసోత్తములగు ప్రచేతసులు వేడ్క, వినుఁడు మీరలు సౌహార్దమున నభిన్న
ధర్ములగుట భవత్సౌహృదమున కేను, జాలఁ బరితోష మందితి సమత నేఁడు.

క. అనయము మీ మనోరథ, మొనరింతు నెఱుంగఁ బలుకఁ దదుత్తములగు మి
మ్మనుదినము నెవ్వఁడు సుఖశయనుఁడై మదిలోనఁ దలఁచు సగౌరవముగఁ దెపుడున్.

క. భ్రాతృజనసౌహృదంబును, భూతదయాగుణము విమలబుద్ధియు సుజన
ప్రీతియుఁ గల్గి సుఖించును, బీతసమస్తాఘుఁ డగుచుఁ బ్రియ విశ్వములోనన్. 908

1. ప్రచేతస్కులు; 'ప్రచేతస్కులు' అనియే ... ప్రయోగము. 2. ... నిచే ననుగృహీతులై * యలరు మోక్ష.

వ. మఱియు రుద్రగీతం బయిన మదీయ స్తవం బెవ్వ రనుదినంబును స్తోత్రంబు సేయుదు రవ్వారల కభిమతవరంబులును శోభనకరం బగు ప్రజ్ఞయు నిత్తు; మీరలు ముదన్వితు లై జనకాదేశం బంగీకరించుటం జేసి మీకీర్తి లోకంబుల విస్తరిల్లు; మీకు ననూన బ్రహ్మగుణుండు నాత్మసంతతిం జేసి లోకత్రయపరిపూర్ణగుణాకరుండు నైన పుత్త్రుండు సంభవింపం గలండు; కండుమహామునితపోవినాశార్థంబు గా నింద్రప్రేషిత యగు ప్రమ్లోచ యను నప్సరస గర్భంబు దాల్చి యమ్మునీంద్రుని వీడ్కొని దివంబునకు జనుసమయంబునం బ్రసూత యై తత్పుత్త్రిని వృక్షంబు లందుం బెట్టి చనిన. 909

సీ. ఆశిశు వప్పుడు పేరాఁకలిచేఁ గుంది, వాపిచ్చి బిట్టు వాపోవు చుండ
నాలించి యటకు రాజైన సోముఁడు వచ్చి, వల నొప్ప నవసుధావర్షి యైన
యాత్మీయతర్జని నర్థిఁ బానమ్ము సేయింపంగఁ బెరిఁగి యయ్యిందువదనఁ
గన్య వరారోహ గడఁక మారిష యను, చెలువఁ బుణ్యంబు ప్రాచీనబర్హి

తే. [1]యన్నృపునిచేఁ బ్రజావిసర్గావసరము
నందు వేడ్కఁ దదాదిష్టు లైన మీర
లందఱును నెయ్యమున వివాహంబు గండ్ర
యని సరోరుహనయనుఁ డిట్లనియె మఱియు. 910

వ. అనఘాత్ములారా యభిన్నధర్మశీలనాముల రయిన మీకు సంవజకు నాసుమధ్య యైనకన్య యభిన్నధర్మశీలయు భవదర్పితాశయయు నయినభార్యయగు మీర లప్రతిహతతేజస్కులరై దివ్యవర్షసహస్రంబులు భౌమదివ్యభోగంబులు మదనుగ్రహులై యనుభవించెద రంత నాయందు లభక్తిం జేసి నిర్మలాంతఃకరణు లై యీ భోగంబులు నిరయప్రాయంబులు గాఁ దలంచి మదీయస్థానంబు నొందెద రని వెండియు నిట్లనియె. 911

చ. అరయ గృహస్థు లయ్యును మదర్పితకర్ములు నస్మదీయసుం
దరచరితామృతశ్రవణతత్పరమానసయాతయాములున్
సరసగుణాఢ్యులై తనరుసాధుల కీగృహముల్ దలంప దు
ష్కరభవబంధహేతువులు గావు నృపాత్మజులార యెన్నఁడున్. 912

వ. అది యెట్లంటి రేని 913

చ. అనుపమబ్రహ్మవాదు లగు నంచితయోగిజనానుగీయమా
ననిజకథాసముత్సుకుఁడ నం దగు నేను [2]మదీయులం దనూ
తనము గ నుండుఁ గావున నుదారత వారికి నీగృహావళుల్
ఘనభవబంధహేతువులు గా విది యంతయు నిక్క మారయన్. 914

క. నరసుఁడ నగు నన్నుఁ బొందిన, పురుషులు ఘనశోకమోహమోదంబులఁ బొం

1. 'రాజుచేతఁ బ్రజావిసర్గంబులందుఁ, బూని వేడ్క, 2. దదీయులం.

దరఁ గావున [1]నెనయఁగను ద్రి,పురుషాధీశ్వరుఁడ బ్రహ్మాభూతుఁడ నగుదున్.

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న పురుషార్థభాజనుం డగు జనార్దను దర్శించి తద్దర్శనవిధ్వ
స్తరజస్తమోగుణు లయిన ప్రచేతసులు. 916

చ. కరసరసీరుహంబు లెసకం బెసఁగన్ ముకుళించి గద్గద
స్వరములఁ జేసి యిట్లనిరి సర్వశరణ్యు నగణ్యు నిందిరా
వరు నజితు ననంతు ననవద్యచరిత్రుఁ బవిత్రు నచ్యుతుం
బరుఁ బరమేశు నీశు భవబంధవిమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 917

సీ. కేశవ సంతతక్లేశనాశనుఁడవు, కోరి మనోవాగగోచరుఁడవు
నిద్ధమనోరథహేతుభూ[2]తోదార,గుణనాముఁడవు సత్త్వగుణుఁడ వఖిల
విశ్వోద్భవస్థితివిలయార్థధారిత,విపులమాయాగుణవిగ్రహుఁడవు
మహితాఖిలేంద్రియమార్గనిరర్థగతి,మార్గుఁడ వతిశాంతమానసుఁడవు

తే. తవిలి సంసార[3]హారిమేధస్కుఁడవును, దేవదేవుఁడవును వాసుదేవుఁడవును
సర్వభూతనివాసివి సర్వసాక్షి, వైన నీకు నమస్కార మయ్య కృష్ణ. 918

వ. మఱియును. 919

ఉ. తోయరుహోదరాయ భవదుఃఖహరాయ నమో నమః పరే
శాయ సరోజకేసరపిశఙ్గవినిర్మలదివ్యనవ్యవ
స్త్రాయ పయోజసన్నిభపదాయ సరోరుహమాలికాయ కృ
ష్ణాయ పరాపరాయ సుగుణాయ సురారిహరాయ వేధసే. 920

వ. అని వినుతించి. 921

చ. కమలదళాక్ష దుఃఖలయకారణమై తగు తావకీనరూ
పము ననివార్యదుర్భరవిపద్దశ దుఃఖము నొందు మాకు నీ
సుమహితసత్కృపాగరిమఁ జూపుట కంటె ననుగ్రహంబు లో
కమునఁ దలంప నొం డొకటి గల్గునె భక్తఫలప్రదాయకా. 922

ఉ. భూరిశివేతరాపహవిభుత్వసమేత మహాత్మ దీనర
క్షారతి నొప్పు నీవు చిరకాలమునన్ సుఖవృత్తి వీరు మా
వార లటంచు బుద్ధి ననవద్య తలంచిన యంతమాత్ర స
త్కారమె చాలు నట్లగుటఁ గాకిటు సన్నిధి వైతి వీశ్వరా. 923

చ. అరయఁగ క్షుద్రభూతహృదయంబులయందుల నంతరాత్మ వై
తిరముగ నుందు నీవు భవదీయపదాంబురుహద్వయార్చనా
పరమతు లైన మామకశుభప్రదభూరిమనోరథంబు లీ
వెఱుఁగవె భక్తలోకహృదయేప్సితదాయక ముక్తినాయకా. 924

సీ. అయినను విను సరోజాయతలోచన, తగు మోక్షమార్గప్రదర్శకుఁడవుఁ

1. నే నింద్రియ,పుర. 2. తాధార, 3. హరణచేతస్కుఁడవును.

బురుషార్థభూతుండ వగుదువు నగు నీవు, దొలి ప్రసన్నుండ వగుట మాకు
నర్థి మనోభీష్ట మైనవరం బట్ల, నైనను నాథ పరాపరుండ
వైన నిన్నొకవరం బడిగెద మనినను, భూమిఁ దావకీనవిభూతు లెన్న

తే. నంత మెఱుఁగంగ రామి ననంతుఁ డనుచుఁ
బలుకుదురు నిన్ను నది గాన పరమపురుష
యేవరం బని కోరుదు మేము దప్పి
గొన్న బాలకుఁ డబ్ధి నెల్లను గ్రోలు. 925

వ. అదియునుం గాక. 926

ఉ. పూని భవత్పదాంబురుహమూలనివాసుల మైన మేము మే
ధానిధి నీవిలోకసమయంబునఁ దక్కఁగ నన్యముం గోర నేర్తుమే
మానితపారిజాతకుసుమస్ఫుటసన్మకరందగంధతో
నానతశాలి యైనమధుపంబు భజించునె యన్యపుష్పముల్ 927

చ. హరి భవదీయమాయ నజయంబును జెందిన నేము నచ్చలుం
గర మనురక్తి నేటితుదకుఁగా భవకర్మల మై ధరిత్రిపైఁ
దిరుగుదు మంతదాఁక భవదీయజనంబులతోడిసంగతిన్
గురుమతి జన్మజన్మములకున్ సమకూరఁగఁ జేయు మాధవా. 928

మ. కమలాధీశ్వర తావకీనపదభక్తవ్రాతసంసర్గలే
శముతోడన్ సరిగాఁ దలంప మొదలన్ స్వర్గాపవర్గాదిసౌ
ఖ్యము లన్నన్ విను మానవంబు లగునీశాసంబులం జెప్ప నే
ల మునిప్రస్తుతపాదపద్మ సుజనాళీలాపానుమోదాత్మకా 929

వ. మఱియు భగవద్భక్తసంగంబులయందుఁ దృష్ణాప్రశమనంబు లైన సృష్టకథలు
చెప్పంబడుట(చేత భూతంబుల)యందు వైరంబును లేకుండు నని. 930

చ. వనముల ముక్తసంగు లగువారు నుతింపఁ దనర్తు వీవు గా
వున నిటఁ బుణ్యతీర్థములకు [1]గొప్పఁ బునీతము సేయఁ బూని య
ర్థిని జనచారులై ధరఁ జరించు భవత్పదభక్తసంగమం
బనుపమభూరిసంస్కృతి భయఘ్నుని బుద్ధి రుచింప కుండునే. 931

వ. కావున. 932

చ. వనరుహపత్రలోచన భవత్సఖుఁ డైన సుధాంశుమౌళితో
డనిమిషమాత్రసంగతిఁ గడిందివ్రణంబునకు దుశ్చికిత్సము
న్ననుభవకష్టరోగమునకుఁ గర్మిలివైద్యుఁడ వైననిన్ను నే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మై తగ మంటి మీశ్వరా. 933

వ. దేవా మదీయస్వాధ్యాయాధ్యయనంబులును గురుప్రసాదంబును విప్రవృద్ధాను

---

1. 'బోలఁ బవిత్రము' ఆ. ప్ర.

వర్తనంబును నార్యజన సంస్కరణంబును సర్వభూతానసూయయు సన్నిహి
తంబుగా ననేకకాలం బుదకంబులయందు సుతప్తంబగు తపంబు సేయుటయు
విని యన్నియును బురాణపురుషుండ వైన భవదీయ సంతోషంబు కొఱకు నగును
గాక యని విన్నవించెద మింకొండియు నిట్లనిరి. 934

మ. మనుపద్మాసనధూర్జటిప్రముఖధీమంతుల్ తపోజ్ఞానస
త్త్వనిరూఢిం దగువారు నీమహిమముం దర్కింపఁ జాలం గనిరం
గనివా రయ్యును నోపినంత వినుతుల్ గావింతు రట్లౌట నే
మును నిన్నర్థి నుతింతు మీశ వరదా[1]బుద్ధ్యాదిమూలంబు గన్. 935

వ. అని మఱియు సమంచితుం డాదిపురుషుండవు (బకుండపు బుద్ధుండవు వాసుదేవుం
డవు) సత్త్వమూర్తివియు భగవంతుండవు నైన నీకు నమస్కరించెదము (అని
యిట్లు ప్రచేతసులచేత నుతింపఁబడి శరణ్యవత్సలుండగు హరి సంతుష్టాంతరంగుం
డై వారలకోరినయట్లు వరంబు లిచ్చిన.) 936

తరలము. అనుచు నానృపనందనుల్ మృదువాక్యమార సన్నుతిఁ జేయఁగాఁ
మనములోఁ బరితోష మంది రమామనోహరుఁ డట్టి భక్తపా
లనకరుండు తదీయదర్శనలాలసాత్మకు లాత్మలం
దనివి సాలక చూడ నాత్మపదంబు కేఁగె రయంబునన్. 937

వ. తదనంతరంబ ప్రచేతసులు భగవదాజ్ఞ శిరంబున ధరియించి సముద్రసలిలనిర్గతు
లయి. 938

క. భూరిసమున్నతినాక, ద్వారనిరోధంబు గాఁగ నుదగఁ బెరిఁగినయా
భూరుహసంపిహితాఖిల, ధారుణిఁ బరికించి రాజతనయులు వరుసన్. 939

చ. ఘనకుపితాత్ములై విలయకాలభయంకరహవ్యవాహులో
చనుగతి నుగ్రులై ధరణిచక్రము నిర్వసుధారుహంబు గా
ననయముఁ జేయఁ బూనిన జనాధిపసూనులమోముఁదమ్ముల
న్ననలసమీరముల్ జననమంది కుజంబులఁ గాల్పఁ జొచ్చినన్. 940

క. నలినభవుఁ డామహీజ, ప్రళయముఁ గని వచ్చి ధరణిపాలతనూజా
తుల మధురోక్తుల నుపశాంతులఁ గావించుచును నయమ్ముగ మూఁకొనఁ బలికెన్.

వ. అట్లు పలికి వారల నుపశమితక్రోధులం జేసినయనంతరంబ. 942

సీ. అవశిష్టధరణీరుహంబులు భయమంది, తివిరి చతుర్ముఖాదేశమునను
మారిష యనుసతీమణిఁ దమకూఁతును, నా ప్రచేతసులకు నర్థి నిచ్చె
నానరపాలకసూనులు దక్షున, కరయంగ [2]ము నీశ్వరాపరాధ
మునఁ బ్రాప్తమైనట్టిజనపాలజన్మంబు, నకుఁ గారణం బైన సలిలనయన
తే. నాదరంబునఁ గమలజునాజ్ఞఁ జేసి, కడఁక దీపింప విధివత్ప్రకారమునను

---

1. బుద్ధ్యానుసారంబు గన్. 2. మును సజ్జనాపరాధ.

వరుస నందముఁ గూడి వివాహ మైరి, గడవ వచ్చునె దైవసంకల్ప మెందు.

క. కలఁడే జగతిం బదుగురు నృపులకు నొకతె భార్య యెందుం బొసఁగునె వినఁగా
నలినాక్ష రఘుకుమారా కలితాద్భుత మహిమలకు నతులుగ నెంపఁ దగున్. 944

వ. అంతఁ జాక్షుషమన్వంతరంబున దైవచోదితుం డై యిష్టప్రజాసర్గంబు గావించుచుఁ బ్రసిద్ధుం డైన దక్షుండు పూర్వదేహంబు గాలవిద్రుతంబుగాఁ బ్రచేతసులకు నమ్మారిష యనుభార్యయందు సంభవించి నిజకాంతిం జేసి సమస్తతేజోధనుల తేజంబును బిహితంబుగాఁ జేయుచుఁ గర్మదాక్ష్యంబున దక్షుం డనునామంబు వహించి బ్రహ్మచేతం బ్రజాసర్గరక్షయందు నియోగింపఁబడి మరీచ్యాదులం దత్తద్వ్యాపారంబులందు నియోగించి యుండె నంత. 945

సీ. ఒనరఁ బ్రచేతసు లుత్పన్నవిజ్ఞాను, లగుచు వేగంబ నారాయణోక్తిఁ
దలఁచుచు నాత్మనందనుకడ నిజభార్య, నిడి వనవాసు లై కడఁగి మున్ను
జాజలి యనుమునీశ్వరునాశ్రమం బైన, భూరిపశ్చిమవార్ధితీరమునను
సర్వభూతాత్మవిజ్ఞానంబు గలయాత్మ,ఘనవిమర్శకృతిసంకల్పు లైరి

తే. యంత నచటికి సమ్మోదితమతి యొల్ల, నరసురాసురయక్షకిన్నరవరేణ్య
మానితోన్నతసంపూజ్యమానుఁ డైన,నారదుండు వివేకవిశారదుండు. 946

వ. చనుదెంచి నిర్జితప్రాణమనోవాగ్దర్శనులును జితాసనులును శాంతులును ననసూనవిగ్రహులును నిర్మలం బైనపరబ్రహ్మంబునందు నియోజితం బైనయంతఃకరణంబు గలవారును నైన రాజనందనులకడ నిలిచిన. 947

క. చనుదెంచిన నారదమునిఁ, గనుఁగొని నృపసుతులు లేచి కౌతుక మొప్పన్
వినమితు లై సముచితపూజనములఁ బరితుష్టుఁ జేసి సద్వినయమునన్. 948

చ. అనఘ మునీంద్రచంద్ర భవదాగమనంబు సమస్తలోకశో
భన మగు నస్మదీయ మగు భాగ్యవశంబున నేఁడు విశ్వపా
వన నినుఁ జూడఁ గంటి మనీషివార్య భవద్భ్రమణంబు లోకలో
చనుగతి వోలెఁ బ్రాణులకు సర్వభయాపహరంబు గావునన్. 949

వ. అని మఱియు నిట్లనిరి. 950

సీ. అనఘాత్మ భగవంతు లైన కేశవహరు, దేవులచే నుపదిష్ట మైన
యాత్మతత్త్వంబు గృహస్థుల మగుమాకు, ననయంబు విస్మృతం బయ్యె నట్టి
కలితతత్త్వార్థప్రకాశకంబును భూరి,తరళసంసారాబ్ధితారణంబు
నై కర మొప్పారు నాత్మతత్త్వము నేఁడు, చిరదయామతిఁ బ్రకాశింపఁజేయు

తే. మని ప్రచేతసు లర్థిఁ బల్కినఁ జెలంగి,భగవదాయత్తచిత్తుండు భవ్యగుణుఁడు
నఖిలలోకవిహారుండు నైనయట్టి,నారదుఁడు వల్కె నారాకుమారులకును.

సీ. చర్చింప నరుల కే జన్మకర్మాయుర్మ,నోవచనంబుల దేవదేవుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుం డైన గోవిందుండు, విలసిల్లుభక్తి సేవింపఁబడును

నవియ పో జన్మకర్మాయుర్మనోవచ,సములను ధరణి నెన్నంగఁ దగును
వనరుహనాభసేవారహితము లైన,జననోపనయనదీక్షాకృతంబు
తే. లైనజన్మంబు లేల దీర్ఘాయు వేల, వేదచోదిత యాగకర్మవితతి యేల
జపతపశ్శ్రుతవాగ్విలాసంబు లేల, మహితనానావధానసామర్థ్య మేల. 952

వ. మఱియు హరివిరహితం బైన యింద్రియపాటవంబును నిపుణ యైనబుద్ధియుఁ బ్రాణాయామాదియోగంబును దేహాదివ్యతిరిక్తాత్మజ్ఞానంబును సన్న్యాసాధ్యయనంబులును పక్కిన వ్రతవైరాగ్యాదిశ్రేయస్సాధనంబులును నేల సర్వేశ్వరుండును సమస్తశ్రేయస్స్వరూపుండును సమస్తశ్రేయోవధిభూతుండును సర్వభూతావాసుండును సర్వభూతాత్మప్రదుండును సర్వభూతప్రియుండును (సర్వవ్యాపకుండునుం) గావున. 953

మ. కమలాధీశ్వరుఁ బూజ సేయుట సమగ్రప్రీతిఁ బ్రాణోపహా
రము సర్వేంద్రియతృప్తిహేతువగు సర్వాత్మజమూలాభిషే
కము శాఖాభుజపుష్టిదంబు నగురేఖన్ సర్వదేవార్హణ
క్రమ మై యొప్పు ధరావరేణ్యసుతులారా బుద్ధి నూహించినన్. 954

వ. అదియునుం గాక. 955

క. పెను పగువర్షాకాలం,బున దిననాయకునివలనఁ బొడమినసలిలం
బనయముఁ గ్రమ్మఱ గ్రీష్మం,బున సూర్యునియందుఁ జెందుపోలిక మఱియున్

క. ధరణిఁ జరాచరభూతము, లరయఁగ జనియించి యందె యడఁగినపగిదిన్
హరిచేఁ బుట్టినవిశ్వము, హరియందె లయంబు నొందు నదియెట్లన్నన్. 957

మ. [1]అరు దౌనభ్రితమఃప్రభల్ మును నభంబం దొప్పఁగాఁ దోఁచి క్ర
మ్మఱ నీక్షింపఁగ నందె లేనిగతి బ్రహ్మంబందు నీ శక్తులుం
బరికింపం ద్రిగుణప్రవాహము సముత్పన్నంబు లై క్రమ్మఱన్
విరతిం బొందుచు నుండుఁ గావున హరిన్ విష్ణున్ భజింపం దగున్. 958

వ. మఱియును సమస్తదేహులకు నాత్మయు (నిమిత్తభూతుండును) నద్వితీయుండును శశ్వత్ప్రకాశుండును ప్రధానపురుషుండును స్వతేజోవిధ్వస్తగుణప్రవాహుండును (మానసబుద్ధిసుఖేచ్ఛాద్వేషాదివికల్పరహితుండును సగుణుండును దేహాత్మభ్రమనివృత్త్యుపలభ్యుండును నాదిమధ్యాంతరహితుండును నిత్యానందస్వరూపుండును సర్వజ్ఞుండు:) బరమేశ్వరుండును నైననారాయణు నభేదబుద్ధిం జేసి భజింపుఁడు తండు సర్వభూతదయయు నెంతమాత్రంబు సంభవించు నంత మాత్రంబున సంతుష్టుం డగుటయును సర్వేంద్రియోపశాంతియు ననునీగుణంబులు గలిగినయెడ సంతుష్టుం డగు నని వెండియు నిట్లనియె. 959

చ. చతురత నట్టియీశ్వరుఁడు సజ్జనలోకనిరస్తసర్వకా

---

1. అరయ న్నభ్రతమఃప్రకాశల నభం.

మితవిమలాంతరంగమున నిశ్చితభావనఁ జేసి సన్నిధా
పితుఁ డగుచున్ దయాకరుఁ గభీరగుణంబులఁ జాల నొప్పు యా
శ్రితజనపారిజాతుఁ ద్రిజగన్నుతుఁ జేకొని వారు యుండు నిచ్చలున్. 960

క. శ్రుతధరకులకర్మస్మృతి, సతతాచారములఁ జేసి సజ్జన ప్రతతికి సం
తతమును నగ్గోచరుఁ డగుచు, సతతు లర్థిం జేయుపూజ కు మతిఁ గొనఁ డెంతన్.

వ. అది యెట్లనిన. 962

సీ. వల నొప్పఁ దపము సంయమ మంత్రమున నింపెరాఁ గామి యగుచు విద్యాకాంక్షు లగుచు
ధృతి ననుసరింపు దేవేంద్రముఖుల్ వల, నే ననుసరింప కెప్పు డాత్మ
నిత్యస్వతంత్రుఁ డనిశంబు నిజభక్తవరదుఁడు, దీనవత్సలుఁడునా నైనయట్టి
పురుషోత్తముని జగద్భరితు సర్వేశ్వరు, నారాయణునిఁ జిదానందమయుని

తే. నజితు నచ్యుతుఁ బుండరీకాయతాక్షుఁ దవిలి సేవింపకుండునే ధరఁ గృతజ్ఞుఁ
డైనపురుషుండు సవినమ్రదిగ్వినుతయశ., జాలుమఱి పలాయ రాజకుమారులార.

వ. (అ)ని మఱియు నిట్లనియె భవదీయవంశధుర్యుండు నుత్తమరథుండు నగుధ్రువుండు సపత్నీమాతృవాగ్బాణభిన్నహృదయుండై పంచవర్షార్భకుం డగుచుఁ దపోవనంబున కరుగునపుడు మార్గంబున నాచే నుపదిష్టం బైనక్రమంబున భగవంతుం డగుపుండరీకాక్షు నారాధించి యితరులచే నొందరానిసర్వోత్తమం బగుపదంబు నొందెఁ గావున మీరును రుద్రోపదేశక్రమంబున సర్వభూతాంతర్యామి యగునీశ్వరు భవచ్ఛేదంబునకై భజియింపుఁడు. 964

క. అని యీవిధమున నారదముని రాజకుమారులకును ముదమున వలిర్పన్
వనజోదరుసచ్చరితము, వినిపించి సరోజభవునిపీఠికిఁ జనియెన్. 965

వ. ఇట్లు నారదుండు చనినయనంతరంబ. 966

చ. నరవరనందనుల్ గడఁక నారదవక్త్రవినిర్గతంబు సుం
దరమును మంగళావహము ధన్యము లోకమలాపహంబు నై
పరఁగినవిష్ణుకీర్తి విని పాయక తత్పదపద్మచింతనా
నిరుపమభక్తిఁ జెంది హరిసత్యపదంబును బొందిరున్నతిన్. 967

వ. అని మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె మహాత్మా నీవు నన్నడిగిన ప్రచేతోనారదసంవాదరూపం బైనహరికీర్తనంబు మనుపుత్త్రుం డైనయుత్తానపాదునివంశప్రకారంబును జెప్పితి ననిన వెండియు నిట్లనియె నారదువలనం బ్రియవ్రతుం డాత్మవిజ్ఞానంబు నొంది ¹మహీమండలంబుఁ బరిపాలించి యనంతరంబునఁ బుత్త్రులకు రాజ్యంబుఁ బంచి యిచ్చి పరలోకగతుం డయ్యె ననిన. 968

క. విని విదురుం డాతాపసు, ఘనచరణము లాత్మమస్తకంబున మధుసూ
దనుచరణాంభోరుహములు, మనమునఁ దగఁ దాల్చి పలికె మైత్రేయునితోన్.

1. మహీభోగానంతరమున' వ్రా. ప్ర.

క. మునినాథచంద్ర కరుణా,వననిధి నీచేత భక్తవత్సలుఁ డగునా
వనజాక్షుతత్త్వ మెఱిఁగితి, నని తత్పదములకు వినతుం డై వినయమునన్. 970

క. ఆమునిచే నామంత్రితుఁ, డై మనమున బంధుదర్శనాకాంక్షితుఁ డై
ధీమహితుం డైన విదురుఁడు, సామజపురమునకు జనియె సమ్మద మొప్పన్.

క. అని శుకుఁడు పరీక్షిత్తున, కనుకంపం జెప్పె నీయుదాఖ్యానంబున్
వినువాఁ డైశ్వర్యాయుర్ధ,నకీర్తిస్వస్తిగతులఁ దగఁ బ్రాపించున్. 972

క. అని శుకయోగి పరీక్షి,జ్జనపాలసుధాపయోధిచంద్రున కర్థిన్
వినిపించినకథ మోదం,బున సూతుఁడు శౌనకాదిమునులకుఁ జెప్పెన్. 973

చ. సరసవచోవిలాసగుణసాగర సాగరమేఖలామహీ
భరణధురంధర ప్రకటభవ్యభుజాభుజగేంద్ర రాజశే
ఖర ఖరదూషణప్రముఖగాఢతమఃపటల ప్రచండభా
స్కర కఠకంఠకార్ముకవిఖండన ఖేలన భక్తపాలనా. 974

క. శరవిదళితసారంగా, సరసదయాపాంగ భక్తజలధితరంగా
దురితధ్వాంతపతంగా, వరజనకసుతాభిషంగ వననిధిభంగా. 975

మాలిని. సురవిమతవిదారీ సుందరీశంబరారీ, సరసవినుతసూరీ సర్వలోకోపకారీ
నిరుపమగుణహారీ నిర్మలానందకారీ, గురుసమరవిహారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ.

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజపాం
డిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబు
నందు స్వాయంభువమనువునకు నాకూతిదేవహూతిప్రసూతి ప్రియవ్రతోత్తాన
పాదులు జన్మించుటయు నందు నాకూతిని రుచిప్రజాపతికి నిచ్చుటయు నారుచి
ప్రజాపతికి నాకూతిదేవియందు శ్రీవిష్ణుమూర్త్యంశజుం డైనయజ్ఞుండును లక్ష్మీ
కళాంశజ యగుదక్షిణ యనుకన్యకయు నుద్భవించుటయు మనుపుత్త్రి యైనదేవ
హూతిని గర్దమున కిచ్చుటయుఁ బ్రసూతిం దక్షప్రజాపతి కిచ్చుటయుఁ బ్రసూతి
దక్షులవలనం బ్రజాపరంపరలు గలుగుటయు మఱియుం గర్దమప్రజాపతి
పుత్త్రికాసముదయంబును క్షత్త్రబ్రహ్మర్షుల కిచ్చుటయుఁ గర్దమపుత్త్రి యైనకళ
వలన మరీచికిఁ గశ్యపుం డనుపుత్త్రుండును బూర్ణిమ యనుకూఁతురుం బుట్టు
టయును బూర్ణిమవలన గంగయు విరజుం డనెడుకుమారుండును జన్మించుట
యుఁ గశ్యపప్రజాపతివలన నయినప్రజాపరంపరలచే ముల్లోకంబు లాపూర్ణం
బు లగుటయు నత్రిమహామునితపంబును నతనికి హరిహరబ్రహ్మలు ప్రత్యక్షం
బగుటయు ననసూయాపాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబువలన ననసూయాత్రులకుం
ద్రిమూర్తులకళాంశజు లయినచంద్రదత్తాత్రేయదుర్వాసులజన్మంబును దక్షా
త్మజలజన్మంబును భృగువువలనఖ్యాతి యనునంగనకు శ్రీమహాలక్ష్మి జన్మించు
టయును భృగుపౌత్త్రుం డయినమార్కండేయుజన్మంబును ధర్మునకు మూర్తివల

న నరనారాయణులు సంభవించుటయును సత్త్రయాగంబునందు దక్షుండు శివుని నిందించుటయును దక్షాధ్వరధ్వంసంబున బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై శివుండు దక్షాదుల ననుగ్రహించుటయును దక్షాదికృత శ్రీహరి స్తవంబును శ్రీహరి ప్రసన్నుండై దక్షుని యజ్ఞంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించుటయును సతీదేవి హిమవంతునకు జనించి హరునకుం బ్రాప్తించుటయు నుత్తానపాదుని వృత్తాంతంబును ధ్రువోపాఖ్యానంబును ధ్రువుండు దండ్రిచేత నవమానితుండై నారదోపదేశంబున మధువనంబునకుం జని తపంబు సేయుటయు హరి ప్రసన్నుండై యతని మనోరథంబు లిచ్చుటయు నతండు పురంబునకు వచ్చుటయుఁ గుబేరానుచరులైన యక్షులతోడి యుద్ధంబును ధ్రువుండు యజ్ఞంబులు సేయుచు రాజ్యభోగంబులం దనిసి తనయు నుత్కలునిం బట్టంబు గట్టి హరియనుగ్రహంబున ధ్రువక్షితిని నిలుచుటయు నుత్కలుండు వత్సరుం డను తనసుతునిఁ బట్టంబు గట్టి హరిం జేరుటయు వత్సరుని వంశపరంపరయు నందు నంగుని సుతుండయిన వేనుకళేబరంబున లక్ష్మీనారాయణుల యంశంబున నర్చియుఁ బృథుండును జన్మించుటయుఁ బృథుండు భూమిం గామధేనువు రీతి నఖిలవస్తువులుం బిదుక నియమించి సమస్థలిం జేసి యింద్రుండు వశవర్తియై యుండ బహుయజ్ఞంబులు సేసిన నతనికి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు నధ్యాత్మప్రబోధంబును నింద్రుని వలనఁ బాషండసంభవంబును నింద్రుని జయించిన విజితాశ్వుని నతని తమ్ములను బృథివీపాలనంబునకు నిలిపి పృథుండు నర్చియుం బరమపదప్రాప్తు లగుటయు వసిష్ఠుశాపంబునఁ ద్రేతాగ్నులు విజితాశ్వునికిం దనయులై జనించుటయుఁ బృథుని పౌత్త్రుండయిన ప్రాచీనబర్హి రాజ్యంబును నానాయజ్ఞంబు లసంఖ్యాతంబులైన నారదుండు మాన్పం దలంచి పురంజనుకథ నధ్యాత్మప్రపంచంబుగాఁ దెలుపుటయుఁ బ్రాచీనబర్హి సుతులయిన ప్రచేతసులు పదువురకు శ్రీమహాదేవుండు ప్రత్యక్షంబై హరిస్తవం బుపదేశించుటయుఁ బ్రచేతసుల తపంబునకు మెచ్చి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు వారికి మారిషవలన దక్షుండు పూర్వకాలంబున శివవిద్వేషప్రయుక్త శాపంబునం బుత్త్రుండై జనియించుటయును బ్రచేతసులు ముక్తికిం జనుటయును విదురుండు మైత్రేయుని వీడ్కొని హస్తిపురంబున కరుగుటయు ననుకథలు గల చతుర్థస్కంధము. 977

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు,

